

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ТА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ
ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

м. Дніпро, 27 жовтня 2022 р.

Дніпро
2023

УДК 1+31+32+34+35+37+8+9
С 70

Рекомендовано до опублікування та поширення через Інтернет Науковою радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (протокол від 21 грудня 2022 року №5)

С 70 Соціально-гуманітарні виміри правової держави: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 27 жовтня 2022 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 412 с.

ISBN 978-617-8035-17-4

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-гуманітарні виміри правової держави», у якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів і наукових установ. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та в освітньому процесі спеціалізованих ЗВО, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності. Матеріали опубліковано у авторській редакції.

***Матеріали подано в редакції авторів.
які відповідальні за їхній зміст***

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

д-р. юрид. н., доц., Заслужений юрист України, полковник поліції **А.Є. Фоменко** (голова), д-р юрид. наук, проф., Заслужений юрист України **Л. Р. Наливайко** (заступник голови); д-р юрид. наук, доц. **В. М. Савіщенко**; д-р філос. наук, проф. **О. В. Халапсіс** (відп. секретар).

ISBN 978-617-8035-17-4

© Автори, 2022
© ДДУВС, 2023

ЗМІСТ

Metilka Dmytro Viktorovych. ‘PUTIN OUTPLAYED EVERYONE’ – WHEN A LIAR DECEIVES HIMSELF: INQUIRY ON A NEW POLITICAL PHENOMENOLOGY	12
Андрюкайтене Регіна, Воронкова Валентина Григорівна. ФІЛОСОФІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	16
Котляр Юрій Вадимович. ФАКТОР ПРОГРАНОЇ ВІЙНИ	21
Титаренко Оксана Олексіївна. ВІДРОДЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У ДОНБАСІ НАПРИКІНЦІ 80-Х – НА ПОЧАТКУ 90-Х РОКІВ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУПІЛЬСТВА	23
Пилипчук Ярослав Володимирович. ГУАНЧІ ТА БІМБАЧЕ У СЕРЕДНЬОВІЧЧІ	26
Пиріг Ігор Володимирович. УЧАСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	31
Цубенко Валерія Леонідівна. ГЕНДЕРНИЙ ФАКТОР У СИСТЕМІ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ	34
Vysotskyi Oleksandr Yuriiiovych. IPHONE-DIPLOMACY OF THE PRESIDENT OF UKRAINE V.ZELENSKYU DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR	38
Трещов Мирослав Миколайович. РОЗВИТОК МОДЕЛІ ВИЩОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ	41
Землянська Аліна Вікторівна. ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ОСВІТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	45
Дихановський Віктор Миколайович, Лещенко Марина Володимирівна. РОЗВИТОК АВТОНОМІЇ В СИСТЕМІ ОЗБРОЄННЯ ТА МІНІМІЗАЦІЯ ШКОДИ МИРНОМУ НАСЕЛЕННЮ	49
Висоцька Ольга Євгенівна. ПРАВОВІ ПІДСТАВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «СЕРВІСНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ДЕРЖАВИ» В СУЧАСНИХ УМОВАХ	53
Воронкова Валентина Григорівна. ГЛОБАЛЬНІ ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА НЕПЕРЕДБАЧУВАНOSTI	57
Патицька Христина Олегівна. ЗНИЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ДОСТУПУ НАСЕЛЕННЯ ДО ПРОДОВОЛЬСТВА ТА ТОВАРІВ ПЕРШОЇ НЕОБХІДНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	62
Макешина Юлія Вікторівна. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ГУМАНІТАРНОЮ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	67
Венгер Ольга Миколаївна. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ПРАЦІВНИКА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	72

Мірошніченко Валентна Іванівна. ПРІОРИТЕТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПРИКОРДОННИКІВ	76
Мар'ян Марина Миколаївна. МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	80
Маргулов Артур Худувич. ПОЛІТИЧНІ ЕЛІТИ ЯК ФАКТОР ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ	84
Воронкова Валентина Григорівна, Нікітенко Віталіна Олександрівна. НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	90
Бобокал Олена Миколаївна, Кучак Олена Євгеніївна. ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ І ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ ЯК УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ	91
Сергієнко Тетяна Іванівна. ДЕРЖАВНА ЄДНІСТЬ І ТЕРИТОРІАЛЬНА ЦІЛІСНІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	93
Амеліна Анна Сергіївна. ПРАВО НА ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ	96
Мунько Анна Юріївна. ПРИНЦИПИ НОВОЇ СУСПІЛЬНОЇ УГОДИ В УКРАЇНІ	99
Подворчан Алла Зеновіївна. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ	102
Кірін Роман Станіславович. СУЧАСНІ НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІДНОСИН У СФЕРІ ВІДКРИТОСТІ МІСТ ЯК ФАКТОР ЇХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РОЗВИТКУ	105
Кіндратець Олена Миколаївна. ПЕРСПЕКТИВИ ГЛОБАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ	110
Ємельяненко Ганна Дмитрівна, Абизова Лариса Віталіївна. РОЛЬ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ У ФОРМУВАННІ ПРІОРИТЕТІВ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	112
Кивлюк Ольга Петрівна, Воронкова Валентина Григорівна. ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	115
Мар'єнко В.Ю. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК УМОВА ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ МІЖНАРОДНОГО ПРОСТОРУ	122
Шарова Тетяна Михайлівна, Кремінський Борис Георгійович, Мистюк Світлана Петрівна. ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	126
Тарасевич Тетяна Юріївна. ІСТОРИКО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ЕВТАНАЗІЇ: УКРАЇНА ТА ЗАРУБІЖНІ КРАЇНИ	130
Нікітенко Віталіна Олександрівна. ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРОСТОРУ	133

Ключник Лілія Василівна. ПРОБЛЕМИ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СВІТЛІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	138
Шаров Сергій Володимирович. ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ПРОГРАМНІ ЗАСОБИ	144
Семак Сергій Володимирович. ПРОФІЛАКТИКА СУЇЦИДАЛЬНИХ НАМІРІВ У ВІЙСЬКОВИХ	147
Альбещенко Олексій Станіславович. ТУРСТИЧНИЙ БІЗНЕС ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	150
Савченко Людмила Леонідівна, Сініченкова Ангеліна Сергіївна, Савченко Дарина Русланівна. ВІДСТОЮВАННЯ СУВЕРЕНІТЕТУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ДЕРЖАВИ	153
Ключник Руслан Максимович. ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ ТА ЗАГОСТРЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ	157
Kozubai Inna Vitaliivna. EXPANSION OF THE APPLICATION OF ENGLISH AS UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE EUROPEAN COMMUNITY	161
Фурсін Олександр Олександрович. ОСНОВИ ДЕМОКРАТІЇ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ: НОВА КОНЦЕПЦІЯ РАДИ ЄВРОПИ ЯК ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ТА ПРОСУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ	163
Решетілова Оксана Михайлівна, Прокоф'єва Катерина Анатоліївна. ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ	168
Maksymova Anna. THE ROLE OF DEMOCRATIC STANDARDS IN THE FORMATION OF THE RULE OF LAW	171
Карпенко Роман Валерійович. GENDER EQUALITY IN UKRAINE: ANALYSIS OF LEGAL ACTS	173
Лазарєв Віктор Вікторович. ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У РІШЕННЯХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ	176
Rastorhuieva Nataliia Olegivna. APPROACHES TO UNDERSTANDING TERRORISM IN THE USA	179
Ядловська Ольга Степанівна. ОСОБЛИВОСТІ НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КОЛАБОРАЦІОНІЗМ У ЗРІЗІ ВТОРГНЕННЯ 2022 р. РОСІЙСЬКИХ ВІЙСЬК В УКРАЇНУ	181
Ishchenko Tetiana, Nikitina Iryna. ROMAN LAW AS AN INTEGRAL PART OF INTERNATIONAL LAW	184
Назаренко Віталій Вікторович, Венгер Ольга Миколаївна. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	187

Світлицька В.Р. ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В ІСЛАМІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ФЕМІНІСТИЧНОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ	191
Барбашина Катерина Русланівна. КУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ МІЖ УКРАЇНОЮ І ФРАНЦІЄЮ	193
Жихар Гліб Дмитрович, Венгер Ольга Миколаївна. ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕХАНІЗМІВ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	196
Тельний Максим Андрійович. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	200
Хохба Олена Тарієлівна, Трещов Мирослав Миколайович. СУЧАСНА СУСПІЛЬНА УГОДА В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ	203
Kapelka Olga Andriivna, Nikitina Iryna Petrivna. CONSTITUTION OF UKRAINE ON GENDER EQUALITY	206
Kokhanovska Darina, Nikitina Iryna Petrivna. STRENGTHENING THE UKRAINIAN LANGUAGE	209
Porokhnia Daria, Nikitina Iryna Petrivna. CURRENT PROBLEMS OF LEGAL TERMINOLOGY	211
Prudovskyi Andrii, Nikitina Iryna Petrivna. THREE MODERN EDUCATIONAL TRENDS	213
Rybalko Yana Olehivna, Nikitina Iryna Petrivna. INNOVATIVE METHODS OF TEACHING ENGLISH	215
Stolchneva Anastasia Romanivna, Nikitina Iryna Petrivna. GENDER ISSUES IN UKRAINE	217
Козинець Інна Іванівна, Дядюра Катерина Василівна. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ДОСВІД ТА РЕАЛІЇ	219
Сергієнко Тетяна Іванівна, Корнієнко Лілія Олександрівна. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	222
Балан Софія Андріївна. ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК СПОСІБ ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ НА ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО	225
Белая Ангеліна Іванівна, Кучак Олена Євгеніївна. РОЗВИТОК ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	227
Ярошевська Тамара Василівна, Бідняк Софія Станіславівна. ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	231

Бондаренко Анастасія Ігорівна, Козубай Інна Віталіївна. ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ПРАВОВИХ ТЕКСТІВ	234
Вербицька Катерина В'ячеславівна, Карпенко Роман Валерійович. ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗМІ ЯК СУБ'ЄКТІВ ВЗАЄМОДІЇ ПІД ЧАС ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	236
Мірошніченко Любов Василівна, Калітвінова Карина Сергіївна. ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	238
Винник Дмитро Анатолійович, Єремєєва І.А. УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКА ВІЙНА ЯК КРИЗА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ	240
Висоцький Арсеній Олександрович. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	242
Висоцький Іван Юрійович, Козинець Олена Гаврилівна. ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА В США: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ	245
Гапотій Віола Михайлівна, Карпенко Роман Валерійович. ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ОБСЯГ ПРАВ ТА ОBOB'ЯЗКІВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	248
Герчаківська Ольга Ярославівна. ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ «ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ»	250
Герчаківський Святослав Дем'янович, Мединська Тетяна Володимирівна. ПРАВОВА МОДЕЛЬ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МУНІЦИПАЛЬНИХ ІНСПЕКЦІЙ В УКРАЇНІ	254
Леонова Наталія Валеріївна, Горбунова Владислава Михайлівна. ВИКЛАДАЧ ЗВО І ЙОГО СУЧАСНИЙ НЕВЕРБАЛЬНИЙ ІМІДЖ	257
Гордієнко Анастасія Геннадіївна, Єремєєва І.А. МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ, ЯК НАУКОВА КАТЕГОРІЯ	260
Гордійчук Ольга, Гриценко Юлія. ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО МАЙБУТНЬОГО В УМОВАХ ВІЙНИ	262
Гусениця Анна Валеріївна, Висоцький Олександр Юрійович. ВІЗІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ З РОСІЄЮ	265
Демченко Катерина Андріївна, Каплій Олена Володимирівна. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА, САМОРОЗВИТОК І САМОВДОСКОНАЛЕННЯ – ВАЖЛИВІ СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ Я-КОНЦЕПЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА	268
Дуда Єлизавета Валеріївна, Вознюк Костянтин Геннадійович. ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА СКЛАДОВА ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ	271

Ільченко Іван Петрович. РОЛЬ НАУКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	273
Карпоєв Руслан Вячеславович, Ядловська Ольга Степанівна. ОСОБЛИВОСТІ ЕВАКУАЦІЇ УКРАЇНЦІВ ДО ЄВРОПИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ПОДІЙ 2022 р.	277
Козинець Інна Іванівна, Казак Єлизавета Сергіївна. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	280
Коробська Анастасія Володимирівна. РІВНОПРАВ'Я ГЕНДЕРНОГО СТАНУ – ЗАПОРУКА ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ	283
Крисенко Ілона Андріївна. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ	285
Лигун Анастасія Сергіївна, Мірошніченко Любов Василівна. ОСВІТНІ ТРЕНДИ СУЧАСНОСТІ	287
Лобода Ганна Євгенівна, Козубай І.В. ВИКОРИСТАННЯ СИТУАЦІЙНОГО ПІДХОДУ З ТОЧКИ ЗОРУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	289
Максимов Олексій Максимович, Козубай І.В. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ	292
Малько Б. О., Пузирна Н. С. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЖЕРТВ ВІЙНИ	295
Мамченко Дмитро Вадимович, Цуркаленко Дмитро Петрович. ОСНОВНІ ФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ	297
Мірошніченко Любов Василівна, Наумик Антон Сергійович. ІСТОРИЧНІ ЗДОБУТКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	300
Мірошніченко Любов Василівна, Корх Анна Олександрівна. СУЧАСНІСТЬ: ДЕРЖАВА ТА СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ	302
Мірошніченко Любов Василівна, Сафронова Марія Олександрівна. ПРАВОВА РІВНІСТЬ ЧОЛОВІКА ТА ЖІНКИ В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ	305
Мірошніченко Любов Василівна, Сорокіна Наталія Олексіївна. ПРИНЦИП РІВНОСТІ У ПРАВІ ЯК ЦІННІСНА СКЛАДОВА ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ	307
Мірошніченко Любов Василівна, Червякова Катерина Денисівна. ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	309
Андрейчук Данило Валентинович, Халапсіс Олексій Владиславович. ФУНДАМЕНТАЛЬНА ПОТРЕБА ЛЮДИНИ У САМОВИЗНАЧЕННІ	312
Бурцева Альона Олександрівна, Халапсіс Олексій Владиславович. ПАТРІОТИЗМ ЯК ЖИТТЄВА ПОЗИЦІЯ	314
Вовк Таїсія Юріївна, Халапсіс Олексій Владиславович. ГОЛДА МЕЇР – «МАТІР» ДЕРЖАВИ ІЗРАЇЛЬ	317

Гордієнко Анастасія Геннадіївна, Халапсіс Олексій Владиславович. СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ В СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ УМОВАХ	319
Джаним Анастасія Сергіївна, Халапсіс Олексій Владиславович. ЧУТТЄВІ ФОРМИ ПІЗНАННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ РЕАЛЬНОСТІ	323
Єсіна Поліна Сергіївна, Халапсіс Олексій Владиславович. РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ В САМОПІЗНАННІ ЛЮДИНИ	324
Іванова Марія Олексіївна, Халапсіс Олексій Владиславович. ПРОТИДІЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	326
Комарук Олександр, Халапсіс Олексій Владиславович. ВИХІДНІ НАЧАЛА ФІЛОСОФІЇ	328
Корнієнко Лілія, Халапсіс Олексій Владиславович. КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ТОМАСА ГОББСА ЩОДО ПОБУДОВИ ДЕРЖАВИ	330
Корх Анна Олександрівна, Халапсіс Олексій Владиславович. ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	332
Марко Владислава, Халапсіс Олексій Владиславович. ОНТОЛОГІЧНІ ПІДСТАВИ ВІНИКНЕННЯ ПРАВА: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ	334
Резворович Кристина Русланівна, Мирилко Віктор Вадимович. ЗАХИСТ ПРАВ АВТОРА	336
Мороз Валерія, Халапсіс Олексій Владиславович. ТЕРОРИЗМ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ	339
Наумик Антон Сергійович, Халапсіс Олексій Владиславович. ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТРЕНДІВ	341
Перетятко Катерина Сергіївна, Халапсіс Олексій Владиславович. СТРУКТУРА ФІЛОСОФІЇ ПРАВА	343
Сарана В.В., Халапсіс Олексій Владиславович. ПРОБЛЕМА РІВНОСТІ І СВОБОДИ В ТВОРАХ ФРАНЦУЗЬКИХ МАТЕРІАЛІСТІВ ХVІІІ СТОЛІТТЯ	345
Червякова Катерина Денисівна, Халапсіс Олексій Владиславович. ДЕРЖАВА ТА СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ	347
Чернова Діана, Халапсіс Олексій Владиславович. НАЦІОНАЛІСТИЧНИЙ МІФ	350
Швець Наталія, Халапсіс Олексій Владиславович. «ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМАННУЇЛА КАНТА»	352
Яцечко Олександра Олександрівна, Халапсіс Олексій Владиславович. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК І ВЗАЄМОДІЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ТА ЧУТТЄВОГО ПІЗНАННЯ	356

Пашковська Анна Андріївна, Висоцький Олександр Юрійович. ЯДЕРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА МІЖНАРОДНОГО ПРОСТОРУ	357
Пліщ Ю. О., Рудик-Леуська Н. Я. ОХОРОНА ОСЕТРОВИХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ І ВІДПОВІДНІ ДІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ	359
Полішко Олександра Дмитрівна, Козубай І.В. ЗАСОБИ ЕКСПРЕСІВНОСТІ У ТЕКСТАХ ОНЛАЙН-МЕДІА	362
Попад'їна Марія Валеріївна, Козубай І.В. ПОЛІТИЧНІ ПРАВА ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ	366
Пульгун Єлизавета Павлівна, Козинець Олена Гаврилівна. ЗАПОРОЗЬКА СІЧ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ	369
Рукіна Діана Олексіївна, Левін Олег Леонідович. ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНАХ МВС	371
Саган Роза Андріївна, Шумовецька Світлана Павлівна. СУЧАСНА УКРАЇНА І РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	373
Садовий Ростислав Олександрович, Рогальський Володимир Ілліч. АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ПРИ ФІЗИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ КУРСАНТІВ	375
Снитко Валерія Володимирівна, Чвалюк Андрій Миколайович. ЩОДО УТОЧНЕННЯ ФОРМУЛЮВАННЯ ПРИНЦИПІВ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	378
Спугай Ярослав Сергійович, Козинець Олена Гаврилівна. УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ПОБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	380
Ткаченко Вікторія Василівна, Бобокал Олена Миколаївна. ВЗАЄМОДІЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	384
Товмач Софія Анатоліївна, Бобокал Олена Миколаївна. ФОРМУВАННЯ НОВІТНЬОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ НАЦІЇ, ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ПРІОРИТЕТІВ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	387
Федоренко Д. В., Пузирна Н. С. ЗМІСТ СУБ'ЄКТИВНОГО ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ	390
Чвалюк Надія Валентинівна, Чвалюк Андрій Миколайович. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ФОРМИ «ВИТІСНЕННЯ НА ОСНОВІ АКЦЕПТІВ» ДЛЯ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ МІНОРИТАРНИХ АКЦІОНЕРІВ	392
Чігіра Аліна Станіславівна, Висоцький Олександр Юрійович. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ	394

Шикір Дмитро Олександрович, Теремцова Ніна Володимирівна. ПРАВОВИЙ СТАТУС КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЯК ГАРАНТА СТАБІЛЬНОСТІ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	397
Шитикова Валерія Станіславівна, Єремєєва І.А. ЧИННИКИ ЕВОЛЮЦІЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙ В КОНЦЕПЦІЇ АРНОЛЬДА ТОЙНБІ	401
Шпак Аліна Віталіївна, Кучак Олена Євгеніївна. ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	403
Ромащенко Катерина Юріївна, Козинець Олена Гаврилівна. ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	407
Фандєєва Валерія Андріївна, Козинець Олена Гаврилівна. ПРИНЦИП ПОДІЛУ ВЛАДИ: СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ	410

Metilka Dmytro Viktorovych

PhD in Social Philosophy & Philosophy of History, Associate Researcher at Escola Nacional de Saúde Pública – Universidade NOVA de Lisboa, Portugal

‘PUTIN OUTPLAYED EVERYONE’ – WHEN A LIAR DECEIVES HIMSELF: INQUIRY ON A NEW POLITICAL PHENOMENOLOGY

Looking through social media, I have found one formulation that gave me an incentive to produce this text as a sui generis blueprint for an entire phenomenological approach to the transforming political realities of nowadays: ‘putin has to be considered rather by psychiatrists than political scientists’. This thesis reminded me of one interesting trend that can be traced for the last years: namely, a gradual convergence of affective (psycho(patho)logical) and traditionally rational, pragmatic political aspects of policy making into a new modus of political action and its perception (mainly immediate and non-reflective) (Massumi, 2015).

This report presents a tentative and even somehow provocative attempt to find the way to reflect on how intimately the tragic events of a large scale war might be tied with certain psychological aspects of a particular authoritarian ruler’s personality and through the latter – with the majority of the russian population, that happened so susceptible to these phantoms and phantasms usually associated with personal psychological disorders.

So, thereby I will try to explore the contemporary attitudes (primarily of the russian side – such a focus will be explained below) toward the Ukrainian-russian war (or rather a Special Military Operation (SMO), if we are really going to follow mainly the russian interpretation) through the lenses of the innovational political phenomenology.

***

This report considers two dimensions of the specified subject that could be schematically referred to as 1) ‘logical’ and 2) ‘phenomenological’ ones. These dimensions are reflected already in the title, where the former aspects implied in the first part, whereas the latter dimension is clearly explicated in the second part of the report title. Correspondingly, my report consists of two parts outlining the specified dimensions.

1) The ‘logical’ dimension represents a brief description and explanation of the mechanism shaping the overall order of steps leading to what is referred to below as a ‘sharpie paradox’. Such a logic was consciously deprived of any particular content and context to show the completely abstracted move of a purified sequence of steps involving any liar to the described mental trap. Keeping in mind that this formal logical structure is explicated in this ‘contextual and content vacuum’, the first part of the proposed report becomes inevitably very brief and schematic, whereas the second (‘phenomenological’) part represents the major content of the sought for

phenomenological approach to the contemporary political events.

2) The ‘phenomenological’ dimension refers to the way the aforementioned formal logic of a progressive (self)deceive is working out in social and political realities of the nowadays constellation of personal and public attitudes of those who becomes more and more affected by this notorious logic. As far as the very initiative and the subsequent deployment of the large scale military aggression is associated exclusively with those who might be specified as the ‘russian world’ followers, the latter represent the main referent group for the proposed case study of how the metastases of lies are spreading throughout the entire (mainly) russian society. This fatal progress of lies is leading the people to a catastrophe. The scope of the upcoming (and already happening) catastrophe still might be discussed, but it seems its fact no one doubts.

The next section will briefly define notions forming a conceptual frame for the version of political phenomenology which I am going to address in regard to the aforementioned sociopolitical context.

***

Although a well known ‘liar paradox’ (when a liar says ‘I’m lying’) definitely can’t be applied to the putin’s case, the latter provokes some sort of associations with the former: namely, a lie is contagious, it misleads not only those who are being lied to, but also turns the liar himself into a schizophrenic, one part of whom lies, while the other part gets believing in this lie. So it happens like the aforementioned ‘liar paradox’ inside out. I would propose a ‘sharpie paradox’ title for such a case when a person looks like a sharper fooled by own tricks.

***

But once we leave abstractions of pure logical games to delve into a terrifying reality of what is going on today at the Ukrainian terrains associated by T. Snyder with what he aptly called ‘Bloodlands’ (Snyder, 2012), some questions arise: Why the aforementioned trend leading eventually to what has been called a ‘sharpie paradox’ has reached so unprecedented scope and repercussions namely in that case (called above ‘the putin’s case’)? Why has ‘the putin’s case’ become ‘the russian (world) case’?

So that’s where we can find the way to make use of the terms and ideas of the innovative phenomenological approach sketched above in a nutshell.

***

One of the examples of the extreme consequences to which long-lasting lies can finally bring ordinary people may be found in a masterpiece novel (Carrere, 2002) based on a real story happed in 1993 with Jean-Claude Romand, a simple French doctor who killed his whole family while trying to hide his lies that was accumulating over 18 preceded years.

This horrible case gives us a clue as for how dangerous and devastating lies might be, but it sais nothing about conditions upon which such a destructive script transforms from a horrible exception to a new ordinary order, immeasurably more

frightening. So, let us ask ourselves: under what conditions does a personal disorder turn into a general order, when a former exception becomes a new norm?

It seems the answer to the posed question should be sought in the realm of power relations, and foremost in the question of a sovereignty as it's posed in the classic work on the subject, opened with the famous dictum: "Sovereign is he who decides on the exception" (Schmitt, 2006: 5).

As we can see, what is almost entire world interprets as a war that has already surpassed in scale all the wars waged since WWII, the russian ruler putin has claimed as a Special Military Operation (SMO). This (only apparently) hypocritical assertion not only reproduces the generic gesture of sovereign power, but also reflects the core conviction (that is at the same time also a sincere delusion) upon which the whole conception of the 'russian world' is based. Being comprehended that way, such a qualification (the SMO instead of the War) is to be seen rather as a sign of a sincere and total (self)delusion than a cynical, impudent and hypocritical position (as is usually understood by the general public).

Drawing parallels with the particular case of a French doctor who has been accumulating his lies for many years, we may see a similar result of the denial by putin as the supreme russian politician (and, by and large, the entire country he leads), striving to insist on the non-recognition of the accumulated lies and at all costs to protect well entrenched illusions (on the 'one nation' – 'odinnarot'), cultivated over a comparable period of time – just of course with disparate costs (though the incompatibility of scales of the compared cases in no way cancels their homology).

So, this brief revision of private (personal) and public (sociopolitical) repercussions of (intentional and unintentional) lies and deceive (though the latter may be only intentional, but it might also cause unpredicted side-effects) provokes to especially close reconsider the seemingly well-studied ethical theories (Kant, 2010; Carson, 2010; Wood, 2000) on an (in)admissibility of lies.

***

Finally – last but not least (rather the other way round) – I would like to consider, in the above-defined terms of the declared new methodology of political phenomenology applied in the presented inquiry, the phenomenal (though not unprecedented) ease with which the delusional ideas of the authoritarian ruler (putin) took possession of the masses (of the 'russian world' – of course, not limited by the geographical boundaries of the russian federation).

All these apparently dramatic changes in people's attitudes that can be subsumed under a common denominator of "negative, and in the limit – destructive mental changes" constitute (as we remember) a major object of psychopolitics, so the latter (psychopolitics) is seen as a general theoretical discipline framing all particular applications of political phenomenology.

The features of 'ruZZism' ('rashizm') as a new ugly avatar of the what U. Eco conceptualized as 'Ur-Fascism' in his generic description of different historical forms of the 'eternal' fascism (Eco, 1995) were progressively cultivated and crystallized over at least last two decades of putin's rule, and these relatively new developments were in turn rooted in a long-run tradition of the russian chauvinism that can be

traced back to the post-mongol era when the first sprouts of the future russian empire began to flourish.

What has made these long lasting changes so disastrous namely nowadays is their explosive spread in the superconducting conditions of the information age through all kinds of media in disposal of the authoritarian regime. This explosive transformation of the long lasting latent phase of accumulated micro changes into a dramatic large scale escalation of liberated destructive forces can be fruitfully explicated via the concept of *schismogenesis* (one more core term in addition to the previously defined ones!), coined by G. Bateson (Bateson, 2000).

To sum up, I suppose that namely such a fatal combination of three factors – 1) advanced informational technologies 2) in disposal of the informational autocracy and the authoritarian ruler of the new generation of the so-called ‘spin dictators’ (Guriev & Treisman, 2022), 3) obsessed by the phantasms of the skewed psychotic reality and by the desire ‘to make a fairy tale come true’ – declares itself today in sounds of explosions in the cities and villages of Ukraine. But these explosions can not drown out the silent voice of truth to be heard.

References

1. Bateson, G. (2000). *Steps to an Ecology of Mind: Collected Essays in Anthropology, Psychiatry, Evolution, and Epistemology*. Chicago & London: University of Chicago Press.
2. Carrere, E. (2002). *The Adversary: A True Story of Monstrous Deception*. Translated by Linda Coverdaile. New York: Pacador.
3. Carson, T.L. (2010). *Lying and Deception: Theory and Practice*. Oxford, UK: Oxford University Press.
4. Eco, U. (1995). *Ur-Fascism*. The New York Review of Books. Available at: <https://www.nybooks.com/articles/1995/06/22/ur-fascism/>
5. Guriev, S. & Treisman, D. (2022). *Spin Dictators: The Changing Face of Tyranny in the 21st Century*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
6. Kant, I. (2010). *Critique of practical reason, and other works on the theory of ethics*. Translated by Thomas Kingsmill Abbott with Memoir. Charleston, US: Nabu Press.
7. Massumi, B. (2015). *Politics of Affect*. Cambridge, UK: Polity Press.
8. Schmitt, C. (2006). *Political Theology: Four Chapters on the Concept of Sovereignty*. Translated by George Schwab. Foreword by Tracy B. Strong. Chicago: University of Chicago Press.
9. Snyder, T. (2012). *Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin*. New York: Basic Books.
10. Wood, A. (2000). *Kantian Ethics*. New York: Cambridge University Press.

Андрюкайтене Регіна

доктор Phd соціальних наук

(менеджмент), доцент,

завідувач кафедри бізнесу та економіки,

Марьямпольський університет

прикладних наук, м. Маарьямполье, Литва;

Воронкова Валентина Григорівна

доктор філософських наук, професор,

завідувач кафедри менеджменту

організацій та управління проектами

Інженерного навчально-наукового

інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ

ФІЛОСОФІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Філософія менеджменту інклюзивного розвитку в умовах цифровізації включає концепцію, націлену на міжнародну співпрацю для досягнення соціальної інтеграції та зменшення нерівності, сприяючи ефективному впливу на політику та посилюючи глобальний діалог з питань соціального розвитку. Це головний засіб просування соціальних вимірів Порядку денного на період до 2030 року, зокрема у сферах нерівності, викорінення бідності, продуктивної зайнятості та гідної праці, сім'ї, кооперативів та залучення людей похилого віку, молоді, людей з обмеженими можливостями, корінних народів та маргіналізованих із суспільства. Філософія менеджменту інклюзивного розвитку відповідає за координацію загального прогресу соціального розвитку та впровадження, включаючи подальшу діяльність та реалізацію результатів Всесвітнього саміту соціального розвитку (Копенгагенська декларація та Програма дій щодо розвитку), Всесвітньої програми дій для молоді, Сполучених Штатів Декларація націй про права корінних народів і підсумковий документ Всесвітньої конференції з питань корінних народів, Конвенція про права людей з інвалідністю та підсумковий документ Наради високого рівня з питань інвалідності та розвитку, Мадридський міжнародний план дій щодо Старіння, цілі Міжнародного року сім'ї та Міжнародного року кооперативів, а також Третього Десятиліття Організації Об'єднаних Націй за викорінення бідності. Відділ також очолює підготовку Всесвітньої соціальної доповіді, головної доповіді Організації Об'єднаних Націй, та інших важливих доповідей, таких як Всесвітня доповідь про молодь, Доповідь про інвалідність та розвиток та становище корінних народів.

Філософія менеджменту інклюзивного розвитку включає інтегрований та багатовимірний підхід до своєї роботи для вирішення та аналізу питань політики, працюючи над взаємозв'язками та взаємозв'язками між соціальними, економічними та екологічними вимірами сталого розвитку, а також перетинами розвитку, прав і розбудови миру, щоб забезпечити послідовні, засновані на фактах поради щодо політики. Для цього слід поводити глобальні порівняльні

дослідження щодо розробки, впровадження, моніторингу та оцінки політики та програм, а також визначати нові тенденції у сферах соціальної політики та соціального розвитку; підтримувати міжурядові процеси через Комісію соціального розвитку, Економічну та соціальну раду, Генеральну асамблею та інші міжурядові органи, такі як Конференція держав-учасниць КПП та Робоча група відкритого складу з питань старіння; виконувати функції секретаріату Постійного форуму ООН з питань корінних народів (UNPFII) і заохочувати права корінних народів у контексті розвитку; надавати державам-членам консультативні послуги та послуги з розбудови потенціалу для формулювання ефективної та інклюзивної політики розвитку; сприяти ефективній інтеграції людей похилого віку в суспільство та розвиток, зокрема, сприяючи трьом пріоритетним напрямкам Мадридського міжнародного плану дій щодо старіння (МІРАА); посилити участь молоді в процесах прийняття рішень на всіх рівнях; сприяти динамічному партнерству з громадянським суспільством для досягнення соціального розвитку.

Сьогодні кожна територія держав-членів ЄС є предметом безлічі планувань, які перетворюються на безліч діаграм, планів чи програм. Усі ці плани мають загальну мету покращення життя людей, які проживають на території, в цілому або окремих категорій, шляхом розвитку її об'єктів та зміни умов її використання, а в даний час – з метою сталого розвитку. Здебільшого вони регулюються законом і нормативними актами як щодо їхніх цілей, так і щодо їх змісту та методів їх реалізації. Вони стосуються різних сфер, таких як комунікаційна та транспортна інфраструктура, економіка, зайнятість, ландшафт, спадщина, природні ресурси та збереження навколишнього середовища, здоров'я, а також розвиток і організація ресурсів, доступних для вразливих верств населення.

Стосовно кожного громадянина в різних ступенях і званнях ці сфери фактично взаємопов'язані, але рівень їх спеціалізації передбачає їх окреме ставлення. Кожна область має свою нормативну базу, своїх експертів, а також своїх політичних і адміністративних лідерів і свій територіальний периметр. Ці плани, які регулярно оновлюються, передбачають безперервну трансформацію існуючої ситуації, що виправдовується такою ж постійною еволюцією очікувань населення, цілей політичних акторів, наукових знань, випадкових подій та їх обробки ЗМІ, а також фінансових ресурсів і пріоритети їх розподілу. Окреме та спеціалізоване лікування, якому підлягають ці плани, від законодавчого рівня до його конкретного застосування на території, іноді породжує конфлікти норм, які самі стають двигунами цього динамізму, таким чином підтримуючи рух у постійному пошуку взаємних адаптацій, залежно від соціально-політичних відносин влади. Ця динаміка планування задумана як прагматичний засіб організації життя та життя на території, апріорі шляхом забезпечення того, щоб вони сприяли загальному та конкретному добробуту громадян, зважаючи на наявні засоби. Таким чином, ми можемо уявити, що планування є спадкоємцем демократичного розуму, оскільки воно має давати змогу забезпечити оптимальний розвиток ресурсів і рівний доступ до них для громадян у найбільш відповідному територіальному масштабі.

Таким чином, це політичний інструмент, який найкраще підходить для демократичного здійснення влади, особливо тому, що в межах своїх можливостей він здебільшого нав'язує різні форми консультацій або з зацікавленими суб'єктами, або з усім населенням. Інклюзія як соціальний проект. Багато авторів відзначають нестабільність визначення поняття інклюзії, яке охоплює суттєво різні реалії та також характеризується еволюцією з часом. Визначення, яке часто цитує, зокрема APF (Асоціація паралізованих Франції), є визначення Амарті Сена, лауреата Нобелівської премії з економіки, для якого «включення характеризується широким поширенням соціального досвіду та активною участю суспільства, загальна рівність можливостей і шансів на життя, що пропонуються людям на індивідуальному рівні, а також досягнення базового рівня добробуту для всіх громадян.

Інклюзія визначається як стан і, з огляду на сучасні реалії, як ідеальний горизонт, але інклюзію також можна визначити як процес, який передбачає значну роботу суспільства над собою. Інклюзія передбачає, зокрема, залучення всіх компонентів суспільства і, отже, широку спільну відповідальність, зокрема осіб, які приймають політичні рішення, і всіх суб'єктів, здатних впливати на соціальну організацію та уявлення, які на неї впливають. Це також передбачає узгодження всіх соціальних структур зі специфікою функціонування людей, які не відповідають рівню життя широкої маси населення або, принаймні, тому, як воно їх передбачає. Він також просить підтримувати цих людей у особливих функціях у їхньому повсякденному житті, пропонуючи їм адаптовані послуги, які дозволять їм збільшити їхню здатність діяти самостійно. Бажано, щоб ці послуги надавалися в звичайних умовах проживання, щоб уникнути будь-якої форми дискримінації та сприяти місцевій солідарності.

Проблемами інклюзії є рівні можливості, рівна активна участь у суспільному житті та соціальна справедливість. Концепція добре перекладається слоганом, який широко використовується в різних сферах: «Все для всіх». Його можна використовувати в будь-яких ситуаціях, коли особа або група людей виявляються нездатними брати активну участь у суспільному житті через певні особливості, будь то фізичні, психологічні, культурні, соціальні, економічні чи політичні. Нарешті, концепцію інклюзії слід розуміти та використовувати більше, ніж концепцію соціального пристосування та компенсації, як загальний і фундаментальний соціальний проект, що стосується, як у його реалізації, так і в його результатах, усіх громадян.

Інклюзія, відповідно до визначення, прийнятого для цього дослідження, відповідає подвійному підходу, спрямованому як на підвищення здатності особистості діяти, так і на підвищення здатності середовища сприймати, іншими словами, його доступність у найширшому розумінні цього терміну. Таким чином, впровадження інклюзії передбачає супутнє втручання в осіб з обмеженими можливостями та в середовище їхнього життя (міське середовище, школи, підприємства, громадські служби, дороги, транспортні засоби тощо). Усі ці втручання є предметом різноманітного планування та програмування, але специфічні для тих, що стосуються людей, або тих, що стосуються їхнього середовища. Деякі з них стосуються людей з обмеженими можливостями, інші

стосуються всіх громадян. Відповідні території також різноманітні, від муніципалітету до регіону. Вони стосуються п'яти сфер, які потенційно можуть вплинути на повсякденне життя людей з обмеженими можливостями та, ширше, на всіх людей у вразливому становищі: планування землекористування, мобільність, соціальне життя, соціальна та медико-соціальна організація та зайнятість.

Окрім питань лексики, поняття інклюзії перекладається в цих документах лише у виняткових випадках. Насправді існує дві категорії планування, кожна з яких розташована по одну сторону концепції інклюзії. Одні спрямовані на розвиток індивідуальної здатності діяти, інші - на розвиток здатності середовища прийняти всіх громадян або іноді людей з обмеженими можливостями. Перші мають на меті розробку засобів, які дозволяють людям автономію, але, головним чином, зосереджуючись на виправних і освітніх засобах, спрямованих на підвищення кваліфікації людей. Йдеться про розвиток та ефективне поєднання дій суб'єктів догляду та освітньої сфери (лікарів, фельдшерів, вихователів, учителів тощо). Споруди, які їх оточують, повинні бути доступними для всіх зацікавлених людей на всій території. Цей територіальний інтерес, тепер чітко вписаний у схеми медико-соціальної організації, свідчить про те, що ці цілі можуть бути переведені в терміни регіонального планування і, отже, стосуються учасників, відповідальних за останнє.

Однак проаналізовані документи лише дуже рідко виявляють цю наскрізну проблему: плани медико-соціальної організації не посилаються на плани регіонального розвитку, і лише генеральний план доступності послуг громадського транспорту викликає зв'язок. медико-соціальні діаграми, але лише у формі вступного наміру, який залишиться без будь-якого оперативного продовження в документі. Планування транспорту та громадських місць майже виключно зосереджується на здатності середовища прийняти людей з обмеженими можливостями. Певні схеми територіальної узгодженості вирішують питання інвалідності, але завжди дуже частково, навіть неповно. Наприклад, один із цих планів намагається визначити наявні на його території медико-соціальні структури, але забуває про деякі з них. Крім того, питання інвалідності майже виключно розглядається з точки зору рухової недостатності, а отже, і мобільності. Інші форми недоліків здебільшого забуті, що також показує, наскільки ці діаграми виявляють думку про простір, відірваний від певної кількості його вимірів.

Люди з сенсорними, психічними та психологічними вадами могли б багато сказати планувальникам про всі виміри простору, які роблять можливим чи ні доступ до нього та його використання, а їхнє особливе сприйняття могло б навіть дозволити його покращити. для кожного. Інклюзивний підхід можна відзначити в генеральному плані доступності послуг громадського транспорту в місті Мюлуз, який, крім того, що робить транспортні лінії доступними (рухомий склад, точки доступу, інформація про пасажирів), пропонує людям з обмеженими можливостями навчитися користуватися громадським транспортом. Це має бути розподілено відповідно до типів інвалідності та базуватиметься на спеціалізованих структурах підтримки людей з інвалідністю.

Міські хартії та хартії для осіб з обмеженими можливостями постають як

окремий варіант загальних повноважень муніципалітетів щодо покращення життя громади в більшості його аспектів, спрямований на певну групу населення. Але вони зосереджені насамперед на визначенні зобов'язань щодо доступності в таких сферах, як будівлі та громадські місця, освіта, працевлаштування, відпочинок, спорт і культура. Вони також враховують людський вимір навколишнього середовища, виступаючи за підвищення обізнаності всіх громадян щодо проблеми інвалідності, а також за покращення прийому в муніципальних службах. Іноді вони зв'язуються зі спеціалізованими службами, але залишаються в межах компетенції муніципалітетів: сприяють зв'язкам між звичайними школами та спеціалізованими закладами та службами або підтримують діяльність установ із захищеною роботою (зокрема, в рамках громадського порядку).

Зрештою, лише Регіональна програма інтеграції працівників з обмеженими можливостями (PRITH) виходить за рамки цієї дихотомії та пропонує глобальний інклюзивний підхід. Існує багато причин такої домінуючої дихотомії. Він базується на розподілі сфер відповідальності (соціальна та медико-соціальна діяльність, зайнятість, містобудування, транспорт тощо), а також на розподілі сфер втручання (муніципалітет, департамент, регіон тощо), більшість визначеного законодавством часу; ці розмежування ще більше посилюються диференціацією фінансування, яке необхідно мобілізувати. За цих умов виявляється, що концепція інклюзії вступає в прямий конфлікт з організацією мислення та виробництвом соціальних подій. Але це розкриває розрив між цією організацією та повсякденним життям людей, яке можна уявити лише глобально, щоб повністю відчувати.

Фрагментація поглядів, навичок, допоміжних засобів і можливостей робить повсякденне життя ще більш складним для кожної людини, а інклюзію – ще більш ілюзорною, оскільки її ніколи не можна продумати та здійснити глобально та повністю. Щоб справді включити інклюзію в планування, необхідно зменшити фрагментарність підходу до повсякденного життя людей у вразливих ситуаціях. Від галузевого підходу планування має розвиватися до глобальної концепції життя людей, де кожен вимір відповідає іншим. Для цього потрібен альянс політичних навичок, залучених до цього планування, заснований на принципі спільної відповідальності, спільної для всіх. На одній території повинні співпрацювати всі служби, щоб гарантувати рівний доступ до всіх послуг і всіх можливостей, які пропонує територія..

Таким чином, філософія менеджменту інклюзивного розвитку в умовах цифровізації включає міждисциплінарність, залучення всіх технічних учасників з різних вимірів території з метою спільного розвитку територіальної організації у поєднанні з підтримкою людей, здатних гарантувати ефективний розвиток інклюзії та розвиток цифрових компетентностей для осіб з нерівними можливостями для всіх [1].

Література

1. Воронкова В.Г., Нікітенко В.О. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика: монографія. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2022. 460 с.

Котляр Юрій Вадимович
доктор історичних наук, професор,
перший проректор, професор кафедри
історії Чорноморського національного
університету імені Петра Могили

ФАКТОР ПРОГРАНОЇ ВІЙНИ

Сьогодні ми поговоримо про роль програних війн у створенні революційних ситуацій і розпадів Російської імперії та Радянського Союзу. При цьому, на нашу думку, методологічний прийом історичних аналогій буде дуже вдалим в контексті сучасності. Аналогія передбачає порівняння декількох історичних подій або процесів, з метою вивчення суттєвих рис одного з них на прикладах інших [1, с. 545]. Тому, розглянемо ряд епізодів з історії Російської імперії та СРСР:

1853–1856 рр. – Кримська або Східна війна між Російською імперією і союзницькими військами Османської імперії, Великої Британії, Французької імперії та Сардинського Королівства за панування на Близькому Сході і Балканах. Війна закінчилася капітуляцією Росії та Паризьким миром 1856 р. Він позбавив Росію права мати військовий флот на Чорному морі, а також фортеці й прибережні арсенали. Російська імперія публічно відмовилася від претензій на Молдовське князівство, Валахію та південну Бессарабію.

Наслідки: війна суттєво підірвала довіру народу до імператора й держави, виникла революційна ситуація. Аби врятувати становище Олександр II зважився на реформи, які були проведені в 60-70-х рр. XIX ст.

1904–1905 рр. – Російсько-японська війна між Російською і Японською імперіями за контроль над Маньчжурією і Кореєю, в якій Росія зазнала нищівної поразки. За результатами Портсмутської мирної конференції 1905 р. острів Сахалін і всі прилеглі острови були передані Японській імперії.

Наслідки: революція 1905-1907 рр. в Російській імперії.

1914–1918 рр. – Перша світова війна між двома коаліціями європейських держав Троїстим (Четверним) союзом і Антантою. У ній брало участь 38 країн, 74 млн. чоловік, з яких 10 млн. було вбито і 20 млн. покалічено. Росія прагнула приєднати до себе Східну Галичину, Буковину, Закарпаття та оволодіти чорноморськими протоками Босфором та Дарданеллами.

Війна призвела до розпаду Російської, Німецької, Австро-Угорської та Османської імперій і складання нової геополітичної ситуації в світі.

Наслідки: Лютнева революція 1917 р., Жовтневий переворот 1917 р., національні революції. Російська імперія розпалася і як держава перестала існувати. На її теренах були створені нові держави: Польща, Фінляндія, Україна, Білорусія, Естонія, Латвія, Литва, Тува і Закавказзя.

1979–1989 рр. – Війна в Афганістані – військова інтервенція Радянського Союзу у суверенний Афганістан під приводом боротьби проти повстанських груп моджахедів, у якій брали участь урядові війська

Афганістану і СРСР. По суті, Афганістан став однією з так званих гарячих точок Холодної війни, де в черговий раз в битві зіткнулися дві системи – комуністична і демократична. Виведення військ СРСР був спровокований наростаючими економічними негараздами в Радянському Союзі і зміною політичного курсу, причиною якого стала перебудова Михайла Горбачова.

Наслідки: 1991 р. – розпад Радянського Союзу привів до незалежності п'ятнадцяти республік СРСР і появи їх на світовій політичній арені як самостійних держав: Україна, Російська Федерація, Білорусь, Молдова, Литва, Латвія, Естонія, Вірменія, Азербайджан, Грузія, Казахстан, Таджикистан, Киргизія, Туркменія і Узбекистан.

Три автономії, які проголосили незалежність під час розпаду СРСР, її згодом втратили: Татарстан в 1994 р. підписав договір, згідно з яким він входить до складу РФ, Чеченська Республіка Ічкерія була приєднана до складу РФ силовим шляхом у 1999-2000 рр., а Республіка Гагаузія мирно ввійшла в 1994 р. до складу Молдови як автономне територіальне утворення.

Розпад Радянського Союзу став завершенням не лише 69-літньої історії багатонаціональної комуністичної імперії, а й другим етапом розпаду поліетнічної Російської імперії [2].

Таким чином, в історії Російської імперії – СРСР слід виділити фактор програної війни, який призводить до створення революційної ситуації в країні і як наслідок – до її розпаду.

24 лютого 2022 р. розпочалося російське вторгнення в Україну, яке продовжується до сьогодні. Перемога України в цій війні, виходячи з історичних аналогій, може призвести до революційної ситуації в Росії, а також до третього етапу її розпаду.

Література

1. Котляр Ю. В. Миколаїв – 2022: історичні аналогії березневих подій // The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2022. 1421 p. С.545-550.

2. Котляр Ю. В. Війни, революції та розпади імперій // Petro Mohyla TV, YouTube. 2022. Режим доступу: <http://surl.li/diwne>.

Титаренко Оксана Олексіївна
к.і.н., доцент,
науковий стипендіат фонду Вектор
(кафедра Східноєвропейської історії
Гайдельберзького університету,
Німеччина)

ВІДРОДЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У ДОНБАСІ НАПРИКІНЦІ 80-Х – НА ПОЧАТКУ 90-Х РОКІВ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУПІЛЬСТВА

Сучасні політичні процеси, які відбуваються в українському суспільстві демонструють серйозні виклики на шляху до побудови громадянського суспільства. Успішність їх подолання, зокрема, залежить від того, якими є ключові засади, принципи взаємодії людини і влади, громадянина і держави. Як доводить практика демократичних держав світу, одним із ключових завдань політичної системи для становлення громадянського суспільства є формування культури толерантності, що неможливе без оптимізації взаємин між представниками різних етнічних груп, створення сприятливих умов для задоволення етнокультурних запитів національних меншин [1, с.]. Як доводить історія, зважена політика на етнонаціональному ґрунті дозволяла успішно вирішувати завдання, які стояли перед державою. В тому числі і в Донбасі, як в одному із найбільш поліетнічних регіонів України.

Це достаньо яскраво проявилось на переломному для українського суспільства етапі – наприкінці 80-х – на початку 90-х років, який характеризувався зламом однієї політичної системи і формуванням нової.

Доба перебудови стала чпсом появи й активного розвитку низки груп, асоціацій, організацій, які виникали без формальної згоди партійних і державних органів. Частина їх ініціювала зміни і в етнокультурному плані [3, с. 347].

За даними загальносоюзного перепису 1989 р., у Донецькій області проживали представники 116 національностей. Такий багатонаціональний склад населення краю вимагав уважного вивчення освітніх та культурно-просвітницьких культурно-просвітницьких потреб усіх етносів і вироблення відповідної етнополітики. Із початком політичної латералізації другої половини 80-років органи місцевої влади, реагуючи на запити знизу, почали надавати сприяння національно-культурним товариствам, які об'єднували греків, євреїв, німців та представників інших національностей, що проживають у Донбасі. Головним напрямком своєї діяльності в цій сфері вона визначила турботу про задоволення національних потреб усіх етносів.

Відродженню мови, культури, традицій національних меншин сприяло створення національно-культурних товариств. Найбільш активно цей процес наприкінці 80-х – в першій половині 90-х років спостерігався у грецької спільноти, яка особливо активно відреагувала на можливість, що відкрилися.

Станом на 1989 рік їх в Донецькій області проживало понад 120 тис. осіб, що становило третю за чисельністю етнічну групу в регіоні. Так, було створено національно-культурні товариства греків: Федерація грецьких товариств України, Спілка греків України, Донецьке міське товариство греків, Маріупольське міське товариство Грецький національний громадсько-політичний клуб "Елліни Приазов'я" та інші. Своєрідним підсумком їхньої діяльності стало створення широко відомих художніх колективів у Донецьку - ансамблю грецької пісні "Астері", танцювального - "Панаїр", у Маріуполі - грецького вокально-інструментального ансамблю, дитячого хору грецької пісні, у селищі Сартана - фольклорного ансамблю "Сартанські самоцвіти". В селі Малий Янісоль Володарського району було відкрито пам'ятник засновнику відродження грецької культури у Приазов'ї поету Георгію Костоправу.

З ініціативи національно-культурних товариств грецьким селам повернуто їхні історичні назви - Сартана (колишнє Приморське), Малий Янісоль (Куйбишеве), Мангуш (Першотравневе). Було організовано видання книг грецьких авторів, наших земляків, зокрема збірки творів грецьких поетів Приазов'я "Чебрець". Традиційним стало проведення свят "Мега юрти" ("Велике свято"), "Охі" ("Ні") - дня заперечення фашизму, Дня незалежності Греції.

На початку 90-х років у Донецькій області було створено низку єврейських національно-культурних товариств: Обласний Єврейський культурно-просвітницький центр "Алеф", Донецьке міське товариство "Тхія", Донецьку обласну організацію Єврейського товариства естетики, фізичної культури і спорту "Маккабі" та інші. Вони проводили значну роботу з відродження культури, історії, мови, традицій, обрядів і самосвідомості єврейського населення Донбасу.

Велику увагу єврейські національно-культурні товариства приділили вивченню івриту. З цією метою було організовано спеціальні курси. У Донецьку було відкрито недільну школу, яку відвідували діти, які бажають оволодіти основами івриту. Регулярно проводилися лекції з питань історії та культури єврейського народу; організовувалися концерти, музичні вечори. Обласному Єврейському культурно-просвітницькому центру "Алеф" передано будівлю колишньої синагоги, закритої в 30-ті роки, в якій було поновлене релігійні служби [2, с. 273-274].

Наприкінці 80-х років було створено Донецьке обласне національно-культурне товариство німців "Відродження", Донецьку обласну організацію Товариства малих народів Кавказу. В цілому їхня діяльність була спрямована на вирішення завдань розвитку національних мов, культур, традиції; захист політичних, соціально-економічних і громадянських прав своїх членів; реалізацію їхніх національно-культурних запитів у сфері освіти, спілкування, народної творчості; видання і розповсюдження літератури; організацію конкурсів, фестивалів, виставок та інших культурних заходів.

Одним із важливих чинників відродження національних культур стала освіта. Зі здобуттям Україною незалежності, ухваленням важливих правових документів щодо розвитку національних меншин у республіці почала

розвиватися система шкіл, де навчання проводилося рідною мовою або вивчалася рідна мова.

Якщо 1990 року тільки в одній школі Маріуполя вивчали новогрецьку, то вже через декілька років в місті її викладали у 15 школах, технічному та педагогічному ліцеях, Олександрівській гімназії. Кілька недільних грецьких шкіл діяло в Донецьку. У ліцеї при Донецькому державному університеті було створено групу з поглибленим вивченням новогрецької мови. З метою підготовки фахівців-гуманітаріїв, кадрів грецької та української інтелігенції, у 1991 р. було відкрито Маріупольський гуманітарний інститут Донецького державного університету. Він став єдиним не тільки в Україні, а й на усьому пострадянському просторі вищим навчальним закладом, де в такому великому обсязі і на такому якісному рівні вивчалася новогрецька мова, історія та культура Греції.

Підвищенню якості викладання новогрецької мови сприяло відкриття в 1995 р. в інституті кафедри новогрецької філології. Новогрецьку мову викладали фахівці-філологи, які пройшли річне стажування у вишах Греції. Крім того, в інституті працювали досвідчені грецькі викладачі, яких направило Міністерство освіти Греції.

Очевидно, що можливості задоволення етнокультурних запитів національних меншин згідно з положеннями Декларації про державний суверенітет України 1990 р., Декларації прав національностей України 1991 р. чималою мірою сприяли зростанню громадянської активності національних меншин, лояльному ставленню до ідеї проголошення незалежності України і її закріпленню на Всеукраїнському референдумі в грудні 1991 року.

В цілому зважена державна етнополітика, що реалізовувалася з кінця 80-х років, широкі можливості для діяльності національно-культурних товариств в регіоні сприяли формуванню інститутів громадянського суспільства в регіоні та забезпеченню міжетнічної злагоди.

Література

1. Гуманітарне знання як чинник формування світоглядних орієнтирів майбутніх правників: Колективна монографія. Київ.: ВД Дакор, 2020. 202 с.
2. История родного края (Часть вторая). Учебное пособие для 10—11 классов. Донецк: Издательство «Фирма «Кардинал», 1998. 320 с.
3. Політична історія України. XX століття: У 6 т. / Редкол.: І.Ф. Курас (голова) та ін. К.: Генеза, 2002-2003. Т.6. Київ, 2003. 696 с.

Пилипчук Ярослав Володимирович
доктор історичних наук,
старший викладач кафедри всесвітньої
історії та археології
історико-філософського факультету
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

ГУАНЧІ ТА БІМБАЧЕ У СЕРЕДНЬОВІЧЧІ

Історія Іспанії є багатою на сюжети пов'язані з історією Сходу. Провідною темою в іспанській історіографії є історія Реконквісти. Проте окрім ал-Андалусу, в історії Іспанії була куда більш екзотична східна країна. Мова йде про Канарські острови, де жив народи гуанчі та бімбаче. Ці народи були родичами домусульманських берберів. Протягом тривалого часу Канарські острови внаслідок своєї ізоляції перебували за межами цивілізованого світу. В технологічному відношенні вони знаходились на стадії неоліту. Завоювання Канарських островів допомогло іспанцям обкатати схему конквісти Америки. Гуанчі взяли участь в етногенезі іспанців Канарських островів. Ця стаття присвячена дослідженню історії гуанчів та бімбаче у Середні Віки.

Населення Канарських островів сформувалось внаслідок міграції на острови нащадків населення іберо-мавританської (оранської) культури та носіїв атерійської культури. Місцеве населення було носіями мехтоїдного антропологічного типу (який походив від європейських кроманьонців) характерного для палеолітичного Магрибу. Цей антропологічний тип характеризував світлим волоссям та відтінками очей, який потім був характерний для гуанчів та бімбаче. Мехтоїди потім були підкорені носіями капсійської (уштатійської культури), які були носіями протосередньоземноморського варіанту європеїдної раси. У населення Канарських островів існувала писемність, яка мала походити від давньолівійської писемності характерної для берберських племен епохи античності. Д. Ольдерогге вказує, що гуанчі розмовляли на діалектах близьких берберським мовам. Дж. Аберкромбі вважає мовою гуанчів протолівійською, тобто прамовою берберських племен Північної Африки. І. Дьяконов підтримував цю гіпотезу. Д. Вельфель ж на основі спільної лексики зближував гуанчів з басками. Л. Грем вважав, що гуанчі були родичами давніх іберів. Канари заселялись з 2500 р. до н. е. На островах отримали поширення культура кераміки імпресо та культури мегалітів (дольменів). Гуанчі та бімбаче відповідали в технологічному відношенні неолітичним культурам Магрибу. До приходу європейців гуанчі займались скотарством та землеробством і розводили кіз, свиней, вівць та собак. З сільськогосподарських культур вони вирощували ячмінь, борошно та бобові. Також гуанчі рибалили, ловлячи риб та креветок. До прибуття європейців гуанчі технологічно перебували у неоліті. Зброя та знаряддя праці виготовлялись з обсидіану, базальту та фоноліту. Між

островами гуанчі пересувались на човнах. Коли араби у XII ст. наблизились до Канарів, то їх судно оточили човни гуанчів. За легендою гуанчів корінне населення островів було нащадками місцевих, які повстали проти влади римлян. У гуанчів була кераміка, але гончарного кола вони не знали, а отже кераміка була ліпною. Також вони гне знали ткацького станка. Гуанчі були зорганізовані в роди та племена. На острові Пальма було 12 племен. На острові Гомера їх було 4. На острові Тенеріфе було 9 племен. На Тенеріфе до колонізації європейцями мешкало 30 тис. чоловік. Найбільш ж населеним островом був Гран-Канарія. У XIV ст. жриця Адамнана вийшовши заміж за менсея Гумідафе підкорила собі всю Гран-Канарію. Вона та її чоловік були проголошені верховними вождями (гуанартемес). На початку XV ст. островом правив син Адамнани та Гумідафе. Правити вождю допомагала рада старійшин, яка називалась табор. Старійшини називались гуайрес. Рада Старійшин складалась з 190-200 гуайрес. Родові общиники називались ачіказна. Старійшини збирались на визначене місце, яке називалось тагорор. Знаті називалась ачіменсей (менсеї), а видатні воїни – січісікісто. Менсей не мав права доїти козу, після цього він мав бути розжалуваним зі знаті. Згідно легенди гуанчів від самого створення світу одні мали правити, а інші люди мали служити. На Тенеріфе гуанчі мали 6 тис. воїнів. Сигнал про війну подавався димом. Суспільство гуанчів було патріархальним. На Гомері правив один менсей. На Фуертевентурі було два менсея. Острів Лансароте міг виставити 60 воїнів, Фуертевентура – 80 воїнів, Гомера – 700 воїнів, Пальма – 500 воїнів. На острові Йерро було всього 12 воїнів. Шлюб між жінкою та чоловіком укладався по взаємній згоді. Перелюб карався смертю. Він не карався лише у випадку якщо жінка мала перелюб з представниками гуанчської знаті. Спадкування на Канарах йшло по материнській лінії. Вмерлих гуанчі муміфікували завдяки чому ми можемо судити про їх антропологічний тип. Верховним богом гуанчів був Бог Творець усього існуючого Алькоран (Ачіхуран, Ераоранхан). Храми ж називались альмогаренес. Португальський мандрівник Альвізе Кадамосто вказував, що гуанчі вклонялись Сонцю, Місяцю, зіркам. У жертву гуанчі приносили худобу. Жриці гуанчів називались арімагуади. Свої будинки гуанчі будували з каменів. Вперше Канарські острови відкрили міноїці з Егеїди у II тис. до н. е. Близько 800 р. до н. е. на острови проникли фінікійці з Гадеса. У 147 р. до н. е. Канари відкрив римський мореплавець Полібій. На Лансароте чи Фуертевентурі мавританський берберський цар Юба II побудував храм. Плутарх згадував про Канарські острови як про "Острова Блаженних". Римський вчений Пліній не згадував, що острови були населені. Він описував острів Гран-Канарія як острів без населення. Ал-Хорезмі згадував про Канарські, як про "Острова які знаходяться у Західному Зовнішньому морі". Ал-Баттані та ал-Ідрісі називали їх як Щасливі острови. Окремі ж острови були відомі під назвою Масфахан та Лагус, які відповідають Тенеріфе та Гран-Канарії. У 999 р. Канари відвідав арабський мандрівник Бен Фарук. Араби бросили якір на Гран-Канарії в Гандо. Ал-Ідрісі вказував, що араби з Лісабону відвідали острови у XII ст. У 1270 р. на них висадився італієць з роду Малочелло. У 1291 р. на Канарах висадились

генуезці брати Вандіно та Уголіно Вівальді. Під час подорожі вони загинули. У 1310 р. генуезький мандрівник Ланцеротто Малочелло висадився на островах. У 1339 р. Канарські острови були нанесені на портолан мальйорським арагонським картографом Анджеліно Далорто (Дульсерте). У 1341 р. про Канари згадував у своєму рукописі Бокаччо. Рукопис базується на даних італійського мандрівника Нікколозо де Рекко, який відвідав всі острови Канарського архіпелагу. Експедиція привезла до Європи жир тюленів, шкіри кіз, сало, риб'ячий жир. Це було б не так цікаво, якщо б європейці не вступили в контакт з місцевими мешканцями, які не були ані християнами ані мусульманами. У 1342 р. на острови прибула арагонська експедиція з Мальорки. У 1344 р. папа римський Клементій VI видав буллу про те, що Канарські острови мають належати графу клермонському графу та адміралу Франції Луї де ла Серда, правнуку кастильського короля Альфонсо VI. Граф зобов'язувався сплачувати щороку 400 монет за острів Фортунія. В документі перераховані острови архіпелагу. У 1345 р. проти цього висловив протест португальський король Афонсу IV. Він заявляв про те, що Канари розташовуються ближче до Португалії ніж до Кастилії і відзначалось за португальці мають мати пріоритет у відкритті Канарів та їх завоюванні. У 1346 р. арагонець Хайме Феррера організував експедицію на Канари. У 1352 р. арагонець Арнау Рохера організував чергову експедицію. Привезені експедицією гуанчі знаходились на Мальорці у 1352 р. У 1366 р. арагонець Хуан Мора організував експедицію на Канарські острови. У липні 1369 р. авіньонський папа Урбан V заснував Діоцез Фортуната, який почав християнізацію регіону. Він доручив єпископам з Каталонії займатись цим. Наприкінці 80-х рр. XIV ст. арагонський король Педро IV відправив на Канари християнську місію з 13 ченців. На архіпелаг претендував і кастильський король Педро I, котрий подарував регіон якомусь Лансароте да Франкія. Проповідь християнства не мала успіху серед гуанчів і на прохання християн про порятунок з Ла-Рошелі вийшла експедиція норманського французького барона Жана де Бетанкура та французького сенешаля Гадіфера де ла Сая. У 1390 р. Гонсало Перес де Мартель отримав від кастильського короля Енріке III право володіти Канарськими островами. У 1402-1405 рр. хрестоносці з експедиції Жана де Бетанкура завоювали острови Лансароте, Фуертевентура, Йерро. Ці острова були зафіксовані на мапі Гійома Солера, у Каталонському Атласі, на мапах Паскаліні та Віладестеса. У 1402 р. Жан де Бетанкур заснував фортецю Рубікон на острові Лансароте. Французький кондотьєр визнав себе васалом кастильського короля Енріке III. Лансароте був підкорений до кінця 1404 р. У січні 1405 р. Жан де Бетанкур завоював острів Фуертеветнуру. Завойовники насильно навернули до християнства двух гуанчських менсея. У 1406 р. на Канарах було засновано єпископство Рубікон. У 1405 р. бімбаче острова Йерро без боя здались завойовникам. Маючи всього 12 воїнів складно було чинити опір. Всі бімбаче були продані в рабство. Після цього Жан де Бетанкур залишив острови і залишив право керувати ними своєму племіннику Масіоту. Проте той у 1418 р. іншому сеньйору. В результаті ряду перепродажів право на острови отримав дон Енріке де Португаль у 1448 р. У 1455 р. власником Канарських

острів був дон Дієго де Еррера. У 1477 р. право керувати островами він передав кастильській короні. У 1478 р. королева Ізабелла відправила чергову експедицію проти невірних. Хуан Рехон та Деан Бермудес висадились на північний-захід острова Гран-Канарія і заснували Реал де Лас-Пальмас. Навесні 1478 р. кастильці вислали плених гуанчів в Кастилію. Гуанчі чинили опір у гористій частині острова. До того ж між кастильцями були суперечки і вони були вирішені арештом Хуана Рехона та призначенням на його місце Педро де Вера. Останній в битві при Арукасі у 1481 переміг гуанчського менсея Дорамаса, який загинув. Тенесор Семідан, правивший Гальдаром, потрапив у полон і був висланий у Кастилію, де прийняв хрещення і ім'я Фернандо Гуанартеме. У травні 1483 р. іспанці уклали мирний договір з мансеєм Гаяарміна Семіданом. У 1483 р. кастильці підкорили острів Гран-Канарія. На острові Гомера гуанчі приймали хрещення і з 1447 по 1477 рр. платили церковні податки. У 1424 р. португальський король Енріко Мореплавець здійснив спробу заволодіти частину Канарів, які ще не були завойовані кастильцями. Португальцем був дон Енріке де Португаль. У 1479 р. за договором у Трухільо португальці зреклись претензій на Канарські острови. У 1492 р. на острів Пальма прибула з місією Франциска де Гасміра, гуанчська жінка, яка була католичкою. Вона повернулася на Гран-Канарію з п'ятью менсеями острова Пальма. Вони були охрещені і отримали подарунки. Проте, після цього на острів Пальма висадився Алонсо Фернандес де Луго. У Севільї він набрав 900 конкістадорів, які залишились без роботи після того як впав Гранадський емірат. Очолив загін дон Фернандо Гуанартеме, хрещений гуанчський менсей. Опір чинив лише на території племені Асеро, де місцевий мансей Танаусу чинив опір. Проте Алонсо Фернандес де Луго виманив Танаусу на перемовини, де захопив його у полон підступом. У 1492 р. на острові Тенеріфе менсеї племені анага перемогли кастильців, яких очолював Франсіско Мальдонадо аделантадо Гран-Канарії. Вже до травня 1493 р. частина менсеїв острова Пальма прийняла владу іспанського короля. Наступним об'єктом для завоювання став острів Тенеріфе. Вперше на нього висадився конкістадор Дієго де Еррера у 1464 р. Тоді він уклав договір про мир та дружбу з місцевими менсеями. Через кілька років його син Санчо де Еррера заснував фортецю на острові. Повномасштабну війну проти гуанчів почав Алонсо Фернандес де Луго, який був призначений королевою аделантадо Тенеріфе. Він висадився на острові на чолі 190 кабальєро и 1 тис. піхотинців озброєних аркебузами та арбалетами. На острові до них приєднався менсей Тенезор Семідан з Гран-Канарії. З Алонсо де Луго уклали мирний договір Анатерве Гуїмар, менсеї Ікода, Дауте, Адеже, Абона. Кастильцям протистояли менсеї Бенкомо правитель Таоро, Акаумо менсей Такоронте, Бенехаро менсей Анаго. Холодній залізній та вогнепальній зброї кастильців гуанчі могли протиставити дерев'яні дубини, праці з камнями та списи з наконечниками з обсидіану. 31 травня 1494 р. у битві з гуанчами при Асентехо більша частина кастильців була знищена гуанчами, які виставили 3,3 тис. воїнів. Перемога стала можлива завдяки тому, що гуанчі заманили іспанців у пастку в горах. Очолювали гуанчів менсеї Бенкомо та Тінгуаро. У 1495 р. Алонсо Фернандес де Луго набрав новий загін.

За кілька місяців острів Тенеріфе був спустошений епідемією чуми. Окрім того, менсеї племен анага, гуїмар, абона, адехе добровільно прийняли владу кастільців. В битві при Агері у листопаді 1495 р. гуанчі були переможені. У другій битві при Асентехо 25 грудня 1495 р. гуанчі знову зазнали поразки. Ця битва була названа іспанцями бійнею. Кастільці протягом трьох годин розстріляли гуанчів з вогнепальної зброї. На місці перемоги Алонсо Фернандес де Луго заснував монастир Діви Марії. Потім на його місці виникне поселення Ла-Вікторія-де-Асентехо. Бенехаро був змушений підписати Лос-Реалехоський договір 1496 р. Пізніше до нього приєдналися менсеї Адеже, Абоне, Дауте, Ікода. Діти Бенехаро Гуасімара та Гуаджара прийняли імена дон Дієго де Анага та дон Хуан де Анага. Таким чином, менсеї влились у склад кастільської аристократії. Навесні 1496 р. Алонсо де Луго продемонстрував при іспанському дворі полонених гуанчських менсеїв. На кінець завоювання Канарів місцеве населення налічувало 20-25 тис. чоловік. Гуанчі були асимільовані іспанцями. Втім, зараз мешканці Канарських островів протиставляють себе континентальним іспанцям називаючи тих готами [Большаков 1988, с. 30-119; Грин 1972, с. 195-220; Acosta, Lorenzo, Padron 1988, р. 9-52; Galindo 1962, р. 3-253; Fernandez-Armesto 1987, р. 152-192, 203-217, 236-252; Борсуковская 2021, с. 738-749; Perez 2007, р. 57-97; Канарец 2009, с. 45-159].

Провівши дослідження ми прийшли до наступних висновків. Канарські острови були населені гуанчами та бімбаچه ще з III тис. до н. е. Гуанчі та бімбаچه були родичами давніх домусульманських берберів. Канари перебували під протекторатом Риму, коли ж настав час Великого Переселення народів, то острови опинились поза межами цивілізованого світу. Знову його відкрили араби в IX-XII ст., які фіксували подорожі на Канарські острови з боку Магрибу. Проте колонізацію Канарських островів здійснили європейці, які у XIII-XIV ст. заново відкрили Канари. З XIV ст. кастільці починають колонізацію та християнізацію Канарських островів. Завоювання гуанчів почалось Жаном де Бетанкуром на початку XV ст. Протягом кількох років гуанчі островів Лансероте та Фуертевентури чинили опір. Бімбаچه острова Йерро капітулювали без опору. Систематичне завоювання регіону ж здійснювала Кастілія з 1478 по 1495 рр. Гуанчський менсей Фернандо Гуанартеме з острова Гран-Канарія, менсеї островів Гомера та Пальма добровільно прийняли владу іспанців. Повстання на острові Гран-Канарія у 1478-1483 рр. було спричинено сваволею церковників та конкістадорів. Завойовником Гран-Канарії був Педро де Вера, який завдав кілька поразок гуанчським менсеям. Найбільш запеклий опір завойовникам чинили гуанчі з острова Тенеріфе у 1494-1495 рр. Вождями гуанчів були Бенкомо та Бенехаро. У 1494 р. гуанчі Тенеріфе завдали поразки кастільцям, проте були розбиті у 1495 р. Лос-Реалехоський мирний договір 1496 р. оформив включення гуанчських менсеїв у склад кастільської знаті та входження Канарських островів у склад Іспанії та конкретно Кастілії.

Література

Большаков А. А. За столпами Геракла. Канарские острова. М.: Наука, 1988. 174 с.

Борсуковская Г. В. Деятельность католических миссионеров в XV в. на Канарских островах в контексте начала европейской колониальной экспансии // Гуманитарное пространство. Вып. 10. № 6. М.: Международная академия образования, 2021. С. 737-750

Грин Л. Острова не тронутые временем. М.: Наука, 1972. 319 с.

Канарец или Книга о завоевании Канарских островов и обращении их жителей в христианскую веру Жаном де Бетанкурмом. М.: ИД ГУ ВШЭ, 2009. 281, 3 с.

Acosta J. J. S., Lorenzo F. R., Padron C. L. Q. Popular historia de Canarias. Conquista y colonizacion. Santa Cruz de Tenerife: Enero, 1988. 116 p.

Galindo J. de A. Historia de la Conquista de las siete islas de Gran Canaria. Santa Cruz de Tenerife: Imprenta Valentin Sanz, 1962. 261 p.

Fernandez-Armesto F. Before Columbus: Exploration and colonization from the Meduterranian to Atlantic, 1229-1492. Houndmills-London: Macmillan education, 1987. X, 283 p.

Perez G. S. Encuentros y transformaciones en la construcción histórica de las Antillas y las Islas Canarias. Siglos XV-XVII // Anuario de Estudios Atlánticos. № 53. : Cabildo de Gran Canaria, 2007. P. 57-97

Пиріг Ігор Володимирович

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики та
домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

УЧАСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОТИДІІ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Криміногенна ситуація в Україні на сьогодні залишається складною. Окрім кримінальних правопорушень загальнокримінальної спрямованості, кількість яких не зменшилась, додалися нові види правопорушень. За даними Офісу Генерального прокурора за період повномасштабного вторгнення Російської Федерації станом на 18.10.2022 року зареєстровано 40601 воєнних та 18020 злочинів проти національної безпеки [1]. Зважаючи на це, протидія злочинності є на сьогодні актуальним та одним з основних завдань, перш за все, правоохоронних органів.

Однак, зусилля державних органів у напрямку протидії злочинності в умовах війни не будуть мати належного ефекту без підтримки громадянського

суспільства та його активної участі у подоланні зазначених негативних явищ. Зосередимо увагу на основних формах та методах участі громадянського суспільства у протидії злочинності. В науці існує багато визначень поняття «громадянського суспільства», що, на наш погляд, не мають принципової різниці за змістом. При визначенні цього поняття ми будемо спиратись на дефініцію, надану І. А. Сердюком, який визначив «громадянське суспільство»: як «сукупність позадержавних, позаполітичних відносин (економічних, соціальних, культурних, моральних, духовних, корпоративних, сімейних, релігійних), що складаються між вільними та рівноправними людьми й їх об'єднаннями, котрі прямо чи опосередковано здійснюють установчу та контрольну функції щодо формування й діяльності органів публічної влади, і яким соціальна, правова держава забезпечує юридичні можливості бути власником, брати активну участь у політичному житті, а також надання матеріальної допомоги тим громадянам, кому вона необхідна» [2, с. 53].

Основними формами запобіжної діяльності правоохоронних органів є: повна реєстрація і своєчасне розкриття злочинів, а також розшук злочинців; ведення справ запобіжного обліку на осіб, схильних до вчинення злочинів та інших правопорушень; індивідуальні бесіди з особами, схильними до правопорушень; вжиття необхідних заходів до осіб, схильних до правопорушень (запобігання, штраф, адмінарешт, конфіскація, позбавлення прав, направлення на примусове лікування, встановлення адміністративного нагляду, притягнення до кримінальної відповідальності); проведення різноманітних рейдів з метою затримання правопорушників; виявлення причин і умов злочинності та їх усунення; розробка комплексних планів профілактики злочинності на території обслуговування; інформування державних органів про стан злочинності, причини та умови, що її детермінують; координація діяльності і надання методичної допомоги громадським формуванням у профілактиці злочинів; проведення правової пропаганди серед населення [4, с. 203]. Безумовно, громадянське суспільство не може виконувати аналогічні функції. Оптимальним варіантом співвідношення функцій правової держави і громадянського суспільства взагалі є їх конструктивна взаємодія [5, с. 139].

Громадянське суспільство може як сприяти протидії вчиненню кримінальних правопорушень, так і протидіяти розслідуванню. Діям громадськості щодо протидії розслідуванню приділено увагу у дослідженні В. М. Плетенця. На думку вченого, особи, які володіють впливом на суспільну думку (засоби масової інформації, фонди, організації, громадські діячі, служителі церкви, активісти, блогери та інші), можуть суттєво ускладнити діяльність уповноважених осіб під час досудового розслідування [6, с. 115-117].

Громадянське суспільство, на наш погляд, може сприяти подоланню вчиненню кримінальних правопорушень наступними способами. Перша група полягає у сукупності дій, що проводяться у тісній взаємодії та координації з правоохоронними органами. До них можна віднести: безпосереднє виявлення громадянами окремих осіб або груп з антисуспільною поведінкою, схильних до вчинення протиправних дій та сповіщення про них правоохоронним органам; надання інформації у правоохоронні органи щодо виявлених вчинених злочинів

або тих, що готуються та їх учасників; затримання особи, яка вчинила правопорушення та доставлення її в органи поліції; роз'яснення з боку громадських організацій неможливості порушення законодавчих норм, пропаганда здорового образу життя, духовних цінностей суспільства тощо шляхом систематичного поширення інформації через пресу, телебачення, інтернет з метою формування ідеологічної, політичної, економічної свідомості людей; індивідуальна профілактика протиправної поведінки на рівні формування особистості в сім'ї, що може виникнути через порушення цілісності сімейного осередка (сім'ї за відсутності одного з батьків), порушення соціальних стосунків між членами сім'ї (сварки, брехня, грубі стосунки, ворожнеча, вживання ненормативної лексики тощо), наявність у сім'ї антисуспільних проявів (пияцтво, вживання наркотиків, насильство, моральна розбещеність тощо) та інше. Зазначена група способів протидії злочинності з боку громадянського суспільства є такою, що відповідає європейським та світовим нормам.

Однак останнім часом спостерігається діяльність громадянського суспільства, що, на нашу думку, багато в чому пов'язана з соціально-політичною ситуацією в країні та воєнним станом. Мова йде про окремі прояви активності громадськості, що виходять за межі законних дій, але на їх думку, є дієвими та можуть призвести до бажаних результатів в умовах певної бездіяльності правоохоронних органів. Так, починаючи з 2014 року поширення набуло такі форми протидії вчиненню злочинів в сфері службової діяльності, незаконному збагаченню тощо, як обливання «підозрюваних» різними рідинами: розчином йоду, зеленки, кислотами, лугами, фарбами, обсипання борошном, вкидання в сміттєві баки, підпалювання шин та ін. Оскільки такі дії сприймалися позитивно більшістю громадськості та не мали належної правової оцінки з боку поліції, їх почали сприймати як волевиявлення суспільства, хоча нічого спільного з поняттям правової демократичної держави, вони не мали.

З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації на тимчасово окупованих територіях спостерігались випадки грабежів з боку мирного населення напівзруйнованих магазинів, офісів, квартир. Для запобігання такої протиправної діяльності та за фактичної відсутності поліції представники громадськості об'єднувались у групи для патрулювання території. Наслідком діяльності таких груп часто ставали побиття так званих «мародерів», прив'язування їх липкою стрічкою до стовпів, дерев. Зрозуміло, що така діяльність з протидії злочинності не може сприйматись позитивно у демократичній країні з європейськими ціннісними орієнтирами. Дійсним волевиявленням громадської думки та протидією вчиненню кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку були і є відкриті виступи та демонстрації на тимчасово окупованій території громадян України, які, незважаючи на погрози загарбників, зупиняють їх та наближають перемогу українського народу.

Література:

1. Злочини, вчинені в період повномасштабного вторгнення РФ станом на 18.10.2022 р. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/>
2. Сердюк І. А. Методологічний аналіз інтерпретацій поняття «громадянське суспільство». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 2. С. 49-54.
3. Кримінологія і профілактика злочинів: курс лекцій. у 2 кн. Особлива частина. Александров Ю. В., Гаврилишин А. П., Джужа О. М. та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 2000. 201 с.
4. Кримінологія : підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Черней, С. С. Чернявський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернея ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.
5. Теорія держави і права : підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017 ; Ліра ЛТД. 480 с.
6. Плетенець В. М. Теоретичні та праксеологічні засади подолання протидії осудовому розслідуванню : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 424 с.

Цубенко Валерія Леонідівна

доктор історичних наук, професор,

Одеська державна академія будівництва та архітектури

ГЕНДЕРНИЙ ФАКТОР У СИСТЕМІ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ

Одним із визначальних пріоритетів становлення України як демократичної держави є недопущення гендерної дискримінації у суспільстві. Переоцінка цінностей, що відбувається в Україні орієнтує на встановлення єдиних загальнолюдських принципів і стандартів, потребує забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у суспільстві. В контексті принципу рівності ми маємо на меті розглянути гендерну рівність жінок стосовно їх участі в дипломатичному житті держави і гендерний фактор як ціннісний вимір і вплив на кадрову політику дипломатичної служби України. На сучасному етапі науковим пошукам щодо проблематики прав людини, принципу рівності та гендеру, кадрової політики дипломатичної служби України присвячені праці таких вчених, як А. Чабан, Н. Діденко, Ю. Битяк, Н. Оніщенко, Р. Палагусинець, М. Окладна, С. Федчишин, В. Циватий, Г. Атаманчук, К. Буряченко, О. Уварова та ін. Наразі у літературі не знайшло достатнього висвітлення питання про дотримання гендерної рівності дипломатичної служби

України.

На національному рівні гендерна рівність гарантована Конституцією України [5], Кодексом законів про працю України [3], Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [11], Законом України «Про дипломатичну службу» [10], Законом України «Про державну службу» [9] та іншими законодавчими актами. В Україні були ратифіковані основні міжнародні документи стосовно забезпечення гендерних рівних прав і можливостей для чоловіків і жінок, зокрема «Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» [4], «Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй» [1]. Проте декларована гендерна рівність не завжди спрацьовує на практиці. Для вступу і кар'єрного просування жінок на дипломатичній службі України залишаються перешкоди та проблеми. В Україні налічуються одиниці жінок, які обіймають посади Надзвичайних і Повноважних послів України за кордоном. Основними причинами цього є традиційні гендерні стереотипи, культурні звичаї, недостатня увага зовнішньополітичної інституції щодо забезпечення гендерного паритету тощо [7, с. 40]. На законодавчому рівні, у Законі України «Про дипломатичну службу» інтерпретується поняття «дипломатичної служби» яка визначається як державна служба особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності посадових осіб дипломатичної служби, пов'язаній з реалізацією зовнішньої політики України, захистом національних інтересів України у сфері міжнародних відносин, а також прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном [10]. Сучасна дипломатична служба це важлива складова державного управління, невід'ємний компонент державного службового апарату зі своєю унікальною галузевою специфікою ротації особового кадрового складу дипломатичних службовців, коли кадровий склад дипломатичного корпусу підпадає під періодичне переміщення, відрядження на роботу з центрального апарату до дипломатичних установ розташованих за межами країни [8, с. 111].

Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба заявив: «Кінцева мета – сучасна дипломатична служба, здатна вирішувати задачі будь-якої складності і досягати результатів для громадян, бізнесу та країни. В основу усіх змін покладені три ключові принципи: людиноцентричність, ефективність, результативність. «Людиноцентричність» у фокусі уваги МЗС – громадянин, його безпека, добробут, права і свободи. Політику Міністерства формують люди, для людей, в інтересах людей. «Ефективність» – трансформація внутрішніх процесів, планування, вимірюваність очікувань і результатів. «Результативність» – процеси важливі, але ми працюємо на результат» [2]. Глава МЗС виділив такі ключові зміни: дипломатія рівних можливостей жінок і чоловіків, безбар'єрність: МЗС долає дискримінацію; нова кадрова політика: МЗС зміцнило роль деск-офісера, розпочало впровадження оцінки кадрів за методом 360, планування ротації на 2 роки, більшу прозорість; нова логіка фінансування роботи дипломатів за кордоном та в Міністерстві: МЗС ефективно використовує ресурси для якісного надання послуг й належної мотивації кадрів [2].

Одним із пріоритетів європейської політики є саме гендерна політика. Принцип гендерної рівності, що закріплений у Законі України «Про державну службу» вказує, право на державну службу мають громадяни України незалежно від статі [9]. Прийнятий 2005 р. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок» визначив вісім напрямів державної гендерної політики, а саме: 1) утвердження гендерної рівності; 2) недопущення дискримінації за ознакою статі; 3) застосування позитивних дій; 4) забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень; 5) забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків; 6) підтримка сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства; 7) виховання і пропаганда серед населення України культури гендерної рівності, поширення просвітницької діяльності у цій сфері; 8) захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі [11].

На думку багатьох працівниць зовнішньополітичних відомств різних країн, разом із викликами, які стоять виключно перед жінками-дипломатами, існують й додаткові можливості та переваги для них, що базуються на гендерній складовій, а саме: 1) можливість погляду на ситуації з кута у 360 градусів, який проявляється у тому, що жінки-дипломати мають більше можливостей проводити зустрічі із жінками у країнах із традиційними цінностями; 2) жінки зазвичай не розглядаються як такі особи, що становлять небезпеку, і тому під час бесіди дипломатка може отримати більше інформації, ніж її колега дипломат; 3) дипломатки, особливо жінки, які очолюють дипломатичні установи, привертають до себе публічну увагу, а тому їхня діяльність значно більше висвітлюється у медіа країни перебування [7, с. 41–42]. У Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок зазначається питання залучення жінок до дипломатії: «Держави-сторони вживають усіх відповідних заходів, щоб забезпечити жінкам можливість на рівних умовах з чоловіками і без будь-якої дискримінації представляти свої уряди на міжнародному рівні і брати участь у роботі міжнародних організацій» [7, с. 42]. МЗС України стало першим серед органів державної влади в Україні, яке після приєднання до міжнародного руху за гендерну рівність «HeForShe» здійснило аудит забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків з метою впровадження гендерної рівності у внутрішню політику, процеси та структури на рівні міністерства, роботу його підрозділів, закордонних дипломатичних установ та окремих працівників. Міністр закордонних справ України Д. Кулеба сказав: «Забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків – це насамперед про рівність. Тому нашим першочерговим завданням наразі є розширення реальних можливостей для жінок-дипломатів в усіх сферах дипслужби» [14]. У системі органів дипломатичної служби визначена уповноважена особа (координатор) з питань забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Виконання обов'язків уповноваженої особи (координатора) покладається на одного із заступників Міністра закордонних справ України [13]. МЗС України запустило проєкт про жінок в дипломатії «#ДипломаткиБезКраваток». Проєкт складається з коротких відеороликів, у яких дипломатки керівного рівня МЗС України відверто говорять про

професію, жіноче лідерство і мотивацію рухатися вперед [6]. Одним із дієвих засобів залучення жінок до української дипломатії на високі посади є квоти. Система квот діє також у північних європейських країнах. На нашу думку ефективну реалізацію гендерної рівності забезпечить залучення якомога більшої кількості жінок до дипломатичної служби України, що засвідчить реформування дипломатичної сфери. МЗС України відповідно до покладених на нього завдань забезпечує реалізацію єдиної кадрової політики, підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів дипломатичної служби [12]. Вирішення завдання всебічної підготовки жінок-дипломатів і забезпечення умов безперервного оновлення їх професійних знань, оволодіння сучасними технологіями застосування їх на практиці багато в чому залежить від ефективної освітньої діяльності навчальних закладів, зокрема Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ України [15, с. 17].

Отже, гендерний фактор у системі кадрової політики дипломатичної служби України, залучення більшої кількості жінок забезпечить ефективну реалізацію гендерної рівності. Активне заохочення жінок до дипломатичної роботи засвідчує успішну реалізацію демократичних реформ як необхідної умови для входження України як повноправного партнера до світового співтовариства. Кадрова гендерна політика дипломатичної служби України у відповідь на нові виклики і загрози часу реформується, відбувається удосконалення і оптимізація дипломатичного механізму з урахуванням кращого світового досвіду.

Література

1. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций : Принята резолюцией 55/2 Генеральной Ассамблеи от 8 сентября 2000 года. URL:https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml (дата звернення: 20.10.2022).
2. Дмитро Кулеба: Зміни в МЗС за 100 днів вже зробили дипломатичну систему ефективнішою. URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-zmini-v-mzs-za-100-dniv-vzhe-zrobili-diplomatichnu-sistemu-efektivnishoyu> (дата звернення: 20.10.2022).
3. Кодекс законів про працю України : Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII. Дата оновлення 19.08.2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 20.10.2022).
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок : Міжнародний документ від 18.12.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата звернення: 20.10.2022).
5. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (дата звернення: 20.10.2022).
6. МЗС України запустило проект про жінок в дипломатії #ДипломаткиБезКраваток. URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/mzs-ukrayini-zapustilo-proekt-pro-zhinok-v-diplomatiyi-diplomatikibezkravatok13032021> (дата звернення: 20.10.2022).

7. Окладна М. Г., Менькова Л. С. Жінка на дипломатичній службі: історія, проблеми та перспективи. *Право та інноваційне суспільство*. Харків, 2020. № 2. С. 40–46.
8. Потапенко А. Г., Діденко Н. Г. Вплив державного управління на кадрову політику дипломатичної служби. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. Вип. 20. С. 109–115.
9. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 20.10.2022).
10. Про дипломатичну службу : Закон України від 07.06.2018 № 2449-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text> (дата звернення: 20.10.2022).
11. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 20.10.2022).
12. Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 № 281. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-п#Text> (дата звернення: 20.10.2022).
13. Про затвердження Порядку організації роботи щодо реагування, запобігання та протидії проявам дискримінації за ознакою статі та сексуальним домаганням на робочому місці в системі органів дипломатичної служби. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0246-22#Text> (дата звернення: 20.10.2022).
14. У МЗС обговорили стан забезпечення рівності жінок і чоловіків. URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/u-mzs-obgovorili-stan-zabezpechennya-rivnosti-zhinok-i-cholovikiv> (дата звернення: 20.10.2022).
15. Ціватий В. Г. Дипломатія і підготовка дипломата XXI століття: традиції, інновації, моделі. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2004. Вип. 10 (1). С. 11–31.

Vysotskyi Oleksandr Yuriiovych

D.Sc. in Political Science, PhD in History,
Professor, Department of International
Relations, Oles Honchar Dnipro National
University

IPHONE-DIPLOMACY OF THE PRESIDENT OF UKRAINE V.ZELENSKYI DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy has introduced the concept of iPhone-diplomacy into the international political discourse. This happened in October 2022 during an interview with the German public television company Zweites Deutsches Fernsehen (ZDF). [4] At the same time, V.Zelenskyy was the first to use iPhone-diplomacy in the practice of international relations at the highest level to solve current problems.

The Ukrainian President linked the birth and use of the iPhone-diplomacy, firstly, with Ukraine's strategy in the Russian-Ukrainian war, which is focused on making lightning-fast decisions "right now" in response to Russian aggression and terrorist attacks by Russia against Ukrainian civilians, and secondly, with the rapid consolidation of Ukraine's allies to organize a collective international response and collective resistance in response to Russian war crimes [4]. In other words, the emergence of iPhone-diplomacy as a unique phenomenon is determined by the need for rapid international communication at the highest level regarding the actions of the aggressor and violator of international law. Of course, the use of iPhone-diplomacy is associated with ensuring the effectiveness of international actors' actions on the world stage against the threat to peace and security of the international order. Efficiency lies in the optimal use of time and rapid response, which allows to stop the extreme escalation and growth of the threat in a timely manner before its complex and insurmountable stages occur. Based on the effectiveness as a characteristic of the iPhone-diplomacy, it can be stated that it is a foreign policy technology. This statement is based on the understanding of any effective international practices and public actions in general as technologies, since they can save time and resources [2-3].

According to Zelenskyy, iPhone-diplomacy allows to speak and, accordingly, negotiate with allies faster, since there is no need to order conversations and wait for them to be agreed by the foreign ministries of states. Thanks to iPhone-diplomacy, since the beginning of the Russian aggression, the Ukrainian president has been constantly in touch with the leaders of Great Britain, Poland, Latvia, Lithuania, Italy, and France. According to the head of Ukraine, he has developed close friendly relations with Boris Johnson, Andrzej Duda, Egils Levits, Gitanas Nausėda, Mario Draghi, Emmanuel Macron. It can be stated that between V.Zelenskyy and Emmanuel Macron, a special type of iPhone-diplomacy has been carried out, namely, WhatsApp-diplomacy.

iPhone-diplomacy is a separate specific type of such a broad phenomenon as diplomacy. The word "diplomacy" comes from the ancient Greek *diplōma*, which denoted the credentials of ambassadors, which had the form of double tablets. In modern political discourse, there are several definitions of the concept of "diplomacy": 1) the type of activity for managing relations between countries, the ability to conduct such activities; 2) the form of cooperation between states by peaceful means; 3) activities of heads of state, government and special bodies of Foreign Relations to implement the goals and objectives of the state's foreign policy, as well as to protect the rights and interests of the state abroad. Therefore, diplomacy can be defined as a consistent and systematic activity of the state leadership and its authorized state bodies, aimed at implementing the state's foreign policy using peaceful means [1, p.3].

According to Zelenskyy, traditional diplomacy is a kind of game, a combination of truth and guile, hints, silences and indirect communication, when the results must wait for some time. The head of Ukraine contrasts traditional diplomacy with the quick diplomacy of truth and result, when frank dialogue and persuasion should achieve the goal, when openness between the leaders of states should end with concrete responsible and effective actions [4]. According to Zelenskyy, the rapid

diplomacy of truth and outcome is dictated by the conditions of war, the desire to save as many lives of civilians as possible.

The Ukrainian president claimed that the iPhone-diplomacy helped him a lot in the first days of the war in February 2022 [4].

It is fair to admit that iPhone-diplomacy is one of the subspecies of such a concept as phone diplomacy, which has recently played a big role in the world. So, after the Russian aggression, US President Joe Biden was the first to call Zelenskyy. Other world leaders also make extensive use of telephone diplomacy. For example, Turkish President Recep Tayyip Erdogan actively uses telephone diplomacy to fulfill foreign policy goals and gain regional and global leadership by Turkey.

At the same time, it should be noted that telephone diplomacy is an important type of remote diplomacy. Remote diplomacy was widely used by V.Zelenskyy during the Russian-Ukrainian war not only in the form of iPhone-diplomacy, WhatsApp-diplomacy, telephone diplomacy in a broad sense, but also in the form of online speeches, online meetings, virtual appeals to Parliaments and peoples of democratic and respected countries of the world, as well as to participants of international forums and organizations, in particular the UN. As for online speeches and appeals of the Ukrainian president to the foreign public, we can state the birth of a special type of public diplomacy – remote public diplomacy or public diplomacy of video appeals. Zelenskyy began using this form of Public Diplomacy in the Ukrainian internal political space during his 2019 presidential election campaign. Subsequently, this form of domestic political public diplomacy became a well-established practice of V.Zelenskyy in the presidential post. After the beginning of the Russo-Ukrainian war, it spread to the international arena. However, the internal political public diplomacy of the head of State in the form of daily appeals remains an important tool for mobilizing and strengthening the resilience of Ukrainian society in the face of the threat of destruction of the Ukrainian nation by Russia.

Conclusions. The president of Ukraine V.Zelenskyy invented and implemented the iPhone-diplomacy in the practice of international relations. The emergence of iPhone-diplomacy as a unique phenomenon is determined by the need for rapid international communication at the highest level regarding the actions of the aggressor and violator of international law. The use of iPhone-diplomacy is associated with ensuring the effectiveness of international actors' actions on the world stage against threats to the peace and security of the international order. This effectiveness lies in the optimal use of time and rapid response, which allows to stop the extreme escalation and growth of the threat in a timely manner before its complex and insurmountable stages occur. Based on the effectiveness as a characteristic of the iPhone-diplomacy, it can be argued that it is a foreign policy technology. In addition to the iPhone-diplomacy, V.Zelenskyy has the merit of widely implementing *remote public diplomacy* in international life.

References

1. Висоцький О.Ю. (2020). Публічна дипломатія: конспект лекцій. Ч. 1. Дніпро: Охотник, 2020. — 56 с. Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/3102044/>.

2. Висоцький, О.Ю. (2016). Технологічний підхід до дослідження міжнародних відносин. Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. 29-30 квітня 2016 р., м. Дніпропетровськ. Частина II. Дніпропетровськ: Роял Принт. С.8-13. Режим доступу: <https://goo.su/ZRd>.

3. Висоцький, О.Ю. (2018). Міжнародні відносини в легітимаційно-технологічному вимірі. Сучасний дискурс міжнародних відносин: колективна монографія; За заг. ред. І.В. Іщенка. Дніпро: Адверта. С. 27-52.

4. Офіс Президента України. (2022). Володимир Зеленський дав інтерв'ю німецькому суспільному мовнику ZDF (13.10.2022). Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=2oAbWzIacbY>.

Трещов Мирослав Миколайович

доктор наук з державного управління,
доцент, професор кафедри управління
та адміністрування Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

РОЗВИТОК МОДЕЛІ ВИЩОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Одне з головних питань у формуванні механізмів державного управління – як організувати вищу владу в країні.

На тепер загальновідомо, що Україна є парламентсько-президентською республікою. Але так було не завжди. До 2014 року в наша держава характеризувалася президентсько-парламентською формою правління. Однак, це питання залишається досі дискусійним, оскільки немає чіткого закріплення на законодавчому рівні форми правління в Україні.

Про «парламентсько-президентську республіку» не має жодного слова в Основному Законі – Конституції України, як і раніше не було жодної норми, що містила визначення «президентсько-парламентська республіка». Відповідно, така ситуація є перманентним каталізатором дискусій у фахових колах щодо форми правління в Україні.

Незалежна Україна пройшла тривалий і складний процес конституційних переговорів: як буде збалансована законодавча та виконавча влада в новій конституції; хто в кінцевому підсумку контролюватиме масштабні економічні та політичні реформи незалежної держави. Конституційний процес в Україні характеризувався зміною уподобань щодо природи конституції та розподілу концентрації влади, що ознаменується широкими науково-практичними дискусіями й до сьогодні.

Окрім двох основних способів структурування відносин між виконавчою та законодавчою гілками влади, парламентаризму та президентства, напівпрезидентської форми правління, або подвійної системи виконавчої влади, останнім часом переважно розглядаються як президентська або парламентська

форми правління, залежно від обсягу президентської та парламентської влади. Основні відмінності між чистими формами парламентаризму та президентства полягають у тому, чи обирається голова виконавчої влади, виборцями чи законодавцями, і чи визначається фіксований термін перебування на посаді. Ці визначальні характеристики підкреслюють основну відмінність між двома формами правління: чиста парламентська система – це система «взаємної залежності» між виконавчою та законодавчою владою, а чиста президентська система – це система «взаємна незалежність» між двома гілками влади.

У західному світі багато назв різних форм правління. Ті, що мають ознаки парламентської та президентської республіки часто називають «напівпрезидентськими» (semi-presidential). Термін ввів французький науковець М. Дюверже у 1970 році, щоб описати Францію за її Конституцією в редакції 1962 року. В українській політичній науці ще використовується термін «змішана» форма правління, оскільки ця назва не пояснює суті. Другий має назву «прем'єрсько-президентська» (premier-presidential) форма правління. Зазвичай типовою рисою останньої є те, що лише парламент може звільнити прем'єра. А в президентсько-парламентській звільнити прем'єра має повноваження президент і саме він відіграє більшу роль у формуванні уряду (Франція, Польща, Румунія, Литва, Шрі-Ланка, Монголія, Туніс, Мадагаскар, Єгипет, Алжир та деякі інші) [11].

Питанню еволюції форм правління в Україні з часів відновлення незалежності присвячені наукові праці багатьох вітчизняних учених. Теоретико-правове обґрунтування, природу, сутність та системні характеристики інститутів публічної влади в Україні наводять такі сучасні вчені галузі «Публічне управління та адміністрування», як В. Бакуменкр, Н. Липовська, І. Письмений [6], С. Серьогін, С. Шевченко [10] та інші. Ґрунтовним є дослідження О. Пухкала шляхів вибору оптимальної форми державного правління, початок якого науковець датує від відновлення державності України 16 липня 1990 року та наголошує на необхідності модернізації і оптимізації наявної парламентсько-президентської форми правління, з урахуванням рівня зрілості громадянського суспільства, результатів впровадження структурних реформ, історичних, культурних, ментальних та регіональних особливостей українського суспільства [7, с. 33, 36]. На наявності протиріч парламентсько-президентської форми організації державної влади України наголошують Н. Сидоренко і Б. Глотов, пропонуючи шляхи її реформування в умовах політичної кризи [8;9]. Конституційні зміни форми правління в сучасній Україні досліджували, зокрема Р. Мартинюк і О. Дацюк. Автори також наводять аргументацію щодо спотворення змішаної форми правління через прийняття свого Конституції України на тлі боротьби Президента України та Верховної Ради України за вплив на виконавчу владу, недоліки чого свідчать про її нестабільність і невідворотність подальшого конституційного розвитку з метою наближення до «повноцінної» змішаної республіки [3;12, с. 18 - 21]. Як бачимо, у наукових колах немає однозначної думки щодо форми правління в Україні, однак генеральною лінією дискусій є думка про її нестабільність та неоднозначність протягом останніх трьох

десятиліть. Сьогодні Українська держава перебуває на черговому етапі владних трансформацій. При цьому, зазначимо, що система прийняття державно-управлінських рішень в Україні стає все більш загальмованою, перевантаженою недостовірними даними і стикається з незручними їй викликами [4, с. 45]. Це, у свою чергу, вимагає нового науково-практичного дискурсу щодо актуальної моделі вищої влади з метою розробки та удосконалення механізмів публічного управління та адміністрування.

Коли Україна була на порозі незалежності, високий рівень невизначеності щодо майбутнього країни сприяв прагненню різних фракцій до більш парламентсько-президентської системи. Боротьба за владу між президентом Л. Кравчуком і прем'єр-міністром Л. Кучмою, а також нестабільність у Верховній Раді України загальмували конституційний прогрес, змусивши різні політичні партії віддати перевагу Конституції з меншою концентрацією політичних повноважень. З приходом до влади президента Л. Кучми розбалансованість ситуації у Верховній Раді дозволила консолідувати владну базу в руках президента.

Підстави стверджувати про зміну форми правління в Україні після 2014 року дають зміни, внесені до Конституції, у основі яких – скорочення повноважень Президента і збільшення повноважень Верховної Ради.

Повноваження президента в Україні коливалися з часом: конституційні реформи «помаранчевої революції» передали владу парламенту в 2004 році, а їх скасування повернуло владу президенту в 2010 році. Коливання рівня концентрації влади в Україні залежало від уподобань політичних еліт, залежно від того, як ці еліти сприймали свої політичні перспективи утримання влади, зумовлене відносним балансом між основними політичними силами та тиском громадського сектора. Україна все ж має доволі збалансовану політичну конкуренцію, що стримує надмірну концентрацію влади у руках президента.

Якщо із тим, що в Україні відсутня надмірна концентрація президентської влади, більш-менш зрозуміла, то дискусія щодо двох форм правління в Україні точиться досі. Питання про парламентсько-президентську чи, все ж таки, президентсько-парламентську республіку залишається відкритим як у експертних колах, так і в суспільстві.

Свідченням останнього, наприклад, можна назвати появу електронних петицій на платформі офіційному інтернет-представництві Президента України, із закликами повернутися в до президентсько-парламентської форми правління: «Чому не повернути нашу Україну до президентсько-парламентської республіки!» [1]; «Президентсько-парламентська республіка Україна!» [5]. Однак, зазначені петиції не набрали належної кількості голосів, що свідчить про недостатність ознак в моделі вищої влади в Україні для чіткого визначення її як президентсько-парламентської.

З іншого боку, така ситуація підтверджує побоювання українського суспільства щодо негативних наслідків цієї форми правління. Адже є підстави вважати, що наслідками президентсько-парламентського режиму, який був в Україні до 2014 року, стали революційні події на Майдані, і певною мірою, ескалація агресії Росії сході нашої держави і тимчасова окупація АР Крим. Усе

це, у свою чергу, негативно відобразилось на соціально-економічному становищі країни.

Результати аналізу положень Конституції України [2] дали підстави нам стверджувати, що за фактом на тепер більша частина повноважень зосереджена у руках парламенту. Коаліція (зараз – монобільшість) пропонує президенту кандидатуру прем'єр міністра, президент її вносить до парламенту, а народні депутати голосують. Президент пропонує Верховній Раді міністрів оборони та закордонних справ, прем'єр міністр – решту членів Кабінету міністрів України. Також народні депутати контролюють роботу міністрів, голосують за призначення та відставку генерального прокурора. Парламент 300 голосами може змінювати Конституцію, призначати дату виборів президента, затверджувати та змінювати державний бюджет і багато іншого. З початком нового скликання Верховної Ради уряд іде у відставку.

Зараз у президента, згідно з Конституцією, набагато менше повноважень. Він пропонує Верховній Раді кандидатури прем'єр міністра і двох міністрів, очільників Служби Безпеки України та Національного банку. Президент може накладати вето на ухвалені парламентом закони, якщо вони не стосуються поправок до Конституції, однак вето Верховна Рада може подолати.

Але на один аспект слід звернути увагу, хоча зараз в Україні законодавчо парламент має більше повноважень, ніж президент, він має більшість у Верховній Раді. З 2019 року фактично президентська партія «Слуга народу» отримала 242 мандати у Верховній Раді, створивши монобільшість. Таким чином, Президент В. Зеленський має потужні важелі впливу на парламент через монобільшість, відповідно – і на уряд.

Незважаючи на зазначений аспект, парламентська арена в Україні все ж стала значним центром влади. Недоліком залишається слабкість самих політичних інститутів в Україні, розповсюдженість, так званих, політичних проектів, що й породжує відповідні сумніви щодо ваги парламентського важеля у формі правління та дає підстави до появи тез щодо президентсько-парламентської республіки.

Література

1. Галас А.О. Чому не повернути нашу Україну до президентсько-парламентської республіки!? : електронна петиція. Офіційне інтернет-представництво Президента України. 2020. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/99954>.

2. Конституція України : закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <https://cutt.ly/3fQqGJG>.

3. Мартинюк Р. С. Форма правління, встановлена первинною редакцією Конституції України: труднощі класифікації. Право України. 2021. № 12. С. 173-183.

4. Мунько А.Ю. Зміни ціннісних орієнтирів у політичній сфері в контексті постіндустріального суспільства. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 1. С. 42 – 47.

5. Новаківський М.О. Президентсько-парламентська республіка Україна! :

електронна петиція. Офіційне інтернет-представництво Президента України. 2019. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/55502>.

6. Публічна політика : навч. посіб. / Н. А. Липовська, І. В. Письменний. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. 104 с.

7. Пухкал О. Еволюція форми державного правління в умовах незалежності України. *30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 10 верес. 2021 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої, В. А. Гошовської. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2021. С. 33 – 36.

8. Сидоренко Н. С. Протиріччя в організації державної влади за парламентсько-президентської республіки. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 2 (17). С. 41 – 48.

9. Сидоренко Н. С., Глотов Б.Б. Реформування системи організації державної влади в умовах глибокої політичної кризи. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 2 (21). С. 3 – 13.

10. Шевченко С.О., Трещов М.М. Розвиток управлінських навичок керівників органів державної влади. *Наукові перспективи*. Київ: GoToPrint, 2021. № 5 (11). С. 204 – 2016.

11. Шевченко Т. Чи справді Україна парламентсько-президентська республіка? *Українська правда*. 2020. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/tshevchenko/5e25e8da98e33>.

12. Martyniuk R., Datsiuk O. Constitutional Changes in the Form of Government in Modern Ukraine. *Social Contexts*. 2021, Vol. 9, No. 2 (18), 5-21.

Землянська Аліна Вікторівна
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри суспільно-
гуманітарних наук Таврійського
державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ОСВІТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

На сьогодні вищі заклади освіти ставлять собі за мету підготовку фахівців з гнучкими навичками (т.зв. *soft skills*), готових до будь-яких випробувань у професійній діяльності. Саме тому кожна освітня програма, визначаючи очікуваний кінцевий результат навчання, передбачає формування інтегральної компетентності, суть якої сформульована таким чином: «Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі <...>, що передбачає застосування певних знань та вмінь, технологічних методів та прийомів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов» [1, с. 8]. Причому це стосується не лише власне професійних, вузькоспеціальних питань,

а й загальних компетентностей, пов'язаних зі здатністю вчитись і розвиватися, використовувати інформаційні технології у практичній діяльності, усвідомлювати й реалізувати себе як громадянина своєї країни тощо. І насамперед це стосується вмінь і навичок спілкуватися рідною мовою, використовувати її багатства в побутовому та професійному спілкуванні, здійснювати міжособистісну взаємодію. Тож мовній освіті майбутніх фахівців, передусім здобувачів вищої освіти технічних спеціальностей, які не мають зазвичай мотивації до вивчення та удосконалення своєї комунікативної компетентності, треба приділити особливу увагу.

У цьому процесі можна виділити кілька важливих аспектів, які актуалізувались в умовах сьогодення:

1. Освітня діяльність дуже тісно пов'язана з інформатизацією всіх сфер життя. Це значно збільшує можливості пошуку, відбору та засвоєння інформації, розширює методологію викладання дисциплін, опрацювання навчального матеріалу. Як зауважують С. Шаров, Т. Шарова та Г. Гладких у своєму дослідженні, присвяченому питанням змішаного навчання, різні гаджети, масові відкриті онлайн-курси, дистанційні освітні ресурси наразі дуже успішно використовуються у закладах освіти. Всі вони дозволяють впроваджувати унікальні підходи до організації освітнього процесу» на різних рівнях освіти, що сприяє підвищенню якості освіти [3, с. 297]. Останні роки, позначені превалюванням дистанційного навчання, довели, що інформаційно-комунікаційні технології дозволяють забезпечити «живе» спілкування учасників освітнього процесу, безпосередній доступ до різних видів неформальної освіти (вебінари, віртуальні майстер-класи, масові відкриті онлайн-курси на вітчизняних та закордонних онлайн-платформах (EdEra, Prometheus, Coursera, Вільний Університет Майдану, WiseCow та ін.) тощо), відпрацьовувати вміння й навички з дисципліни на онлайн-тренажерах і т.п. Наявність усіх цих можливостей дозволяє педагогам, зокрема викладачам мови, оптимізувати освітній процес.

Так, беручи за основу пораду освітньої тренерки ГО «Вище», екскерівниці Центру забезпечення якості освіти НаУКМА О. Бершадської на вебінарі з використанням платформи Zoom виносити всі форми роботи, що не стосуються міжособистісної взаємодії, у режим асинхронного навчання, вважаємо доцільним звернути увагу на онлайн-тренажери LearningApps, WebPen, «Мова. ДНК нації» та ін. У такий спосіб можна скоротити час на повторення і закріплення знання мовних норм, а приділити більше уваги саме професійно-комунікативній компетентності (мовному й мовленнєвому етикету, індивідуальним і колективним формам професійного спілкування, мистецтву самопрезентації тощо).

2. Майбутні фахівці мають швидко реагувати на конкретні комунікативні ситуації і бути готові легко змінювати мовну стратегію, вживати відповідні мовні формули й т.п. Такі вміння й навички можна формувати, залучаючи здобувачів освіти на аудиторних заняттях у різні змодельовані ситуації, в яких буде наявний змінний компонент. Наприклад, під час вивчення теми «Бесіда» можна запропонувати побудувати діалог-співбесіду, в якому для кожної пари

щоразу будуть поставлені різні цілі спілкування; побудувати діалог, який би відтворював продемонстровану на фото на екрані комунікативну ситуацію; побудувати діалог за певною комунікативною ситуацією, але щоразу в різних етикетних позиціях тощо. При цьому здобувачі освіти мають вступати в розмову майже одразу, щоб максимально наблизити умови спілкування до реальних.

3. Актуальною формою роботи з набуття мовленнєвих навичок є проєктна діяльність. На сьогодні існує ціла мережа різних грантових програм, які передбачають уміння не лише розробити певний науковий, освітній, соціальний або бізнес-проєкт, а й вдало його презентувати, вміти відповісти на всі запитання та зауваження, відстояти власну позицію. Тож, наприклад, під час вивчення тем «Публічний виступ та його особливості», «Презентація як вид публічного мовлення» можна запропонувати здобувачам освіти розробити і презентувати свій соціальний проєкт будь-якого спрямування. Це дозволить їм не лише попрактикувати свої комунікативні здібності, а й допоможе формуванню громадянської, культурної та фахових компетентностей. Доречним буде завдання презентувати найновіші розробки з фаху, власні бізнес-проєкти, взяти участь у дискусіях на гостроактуальні теми тощо. Усі ці види роботи пропонують інтегрований підхід до вирішення задачі через пошук відповідної інформації, залучення знань, отриманих у процесі вивчення інших дисциплін за освітньою програмою, використання інформаційно-комунікаційних технологій для візуалізації вербального контенту.

4. Значною перевагою у сучасній мовній підготовці майбутніх фахівців буде поєднання формальної та неформальної освіти. Залучення студентів до різних майстер-класів, вебінарів, мовних курсів дозволяє їм щоразу по-новому подивитись на комунікативний процес, відшліфувати вміння й навички, набуті на аудиторних заняттях та в процесі самостійної роботи з опанування курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Головна мета такої неформальної освіти – саморозвиток студентів, хоча на сьогодні значна кількість закладів вищої освіти має положення, що регулюють процес зарахування результатів цієї форми навчання в межах того чи іншого курсу.

Перевірка результатів навчання з української мови із урахуванням вищезгаданих підходів до організації освітнього процесу у здобувачів освіти Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного технічних спеціальностей під час незалежного оцінювання продемонструвала достатній рівень опанування дисципліни, який відповідає ліцензійним вимогам Міністерства освіти і науки, хоча все ще нижчий, ніж у студентів гуманітарного профілю [2]. Причому успішність та якість знань зростають у процесі вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» згідно з порівняльним аналізом результатів першого підсумкового модульного контролю посередині семестру та другого, що передусє екзамену. Зрештою, на іспиті студенти спеціальностей 208 Агроінженерія, 131 Прикладна механіка, 133 Галузеве машинобудування довели високий рівень сформованості професійно-комунікативної компетентності та закріпили свої результати навчання.

Отже, сучасні мінливі умови практичної діяльності вимагають різнобічної підготовки майбутніх фахівців, особливо у напрямку міжособистісної взаємодії та вмінню комунікувати державною мовою як на побутовому рівні, так і на професійному. Тут у нагоді стануть інтерактивні методи роботи із залученням інформаційно-комунікативних технологій, поєднання змішаного навчання з неформальною освітою, інтегрований підхід у формулюванні практичних завдань. Максимальна наближеність студентів до реальних умов праці та професійного спілкування дозволить сформувати в них професійно-комунікативну компетентність наприкінці вивчення курсу і забезпечити формування інтегральної компетентності до отримання диплому бакалавра.

Література:

1. Освітньо-професійна програма «Агронженерія» першого (бакалаврського) рівня освіти за спеціальністю 208 «Агроінженерія» галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство». ТДАТУ: Запоріжжя, 2022. 40 с.
2. Шарова Т.М., Ломейко О.П., Землянська А.В., Шаров С.В. Моніторинг гуманітарної підготовки здобувачів вищої освіти технічних спеціальностей. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць. Випуск 88. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 224–229.
3. Sharov S., Gladkykh H., Sharova T. Blended learning: modern educational trend in Ukraine. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. №1(105). С. 295–305.

Дихановський Віктор Миколайович

доктор технічних наук,
старший науковий співробітник,
начальник науково-дослідного відділу
науково-методичного забезпечення
розроблення і реалізації програм розвитку
озброєння та військової техніки та
державного оборонного замовлення;

Лещенко Марина Володимирівна

науковий співробітник науково-
дослідного відділу науково-методичного
забезпечення розроблення і реалізації
програм розвитку озброєння та військової
техніки та державного оборонного
замовлення Центрального науково-
дослідного інституту озброєння та
військової техніки Збройних Сил України

РОЗВИТОК АВТОНОМІЇ В СИСТЕМІ ОЗБРОЄННЯ ТА МІНІМІЗАЦІЯ ШКОДИ МИРНОМУ НАСЕЛЕННЮ

Військові злочини Російської Федерації проти громадян України відбуваються з 2014 року. На своєму досвіді Україна переконалася у важливості мати на озброєнні нову високотехнологічну зброю, що дозволяє досягати пряму військову перевагу без шкоди мирному населенню та цивільним об'єктам. Тому, особливої актуальності набирають питання відповідності зброї Міжнародному гуманітарному праву (МГП) як за її властивостями, так і за способами використання.

Масове використання Російською Федерацією застарілого озброєння призводить до нанесення значної шкоди мирному населенню України як за людськими втратами, так і руйнуванню житлових будинків та об'єктів промисловості.

За повідомленням ООН з 24 лютого 2022 року, коли розпочалася збройна агресія Російської Федерації проти України, до 18 вересня 2022 року Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) зафіксувало 14 532 жертви серед цивільного населення в Україні: 5 916 убитих і 8 616 поранених [1]. Більшість зафіксованих жертв серед цивільного населення були викликані застосуванням вибухової зброї з широкою площею ураження, включаючи обстріли з важкої артилерії, реактивні системи залпового вогню, ракети і авіаудари. УВКПЛ вважає, що фактичні цифри значно вищі.

У 2009 році Міжнародний Комітет Червоного Хреста зробив доповідь, у якій зазначалося, що за останні кілька десятиліть війна перемістилася ближче до населених пунктів [2]. Ця тенденція стерла межу між комбатантами та

цивільним населенням і ускладнила розрізнення між законними та незаконними цілями. У зв'язку з цим набувають неабиякої актуальності два значущі аспекти законів війни – вибірковість та пропорційність, що визначено у статтях 48 і 51 Додаткового протоколу до Женевської конвенції [3].

Принцип вибірковості забороняє прямі напади на мирне населення. Щоб діяти відповідно до цього принципу, комбатанти повинні розрізняти тих, хто безпосередньо бере участь у бойових діях, і тих, хто не бере активної участі у таких діях, а потім вжити заходів, щоб уникнути шкоди останнім.

З 24 лютого 2022 року росіяни здійснили більше 3000 ударів ракетною зброєю по Україні. Половина з цих ударів здійснено застарілими ракетами, що мають низьку точність ураження. Наприклад, використовується ракета Х-22, розроблена ще у 50-ті роки минулого століття. Її точність становить декілька сот метрів, тому для ураження цілі вона має надзвичайно велику масу вибухівки – 960 кг. Використовувати такі ракети у міській забудові – умисний воєнний злочин, адже вони настільки неточні і масивні, що уникнути жертв серед мирного населення практично неможливо.

З принципом розмежування військових і цивільних об'єктів тісно пов'язаний принцип пропорційності. Згідно з цим принципом, очікувана військова вигода повинна перевищувати очікувану шкоду цивільним особам та їхньому майну. МГП дозволяє воюючим сторонам здійснювати пропорційні напади на військові об'єкти, навіть якщо відомо, що загинуть або будуть поранені деякі цивільні особи [4]. Іншими словами, випадкове чи ненавмисне вбивство цивільних осіб не заборонено міжнародним правом. Але шкода цивільним особам, яка явно перевищує очікувану військову перевагу, тобто непропорційна шкода, забороняється. Під час реального збройного конфлікту перед військовими командирами стоїть важке питання: скільки можна вбити цивільних, щоб досягти перемоги? Відповіді на це питання немає. Є лише рекомендації МГП “робити все можливе”, щоб зменшити шкоду цивільному населенню та забезпечити, щоб пряма військова перевага перевищувала цивільну шкоду. На підґрунті цих рекомендацій можна було б зробити висновок, що використання зброї можна вважати виправданим, якщо кількість знищених комбатантів перевищить кількість убитих цивільних.

Вище вже згадувалося про використання росіянами проти громадян України застарілої ракети Х-22, що має надзвичайно велику масу вибухівки – 960 кг. При такій масі вибухівки ця ракета має надмірну потужність удару, що стає причиною непропорційної дії на ціль, особливо при використанні у міській забудові – її руйнівна сила знищує не стільки військові об'єкти, скільки мирне населення та їх домівки.

Під час російської агресії проти України для росіян стало правилом використання зброї не за призначенням. Зокрема, ракета Х-22 була розроблена для боротьби з авіаносцями США, але росіяни використовують її проти наземних цілей. Ракета С-300 була розроблена для повітряних цілей, але росіяни використовують її проти наземних цілей. Не за призначенням росіяни використовують протикорабельні ракети Онікс і Х-35, що також використовуються проти наземних цілей. Використання зброї не за

призначенням стає причиною погіршення точності ураження цілей, внаслідок чого ракети влучають у невійськові об'єкти.

Виходячи з досвіду ведення війни з Російською Федерацією розвиток та реформування Збройних Сил України потребує переосмислення підходів до їх будівництва. Після успішного використання високотехнологічного озброєння, отриманого Україною від держав-партнерів, технологічна перевага розглядається як асиметрична відповідь на масоване використання Росією застарілого озброєння. Потрібно шукати такі варіанти технічного оснащення Збройних Сил України, що дадуть можливість завдати нищівної шкоди противнику при мінімізації шкоди мирному населенню.

Сучасні технології дозволяють створювати озброєння, що здатне самостійно не лише виявляти і обирати цілі, а також приймати рішення про їх знищення без втручання людини. У зв'язку з цим вважається небезпечним використання цілком автономних систем озброєння або автономної зброї.

Кожен вид роботизованої зброї діє відповідно до закладеної в неї програми. Всі вони мають певну ступінь автономності, тобто вони здатні на якісь дії без втручання людини. Ступінь автономності у роботизованої зброї буде значно відрізнятися залежно від виду зброї. Умовно роботизовану зброю можна розділити на три категорії: “людина в системі управління” (human in the loop), “людина над системою управління” (human on the loop), “людина поза системи управління” (human out of the loop), що показано в таблиці нижче.

	human in the loop	human on the loop	human out of the loop
Хто обирає ціль для знищення	робот	робот	робот
Хто приймає рішення на знищення цілі	людина	робот	робот
Роль людини в керуванні роботом	людина керує роботом	людина може зупинити робота	людина не керує роботом
Ступінь автономності зброї	дистанційно керована зброя	автоматизована зброя	автономна зброя

Перша категорія має на увазі, що роботизована зброя може самостійно виявляти і обирати цілі, але рішення про їх знищення приймає людина-оператор. Таку роботизовану зброю пропонується умовно назвати “дистанційно керованою зброєю”. До другої категорії належать роботизована зброя, здатна самостійно виявляти і обирати цілі, а також приймати рішення про їх знищення, але людина-оператор у будь-який момент може втрутитися у цей процес і змінити рішення робота. Таку роботизовану зброю пропонується умовно назвати “автоматизованою зброєю”. І до третьої категорії належать системи,

здатні самостійно виявляти і обирати цілі, а також приймати рішення про їх знищення без втручання людини. Таку роботизовану зброю пропонується умовно назвати “автономною зброєю”.

Існує думка, що важливою ознакою автономної зброї є наявність штучного інтелекту [5]. Але важливою ознакою штучного інтелекту є здатність до навчання [6, 7], чого не може бути у автономної зброї, оскільки для навчання потрібні повторювані дії, а автономна зброя приймає одноразові рішення на ураження противника, тому автономна зброя не має можливості навчатися.

На підґрунті проведеного аналізу властивостей автономної зброї пропонується таке визначення терміну: “автономна зброя”- це зброя, що здатна самостійно виявляти і обирати цілі за ознаками, заданими людиною, а також приймати рішення про їх знищення без втручання людини.

Вже протягом декількох десятиліть говорять про необхідність заборонити розроблення, виробництво і використання автономної зброї як такої, що може серйозно порушити міжнародні правила ведення воєнних дій. Але, світовий досвід багатьох збройних конфліктів свідчить про те, що сумлінно виконують вимоги МГП лише демократичні держави, які цінують життя людей. Держави з диктаторськими режимами, наприклад, Російська Федерація і Північна Корея, практично не дотримуються вимог МГП і для досягнення військових цілей використовують будь-яку зброю у будь-який спосіб.

Якщо демократичні держави відмовляться від розроблення, виробництва і використання автономної зброї, то диктаторські режими будуть розглядати це як можливість отримати перевагу в озброєнні. Це спонукатиме їх до ескалації військової небезпеки. Не можна давати їм такої можливості. Автономна зброя надає суттєві переваги над противником. Її використання буде виправданим при умові дотримання певних правил. Пропонуємо такі правила розроблення, виробництва і використання автономної зброї:

1) автономна зброя має бути сконструйована таким чином, щоб вона уражала лише ті цілі, ознаки яких задані оператором;

2) ознаки цілей, що задає оператор, мають однозначно відповідати лише військовим цілям;

3) автономна зброя має бути виготовлена якісно, без порушень технологій, з обов’язковим контролем правильності функціонування.

Запропоновані правила розроблення, виробництва і використання автономної зброї не вимагають удосконалення існуючого МГП. Автори вважають, що МГП в достатній мірі врегульовує використання новітніх технологій у військовій сфері. Автономна зброя дає можливість оператору застосовувати летальну силу без порушень вимог МГП і досягати пряму військову перевагу без шкоди мирному населенню та цивільним об’єктам. Співставлення наслідків застосування росіянами проти громадян України неавтономних систем озброєння і оцінка наслідків застосування повністю автономних систем озброєння свідчить про те, що автономна зброя може краще за людину вирішувати різні завдання з більш ретельним дотриманням норм МГП.

Як бачимо, високотехнологічна зброя дозволяє дотримуватися принципів МПП щодо вибірковості та пропорційності, а також досягати прямої військової переваги без шкоди мирному населенню та цивільним об'єктам. Це підтверджується результатами застосування Збройними Силами України високотехнологічної зброї, наданої нашими партнерами.

Література

1. Офіційний сайт ООН. Режим доступу: <https://www.ohchr.org/en/news/2022/09/ukraine-civilian-casualty-update-19-september-2022>.
2. International Committee of the Red Cross, "Interpretive Guidance on the Notion of Direct Participation in Hostilities under IHL," International Review of the Red Cross 90 (December 2008): 991–1047; at 1021.
3. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977.
4. Prosecutor of the International Criminal Court Luis Moreno-Ocampo, "Letters to Senders regarding Iraq" (February 9, 2006). As with AP I, the US is not a party to the Rome Statute, although it came into force on July 1, 2002.
5. Gregory C. Allen. DOD Is Updating Its Decade-Old Autonomous Weapons Policy, but Confusion Remains Widespread / The Center for Strategic and International Studies. June 6, 2022. Режим доступу: <https://www.csis.org/analysis/dod-updating-its-decade-old-autonomous-weapons-policy-confusion-remains-widespread>.
6. Copeland B.J. Encyclopedia Britannica / Last Updated: Aug 24, 2022. Режим доступу: <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence>.
7. IBM Cloud Education. Artificial Intelligence / June 3, 2020. Режим доступу: <https://www.ibm.com/cloud/learn/what-is-artificial-intelligence>.

Висоцька Ольга Євгенівна

доктор філософських наук, професор
завідувач кафедри філософії

Комунального закладу вищої освіти

«Дніпровська академія неперервної

освіти» Дніпропетровської обласної ради

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «СЕРВІСНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ДЕРЖАВИ» В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Концепція сервісної або сервісно-орієнтованої держави ґрунтується на моделі встановлення прямої взаємодії між виробником послуг та їх споживачем, де держава відіграє роль виробника, а суспільство (громадяни) – споживача державних послуг.

Витоки концепції «сервісно-орієнтованої держави» можна побачити вже у вченні Аристотеля про суспільне благо, що передбачає залучення громадян в управління державою, але особливе значення ці ідеї набули із розвитком інститутів громадянського суспільства у другій половині ХХ століття, зокрема, із формуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Головною метою держави в цих умовах стає успішне виявлення та реалізація індивідуальних та групових інтересів і потреб громадян того чи іншого суспільства.

Сервісно-орієнтована держава в умовах інформаційного суспільства має мережеву організацію. Мережева форма державного управління є принципово відкритою, що дозволяє їй динамічно розвиватися, виконувати державні функції із найменшими ресурсними та часовими витратами, бути більш ефективною та швидко реагувати на суспільні потреби.

Концепція «сервісної держави», починаючи із середини 1980-тих років отримала розповсюдження і практичне впровадження в діяльність державних і самоврядних органів управління в США та у багатьох країнах Західної Європи [6, с. 40]. Серед головних напрямків реформування системи державних послуг були визначені: підвищення ефективності публічних послуг та зниження витрат на їх надання; забезпечення надання громадянам послуг належної якості; зменшення термінів на підготовку відповідей на запити громадян; покращення якості інформування громадян при наданні їм публічних послуг; відкритість і прозорість діяльності державних установ [8, с. 36].

Сервісна держава – це не тільки організація державних послуг, але й створення системи соціально-правових гарантій гідного життєзабезпечення громадян, їх прав і свобод [8, с. 35]. Також концепція сервісної держави конкретизує електронне управління стосовно цільових завдань і функцій публічних інститутів, пов'язуючи його зі створенням інтегрованих багаторівневих інформаційних систем, що забезпечують міжвідомчу взаємодію та інформаційну комунікацію громадян (організацій) і держави [2, с. 4]. Сервісно-орієнтована держава базується на таких принципах: принцип клієнтських відносин між громадянами і органами влади, принцип конкурентності публічних послуг, принцип незалежного оцінювання якості публічних послуг, принцип оптимізації технологічного ланцюжка надання публічних послуг [2, с. 4]. Принцип клієнтоорієнтованості означає, що саме споживач визначає зміст та характер державних послуг. Принцип конкурентності передбачає, що держава надає громадянам можливості для багатоманітних послуг задля покращення їх якості. Принцип оптимізації управління закладає основи для спрощення процесу отримання послуг. Основними ознаками сервісно-орієнтованої держави є: відкритість; залучення громадян; задоволення потреб громадян; доступність до органів влади і до інформації [7, с. 87].

Враховуючи зміни, що відбулися у характері структурування державно-політичних відносин, були сформовані умови для цифрової трансформації державних органів. Зокрема була створена і почала реалізовуватися у багатьох країнах концепція електронного урядування («e-government»). Крім поняття e-governance (електронне урядування) використовується термін e-government

(електронний уряд), який описується як частина електронного урядування, що включає в себе взаємодію держави (уряду) та громадянського суспільства [4, с. 28].

Концепція електронного урядування побудована на уявленнях, що в умовах цифрової відкритості сама діяльність органів державної влади стає прозорою, тому модель протиборства між владою та опозицією, державою та громадянами має бути замінена на модель співробітництва. Концепт електронної демократії полягає у використанні ідеї «прозорого суспільства» як суспільства із високим ступенем активності громадян, що максимально залучені у державно-політичні процеси. Саме тому з переходом до моделі електронної демократії у країнах Євросоюзу прискорився процес децентралізації, що є важливою складовою лібералізації управлінської функції контролю.

Близькою до концепції «електронного урядування» є концепція «відкритого урядування» (іноді ці два поняття навіть використовуються як синоніми), що передбачає вибудовування комунікацій між державою та суспільством на принципах прозорості та доступності інформації щодо діяльності державних органів. Ключовою засадою цієї концепції є «постійна взаємодія владних структур з громадянами з метою вироблення політики, підвищення ефективності державного управління та покращення якості надання державних послуг. Принциповим положенням є також взаємна відповідальність держави та суспільства, що означає обов'язкову реакцію з боку владних структур на запити суспільства та врахування пропозицій при прийнятті рішень, а з боку суспільства – готовність до партнерства з владою» [1, с. 23].

В Україні концепція сервісно-орієнтованої державної політики вперше була проголошена у Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015р. № 5/2015. Згідно цього документу, держава Україна бере на себе «вектор відповідальності» щодо «забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг у державному та приватному секторах», а серед першочергових заходів щодо дерегуляції та розвитку підприємництва передбачено скорочення чисельності дозвільних документів, скасування неефективних регуляторних актів, зменшення кількості органів державного нагляду (контролю) та «забезпечення надання послуг для громадян та бізнесу в електронному вигляді» [6].

Модернізація концепції сервісно-орієнтованої держави із застосуванням цифрових технологій сьогодні знаходить прояв в Україні в ідеях електронного (відкритого) уряду та «держави у смартфоні». Проникнення цих ідей в систему державного управління розширює роль громадянського суспільства, оскільки не тільки призводить до максимального скорочення бюрократичного апарату, а й сприяє більшій доступності та персоналізованості публічних послуг, інтерактивності громадського контролю, запобіганню та протидії корупції. Так,

запровадження програми «Держава в смартфоні» урядом України дозволяє суттєво розширити можливості отримання послуг в електронному вигляді. В планах – переведення 100% всіх державних послуг в он-лайн і, як наслідок, спрощення діалогу між громадянами та державою, досягнення нульового рівня корупції у цій сфері.

В Україні прийняте Розпорядження Кабінету Міністрів «Про затвердження плану дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2018-2020 роках» (від 18 грудня 2018 р. № 1088-р) [5]. Україна приєдналася до Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2011 р. В першу чергу реалізація цього плану дозволила запровадити надання доступу до публічної інформації у формі відкритих даних – це й електронна система подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; функціонування Єдиного веб-порталу використання публічних коштів; подання електронних звернень громадян, а також електронних петицій; запровадження електронної системи публічних закупівель «ProZorro» [5].

У Концепції розвитку електронного урядування в Україні (до 2020 року) зазначається, що «запровадження електронного урядування є базовою передумовою для розбудови в Україні ефективних цифрової економіки і цифрового ринку та його подальшої інтеграції до єдиного цифрового ринку ЄС (EU Digital Single Market Strategy)», а основним принципом її реалізації визначено принцип «цифровий за замовчуванням», під яким розуміється, що «забезпечення будь-якої діяльності органів влади (в тому числі надання публічних послуг, забезпечення міжвідомчої взаємодії з фізичними та юридичними особами, інформаційно-аналітичної діяльності) передбачає електронну форму реалізації як пріоритету, а планування та реалізація будь-якої реформи, проекту чи завдання – із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій» [3].

У 2019-2020 роках Міністерством цифрової трансформації запроваджено масштабні та комплексні дії щодо реалізації завдань цифровізації суспільства за проектом «Цифрова держава», які зараз, в умовах повномасштабної війни, суттєво полегшують взаємодію громадян із органами державної влади. Цей проект передбачає оцифрування більшості державних послуг, оновлення законодавчої бази з врахуванням потреб у цифрових продуктах, упорядкування роботи державних реєстрів, покращення технічних можливостей здійснення адміністративних послуг у різних галузях.

Таким чином, сьогодні в Україні створені всі правові умови для реалізації технологій цифрової та сервісної трансформації держави. Сервісний підхід у державному управлінні сьогодні стає звичним для практично всіх країн світу. Україна також швидко рухається у напрямку цифровізації різних сфер життя. Сервісно-орієнтована, відкрита, цифрова держава є найбільш перспективною моделлю державного управління в інформаційному суспільстві, яка дозволяє здійснювати державну політику у напрямку задоволення суспільних потреб шляхом надання високоякісних послуг, відкритості між державою та суспільством, конкурентоспроможності на ринку праці.

Література

1. Державне управління: підручник: у 2 т. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.].К.; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.
2. Клімушин П. С., Спасібов Д. В. Концепція сервісно-орієнтованої держави в контексті модернізації публічного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 2 (57). С. 1-8.
3. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2010 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>. (дата звернення: 15.10.2022).
4. Погребняк І. Є. Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування. *Право та інновації*. 2014. № 3 (7). С. 26-32.
5. Розпорядження Кабінету Міністрів «Про затвердження плану дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2018-2020 роках» (від 18 грудня 2018 р. № 1088-р) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1088-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.10.2022).
6. Скороход О.П. Надання послуг населенню органами місцевого самоврядування як пріоритет діяльності місцевої громади. *Стратегічні пріоритети*. 2010. № 1. С. 41-46.
7. Соціальні послуги в Україні: теоретичні та практичні аспекти: монографія / за ред. Тарабукіної І. І., Ільчука Л. І. Херсон: ПП Журавель, 2011. 360 с.
8. Фролов Д.И. Стратегическое управление и планирование на предприятии. *Экономика и коммерция. Электрон. промышленность*. 2002. Вып.4. С. 3-20.

Воронкова Валентина Григорівна
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту
організацій та управління проектами
Інженерного навчально-наукового
інституту ім. Ю.М. Потєбні ЗНУ

ГЛОБАЛЬНІ ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА НЕПЕРЕДБАЧУВАНOSTІ

Війна Росії в Україні є ще одним нагадуванням про важливість зусиль щодо поваги та сприяння верховенству права як в Європейському Союзі, так і за його межами. Російська військова агресія проти України свідчить про те, що захист і просування верховенства права є важливішим, ніж будь-коли. Так само, як ми думали, що повільно виходимо з глобальної пандемії COVID-19, збройна

агресія в Україні та її глобальні соціально-економічні наслідки занурили ще глибше в нестабільність. Глобальна продовольча, паливна та фінансова криза загрожує підштовхнути мільйони людей до відсутності продовольчої безпеки та бідності. Сьогодні 1,2 мільярда людей живуть у країнах, які одночасно сильно піддаються та вразливі до трьох вимірів фінансів, продовольства та енергії. Нерівність між країнами та всередині них стрімко зростає, що загрожує одужанню від COVID-19, підриває прогрес у реалізації ЦСР і сповільнює кліматичні дії. І поляризація як всередині країн, так і між ними продовжує зростати, послаблення багатосторонності, міжнародного правопорядку – і самого міжнародного права, що має величезні наслідки для прав людини. Демократія теж хвора. У 2021 році рівень демократії, яким користується пересічна людина у світі, повернувся до рівня 1989 року. Це означає, що демократичні здобутки за останні 30 років були значно зменшені. Минулого року майже третина населення світу жила за авторитарного правління. А країн, які тяжіють до авторитаризму, втричі більше, ніж країн, які тяжіють до демократії. Занепад демократії особливо очевидний у Центральній Азії, Східній Європі та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, а також у частинах Латинської Америки та Карибського басейну, як свідчать різні напади на верховенство права. Наприклад, у деяких країнах Латинської Америки та Карибського басейну ми спостерігали напади на органи управління виборами, конституційні суди, ЗМІ та національні правозахисні інституції, а також використання урядами COVID-19 як приводу для зменшення контролю над громадськістю [1].

Крім того, слабшає довіра до інституцій. Люди відчувають, що їх ігнорують, ніби демократія не повністю виконала свої обіцянки. Нерівність зростає, а жінки, меншини, люди похилого віку та інші традиційно маргіналізовані люди залишаються позаду ще більше. Ці виключення підживлюють недовіру та цинізм до інституцій. А відсутність прозорості в державних рішеннях або відсутність підзвітності уряду чи посадовців лише ще більше підриває суспільну довіру. Для багатьох обмежена громадянська освіта та відсутність життєздатних політичних кандидатів, особливо тих, з якими молоді люди ототожнюють себе, поглиблюють почуття відчуженості. Дезінформація використовується автократичними урядами як інструмент для формування національної та міжнародної думки, іноді досягаючи токсичного рівня. Це розпалює мову ненависті проти маргіналізованих і ізольованих людей і підриває нашу загальну людяність.

Відсутність довіри до інституцій створила благодатний ґрунт для лідерів і популістських рухів, які користуються цим, щоб звинуватити у всьому «демократію та права людини». І таким чином послаблюють права людини одне за одним. Тому деякі усталені демократії вирішили черпати натхнення з авторитарних рухів, вважаючи, що це єдиний спосіб отримати підтримку. Вони накладають обмеження на громадянський простір, свободу слова, свободу ЗМІ та інші права, необхідні для демократії. Демократичний ідеал зберігається, і останні дослідження показують, що представницька демократія широко підтримується. Під час пандемії COVID-19 демократичні практики адаптувалися інноваційними способами. Деяким країнам вдалося організувати

вибори в надзвичайно складних умовах, наприклад, розробивши механізми голосування поштою або процедури дострокового голосування. Крім того, у всьому світі зросли соціальні рухи, спрямовані на боротьбу зі зміною клімату та расовою нерівністю – люди мобілізувалися, щоб їхні голоси були почуті, навіть в умовах пандемічних обмежень. Це показує, що люди хочуть, щоб їхні голоси були почуті, що вони вимагають економічних і соціальних систем, які працюють для всіх, і що вони хочуть мати право голосу в рішеннях, які впливають на їх життя. Ці акції протесту є вираженням прав людини та демократичних цінностей, і як такі уряди повинні їх поважати та підтримувати. Не слід сприймати їх як загрозу. Навпаки, створення простору для громадської участі є одним із найефективніших способів для влади зрозуміти запити населення та приймати більш обґрунтовані та адаптовані рішення. Тут вирішальним є ваш голос в академічних колах на підтримку боротьби за розширення простору для участі людей у дебатах у всьому їх різноманітті. Питання про те, як трансформувати участь, щоб вона працювала для людей на всіх рівнях, від локального до глобального, є ключовим питанням майбутнього.

У доповіді «Наш спільний порядок денний» Генеральний секретар ООН визнав цю проблему, закликавши до нових ініціатив, щоб покращити засоби прислухатися до людей, яким мають служити держави та міжнародні інституції, такі як ООН. Вимоги щодо прав людини та рівності, зменшення корупції та конкретних дій щодо зміни клімату триватимуть. І це правильно, тому що все це можуть і повинні запропонувати справжні демократії. Саме в цей час невизначеності та непередбачуваності ми повинні залишатися непохитними у своїй відданості демократії та правам людини. Якщо Європейський Союз хоче залишатися надійним партнером, ми повинні забезпечити повагу до верховенства права на нашій території та продовжувати зміцнювати культуру верховенства права. Сьогодні ми не лише звітуємо про стан верховенства права, а й рекомендуємо конструктивні шляхи вдосконалення систем правосуддя, посилення боротьби з корупцією та гарантування свободи та справедливості. Дебати щодо верховенства права в Європі прогресують, оскільки держави-члени вносять удосконалення та вирішують проблеми, пов'язані з цією темою. На жаль, залишаються занепокоєння щодо деяких держав-членів, зокрема щодо незалежності судової системи. Крім того, акцентовано увагу на суспільних ЗМІ. Потрібні запобіжні заходи, щоб забезпечити захист незалежності суспільних ЗМІ, включаючи громадянське суспільство, продовжувати діалог на національному рівні щодо верховенства права. гарантує фундаментальні цінності та права, дозволяє застосовувати законодавство Союзу та сприяє створенню економічного середовища, сприятливого для інвестицій. Це одна з фундаментальних цінностей, на яких заснований Європейський Союз.

Щорічний звіт про верховенство права є результатом тісного діалогу з національними органами влади та зацікавленими сторонами та охоплює всі держави-члени на об'єктивній та неупередженій основі, досліджуючи однакові аспекти. Звіт є серцевиною європейського механізму верховенства права. Цей механізм є річним циклом, спрямованим на сприяння верховенству права та

запобігання виникненню чи загостренню проблем. Метою механізму є профілактика, яка доповнює, але не замінює механізми. Крім того, забезпечується узгодженість і взаємодія з іншими процесами, такими як Європейський семестр, механізм бюджетних умов і Фонд відновлення та стійкості. Труднощі, виявлені в попередніх звітах про верховенство права у сфері свободи та плюралізму ЗМІ, стали приводом для кількох нещодавніх ініціатив Європейського Союзу, включаючи рекомендацію щодо безпеки журналістів і низку заходів, спрямованих на боротьбу з легковажними судові позови, що спотворюють публічну дискусію.

У «Спільному порядку денному» Генеральний секретар ООН закликав до «нового соціального договору», щоб відновити громадську довіру та сформувані міцніший договір між урядами, людьми, громадянським суспільством, бізнесом та суспільством, іншими учасниками на основі рівних прав і можливостей. для усіх. Для подолання розриву між очікуваннями людей і тим, що можуть зробити уряди, потрібен новий соціальний договір, заснований на всеосяжних обговореннях у суспільстві. Боротьба з нерівністю, корупцією та зміною клімату має бути в центрі дискусій. Соціальні витрати також необхідні для просування рівності та зміцнення демократії. Якщо національні бюджети включають зобов'язання держав у сфері прав людини та виділяють достатні ресурси для забезпечення принаймні мінімально необхідних економічних і соціальних прав для всіх, вони можуть стати потужним важелем рівності. Національні витрати в соціальних секторах, які зосереджуються на доступності, доступності та якості послуг, а також на недискримінації, у тому числі за ознакою статі, зміцнюють засоби до існування та зменшують нерівність. Збільшивши ці витрати, можна утримати більше дітей у школі, захистити та покращити здоров'я та загальний рівень життя населення. Це найефективніший інструмент для формування стійкості суспільства. Такий підхід, який базується на принципах прав людини, сприяє дотриманню суспільного договору та зміцненню принципів демократії. Слід також зміцнювати демократичні інститути - від виборчих комісій до вищих судів, від органів місцевого самоврядування до національних правозахисних інституцій, від медіа-рад до антикорупційних організацій, ці демократичні структури необхідно зміцнити, зокрема шляхом підвищення прозорості та незалежності. , щоб вони відповідали потребам населення. і що довіра до інституцій відновлена. Незалежні установи, які поважають верховенство права, відіграють важливу роль у забезпеченні необхідних стримувань і противаг.

Вони є основною основою для сильніших і стійкіших демократій. Щоб уникнути демократичного відкату, політична та фінансова підтримка є важливою для сприяння участі громадськості, свободі ЗМІ та громадянській освіті. Пріоритетність інвестицій у ці стовпи демократії та просування їх у політичних діях значною мірою допоможе вирішити деякі проблеми, з якими зараз стикається світ. Згідно зі своїми міжнародними зобов'язаннями в галузі прав людини, уряди повинні захищати та заохочувати необхідний простір для участі людей у державних справах, висловлювання своїх думок і проблем вільно, безпечно та без страху, у тому числі шляхом мирних протестів та інших

форм громадської участі.

Уряди також несуть відповідальність за сприяння та захист свободи вираження поглядів, включаючи свободу ЗМІ, які є основними інструментами для боротьби з дезінформацією, поляризацією та мовою ненависті. Звичайно, суспільство зараз переживає важкий період. Ось чому наші злагоджені та принципові зусилля є життєво важливими, щоб об'єднати нас, які прагнуть будувати та рухатися вперед; боротися за загальну людяність, права людини та наполегливо дотримуватися відданості демократії в ім'я гідності та рівності для всіх. Соціальні витрати також забезпечують забезпечення рівності та зміцнення думок. Якщо національні бюджети включають зобов'язання держави у сфері прав людини та виділяються достатні ресурси для забезпечення мінімально підвищених економічних і соціальних прав для всіх, вони можуть стати потужним важелем рівності.

Значна частина сучасного світу покладається на демократичних лідерів у вирішенні наших найбільших проблем. Але якщо демократичні лідери продовжуватимуть хитатися, якщо вони не зможуть забезпечити далекоглядне лідерство, якого вимагають наші важкі часи, вони ризикують розпалити розчарування та відчай, які є благодатним ґрунтом для автократів.. Реальна демократія вимагає не лише періодичних виборів, а й вільних публічних дебатів, здорового громадянського суспільства, конкурентоспроможних політичних партій і незалежної судової системи, здатної захищати права особи та притягувати до відповідальності винних. Відсутність демократичного процесу дозволяє автократам бути невідповідними суспільству. Автократи стверджують, що отримують кращі результати, ніж демократи, але загалом вони отримують їх переважно для себе.

Пандемія Covid-19 підкреслила цю корисливу тенденцію. Багато авторитарних лідерів применшували пандемію, ігнорували наукові дані, поширювали дезінформацію та не вживали елементарних кроків для захисту здоров'я та життя своїх співгромадян. Їх мотивація коливалася від бажання догодити своїй базі до уникнення критики за те, що вони недостатньо зробили для запобігання поширенню вірусу чи зміцнення систем соціального захисту. У міру зростання заражень і смертей деякі з цих лідерів погрожували, змушували мовчати та навіть ув'язнювали медичних працівників, журналістів та інших осіб, які повідомляли, оскаржували або критикували неадекватність їхньої реакції. Ці репресії спричинили відсутність публічних дебатів, що мало тенденцію посягти підозри та ще більше погіршити ситуацію.

Варіанти цього сценарію розігрувалися в Єгипті, Індії, Угорщині, Греції, Таджикистані, Бразилії, Мексиці, Нікарагуа, Венесуелі, Танзанії за президента Джона Магуфулі, який згодом помер, а також у Сполучених Штатах за Трампа. Деякі автократи використовували пандемію як привід для заборони протестів проти свого уряду, іноді дозволяючи мітинги на свою користь, як в Уганді, Росії, Таїланді, Камбоджі та на Кубі. Навіть у Китаї, де широкомасштабні урядові заходи стримування обмежили поширення Covid-19, офіційне придушення звітів про його високу заразність в Ухані протягом вирішальних перших трьох тижнів січня 2020 року, коли мільйони людей пройшли через це місто або втекли з

нього, сприяв тому, що вірус став глобальним лихом. До цього дня Пекін все ще відмовляється співпрацювати в незалежному розслідуванні походження цього вірусу. Європейський Союз залишається одним із найменш корумпованих регіонів у світі. З липня 2021 року багато держав-членів прийняли нові антикорупційні стратегії, переглянули свої існуючі стратегії або перебувають у процесі їх перегляду. Кілька держав-членів привели існуючі рамки у відповідність до міжнародних стандартів боротьби з корупцією та антикорупційного законодавства ЄС. Більшість держав-членів мають розширене законодавство, яке забезпечує їхню систему кримінального правосуддя необхідними інструментами для боротьби з корупцією. Багато держав-членів вжили заходів для підвищення спроможності органів прокуратури боротися з корупцією, зокрема шляхом надання додаткових ресурсів або навчання. Однак корупція залишається серйозною проблемою для громадян ЄС. Дослідження Євробарометра щодо корупції в 2022 році показує, наприклад, що 68% з них вважають, що корупція широко поширена в їхній країні. У деяких державах-членах розслідування та судове переслідування справ про корупцію тривають довго, а судових рішень все ще немає, особливо у справах, що мають резонанс. Державні службовці зобов'язані декларувати активи та інтереси в усіх державах-членах, але ці зобов'язання відрізняються за обсягом, прозорістю та доступністю розкритої інформації, а також за рівнем та ефективністю перевірки та забезпечення виконання. Ми проаналізували далеко не всі глобальні політико-правові проблеми в умовах невизначеності та непередбачуваності, проте, як засвідчив аналіз, країни ЄС створюють програм на рівні урядів, щоб їх подолати.

Література

1. Сергієнко Т.І., Куріс Ю.В. Консолідація українського суспільства в умовах військової агресії російської федерації проти України. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed.V. Voronkova. Zaporozhzhia: Publishing house "Helvetica", 2022. 11 (88).

Патицька Христина Олегівна,
кандидат економічних наук, старший
науковий співробітник
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього НАН України»

ЗНИЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ДОСТУПУ НАСЕЛЕННЯ ДО ПРОДОВОЛЬСТВА ТА ТОВАРІВ ПЕРШОЇ НЕОБХІДНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Продовольча криза в Україні відбувається в умовах зниження глобальної продовольчої безпеки у 2020-2021 рр. внаслідок впливу пандемії Covid-19, що прослідковується з розрахунку Глобального індексу продовольчої безпеки [1].

За результатами розрахунку Індекса Україна посідає 24 місце серед 26 країн Європи та 58 – серед 113 країн світу (рис. 2). А основними проблемами із забезпеченням продовольчої безпеки в Україні станом на 2021 рік були: відсутність ефективної державної програми забезпечення харчової безпеки населення та зобов'язань держави щодо продовольчої безпеки; політичні та соціальні перепони доступу населення до продовольства; стан інфраструктури у сільській місцевості та сільськогосподарської інфраструктури [1].

Окрім проблем із фізичною доступністю їжі особливо гостро постало питання економічного доступу до неї, що пов'язано із двома чинниками: зростанням вартості продовольчих товарів та зниженням фінансової спроможності споживачів.

Проблема економічного доступу до продовольства актуальна перш за все для сільських територій, адже рівень бідності тут вищий ніж у великих містах на 20,9 в.п. Згідно з дослідженням бідності в Україні, проведеним науковцями Інституту демографічних та соціальних досліджень імені В. М. Птухи, рівень абсолютної бідності у сільській місцевості перевищує показник 50% населення та становить 54,6% у селах та 49,9% у малих містах (рис. 1).

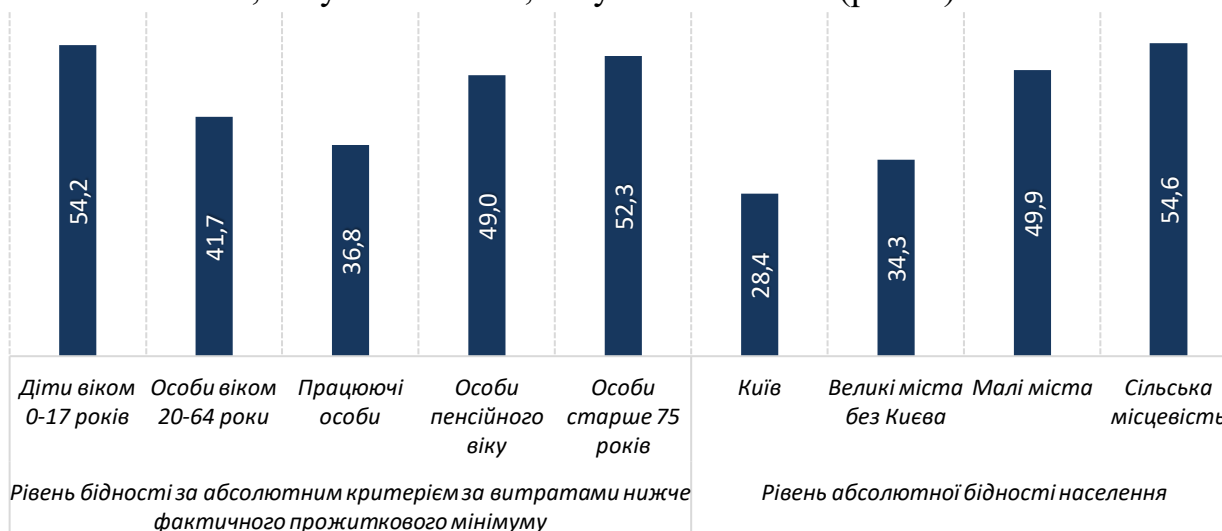

Рис. 1. Порівняння рівня бідності в Україні в розрізі окремих груп населення та за типом місцевості, 2020 р., %

Джерело: складено на основі [2]

В цьому контексті постає питання економічного доступу до продовольства вразливих верств населення. Особи, які відносяться до цієї категорії (особи з інвалідністю, пенсіонери, діти до 18 років (рис. 1), жінки (рис. 2), особи, які проживають поблизу лінії розмежування у Донецькій та Луганській областях, ВПО), частіше характеризуються як фінансово неспроможні забезпечити свої першочергові потреби.

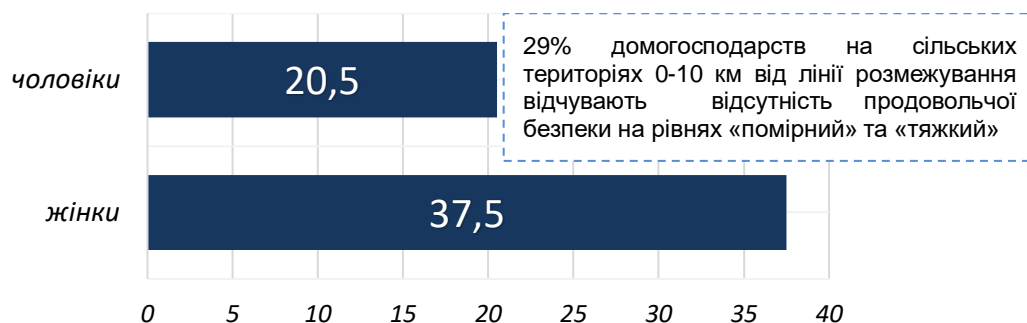

Рис. 2. Частка домогосподарств, очолюваних жінками/чоловіками, які відчувають відсутність продовольчої безпеки на рівнях «помірний» та «тяжкий», 2021 р., %

Джерело: складено на основі [3]

Гострою проблема продовольчого забезпечення є у сільських районах в межах 0-10 км від лінії зіткнення у Донецькій та Луганській областях, де, за результатами оцінки Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО) у 2021 р., зафіксовано суттєве погіршення рівня продовольчої безпеки. 58% населення на цих сільських територіях стикнулися із проблемами доступу до їжі та забезпечення її безпечного використання.

Станом на 2021 р. близько 1/3 домогосподарств на територіях в межах 0-10 км вздовж лінії розмежування відчували відсутність продовольчої безпеки на рівнях «помірний» та «тяжкий», при чому, переважали домогосподарства, очолювані жінками (рис. 2). Складність ситуації та тривалий період погіршення становища змусили жителів цих територій орієнтуватися на ведення особистого господарства для задоволення власних потреб у продовольстві, максимальне скорочення витрат та жорстку економію [3].

В умовах повномасштабного вторгнення РФ та евакуації населення із територій ведення бойових дій особи із вразливих груп з низьким рівнем доходу опиняються у зоні ризику. Так, за результатами опитування осіб пенсійного віку щодо їх першочергових потреб (проведене 28 лютого – 3 березня 2022 р. на підконтрольній території Донецької та Луганської областей [4]) 99% людей похилого віку не бажають евакуюватися та покидати власні домівки. Для них отримання пенсійних та інших соціальних виплат є ключовим для виживання. Натомість в умовах війни система соціального захисту населення не завжди функціонує ефективно.

В Україні до лютого 2022 року система соціального захисту охоплювала 30% населення України, у т. ч. 77% представників нижнього квантиля (за методикою Світового Банку) [5]. З початком повномасштабного вторгнення під загрозою втрати критично важливого доходу опинилася велика кількість людей через знищення банківської інфраструктури та неспроможність держави забезпечити надходження пенсій та соціальних виплат до їх безпосередніх отримувачів. Зокрема, станом на червень 2022 р. близько 300 тис. пенсіонерів (3% пенсіонерів в Україні) не отримують пенсій через неможливість їх доставлення [6].

З іншої сторони ризик зниження економічного доступу до продовольства

та товарів першої необхідності актуальний і для ВПО, яких, за даними Міжнародної організації з міграції, станом на травень 2022 р. налічується 7,1 млн осіб [7]. Аналізуючи обсяги доходів домогосподарств ВПО в Україні, опитування яких проводилося по закінченню першого місяця від моменту повномасштабного вторгнення РФ, 1 квітня 2022 р., та станом на 23 травня 2022 р., зрозуміло: без доходу залишилася значна частина населення (станом на 1.04 – кожне третє домогосподарство ВПО, станом на 23.05 – 18%)(рис. 3).

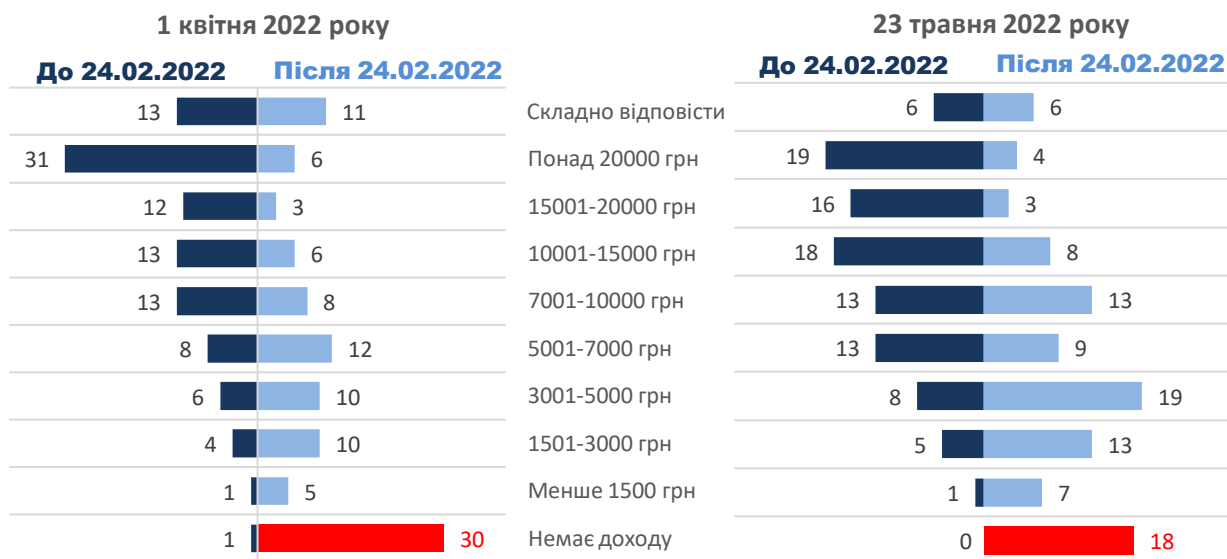

Рис. 3. Порівняння доходів домогосподарств ВПО в Україні, опитаних 1 квітня та 23 травня 2022 р.

Джерело: складено на основі [7]

Серед інших висновків:

- частка домогосподарств без доходу суттєво знизилася за період між опитуваннями – з 30% до 18%, – що свідчить або про влаштування ВПО на роботу на місцях, куди переїхали, або про відновлення роботи на попередньому місці праці дистанційно;

- водночас, станом на кінець травня 57% домогосподарств ВПО мають дохід на місяць, менший мінімальної заробітної плати (до 24.02 частка таких становила 14%);

- помітною є тенденція внутрішнього переміщення в межах країни домогосподарств з більшими доходами у перший місяць, ніж надалі (станом на 1.04.2022 р. 31% ВПО оцінювали доходи своїх домогосподарств на рівні «понад 20000 грн», станом на 23.05.2022 р. таких було лише 19%, тобто відбулося зменшення на 12 в.п.); причиною спостережуваної тенденції, на нашу думку, є регіональний зріз ВПО, адже на початку цього етапу війни відбувалася атака на Київ та Київську область, і більшість ВПО були саме з цих територій, де, порівняно з іншими регіонами, доходи населення суттєво вищі, ніж загалом по Україні.

Поширеність проблем з продовольчим забезпеченням населення та постійна боротьба із ними на міжнародному рівні дала змогу розробити чіткі механізми для їх подолання. На основі численних досліджень та врахування

досвіду країн, продовольча криза у яких була зумовлена стихійними лихами чи впливом кліматичних чинників, та держав, території яких стали ареною воєнних конфліктів, ФАО ООН розроблено підхід до боротьби з голодом [8], який поєднує два напрями:

1) *сталий розвиток сільських територій та стимулювання сільського господарства* – спрямований на створення або відновлення стійких продовольчих систем. До чинників, які впливають на стійкість продовольчої системи віднесено: сільськогосподарське виробництво, технології, диверсифікація переробки харчових продуктів, сільськогосподарські ринки, система споживання, ринки праці, збереження екосистеми, соціальний розвиток села;

2) *формування та реалізація цільових програм для забезпечення прямого доступу до їжі для груп ризику* – передбачає визначення напрямів надання підтримки вразливим групам населення та спрямований на моніторинг динаміки продовольчої безпеки, виявлення ризиків та визначення механізмів управління ними.

Напрями комплексного підходу ФАО є взаємодоповнюючими та спрямовані на підкріплення позитивних результатів кожного. Наприклад, управління ризиками в контексті прямого доступу до продовольства виходить за межі надання продовольчої допомоги тим, хто постраждав від негативного впливу в кризових умовах, забезпечуючи також постійний моніторинг ситуації та передбачення поглиблення кризи. Очевидною є і визначальна роль розвитку сільських територій у продовольчій безпеці країни на довгострокову перспективу – шляхом забезпечення сталого розвитку села і стимулювання сільського господарства, які, як і при формуванні і реалізації САП ЄС, розглядаються спільно, як взаємодоповнюючі елементи цілого.

Література

1. Global Food Security Index 2021. The Economist Group. 2022. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/Country/Details#Ukraine> (дата доступу: 12 червня 2022 р.).

2. Вплив коронавірусної кризи на бідність: перші наслідки для України / Черенько Л.М., Полякова С.В., Шишкін В.С., Реут А.Г., Васильєв О.А., Когатько Ю.Л., Заяць В.С., Клименко Ю.А., Новосільська Т.В.; Нац. акад. наук. Укр., Ін-т демогр. та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи. Київ, 2020. 76 с. URL: https://idss.org.ua/arhiv/poverty_forecast.pdf (дата доступу: 14 червня 2022 р.).

3. Note on the impact of the war on food security in Ukraine. FAO UN. 25.03.2022. URL: <https://www.fao.org/3/cb9171en/cb9171en.pdf>. (дата доступу: 12 червня 2022 р.).

4. Eastern Ukraine: The needs of older people – 4th March 2022. HelpAge International. URL: <https://assessments.hpc.tools/assessment/32090826-0948-40f4-afb4-e2ef01e32f18> (дата доступу: 15 червня 2022 р.).

5. The World Bank. Data. Ukraine. URL: <https://www.worldbank.org/en/data/datatopics/aspire/country/ukraine> (дата доступу: 15 червня 2022 р.).

6. Близько 300 тисяч українців не можуть отримати пенсії через війну та окупантів. Слово і діло. 14.06.2022. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/14/novyna/suspilstvo/300-tysyach-ukrayincziv-ne-mozhut-otrymaty-pensiyi-cherez-vijnu-ta-okupantiv> (дата доступу: 15 червня 2022 р.).

7. Ukraine internal displacement report. IOM. UN Migration. General population survey. Round 5. 23 may 2022. URL: https://displacement.iom.int/sites/default/files/public/reports/IOM_Gen%20Pop%20Report_R5_final%20ENG%20%281%29.pdf (дата доступу: 16 червня 2022 р.).

8. Food Security. FAO Agricultural and Development Economics Division. EC-FAO Food Security Programme. Policy brief. June 2006. Issue 2. URL: https://www.fao.org/fileadmin/templates/faoitally/documents/pdf/pdf_Food_Security_Cocept_Note.pdf (дата доступу: 12 червня 2022 р.).

Макєшина Юлія Вікторівна,
кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри соціально-
гуманітарних наук
Придніпровська державна академія
фізичної культури і спорту, м. Дніпро

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ГУМАНІТАРНОЮ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

В статті розглядається міжнародний досвід управління гуманітарною освітою в умовах цифровізації, університети намагаються здійснити перехід до гуманітарного фінансування з реактивної моделі на проактивну модель, сприяючи створенню більш збалансованої системи та колективних інновацій для вирішення гуманітарних проблем на місцевому та глобальному рівнях. Європейські країни координують ініціативи з розробки норм і стандартів цифровізації та підтримують їх упровадження в освітній процес. Актуальність дослідження теми у тому, що у країнах ЄС уряди прагнуть трансформувати гуманітарну діяльність за допомогою інновацій, швидкого фінансування, ранніх дій та локалізації, тому вивчення міжнародного досвіду управління гуманітарною освітою в умовах цифровізації має велике практичне значення. Країни ЄС ефективно аналізують та вирішують гуманітарні проблеми, які є найбільшими системними проблемами, з якими стикається цей сектор. Уряди прагнуть здійснити зміни трьома способами: 1) перехід гуманітарного фінансування з реактивної моделі на проактивну; 2) створення більш збалансованої системи, яка передає владу та прийняття рішень тим, хто знаходиться найближче до передової; 3) сприяння колективним інноваціям для вирішення гуманітарних проблем на місцевому та глобальному рівнях. Цифрові технології є найважливішими ключовими факторами надання ефективної та

своєчасної гуманітарної допомоги людям, які її потребують, дозволяють організаціям, що займаються наданням допомоги, покращують співпрацю та комунікацію, забезпечуючи ефективнішу доставку допомоги; сприяють наданню спеціального реагування на надзвичайні ситуації на основі потреб бенефіціарів. У сфері управління гуманітарною освітою цифровізація є однією з пріоритетних тем західних країн, оскільки вона швидко формує те, як здійснюються гуманітарні операції та діяльність з надання допомоги, таким чином впливаючи на те, щоб гуманітарний сектор обслуговував вищезазначене постраждале населення. Щоб залишатися актуальним у різних соціальних контекстах, гуманітарний сектор впроваджує цифрові технології на багатьох різних рівнях, підвищуючи швидкість, ефективність і результативність гуманітарних операцій [1]. Міжнародний досвід управління гуманітарною освітою в умовах цифровізації свідчить, що країни ЄС прагнуть охопити більше людей, які потребують допомоги, витрачаючи при цьому менше коштів на адміністрування та накладні витрати, покращуючи розробку та надання гуманітарних заходів, а також послуг. У 2021 році 59,5% населення світу мали доступ до Інтернету, 35% у менш розвинених країнах, 2,9 мільярда людей все ще не в мережі. Основною проблемою є підключення та доступ до Інтернету, а також доступність, отже цифровий розрив свідчить, що доступ до Інтернету неоднаковий по всьому світу. У той час як мобільні телефони стають доступнішими та використовуються в усьому світі, лише 40 % дорослих - приблизно половина власників мобільних телефонів у світі - у країнах, що розвиваються, мають доступ як до Інтернету, так і до мобільних телефонів. В інформаційному світі існує цифровий розрив між Північчю та Півднем. Цей розрив все ще великий, особливо між розвиненими та найменш розвиненими країнами. Відповідно до статистики цифрового розвитку ІТУ Міжнародного союзу електрозв'язку (ITU), на кінець 2021 року приблизно 63% населення світу користувалися Інтернетом? приблизно 4,9 мільярда людей. Крім того, 2,2 мільярда – або 2 з 3 дітей або молодих людей віком до 25 років – все ще не мають цієї змоги. Одним із прикладів ініціативи щодо скорочення цифрового розриву є співпраця Південь-Південь. Цей прояв солідарності між людьми та країнами Півдня зосереджується на національному добробуті, колективній самозабезпеченості та міжнародно погоджених цілях розвитку. Ініціатива зосереджена на демістифікації та вимірюванні цифрової економіки, просуванні електронної комерції в регіоні та впровадженні цифрових послуг у виробництві для стимулювання індустріалізації. Проводяться гуманітарні інтервенції для зменшення розриву. Як найбільша в світі гуманітарна мережа, європейські країни координують та підтримують загальносекторальні ініціативи з розробки норм і стандартів цифровізації. Як організація з управління надзвичайними ситуаціями, європейські країни підтримують впровадження нових технологій, щоб підвищити економічну ефективність гуманітарних заходів і зосередити допомогу там, де є найбільші потреби [2].

Деякі приклади включають інтеграцію методів і підходів управління гуманітарною освітою в умовах цифровізації, об'єднуючи системи управління волонтерами, катастрофами та інфраструктури реагування на надзвичайні

ситуації. У сфері цифровізації слід переглядати ризики за категоріями координації, доступу та зручності використання. Розробляючи послуги та рішення для цифрових перетворень, щоб покращити та удосконалити спосіб роботи, країни ЄС сформуvalи концепцію соціально-відповідального уряду та управління, що сприяло виходу з кризи COVID-19. Ще одним занепокоєнням у міжнародному інформаційному просторі є зловживання та неправильне поводження з даними. Прагнення до цифрових інновацій під час гуманітарних криз без попередньої необхідної практики захисту даних та адаптованих цифрових систем захисту може мати жахливі наслідки. Дійсно, технології зміцнюють інформаційні системи та інформаційні культури, цифрові інновації та практики обробки даних, які використовуються без належної опори на культуру, можуть у кінцевому підсумку ще більше сприяти асиметрії влади між гуманітарними учасниками та постраждалим населенням. Крім того, захист даних викликає особливе занепокоєння з огляду на чутливість гуманітарних даних. Тому необхідно вирішити ці питання захисту даних, розробити загальні стандарти, одночасно забезпечуючи сумісність систем та обмін даними. Відповідно до принципу «не заподіяти цифрової шкоди гуманітарному сектору, слід проводити заходи захисту даних, які ще не впроваджуються належним чином, висвітлюються за допомогою метаданих – даних, які надають інформацію про інші дані – що може мати серйозні наслідки. для гуманітарних криз і бути використаним для ненавмисної вигоди. Після збору даних, якщо не вжито необхідних заходів захисту даних, вони дуже сприйнятливі до зловживання. У випадках дезінформації через свої дії в Інтернеті постраждале населення може несвідомо піддаватися потенційній шкоді, що призводить до загрози насильства і до злочинів на ґрунті ненависті та/або дискримінації [3]. Передача даних користувачів зовнішнім особам без згоди їхніх користувачів також може становити загрозу безпеці для громадян, які живуть у зонах збройних конфліктів або в інших ситуаціях, де відбуваються акти насильства. Гуманітарні організації несуть величезну відповідальність за збереження та захист даних постраждалих людей. Навіть якщо вони не надані, збережені дані постраждалих людей можуть бути зламані або викрадені, якщо вони не захищені належним чином. Такі ризики існують навіть у багатьох сферах та організаціях. Наприклад, використання безпілотних літальних апаратів для картографування, а також опитування постраждалого населення в регіоні без їх попередньої згоди залишається предметом обговорення з точки зору етики даних. Особливо під час пандемії Covid-19 всі стали свідками величезної шкоди, завданої дезінформацією, та її впливу на нашу безпеку. Тому боротьба з дезінформацією є нагальною потребою.

Міжнародний досвід управління гуманітарною освітою в умовах цифровізації включає одне з нагальних завдань управління цифровою безпекою, яка має багато аспектів. Гуманітарні організації збирають, зберігають, обмінюються та аналізують дані, які є привабливими для сторін збройних конфліктів. У результаті гуманітарні організації піддаються зростаючій хвилі цифрових атак і кібершпигунства. Завдяки постійному вдосконаленню засобів електронної боротьби конфліктуючі сторони

обстрілюють таку важливу інфраструктуру, як електромережі, комунікаційна інфраструктура, системи охорони здоров'я та багато інших сфер. Щоб врахувати ці цифрові ризики, необхідно вживати проактивні кроки, щоб пом'якшити наслідки цифрового розриву та покращити загальний темп цифрової трансформації для підвищення ефективності гуманітарних зусиль і загальної цифрової безпеки. Розвиток цифрової грамотності на всіх рівнях, посилення практик захисту даних, створення належних гарантій для прийняття та впровадження цифрових технологій для оптимальної цифрової культури [4]. Міжнародний досвід управління гуманітарною освітою в умовах цифровізації сприяє формуванню відповідної та відповідної гуманітарної політики, щоб забезпечити безперервну роботу гуманітаріїв, орієнтовану на людину. Щоб отримати найбільший позитивний вплив на гуманітарні послуги в умовах цифровізації організації формують стратегію цифровізації під назвою «шляхи до змін». У рамках цієї ініціативи управління гуманітарною сферою включає дві моделі; 1) модель зрілості; 2) модель організації. Модель зрілості є засобом у боротьбі з цифровим розривом, забезпечуючи стратегічний напрямок для національного суспільства, забезпечуючи вимірювання прогресу, тоді як організаційна модель активізує мережу через команду акселераторів, яка здійснюватиме цифрову трансформацію в організації. Усі уроки доводять, що орієнтований на людину цифровий дизайн має бути централізованим у наданні послуг, щоб сприяти упровадженню ефективної комунікації і цифровізації.

Щоб отримати вигоду від збільшення надання послуг і зниження витрат, суспільство має вирівнятися, для цього віддати пріоритет цифровим інноваціям у гуманітарних службах, створити кращі можливості для партнерства з приватним сектором, створити нові можливості для операційних команд, щоб використовувати дані для підтримки прийняття рішень. Хоча стратегія цифрової трансформації підкреслює важливість культури використання даних і цифрових технологій, уряди визнають гостру потребу у розгортанні відповідних технологій. В епоху, коли технології розвиваються швидше, ніж політика, слід докладати максимум зусиль, приймаючи та використовуючи рішення відповідно до вирішення гуманітарних проблем, які сьогодні вважаються глобальними. В умовах пандемії COVID-19 в освіті відбулися значні трансформації: нагальний перехід до нових форм навчання та цифровізації навчального процесу стали викликом традиційному розумінню освіти як суспільного блага, заснованого на гуманістичних засадах. Актується необхідність аналізу ситуації в сучасній освіті з позицій аксіології та культурології, які засновані на цінностях гуманізму, національно-культурних традиціях, ненасильства. Крім того, гуманітарна освіта включає світоглядні, аксіологічні, соціально-психологічні та педагогічні аспекти.

Пандемія COVID-19 показала важливе значення гуманітарної освіти та управління нею, так як освіта це не лише місце для вивчення концепцій, але й місце для вивчення особистої взаємодії, соціальних норм і гуманності. Освіта забезпечує безпечне місце для дітей, де вони можуть рости здоровими та втекти від насильства, жорстокого поводження та соціально-економічного тягаря. Концепцію освіти слід переосмислити у короткостроковій перспективі,

реалізуючи проблеми кризи COVID-19, освіта та цифрові технології повинні служити більшій меті, ніж просто переведення шкіл в Інтернет. Вони повинні розширити можливості учнів і допомогти їм розвинути самодисципліну та самовідповідальність, необхідні для використання можливостей молодої людини для своєї самореалізації, просування своїх цілей у житті, а також формуючи стійкість і впевненість, необхідні для протистояння життєвим викликам. Гуманітарна освіта вирообляє рішення для навчання на основі підключення до партнерів, ресурсів і технічної допомоги, які розширюють доступ до інформації, можливостей та вибору для дітей, а також безпеку після встановлення з'єднання [5]. Міжнародні організації допомагають урядам визначати, оцінювати та підтримувати рішення, які сприяють використанню цифрових технологій для якісного навчання в освітньому середовищі за допомогою дистанційного навчання, гарантують інклюзивність, сприяють розвитку місцевої культури як інклюзивної та екологічно збалансованої, прийняттю рішень, що створюють гуманітарні цінності. Управління гуманітарною освітою має бути спрямоване на розширення можливостей тих, хто перебуває в Інтернеті, надаючи їм високоякісний, значущий, інклюзивний і релевантний контент, який доступний через безпечні та захищені платформи та надається за допомогою інноваційних методів навчання. Високоякісний, інклюзивний та відповідний контент необхідно розробляти з урахуванням принципів локалізації, інклюзивності, відкритості, безпеки та безпеки.

Міжнародний досвід управління гуманітарною освітою в умовах цифровізації включає розширення можливостей для процвітання в ще більш цифровому та глобалізованому єдиному світі для позитивного впливу на спільноти, до яких вони належать. Вчителі також мають покращити навчання своїх учнів і сприяти підвищенню гуманітарної культури, водночас створюючи цінність для місцевих екосистем, впроваджуючи ці рішення. Найважливіше, вони мають бути доступними онлайн для кожної молодої людини, а також для батьків, вчителів, адміністраторів та політичних лідерів. Мета полягає в тому, щоб підключити кожен школу, ЗВО, кожен дитину до Інтернету та надати їй доступ до інформації, можливостей і вибору. Цей доступ має здійснюватися безпечним і захищеним способом, який захищає дітей від онлайн-небезпек. Захист дітей в Інтернеті має бути головним пріоритетом не лише для урядів, але й для провайдерів, приватного сектору, всіх зацікавлених сторін, пов'язаних із освітою та технологіями. Існує потреба в тіснішій співпраці між цими зацікавленими сторонами для поширення та застосування багатьох наявних інструментів. Захист дітей в Інтернеті є важливим і чутливим елементом, який має бути присутнім у розробці та розгортанні будь-якої стратегії підключення до освітніх установ. Інституційна спроможність і розвиток місцевих екосистем для цифрового виробництва, високоякісного контенту є ключовими для сталості будь-якої програми підключення до освітньої установи. Педагоги відіграють ключову роль у успішному засвоєнні високоякісного контенту, розвитку цифрових компетентностей. Навчання педагогів дозволяє їм не тільки набути нових навичок і компетентностей, але й допомагає в розгортанні та прийнятті онлайн-інструментів і контенту. Моніторинг і оцінка результатів

навчання, які мають відбуватися завдяки доставці високоякісного онлайн-контенту є важливими при оцінці успіху будь-якої ініціативи з підключення. Якщо кінцева мета полягає в тому, щоб надати дітям і молоді навички, які розширюють їхні можливості в житті, повинні бути запроваджені ефективні механізми для оцінки засвоєння основних концепцій. Залучення через партнерство та відповідну координацію багатьох зацікавлених сторін (телекомунікаційних компаній, постачальників контенту та розробників, навчальних закладів для вчителів тощо) є обов'язковим для розробки стійких до криз освітніх систем, заснованих на цифрових технологіях [1].

Список використаних джерел

1. Макешина Ю.В., Лисенко С.О., Самошкіна М.Г., Кравченко А.В. Формування особистості як цілісної системи та процесу її активного розвитку у контексті соціально-філософських наук. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed.V. Voronkova. Zaporozhzhia: Publishing house "Helvetica", 2022. 11 (88). С.37-47.

Венгер Ольга Миколаївна

кандидат політичних наук,
доцент кафедри менеджменту організацій
та управління проектами Інженерного
навчально-наукового інституту
ім. Ю.М. Потебні Запорізького
національного університету

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ПРАЦІВНИКА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

В умовах трансформації українського суспільства, суспільно-політичних відносин проблеми формування політичної свідомості набувають особливої актуальності. Демократизація суспільства пов'язана з змінами політичної свідомості та є важливою і необхідною його умовою. Складні соціально-політичні, економічні і міжнародні проблеми вимагають від особистості вміння усвідомлювати і аналізувати дійсність та процеси, які відбуваються в суспільстві. Політична свідомість виступає не просто показником чи індикатором наявного рівня демократії в суспільстві, а й як чинник та детермінанта процесу її становлення []. Політична свідомість відображає політичну діяльність та визначає політичну поведінку громадян, їх політичну активність. Рівень політичної свідомості, пануючі в суспільстві настрої та ідеї в період політичної, соціально-економічної нестабільності української держави можуть виступити важливим фактором в формуванні суспільства.

Розглядати суть політичної свідомості можна лише за умови окреслення питання взаємозв'язку психіки і свідомості.

Найвищим рівнем розвитку психіки людини є свідомість як результат спільного способу буття людей, їх довготривалої трудової діяльності.

Свідомість має такі характерні особливості і компоненти:

- знання про навколишню дійсність, природу, суспільство. Тобто рівень свідомості залежить безпосередньо від рівня знань і соціального досвіду людини. З інтенсивним розвитком людини потреба в знаннях стає дедалі гострішою;

- виокремлення людиною себе в предметному світі як суб'єкта пізнання. Пізнаючи себе, людина критичніше зіставляє себе з іншими людьми. Процес самопізнання сприяє більш дієвій самореалізації особистості;

- цілеспрямованість, планування власної діяльності та поведінки, передбачення її результатів. Йдеться про бік свідомості, пов'язаний із самоконтролем, коригуванням людиною своїх дій, їх удосконаленням;

- ставлення людини до об'єктивної дійсності, до інших людей, до самої себе. Це пов'язано з самооцінюванням, самокритикою, причому особливу роль тут відіграє саме емоційно-вольова сфера людини.

Стан, рівень розвитку, виявлення свідомості у кожної людини різні і залежать від багатьох компонентів — знань, наукового світогляду, ідейних і моральних засад та переконань, ставлення до себе та до інших людей тощо.

Політична свідомість – система теоретичних і повсякденних знань, оцінок, настроїв і почуттів, за допомогою яких відбувається усвідомлення політичної сфери соціальними суб'єктами – індивідами, групами, класами, спільнотами [5].

Політична свідомість виникає, коли особистість усвідомлює свою групову належність та ідентичність, неможливість реалізації своїх групових інтересів без вступу в певні відносини з політичною владою, а також з'ясування людиною своєї належності до певних політичних позицій, усвідомлення свого громадянського статусу суб'єкта, наділеного правами, свободами, можливостями впливати на владу.

Політична свідомість формується шляхом: - критичного осмислення соціально-політичної дійсності, поступова раціоналізація чуттєвих уявлень людей, узагальнення наявної інформації; - усвідомлення мети партійного або політичного руху, приєднання до оцінки і норм вже сформованої громадянської поведінки; - емоційне прилучення до віри у справедливість тих чи інших політичних ідеалів. Стійкість форм у політичній свідомості особистості впроваджуються у його політичну культуру.

Розглядаючи процес формування політичної свідомості окремого індивіда, зазвичай виділяють чотири чинники, які впливають на цей процес: власний життєвий досвід людини (включаючи соціально-економічні умови її існування); міжособистісні комунікації, які розширюють індивідуальний досвід людини до загального досвіду його референтної групи; соціальні інститути (церква, школа, партії та об'єднання тощо), які тиражують очищений до ідеології досвід різних соціальних груп; засоби масової комунікації, які надають кожному можливість скористатися існуючим досвідом в усьому розмаїтті форм і змісту [2].

Значення кожного з вище перерахованих чинників у формуванні масової політичної свідомості має суттєві відмінності у різних суспільствах. Це зумовлено не тільки національно-культурними особливостями тієї чи тієї країни (суспільства), рівнем її економічного, соціального і технологічного розвитку, а й конкретною соціально-політичною обстановкою у якій вона перебуває

Політична свідомість формується у процесі пізнання суб'єктом певних політико-владних відносин, політичних інтересів, установок, цінностей, а також у процесі політичного виховання, формування політичної культури суб'єкта політики.

Феномен політичної свідомості реалізується в політичній діяльності індивідів і розкриває процес закріплення знань, цінностей. Це динамічний процес, в якому відображаються вплив різноманітних об'єктивних факторів, суб'єктів політики, які можуть значною мірою скоригувати відносини в суспільстві, вплинути на зміни в політичній системі суспільства. Результатом формування політичної свідомості є політична культура, створення системи політичних переконань. Політичні переконання дозволяють індивіду ідентифікувати себе в політичній системі, формують систему цілей і цінностей. Індивід, усвідомлюючи свої очікування та орієнтири, ідентифікує себе з певними соціальними групами. Це дозволяє йому орієнтуватися в політичних процесах, здійснювати політичну діяльність. Підтвердженням цьому є вплив ідей, які виникають в суспільствах, підтримуються населенням і сприяють різким змінам (переворотам, революціям тощо). Політична культура визначає систему цінностей, притаманну суспільству, соціальним групам, і буде впливати на політичну участь індивідів і прийняття ними певних рішень. Хоча при цьому соціальні групи здійснюють певний тиск на світогляд особистості, обмежують прояви її самостійності і активності, або навпаки можуть сприяти їм [1].

Значна роль у формуванні політичної свідомості відводиться інформації, яка надходить від політичної влади, офіційних джерел і циркуляції неформальної інформації, не підтверджених офіційно даних, тобто чуток, пліток тощо. Ступінь достовірності і повнота інформації дозволяють індивіду використати її при здійсненні вибору. Засоби масової інформації є елементом громадянського суспільства, бо саме через медіа соціально активні люди виходять на велику суспільну арену [6].

Політична свідомість особистості є складним феноменом, який не має відображати політичну дійсність в даний момент, а бути орієнтованим на формування політичного мислення і його удосконалення в майбутньому. Оскільки сучасна людина пов'язана з політикою, вона відчуває, що може впливати на політичну ситуацію в державі і вибирає для цього відповідні форми політичної активності. Події, які відбуваються в сучасній Україні, підштовхнули українське суспільство до змін в політичних поглядах та настроях більшої частини населення. Сформовані цінності та знання стають орієнтиром для особистості і проявляються у відповідних формах політичної участі, що сприяє стабілізації чи дестабілізації розвитку суспільства.

Формування політичної свідомості особистості залежить від політичної освіти, набутих знань, сформованих уявлень і норм, одночасно вона є віддзеркаленням типу політичної системи, соціально-економічних і культурних умов суспільства. Значна роль належить міжособистісним комунікаціям, які розширюють світогляд особистості та її особистий досвід, сприяють інтеграції до соціальних груп з відповідним мисленням. Рівень політичної свідомості залежить від соціальних груп, прошарків, до яких належить індивід, його соціального статусу. Політична свідомість наповнює політичну поведінку змістом, сприяє взаємодії між політичною владою та соціальними групами. На політичну свідомість здійснюють вплив явища і події в суспільстві, в світі, засоби масової інформації.

Слід також зазначити, що одним із важливих інструментів впливу на свідомість особистості, у тому числі й політичну є маніпулятивні технології засобів масової інформації. Ефективність маніпулятивного впливу залежить від правильного вибору інформаційного повідомлення, а також від комунікаційних каналів, які використовуються для його поширення. Щодо політичного маніпулювання громадською думкою, то це серйозна загроза як основним засадам демократичного суспільства, так і персональній інформаційно-психологічній безпеці громадян. Завдяки засобам масової інформації створюються та ефективно використовуються різноманітні образи, стерео-типи поведінки як елементи політичної маніпуляції. Таким чином, політичні маніпуляції в сучасному інформаційному суспільстві формуються під впливом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. А під впливом інформаційно-комунікаційних потоків інформації відбувається створення глобальної інформаційної інфраструктури, що забезпечує ефективний інформаційний вплив людей та доступ до інформації [4].

Формування політичної свідомості пов'язане з критичним осмисленням соціально-політичних процесів, умінням об'єктивно і раціонально оцінювати явища і події, узагальнювати і структурувати інформацію, яка надходить з різних джерел. Формуючи політичну свідомість, особистість ідентифікує себе з суспільством, співвідносить себе з політичною системою. Політична влада враховує особливості політичної свідомості, зокрема відсутність політичних знань, що дозволяє їй маніпулювати свідомістю особистості і орієнтуватися на вибір ефективних технологій політичної маніпуляції [7].

Політична свідомість відображає всі ті ідеали, норми та інші погляди людини, на які вона орієнтується і які використовує для адаптації до політичної системи й виконання в політиці тих чи інших ролей і функцій. Поряд із цінностями, установками політична свідомість уключає психологічний механізм їх вироблення, пошуку власної позиції. У сучасному світі людина звертає увагу більше на форму, ніж на зміст. Саме тому потрібно й надалі аналізувати сучасні політичні технології та інструменти їх застосування не лише для підвищення ефективності політичної діяльності, але й для розуміння того, як їх використання впливає, стимулює, визначає політичний вибір громадян.

Література

1. Єфтені Н. М. Особливості формування політичної свідомості. *Політичне життя*. № 4. 2019 С. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7684>
2. Матвієнків С. Трансформація політичної свідомості в умовах становлення демократії в Україні. 2-ге вид. допов. і перероб. Івано-Франківськ : НАІР, 2018. 252 с.
3. Семке Н. Особливості політичної культури сучасної України. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. Серія: *Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. 2016. № 40 (1212). С. 54–58.
4. Сергієнко Т., Куріс Ю. Консолідація українського суспільства в умовах військової агресії Російської Федерації проти України. *Humanities Studies*. № 11 (88). 2022. С. 76-86
5. Сингаєвська Д. М. Політична свідомість. Велика українська енциклопедія. URL: [https://vue.gov.ua/Політична свідомість](https://vue.gov.ua/Політична_свідомість)
6. Цурканова І.О. Політична свідомість нового «покоління X, Y, Z» в розбудові українського суспільства. *Регіональні студії*. № 29. 2022. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/15907/1/Tsurkanova%20IO.pdf>
7. Шурко О. Вплив політичних технологій на політичну свідомість. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. № 1 (7). 2020. С.237-245.
8. Karpa M. Archetypic Bases of Mass Political Consciousness: Public and Management Aspects. *Публічне урядування*, 2020. № 1 (21). С. 107–120.

Мірошніченко Валентна Іванівна

доктор педагогічних наук, професор,
начальник кафедри психології, педагогіки та
соціально-економічних дисциплін Національної
академії Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького

ПРІОРИТЕТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПРИКОРДОННИКІВ

У сучасному науковому просторі національна ідентичність трактується, з одного боку, як «персональна ідентичність або відчуття приналежності до певної держави чи нації» [1]. З іншого боку, як «сенс нації як цілісного цілого, представленої самобутніми традиціями, культурою та мовою» [2]. Нами було враховано, що «національна ідентичність може означати суб'єктивне відчуття, яке людина поділяє з групою людей про націю, незалежно від законного статусу громадянства [3, с. 129].

Важливою для нашого дослідження є думка про те, що «люди включають національну ідентичність у свою особисту ідентичність, приймаючи

переконання, цінності, припущення та очікування, які відповідають національній ідентичності [4]. У нашому випадку національні переконання і цінності транслюються у переконання і цінності в оперативно-службовій діяльності персоналу ДПСУ.

У зв'язку із цим доцільно звернути увагу на поняття етнічної ідентичності як відчуття належності до певної етнічної спільноти, однаковості з іншими її членами внаслідок спільності історичної пам'яті, емоціональних зв'язків з батьківщиною. Відтак у змісті заходів професійної підготовки завжди враховуються особливості підготовки персоналу ДПСУ, яка зорієнтована на запити суспільства. Варто згадати про таку систему військового виховання, яка історично склалася і максимально враховує неповторність українців, як українська козацька педагогіка. Вона надихала цілі покоління діячів на вірне служіння рідному народу. Українські козаки започаткували славні бойові традиції, гідними продовжувачами яких є українські прикордонники [5, с. 293].

Особливе значення в контексті формування української ідентичності персоналу ДПСУ приділяється вихованню персоналу на прикладах життя і служби ветеранів-прикордонників, учасників АТО (ООС). Тому і започатковано систематично проводити зустрічі ветеранів-прикордонників, учасників АТО (ООС) з персоналом, який щойно прийняв присягу та вступив на службу з метою виховання персоналу на героїчному минулому нашої держави та героїчних прикладах сучасників – захисників цілісності та незалежності України; на прикладах мужності та сумлінного ставлення до несення служби прикордонниками.

Автори навчального посібника з українознавства справедливо розглядають українську ідентичність як історично сформовану адаптивно-еволюційну систему ознак і властивостей, які вирізняють українську людину, українську спільноту і українську культуру з-поміж інших аналогічних об'єктів (феноменів). У сучасному українознавстві та суміжних науках (зокрема, історії України) ідеться про широке синтетичне розуміння українства, українська ідентичність визначається наявністю хоча б однієї з чотирьох ознак: етнічне походження та самоідентифікація; усвідомлення спільної з іншими представниками українського етносу історичної долі та часової перспективи; залученість в український культурно-інформаційний простір; свідома діяльність з поширення української культури [6, с. 18]. Якщо спроектувати такий підхід в площину оперативно-службової діяльності персоналу ДПСУ, то маємо зосередити увагу на тих ознаках в властивостях, які вирізняють українських прикордонників як носіїв саме української ідентичності.

З'ясовано, що формування української ідентичності персоналу ДПСУ є цілеспрямованим процесом впливу на особистість фахівців прикордонної служби для забезпечення їх потенційної здатності усвідомлювати себе частиною української нації, застосовувати форми та ідеї української культури в оперативно-службовій діяльності.

З метою виявлення стану сформованості української ідентичності персоналу ДПСУ проведено констатувальний етап експерименту, на якому було зібрано інформацію про стан досліджуваного явища. Використовувалися

такі методи: анкетування та інтерв'ювання, спостереження, опитування, самооцінка; вивчалися можливості окремих тем з професійної підготовки різних категорій персоналу. Експериментальним дослідженням було охоплено 158 осіб різних категорій персоналу ДПСУ, які проходять службу в Східному регіональному управлінні ДПСУ, а також проведено анкетування 78 військовослужбовців, які впродовж 1–2 років проходили службу в Луганському, Сумському, Харківському, прикордонних загонах ДПСУ. В анкетах містилися питання щодо того, як персонал ДПСУ усвідомлює значущість сформованості української ідентичності в оперативно-службовій діяльності, чи виявляють інтерес до формування української ідентичності, чи прагнуть набувати професійний досвід тощо.

Методичні основи формування української ідентичності персоналу Державної прикордонної служби України являють собою сукупність напрямів організаторської діяльності кожної посадової особи (загальне керівництво, планування, організація, проведення заходів) та низки методів навчання і виховання з метою формування української ідентичності персоналу Державної прикордонної служби України.

Актуальною для нашого дослідження є думка С. Павлюка, щодо «складності розв'язання проблеми самоідентифікації українців у сучасних умовах з огляду її закорінення у лінгвокультурне комунікативне середовище, у якому реально живе культура. Оскільки реальне лінгвокомунікативне середовище, де здійснюється колообіг культури, особливо в містах, серйозно поруйноване. Відсутність такого середовища, пише вчений, не може дати «на виході» відносно цілісної ідентичності. Тому і проблема реанімації глибоко кризової української ідентичності є насамперед проблемою подолання глибокої кризи лінгвокультурного стану, зокрема у містах. З цією метою необхідно проводити в життя ідеї протекціонізму для вирівнювання різючої структурної і функціональної асиметрії в українському інформаційному просторі російськомовного і україномовного матеріалу; забезпечити державне сприяння у формуванні модернізованої інфраструктури для представлення української культури у світовій цивілізації; □ розробити стратегію національно-культурної політики» [7, с. 10–11].

Оскільки лінгвокомунікативне середовище військових структур, у тому числі прикордонного відомства, значною мірою поруйноване під впливом різних факторів, подолання кризи лінгвокультурного стану персоналу відомства є однією з визначальних організаційно-педагогічних умов формування української ідентичності персоналу Державної прикордонної служби України. Відтак, значимості набувають внутрішні комунікації як комплекс цільових організаційних і практичних заходів контрпропагандистської, ідеологічної, інформаційно-роз'яснювальної, національно-історичної, військово-соціальної роботи з метою підтримання зворотного зв'язку вищого керівництва Адміністрації Державної прикордонної служби України з особовим складом органів та підрозділів Державної прикордонної служби України.

Аналіз наукової літератури та досвід практичної діяльності засвідчують,

що формування української ідентичності персоналу Державної прикордонної служби України відбувається в системі соціально-гуманітарного та морально-психологічного забезпечення, яке є компонентом діяльності управлінських органів та посадовців різних рангів і є одним з видів забезпечення оперативно-службової діяльності. Соціально-гуманітарне та морально-психологічне забезпечення містить систему правових, організаційних, педагогічних, психологічних, інформаційних, культурно-просвітницьких та соціальних заходів, спрямованих на забезпечення морально-психологічної готовності персоналу Державної прикордонної служби України до виконання професійних (оперативно-службових) завдань.

Складовими соціально-гуманітарного та морально-психологічного забезпечення є: морально-психологічне забезпечення, національно-патріотичне виховання, військово-соціальну робота.

Основними завданнями у системі соціально-гуманітарного та морально-психологічного забезпечення щодо формування української ідентичності персоналу Державної прикордонної служби України можна визначити такі:

інформування і роз'яснення персоналу сутності поняття «української ідентичності» зокрема та сутності суспільно-політичних процесів, що відбуваються в Україні, воєнної та безпекової політики держави;

згуртування персоналу навколо ідеї формування української ідентичності персоналу та усвідомлення кожним прикордонником особистої відповідальності за забезпечення втілення українських цінностей у сферу діяльності ДПСУ;

створення в підрозділах сприятливої психологічної обстановки і забезпечення формування української ідентичності персоналу;

формування і підтримання професійно спрямованої мотивації персоналу Державної прикордонної служби України до виконання завдань з охорони державного кордону;

формування і розвиток у прикордонників професійних та особистих якостей, необхідних для виконання завдань оперативно-службової діяльності;

забезпечення високого престижу служби в прикордонному відомстві, високого авторитету ДПСУ в суспільстві загалом, у жителів прикордоння зокрема.

Висновки. Отже, на підставі вивчення психолого-педагогічної літератури, проведеного опитування та з урахуванням специфіки оперативно-службової діяльності персоналу Державної прикордонної служби України ми доходимо висновку, що методичні основи формування української ідентичності прикордонників доцільно розглядати як складову їх професійної підготовки. Перспективу подальших досліджень окресленої проблеми становлять такі питання: регіональні та історичні особливості формування української ідентичності персоналу ДПСУ; чинники формування української ідентичності персоналу ДПСУ; вплив екстремальних умов оперативно-службової діяльності на процес формування української ідентичності персоналу ДПСУ; розроблення критеріїв та показників для визначення рівнів сформованості української ідентичності персоналу ДПСУ.

Література

1. Ashmore Richard D. *Social identity, intergroup conflict, and conflict reduction*. Oxford [England]: Oxford University Press. 2001. ISBN 978-0-19-513743-9. OCLC 60314432.
2. Dollinger Stefan. National Dictionaries and Cultural Identity. *Oxford Handbooks Online*. 2015. doi:10.1093/oxfordhb/9780199691630.013.42. Процитовано 2021-12-07.
3. Guibernau Montserrat. Anthony D. Smith on nations and national identity: a critical assessment. *Nations and Nationalism*. № 10 (1–2). 2004. С. 125–141. ISSN 1354-5078. doi:10.1111/j.1354-5078.2004.00159.x. Процитовано 2022-10-07.
4. Bar-Tal Daniel, Staub Ervin. *Patriotism in the lives of individuals and nations*. Chicago: Nelson-Hall Publishers. 1997. ISBN 0-8304-1410-X. OCLC 34281235.
5. Мірошніченко В. І. Система патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників : монографія. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2012. 376 с.
6. Українознавство: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.; за ред. М. І. Обушного. К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. 218 с.
7. Павлюк С. Драматичність процесу самоідентифікації українців у сучасних умовах: влада і суспільство. *Україна – проблема ідентичності: людина, економіка, суспільство* : матеріали конференції українських випускників програм наукового стажування у США. (Львів, 18 – 21 вересня 2003 р.). К. : Projec. 306 с.

Мар'ян Марина Миколаївна
головний судовий експерт сектору
дактилоскопічних досліджень
Черкаського науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС України

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

24 лютого 2022 р. після початку повномасштабного нападу російської федерації на нашу державу, життя України та Українців змінилось... Серед масових порушень прав людини, найнезахищенишим виявилось ПРАВО НА ЖИТТЯ... Так дивно, так несправедливо, і так страшно...

Сьогодні актуальність і важливість права на життя людини, його реалізація і захист є очевидними, адже без такого фундаментального права всі інші права перестають мати будь-яке значення. **Життя це – передумова реалізації всіх прав і свобод людини, яке має бути захищеним.** Захист

людини мав свій початок ще з далекого минулого, однак найбільш продуктивного значення він почав набирати після Другої світової війни, і це була функціонуюча універсальна система міжнародного визнання та захисту прав і основних свобод людини, яка склалася в рамках Організації Об'єднаних Націй (ООН), оскільки до основних прав і свобод людини відноситься найперше – це право на життя, на свободу і на особисту недоторканість і комусь необхідно це право захищати на міжнародному рівні.

Права людини регулюються як внутрішньодержавним, так і міжнародним правом. Стаття 55. Конституції України говорить: «Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів європейських і міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна».

Зараз в Україні спостерігається багато випадків дискримінації прав людини. Але постає завжди питання: «Куди звернутися, щоб дістати допомоги?» от і дивлячись на ці сумні події міжнародний захист прав людини набуває, особливо останнім часом, великого значення і майже всі нормативні документи з прав людини містять посилення саме на Загальну декларацію прав людини, прийнятую Генеральною Асамблеєю Організації об'єднаних націй 10 грудня 1948 року. І можна чітко сказати, що всі стандарти і принципи, проголошені у Загальній декларації прав людини, знайшли своє відображення, досягли високого рівня ефективності та стали діючим механізмом в регіональних правових системах та законодавстві держав світу. За минулі десятиліття і до сьогодні універсальна система захисту прав людини набула і набуває розгалужений і складний характер. На даний момент до неї відносяться такі органи та механізми:

- Генеральна Асамблея ООН;
- Рада ООН з прав людини та його допоміжні органи і механізми;
- Рада Безпеки ООН і ряд її спеціалізованих механізмів;
- Економічна і соціальна рада ООН і функціонуюча при ній Комісія зі становища жінок і Постійний форум ООН з питань корінних народів;
- Міжнародний суд ООН;
- Секретаріат ООН і його окремі підрозділи;
- Договірні (конвенційні) органи з прав людини;
- Деякі спеціалізовані установи ООН (Міжнародна організація праці. Організація ООН з питань освіти, науки і культури);
- Тимчасові спеціальні механізми захисту прав людини, створювані органами ООН.

Не дивлячись на те, що дана Асамблея діє лише для членів держав ООН, однак в умовах війни в Україні, нашу державу не оминають стороною.

Згідно зі статутом Організації Об'єднаних Націй, Генеральна Асамблея ООН має такі функції та повноваження:

- розглядати загальні принципи співпраці в підтримці міжнародного миру і безпеки, у тому числі в питаннях роззброєння і робити відповідні рекомендації;

- обговорювати будь-які питання, що відносяться до підтримки міжнародного миру і безпеки, і робити рекомендації відносно цих питань, за винятком коли дана суперечка або ситуація знаходяться на розгляді Ради Безпеки;

- організувати дослідження і готувати рекомендації в цілях сприяння міжнародній політичній співпраці, розвитку і кодифікування міжнародного права, здійснення прав людини і основних свобод і сприяння міжнародній співпраці в економічній, соціальній і гуманітарній областях і в області культури, освіти і охорони здоров'я;

- рекомендувати заходи мирного залагоджування будь-якої ситуації, яка могла б порушити дружні стосунки між націями;

- отримувати і розглядати доповіді Ради Безпеки та інших органів ООН;

- розглядати і затверджувати бюджет Організації Об'єднаних Націй і встановлювати розмір внесків держав-членів;

- обирати непостійних членів Ради Безпеки і членів інших рад і органів ООН і, за рекомендацією Ради Безпеки, призначати Генерального секретаря.

Слід зазначити, що окрім універсальних механізмів захисту прав людини активно розвиваються регіональні механізми до яких відноситься Європейська система захисту прав людини, яка включає в себе:

1. Європейська комісія з прав людини;

2. Європейський суд з прав людини — єдиний юрисдикційний орган, який працює на постійній основі; — 17 суддів, що займається питаннями внутрішньо судової апеляції);

3. Комітет міністрів Ради Європи — функції обмежуються лише наглядом за виконанням остаточних постанов Європейського суду.

Усі вони є суб'єктами формування європейського права як органічного «сплаву» англо-американського і континентального типів правових систем. Їх статутна форма (Європейська Конвенція про захист прав і основних свобод людини. Статути Комісії та Суду, Процедурні правила роботи Комісії та Суду) має *прецедентний зміст*.

Європейська система захисту прав людини включає дві можливості (два права):

- можливість (право) особи подавати індивідуальні петиції;

- право держав — учасниць Європейської системи захисту прав людини ініціювати провадження у справах про порушення прав будь-яких людей, включаючи іноземців.

Перш ніж подавати петицію, необхідно попередньо вичерпати усі внутрішні засоби захисту, які відповідають загальновизнаним нормам міжнародного права, а також додержання строків давності — від дня винесення остаточного рішення національною владою має пройти не більш ніж 6 місяців.

Петиція повинна бути прийнятною, а саме:

- не може бути анонімною;

- не може повторювати петицію, яка раніше вже аналізувалася судом або є предметом іншої процедури міжнародного розгляду;

- не повинна суперечити за змістом положенням Конвенції або Протоколу

до неї;

- повинна бути достатньо обґрунтованою та правомірною. Стадії розгляду справи в Європейському суді:

1	- розгляд питання про прийнятність чи неприйнятність індивідуальних петицій і скарг, поданих у встановленому порядку державами-учасницями Європейської	форма — <i>рішення</i>
2	- розгляд справи по суті, включаючи процедуру дружнього врегулювання	форма — <i>рішення</i>
3	- вирішення справи, результатом якого є юридичне оформлення Палатою суду	форма — <i>постанова</i>

Право сторін на апеляцію здійснюється шляхом її подання до Великої Палати суду протягом трьох місяців від дня винесення постанови звичайною Палатою суду.

Постанова Палати суду є остаточною, якщо:

- сторони заявили, що не звертатимуться з проханням про направлення справи до Великої Палати;

- через три місяці після винесення постанови звичайною Палатою відсутнє прохання про направлення справи до Великої палати;

- комітет Великої палати відхилив таке прохання.

Не можна не згадати також про Організацію з безпеки та співробітництва у Європі, яка також на даний час приймає велику участь, щодо допомоги нашим громадянам і яка ставить собі за мету збереження миру й розвиток демократії на Європейському континенті.

На сьогоднішній день в нашій державі є перелік міжнародних та інших організацій, створених чи акредитованих в Україні, які займаються вивченням та захистом прав людини або сприяють цьому це:

- Рада Європи;
- Європейська фундація прав людини;
- Всесвітня асоціація «Школа – територія миру»;
- Європейський культурний фонд;
- ЮНІСЕФ, фонд порятунку дітей;
- Представництво Дитячого фонду ООН.

Хочеться зауважити, що активні дипломатичні відносини ведуться з боку нашої держави між даними міжнародними організаціями. Так, наприклад, засідання 77-ї Генасамблеї ООН, який відбувався з 20 до 26 вересня в США. Армія Inform підготувала огляд публічних заяв та рішень, які звучали з трибуни Генасамблеї з уст глобальних лідерів світу, а також під час засідання Ради Безпеки ООН, що зібралися, аби покласти край безкарності рф у війні проти України.

У цьогорічному засіданні Генеральної асамблеї ООН взяли участь лідери держав, прем'єр-міністри, глави зовнішньополітичних відомств усіх 193 держав-членів Організації. До слова — це найбільше за три роки зібрання Генасамблеї після того, як пандемія COVID-19 призупинила офлайн-заходи

та міжнародні зустрічі. Тут сформували порядок денний ООН на весь наступний рік. Як і було анонсовано, війна РФ проти України — головне питання цієї осені для світу, якому загрожують численні кризи, включаючи продовольчу та паливну безпеку, фінансову нестабільність, тероризм та зміну клімату. Глави держав та міністри з усього світу наголосили на нагальності припинення тривалого конфлікту в Україні, який загрожує Європі та всьому світові на багатьох рівнях.

Участь у Генасамблеї взяв за допомогою відеозв'язку також Президент України Володимир Зеленський. Важливо зазначити, що Генасамблея ООН знехтувала запереченнями Росії та проголосувала за те, щоб Президент України був єдиним лідером, який виступав би дистанційно, замість того, щоб вимагати його особистої появи.

Не дивлячись, що ми не є членами даних міжнародних організацій, після повномасштабного вторгнення Росії до України, нас активно підтримують і надають активну підтримку як в середині нашої держави так і за її межами.

Література

1. Бунчук О.Б. Право на життя в умовах війни, 2022 р. URL: <https://law.chnu.edu.ua/pravo-na-zhyttia-v-umovakh-viiny/>.
2. Мельникова І.М. Генеральна Асамблея ООН, 2017 р. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
3. Шуміло І.А. Міжнародна система захисту прав людини: навч. посіб. /Київ, 2018. 158с.

Маргулов Артур Худувич

доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ПОЛІТИЧНІ ЕЛІТИ ЯК ФАКТОР ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Події україно-російської війни змушують нас в черговий раз критично поставити до аналізу внутрішньо-державних процесів часів незалежності. Геополітичні тренди політичних партій з часів Помаранчевої революції набули чітко визначених біполярних тенденцій. З одного боку, ми побачили чітко визначені проєвропейські тренди, з іншого – проросійський наратив. Ці два концепти поширювали у суспільстві поширювали у інформаційному просторі та ментальному усвідомленні населення відповідну систему цінностей, орієнтацій, геополітичних настроїв протилежних один одному. Конфлікт цих концептів у політичній площині та ментальних орієнтаціях населення є

найбільш актуальним питання політичного життя останніх десятиліть.

Трагічні події 2014 року, які призвели до анексії території України та початку військових дій, мали за базовий етап – політичний. У внутрішньому українському політичному середовищі сформувалась потужна політична еліта, яка на реінкарнації колишніх тісних економічних зв'язків із росією намагалась отримати електоральні бонуси. Використовуючи традиційні економічні зв'язки та стандарти, маючи від таких практик стабільний економічний прибуток, вона користуючись своїм провладним та економічним положенням нав'язувала цей стиль життя населенню певних регіонів країни.

Досліджуючи склад депутатського корпусу Верховної Ради України за 1994-1998 роки від Донецької та Луганської області ми побачили, що з 48 депутатів від Донецької області 33 (68,75%) мали управлінський досвід в політичній діяльності на різних рівнях у комуністичній партії СРСР/України. У Луганській області цей показник був 25 депутатів – 19 (76%). [1] Пізніше, з появою Партії регіонів (2001р.) переважна більшість регіональної політичної еліти стала її активним функціональним ядром.

Як ми бачимо, відсутність очищення влади, дієвої декомунізації призвело до мирної легалізації політичної еліти з прорадянськими поглядами. Саме вона відіграла пасивно-негативне, а іноді, й активне значення російській анексії українських територій. Користуючись нестандартністю ситуації та не оперативністю дій центральної влади місцева еліта змогла підготувати умови для некритичного сприйняття російського агресора на території окремих районів Донецької та Луганської областей.

Література

1. Верховна Рада України (офіційний веб-сайт). Народні Депутати України 2-го скликання (1994-1998) http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radac_gs09/d_index_arh?skl=2
2. Єремєєва І. А. Проблеми формування ефективного іміджу в сучасній політології. *Гуманітарний журнал*. 2009. № 3–4. С. 63-69

Воронкова Валентина Григорівна
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту
організацій та управління проектами
Інженерного навчально-наукового
інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ;

Нікітенко Віталіна Олександрівна
доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри
менеджменту організацій та управління
Інженерного навчально-наукового
інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ

НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Представники держав-членів ЄС, ключових донорів ООН, організацій - Міжнародного комітета Червоного Хреста, Світового банку, Генерального секретаріату Ради обговорили питання щодо поточної гуманітарної ситуації в Україні, визначили безпосередні пріоритети вирішення основних викликів гуманітарних прблем. Вони визначили можливі кроки вперед для більш стійкої, ефективної, результативної та комплексної відповіді, охоплюючи як гуманітарну допомогу, так і допомогу розвитку. Загарбницька війна Росії проти України посилила гуманітарні потреби в країні, які продовжують стрімко зростати, так як відбувся руйнівний економічний і фінансовий спад, відсутність продовольчої безпеки, погіршення інфраструктури та служби та триваючий збройний конфлікт. Приголомшлива кількість людей – 17,7 млн. на вересень 2022 року – потребують гуманітарного захисту та допомоги, а саме утеплення, притулку, охорона здоров'я, харчування, багатоцільової грошової допомоги та освіти в надзвичайних ситуаціях, включаючи безпечні та доступні навчальні простори. Війна в Україні змусила мільйони людей покинути свої домівки — іноді лише з одягом на спині. Інші залишаються в пастці в обложених районах без доступу до їжі, води чи основних послуг. Прямо зараз ООН активізується надання рятувальної допомоги тим, хто її потребує, надаючи невідкладну їжу, воду, притулок і медичну допомогу. найбільш уразливі, включаючи жінок, дітей та людей похилого віку. Серед руйнувань, які тривають, гуманітарні потреби продовжують зростати, але ресурсів не вистачає [1].

Гуманітарна спільнота стикається з серйозними викликами в Україні, особливо щодо створення зимових притулків, забезпечення гуманітарного доступу по всій країні, щоб охопити всіх тих, хто потребує, забезпечуючи гнучке та постійне фінансування та посилення заходів з розмінування. Ефективна та ефективна відповідь вимагає тісної координації та синергії між донорами, міжнародними та місцевими гуманітарними організаціями та

місцевими, регіональними та національними органами влади в межах України, закликають до співпраці між учасниками гуманітарної допомоги та розвитку та відповідні координаційні структури. Донори та гуманітарні організації підтвердили свою непохитну відданість продовженню надання життєзабезпечення народу України в гуманітарному порядку принципи.

Учасники наголосили на необхідності забезпечення безперешкодної безпеки гуманітарної допомоги персоналу та медичних працівників, а також здатність як національних, так і міжнародних гуманітарних та медичних працівників для роботи в Україні. З огляду на поточні обмеження доступу на непідконтрольних уряду територіях (НКУТ) та учасники закликали всі сторони забезпечити безпечний, безперешкодний і тривалий гуманітарний доступ відповідно до міжнародного права. Учасники продовжують працювати над виконанням авторизовані транзлайнові операції за допомогою гнучких та інноваційних підходів. Учасники закликали до більшої та негайної присутності гуманітарних організацій у нові доступні райони, де гуманітарні потреби гострі. Це включає потребу ц діяльності з розмінування та обладнанні для сприяння безпечному розповсюдженню гуманітарної допомоги. Учасники закликали всіх донорів переконатися, що їхнє фінансування є постійним, гнучким і не за рахунок інших гуманітарних криз [2].

Є потреба в додатковому цільовому призначенні загальносекторального та географічно орієнтованого фінансування для задоволення найгостріших потреб на місцевий і регіональний рівень. Зустріч підтвердила важливість зміцнення взаємодоповнюваності та синергії між гуманітарними організаціями, донорами та українським урядом, а також покращення зв'язків між відповідними координаційними структурами. Покращений механізми координації повинні застосовуватися на регулярній, галузево-орієнтованій основі, включаючи обмін передовим досвідом, визначення основних пріоритетів та цілей. Зустріч дійшла висновку, що міцні координаційні структури та партнерства є тісними, пов'язаними з посиленими консультаціями та зміцненням довіри з урядом України, а також з місцевими та регіональними органами влади з огляду на децентралізовану структуру національного уряду з метою прийняття більш ефективних і орієнтованих на результати підходів. Учасники погодилися з необхідністю більш тісної співпраці з місцевим громадянським суспільством організацій, які враховують свою роль як перших служб реагування в тандемі з їх присутністю та здатність охопити людей у важкодоступних і новодоступних районах. Це тягне за собою зміцнення їх фінансової та операційної спроможності для закупівлі та доставки гуманітарної допомоги, необхідності зосередитися на індивідуальній допомозі відповідно до потреб населення у кожному регіоні. Це означало б перехід до територіально орієнтованого програмування та реагування на сектори. Крім того, залучення місцевих суб'єктів в координаційні структури є життєво важливими для забезпечення доступу до місцевих послуг. На зустрічі було підтверджено широку підтримку розширення та прискорення роботи з підготовки до зими по всій Україні, включаючи реконструкцію та реабілітацію - надзвичайні притулки, центри розміщення, школи та навчальні приміщення, забезпечення

теплого одягу, електроенергії та газу для опалення, а також грошей, продуктів харчування та медичного обслуговування. Визнаючи зусилля, які вже ведуться, учасники підкреслили невідкладність за допомогою якої партнери та донори повинні збільшити свою підтримку для захисту найбільш уразливих верств населення та прищепити довгострокові позитивні наслідки всьому населенню України. Допомога напередодні майбутньої зими також має бути надана українським біженцям. Потрібна додаткова допомога для забезпечення доступу дітей до освіти та безпечного навчання в інформаційних просторах, а також на зміцненні їхньої – зараз обмеженої – здатності вчитися шляхом подолання травми та психологічних стресів, пов'язаних з війною. Багатоцільова грошова допомога (MPCA) є важливою формою реагування на зиму, а також для економічного розвитку [3]. Тому має бути пріоритетність, де це доцільно та можливо, у відповідь на гуманітарну допомогу, особливо в у важкодоступних районах та на непідконтрольних українському уряду територіях, де інші види гуманітарної допомоги є важкодоступними. Має бути застосований системний підхід для забезпечення адаптації до мінливих обставин і забезпечення. Учасники наголосили на важливості вирішення проблеми руйнування закладів охорони здоров'я, а також позбавлення громадянського доступу до основних медичних послуг, у тому послуг з охорони репродуктивного здоров'я, у поєднанні з процесом підготовки до зими. Донори та гуманітарні організації підтримають ремонт закладів охорони здоров'я, закупівлі мобільних медичних пунктів для обслуговування постраждалих від конфлікту людей по всій Україні та зусилля щодо запобігання та/або обмеження спалаху інфекційних захворювань.

Беручи до уваги підвищення психосоціальних потреб постраждалих від війни та переміщених осіб, а також перших респондентів, учасники закликали до дій у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Учасники наголосили на важливості надання ефективних та своєчасних послуг захисту з огляду на звірства, спричинені війною, приділяючи особливу увагу психосоціальній підтримці вразливих груп, особливо жінок, дітей, людей з обмеженими можливостями та похилого віку. Беручи до уваги поточні та майбутні виклики продовольчої безпеки в Україні та за її межами, учасники підтримують продовження Чорноморської ініціативи для задоволення глобальних потреб, а також посилення економічної діяльності та розвитку України під час війни. Учасники погодилися, що як гуманітарна допомога, так і підтримка реконструкції та засоби до існування мають бути забезпечені одночасно в нинішньому контексті України. Відновлення України неможливе без того чи іншого, це необхідно збільшити вже зараз допомогу на відновлення в основних послугах, освіті та охороні здоров'я. Спільно визначено наступні параметри зміцнення зв'язку: 1) донори повинні підтримувати своє гуманітарне фінансування та фінансування розвитку шляхом цільового призначення різних потреб людей у різних частинах країни; 2) міжнародні гуманітарні спільноти та спільноти з питань розвитку повинні швидко активізувати свої зусилля та механізми координації; 3) покращена координація між основними дійовими особами з точки зору проведених заходів, часових рамок і географічного

положення місця сприятимуть більш ефективній, дієвій та стійкій реакції. Беручи до уваги життєво важливу та надійну роль, яку досі відігравали місцеві організації гуманітарного реагування, залучення регіональної влади та місцевого громадянського суспільства організації стануть одним із ключових компонентів консолідації зв'язку між гуманітарною допомогою та допомогою розвитку. Місцеві органи мають знання і досвід, щоб керувати та формувати відповідь відповідно до географічного положення, індивідуальних та секторальних потреб. Існує критична потреба сприяти розбудові місцевого та регіонального потенціалу, а не замінювати їх. По можливості, гуманітарна допомога у нових доступних районах має супроводжуватися зусиллями з розвитку та реконструкції. Реакція Центру філантропії катастроф (CDP) на війну зосереджена на гуманітарних потребах, які виникають, зокрема серед внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та біженців. Міжнародна спільнота розглядає війну з точки зору того, як вона впливає на переміщення населення та гуманітарні потреби [4]. Удари були націлені на українські міста, вбиваючи мирних жителів і вимикаючи електроенергію та тепло. Речник Верховного комісара ООН з прав людини сказав: «атаки, спрямовані проти цивільних осіб і об'єктів, необхідних для виживання цивільних осіб, заборонені міжнародним гуманітарним правом». Генеральний секретар ООН висловив глибокий шок ракетними атаками, а Координатор гуманітарних питань в Україні засудив смертельні атаки. Двадцять дев'ять гуманітарних агенцій оприлюднили заяву, в якій закликали дотримуватись міжнародного гуманітарного права та захистити цивільне населення. Українська влада повідомила про пошкодження критичної цивільної інфраструктури в 12 з 24 областей. В Україні проживає понад 130 етнічних груп, багато з яких розмовляють іншими мовами. Групи з підвищеною вразливістю включають ромську спільноту, людей похилого віку, людей з обмеженими можливостями, жінок у сільських громадах у зонах переміщення та конфліктів, а також спільноти ЛГБТКІА+. УКГВ ООН вказало, що найбільш уразливими групами населення в Донецькій і Луганській областях є літні люди. Вони складають 30% нужденних, за ними йдуть люди з інвалідністю, жінки та діти. Багато будинків, які опікуються літніми українцями та людьми з обмеженими можливостями на сході України, евакуювали своїх мешканців до Дніпра, і багато мешканців отримали травми. Люди похилого віку стикаються зі зростаючими труднощами в доступі до послуг та вимушеному розлученні та ізоляції. Згідно з загальним опитуванням населення Міжнародної організації з міграції (МОМ) (9 раунд), у 23% домогосподарств ВПО проживає один або більше людей з інвалідністю, а в 39% – принаймні одна літня особа. Станом на 2021 рік в Україні зареєстровано понад 2,7 млн осіб з інвалідністю, з них майже 164 тис. дітей.

Ми прагнемо трансформувати гуманітарну діяльність за допомогою інновацій, швидкого фінансування, ранніх дій та локалізації. Ми вирішуємо те, що, на нашу думку, є найбільшими системними проблемами, з якими стикається цей сектор [4]. Проблеми, зокрема повільне та реактивне фінансування, централізоване прийняття рішень і неприйняття змін, означають, що люди, які постраждали від криз у всьому світі, не отримують найкращого.

допомога досить швидка, і результат марних страждань. Таким чином, міжнародні організації та уряди багатьох країн прагнуть каталізувати зміни трьома способами: 1) перехід гуманітарного фінансування з реактивної моделі на проактивну; 2) створення більш збалансованої системи, яка передає владу та прийняття рішень тим, хто знаходиться найближче до передової; 3) сприяння колективним інноваціям для вирішення гуманітарних проблем на місцевому та глобальному рівнях. МКЧХ - Міжнародний комітет Червоного Хреста приватна гуманітарна установа, яка була заснована Анрі Дюнаном в 1863 році в Женеві, Швейцарія разом з Українським Червоним Хрестом та іншими партнерами Червоного Хреста допомагає людям отримати своєчасний доступ до медичної допомоги, в тому числі пораненим і хворим. Міжнародний комітет Червоного Хреста допомагає лікувати невидимі рани міжнародного збройного конфлікту за допомогою гарячої лінії психосоціальної підтримки, сеансів психосоціальної підтримки в центрах переміщення та тренінгів із психосоціальної підтримки для співробітників і волонтерів Українського Червоного Хреста. Міжнародний комітет Червоного Хреста активізував свої зусилля щодо пом'якшення перебоїв у наданні основних послуг, таких як водопостачання. Це включає транспортування води до районів, які постраждали від збоїв у постачанні, надання вантажівок для води та цистерн місцевим постачальникам послуг, а також допомогу місцевим водним радам із хімікатами для очищення води та ремонтом. Ця робота приносить користь мільйонам людей, які безпосередньо постраждали від конфлікту. Міжнародний комітет Червоного Хреста надав генератори електроенергії таким ключовим закладам, як медичні центри, водонасосні станції та центри переміщення, а також забезпечив сім'ї в районах, уражених конфліктом, матеріалами для ремонту їхніх будинків. МКЧХ продовжує нагадувати сторонам міжнародного збройного конфлікту в Україні про їхні зобов'язання згідно з міжнародним гуманітарним правом або законами війни. Це означає, що Міжнародний комітет Червоного Хреста захищає цивільних осіб та інфраструктуру, на яку вони покладаються, а також інші захищені групи, як-от військовополонені.

Література:

1. Арабаджиєв Д.Ю., Сергієнко Т.І. Теоретико-методологічні засади моніторингу соціальної згуртованості та стійкості у сучасних реаліях України (на прикладі Запорізької області). Регіональні студії, 2022. № 30. С.35-39
2. Кіндратець О.М., Сергієнко Т.І. Особливості формування ідентичності українців в умовах гібридної війни. Політик: Науковий журнал. Видавничий дім «Гельветика», 2021. №1. 40-46.
3. Сергієнко Т.І. Громадянське суспільство та його роль у забезпеченні національної безпеки України / Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України: тези II Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 25 листопада 2021 року). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2021. С. 389-391.
4. Сергієнко Т.І., Бабарикіна Н.А. Міжнародні організації та їх роль у вирішенні глобальних проблем щодо врегулювання політичних конфліктів.

HUMANITIES STUDIES: збірник наукових праць / гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Випуск 9 (86). С. 101-108.

5. Сергієнко Т.І., Куріс Ю.В. Консолідація українського суспільства в умовах військової агресії Російської Федерації проти України. HUMANITIES STUDIES: збірник наукових праць / гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 11 (88). С. 79-86.

Олена Миколаївна Бобокал

викладач-методист,
спеціаліст вищої категорії
Київського фахового коледжу
туризму та готельного
господарства, м. Київ;

Олена Євгеніївна Кучак

викладач-методист,
спеціаліст вищої категорії
Київського фахового коледжу
туризму та готельного
господарства, м. Київ

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ І ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ ЯК УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Стабільне функціонування правової системи кожної держави у будь-якому разі пов'язано з рівнем правосвідомості його громадян, оскільки все позитивне чи негативне, що відображено у правосвідомості, неминуче відіб'ється на інших компонентах правової реальності. Реформування правової системи, використовуючи інтегративний потенціал, правосвідомості, повинно відбуватися синхронно: з одного боку, не слід уникати і прямого впливу на правосвідомість, змінюючи її, для наступного відображення таких трансформацій у інших елементах правової реальності.

Розглядаючи питання правової культури та правової свідомості, слід розкрити вищезазначені поняття.

Правове виховання – це постійний вплив на людину з метою формування у неї правової культури та активної правомірної поведінки. Основна мета правового виховання – надати людині необхідні юридичні знання і навчити її поважати закони та дотримуватися їх, тобто сформуванню достатньо високий рівень правової культури, здатний значно знизити кількість правопорушень [4].

Правосвідомість – форма суспільної свідомості, що відображає ставлення соціальних суб'єктів до чинних норм права та правових явищ. Через правосвідомість відбивається не тільки стан правових відносин, а й тенденції їх змін.

На думку В. А. Сулова правова свідомість є «різноплановим сплавом ідеології та психології, що містить у собі сукупність ідей та знань про право і правову діяльність, а також емоції, орієнтації, пристрасті та установки, які виникають у зв'язку з правовою поведінкою людей, діяльністю правоохоронних органів та ін., включаючи до її структури знання про право, оцінку чинного права та правовідносин, які виникають у різних його галузях [3].

Питання правового виховання та правової свідомості розглядали ряд науковців, зокрема В. Я. Тацій, А. П. Гетьман, О. Г. Данильян, Т. А. Коляда, Г. П. Клімова, В. А. Сулов та інші.

На сьогоднішній день важливість питання правового виховання та правової свідомості обумовлена національним відродженням України та формуванням демократичного суспільства. Процес виходу особистості за межі авторитарного підпорядкування державі обумовлює потребу формування свідомої та гуманістичної точки зору у громадян. Суспільство потребує розширення правових орієнтирів, формування власної незалежної думки, політичної позиції, що не буде заперечувати засадам рівності громадян один перед одним та перед законом, справедливості та свободи людської особистості. Разом з тим, слід приділяти увагу гарантуванню громадянам виконання правових приписів, виховувати взаємну довіру та відповідальність як держави, так і громадян. Адже розуміння, що нормативні джерела, приписи та правовий вплив держави означає не тільки застосування санкцій і заборон – вони надають громадянам права, гарантії та повноваження [5].

Враховуючи досвід минулих років, задля якісного проведення правової роботи слід переглянути попередню концепцію правового виховання і свідомості громадян та впроваджувати нові, більш сучасні принципи, які відповідатимуть новим умовам, що сформувалися в країні на сьогоднішній день. На тлі національного відродження в Україні важливо заохочувати громадян до формування своїх поглядів, вдосконалювати вже існуючі точки зору шляхом зацікавлення людей станом суспільства на сьогодні, його проблемами, тенденціями розвитку, суперечностями, що, безумовно, допомагає виховувати правильну правову свідомість та одержувати нові знання в даній сфері.

В процесі запровадження нової системи правового виховання в країні є сенс, в першу чергу, приділяти увагу формування правової свідомості молоді, адже саме від молоді залежить майбутнє держави та суспільства, погляди молоді визначають напрямок розвитку країни на багато років вперед. Заходів для цього слід вживати вже зараз, адже зміни і оновлення правопорядку та правових поглядів людини – це процес, який, сам по собі, потребує певного часу та адаптації до нових умов [4].

Правова свідомість, розуміння норм моралі та здатність людини поводитися належним чином, відповідно до встановлених, загальнообов'язкових правил не є природженою рисою, ці якості слід виховувати та формувати в людях із самого дитинства, вживати спеціальних виховних заходів, залучення її до участі в суспільно-корисних видах діяльності.

Це допомагає сформувати в людині не тільки власну позицію, а й зацікавлює, робить людей небайдужими уже в роки дитинства та юності, що, в майбутньому, обов'язково, допоможе досягти гарних результатів та якісно нового рівня розвитку суспільства. Також, безумовно, на формування здорової правової свідомості впливає таке важливе явище як сучасна соціалізація, спілкування людей один з одним [5].

Отже, базовим засобом безпосереднього впливу на розвиток позитивних форм правосвідомості є правове виховання, оскільки без глибоких знань прав, свобод, чинного законодавства еволюційний розвиток жодного суспільства не відбудеться.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 17.10.2022).
3. Клімова Г.П. Правосвідомість: до теорії питання. Актуальні питання інноваційного розвитку. 2012. № 2. С. 35-41
4. Теорія держави та права : навчальний посібник / за ред. С.Д. Гусарева, О.Д. Тихомирова. Київ: НАВС, Освіта України, 2017. – 320 с.
5. Правове виховання в сучасній Україні: монографія / В.Я. Тація, А.П. Гетьмана, О.Г. Данильяна. Харків. 2013. С. 119-138.

Сергієнко Тетяна Іванівна,

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕРЖАВНА ЄДНІСТЬ І ТЕРИТОРІАЛЬНА ЦІЛІСНІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Реалії сьогодення свідчать, що збройний конфлікт між антиурядовими групами сепаратистів, підтримуваних Росією, та українським урядом та пов'язана з цим проблема щодо порушення територіальної цілісності державних кордонів України яка розпочалася після Євромайдану 2013 року та Революції Гідності 2014 року, потребує якісно нових наукових підходів щодо питання концептуального розвитку територіальної цілісності, територіального ладу, недоторканості території, удосконалення законодавчого регулювання захисту та охорони державного кордону України, правового режиму

державного кордону України та відповідних гарантій забезпечення [1, с. 37]

Загальнотеоретичні та прикладні дослідження В. Баглая, М. Баймуратова, А. Зайця, В. Колісника, А. Колодія, В. Кравченка, О. Кушніренка, Ю. Лейбо, М. Орзиги, В. Погорілки, Ю. Тодікі, В. Федоренка, О. Фріцького, В. Шаповала, Ю. Шемшученка та інших науковців з окремих аспектів зазначеної проблеми мають велике наукове значення, але сьогодні, в умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації на території України дане питання як ніколи актуальне і потребує подальшого наукового обґрунтування.

Анексія (окупація) АР Криму та агресія у східних регіонах України здійснювались Росією через комплексне використання регулярних підрозділів ЗС РФ, економічний тиск, пропагандистську кампанію, дипломатичне блокування правових механізмів міжнародних організацій по врегулюванню конфлікту і т.п. [5, с. 80]. Громадяни Росії під виглядом «руху за незалежність» захопили владу в Донецьку та Луганську за підтримки російських військ. Україна розпочала антитерористичну операцію. Після важких боїв у 2014 та 2015 роках неоголошена війна на сході України перейшла у «заморожений» стан. 24 лютого 2022 року Росія офіційно напала на Україну і Президент Росії Володимир Путін оголосив про початок «спецоперації» з метою «демилітаризації і денацифікації України». Отже Росія вдалася до відкритого масштабного вторгнення на територію України [3, с. 27].

Сьогодні, Російські війська завдають повітряних, ракетних і артилерійських ударів по території України, безпрецедентних для Європи з часів Другої світової війни. Російські ракети та снаряди влучили в тисячі об'єктів цивільної інфраструктури: житлових будинків, лікарень, шкіл, дитсадків, торгово-розважальних центрів. На окупованих територіях Росія вдалася до практик геноциду. У звільнених ЗСУ містах Бучі, Ірпені, Гостомелі, Ізюмі, Куп'янську та Лимані виявлено братські поховання розстріляних і закатованих українців. Було задокументовано тисячі випадків насильства та вбивства цивільних осіб на основі ідентифікації. Українців свідомо вбивають лише за те, що вони українці. Зафіксовано сотні випадків використання сексуального насильства як методу терору проти мирного населення.

Посягання на територіальну цілісність української держави і її недоторканість засвідчили підвищену суспільну небезпеку та тяжкі наслідки. Територіальна цілісність як сукупність суверенної території держави в межах її кордону, по суті, виступає гарантією верховенства держави, її суверенності та державності загалом [2, с. 38].

При цьому, зміни які відбуваються в даний час, несуть з собою серйозні проблеми, загрози і ризики [63]. Однією з таких загроз є гібридна війна. Сьогодні гібридні війни, стають найпоширенішим засобом досягнення цілей у внутрішній та зовнішній політиці. Традиційний засіб війни нового суспільства - спотворення дійсності задля пропагандистських цілей.

Гібридна війна - це комбінація традиційних та нетрадиційних методів ведення війни [6, с.162], які включають використання сил спеціального призначення, нерегулярних збройних формувань, підтримку внутрішніх заворушень та сепаратистських рухів, інформаційну війну та пропаганду,

дипломатичні заходи, кібератаки та економічний тиск. Дехто з сучасних дослідників, зазначають, що «гібридна війна» є фазою ескалації збройного конфлікту, а не окремим різновидом війни, а збройна агресія передусім спрямована проти демократичних цінностей, її мета - «деморалізувати громадян, підірвати їхню лояльність, посіяти серед них зневіру й паніку, спричинивши у такий спосіб розлад та руйнацію всіх соціальних інституцій, в тому числі інституції державності» [4, с. 19].

Отже, гібридна війна - це війна, основним інструментом якої є створення державою-агресором в державі, обраній для агресії, внутрішніх протиріч та конфліктів з подальшим їх використанням для досягнення політичних цілей агресії, які звичайно досягаються звичайною війною. При цьому, держава-агресор, спонукавши і розв'язавши військовий конфлікт, усіма засобами намагається залишитися публічно непричетною до нього. Характерним для гібридних воєн є те, що на відміну від попередніх типів воєн вони стають не менш важливими, ніж суто військові методи здійснення складних політичних, економічних, інформаційних та інші невійськових заходів.

«Гібридність» війни Російської Федерації проти України полягає в тому, що для досягнення поставлених цілей вище політичне керівництво держави використовує не лише військові методи, а й дипломатію, економічний, фінансовий та енергетичний утиск, проведення «активної» діяльності розвідки та інших спецслужб, і, що важливо, широкомасштабні засоби інформаційно-психологічного впливу.

Проведення операцій за перерахованими методами об'єднані однією ідеєю та характеризуються складним сценарієм взаємодоповнення з метою досягнення максимального синергічного ефекту.

Тож, війна проти України носить не лише світоглядний, а й цивілізаційний характер та має за мету підкорити свідомість населення та сформуванню за допомогою інформаційних ресурсів певний світогляд. Основним аспектом гібридної війни є поєднання та застосування терористичного, кримінального та військового насильства для досягнення політичних цілей, якими часто є бажання знищити легітимність, довіру та авторитет державних службовців. Але водночас вирішальна роль для успіху гібридної стратегії відіграють не військові, а гуманітарні, економічні, політичні та інформаційні фактори. Важливою частиною такої форми політичного насилля є використання цивільної інфраструктури та інформаційних каналів комунікації для маніпулювання суспільною думкою і забезпечення підтримки місцевого населення.

Отже підводячи підсумки зазначимо, що виклики, які постали сьогодні перед Україною, вимагають від кожного громадянина відповідальності, впевненості та конкретних дій. Успіхи України у війні з агресором залежать не лише від зброї, санкцій та політичної підтримки Заходу, а й від єдності народу яка гуртується навколо ідеї сильної держави та віри.

Література:

1. Арабаджиев Д.Ю., Сергієнко Т.І. Теоретико-методологічні засади моніторингу соціальної згуртованості та стійкості у сучасних реаліях України (на прикладі Запорізької області). *Регіональні студії*, 2022. № 30. С.35-39;
2. Іляшко О.О. Забезпечення територіальної цілісності і недоторканності України: національні і міжнародно-правові аспекти. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2018. Т. 29(68), № 3. С. 33-39;
3. Кіндратець О.М., Сергієнко Т.І. Образ «чужого» в радянській та пострадянській періоди історії України: політичні аспекти проблеми. *Регіональні студії*, 2021. № 24. С. 24-29;
4. Особливості політичних конфліктів у сучасній Україні та світі: монографія / Г.П. Щедрова, І.А. Єремєєва, Д.В. Прошин, Р.М. Ключник, Н.М. Волвенко; за ред. Г.П. Щедрової. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 148 с.;
5. Сергієнко Т.І., Куріс Ю.В. Консолідація українського суспільства в умовах військової агресії Російської Федерації проти України. *HUMANITIES STUDIES: збірник наукових праць* / гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 11 (88). С. 79-86;
6. Hurak I. Rosyjska obecność militarna oraz dyplomacja rosyjska w kontekście konfliktu na wschodzie Ukrainy. *East of Europe. Humanities and social studies*, 2015. № 1(2). P.161-182.

Амеліна Анна Сергіївна

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри приватного права
Державного податкового університету

ПРАВО НА ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання (ст. 15 Конституції України).

Згідно зі ст. 19 Конституції України правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Конституція України наголошує, що держава має забезпечити захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання (ст. 13); захист прав споживачів (ст. 42); захист прав і свобод людини і громадянина судом, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, відповідними міжнародними судовими установами чи міжнародними організаціями (ст. 55).

Частина 1 ст. 15 Цивільного кодексу України (далі- ЦК України) закріплює за кожною особою право на захист свого цивільного права.

Підставою для захисту є порушення, невизнання або оспорювання цивільного права. Під захистом слід розуміти дії уповноваженої особи, а також діяльність юрисдикційних органів та осіб, як і у передбаченому порядку зобов'язані вжиті заходів до поновлення порушеного, оспорюваного чи невизнаного цивільного права. Право на захист - це передбачені законом вид і міра поведінки уповноваженої особи, цивільні права якої зазнали посягання, що полягають у можливості застосування самостійних дій, спрямованих на поновлення порушеного, оспорюваного чи невизнаного права, а також звернення до юрисдикційних органів з вимогою про захист. Цивільні права можуть захищатися за допомогою юрисдикційних та поза юрисдикційних форм.

Захист цивільних прав та інтересів здійснюють: суд, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, міжнародні судові установи ат міжнародні організації, органи державної влади, Президент України, органи влади Автономної Республіки Крим або органи місцевого самоврядування, нотаріуси, органи прокуратури, органи внутрішніх справ, громадські організації споживачів (об'єднання споживачів). Причому цей перелік не є вичерпним.

Є.О. Харитонов вважає, що порушення - це такий стан суб'єктивного права, коли воно зазнало протиправного впливу з боку правопорушника, внаслідок якого суб'єктивне право уповноваженої особи зазнало зменшення або ліквідації як такого.

Тобто порушення права пов'язано з позбавленням його носія можливості здійснювати, реалізовувати своє право повністю або частково. Невизнання - й це дії учасника цивільних правовідносин, який несе юридичний обов'язок перед уповноваженою особою, які спрямовані на заперечення в цілому або у певній частині суб'єктивного права іншого учасника цивільних правовідносин, внаслідок якого уповноважена особа позбавлені можливості реалізовувати своє право.

Оспорювання - це такий стан цивільних правовідносин, коли між учасниками існує спір з приводу наявності або відсутності суб'єктивного права у сторін, а також приналежності такого права певній особі. Оспорюване право ще не порушено, але виникає невизначеність у праві, зумовлена поведінкою другої сторони щодо уповноваженого. Формами оспорення також можна визнати пред'явлення претензії, позову до суду, заяв та скарг до компетентних органів. До прав, які підлягають цивільно-правовому захисту відносяться всі майнові та особисті немайнові права, які належать суб'єктам цивільного права, що входять до змісту їх правоздатності[1, с.20-21].

Суб'єктивне право на захист можна визначити як міру дозволеної поведінки уповноваженої особи, спрямовану на відновлення становища, яке існувало до порушення права або на усунення перешкод в здійсненні права. У даному випадку робиться наголос саме на позиції «відновлення становища, яке існувало до порушення права» [2, с. 267].

Враховуючи вищевикладене вважаємо за необхідне надати визначення способів захисту як встановлених законодавством матеріально-правових засобів спрямованих на відновлення становища, яке існувало до порушення суб'єктивного права або на усунення перешкод в здійсненні суб'єктивного

права.

Як зазначається в коментарі до ст. 16 ЦК України, під способами захисту розуміються ті види матеріально-правових вимог, які управнений суб'єкт, чиє суб'єктивне цивільне право було порушене, може пред'являти безпосередньо до правопорушника [3, с. 124]. Вказівкою на матеріально-правовий характер вимог, звернених до правопорушника, підкреслюється відмінність способів захисту цивільних прав, встановлених ЦК України, від цивільно-процесуальних засобів цивільних прав, наприклад позову.

Розглядаючи правовий захист у статичному та динамічному станах, З.В. Ромовська зазначає таке. Правовий захист – це державно-примусова діяльність із забезпечення виконання юридичного обов'язку та відновлення порушеного права. Правовий захист, окрім самозахисту (самооборони), неможливий поза діяльністю суду чи іншого органу.

Правовий захист – завжди акт, що уже відбувся, оскільки він є безпосередньо реалізацією міри державного примусу, що визначена у рішенні суду чи іншого органу, уповноваженого на здійснення правового захисту. І саме це є головним у суті правового захисту.

Проте в окремих випадках для реалізації міри державного примусу достатньо постановлення рішення та набрання ним чинності. Так, у рішенні про визнання права власності чи про розірвання договору відповідач не примушується до певної активної поведінки, тому в цій ситуації акт правосуддя і правовий захист завжди збігаються у часі.

Якщо ж відповідач присуджується до здійснення певних дій, наприклад: повернути майно, сплатити неустойку, то у такій ситуації реалізація державного примусу органічно пов'язана з виконанням рішення, без чого правовий захист не може вважатися таким, що відбувся. Тому акт правосуддя і реальний правовий захист тут не збігаються. Правовий захист у динаміці являє собою процес захисту, що має свій початок (подання позову, заяви) та кінець (виконання рішення) [4, с. 490- 491].

Отже, захист – не абстрактний захід (система заходів) і не діяльність із їх застосування, а результат або підсумок, що виник при реалізації певного заходу в межах цієї діяльності. Відповідно, за відсутності результату не буде і захисту. Саме таке розуміння вказаної категорії найбільшою мірою відображає її сутність.

Стаття 16 ЦК України визначає перелік основних способів захисту цивільних прав та інтересів.

1. Кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу.

2. Способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути:

- 1) визнання права;
- 2) визнання правочину недійсним;
- 3) припинення дії, яка порушує право;
- 4) відновлення становища, яке існувало до порушення;
- 5) примусове виконання обов'язку в натурі;
- б) зміна правовідношення;

- 7) припинення правовідношення;
- 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди;
- 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди;
- 10) визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб[1, с. 27].

Отже, спосіб захисту суб'єктивних цивільних прав – це закріплені законом матеріально-правові засоби примусового характеру, за допомогою яких провадиться відновлення (визнання) порушених (оспорюваних) прав і вплив на правопорушника.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Науковий практичний коментар / за заг. ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової, Н. Ю. Голубевої. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність». 2008. 740 с.
2. Цивільне право України: У 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, І. В. Жилінкова та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасиво-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. К.: Юрінком Інтер, 2004. Т. 1. 656 с.
3. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: В 4 т. / А. Г. Ярема, В. Я. Карабань, В. В. Кривенко, В. Г. Ротань. К.: А.С.К.; Севастополь: Ін-т юрид. дослідж., 2004. Т. 1.
4. Ромовська З.В. Українське цивільне право. Загальна частина: Академічний курс: підручник. [2-ге вид., доп.]. К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. 594 с.

Мунько Анна Юріївна,

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри управління
та адміністрування навчально-наукового
інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРИНЦИПИ НОВОЇ СУСПІЛЬНОЇ УГОДИ В УКРАЇНІ

Для більшості українських громадян поняття суспільної угоди, як такої, загалом незнайоме. Якщо запитати пересічного громадянина про суспільно угоду, то ймовірно, статистика відповідей коливатиметься від «Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року» до стратегій розвитку територій різних рівнів.

Нині під суспільним договором розуміють форму угоди про принципи та механізми співпраці між органами влади і недержавними організаціями. Різні

країни, котрі практикують таку форму співпраці між секторами, називають таку угоду по-різному. Наприклад, в Англії та Уельсі це називається меморандумом про відносини між урядом і добровільним, громадським сектором. У Північній Ірландії – спільно підготовленою й узгодженою заявою про загальні принципи та спільні цінності, якими керується розвиток відносин між урядом і добровільним, громадським сектором. В Естонії ухвалюється парламентом як «Концепція розвитку громадянського суспільства» [2, с. 256].

Зауважимо, що велика кількість варіацій поняття «суспільна угоди» та форм її втілення в життя в різних країнах світу загалом не змінює ключову мету підписання суспільної угоди – налагодження партнерських відносин, ефективної взаємодії між владою і громадськими інститутами, декларування консенсусу між суспільними інтересами та напрямками державно-управлінської діяльності із урахуванням вимог сучасності.

Концептуалізується основоположний принцип суспільної угоди – взаємної згоди, адже в ній фіксується консенсус влади і суспільства, побудований на згоді – явній або мовчазній.

Також можна стверджувати, що суспільна угода базується на засадах ліберальної традиції в політичній теорії, оскільки передбачає фундаментальну свободу та рівність усіх, хто бере участь в такій угоді. Звідси, відповідно, випливають наступні принципи суспільної угоди – свободи та рівності.

Етика важлива для всіх сфер та процесів діяльності суспільства, форм та структур. Суспільна угода не є винятком, хоча для формування та реалізації зазначеної угоди не існує, так званого, етичного кодексу, яким визначено загальні етичні принципи існування у рамках певного колективу чи суспільної групи.

Перш ніж розглянути специфічні етичні принципи суспільної угоди для сучасної України, звернемося до загальних етичних принципів суспільної угоди. Враховуючи громадську природу суспільної угоди, вважаємо, що за засадничі її етичні принципи, можна адаптувати такі, що розроблені Всесвітньою асоціацією неурядових організацій (WANGO), у основі яких лежать керівні засади роботи громадських організацій з усього світу. WANGO презентовано шість принципів, зміст яких спробуємо інтегрувати в суспільну угоду:

- відповідальність, допомога, служіння суспільству (сприяння загальному добробуту членів суспільства (учасників угоди), досягнення балансу між індивідуальними і публічними потребами);

- співпраця без кордонів (сприяння співпраці, подоланню штучних бар'єрів, досягненню спільних цінностей та цілей, підтримка етичних й партнерських відносин задля загального блага);

- права людини і гідність (категорична заборона щодо порушення прав людини, визнання моральних цінностей, релігії, звичаїв, традицій та культури учасників та партнерів угоди);

- свобода релігії (повага до права кожного сповідувати, практикувати будь-яку релігію);

- прозорість і відповідальність (учасники суспільної угоди мають бути відкритими та чесними по відношенню до самих себе та партнерів, вести

прозору діяльність);

– довіра та законність (чесність та правдивість у співпраці з партнерами, учасниками, державою та суспільством, повага до законів).

Сучасна суспільна угода в Україні насамперед базується на актуальних сьогодні принципах, які визначають кожного українця як учасника суспільної угоди: справедливість; самореалізація; самоповага та взаємна повага; недомінування, співволодіння та співуправління; баланс прав та обов'язків.

Актуалізується принцип балансу між правами та обов'язками. Зазначений принцип важливий як у державно-управлінському аспекті реалізації суспільної угоди, так і у етичному. Тобто, якщо громадяни мають право на вільне вираження поглядів, держава зобов'язана поважати це право, але може накласти на нього розумні обмеження. Наприклад, на законних підставах ви можете говорити все, що завгодно про президента своєї країни, але ви не можете висловлювати погрози його життю. Іншим, актуальним сьогодні для України прикладом є посилення відповідальності для колаборантів. Права та обов'язки існують не лише між громадянами та органами влади, а й між окремими людьми. Наприклад, право бути вільним від фізичного нападу захищене законом, тому інші люди зобов'язані поважати ці права.

Сьогодні Україна готова впроваджувати принцип балансу між правами та обов'язками в масштабах суспільної угоди, адже громадяни чітко висловили і продемонстрували готовність брати на себе певні обов'язки щодо розвитку держави, у тому числі це підтверджується активізацією волонтерського руху, розвитком громадських організацій, збільшенням вкладу в спільну справу окремих громадян. З іншого боку – держава готова негласно делегувати окремі обов'язки громадському сектору та належно сприймати їхню участь в державно-управлінському процесі. Спостерігається також і посилення поваги з боку держави до інтересів громадян, їх потреб, навіть, в умовах воєнного стану, коли навпаки є всі легітимні важелі для обмеження прав та свобод громадян.

Нетерпимість до «нечистоплотних» політичних конструкцій (проектів) концептуалізується у ще один етичний принцип.

Серед інших принципів, які можуть стати основою нової суспільної угоди для України, можна назвати такі, що визначили учасники семінару «Про суспільний договір» на базі Аспен Інституту Київ: збереження балансу між безпекою та бажанням українців забезпечити свободу та справедливість; передбачення договором чітких форм підзвітності, умовних «актів виконаних робіт»; створення можливостей для самовираження громадян та розвиток людського потенціалу; держава має забезпечити продуктивність громадян, а вони – заплатити за це, зокрема – своїми податками; спрямування суспільного договору на архітектуру майбутнього нації, а не її минулого [1].

Наявність декларативної угоди неминуче призведе до чергових внутрішньодержавних суспільних потрясінь, як-от революцій, що визначає ще один принцип суспільної угоди – недеklarативність, «живого» партнерства, спільного розуміння.

Принцип «живого партнерства», часто є наріжним каменем визначення стратегічних пріоритетів розвитку держави, адже саме громадяни України

повинні бути у центрі вирішення стратегічних завдань та стати рушійною силою в розвитку держави. Цей принцип сприяє розвитку суспільної толерантності, відкриває шляхи до взаєморозуміння між громадянським суспільством та владою. Він дозволяє чіткіше пов'язувати загальнонаціональні прагнення та інтереси громадян. Такий дозволяє обрати найбільш ефективні інструменти реалізації суспільної угоди, досягти ефекту синергії.

Сучасні виклики, які постали перед Українською державою, є унікальними і, як ніколи, потужними. Зростаючий вплив трендів Четвертої промислової революції, стрімкий розвиток технологічних інновацій створюють простір нових за змістом та масштабами можливостей для розвитку ресурсного потенціалу територій. Водночас демографічні та кліматичні проблеми, кризові явища в економіці, військові та терористичні загрози, питання екологічної, енергетичної та продовольчої безпеки ініціюють серйозні та численні ризики, що потребують відповідного реагування, а отже – отже опори суспільної угоди та механізмів втілення її в життя на принцип динамічного реагування.

У світлі цього неможливо проектувати минуле на майбутнє – описувати положення нової суспільної угоди в термі минулих періодів історії України. А отже, новим цінностям українського суспільства повинна відповідати політика майбутнього, як і не можна користуватися старою політичною структурою.

Література

1. Аспен Інститут Київ провів третій другий міні-семінар «Про суспільний договір». 2022. URL: <https://aspeninstitutekyiv.org/aspen-instytut-kyiv-proviv-druhyi-seminar-pro-suspilnyi-dohovir-dlia-chleniv-spilnoty>.

2. Посібник з розвитку громад: практичний poradnik для небайдужих / кол.авт.: Л.О. Єльчева, І.М. Ібрагімова та ін. К., 2007. 458 с.

Подворчан Алла Зеновіївна
викладач Наукового ліцею
міжнародних відносин II-III ступенів
Університету митної справи і фінансів,
м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Культурна політика – це важлива складова частина гуманітарної політики держави. Саме завдяки ролі культурного чинника відбувається консолідація суспільства, розвивається людський потенціал та креативність, впроваджуються інновації, налагоджується ефективний суспільний діалог.

Реформування культури формується з огляду на наявні ресурси й проблеми, а саме:

– застаріла базова інфраструктура закладів культури, успадкована від СРСР. Адже розгалужена мережа бібліотек, клубів вимагає оновлення, у тому

числі і матеріально-технічної бази. Сьогодні ця мережа має пропонувати культурні послуги на високому рівні згідно із принципами культурного різноманіття, доступності, інклюзивності, стимулювати креативність і розвиток особистості користувача цих послуг, демонструвати кращі культурні та мистецькі зразки, пропагувати сучасних українських митців та їхній творчий доробок;

– нерівномірність у доступі до культурних практик. Залучення до культурних практик в Україні суттєво залежить від доходу громадян, а в умовах поширення бідності не можна сподіватися на його проривне зростання. Доволі чутливою категорією є літні люди, чия економічна обмеженість спричиняє обмеженість культурну.

– тимчасова втрата Україною контролю над окупованими територіями Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької, а також тимчасова окупація АР Крим зумовлюють окремі масиви викликів у сфері культури. Українське суспільство упродовж декількох років позбавлене доступу до численних об'єктів національної культурної спадщини та культурних цінностей, що належать до державної частини Музейного фонду України. Перспектива їх повернення в Україну лишається наразі доволі проблематичною, так само, як і контроль над їх переміщенням. Культурна політика після звільнення тимчасово окупованих територій вже сьогодні має вибудовуватися з огляду на завдання майбутньої реінтеграції. Загалом консолідаційний потенціал культури досі не задіяний в Україні повною мірою, тоді, як за умов урахування різноманітних культурних запитів і потреб українців, культура може стати справжнім чинником об'єднання;

– недостатньо ресурсів для реалізації культурної політики. Постійне недофінансування культурної сфери тривало протягом останніх десятиліть. Дається взнаки відсутність дієвих механізмів державно-приватного партнерства у сфері культури, не заохочується належним чином меценатство, ускладнена процедура отримання прибутків закладами культури, а також обмежений доступ до зароблених таким чином коштів;

– гальмується розвиток культурних та креативних індустрій передовсім через відсутність відповідної викликам часу нормативно-правової бази. Наявна правова база не містить навіть відповідної реаліям часу термінології, тоді як лексикон креативних індустрій змінюється доволі динамічно. Це створює проблеми не лише в українському вимірі, а й у царині європейського співробітництва, міжкультурного обміну, захисту інтересів України в міжнародних судових інстанціях тощо;

– проблеми кадрової політики у сфері культури. Низька заробітна плата й відсутність кар'єрних перспектив демотивує працівників низової ланки культурної інфраструктури, митці й менеджери сучасних креативних індустрій також відчувають себе недооціненими. Це спричинює постійний вплив кваліфікованих та креативних кадрів: з України – в інші країни, зі сфери культури – в інші сфери. Така небезпечна тенденція спричинює в Україні стагнацію та вторинність культурного й мистецького процесів;

– вплив карантинних обмежень на культурну сферу. Навесні 2020 р.

розвиток культурної сфери було обмежено новим несподіваним чинником – карантинном як системою заходів, покликаних обмежити поширення коронавірусної хвороби (COVID-19). Чимало культурних та мистецьких проєктів було згорнуто, подій – перенесено. Зокрема, щорічну найгучнішу подію літературного життя та книговидання – X Міжнародний фестиваль «Книжковий Арсенал», що мав відбутися в травні 2020 р., було перенесено на травень 2021 р., так само перенесено на 2021 р. музичний фестиваль Atlas Weekend. Уперше за свою історію у серпні 2020 р. не відбувся Сорочинський ярмарок тощо. Обмежувальні заходи весни–літа 2020 р. навряд чи минуть без наслідків для сфери культури в Україні. За час їх застосування змінилися культурні запити громадян. Чимало проєктів перейшло в онлайн-режим та віртуалізувалося. Перекриття кордонів загальмувало мистецькі та культурні обміни, обсяги надходжень у деяких напрямках креативних індустрій (туризм, гастрольна діяльність, арт-ринок тощо) зменшилися. Спричинене карантинними обмеженнями падіння української економіки – це додаткові ризики для сфери культури, наслідки яких наразі складно прорахувати [1].

– цинічне вторгнення армії російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року. Після зупинки у проведенні будь-яких культурних заходів, поступово культурне життя починає відновлюватися – відкриваються театри, філармонії, музеї, відбувається низка інших культурних закладів. Львів став величезним хабом для міжнародних журналістів, і це дає змогу ще більше привернути увагу до України: наприклад, виставка Call the War a War. Проєкт розповідає про журналістів та журналісток, які загинули, опинились у полоні або зазнали переслідувань внаслідок повномасштабної російсько-української війни. Цього року в Україні не відбудеться чимало культурних подій, які могли б відбутись, якби не війна. Але вони точно відбудуться після нашої перемоги.

З огляду на тенденції та проблеми, важливо визначити пріоритетні напрями державної підтримки у сфері культури та розпочати реалізацію намічених планів і проєктів.

Список використаних джерел:

1. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга) : аналіт. доп. / [Сінайко О. О.(кер. авт. кол.), Тищенко Ю. А., Каплан Ю. Б., Михайлова О. Ю., Валевський О. Л. та ін.] ; за заг. ред. Ю. Б. Каплан, Ю.А. Тищенко. – Київ : НІСД, 2020. – 136 с.

Кірін Роман Станіславович,
доктор юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
Державної установи «Інститут економіко-
правових досліджень НАН України імені
В.К. Мамутова»

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІДНОСИН У СФЕРІ ВІДКРИТОСТІ МІСТ ЯК ФАКТОР ЇХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РОЗВИТКУ

Одними з першоджерел побудови відкритого демократичного суспільства, орієнтованого на поліпшення умов для розвитку реалізації громадянами конституційних прав на участь в управлінні державними справами і на вільний доступ до інформації про діяльність органів виконавчої влади (далі – ОВВ) в Україні слід розглядати укази Президента України, що стосувалися забезпечення широкого доступу до глобальної інформаційної мережі Інтернет [1], забезпечення гласності та відкритості діяльності органів державної влади (далі – ОДВ) [2], вдосконалення державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України [3].

Останнім Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) було доручено, серед іншого, розробити пропозиції щодо кодифікації законодавства в галузі інформаційних відносин та проєкт Стратегії впровадження національної інформаційної політики, приділивши увагу таким проблемам, як: - створення і впровадження дійових механізмів реалізації інформаційних прав і свобод громадянина, суспільства і держави, закріплених у Конституції та законах України; - даліше вдосконалення законодавства України в інформаційній сфері; - розвиток на основі сучасних інформаційних технологій (далі – ІТ) національної інформаційної інфраструктури тощо.

Вагоме місце у регулюванні відносин відкритості ОДВ посів Закон України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР. Зокрема, ним врегульовані питання практичної реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права вносити в ОДВ, об'єднання громадян відповідно до їх статуту пропозиції про поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів, впливати на поліпшення роботи ОДВ.

Тож. формування національного законодавства про електронну, інформаційну демократію (далі – е-демократію) виходило не лише з конституційного, а переважно - з інформаційного законодавства, яке на той час вже було представлене законами України від 4 лютого 1998 р. «Про Національну програму інформатизації» № 74/98-ВР, «Про Концепцію Національної програми інформатизації» № 75/98-ВР, «Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 1998 - 2000 роки» № 76/98-ВР. У 2002 р. на підзаконному рівні був затверджений Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади [4], в

якому набули розвитку й окремі відносини е-демократії:

1) оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність ОВВ здійснюється шляхом розміщення і постійного оновлення міністерствами, іншими центральними та місцевими ОВВ інформації відповідно до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» та зазначеного Порядку на офіційних веб-сайтах (веб-порталах);

2) на офіційному веб-сайті (веб-порталі) ОВВ розміщуються, у тому числі, зразки документів та інших матеріалів, необхідних для звернення громадян до органу;

3) ОВВ зобов'язані розміщувати іншу інформацію відповідно до ст. 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації»;

4) технічні завдання на створення (модернізацію) офіційних веб-сайтів (веб-порталів) повинні відповідати вимогам щодо створення (модернізації) офіційних веб-сайтів (веб-порталів) ОВВ (додаток до Порядку в редакції постанови КМУ від 12 червня 2019 р. № 493);

5) обмін інформації з офіційним веб-сайтом та доменне ім'я, на якому розміщений офіційний веб-сайт, повинні бути захищеними за допомогою кваліфікованого сертифіката автентифікації веб-сайту з дотриманням положень ст. 21 Закону України «Про електронні довірчі послуги»;

б) терміни, окрім розкритих у Порядку, вживаються у значенні, наведеному в Законі України «Про авторське право і суміжні права» та ДСТУ ISO/IEC 40500:2015 «Інформаційні технології. Настанова з доступності веб-контенту W3C (WCAG) 2.0»;

7) вимоги до дизайну та порядку погодження проектів дизайну офіційних вебсайтів (вебпорталів) ОВВ та офіційних вебресурсів, що пов'язані з діяльністю ОВВ, та Єдиного вебпорталу КМУ затверджені Міністерством цифрової трансформації України [5].

Цього ж року були затверджені й заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності ОВВ, серед яких було встановлено центральним та місцевим ОВВ під час формування проектів державного бюджету передбачати кошти на висвітлення їх діяльності в межах видатків, призначених на утримання зазначених органів, відповідно до Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», натомість органам місцевого самоврядування (далі – ОМС) було лише рекомендовано дотримуватися вимог урядової постанови [6].

Наступною актом КМУ визнано, що одним з пріоритетних завдань у сфері розвитку інформаційного суспільства є надання громадянам та юридичним особам інформаційних та інших послуг шляхом використання електронної інформаційної системи «Електронний Уряд», яка забезпечує інформаційну взаємодію ОВВ між собою, з громадянами та юридичними особами на основі сучасних ІТ [7].

Протягом 2004–2009 рр. порядок взаємодії ОДВ із громадянами був доповнений розпорядженнями КМУ, які спрямовані на розроблення і впровадження ефективної комунікації влади та інститутів громадянського

суспільства за допомогою електронних технологій [8, с. 62].

Крім того, в черговому указі Президента України уряду було доручено розробити та подати в шестимісячний строк у встановленому порядку на розгляд парламенту законопроект про внесення змін до законодавчих актів щодо вдосконалення правового регулювання питань: - гарантування права громадян на звернення; - поновлення порушених прав і свобод заявників; - запровадження нових форм взаємодії між ОДВ та ОМС, фізичними і юридичними особами, в тому числі можливості реалізації громадянами права на звернення до ОДВ та ОМС шляхом подання звернень із використанням мережі Інтернет [9].

Суттєвим поштовхом для трансформації відносин у сфері відкритості міст стало прийняття Комітетом міністрів Ради Європи 18 лютого 2009 р. на 1049-му засіданні заступників міністрів Рекомендації CM/Rec(2009)1 щодо електронної демократії (e-democracy), яку підготував Спеціальний комітет з електронної демократії (The Ad Hoc Committee on E-Democracy, CAHDE) [10] та в яких були визначені основні терміни та завдання щодо запровадження е-демократії.

Так, окремою постановою КМУ було затверджено Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики та Типове положення про громадську раду при обласній, районній державній адміністрації [11]. А з прийняттям Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. № 2939-VI та внесенням змін і доповнень до Закону України «Про звернення громадян» щодо е-звернення та е-петиції [12] - оновлені вимоги до звернення та встановлені порядок подання та розгляду електронної петиції у тому числі й до ОМС через його офіційний веб-сайт або веб-сайт громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку е-петиції.

Більше того, планом заходів з впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» було передбачено забезпечення супроводження розгляду у Верховній Раді України проекту закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики, вирішенні питань місцевого значення» (реєстраційний номер 3654) [13], який відповідно до постанови парламенту від 23 жовтня 2009 р. № 1689-VI був прийнятий за основу, але залишився без подальшого розгляду.

Значно успішніше просуваються в Україні так звані неправові інструменти е-демократії. Так, швейцарсько-українська програма «Електронне врядування задля підзвітності влади та участі громади» (Electronic Governance for Accountability and Participation, EGAP) працює в Україні з 2015 р. EGAP спрямована на розвиток новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ), які мають допомогти [14]: 1) покращити якість врядування; 2) збільшити взаємодію влади та громадян; 3) сприяти соціальним інноваціям у нашій державі.

Перша українська веб-платформа «Єдина платформа місцевої електронної демократії» (далі – e-DEM) має на меті надати громадянам легкий і зручний доступ до використання кількох інструментів e-DEM, що покликані

налагодити кращий взаємозв'язок громадян та влади у вирішенні різноманітних соціально важливих проблем шляхом використання таких сервісів як «Відкрите місто», «Місцеві е-петиції», «Громадський бюджет» та «Е-консультації з громадськістю».

Сервіс «Відкрите місто» це краудсорсингова інтернет-платформа із застосуванням геоінформаційних технологій для взаємодії мешканців з місцевою владою та комунальними підприємствами, а також – для самоорганізації громадян. Основне призначення сервісу – інформування мешканцями місцевої влади про актуальні проблеми благоустрою, житлово-комунальної сфери, інфраструктури тощо, для оперативного усунення цих проблем. Також на сервісі будуть реалізовані інші функції, що забезпечують активне залучення мешканців для вирішення питань місцевого розвитку [15].

За світовим індексом розвитку е-уряду ООН (E-Government Development Index), який міститься в дослідженнях E-Government Survey, в 2016 р. Україна посіла 62 позицію, за світовим індексом демократії - 86 позицію, мережевої готовності - 64 позицію, використання урядом ІКТ - 114 позицію, що є незадовільним показником. Серед найбільш поширених інструментів е-демократії, що застосовуються сьогодні в Україні як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні, відзначені такі: е-консультації, е-петиції, е-звернення, бюджети участі (громадські бюджети). Також створені ресурси для оприлюднення наборів даних у формі відкритих даних, у тому числі з використанням електронних платформ, наприклад такої як «Розумне місто», які поєднують у собі кілька е-інструментів участі [16].

Отже, розвиток останніх на рівні міст, що обрали сучасний європейський шлях, гальмується не лише відсутністю сталого законодавчого підґрунтя, неоднозначності та невизначеності юридичної термінології, а й браком систематизації актуального зарубіжного досвіду та поширення національних здобутків у сфері відкритості міст, які безперечно стануть у нагоді в процесі їх повоєнного відновлення.

Література

1. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні : Указ Президента України від 31.07.2000 р. № 928/2000. *Офіційний вісник України*, № 31, ст. 1300.

2. Про підготовку пропозицій щодо забезпечення гласності та відкритості діяльності органів державної влади : Указ Президента України від 17.05.2001 р. № 325/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/325/2001#Text> (дата звернення 22.10.2022).

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 31.10.2001 р. «Про заходи щодо вдосконалення державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України» : Указ Президента України від 06.12.2001 р. № 1193/2001. *Офіційний вісник України*, № 50, ст. 2228.

4. Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 04.01.2002 р. № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3-2002->

%D0%BF#Text (дата звернення 22.10.2022).

5. Про затвердження вимог до дизайну та порядку погодження проектів дизайну офіційних вебсайтів (вебпорталів) органів виконавчої влади та офіційних вебресурсів, що пов'язані з діяльністю органів виконавчої влади, та Єдиного вебпорталу Кабінету Міністрів України : наказ Міністерства цифрової трансформації України від 23.06.2022 р. № 57. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0785-22#Text> (дата звернення 22.10.2022).

6. Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 29.08.2002 р. № 1302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1302-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення 22.10.2022).

7. Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» : постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2003 р. № 208. *Офіційний вісник України*, № 9, ст. 378.

8. Барегамян С.Х., Чинчін К.І. (2022) Сучасний стан, проблеми та перспективи нормативно-правового забезпечення Е-демократії в Україні в умовах Європейської інтеграції. *Юридичний науковий електронний журнал*, (1). 61-64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-1/12>

9. Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування : Указ Президента України від 07.02.2008 р. № 109/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/109/2008#Text> (дата звернення 22.10.2022).

10. Recommendation CM/Rec (2009)1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy). URL: https://www.coe.int/t/dgap/goodgovernance/Activities/Key-Texts/Recommendations/Recommendation_CM_Rec2009_1_en_PDF.pdf (дата звернення 22.10.2022).

11. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення 22.10.2022).

12. Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції : Закон України 02.07.2015 р. № 577-VIII. *Офіційний вісник України*, № 60, ст. 1951.

13. Про затвердження плану заходів з впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.07.2012 р. № 514-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-2012-%D1%80#Text> (дата звернення 22.10.2022).

14. Синяк Дмитро. Про «Відкрите місто» як частину «Е-дему». ІТ-сервіси для громад. 12.02.2019. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10621?page=181> (дата звернення 22.10.2022)

15. Про проект. Відкрита громада. URL: https://e-dem.ua/about_us (дата звернення 22.10.2022)

16. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні

та плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text> (дата звернення 22.10.2022)

Кіндратець Олена Миколаївна
доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології
Запорізького національного університету

ПЕРСПЕКТИВИ ГЛОБАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Концепції глобального управління сформувалися на початку 1990-х років. У широкий обіг поняття «глобальне управління» було запроваджено створеною в 1992 р. Комісією ООН по глобальному управлінню, яка серед завдань пошуку шляхів розв'язання глобальних проблем визначила і розробку нових правил поведінки на світовій арені.

Нині не існує однозначного визначення поняття «глобальне управління». При визначенні суті глобального управління одні вчені підкреслюють значення регулюючих функцій ООН й інших міжнародних організацій; інші вказують на те, що система глобального управління знаходиться на стадії формування, а її організаційні форми є ще невизначеними; глобальне управління розглядається як якісно нова система, відмінна за принципами регулювання від міждержавних відносин [1, с.53].

Німецький вчений Д. Месснер проаналізував чотири підходи до глобального управління. На його думку, перший підхід сформувався ще в часи холодної війни. Тоді з'явилася ідея світового уряду.

Варто зауважити, що нині переважає скептичне ставлення до цієї ідеї. Хоча існують і прихильники ідеї створення світового уряду, з яким вони пов'язують надію на вирішення чи хоча би пом'якшення глобальних проблем.

Другий підхід, який розглядає Д.Месснер, полягає в реформуванні міжнародних організацій і перш за все ООН. Реформування має їх зробити здатними відповідати на виклики сьогодення.

Ідеї однополюсності світу знайшли відображення в третьому підході. Четвертий підхід базується на баченні світу поліцентричним та розглядає участь в глобальному управлінні не тільки держав, а і міждержавних утворень

Сабіна Тука вважає, що за останні десятиліття сформувався сприятливий контекст для глобального управління. Це обумовлено тим, що: по-перше, держави вже не є єдиними дійовими особами, оскільки й інші учасники (громадянське суспільство, міжнародні експерти) стали активними гравцями на міжнародній арені; по-друге, більшість проблем нині має транскордонний та транснаціональний характер; по-третє, світ нині є більш складним ніж будь-коли раніше [2].

Прикладом проблем, що мають транскордонний характер є проблеми

здоров'я населення. До проблеми, вирішення яких вимагає швидкого реагування світової спільноти, відносяться епідемії. Епідемія коронавірусу змусила розробити нові норми регулювання перетину кордонів країн, вакцинації тощо.

Нині галузь міжнародного права охорони здоров'я охоплює все більш різноманітні та складні проблеми, включаючи аспекти біомедичної науки, репродукції людини і клонування, інвалідність, інфекційні та неінфекційні захворювання та контроль безпеки медичних послуг, продуктів харчування та фармацевтичних препаратів. Однак, в той же час міжнародна правотворчість демонструє фрагментарне, неузгоджене та неефективне розростання [3].

Глобальне управління не попереджає нині й війн між державами. Сучасні війни різноманітні. Часто «гібридні» війни є як би підготовчим етапом для початку повномасштабної війни в якій використовується і ті методи ведення війни, які є такими, які домінували на першому етапі війни.

Найбільша вразливість країн в безпековому плані в умовах глобалізації пов'язана з однією з основних її особливостей – відкритістю (відкритістю кордонів, інформаційного поля, ринку тощо) Така відкритість дає можливість ведення гібридних війн. У таких війнах велику роль відіграє інформація.

Різні методи ведення інформаційної війни використовуються заради віддаленого керування політичними процесами в інших країнах. Це може бути втручання у виборчі процеси, дезінформація, інформаційно-психологічний вплив на населення з метою формування певних настроїв та його негативної політичної мобілізації. Порушення політичної стабільності, послаблення керованості політичними процесами з боку влади, радикалізація суспільства, неконвенційна політична участь – є порушенням внутрішнього суверенітету [4, с.60]. Способи протидії таким війнам не визначені, відсутній позитивний досвід такої протидії. Глобальне управління не здатне сьогодні захистити від такого виду негативного впливу.

Глобальне управління в умовах глобалізації є необхідним. Але заради збереження миру та попередження війн, вирішення інших глобальних проблем потрібно реформувати існуючу систему міжнародних організацій і в першу чергу ООН.

Література

1. Романова В. Світовий порядок і глобальне управління. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Випуск 98 (Частина I). С.52-54.
2. Tuca S. Global Governance vs. National Sovereignty in a Globalized World/ Alexandru Ioan Cuza University of Iasi, Centre for European Studies, Iasi. 2015. Vol. 7, Iss. 1, pp. 193-201.
3. Taylor A. L. Global governance, international health law and WHO: looking towards the future <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2567702/pdf/12571727.pdf>.
4. Державний суверенітет в умовах глобалізації: теорія та практика: монографія / [Н.А.Бабарикіна, Н.В.Горло, М.Ф.Заболотна, О.М.Кіндратець, Т.І.Сергієнко]; за заг. ред. О.М.Кіндратець. Запоріжжя : Видавництво ЗНУ, 2022. 226 с.

Ємельяненко Ганна Дмитрівна
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії, історії та
соціально-гуманітарних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»;
Абизова Лариса Віталіївна
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії, історії та
соціально-гуманітарних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

РОЛЬ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ У ФОРМУВАННІ ПРІОРИТЕТІВ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження впливу сучасної української інтелігенції на розвиток духовності українського суспільства визначається змінами характеру діяльності та мислення інтелігенції в контексті глобалізаційних зрушень сьогодення. Намагаючись бути рівноправним партнером і не залишитися на узбіччі світової політики, Україна визначає своє місце в сучасних політичних процесах, стверджує власні державно-національні пріоритети, підґрунтям яких має бути національна ідея.

Національна ідея жила і живе в українському народі, у свідомості суспільства, але її формулювання, трансляція та популяризація значною мірою здійснюється українською інтелігенцією. Національна ідея – поняття, яке здається апріорі зрозумілим, тому що впізнавання закладеного в поняття національної ідеї змісту засвідчує його значущість у повсякденній свідомості. Проте, доцільно пам'ятати зауваження К.Юнга про існування понять, які добре осягаються інтуїцією, і яким одночасно дуже складно дати чітку дефініцію. На жаль, у нашій державі поняття національної ідеї перетворилося на своєрідний штамп у політичному лексиконі влади, державна бюрократія швидко привласнює атрибути часу, використовуючи їх для своєї власної модернізації, легітимізуючи себе.

Представники історіографічних та проблемно-хронологічних напрямів дослідження національної ідеї у процесі філософської рефлексії акцентують увагу на різних її аспектах, поєднуючи наукові і морально-етичні засади. Сучасне розуміння національної ідеї «полягає у визначенні мети існування етнічної спільноти... з'ясуванні її історичного призначення, виробленні системи ціннісних орієнтацій... в національній ідеї концентруються відповіді на найскладніші питання: задля чого живе нація, як вона реалізує себе в оточенні інших спільнот?»[2, с.3-4]. Національна ідея – це регламентовані певними історичними та соціокультурними кодами цінності та ідеали, спрямовані на збереження і регулювання життєдіяльності нації, алгоритм буття

нації у глобалізованому світі.

Суб'єктом розробки, інтерпретатором, носієм-транслятором національної ідеї є національна інтелігенція, а саме, представники академічних, наукових та освітніх центрів, культурні, політичні, релігійні та громадські діячі, від інтерпретаційних можливостей яких залежить зміст і соціальне звучання національної ідеї.

У філософському енциклопедичному словнику зазначено, що «інтелігенція (від лат. *intelligentia* – розуміння, пізнавальна сила, знання, від *intelligere* – *intelligens* – розумний) – це суспільна верства населення, яка професійно займається розумовою (переважно складною) працею і має відповідно, як правило, вищу освіту» [3, с.210]. Виникнення слова «інтелігенція» в межах граматичних парадигм латинської мови: *scio* – *scintis* – *scientia* (знаю – знаючий – знання), *scipio* – *scipientis* – *scipientia* (мислю – мислячий – мислення), *intellego* – *intellegentis* – *intelligentia* (розумію – розуміючий – розуміння), пояснює соціально-філософське значення цього терміну. Логіко-семантичний аналіз слів «інтелект» та «інтелігенція», показує, що вони та всі похідні від них терміни пов'язані з розумовими, духовними, пізнавальними здібностями людини. Це означає, що інтелігенція має фактичну монополію на розумову працю, організовує і створює монополію у сфері духовного виробництва, у сфері культури.

Інтелігенція сучасного українського суспільства опинилася перед новою реальністю. Виникає нова специфічна ситуація взаємодії інтелігенції та народу, інтелігенції та влади, інтелігенції та громадянського суспільства, інтелігенції та держави, тому що «розмілося» та зникло монопольне становище інтелігенції у сфері духовного виробництва, розпалися традиційні культурно-історичні зв'язки і її (інтелігенції) просвітницький абсолютизм позбавився вкорінення в реальності. Колишні дисидентські форми протесту інтелігенції, – підпільні видання, акції громадянської непокори, – поступилися місцем державним і недержавним мас-медіа. Духовне виробництво стало масовим, воно перетворилося на сферу масового виробництва. Широкі верстви населення залучені до роботи над аналізом і свідомим вираженням того, що зараз відбувається у суспільстві, ці верстви опановують інструменти такого вираження. Інтелігенція вже не може претендувати на те, щоб знати і мислити за інших, а відтак патерналістські повчати інших, трансляючи абсолютну істину чи принципи моралі. З вище зазначеного можна зробити висновок, що інтелігенція опинилася у незвичній ситуації: колишнє монопольне становище у сфері розумової праці зникло, але стара претензія духовного монополіста у залишкових формах ще зберігається.

На думку Ж.-П. Сартра, сутність інтелектуала визначається його здатністю заперечувати. Інтелігенція залишається невольною у своїй публічній політичній діяльності, особливо у політичній сфері. Вона вважає себе представником суспільства, історії людського інтелекту, носієм традиції, як правило, її характеризує опозиційне ставлення до влади, критичність і незалежність поглядів. Вона ніколи не може покинути повністю позиції служіння суспільству, тому що це було б руйнуванням ментальної основи її

існування. Проте, будучи залученою до певної діяльності щодо виконання складної системи безпосередніх та опосередкованих замовлень влади, інтелігенція починає вважати себе важливим суб'єктом державної діяльності.

Інтелігенція у своїх стосунках з державою владою завжди матиме, як то кажуть, «певні проблеми» - проблеми, викликані амбівалентністю та суперечливістю її соціальної позиції. Інтелігенція, залучена до справ управління, намагається здійснювати владу так, щоб не загубити ореолу героя громадянського суспільства. За словами французького філософа, засновника медіології Р. Дебре, інтелігенція хоче мати авторитет, насолоджуючись всіма його перевагами, але не хоче мати неприємностей, пов'язаних із володінням владою. Європейська інтелігенція сьогодні готова служити і лівим, і правим, відповідно, не влада маніпулює інтелігенцією, а саме остання займається маніпулюванням чужою свідомістю, беручи участь у діяльності владних структур [1]. З одного боку, ідея збереження соціальної спадщини та просвітника залишає її на позиціях служіння суспільству, з іншого, - участь у справах державотворення віддаляє її від реальної духовної влади.

Аналізуючи характеристики вітчизняної інтелігенції необхідно враховувати своєрідний шлях її формування, обумовлений політичною історією України. Носієм культурної спадщини є традиційна інтелігенція, отже саме вона, через своє суб'єктивне відчуття зв'язку з минулим, здійснює своє право на інтерпретацію минулого і сьогодення, а також дій влади широким верствам населення. Інтелігенція бере на себе роль помічника влади, забезпечуючи «спонтанну» згоду населення з тими напрямками соціального розвитку, які задані владними структурами. Хто забезпечує законність тієї чи іншої позиції влади у суспільній думці? Безперечно, вчитель, вчений-експерт, діяч мистецтва, священник тощо.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що формування пріоритетів гуманітарного розвитку України, розробка і збереження екзистенції національної ідеї залежить від дій української інтелігенції. Два чинники дозволяють стверджувати, що українська інтелігенція здатна до збереження і поширення парадигми національної ідеї - інтелектуального та ідеологічного фундаменту незалежної української держави, - це, по-перше, її традиційність (вона є зберігачем інтелектуальної спадщини, історії народу), по-друге, те, що вона була і залишається національною інтелігенцією, вболіваючи за національні інтереси держави.

Література

1. Дебре Р. Введение в медиологию. М.: Практис, 2010. 368 с.
2. Солдатенко В.Ф., Крижанівський В.П., Левенець Ю.А. та ін.. Українська ідея. Історичний нарис. К.: Наукова думка, 1995. 131 с.
3. Философский энциклопедический словарь. Редкол.: С.С.Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф.Ильичев и др. М.: Сов. Энциклопедия, 1989. 815 с.

Кивлюк Ольга Петрівна
завідувач кафедри філософії, іноземних
мов та соціально-гуманітарних
дисциплін,
Київський інститут інтелектуальної
власності та права
Національного університету «Одеська
юридична академія», м. Київ;
Воронкова Валентина Григорівна
професор, завідувач кафедри
менеджменту організацій та управління
проектами
Інженерного навчально-наукового
інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ,
доктор філософських наук, професор,
м. Запоріжжя

ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Філософська рефлексія правових засад захисту інтелектуальної власності виходить з того, що інтелектуальна власність — це загальний термін, який увійшов у регулярне використання протягом двадцятого століття, що використовується для позначення групи правових режимів, кожен з яких різною мірою надає права власності на певний предмет. Авторське право, патенти, зразки, торгові марки утворюють традиційне ядро інтелектуальної власності. Предмет цих прав є різнорідним: винаходи, літературні твори, художні твори, зразки та торгові марки становили предмет раннього права інтелектуальної власності. Особливістю інтелектуальної власності є те, що, незважаючи на її ранні історичні зв'язки з ідеєю монополії та привілеїв, сфера її предмета продовжує розширюватися. У двадцятому столітті до сучасних систем інтелектуальної власності додавалися нові або існуючі предмети (наприклад, захист комп'ютерного програмного забезпечення як частина авторського права, патентоспроможність мікроорганізмів як частина патентного права), створювалися нові системи для захисту існуючих або новий предмет (захист сортів рослин і схема схеми). міжнародному рівні, наприклад, спеціальна правова охорона баз даних залишається частиною робочої програми ВОІВ). Спроба визначити сутність інтелектуальної власності складна, так як більшість визначень просто перераховують приклади прав інтелектуальної власності або об'єктів цих прав і не намагаються визначити основні атрибути інтелектуальної власності. Окремі закони містять визначення предмета їх застосування. Так, закони про авторське право зазвичай визначають такі терміни, як «літературний твір», зазначають, що той чи інший твір складається з конкретних виключних прав. Патентні статuti визначають термін

«патент» у термінах винаходу, а потім визначають критерії патентоспроможності. Визначення інтелектуальної власності більше ускладнюється тим фактом, що режими інтелектуальної власності є результатом різних філософських і правових традицій. Термін «авторське право», наприклад, відноситься до тих систем загального права, які характеризують виключні права авторів в основному економічних термінах (права на відтворення твору, його публікацію та адаптацію є прикладами). У системах цивільного права права авторів розглядаються в основі як захист авторської особистості (право контролювати внесення змін до твору є основним правом). Визначення інтелектуальної власності виходить за рамки списків чи прикладів і намагається мати справу з основними її атрибутами, які зосереджується на двох елементах: власності та об'єкті, до якого відноситься елемент власності. Їх називають нематеріальними правами, об'єкт права є нематеріальним. Усі права власності встановлюють правовласника в юридичні відносини з іншими.

Термін «авторське право», наприклад, відноситься до тих систем загального права, які характеризують виключні права авторів в основному економічних термінах (права на відтворення твору, його публікацію та адаптацію є прикладами). У системах цивільного права права авторів розглядаються в основі як захист авторської особистості (право бути визнаним автором твору та право контролювати внесення змін до твору є основними правами). Визначення виходить за рамки списків чи прикладів і намагається мати справу з основними атрибутами інтелектуальної власності та зосереджується на двох елементах: елементі власності та об'єкті, до якого відноситься елемент власності. Права інтелектуальної власності часто називають нематеріальними правами: об'єкт права є нематеріальним. Усі права власності встановлюють правовласника в юридичні відносини з іншими

Ключова відмінність між правами на нерухоме майно та правами інтелектуальної власності полягає в тому, що в останньому випадку об'єкт права є нефізичним, його можна розглядати як абстрактний об'єкт, а не як фізичний об'єкт. Цілком можливо, що можна «володіти» абстрактним об'єктом, не володіючи конкретним фізичним проявом абстрактного об'єкта. Лист, надісланий другу, наприклад, призводить до того, що право власності на лист переходить до друга, але не авторське право. Права інтелектуальної власності – це права на використання інформації, яка смтає «основним ресурсом» сучасного економічного життя. Навіть у таких, на перший погляд, неінформаційних галузях, як сільське господарство, контроль і володіння генетичною інформацією стали головним чинником, який формує структуру цієї галузі. Саме тому, що інформація стала основним ресурсом, використання інформації шляхом здійснення прав інтелектуальної власності впливає на інтереси, які є предметом претензій щодо прав людини.

Велика кількість законів захищає творчу власність, як письмо, музика, малюнки, картини, фотографії та фільми. У сукупності ця сукупність законів називається «законом про інтелектуальну власність», який включає закони про авторське право, товарні знаки та патенти, кожне з яких застосовується в різних

ситуаціях і має власний набір технічних правил. Отримавши дозвіл на використання творчих робіт, необхідно у першу чергу дбати про авторське право. Проте торговельні марки, комерційні таємниці, а також права на публічність і конфіденційність іноді вступають у дію, коли запитується дозвіл на використання певних типів творів. Наведемо короткий перелік різних типів законів про інтелектуальну власність, які стосуються процесу отримання дозволів.

1. Авторське право. Федеральний закон про авторське право захищає оригінальні творчі роботи, такі як картини, письмо, архітектура, фільми, програмне забезпечення, фотографії, танці та музика. Твір має відповідати певним мінімальним вимогам, щоб претендувати на захист авторського права. Тривалість захисту також залежить від того, коли твір було створено чи вперше опубліковано.

2. Торгова марка. Назви брендів, як-от Nike і Apple, а також логотипи, слогани та інші пристрої, які ідентифікують і відрізняють продукти та послуги, захищені федеральними законами та законами про товарні знаки штату. На відміну від творів, захищених авторським правом, торговельні марки отримують різні ступені захисту залежно від численних змінних, включаючи обізнаність споживачів про торговельну марку, тип послуги та продукту, які вона ідентифікує, і географічну територію, у якій торгова марка використовується.

3. Право на публічність. Набір державних законів, відомих як право на публічність, захищає імідж та ім'я людини. Ці закони захищають від несанкціонованого використання імені чи зображення особи в комерційних цілях, наприклад, від використання вашого зображення на коробці пластівців. Ступінь цього захисту різниться від штату до штату.

4. Комерційна таємниця. Закони штату та федеральні закони про комерційну таємницю захищають конфіденційну ділову інформацію. Прикладом комерційної таємниці може бути конфіденційний маркетинговий план для впровадження нового програмного продукту або секретний рецепт бренду сальси. Ступінь захисту комерційної таємниці залежить від того, чи дає ця інформація бізнесу перевагу над конкурентами, чи зберігається вона в таємниці та чи невідома конкурентам.

Право на конфіденційність. Хоча державні закони про конфіденційність не є частиною законів про інтелектуальну власність, вони зберігають право всіх людей залишатися наодинці. Вторгнення в приватне життя відбувається, коли хтось публікує або публічно використовує інформацію про приватні справи іншої особи. Порушення законів про конфіденційність не дозволяє втручатися, оприлюднювати приватні факти про когось або неправдиво зображати когось. Ступінь цього захисту може відрізнятися, якщо суб'єкт є публічною особою, наприклад, знаменитістю чи політиком. Поява інтелектуальної власності – це частина позитивного правопорядку держав. Всі суспільства були змушені розробити норми для регулювання володіння та використання різних видів інформації. Таким чином, можна визначити звичайні еквіваленти інтелектуальної власності. Але західна традиція інтелектуальної власності

ґрунтується на ідеї, що права інтелектуальної власності - це позитивні права, створені державою на благо співдружності.

У рамках томістської політичної теорії дійсність позитивного права сама повинна була оцінюватися за аксіомами природного права. Норми позитивного права повинні були збігатися з божественним задумом, який природне право повідомляло людям. Тоді норми позитивного права витримали випробування на обґрунтованість не через те, що вони були дзеркальним відображенням якогось метафізичного відповідника, а скоріше через те, чи сприяли вони загальному божественному плану чи ні. Концептуально кажучи, це дозволило комусь, хто працює в рамках традиції природного права, визнати право держави змінювати права власності шляхом прийняття позитивного права. Охорону інтелектуальної власності на міжнародному рівні можна умовно розділити на три періоди. Перший період, територіальний, по суті характеризується відсутністю міжнародного захисту. Другий, міжнародний період, починається в Європі наприкінці 19 століття, коли деякі країни погоджуються на створення Паризької конвенції про охорону промислової власності 1883 року (Паризька конвенція), а подібна група погоджується на Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів 1886 (Бернська конвенція). Третій період, глобальний період, бере свій початок у зв'язку, який Сполучені Штати Америки (США) встановили між торгівлею та інтелектуальною власністю у 1980-х роках, зв'язку, який виник на багатосторонньому рівні у формі Угоди про торгівлю, пов'язані аспекти прав інтелектуальної власності, 1994 (Угода ТРІПС).

Права інтелектуальної власності (НАКІ) є еквівалентом англійського права інтелектуальної власності. Слово «інтелектуальний» відображається в об'єкті інтелектуальної власності - це інтелект, здатність мислення або продукти людської думки (творіння людського розуму). Права інтелектуальної власності (ПІВ) - це виключні права, які надаються особі чи групі людей для їх роботи. Простіше кажучи, ПІВ включає авторське право, патентні права та права на бренд, але якщо розглянути більш детально, є частиною об'єктів, а саме нематеріальних об'єктів (нематеріальних об'єктів). Права інтелектуальної власності (ПІВ) включені до прав на нематеріальні об'єкти (такі як патенти, бренди та авторські права). Права інтелектуальної власності є матеріальними у вигляді інформації, науки, технологій, мистецтва, літератури, навичок тощо, які не мають певної форми.

Назвемо принципи прав інтелектуальної власності: Економічні принципи полягають в інтелектуальних правах, отриманих від творчої діяльності, готовності людської думки, вираженої в різних формах, яка принесе користь зацікавленому власнику. Принцип справедливості полягає в тому, щоб створити твір або людина, яка працює, виробляє результат інтелектуальних здібностей у науці, мистецтві, літературі, який отримує захист у своїх власників. Принцип культури, а саме розвиток науки, літератури, мистецтва для покращення життя людини. Соціальний принцип (регулює інтереси людини як громадянина) означає, що права, визнані законом і надані особам, складають єдність, тому захист забезпечується на основі балансу інтересів особи та

суспільства. Кожен твір, породжений геніальною думкою, корисною для людей, потребує визнання та захисту. З цієї причини система прав інтелектуальної власності потрібна як форма оцінки роботи. Крім того, система прав інтелектуальної власності підтримує створення належної системи документування для всіх форм людської творчості, щоб можна було уникнути або запобігти можливості виробництва тієї самої технології чи інших робіт.

Очікується, що за наявності якісної документації громада зможе якомога повніше використовувати її для потреб свого життя або розвивати її далі, щоб забезпечити більшу додану вартість. Зараз громада при поданні заявки не зазнала жодних труднощів, тому що уряд через провів велику соціалізацію як через ЗМІ, так і через форуми, які були сформовані. Щоб нарешті власник права не переживав про збитки, завдані безвідповідальними людьми, які бажають скористатися популярністю бренду того чи іншого товару. Fakultas Komputer Desi Febriani. Класифікація прав інтелектуальної власності на основі прав інтелектуальної власності ВОІВ можна розділити на дві частини, а саме:

1) Авторське право (авторські права). Виключні права, надані державою творцеві твору (наприклад, витвір мистецтва на оголошення, відтворення або надання дозволу іншим на відтворення своїх творінь без обмеження прав самого творця). Авторське право - це право регулювати інтелектуальну роботу в галузях науки, мистецтва та літератури, яке викладене в окремій формі та надане ідеям, процедурам, методам або концепціям, викладеним у постійній формі. форму. 2) Права промислової власності регулюють усе, що стосується промислової власності, особливо ті, що регулюють правову охорону. Права промислової власності, засновані на статті 1 Паризької конвенції про охорону прав промислової власності 1883 року, до якої було внесено зміни 2 жовтня 1979 року, які охоплюють а) Патенти, а саме виключні права, надані державою творцям у сфері технологій. 3) Товарні знаки, твори або набір літер, цифр чи зображень як засіб розрізнення, що використовується фізичними чи юридичними особами від продукції інших сторін. 4) Права на промисловий зразок, а саме захист від дво- чи тривимірних творінь, які мають естетичну цінність для дизайну та специфікації промислового процесу. 5) Права на дизайн компонування інтегральної схеми. б) Сорт рослин – це група рослин певного типу або виду, які характеризуються формою рослини, ростом рослин, листям, квітами, плодами, насінням та вираження характерних генотипів або комбінації генотипів, які можна відрізнити від того самого виду або видів, рівних принаймні за однією ознакою, яка визначає та, якщо множити, не змінюється.

Авторське право — це особливе право творців оголошувати або відтворювати свої творіння. Включно з охоронюваними творами є твори в галузі науки, літератури та мистецтва. Авторське право є виключним правом Творця або одержувача права оголошувати чи відтворювати свій твір або давати дозвіл на це, не зменшуючи обмежень відповідно до чинних законів і правил. Патент - це виключне право, надане державою винахіднику на результати його винаходу в галузі технології, який протягом певного періоду часу здійснює власне вторгнення або дає його згода іншим сторонам на його

впровадження у галузі техніки, протягом певного періоду часу самому здійснювати винахід або давати дозвіл іншим особам на його впровадження. Патенти видаються в межах галузі технологій, а саме науки, яка застосовується в промислових процесах. Крім патентів, також відомих як прості патенти (корисні моделі), які майже такі ж, як патенти, але мають простіші умови охорони. Патенти видаються державою лише винахідникам, які знайшли новий винахід у галузі техніки. Під відкриттям розуміють діяльність з розв'язування певних завдань у сфері техніки у вигляді: процесу; виробничий результат; вдосконалення та розвиток процесів; удосконалення та розвиток виробництва. Патент - це державна монополія на створення, продаж і використання вашого винаходу (і запобігання іншим у цьому). Якщо вам видають патент, він зазвичай діє протягом 20 років; однак є деякі патенти, які діють лише протягом 14 років. Через 20 років термін дії вашого патенту закінчується, і кожен може копіювати, створювати та продавати ваш винахід. В обмін на «монополію» ви повинні розкрити деталі свого винаходу громадськості, щоб хтось, «що займається мистецтвом», міг його відтворити.

Щоб отримати патент, ваша ідея повинна відповідати чотирьом вимогам: 1) Предмет має бути «патентоспроможним» (за визначенням Конгресу та судів). 2) Ваша ідея має бути «ною». 4) Ідея має бути «корисною». 4) Ваша ідея має бути «неочевидною». Є три типи патентів, на які можна подати заявку: Патент на корисність – Патенти на корисність можуть бути видані будь-кому, хто винаходить або відкриває будь-який новий і корисний процес, машину, виріб виробництва, склад речовини або будь-яке нове і корисне вдосконалення (термін дії – 20 років). Патент на зразок – Патенти на зразок можуть бути видані будь-кому, хто винаходить новий, оригінальний та декоративний дизайн (термін дії – 14 років). Патент на рослину – Патенти на рослини можуть бути видані будь-кому, хто винаходить або відкриває та нестатеві відтворює будь-який окремий і новий сорт рослини (термін дії – 20 років). Права на торгову марку чи знак у формі зображення, назви, слова, літер, цифр, розташування кольорів або комбінації цих елементів, які відрізняють особливості та використовуються в діяльності з торгівлі товарами чи послугами. Знак - це позначення у вигляді зображення, назви, слова, букв, цифр, розташування кольорів або комбінації цих елементів, що має відмітні ознаки та використовується в торгівлі товарами чи послугами. Торгові марки – це марки, які використовуються на товарах, якими торгує особа чи декілька осіб спільно чи юридична особа, щоб відрізнити їх від інших подібних товарів. Знаки обслуговування, а саме бренди, що використовуються в послугах, якими торгує особа чи декілька осіб спільно чи юридична особа, щоб відрізнити їх від інших подібних послуг. Колективні бренди - це бренди, які використовуються на товарах або послугах з однаковими характеристиками, якими торгують декілька осіб або юридичних осіб, щоб відрізнити їх від інших подібних товарів чи послуг. Права на бренд - це особливі права, надані державою власникам брендів, зареєстрованим у Загальному реєстрі знаків для Fakultas Komputer Desi Febriani QUIZ Selected Section Class 5 протягом певного періоду часу, використовувати бренд самостійно або надавати дозвіл комусь чи кільком

особам разом чи законним суб'єктів, щоб використовувати його. Промисловий зразок - це створення форми, конфігурації або композиції ліній або кольорів, або ліній і кольорів, або поєднання тривимірних або двовимірних форм які створюють естетичне враження та можуть бути реалізовані у тривимірних або двовимірних візерунках і можуть бути використані для виробництва продукту, предмета, промислового товару чи ремесла. Комерційна таємниця – це інформація, яка невідома громадськості у сфері технологій та/або бізнесу, має економічну цінність, оскільки вона корисна для підприємницької діяльності та зберігається в таємниці власником. Незважаючи на те, що інтелектуальну власність часто ігнорують, її слід підтримувати та захищати, оскільки вона складається з найважливіших активів компанії. На жаль, багато штатних юристів не розуміють різних типів інтелектуальної власності, вони не знають правильних кроків для його захисту чи заохочення до його створення. Цю нестачу знань виправляє Practical Law, інструмент, який надає численні ресурси для штатних юристів, щоб легко ознайомитися з чотирма основними типами інтелектуальної власності та її правових засад [1].

Практичне право – заявка на патент і судове переслідування. Отримання та підтримка патентів може бути дорогим, оскільки для їх підтримки необхідно сплачувати щорічні або регулярні збори. І, як і торговельні марки, патенти придатні лише в країні, де їх було видано. Тому штатний консультант має розглянути, які країни та ринки вимагають патентного захисту. Товарний знак може бути будь-яким словом, фразою, символом, дизайном або комбінацією цих речей, які ідентифікують ваші товари чи послуги - це те, як клієнти впізнають вашу компанію на ринку. Торгова марка використовується для товарів; для послуг використовується «знак обслуговування». Торгова марка має багато переваг, зокрема забезпечення правового захисту вашого бренду. Захист від підробок і шахрайства. Торгова марка не означає, що ви володієте певним словом чи фразою. Ключем до отримання захисту торгової марки є необхідність ідентифікації конкретних категорій товарів і послуг, які охоплюватиме марка. Крім того, компанія повинна фактично використовувати або надавати такі товари та послуги у вибраних категоріях або мати добросовісність і демонструвати намір робити це. Практичне право – інструментарій реєстрації та підтримки торгових марок. Вкрай важливо, що штатні юристи повинні вживати заходів для захисту інтелектуальної власності у цифровому суспільстві.

Література:

1. Воронкова Валентина, Капітаненко Наталія, Нікітенко Віталіна. Правові засади захисту інтелектуальної власності у цифровому суспільстві. ScienceRise: Juridical Science: журнал 2019. Випуск 4 (10). С. 32-37.

Мар'єнко В.Ю.,

аспірантка другого року навчання
спеціальності 073 кафедри менеджменту
організацій та управління проектами
Інженерного навчально-наукового
інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ,
м. Запоріжжя

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК УМОВА ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ МІЖНАРОДНОГО ПРОСТОРУ

СУІБ (Система управління інформаційною безпекою) – структура та впровадження у багатьох компаній, закріплена у компанії процедура, за допомогою якої інформація (особливо персональні дані) мають бути захищені. Ця процедура встановлює необхідні для цього процеси, які регулюють інформаційну безпеку в компанії та забезпечують постійний контроль та вдосконалення. У результаті впровадження цієї програми ризики виявляються та контролюються за допомогою відповідних технічних та організаційних заходів.

Захист даних захищає конфіденційність людей, безпека даних пов'язана із захистом даних, які повинні ідентифікувати особу. Інформаційна безпека включає у себе безпеку цифрової та аналогової інформації з особистими посиланнями. Оскільки ІТ-безпеку можна розглядати як частину інформаційної безпеки, вона має справу з безпекою інформації та систем, що зберігаються в електронному вигляді. Має бути забезпечений надійний рівень захисту персональних даних, який відповідає ризику. Це стосується типу, обсягу та мети обробки даних у компанії, рівня техніки, витрат і ймовірності виникнення, ризиків. Слід провести потрібні організаційні та технічні заходи, які не тільки визначають конфіденційність і безпеку даних, але й регулярно перевіряють та оцінюють їх, коригують, якщо необхідно [1].

GDPR - це по суті набір нових правил щодо того, як можна обробляти персональні дані клієнтів бізнесу або користувачів сайту. Стаття 32 GDPR націлена на створення системи безпеки інформації та даних системи управління інформаційною безпекою (ISMS). Структура та реалізація системи управління інформаційною безпекою покладається на вище керівництво. Тут лежить стратегічна відповідальність за рішення щодо ризику та безпеку, яка забезпечує подальше існування компанії, за яку відповідає менеджер з інформаційної безпеки, який бере на себе завдання з налаштування, впровадження, контролю та моніторингу системи управління.

Спеціаліст з інформаційної безпеки піклується про оперативне впровадження - переважно у великих компаніях - і підтримує CISO/CISM у розробці концепції, навчанні співробітників. Налаштування та запровадження системи управління інформаційною безпекою є складним завданням для компаній, керівництва та працівників. Менеджери та посадові особи з

інформаційної безпеки несуть відповідальність, а у випадку сертифікації також контактні особи аудиторів. Оскільки це жива система, яка постійно розвивається, вона вимагає постійного залучення ресурсів на всіх рівнях організації. Існують початкові витрати під час налаштування та впровадження системи, поточні витрати на експлуатацію системи.

Будь-яка організація, яка обробляє персональні дані громадян ЄС, незалежно від її місцезнаходження, підпадає під дію GDPR, закону про конфіденційність і захист даних 2018 року в Європейському Союзі та Європейській економічній зоні. Невідповідність GDPR може призвести до заборони на обробку даних, призупинення передачі даних і штрафів у розмірі до 20 мільйонів євро – приблизно 23,2 мільйона доларів – або 4% річного світового обороту. Завдяки цьому GDPR формує стратегії захисту даних у всьому світі, вимагає підходу, заснованого на оцінці ризиків до діяльності з обробки даних [2].

Хоча більшість компаній використовують дані користувачів, безпека не обов'язково є їх основною діяльністю. Однак організації все ще повинні розуміти та виконувати ключові вимоги GDPR, щоб забезпечити відповідність. Для цього потрібна підтримка на рівні правління. Законодавство GDPR є детальним і вимагає від компаній змінити або адаптувати свої поточні процедури та процеси обробки даних і знайти для цього ресурси. Дотримання цих семи найкращих практик допоможе згладити шлях до відповідності GDPR.

1. Слід призначити уповноваженого із захисту даних. Організації, які обробляють або обробляють великі обсяги персональних даних, повинні призначити незалежного спеціаліста із захисту даних (DPO), який звітує перед правлінням. Основна роль DPO полягає в тому, щоб гарантувати, що організація обробляє персональні дані всіх своїх суб'єктів даних, включаючи співробітників, клієнтів, постачальників або будь-яких інших осіб, і дотримується чинних правил захисту даних. Це передбачає навчання організації та її співробітників щодо відповідності, навчання персоналу, який бере участь в обробці даних, ведення записів усіх дій з обробки даних і проведення регулярних перевірок безпеки. DPO також діє як точка контакту між компанією та будь-якими наглядовими органами.

2. Класифікувати всі дані, щоб забезпечити їх конфіденційність, цілісність і доступність, для чого організація повинна знати, якими даними вона володіє. Провести інвентаризацію даних, щоб зацікавлені сторони могли краще зрозуміти якість і цінність даних, за які вони відповідають, класифікувати їх належним чином. Легше переконатися, що заходи безпеки та конфіденційності є адекватними та виправданими, якщо дані класифіковано та позначено як ідентифікаційна інформація [3].

3 Виконати оцінку впливу на конфіденційність перш ніж почати обробку даних, слід виконати оцінку впливу на конфіденційність (PIA). PIA має визначати ризики, які можуть виникнути внаслідок збору, використання та обробки ідентифікаційної інформації. Це важливий компонент підходу GDPR до конфіденційності за проектом обробки даних, що допоможе вбудувати конфіденційність і безпеку даних у дизайн систем і операцій. Це залучатиме

участь усієї організації, оскільки кожен відділ оброблятиме та використовуватиме ідентифікаційну інформацію різними способами. Слід почати із визначення того, як дані проходять через організацію, зокрема, де та як вони збираються; як і де він використовуються; ким, як, де і протягом якого часу зберігаються; чи передається інформація третій країні або міжнародній організації. У той час як моделювання загроз визначає ризики безпеки для цих даних, РІА вимагає оцінки дій, щоб визначити рівень ризику конфіденційності та ідентифікувати ті, які становлять високий ризик. Ризик конфіденційності визначається такими способами: невиконання розумних очікувань особи щодо конфіденційності, наприклад, збір непотрібної інформації; відсутність згоди користувача на збір даних. Якщо РІА показує високий ризик для прав і свобод суб'єктів даних, GDPR вимагає оцінки впливу на захист даних на відповідність.

4. Документувати, підтримувати та забезпечувати дотримання політики конфіденційності, процедур і процесів. Інвентаризація даних і карти потоку даних повинні постійно оновлюватися, щоб DPO знав, які дані збираються і для чого, як вони використовуються, де зберігаються та як захищені, як контролюється доступ і як вони будуть видалені. Задokumentована політика конфіденційності та обробки даних має охоплювати людей, процеси та системи, задіяні у цій діяльності, щоб гарантувати, що дані завжди залишаються захищеними та належним чином обробляються. Переконайтеся, що розробники та ті, хто використовує ці дані, розуміють, як ця політика впливає на них. Політики також повинні передбачати рівні автентифікації, авторизації, обліку та шифрування даних як у стані спокою, так і під час передачі. Правильне шифрування та обробка збору даних значно зменшить штрафи за порушення даних. Відповідність також може вимагати перегляду контрактів з постачальниками, щоб включити відповідність вимогам GDPR, включаючи положення про періодичні аудити [4].

5. Слід навчити співробітників GDPR, які повинні розуміти свою відповідальність за захист даних. Навчання персоналу має охоплювати політику конфіденційності організації та концепції персональних даних. Будь-хто, хто працює з даними або обробляє їх, повинен розуміти свою роль у забезпеченні безпеки даних і знати відповідні процедури та процеси. Провести регулярні сеанси підвищення кваліфікації, щоб зберегти інформацію про конфіденційність.

6. Випробувати процедури реагування на порушення даних. Існує 72-годинний ліміт для повідомлення місцевого органу із захисту даних (DPA) про порушення даних, яке може призвести до шкоди суб'єктам даних. GDPR зобов'язує постраждалих суб'єктів повідомляти «без зайвої затримки», регулярно тестувати процедури управління порушеннями та відповіді на запити суб'єктів даних, щоб переконаватися, що працівники можуть дотримуватись цих термінів. Працівники повинні знати, як ідентифікувати та повідомити про втрату даних усередині компанії, хто відповідає за спілкування з DPA та клієнтами.

7. Моніторинг та аудит дотримання GDPR. Організаціям необхідно проводити регулярні перевірки практик захисту конфіденційності, щоб

підтвердити відповідність GDPR. Записи всіх даних, які зберігаються, як вони обробляються, деталі будь-якої передачі даних в інші країни та те, як вони захищаються, повинні підтримуватися в актуальному стані. Проводити регулярну оцінку ризиків, щоб визначити, чи потребують оновлення методи обробки даних, документація та політика конфіденційності, необхідно підтримувати безпеку IT-інфраструктури, застосовувати найкращі практики GDPR, щоб залишатися сумісними.

Ці сім найкращих практик є основою надійного проекту, сумісного з GDPR, який гарантує обробку та переміщення персональних даних. Однак це не тривіальні завдання, які можна випадково поставити галочкою. Запровадження базових засобів контролю, необхідних для виконання вимог GDPR, не обов'язково призведе до адекватної та стійкої стратегії обробки даних [5].

Відповідність - це безперервний процес, а не одноразова діяльність. Інвестиції у відповідність GDPR створюють більш безпечну IT-інфраструктуру та показують споживачам, що організація серйозно ставиться до конфіденційності та безпеки своїх даних. Після того, як СУІБ налаштовано та встановлено, система управління інформаційною безпекою може бути піддана сертифікації відповідно до стандарту ISO 27001. Повинні бути встановлені процедури та правила (керівництва, процеси тощо), які визначають, контролюють, та покращують інформаційну безпеку на постійній основі як частину безперервного процесу.

Сертифікація є головною метою організацій для успішного вирішення глобальних проблем інформаційної безпеки.

Література:

1. Voronkova Valentyna, Kaganov, Yuriy, & Metelenko, Natalia. Conceptual basis of «the digital economy forsite model»: european experience (Концептуальні засади моделі «форсайт цифрової економіки»: європейський досвід). HUMANITIES STUDIES : Collection of Scientific Papers / ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house «Helvetica№», 2022. 10 (87). С.9-19.

2. Voronkova Valentina, Nikitenko Vitalina, Metelenko Natalya. AGILE-economy as a factor in improving the digital society. (AGILE-економіка як фактор вдосконалення цифрового суспільства). Baltic Journal of Economic Studies, Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022, Vol.8. No 2. P. 51-58.

3. Мар'єнко В.Ю. Інформаційне забезпечення менеджменту в організаціях як складних системах в умовах цифровізації. Modern scientific strategies of development : collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2022. P. 62-81.

4. Мар'єнко В.Ю. Цифрова економіка та її вплив на розвиток сучасного виробництва. VIII Международная научно-практическая конференция. The 8th International scientific and practical conference “International scientific innovations in human life” (February 16-18, 2022) Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom. 2022. С.577-586.

5. Марьенко Виктория. Развитие цифровой экономики в условиях глобализации и цифрового общества (на примере Китая). *Laisvalaikių tyrimai: elektroninis mokslo žurnalas*, 2022 1, (19), 24–32, eISSN 2345-0339.

Шарова Тетяна Михайлівна

доктор філологічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу роботи з обдарованою молоддю
ДНУ «Інститут модернізації змісту
освіти»;

Кремінський Борис Георгійович

доктор педагогічних наук, доцент,
начальник відділу
роботи з обдарованою молоддю ДНУ
«Інститут модернізації змісту освіти»;

Мистюк Світлана Петрівна

завідувач сектору відділу
роботи з обдарованою молоддю ДНУ
«Інститут модернізації змісту освіти»

ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Більшість науковців переконані в тому, що питання академічної доброчесності стосується тільки людей, які перебувають в науковому полі зору. Насправді, це питання має значно ширші кордони. Наразі, в умовах дистанційного навчання, академічної доброчесності, по відношенню до виконання різних видів робіт, повинні дотримуватись усі здобувачі, незалежно від рівня освіти. При чому, акцентуємо увагу на тому, що аспекти доброчесності стосуються і здобувачів закладів загальної середньої освіти, і здобувачів фахової передвищої освіти, а також здобувачів вищої освіти. Здобувачі різних рівнів освіти, так як і педагогічні та науково-педагогічні працівники закладів освіти, повинні неухильно дотримуватись законодавчої бази, що регулює питання порядності, чесності, правдивості, відкритості тощо.

У науковому світі питання академічної доброчесності вивчали дослідники з різних аспектів. Ключові проблеми здійснення процесу навчання в дистанційному форматі, зокрема дотримання академічної доброчесності під час виконання письмових завдань чи написання контрольних занять представлено в дослідженні Наливайко О., Калістової О., Полякова Д. [4]. Вчені стверджують той факт, що дотримання академічної доброчесності призводить до якісного освітнього процесу. У дослідженні Тицької Я. акцентовано увагу на принципах академічної доброчесності та різних видах плагіату [5]. На фундаментальні цінності академічної доброчесності у науковому дослідженні вказує Козін Д.,

наголошуючи при цьому на академічній культурі [3]. Однак на сьогодні відсутні цілісні дослідження, де зазначались би особливості дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти в умовах воєнного часу.

Дослідники проводять опитування на предмет того, якими додатками краще усього користуватися під час дистанційного навчання, аби дотримуватись академічної доброчесності [4, с. 150]. Здебільшого – це ZOOM, де можна не тільки комунікувати, а й здійснювати за потреби відеозапис створеної зустрічі-конференції. Вчені приходять думки, що академічну доброчесність можна розуміти у чотирьох вимірах: індивідуальному, інституційному, системному, колегіальному [5, с. 5]. Однак, усвідомлюємо, що означене питання можна аналізувати по-різному, оскільки щоразу воно може проявлятися в різноманітних аспектах та стосуватися різних осіб одночасно. Тут важливим є розуміння того, для чого навчаєшся і що в результаті хочеш мати. Тому, під час дистанційного навчання важливим є той момент, коли здобувач освіти прагне вчитись, а не списувати чи просто формально виконувати вказані вчителем завдання.

Відомо, що з повномасштабним вторгненням РФ в Україну, відбулося переосмислення життєвих цінностей. Однак, попри воєнні події, Україна мужньо тримає освітянський фронт і намагається забезпечити якісним освітнім процесом здобувачів освіти різних рівнів. Після пандемії коронавірусу COVID-19 вже маємо розуміння дистанційного та змішаного навчання в закладах освіти. Однак, організація та проведення різноманітних конкурсів, олімпіад, турнірів для учнів та студентів в дистанційному форматі – важке випробування. Підготовка до такого формату досить важка та тривала у часі. І тут слід розуміти, що лише системний підхід до вивчення конкретного предмету, яким цікавиться здобувач освіти, дозволить мати гідний результат. На цьому етапі важливо, аби і здобувачі освіти, і вчителі та викладачі працювали злагоджено і разом готувались до інтелектуальних змагань. У першу чергу, це знання нормативної бази, правил змагань, вироблення навичок дистанційної роботи на регіональному, обласному, всеукраїнському рівнях.

На думку науковців треба вчити здобувачів освіти дотримуватись форм етики та вказувати на достовірні джерела інформації та результати [1, с. 124]. Дослідники вказують на те, що академічна не доброчесність може бути створена на свідомому рівні, або без певної користі здобувача. Однак, здебільшого прояви академічної доброчесності помітні більше всього у тих питаннях, коли навмисне порушуються загальноприйнятні норми з подальшим отриманням вигоди на користь того, хто запозичив текст [1, с. 107]. Академічний плагіат, списування, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація – це далеко не повний перелік дій, який може використовувати у своїй діяльності людина, недотримуючись академічної доброчесності.

З метою уникнення недотримання академічної доброчесності у будь-якому закладі освіти, треба проводити роз'яснювальну роботу та інформувати здобувачів освіти про наслідки плагіату, порушення етики, неправдивості результатів. Здійснивши наукові дослідження Козін Д. вказує на те, що «67% систематично використовують таку форму академічного шахрайства, як

списування» [3, с. 2]. Тому означене питання важливе з точки зору проведення моніторингу участі здобувачів освіти у академічній недоброчесності. Часто вчителі просто пояснюють здобувачам освіти, що краще написати власну думку, аніж списати чужу. Навіть якщо власна думка буде досить короткою, вона все ж таки буде мати більшу вагу перед списаним текстом.

Готуючись до занять, здобувачі освіти повинні чітко розуміти та усвідомлювати, як треба працювати із літературою, яку вони знаходять в Інтернет-просторі. Для чого використовувати підручники та посібники, які є доступні в бібліотеці кожного закладу освіти. Однак, із дистанційною формою навчання все значно ускладнюється і єдиним джерелом для роботи є Інтернет. Особливо гостро ця проблема постала сьогодні, коли внутрішньо переміщені здобувачі освіти разом із батьками змушені були залишити власні домівки, домашню бібліотеку і знайти безпечне місце далеко від дому.

У Законі України «Про повну загальну середню освіту» (частина 1 статті 43 вказаного Закону) вказано, що здобувачі освіти обов'язково повинні дотримуватись академічної доброчесності і порушувати цей закон не можна. Натомість вчителі доволі часто мають справу з батьками, коли безпідставно їх звинувачують у тому, що їхня дитина самотійно все виконує та не займається фабрикацією чи фальсифікацією. Здобувачам освіти треба пояснювати, що використання Інтернет джерел можливе, однак, взяту інформацію треба переосмислювати і подавати піз коректними посиланнями на першоджерело. У такому випадку можна посылатись на наукові думки відомих вчених, на дослідження, які можуть бути основою тих завдань, які виконуються здобувачами в освітньому процесі.

Для розуміння питання академічної доброчесності здобувачам освіти можна радити проходження онлайн курсів на різноманітних вітчизняних та закордонних ресурсах з академічної доброчесності. Так, наприклад, можна зануритись у проходження онлайн-курсів:

- «Академічна доброчесність» (онлайн-платформа EdEra) – україномовний контент;
- «Академічна доброчесність в університеті» (онлайн-платформа ВУМ) – україномовний контент;
- «Академічна доброчесність: онлайн курс для викладачів» (онлайн платформа Prometheus) – україномовний контент [6, с. 13].

Подібні курси можна знайти на закордонних онлайн-ресурсах, що дозволить опанувати певними компетентностями та глибше зануритись в означене питання. Розуміємо, що проходження онлайн-курсів є лише основою або підґрунтям до розуміння та усвідомлення того, що таке академічна доброчесність [7, с. 23]. Дотримання етики під час виконання завдань різного типу є обов'язковою умовою кожного здобувача. Дослідники стверджують, що в освітньому середовищі дотримання етичних норм у використанні інформаційних джерел та під час виконання письмових навчальних робіт наразі залишається гострою освітньою проблемою [2, с. 51].

Під час виконання завдань треба усвідомлювати, що самотійна робота

кожного учасника освітнього процесу – головна передумова правильного підходу до розуміння академічної доброчесності. В умовах воєнного стану в Україні здобувачі освіти прагнуть долучатись до різноманітних конкурсів, олімпіад, турнірів, підтверджуючи тим самим власні знання та академічну культуру. У цьому аспекті усі учасники інтелектуальних змагань розраховують на академічну доброчесність кожного, хто долучається до цього процесу.

У перспективі бачиться робота зі здобувачами освіти на рівні консультацій та надання практичної допомоги з питань дотримання академічної доброчесності з метою підготовки до інтелектуальних змагань, а також координації під час проведення конкурсів, олімпіад, турнірів. Віримо в те, що еліта української нації гідно представлятиме нашу державу на всеукраїнському та міжнародному рівнях.

Література:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнародний благодійний Фонд «Міжнародний фонд дослідження освітньої Політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова К.: Таксон, 2016. 234 с.
2. Завадська Н., Ігнатюк М. Формування інформаційної компетентності як запорука дотримання академічної доброчесності: роль бібліотеки закладу вищої освіти. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2020. №. 5. С. 44–65.
3. Козін Д.О. Академічна доброчесність – виклик сучасній освіті. Матеріали II Всеукраїнської науково-методичної конференції «Забезпечення якості вищої освіти». 2020. С. 1–3.
4. Наливайко О., Калістова О., Поляков Д. Дотримання академічної доброчесності навчальних досягнень здобувачів освіти в процесі дистанційного навчання. *Освітологічний дискурс*. 2020. Т. 31. №. 4. С. 143–162.
5. Тицька Я. О. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2018. №. 34. С. 4–7.
6. Шарова Т.М. Академічна доброчесність і академічне письмо: цифровізація та комунікація. *Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника: збірник матеріалів V усеукраїнської науково-практичної конференції*, (м. Суми, 29-30 жовтня 2021 року) / за ред. О. М. Семеног. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. Випуск 5. С. 12–14.
7. Sharov S. Popularization of academic integrity through massive open online courses. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*. 2020. № 53. pp. 23–26.

Тарасевич Тетяна Юріївна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічно-правових
дисциплін Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ІСТОРИКО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ЕВТАНАЗІЇ: УКРАЇНА ТА ЗАРУБІЖНІ КРАЇНИ

Евтаназія з'явилася в момент прийняття людиною рішення про добровільний відхід з життя з використанням спеціальної медичної процедури. Відомості про застосування евтаназії сягають корінням у стародавню Індію, де норми поведінки зобов'язували «накласти на себе руки» жінок-вдів, а також в Японію, де вже в Новий час престарілих жителів з гірських сіл, що перетворилися на тягар для своїх родичів, за їх згодою відвозили на священну гору, залишаючи вмирати.

У Стародавньому Римі вбивство на прохання потерпілого залишалося безкарним. Сократ і Платон вважали цілком правомірним умертвіння невиліковно хворих людей. А ось Аристотель, навпаки, був противником такого підходу [1].

«Смертю з жалю» називалося її застосування до психічно хворих людей та інвалідів у Німеччині після приходу до влади нацистів, після того як Гітлер розв'язав війну в Європі 1939 року. Так знищували «неповноцінні життя» [2].

Проблема евтаназії і добровільного відходу з життя невиліковно хворої людини широко обговорюється на Заході з кінця 50-х років. Вважається, що однією з причин цього став розголос практики американського лікаря-патологоанатома Джека Кеворкяна. У 1958 р. доктор Кеворкян опублікував у пресі низку статей, у яких закликав безболісно позбавляти життя злочинців, засуджених до смертної кари, а їхні тіла використовувати для наукових дослідів, а окремі органи – для трансплантацій. Пізніше, ставши свідком безглуздо жорстоких самогубств, він дійшов думки, що зневіреном, безнадійно хворим людям, які вирішили покінчити з життям, потрібна в цьому допомога. Від словесних і газетних виступів Кеворкян перейшов до справи і запатентував свій винахід, який згодом журналісти назвали «машиною смерті» [3]. За допомогою цього пристосування у вигляді крапельниці можна швидко і безболісно умертвляти людей. В апараті було передбачено і спеціальний пристрій для переривання процедури, якщо доброволець несподівано змінить своє рішення. Надалі він удосконалив «суїцидальну» (вбивчу) машину, забезпечивши її маскою з автоматичною подачею смертельної дози вуглекислого газу.

Багато безнадійно хворих людей скористалися цим апаратом у присутності його автора. У США це викликало обурення громадськості. Занепокоєння пов'язане передусім із тим, що колишній патологоанатом одноосібно, без

консиліуму лікарів-фахівців визначає фатальність хвороби й асистує у подібних справах. За чверть століття Джек Кеворкян зупинив життя близько 130 хворим. Багаторічна тяганина його зі судами штату Мічиган, які кілька разів його виправдовували, закінчилася його засудженням. Ще раніше професійна асоціація американських медиків позбавила його звання лікаря. Сам він отримав прізвисько «доктор-смерть» [4].

Піонером у галузі легалізації добровільної смерті стали Нідерланди. З 1 квітня 2002 р. Нідерланди стали першою країною у світі, яка законодавчо закріпила за смертельно хворими пацієнтами право на активну евтаназію. Згідно із законодавством Нідерландів, смертельна процедура може бути застосована до хворих не молодше 12 років і здійснена тільки на вимогу пацієнта, якщо буде доведено, що його страждання нестерпні, хвороба невиліковна і лікарі не можуть нічим допомогти. Для дітей від 12 років обов'язковою умовою є згода батьків. При цьому вимагається повторна згода самого пацієнта. Рішення уповноважені виносити як мінімум два лікарі, а в разі сумніву справу розглядає прокуратура [5, с. 160]. Також евтаназія дозволена в Бельгії, Голландії, Швейцарії (у кантоні Цюріх), Люксембурзі, Канаді, у деяких штатах США (Вашингтон, Вермонт, Джорджія і Орегон). Деякі держави як альтернативу евтаназії виділили окрему норму – привілейоване вбивство. Ідеться про Азербайджан, Болгарію, Грузію, Данію, Німеччину та Польщу [6].

У березні 2021 р. евтаназію дозволили в Іспанії. Умови здебільшого такі: евтаназію може зробити тільки невиліковно хвора людина, хвороба якої прогресує і завдає їй фізичних та (або) моральних страждань, а за прогнозами лікарів жити їй залишається не більш ніж пів року. Єдина країна у світі, де евтаназію може зробити не її громадянин, – Швейцарія. Там заборонена комерційна евтаназія, тому діє така схема: добровільно перервати своє життя можна через спеціальну громадську організацію. Для цього потрібно внести членський внесок – приблизно 6000-10 000 євро. Ціна залежить від того, один пацієнт приїде чи із сім'єю, скільки він хоче побути у Швейцарії до процедури, який влаштувати похорон і як переправляти прах на батьківщину [7].

У середині 1990-х у північній частині Австралії практикувалася евтаназія, однак після втручання федеральної влади таку практику заборонили. Зрештою, найнесподіваніший і, можливо, найбільш цинічний спосіб добровільного відходу з життя винайшов австралійський доктор Філіп Нітшке. Змученому безнадійною боротьбою за життя пацієнтові пропонується зіграти з комп'ютером. У разі програшу на екрані з'являється ввічливе питання: «завершити гру?». Отримавши ствердну відповідь, електронний партнер дає сигнал механізму, який виробляє смертельну ін'єкцію у вену. За період з вересня 1996-го по березень 1997-го, поки на північній території Австралії діяв закон, що дозволяв евтаназію, таким способом скористалися четверо людей. Після того як федеральний парламент скасував цей закон, «машина смерті» перекочувала в Англію, стала експонатом Музею науки в Лондоні. А в самій Австралії демонструвати її заборонено [8].

В Україні заборонена будь-яка форма евтаназії. Так, у Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» в ч. 3 ст. 52 вказано, що

медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії – навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань. Такі дії кваліфікуються як умисне вбивство (без пом'якшувальних та обтяжувальних обставин) (ч. 1 ст. 115 Кримінального кодексу України). Водночас у ст. 43 Закону «Основи законодавства України про охорону здоров'я» передбачено, що якщо пацієнт відмовляється від лікування, лікар має право взяти від нього письмове підтвердження, а при неможливості його одержання – засвідчити відмову відповідним актом у присутності свідків. Якщо відсутність згоди може призвести до тяжких для пацієнта наслідків, лікар зобов'язаний йому це пояснити. Аналогічне застереження міститься і в клятві Гіппократа, щоправда, в законодавстві України офіційно прийнятої клятви Гіппократа немає. На сьогодні діє Указ Президента України «Про клятву лікаря», в якій ні слова не сказано про евтаназію.

Основи законодавства України про охорону здоров'я громадян передбачають відмову пацієнта від медичного втручання (ч. 4 ст. 43). При цьому, як наголошує І. Синюта, у разі здійснення права на згоду на медичну допомогу згода повинна відповідати таким критеріям правомірності: а) інформованість; б) добровільність; в) компетентність. Нормативне забезпечення цих критеріїв спричинює чимало неоднозначностей [9, с. 17]. У таких випадках хворому або його законному представникові в доступній для нього формі мають бути роз'яснені можливі наслідки, про що оформляється спеціальний запис у медичній документації, що підписується лікарем, хворим або його законним представником. Водночас на початку 2021 року віцеспікер Верховної Ради Руслан Стефанчук представив Концепцію поновлення Цивільного кодексу, в якій пропонується «розглянути питання про можливість легалізації пасивної евтаназії (відключення від приладів життєзабезпечення) і асистованого самогубства (коли лікар тільки дає пацієнтові смертельний препарат або виписує рецепт на нього, а не робить ін'єкцію)».

Отже, можемо зробити висновок, що евтаназія у деяких випадках може стати способом вбивства, шляхом підкупу медперсоналу і суперечити присязі Гіппократа. Легалізація евтаназії досі викликає сумніви, викликаючи масу обговорень, засуджень і критики. Однозначного ставлення до евтаназії в світовому суспільстві немає. При обговоренні постають питання етики, моралі, наголошують і на слабкості законодавчої системи. Процес штучного переривання життя в різні часи суспільство приймало або відкидало. Утім, сучасний розвиток медицини дає можливість продовження людського життя і лікування багатьох хвороб, що, безумовно є певним прогресом у розитку людської цивілізації.

Список літератури:

1. Legoute S. Euthanasia and the Right to Die. *Undergraduate Law Journal*. 2016. P. 91–97.
2. Chatterjee Pyali. Right to Life with Dignity also includes Right to Die with Dignity: Time to Amend Article 21 of Indian Constitution and Law of Euthenesia. Disha Law College Raipur. 2015. URL:

http://www.academia.edu/21351464/Right_to_Life_with_Dignity_also_includes_Right_to_Die_with_Dignity_Time_To_Amend_Article_21_of_Indian_Constitution_and_Law_of_Euthenasia (viewed on 10.10.2022).

3. Pereira J. Legalizing Euthanasia or Assisted Suicide: The Illusion of Safeguards and Controls. *Current Oncology*. 2011. No. 2. P. 38–45.

4. Steinbrook R. Physician-assisted death – from Oregon to Washington State. *N Engl J Med*. 2008. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19073972>

5. Черевко К. О. Щодо питання евтаназії в Україні. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2016. № 4 (58). С. 159–165.

6. Евтаназія в Україні: de lege lata v de lege ferenda. *LexInform*. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/evtanaziya-v-ukrayini-de-lege-lata-v-de-lege-ferenda/> (viewed on 10.10.2022).

7. Балаєва Т. Укол милосердя. Легалізація евтаназії в Україні: за і проти. *ЛІГА.net*. URL: https://project.liga.net/projects/euthanasia_in_ukraine_ua/ (viewed on 10.10.2022).

8. Ethics of euthanasia. *British Broadcasting Corporation*. URL: <http://www.bbc.co.uk/ethics/euthanasia/overview/introduction.shtml> (viewed on 10.10.2022).

9. Синюта І. Право на згоду та право на відмову від медичної допомоги: особливості та межі здійснення. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 10. С. 15–19.

Нікітенко Віталіна Олександрівна

доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри менеджменту
організацій та управління
Інженерного навчально-наукового
інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРОСТОРУ

Протягом останнього року реформи юстиції залишалися одними з політичних питань. Багато держав-членів провели значні реформи, спрямовані на зміцнення незалежності судової влади, включаючи реформи, пов'язані зі складом і повноваженнями судових рад, удосконаленням процедур призначення суддів або зміцненням автономії паркетних підлог. Держави-члени ЄС запровадили заходи для підвищення ефективності та якості правосуддя, такі як подальша цифровізація систем правосуддя та спрощення доступу до правосуддя. У той же час у кількох державах-членах залишаються структурні проблеми щодо незалежності судової системи. Деякі держави-члени відчувають труднощі з призначенням до вищих судів і голів судів. В інших випадках існує занепокоєння щодо незалежності/самостійності прокуратури, а дисциплінарні

процедури використовуються для обмеження незалежності судової системи.

Щоб вирішити ці проблеми, рекомендації Комісії ЄС заохочують, наприклад, більш широке залучення судової влади до процедур призначення та більшу автономію прокурорів, а також закликають держави-члени надати достатні ресурси системам правосуддя. У Гонконзі, де неофіційна первинна система серед продемократичних кандидатів загрожувала призвести до ганебної поразки пропекінських кандидатів, китайський уряд розірвав угоду «Одна партія, дві системи» та ввів драконівський закон про «національну безпеку», який буквально поклав край політичним свободам на території та дозволив балотуватися лише «патріотам» (тобто пропекінським кандидатам).

У Бангладеш уряд на чолі з прем'єр-міністром Шейхом Хасіною ув'язнив, примусово зник і стратив членів політичної опозиції, а також застосував сили безпеки для залякування виборців і кандидатів. На міжнародних форумах, таких як Рада ООН з прав людини, китайські чиновники проголошують зростання свого валового національного продукту як достатній показник прав людини. Природно, вони рішуче виступають проти всіх спроб оцінити їхні громадянські та політичні права, таких як затримання мільйона уйгурів та інших тюркських мусульман у Сіньцзяні, щоб змусити їх відмовитися від своєї релігії, культури та мови. Але вони також відкидають будь-яку критику своєї економічної та соціальної політики, яка виявляє нерівні права чи дискримінацію [1].

Щоб уникнути такого контролю, Пекін вдається до всіх варіантів стратегії батога й пряника у своїх зовнішніх справах. Серед пряників – проект на трильйони доларів під назвою «Ініціатива «Один пояс, один шлях», програма розвитку інфраструктури, яка сприяє «спільноті доль» на чолі з Пекіном. Проект настільки непрозорий, що піддається маневрам корумпованих лідерів, які розкрадають його кошти, залишаючи своїх людей боротися з непосильними боргами. Щодо палиць, то вони були очевидними в економічній відплаті Пекіна Австралії за нахабство закликати до незалежного розслідування походження Covid-19 або в погрозах Пекіна заблокувати вакцини проти Covid, призначені для України, якщо її уряд це зробить. не відмежовується від спільної урядової декларації. влади будь-якою ціною.

Відповідно до вищої логіки автократичного правління, деякі диктатори настільки рішучі вчепитися за владу, що готові ризикнути заради цього гуманітарною катастрофою. Президент Сирії Башар аль-Асад є втіленням цього безжального розрахунку, він зайшов так далеко, що бомбив (за допомогою Росії) лікарні, школи, ринки та житлові будинки в районах, контрольованих озброєною опозицією, спустошуючи та обезлюднюючи цілі регіони країни. У Венесуелі Ніколас Мадуро також керував розвалом своєї країни – гіперінфляцією, зруйнованою економікою та мільйонами людей, які втекли.

Правляча військова хунта в М'янмі та Талібан в Афганістані, схоже, виявляють таке ж нехтування суспільним добробутом, як це зробив уряд Ефіопії, втягнувшись у конфлікт, який почався в регіоні Тіграй, і армія Судану, навіть якщо тепер вона заявляє, що хоче повернутися до спільного урядування з суданцями, які хочуть демократії. Надії на підтримку противників демократії,

таких як Китай, Росія, Саудівська Аравія чи Об'єднані Арабські Емірати, рідко буває достатньо, щоб запобігти такому руйнуванню, спричиненому менталітетом «своїх». погано-для-народу» автократів. Демократії не вистачають. Сучасні демократії, звичайно, не мають зіркового досвіду вирішення проблем суспільства.

Загальноприйнято вважати, що зрештою демократії піднімаються чи падають завдяки власному прикладу, але надто часто цей приклад був невтішним. Сучасні демократичні лідери не в змозі впоратися з викликами, з якими стикається світ. Слід визнати, що демократії за своєю природою безладні. Розподіл повноважень неминуче уповільнює їх виконання, але це ціна, яку потрібно заплатити, щоб уникнути тиранії - проблеми, яка особливо пронизує систему уряду Сполучених Штатів. Однак у наші дні демократії часто зазнають невдач у сферах, які виходять за межі, властиві системі стримувань і противаг демократичних систем [2].

Така невтішна поведінка переважає навіть тоді, коли плюралізм демократичних держав - їхні вільні засоби масової інформації, активне громадянське суспільство, незалежні законодавчі органи та суди - часто перетворюється на тиск на їхні уряди, щоб вони вирішували найсерйозніші проблеми. Кліматична криза становить серйозну загрозу, але демократичні лідери задоволені косметичними рішеннями, здавалося б, не в змозі вийти за рамки національних перспектив і інтересів, щоб вжити необхідних рішучих дій. Демократичні країни відреагували на пандемію, розробивши високоефективні вакцини месенджерної РНК за надзвичайно короткий час, але вони не змогли забезпечити, щоб цей рятівний винахід поділився з людьми в країнах з низьким рівнем доходу, що призвело до десятків смертей, яким можна було б запобігти, і збільшило ймовірність мутацій, що відбуваються у вірусі, через що він не реагує на вакцини.

Деякі демократичні уряди вжили заходів для пом'якшення економічних наслідків періодів ув'язнення, щоб захистити здоров'я громадян і уповільнити поширення Covid-19. Однак вони досі не розв'язали ширшу та повторювану проблему широко поширеної бідності та нерівності, а також не запровадили адекватних систем соціального захисту для боротьби з неминучою наступною економічною кризою. Демократичні країни регулярно обговорюють загрози, які створюють технології - поширення повідомлень ненависті та дезінформації через платформи соціальних мереж, організоване вторгнення в нашу приватність як бізнес-модель, нав'язливість нових інструментів стеження, тенденційні аспекти штучного інтелекту - але поки що вони вжито лише попередніх заходів для їх вирішення.

Дійсно, ці проблеми величезні, але, як показують кліматичні дебати, чим серйозніша проблема, тим очевидніше, що кожен уряд у світі несе відповідальність за сприяння її вирішенню. Це визнання дає можливість встановити більшу підзвітність, але багато демократичних лідерів все ще сподіваються уникнути нечітких зобов'язань, яких ніхто не змусить їх виконувати. Їх обережність, звичайно, не є гарантією ефективності. Ці демократії не набагато кращі, коли діють за межами своїх кордонів. Хоча вони

повинні постійно підтримувати демократів проти автократів, вони часто опускаються до компромісів *realpolitik*, згідно з якими підтримка «дружніх» автократів - для обмеження міграції, боротьби з тероризмом або збереження нібито «стабільності» - має пріоритет над принциповим захистом демократії. Європейський Союз досі не вжив дій на основі своїх нових повноважень, щоб обумовити великі субсидії Угорщині та Польщі повагою їхніх автократичних лідерів до демократії, прав людини та законної держави.

Вона навіть не зробила простого кроку, щоб оголосити ці два уряди «серйозними порушеннями» цінностей договору ЄС, після того, як було розпочато перегляд двох країн відповідно до статті 7 ЄС через їхні напади на демократичне правління. Загалом, кілька держав-членів дедалі частіше зловживають правилом однаковості, що діє в Європейському Союзі, у питаннях зовнішньої політики, щоб розм'якшити та перешкодити прийняттю твердої, швидкої та аргументованої колективної відповіді ЄС на напади на демократія та права людини. Уряди за межами Заходу вжили принаймні деяких продемократичних заходів і заходів проти військового перевороту, як продемонстрували Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) у випадку з М'янмою та Африканський Союз для Судану, Гвінеї та Малі. Але вони не виявили такої ж зацікавленості в спробах покласти край систематичним порушенням прав людини з боку автократичних правителів, які давно закріпилися, як-от ті, що правлять у В'єтнамі, Камбоджі та Таїланді в Азії або Руанді, Уганді та Єгипті в Африці.

Тим часом російський уряд сприяв просуванню ультраправих політиків у західних демократіях, сподіваючись дискредитувати їх і таким чином послабити тиск на Кремль, щоб той поважав прагнення росіян до більшої демократії. Протягом останнього року Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш продемонстрував дещо більше готовності критикувати певні уряди за порушення ними прав людини, замість того, щоб задовольнятися загальними закликами поважати права, яких жоден конкретний уряд не вважає зобов'язаним дотримуватися [3].

Але Гутерріш загалом згадував лише про слабкі уряди, які вже вважалися ізгоями, наприклад військова хунта М'янми після перевороту. Результат цієї битви з високими ставками між автократією та демократією залишається невизначеним. Непідзвітні уряди, як правило, погано служать своїм людям. У результаті автократи перебувають у обороні, оскільки народні протести вирують, виникають широкі продемократичні політичні коаліції, і, на відміну від фіктивних виборів, просто добре проведених виборів недостатньо, щоб гарантувати їхню владу. Проте, незважаючи на загальну привабливість демократії, її доля значною мірою залежить від поведінки демократичних лідерів.

Чи вони серйозно розв'яжуть серйозні виклики, з якими ми стикаємося, піднімуть суспільні дебати, а не применшать їх, і діятимуть послідовно, як вдома, так і за кордоном, на основі демократичних принципів і поваги до прав людини. Репрезентації «найменш поганої» системи управління може бути недостатньо, якщо розчарування громадськості нездатністю демократичних

лідерів протистояти викликам нашого часу призводить до повсюдної байдужості до демократії. Захист прав людини вимагає не лише стримування автократичних репресій, а й покращення демократичного лідерства.

Глобальне управління космосом виникло в епоху холодної війни, коли лише кілька учасників, а саме Сполучені Штати (США) і Радянський Союз, мали доступ до космічних польотів або можливостей запуску. Однак у сучасному світі 72 країни стверджують, що володіють космічними агентствами, а 14 здатні здійснювати орбітальний запуск. На жаль, це означає, що країни з низьким і середнім доходом були значною мірою виключені з написання правил, які все ще діють понад півстоліття потому. Крім того, п'ять основоположних космічних договорів Організації Об'єднаних Націй (ООН), які складають основу глобальної системи управління космосом, є продуктами свого часу, що пояснює їхній особливий акцент на запобіганні мілітаризації та колонізації космосу. Однак із швидкими темпами розвитку космосу майбутнє управління космосом повинно охоплювати додаткові загрози, спричинені новими змінами глобального порядку. Це виявиться делікатним, якщо не складним, балансуванням між заохоченням демократизації, стимулюванням комерціалізації та стримуванням мілітаризації.

Понад півстоліття ООН є основним фасилітатором глобального управління космосом і законодавства. У 1958 році було створено Управління ООН з питань космічного простору (UNOOSA) для підтримки урядів у створенні правової, технічної та політичної інфраструктури для підтримки глобальної космічної діяльності. На додаток до допомоги державам у розумінні космічного права та розвитку власної національної космічної політики відповідно до встановленої системи глобального управління, UNOOSA веде реєстр об'єктів, запущених у космос, і відіграє важливу роль у формуванні додаткових міжнародних організацій для вирішення конкретних проблем зони в регулюванні простору. Наприклад, у 1960-х роках широке державне та приватне використання геосинхронної орбіти (GEO) для телекомунікацій та інших послуг викликало потребу в міжнародній системі регулювання, погодженій суверенними зацікавленими сторонами.

Щодо антикорупційних рамок, Комісія надала рекомендації щодо зміцнення превентивних рамок, таких як правила щодо лобіювання та конфлікту інтересів, а також щодо необхідності забезпечення ефективного розслідування та судового переслідування випадків корупції. І пандемія COVID-19, і війна Росії проти України продемонстрували вирішальну роль журналістів у перевірці фактів та інформуванні громадян. Декілька держав-членів ухвалили, посилили або планують вжити заходів для покращення безпеки та умов праці журналістів, спираючись на нещодавні ініціативи Комісії. Після останнього звіту кілька держав-членів доклали зусиль для покращення прозорості медіавласності. Залишається занепокоєння щодо відсутності прозорості в розповсюдженні публічної реклами, конфлікту інтересів та перешкод, пов'язаних із доступом до публічних документів: це деякі з важливих питань, висвітлених у звіті, які потребують особливої уваги. У звіті вперше розглядаються також суспільні ЗМІ, визнається їхня особлива роль

для суспільства та демократії. Потрібні запобіжні заходи, щоб гарантувати, що незалежність суспільних ЗМІ захищена, а державне фінансування є достатнім і не використовується для здійснення політичного тиску на ці ЗМІ, як це передбачено європейськими стандартами.

Таким чином, ми висвітлили лише деякі політико-правові проблеми сучасного міжнародного простору, які в умовах постковідного розвитку, глобалізації і цифровізації посилюються, тому уряди повинні знайти ресурси, розробити стратегії розвитку своїх країн щодо виходу з кризи, нестабільності, інформаційної стохастичності.

Література:

1. Сергієнко Т.І. Європейський досвід соціального партнерства. Матеріали Міжнародної зимової школи «Соціальні виміри європейських студій» для бакалаврів, магістрів, аспірантів, докторантів, дослідників, викладачів м. Київ, 17-21 січня 2022 року. 141с., с. 108-111

2. Сергієнко Т.І. Світовий досвід взаємодії держави та громадянського суспільства. Тиждень науки-2022. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 18–22 квітня 2022 р. / Редкол.: В. В. Наумик (відпов. ред.). Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2022. С. 1598-1601.

3. Сергієнко Т.І. Стійкість до конфліктів та стресів - важливий фактор особистої й професійної ефективності в управлінській і міжнародній діяльності // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теоретичні та практичні засади розвитку економіки, обліку, фінансів, менеджменту та права» / за ред. Макаренка А. П., Меліхової Т. О. Запорізький національний університет. Запоріжжя: ЗНУ, 2021. С. 57-59.

Ключник Лілія Василівна

PhD,

молодший науковий співробітник відділу
регіональної фінансової політики ДУ
«Інститут регіональних досліджень імені
М. І. Долішнього НАН України»

ПРОБЛЕМИ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СВІТЛІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

У Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» зазначено, що місцеве самоврядування включає власне територіальну громаду і органи місцевого самоврядування, та є правом територіальної громади, яким вона користується або ж самостійно здійснює місцеве самоврядування через органи самоорганізації населення. Відповідно до цього, функції органів місцевого самоврядування визначаються повноваженнями, наділеними в контексті реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

Розглядаючи функції органів місцевого самоврядування слід констатувати, що не всі здійснюють їх в повному обсязі та з належною якістю. Очевидно за такої ситуації окреслюється проблема нерівності добробуту територіальних громад, опосередкованого діяльністю органів місцевого самоврядування [1]. Необхідно зазначити, що кожен мешканець села чи міста має право на сучасну медицину й освіту, доступні та якісні адміністративні, комунальні, соціальні послуги, хороші дороги, чисті й освітлені вулиці. Але громадяни можуть впливати на якість цих послуг лише тоді, коли відповідальні за їх надання знаходяться поблизу. Найближчою до мешканців громади владою є органи місцевого самоврядування.

У процесі вивчення діяльності органів місцевого самоврядування було виявлено актуальні проблеми якості кадрового забезпечення органів місцевого самоврядування. До найважливіших, які повинні бути невідкладними та вирішеними першочергово задля забезпечення життєдіяльності та розвитку територіальної громади належать: брак кваліфікованих кадрів, перепідготовка та підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування у відповідних навчальних закладах, забезпечення належної взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, корупція (у тому числі лобювання та родинні зв'язки).

Проблеми браку кваліфікованих кадрів сьогодні знаходяться в центрі уваги сучасної науки і практики. Також важливого значення набувають питання кадрового забезпечення органів місцевого самоврядування. Саме тому необхідно провести детальний аналіз інформації щодо рівня освіти посадових осіб місцевого самоврядування (табл. 1) та рівня їх знань (рис. 1).

Таблиця 1

Рівень освіти в органах місцевого самоврядування, %

Рівень освіти	Органи місцевого самоврядування		
	Міські	Селищні	Сільські
Третій рівень вищої освіти	2,8	1,4	0,3
Другий рівень вищої освіти (магістр)	90,1	81,8	74,5
Перший рівень вищої освіти (бакалавр)	1,4	9,5	9,7
Початковий рівень вищої освіти (молодший спеціаліст)	5,6	6,8	9,7
Професійно-технічна освіта	0,0	0,7	5,0
Повна загальна освіта	0,0	0,0	0,7
Неповна загальна освіта	0,0	0,0	0,0

Джерело: складено за [2].

Отже, дані табл. 1, дозволяють стверджувати про суттєву перевагу осіб, які працюють в міських органах місцевого самоврядування, з вищою освітою та, швидше за все, відповідним рівнем професіоналізму та компетентності. Та, на жаль, необхідно зауважити, що в сільських органах місцевого самоврядування є працівники із лише повною загальною освітою.

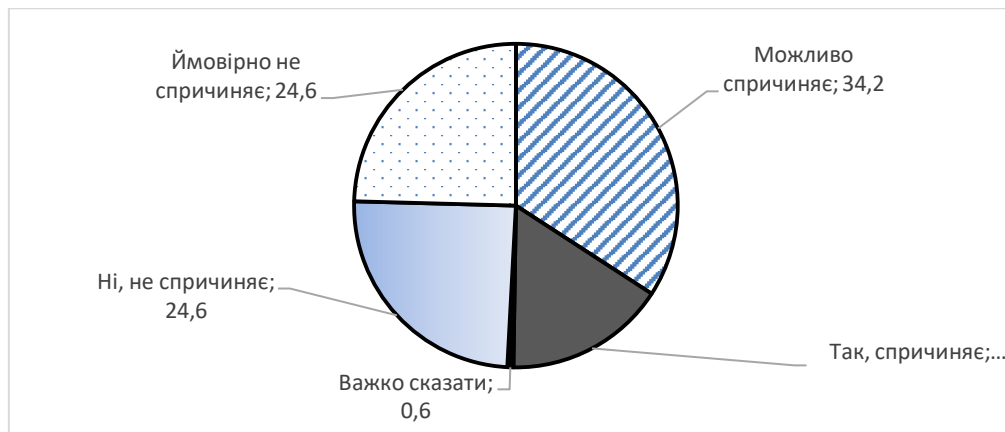

Рис. 1. Вплив недостатнього рівня знань працівників на проблеми у діяльності органів місцевого самоврядування ОТГ (% серед усіх респондентів)
Джерело: складено за [2].

Як свідчать дані рис. 1, понад 50% респондентів допускають, що проблеми в діяльності органів місцевого самоврядування виникають через недостатній рівень знань працівників, а 16,1% респондентів повністю переконані в цьому.

Також необхідно акцентувати увагу на досвід роботи в органах місцевого самоврядування (рис. 2). Адже, окрім того, що посадова особа органу місцевого самоврядування повинна бути професіоналом у своїй справі, володіти відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем, вона також повинна мати досвід роботи в органах. Як свідчать дані рис. 2, серед працівників органів місцевого самоврядування у період 2014-2019 рр., найбільша чисельність осіб зі стажем від 5 до 20 років. І це підтверджує проблему, яка полягає в тому, що з впровадженням реформ в напрямі децентралізації, що супроводжувалися розширенням повноважень ТГ, помітно зросла потреба у забезпеченні органів місцевого самоврядування кваліфікованими працівниками та працівниками з досвідом роботи. ТГ, які були створені навколо районних та обласних центрів, мають краще забезпечення кваліфікованими кадрами. Ситуація із кадровим забезпеченням органів місцевого самоврядування сільських ОТГ значно гірша. Як показує практика, у багатьох громадах проблему частково вирішують шляхом залучення працівників з районних державних адміністрацій, які були розформовані в умовах адміністративно-територіальної реформи на районному рівні. Та, на жаль, у деяких випадках це не спрацьовує, оскільки такі фахівці не готові працювати в органах місцевого самоврядування сільських ТГ [3].

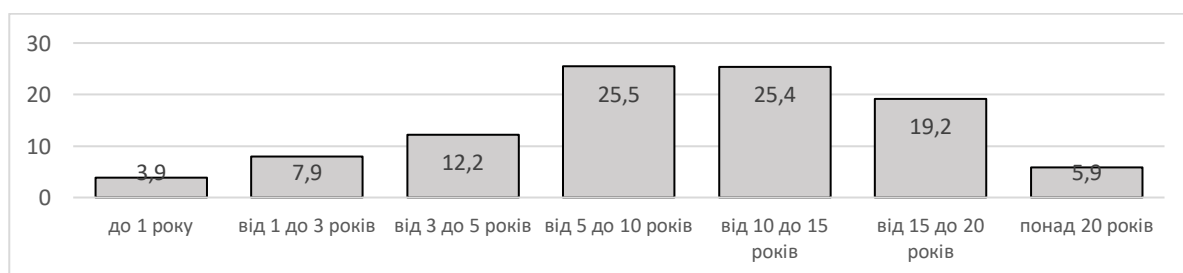

Рис. 2. Стаж роботи в органах місцевого самоврядування (узагальнені дані за 2014-2019 рр.)

Для більш ґрунтовної оцінки передумов формування кадрового забезпечення органів місцевого самоврядування важливо також проаналізувати загальний рівень діяльності ОТГ за окремими напрямками. Згідно результатів аналітичного звіту, який було проведено з метою дослідження навчальних потреб представників органів місцевого самоврядування України, дозволив виділити ключові характеристики оцінки діяльності органів місцевого самоврядування (рис. 3).

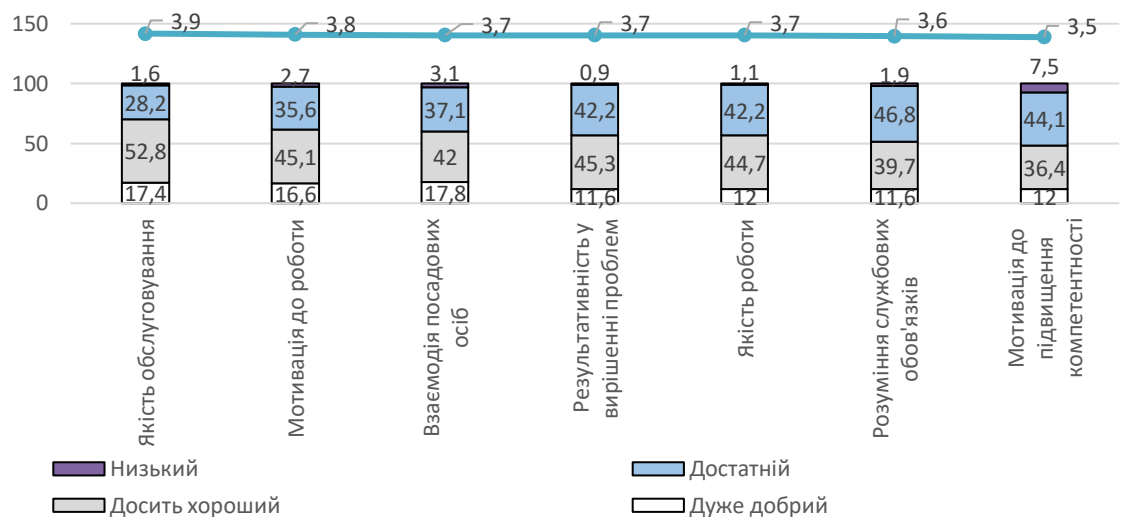

Рис. 3. Середні оцінки органів місцевого самоврядування за окремими напрямками (% серед усіх респондентів*).

* Респондентами є голови ТГ, голови обласних рад, представники асоціацій органів місцевого самоврядування, експерти

Окрім цього, в рамках вищезазначеного дослідження, було здійснено аналіз чинників, які впливають або можуть впливати на підвищення ефективності діяльності ОТГ. Хоча недостатня компетентність не сприймається представниками ОТГ як одна з головних труднощів у діяльності органу самоврядування, але водночас 56,9% респондентів вважають, що саме підвищення рівня компетентності працівників виконавчих органів є чинником підвищення ефективності їхньої роботи. Рідше як чинники підвищення ефективності роботи називалися підвищення оплати праці (31,3%) та запровадження системи оцінювання результатів діяльності (26,5%).

Важливо зазначити, що проблеми у діяльності органів місцевого самоврядування виникають також і з політичних причин. Зокрема, існують випадки усунення голів громад від виконання своїх повноважень шляхом висловлення недовіри місцевою радою. Ці випадки свідчать, з одного боку, про загострення політичної боротьби на територіальному рівні, а з другого – про невміння домовлятися, вести переговори, досягати компромісу.

За даними Державної служби зайнятості структура вакансій за видами економічної діяльності станом на 1 травня 2022 року, була наступною: 24% вакансій пропонувалося у сфері сільського господарства; 18% – на підприємствах переробної промисловості; 13% – в оптовій та роздрібній торгівлі; 7% - у сфері транспорту; 7% - у сфері освіти; 6% - в державному управлінні й обороні. Також, необхідно зазначити, що серед професій, де

спостерігалась найбільша нестача вакансій третє місце посідають спеціалісти державної служби (місцевого самоврядування) – для 3,7 тис. безробітних є 68 вакансій [4].

Та важливою є думка працівників органів місцевого самоврядування щодо привабливості чи непривабливості роботи в органі місцевого самоврядування по відношенню до інших наявних пропозицій на ринку праці. Серед респондентів, 49,9% дуже задоволені або достатньо задоволені своєю роботою в органі місцевого самоврядування, 28,8% скоріше задоволені. Водночас, лише 26,9% вважають, що робота в органі місцевого самоврядування дуже приваблива або приваблива по відношенню до інших пропозицій на ринку праці, 33,1% вважають скоріше привабливою. В середньому, респонденти на 4,8 з 7 можливих балів оцінили привабливість своєї роботи.

У ситуації яка склалась сьогодні в Україні, а саме збройної агресії росії проти України, Верховна Рада прийняла законопроект №7153, який забезпечить діяльність державної влади та місцевого самоврядування на період війни [5].

Зазначений законопроект дає громаді можливість оперативного ухвалення будь-яких рішень, оскільки тимчасово призупиняється дія норм про доступ до публічної інформації, про засади регуляторної політики тощо (так само, як було зроблено під час першої хвилі пандемії COVID-19).

Законопроект надає можливість швидко призначати на посади (без конкурсу) та звільняти працівників місцевого самоврядування, державних службовців (зі збереженням трудових прав після завершення воєнного стану, а також можливістю працевлаштування на іншу роботу в період відсторонення). А саме, особа, яка претендує на зайняття посади в органах місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану не подає декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій місцевого самоврядування, документ про підтвердження рівня володіння державною мовою та щодо такої особи у цей період не здійснюється спеціальна перевірка, передбачена Законом України «Про запобігання корупції», та перевірка, передбачена Законом України «Про очищення влади». Таким чином проблема браку кваліфікованих кадрів та проблема корупції в органах місцевого самоврядування лише загострилася.

Не зважаючи на обставини, місцеве самоврядування продовжує свою роботу. Органи місцевого самоврядування всіх рівнів співпрацюють з військовим командуванням та військовими адміністраціями, а також за потреби погоджують окремі повноваження.

21 квітня 2022 р. Верховна Рада прийняла за основу законопроект №7269 про внесення змін до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» щодо функціонування місцевого самоврядування, який у період дії воєнного стану значно розширює повноваження сільських, селищних, міських голів, майже прирівнявши їх до повноважень місцевих рад (тобто повноважень депутатського корпусу як колегіального органу).

На думку експертів всеукраїнської громадської кампанії «Атестація депутатів місцевих рад», з одного боку, ці зміни дають змогу швидко й ефективно вирішувати проблеми, які виникають у громадах, та значно зменшують ризики негативного впливу на процес прийняття рішень депутатами

«проросійських» політичних сил [6].

Однак, з другого боку, це створює ризики щодо можливих зловживань такими широкими повноваженнями з боку очільників громад. Зміни передбачають контроль за цими рішеннями та, у разі порушення повноважень, втручання голови військової адміністрації.

Місцеве самоврядування не становить жодної небезпеки для країни. Мери та місцеві депутати протистоять окупанту. Особливо це стосується міст, які найбільше страждають від агресії росії проти України. А окремі приклади не порушують загального правила.

Література

1. Виклики та пріоритети управління активами територіальних громад в умовах війни: науково-аналітична доповідь / наук. ред. Сторонянська І. З. Львів, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». 2022. 79 с.

2. Аналіз навчальних потреб об'єднаних територіальних громад України URL:

<https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/PROFF%20NAVCHANJA/PIDVISCH%20KVALIFIKACII/prezentacia-tna-ukraine-2018-2019-final-repor-app6-presentation-ukr.pdf>

3. Балдич Н., Гнидюк Н., Трутковськи Ц. Дослідження навчальних потреб представників органів місцевого самоврядування України : аналітичний звіт. 2019. URL:

<https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/PROFF%20NAVCHANJA/PI DVISCH%20KVALIFIKACII/analiichnii-zvit-tna-ukraine-2018-2019-final-reportukr-f-1.pdf>

4. Державна служба зайнятості. Офіційний сайт. URL: <https://www.dcz.gov.ua/>

5. Проект Закону про внесення змін до Законів України «Про центральні органи виконавчої влади» та «Про правовий режим воєнного стану» щодо забезпечення керованості державою в умовах воєнного стану URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39203>.

6. Атестація депутатів місцевих рад. URL: <https://attestation.in.ua/>.

Шаров Сергій Володимирович
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних наук
Таврійського державного
агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного

ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ПРОГРАМНІ ЗАСОБИ

Розвиток та широке використання цифрових технологій в умовах інформаційного суспільства призвів до спрощення процесів комунікації, прискорення обробки інформації, появи нових професій та видів діяльності. Для забезпечення функціонування інформаційного суспільства постійно розробляється та оновлюється величезна кількість програмних засобів, зокрема для підтримки освітньої діяльності [9, с. 150], туристичного бізнесу [8, с. 69], виробничих процесів, сільського господарства тощо.

Водночас, останніми роками спостерігається значне підвищення рівня піратства, тобто несанкціонованого використання ліцензійних програмних засобів. Питання авторства стосуються і тематики дотримання принципів академічної доброчесності. Досить часто можна почути: «Представлений вами текст унікальний?». Розуміємо, що будь-який текст може бути унікальним, оскільки на сьогодні існує безліч програм, які можуть його видозмінювати. Однак, автор ідеї або отриманих результатів, які покладена в основу тексту, буде лише один.

Питання порушення авторського права є актуальною проблемою для України, які станом на сьогодні вирішити доволі важко. Однак, розбиратися в особливостях дотримання академічної доброчесності та оформлення авторського права треба. В Україні діє Закон, в якому (ст. 50) йдеться про авторське право та суміжні права, зокрема акцентується увага на види порушень авторського права [3]. На сьогодні дослідники визначають два масових порушення авторського права – плагіат та піратство [5, с. 86]. Особливо гостро це питання стоїть в науковому світі, оскільки щоденно науковці пишуть різноманітні статті, рецензії, не посилаючись належним чином на першоджерело. Така практика є досить поширеною та несе в собі негативну конотацію того, що треба створювати аутентичні продукти, а не привласнювати чужі думки та ідеї [2, с. 102].

Плагіат та піратство досить часто помітні у сфері програмного забезпечення. Плагіат порушується у моменти поширення запозиченого тексту в мережі Інтернет [6, с. 249]. Крім того, за допомогою відповідних програм створюється «зламане» («cracked») програмне забезпечення. Звісно, така модифікація може мати місце лише за згодою автора чи його правонаступників [1, с. 259], однак часто це не відбувається.

Цілком погоджуємось із думками науковців з приводу того, що в Україні практично відсутній дієвий механізм покарання за порушення авторського

права [5, с. 89]. Йдеться про плагіат об'єктів авторських прав, що належать до сфери інтелектуальної творчості будь-якої особистості. Як правило, це – наукові публікації, художні тексти, твори мистецтва тощо [7, с. 10]. Під час оформлення авторського права не має значення жанр роботи, на який оформлюється свідоцтво про авторське право. Частіше за все оформлюють авторське право на творчі проекти, твори, що власне підлягають підробці.

Штефан О. у дослідженні акцентує увагу на тому, що незаконне використання авторських творів призводить до негативних наслідків в академічному світі. Частіше за все «чужий» текст копіюється та оприлюднюється незаконно, розповсюджуючись різними ресурсами [10, с. 3]. Помітивши на просторах Інтернету власний твір, можна звернутись до власника сайту чи ресурсу з проханням прибрати зі сторінок знайдений плагіат чи піратський текст та вказати причину (наявність авторського свідоцтва з обов'язковим зазначенням номера свідоцтва та дати реєстрації свідоцтва). Тут слід враховувати різний ступінь причетності особи до вчинення правопорушення [10, с. 9].

Якщо мати на увазі легалізацію використання програмного забезпечення, то в Україні затверджена Концепція легалізації програмного забезпечення та боротьби з нелегальним його використанням [4], метою якої є розробка та прийняття відповідних нормативно-правових актів, розробка рекомендації щодо боротьби з незаконним використанням програмного забезпечення, здійснення тематичних заходів, спрямованих на підтримку вітчизняної індустрії програмного забезпечення.

Державний контроль та врегулювання питань авторського права дозволить уникнути ряд проблем, пов'язаних із плагіатом та піратством. Для підтвердження авторства можна оформити свідоцтво, яке буде свідченням того, що в державному реєстрі є запис про те, що на конкретну роботу авторське право. В Україні питаннями видачі свідоцтв про авторське право зараз опікується Міністерство економіки України. Процедурно маємо у першу чергу подбати про рукопис або програмний продукт, на який хочемо отримати авторське право. Досить часто виникає запитання правильності оформлення таких матеріалів, оскільки не кожного дня людина заповнює такі документи.

Якщо виникло бажання оформити авторське право на твір, то треба дотримуватись певної етапності. У першу чергу треба розуміти, що необхідно уважно переглянути продукт, на який буде створюватись заявка з метою отримання авторського права. Далі бажано ретельно вивчити усі поля та позиції у заявці, оскільки від цього залежить хід подальшої реєстрації на предмет авторського права.

Обов'язково в заявці вказується вид та повна назва твору. Саме повна назва твору вказується для того, аби на державному рівні можна було чітко розуміти, хто насправді є автором твору або програмного продукту, або корисної моделі. У випадку, якщо є скорочена назва, то її також треба подати, але цей пункт не є обов'язковим. У випадку, якщо виникла потреба у зміні назви, то бажано вказувати попередню чи альтернативну назву твору.

Обов'язковою позицією в заявці на оформлення свідоцтва авторського

права є галузь творчої діяльності: наука, література чи мистецтво. Для програмних засобів галузь творчої діяльності є «література». Також треба вказувати позицію, до якого суб'єкта авторського права належить твір. Для програмного засобу можна поставити «Комп'ютерна програма». Після цього подати в заявці коротку анотацію на твір, який буде опублікований в офіційному бюлетені.

Дата остаточного завершення над твором вказується обов'язково, а от відомості про оприлюднення за наявності. Для розуміння того, що цей твір не є похідним, треба заповнити рубрику, вказавши дані щодо від остей про твір, відносно якого він є похідним. У випадку, якщо у твір було додано ілюстрації чи картинки, обов'язково треба вказати вихідні дані цих творів чи їх частин.

Якщо раніше цей твір було же зареєстровано, то треба вказувати відомості про попередню реєстрацію із обов'язковим зазначенням номеру та дати реєстрації. Далі йдуть позиції, які свідчать про персональні дані першого автора: прізвище, дата народження, повна адреса, суть авторства. У заявці важливим пунктом є позиція 10, в якій вказується заявник, або особа, яка подає заявку. Це може бути будь-яка людина, не обов'язково автор, але за його дорученням. Це може біти спадкоємець, довірена особа автора чи спадкоємця. У цій рубриці також вказується особа, якій треба видати сертифікат після успішної реєстрації заявки на твір.

Підтвердження достовірності вказаних відомостей, поданих у матеріалах заявки скріплюється підписом автора та всіх співавторів. За наявності співавторів у заявці треба вказувати особисті данні всіх авторів, а також на останній сторінці заявки ставити їх підписи. Наявність усіх підписів є свідченням того, що всі учасники цього процесу погоджуються на такі вимоги та несуть персональну відповідальність за достовірність вказаної інформації в заявці.

Важливим елементом, який треба позначити в заявці є інформація про те, яким чином створений твір: у порядку індивідуальної розробки чи відповідно до заключного договору. Відповідно, у випадку індивідуальної розробки власником програмного засобу буде фізична особа (розробник), а у випадку договору власником авторські права будуть передані підприємству, установі тощо, з якою був укладений договір.

Важливо правильно заповнити таблицю, в якій вказуються документи, що додаються до заявки: примірник твору, платіжний документ за реєстрацію авторського права, платіжний документ за видачу свідоцтва про отримання авторського права, а також інші документи за наявності, які дозволять визначити приналежність автора твору до пільгової категорії чи засвідчення дати оприлюднення твору, що реєструється. Для програмних продуктів зазвичай надсилається настанова користувача, вихідний код та/або проект програмного засобу, представлений на оптичному носії або в роздрукованому вигляді.

Слід додати, що процедура отримання свідоцтва про авторське право є платною. Окрім підготовлених матеріалів та правильно оформленої заявки необхідно сплатити дану процедуру та квитанції про сплату докласти до пакету

документів. Крім того, станом на сьогодні маємо можливість відправки лише паперових варіантів документів. Електронна форма завантаження документів не передбачена. Сподіваємося, що в умовах воєнного стану така можливість з'явиться, що суттєво полегшить процес отримання авторського права на твір.

Література

1. Антонов В. М. Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право. К. : КНТ, 2005. 520 с.
2. Баранова В. О., Потапенко В. А., Золотар О. О. Піратство як злочин у галузі авторського права та суміжних прав: погляд на проблему. *Кибербезпека та інтелектуальна власність: проблеми правового забезпечення*. 2003. С. 102–104.
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» в редакції Закону України від 11. 07. 2001р. *Відомості Верховної Ради*. 2001. № 43. 214 с.
4. Концепція легалізації програмного забезпечення та боротьби з нелегальним його використанням. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/247-2002-%D1%80/print1212391495616617#Text>.
5. Криволапов Б. М., Тесленко Н. В. Порухення авторського права як актуальна проблема для України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2015. № 124(1). С. 85–93.
6. Рудник Т. В. Відповідальність за порушення авторського права. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 248–251.
7. Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність: підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. 280 с.
8. Шаров С.В., Лубко Д.В., Зінов'єва О.Г. Використанні інтелектуальних систем в туристичному бізнесі. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Технічні науки. 2022. №1. С. 69–75.
9. Шаров С.В., Шарова Т.М. Формування індивідуальної освітньої траєкторії студента засобами інформаційної системи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 2017. № 2(19). С. 149– 54.
10. Штефан О. Дещо до питання про порушення у сфері авторського права. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2009. № 6. С. 3–13.

Семак Сергій Володимирович
аспірант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОФІЛАКТИКА СУЇЦИДАЛЬНИХ НАМІРІВ У ВІЙСЬКОВИХ

В умовах воєнного стану, російської агресії проти України, серйозної уваги потребує питання психологічної і психосоціальної підтримки військових – військовослужбовців Збройних Сил України, учасників бойових дій,

колишніх військовополонених, військовозобов'язаних. Одним із заходів щодо формування, підтримання і відновлення в особового складу психологічних і психофізичних якостей, спрямованих на забезпечення психологічної стійкості військових є профілактика суїцидальних намірів.

Питанням первинної психологічної допомоги, реабілітації в бойових умовах, профілактиці суїцидальної поведінки у військовому середовищі свої наукові праці присвятили О. Бойко, В. Корольчук, Р. Окороков, А. Романишин, С. Семенов, В. Стасюк, В. Ягупов та ін. Проте в умовах повномасштабного воєнного російського вторгнення морально-психологічна оцінка суїцидального ризику військовослужбовців, службова діяльність яких відбувається в умовах війни, активних бойових дій, потребує переосмислення і, відповідно, пошуку нових сучасних методів надання адекватної психологічної і психосоціальної підтримки таким категоріям осіб.

Мета цієї розвідки – описати заходи й рекомендації щодо профілактики суїцидальних намірів у військових в умовах воєнного стану в сучасній Україні.

На думку таких учених, як О. Кокун, Н. Агаєв, І. Пішко, Н. Лозінська, Л. Корня, суїцид – це «складномотивований поведінковий акт, у якому тісно переплітаються соціальні, психологічні й психофізіологічні чинники. Це протиприродний і кардинальний крок, тому рішення на його вчинення визріває не миттєво. Йому, як правило, передує більш-менш тривалий період переживань, боротьби мотивів і пошуку виходу із ситуації, що склалася» [2, с. 8]. Аналіз можливості вчинення самогубства військовими ускладнений через вагомі й подеколи досі нез'ясовані чинники ризику суїциду та їх атиповість. Наприклад, військовослужбовці, які вчинили суїцид, можуть належати до різних соціальних, вікових, гендерних груп, або взагалі не належати до жодної з відомих груп ризику, проте спільним для цієї категорії осіб є службова діяльність особливого характеру, до якої вналежнюють заздалегідь придатних за станом здоров'я і віком громадян і яка пов'язана із захистом своєї Батьківщини.

Підвищений ризик суїциду спостережено саме тоді, коли мають місце особливі умови службової діяльності військових. Це ті обставини, що передбачають підвищені вимоги, тому стають підставою невиконання функціональних обов'язків, можуть негативно впливати на працездатність людини, стан її здоров'я, психічний і психофізіологічний стани, як наслідок, схильність до самогубства. Особливі умови службової діяльності завжди пов'язані з впливом надзвичайних чинників або виникненням надзвичайних ситуацій. На думку А. Романишин, «залежно від ступеня періодичності, частоти їх виникнення і тривалості розрізняють такі особливі умови службової діяльності військових:

1. Особливі умови службової діяльності, що відповідають тим ситуаціям, коли діяльність пов'язана з епізодичними діями екстремальних чинників.

2. Екстремальні умови службової діяльності (як крайня форма особливих умов), пов'язані з постійною дією екстремальних чинників» [3, с. 72]. До другої групи екстремальних ситуацій слід уналежнити стан війни, бойові дії під час повномасштабного воєнного російського вторгнення в Україну. У таких умовах військові потребують особливого психологічного забезпечення і підтримки,

профілактичних дій, спрямованих на утворення психологічної стійкості.

Відповідно до ст. 694 Бойового статуту Сухопутних військ Збройних Сил України (Частина III) «психологічне забезпечення – це комплекс заходів щодо формування, підтримання та відновлення в особового складу психологічних і психофізіологічних якостей, які забезпечують високу психологічну стійкість військовослужбовців, готовність виконувати бойові завдання в будь-яких умовах обстановки. Психологічна допомога та реабілітація військовослужбовців, які отримали бойові психогенні травми та розлади, здійснюється як безпосередньо у підрозділах (шляхом само- чи взаємодопомоги силами особового складу підрозділів), так і в пункті психологічної допомоги та реабілітації бригади при тісній взаємодії із спеціалістами медичної служби» [1].

Із-поміж основних превентивних заходів, спрямованих на запобігання суїциду військових слід виокремити:

- висока якість бойового і гуманітарного забезпечення, правового й соціального захисту військових;

- чітко структуроване й справедливе розмежування обов'язків військових, послідовна організація бойових чергувань, вартової, гарнізонної і внутрішньої служб особового складу;

- вчасне інформування і повноцінне доведення до військових усіх видів забезпечення;

- налаштування у підрозділах здорового морально-психологічного середовища, сприятливих умов для внутрішньої і зовнішньої міжособистісної комунікації, пропагування життєстверджувальних традицій для професійного й особистісного розвитку;

- високопрофесійна якісна організація навчальної і психолого-педагогічної роботи з метою розвитку не лише професійних військових навичок, а й базових компетентностей – комунікативної, інформаційно-комунікаційної, управлінської, культурної та ін.;

- належне здійснення виховної роботи з метою усвідомлення важливості культурних і полікультурних контекстів, а також необхідності неухильного визнання власної національно-ментальної належності, дотичних культурних зразків спілкування і взаємодії.

Варто зауважити, що без цих загальних заходів неможливе ефективне попередження і профілактика суїцидальної поведінки військового, вчасна превентивна психологічна допомога.

А. Романишин і О. Бойко зауважують, що «психологічна допомога – будь-яка цілеспрямована активність людини, спрямована на розширення психологічних можливостей іншої людини в її особистісному та соціальному функціонуванні. Діапазон форм психологічної допомоги гранично широкий і включає: просту співучасть, що породжує ефект фасилітації (підвищення швидкості чи продуктивності діяльності індивіда під впливом присутності інших людей); повідомлення корисної інформації; психічне зараження; демонстрацію ефективних моделей поведінки; навчання; стимуляцію; консультування; психотерапію та ін. Допомога може надаватися до початку, під час виконання бойової діяльності і після неї» [3, с. 53].

Отже, профілактика суїцидальних намірів у військових за своїм наповненням і структурою має поєднувати заходи соціального, психологічного, медичного, правового й педагогічного характеру. Такі профілактичні заходи слід проводити системно, безперервно й поступово з усіма посадовими особами військових підрозділів.

Література

1. Бойовий статут Сухопутних військ Збройних Сил України (Частина III). URL: [https://jurkniga.ua/contents/boyoviy-statut-sukhoputnikh-viysk-zbroynikh-sil-ukraini-chastina-2-batalyon-rota.pdf](https://jurkniga.ua/contents/boyoviy-statut-sukhoputnikh-viysk-zbroynikh-sil-ukraini-chastina-2-batalyon-rot.pdf) (дата звернення: 11.10.2022)
2. Кокун О. М., Агаєв Н. А., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Корня Л. В. Психологічна оцінка суїцидального ризику у військовослужбовців. Методичний посібник. Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 2019. 206 с.
3. Романишин А. М., Бойко О. В. Первинна психологічна допомога і реабілітація в бойових умовах. Львів, 2014. 121 с. URL: [https://dovidnykmpz.info › uploads](https://dovidnykmpz.info/uploads) (дата звернення: 11.10.2022)

Альбещенко Олексій Станіславович
кандидат економічних наук, докторант,
Миколаївський національний аграрний
університет

ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Державна політика України у сфері місцевого самоврядування спирається на інтереси об'єднаних територіальних громад і передбачає децентралізацію влади, а саме зміну у законодавстві та передачу від органів виконавчої влади значної частини повноважень органам місцевого самоврядування.

В умовах Європейської інтеграції та децентралізації все більшого значення набуває туристичний бізнес, що забезпечує соціально-економічний розвиток в об'єднаних територіальних громадах, яка відображається як складна економічна система, основним завданням якої є задоволення потреб споживачів у різноманітних сферах послуг а саме туристичний бізнес - як одна з самих рентабельних галузей світової економіки.

Туристичний бізнес входить до 10 світових галузей за рівнем доходів і щорічно зростає на 5-7%. Загалом по Україні надходження від суб'єктів господарювання туристичної галузі до зведеного бюджету держави в 2018 році зросли на 250%. Було 1,7 млрд грн, а зараз отримали 4,2 млрд грн. Соціологічні дослідження свідчать про те, що дві третини українців не були за кордоном, а протягом останніх п'яти років більшість не вирушала ані до Європи, ані до країн СНД [1].

Ефективний розвиток туристичного бізнесу позитивно впливає на розвиток місцевої та регіональної інфраструктури, основні сектори економіки, а саме: зв'язок, транспорт, торгівлю, розвиток та удосконалення інфраструктури. Туристичний бізнес у багатьох країнах світу є основним джерелом надходжень до державного бюджету, що створює та забезпечує робочими місцями мільйони людей у всьому світі. Ефективна діяльність підприємств сфери туристичного бізнесу в об'єднаних територіальних громадах можлива лише за умови ефективної організації управління ними.

Соціально-економічний розвиток туристичного бізнесу в об'єднаних територіальних громадах характеризується великою кількістю суб'єктів туристично-готельних підприємств, туристичних операторів та туристичних агентів, що беруть участь у процесі створення та надання послуг в сфері туристичного бізнесу. Науковці наголошують, що рівень менеджменту має першочергове завдання щодо ефективності процесів у сфері туристичного бізнесу і в туристичній галузі взагалі. Також хочемо зазначити, що серед науковців відсутні єдині погляди на зміст та структуру менеджменту в процесі соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад та туристичного бізнесу та потребує подальших досліджень, що визначає актуальність нашого дослідження та подальших розробок принципів і технологій управління з метою обґрунтування та удосконалення сучасних моделей менеджменту вітчизняних підприємств сфери туристичного бізнесу.

Туристичний бізнес - це галузь об'єднаних територіальних громад та національної економіки, що має високий рівень доходності та забезпечує значні поповнення державних та місцевих бюджетів, сфера праці, де виробляється та реалізуються продукти та послуги туризму, створюється процес споживання.

Формування туристичного бізнесу в об'єднаних територіальних громадах є складовою взаємодії соціально - економічного розвитку, які балансують попит та пропозицію сфери туристичних послуг.

Успішний розвиток туристичного бізнесу в Україні потребує створення належних умов для роботи туристичних підприємств, установ та організацій на міжнародному туристичному ринку. Також хочемо зазначити, що Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168- р було затверджено «Стратегію розвитку туризму і курортів до 2026 р.», основною метою якої є формування сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму згідно з міжнародними стандартами якості та з урахуванням європейських цінностей, перетворення її на високорентабельну, інтегровану у світовий ринок конкурентоспроможну сферу, що забезпечить прискорення соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, регіонів і держави в цілому, гармонійний розвиток і консолідацію суспільства, популяризації України у світі [2].

Туристичний бізнес в об'єднаних територіальних громадах є відкритою економічною системою на соціально-економічний розвиток якої впливає низка факторів, а саме: культурно-історичні, природні, соціально-економічні, політичні та ін. Для ефективного його розвитку, необхідно забезпечити певні

умови. Визначаючи туристичний бізнес як один з пріоритетних у галузях національної економіки для його ефективного функціонування необхідно вирішити проблеми, які потребують державного регулювання й підтримки виконавчих органів влади.

Основні принципи соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад:

1. В умовах європейської інтеграції використання досвіду країн Європейського Союзу та інших розвинутих країн.

2. Врахування міських та регіональних особливостей при плануванні діяльності туристичного бізнесу в об'єднаних територіальних громадах .

3. Постійне підвищення кваліфікації персоналу та керівників підприємств туристичної галузі, постійне удосконалення системи менеджменту.

Розвиток туристичного бізнесу як стратегічної галузі в об'єднаних територіальних громадах потребує удосконалення системи менеджменту туристичної індустрії. Закон України «Про туризм» визначає туристичну діяльність як діяльність по наданню різноманітних туристичних послуг [4].

Якщо розглядати ефективний вплив сфери туристичного бізнесу на соціально-економічний розвиток об'єднаних територіальних громадах то можемо виділити кілька основних позитивних процесів, а саме: збільшення надходження до місцевого та державного бюджету, розвиток малого та середнього підприємництва, розвиток та удосконалення інфраструктури, підвищення рівня життя населення, забезпечення населення робочими місцями та створенням нові робочих місць.

Перспективи сталого соціально-економічного розвитку туристичного бізнесу в об'єднаних територіальних громадах України насамперед залежать від успішно створеної системи менеджменту.

Література:

1. Четверте всеукраїнське муніципальне опитування. URL: http://ratinggroup.ua/research/regions/chetvertyy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html.

2. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. – Затв. розпорядженням КМУ від 16 березня 2017 р. № 168-р [Електронний ресурс]/ Режим доступу до стратегії: zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p.

3. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 31 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.08.2021).

4. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168,р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501>.

Савченко Людмила Леонідівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики
дошкільної освіти;

Сініченкова Ангеліна Сергіївна

викладач кафедри корекційної освіти та
спеціальної психології;

Савченко Дарина Русланівна

студентка I курсу факультету
соціально-педагогічних наук
та іноземної філології

Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ВІДСТОЮВАННЯ СУВЕРЕНІТЕТУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ДЕРЖАВИ

Суверенітет і територіальна цілісність мають ключове значення для існування будь-якої держави, оскільки становлять основу, без якої вона не може функціонувати. Їх гарантування та забезпечення є одними з основних завдань у галузі забезпечення національної безпеки будь-якої держави [4, с. 7]. Цілісність і недоторканність території будь-якої держави виступають її визначальними юридичними характеристиками і потребують належних гарантій та особливого правового захисту [3, с. 223].

У лютому 2014 року Російська Федерація розпочала збройну агресію проти України та анексувала Крим. Весною того ж року Кремль підтримав сепаратистів на Донбасі – вже понад 7 років Росія окупувала окремі території Донецької та Луганської областей, а також фінансує та контролює діяльність так званих «ДНР» та «ЛНР». Війна на Донбасі стала важким випробуванням і трагедією для сотень тисяч людей – тих, хто безпосередньо знаходиться на території бойових дій, і тих, хто безмежно довгими й тривожними днями і ночами чекає дома повернення своїх синів, чоловіків, батьків, коханих, друзів.

24 лютого 2022 року Російська Федерація розпочала новий етап восьмирічної війни проти України – повномасштабний наступ: о 5 годині ранку Володимир Путін офіційно оголосив про «спеціальну операцію» в Україні, насправді ж це було початком звичайнісінького вторгнення в суверенну державу. Російські війська розпочали інтенсивні обстріли підрозділів ЗСУ на сході та перетнули північно-східні кордони, а також нанесли ракетно-бомбові удари по аеродромах і складах зброї по всій території України. Верховна Рада України одноголосно ухвалила запровадження воєнного стану.

Свій 31-й День Незалежності Україна зустріла в умовах повномасштабної російської збройної агресії, що триває з 24 лютого. Ці вісім місяців війни принесли біль, втрати й незламну віру в перемогу. З усвідомленням того, що

ціна свободи – висока. Багато українців захищатимуть зі зброєю в руках суверенітет та територіальну цілісність держави від російської навали. Хтось самовіддано забезпечує життєдіяльність міст та селищ, відновлює інфраструктуру, знищену у результаті підлих і зухвалих російських обстрілів. Інші продовжують волонтерську діяльність або консолідують зусилля міжнародної спільноти з метою чинення тиску на росію та забезпечення якнайшвидшого звільнення всіх наших територій, тимчасово захоплених ворогом.

Українські воїни протистоять російській армії за допомогою сили свого духу та озброєння, яке поступово постачають західні партнери. У перші дні повномасштабного вторгнення українці довели, що даватимуть відсіч ворогу навіть з обмеженими ресурсами для ведення бою. А відповідно – потребують підтримки світу в боротьбі за демократію і загальнолюдські цінності. Сьогодні Україна не лише відбиває збройну агресію ворога, а й перебудовує свою армію і оборонну промисловість під міжнародні стандарти. І все це – на плечах її мужніх воїнів-захисників.

Комплексним дослідженням проблеми територіальної цінності та недоторканності займалися такі вчені, як М.О. Баймуратов, Л.І. Волова, В.А. Карташкін, Т.Л. Сироїд, В.П. Федоров та ін. Окремі аспекти цієї проблеми вивчали також Л. Дюгі та вчені-конституціоналісти Ю.Г. Барабаш, О.О. Гречко, М.І. Марчук, В.Ф. Погорілко, Ю.М. Тодика, В.Л. Федоренко та ін.

Важливе значення для надання визначення та розкриття сутності поняття «територіальна цілісність» мають наукові здобутки вчених-міжнародників щодо тлумачення принципу територіальної цілісності держави як одного з основоположних принципів міжнародного права. Однак, на нашу думку, слід враховувати, що цей принцип врегульовує переважно міжнародний аспект нашої проблематики, він направлений на забезпечення стабільності в міжнародних відносинах. Сутністю принципу територіальної цілісності, який одержав своє закріплення в Статуті ООН у 1945 р., є захист території держави від будь-яких посягань.

Державний суверенітет – верховенство держави на своїй території і незалежність у міжнародних відносинах. Верховенство держави означає дію в межах її території тільки однієї публічної влади, яка визначає повноваження усіх державних органів і посадових осіб, а також підлеглість цій владі всього населення території. Незалежність держави в міжнародних відносинах – це її непідпорядкованість будь-якій зовнішній владі, владі інших держав [1].

Концептуальне оформлення ідеї державного суверенітету пов'язується з епохою пізнього Середньовіччя. У цей період отримала свій розвиток ідея про необхідність політичного об'єднання феодално-роздробленої держави. Державний інтерес проголошувався як найвищий політичний інтерес і фокусувався на фігурі одноосібного верховного володаря – правителя.

Суверенітет як виключно державне панування виокремив Ж. Боден. Він виступав проти множинності панування у всіх його формах. Уся державна влада мала концентруватися в суверені; якщо вона розділялася, то правитель переставав бути сувереном.

Наукове поняття суверенітету породила еволюція державності Нового і Новітнього часу. Вона й позначилася на розвитку цього поняття, що, за М. Оріу, проходить три якісно відмінних етапи:

1. первісно суверенітет асоціюється виключно з особою абсолютного монарха, наділеного найвищою і неподільною владою, наданою Богом;
2. на другому етапі суверенітет відокремлюється від особи монарха і переходить до держави чи нації, що призводить до їх персоніфікації
3. на третьому етапі суверенітет стає одним з найважливіших атрибутів держави, перетворюючись на «суверенну волю персоніфікованої держави».

У сучасній державознавчій науці загально визнано, що державі як суверенній організації влади в суспільстві властиві такі якості, як верховенство, публічність і єдність.

Відрізняють дві сторони державного суверенітету (Ж. Боден). Внутрішню: виражає верховенство і повноту державної влади відносно до усіх інших організацій у політичній системі суспільства, її монопольне право на законодавство, управління і юрисдикцію усередині країни в межах усієї державної території. Внутрішній суверенітет називають ще законодавчим суверенітетом, оскільки він припускає право законодавчої влади видавати закони.

Зовнішню: виражає незалежність і рівноправність держави як суб'єкта міжнародного права у взаємовідносинах з іншими державами, недопустимість втручання у внутрішньодержавні справи ззовні.

Кожен день, кожна хвилина для українців – це боротьба за життя, боротьба за існування, боротьба за своє майбутнє та майбутнє своїх дітей. Ми – народ, який не зламали голодомори, жажливі руйнівні війни, депортації та інші вчинені проти нас злочини. Не зламали, оскільки ми добре знаємо і шануємо свою історію, цінуємо свободу, прагнемо творити успішне майбутнє, вправно господарювати на власній землі та мирно жити з іншими спільнотами. А коли наближається небезпека, ми схильні хутко згуртуватися, щоб дати ворогові гідну відсіч.

Вісім місяців Україна протистоїть злу. За цей час путінська росія продемонструвала усьому світові свою справжню хижу суть та маніакальне прагнення до знищення української держави та українського народу. Розв'язана росією війна – це частина проведення нею цілеспрямованої кампанії на знищення усього, що пов'язано з поняттями «Україна, українське ...».

Кремлю навіть не потрібен був привід для здійснення збройного вторгнення на територію суверенної держави. Нехтуючи міжнародним правом, кремль своїми діями у 21 столітті поставив під сумнів саме існування сучасної архітектури глобальної безпеки. Керівництво росії прагне взяти у заручники весь цивілізований світ, зокрема шантажуючи людство можливістю застосування ядерної зброї або руйнації тимчасово захопленої російськими військами атомної електростанції в Запорізькій області. Нинішня росія – це держава-терорист.

Україна та наші міжнародні партнери зібрали чимало доказів, які свідчать про те, що російські збройні сили – це фактично терористичне угруповання, яке

свідомо нищить цивільну інфраструктуру, вбиває чи бере в заручники мирне населення України.

Протягом багатьох років Україна є надійним партнером у підтримці глобальної системи продовольчої безпеки. Водночас рф на цьому етапі використовує українське зерно як черговий важіль тиску на світове співтовариство. Окрім морської блокади українських портів, з яких наші продукти поступали на світові ринки збуту, росія краде український врожай, контрабандними шляхами вивозить його на свою територію, цілеспрямовано піддає ракетним обстрілам українські зернохословища, внаслідок чого тонни української пшениці, кукурудзи та соняшнику знищено і не потраплять до тих, хто цього потребує у першу чергу.

Але винними у скоєнні подібних злочинів є не тільки вище політичне керівництво рф або російські військові. Винними є й ті, хто своїм боязливим мовчанням або нерішучістю спонукає кремль до нових, ще більш зухвалих злочинів проти людства – це колективна відповідальність!

Сьогодні український народ фактично захищає не тільки свою державу, а й цінності всього цивілізованого світу, розплачуючись за це найвищою ціною – власним життям. Незважаючи на все горе та нелюдські випробування, які проходить український народ, у вогні продовжує гартуватися українська нація – нація нескорених, нація переможців.

У цей переломний для існування держави час приходить чітке розуміння: хто твій справжній друг, хто ворог, а хто лише вдає свою небайдужість і схвильованість тим, що відбувається в Україні.

За лічені дні у різних містах країни спільними зусиллями було організовано волонтерський рух з метою допомоги Україні. Ця допомога надходила звідусіль від дітей, дорослих, літніх людей.

У час складних випробувань поряд з українською державністю продовжує зміцнюватися і громадянське суспільство. За вісім років війни, розв'язаної росією проти України, українці пройшли надскладні випробування, які загартували наш дух та об'єднали нас у монолітну сім'ю, у якій любов до Батьківщини є найвищою моральною цінністю.

Сьогодні зброя – це не лише автомат! Чесність, порядність, правда – це потужна зброя проти брехні, підлості, нещирості, заздрості та ненависті.

На жаль, були й ті, хто не пройшов іспиту на професіоналізм та порядність, хто сховався від війни і перетворився на «диванного експерта», хто намагався зловити хайп, зраджуючи принципи моралі, просуваючи брехливі наративи. Бог їм суддя. Але, як кажуть, той, хто хоч раз зрадив професію, друга або колегу, наступного разу з легкістю може зрадити і свою Батьківщину. Патріотизм і професіоналізм мають доводитися не пасквілями, а вчинками, за які не буде соромно, а також рутинною працею на результат, якою можна буде пишатися, причетністю до написання спільної історії успіху.

Час розставляє усі крапки над «і». За цей час ми зрозуміли, що рецептом нашої перемоги, нашої спільної перемоги, є єдність та наявність справжніх щирих друзів. Наша сила в правді. Ми точно знаємо, що вистоїмо, чого б це нам не вартувало, бо ми захищаємо своє: своїх дітей, свої оселі, свою країну, наші

цінності! Нас неможливо купити, тому що любов до своєї землі не продається. Нас неможливо зламати, бо, як казав відомий український кінорежисер Олександр Довженко: «Ми б'ємося за те, чому нема ціни у всьому світі, – за Батьківщину!»

Література

1. Вестфальська система міжнародних відносин. Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. с.95

2. Державний суверенітет. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. О.В. Петришин (відп. ред.) та ін. 2017. Т. 3 : Загальна теорія права. С. 100.

3. Рубашенко М. А. Співвідношення понять «територіальна цілісність» та «територіальна недоторканність» у кримінальному праві України (ст. 110 КК). Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2014. Вип. 26. С. 223-226.

Ключник Руслан Максимович

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри глобальної економіки
Університету імені Альфреда Нобеля

ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ ТА ЗАГОСТРЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Вторгнення Росії в Україну призвело до глобальної дестабілізації світового порядку, який існував з початку 1990-х рр., якщо не з 1945 р. Війна актуалізувала значну кількість глобальних проблем, у тому числі екологічні та соціальні. Слід визнати, що у війну втягнуто (прямо чи опосередковано) набагато більше акторів, аніж Росія та Україна. Допомога Україні з боку країн Заходу та допомога Росії з боку Білорусі та Ірану – це лише частина нових реалій, які постають саме зараз.

Очевидною є проблема руйнування системи глобальної безпеки. Повномасштабна війна в Європі тривалий час здавалася практично неможливою. У Югославії 1990-х рр. тривав розпад держави, що супроводжувався збройними конфліктами (Боснія, Косово і т.д.). У Чечні тривала війна Росії проти одного зі своїх регіонів. Вторгнення Росії на Донбас у 2014 р. відбувалося під прапорами невизнаних «державних утворень» (false flag), а Росія свою участь заперечувала. Війна Росії проти України – це фактично перший з 1945 р. випадок збройного протистояння двох країн Європи, суверенітет та незалежність яких було визнано досить давно та всіма членами ООН.

Цей конфлікт ще раз продемонстрував неефективність ООН як

організації, що має не допускати воєн та сприяти припиненню насилля. Наявність у Раді Безпеки ООН Росії як постійного члена ускладнює прийняття більш-менш конструктивних рішень, у тому числі стосовно України. Блок НАТО відмовився закрити небо над Україною, хоча саме гіпотетичний вступ нашої держави до Альянсу був одним із приводів до війни. При цьому ще у 2021 р. НАТО практично не допомогло Польщі (члену блоку) під час мігрантської кризи. Таким чином, можливість НАТО забезпечити захист своїх членів від реальних загроз поставлена під велике питання.

Дії Росії актуалізували проблему оборони окремої держави (особливо позаблокової) від зовнішнього нападу. Вже не видається неочікуваним, якщо в найближчому майбутньому сума світових витрат на оборону різко зросте (власне, британський уряд вже анонсував різке збільшення оборонних видатків), відповідно, зменшаться можливості допомоги бідним. Також уповільниться розвиток тих сфер економіки, які прямо не пов'язані з війною. Міжнародний валютний фонд прогнозував, що глобальне економічне зростання уповільниться з 6,1% у 2021 р. до 3,6% у 2022 та 2023 рр. Це на 0,8 та на 0,2 відсоткових пункти менше, ніж прогнозували в січні 2022 р. [1]. Таким чином, світ, який тільки відновлюється від наслідків COVID-19, має долати наслідки російської агресії.

Через війну загострилася й продовольча проблема в усьому світі. Україна та Росія є одними з найбільших постачальників зерна на світові ринки. При цьому Росія перебуває під санкціями, а порти України блокуються флотом агресора. Окрім того, частина території України є окупованою, на деяких територіях триває розмінування, що перешкоджає безпечному проведенню сільськогосподарських робіт. У квітні 2022 р. ООН попередила, що війна в Україні може спровокувати глобальну продовольчу катастрофу, яка призведе до голоду, масової міграції та політичної нестабільності у світі [2]. «Зерновий коридор», яким експортують українське зерно, в будь-який момент може перестати працювати через дії Росії.

Тільки за березень 2022 р. ціни на пшеницю виросли на 22%, кукурудзу – на 21%, ячмінь – на 31%. Ціни на нафту марки Brent 1 квітня 2022 р. були на 60% вищими, ніж у той самий період минулого року. За той же час ціни на природний газ та добрива виросли більш ніж удвічі. А. Гутерріш заявив, що зміни цін на продукти харчування, енергоресурси та добрива спричинили серйозні економічні проблеми для 74 країн, що розвиваються, з населенням 1,2 млрд осіб [3]. Індонезія заборонила експорт пальмової олії на тлі російсько-українського збройного конфлікту. Це може призвести до різкого зростання цін на цей продукт [4].

Санкції проти Росії призведуть, у тому числі, до зростання цін на паливо, оскільки експорт російських енергоносіїв на світові ринки буде істотно обмеженим. Видається очевидним, що санкції матимуть негативний ефект для економік навіть тих країн, які їх ввели, щоправда, меншою мірою. Економія електроенергії та палива в Європі вже стала реальністю.

Значним викликом для економічних та політичних систем Європи є міграційна криза, пов'язана з масовим прибуттям українців. Необхідність

підтримки та розміщення біженців вимагає виділення значних коштів, а ринок праці в ЄС не розрахований на таку кількість працівників з України. Крім того, не всі українці мають відповідну кваліфікацію, у тому числі рівень мовної підготовки. Оголошення мобілізації в Росії стало причиною масового прибуття росіян у сусідні країни, що також може стати викликом для цих держав.

Значення інформаційної складової для забезпечення економічної та політичної стабільності зумовлює інтенсивні дії на інформаційному фронті, адже інформаційні повідомлення мотивують людей діяти в той чи інший спосіб. Використання fake news істотно дестабілізувало ситуацію в різних країнах; не завжди за цим стояли саме російські агенти, але проводилися такі інформаційні диверсії саме на тлі цього конфлікту. Глобальне поширення фейків та дезінформації ми спостерігали ще за часів поширення COVID-19. Як наслідок, громадяни третіх країн дуже часто мають необ'єктивне уявлення про те, що насправді відбувається в Україні. Наприклад, під час війни часто розповсюджуються чутки про розкрадання гуманітарної та іншої допомоги в Україні [5]. Очевидно, що такі наративи вигідні російській стороні, аби змусити європейських партнерів сумніватися в доцільності такої допомоги.

Слід звернути увагу також на загострення екологічної проблеми, адже бойові дії в Україні істотно погіршили якість води, повітря та ґрунту. Окупанти вчиняють обстріли та бомбардування промислових та енергетичних об'єктів, підпали лісів, підриви нафтобаз, забруднення Чорного та Азовського морів (в першу чергу через затоплення суден) [6]. Тимчасове захоплення Чорнобильської та Запорізької АЕС також істотно підвищили ризик техногенних катастроф. Бойові дії поблизу Енергодару – це пряма загроза безпеці всієї Європи.

Ми вже зазначали, що війна розпочалася на тлі ще не до кінця переможеної хвороби COVID-19. Економічні системи України та країн світу ще не відновили стабільне зростання після локдаунів, а нова криза, пов'язана з війною, відсунула зростання економічних показників у часовому вимірі. Медична система України зараз перевантажена хворими та пораненими внаслідок бойових дій, відтак, на інфекційні хвороби звертається менше уваги. Частина медичних закладів зруйновано або істотно пошкоджено. На нашу думку, саме бідні люди в усіх країнах будуть (як і завжди до цього) найбільш вразливими до хвороб, у тому числі інфекційних.

Вторгнення Росії в Україну загострило інші конфлікти. Деякі країни (Сирія, Куба, Нікарагуа, Венесуела, КНДР, Білорусь, Еритрея, Іран) прямо підтримали дії Путіна та навіть посилили співробітництво з Росією. Інші (Сербія, Китай, Казахстан, Індія, Угорщина) формально не підтримали Росію, але не вводили санкції (принаймні, не були їх ініціаторами) та зберігають довоєнний рівень співпраці або посилюють його. Це протиріччя може посилити вже існуючі конфлікти у світі, адже з'явився ще один потужний привід для них: підтримка України або Росії у даному протистоянні. Поставки іранських дронів, які використовуються проти України, призвели до ще більшої ізоляції Ірану [7]. Україна влітку 2022 р. розірвала дипломатичні відносини з КНДР та Сирією, які визнали так звані «народні республіки» незалежними державами.

При цьому ми повинні визнати, що переважна більшість населення Землі проживає у країнах, які не вводили санкції проти Росії та не надають прямої підтримки Україні.

Таким чином, агресія Росії проти України стала фактором, який вже істотно вплинув на міжнародні економічні та політичні процеси. Уперше за багато років експерти підкреслюють можливість використання навіть «брудної бомби», яку можуть використати для поширення радіоактивного матеріалу в невеликій зоні навколо вибуху [8]. Глобальна продовольча, енергетична, безпекова, міграційна криза є лише окремими гранями нової глобальної кризи. Те, яким чином і як швидко вона буде подолана, залежить не тільки від термінів завершення війни, а й від згуртованості світової спільноти. Саме політична воля світових лідерів може забезпечити тривалий мир не лише між окремими країнами, але й у глобальному масштабі.

Література

1. War sets back the global recovery. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/04/19/world-economic-outlook-april-2022>.
2. На світ чекає голод, якщо РФ не розблокує порти України – ООН. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/16/7340134/>.
3. Война в Украине – угроза всему миру. Организация Объединённых Наций. URL: <https://news.un.org/ru/story/2022/04/1421352>.
4. Indonesia's palm oil export ban leaves global buyers with no plan B. Reuters. URL: <https://www.reuters.com/business/indonesias-palm-oil-export-ban-leaves-global-buyers-with-no-plan-b-2022-04-25/>.
5. У вкидах про розкрадену гуманітарку «стирчать вуха» з Росії, – Лещенко. 24 канал. URL: https://24tv.ua/vkidah-pro-rozkradenu-gumanitarku-stirchat-vuha-rosiyi-leshhenko_n1960657.
6. Засядько Є. Місяць війни. Злочини проти доквілля. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/26/684714/>.
7. Рада ЄС затвердила санкції щодо Ірану за постачання дронів до Росії. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-yes-sanktsiyi-drony/32092967.html>.
8. «Брудна бомба», якою лякає Росія. Що це таке і чим небезпечна. BBC. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63375340>.

Kozubai Inna Vitaliivna
Senior Lecturer of International Relations
and Social and Humanities Chair
The Research and Educational Institute
of Law and Innovative Education
Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

EXPANSION OF THE APPLICATION OF ENGLISH AS UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE EUROPEAN COMMUNITY

The current development of the political dialogue between Ukraine and the European Union is based on the implementation of the Strategy by Ukraine and the EU implementation of the Partnership and Cooperation Agreement and the work on the Action Plan within the framework of the European Neighborhood Policy. Ukraine finds that the implementation of the above documents should facilitate enhanced cooperation between Ukraine and the EU in the conditions of enlargement, and create the necessary conditions for the transition in the future to a high-quality new level of relations with the EU. Ukraine has seen its main task in establishing European values and standards in politics, economy, and social field. The National Strategy has formulated organizational requirements for the adoption of the European choice of Ukraine. Among them there is administrative reform, training of personnel and human resources, information activities, and participation of international financial institutions in the implementation of the National Forum of the European Integration of Ukraine. The sense of Ukraine's independence lies in the fact that it has been able to communicate directly with other regions of the world, that is, it has acquired a new quality of existence, has become a subject of international life, and has been included in global world processes. To defend its national interests, Ukraine must first form its system of orientation and develop its geopolitical model of the world, based on which it is possible to align its position with the positions of other countries and take into account its interests without forgetting its own.

In connection with the chosen course of Ukrainian authorities on European integration, knowledge of English as the main language of international communication is gaining weight. Language of international communication, English is the channel for attraction of the Ukrainian people to civilization progress, which is happening in all fields of people's life. The English language training of Ukrainian citizens will stimulate the implementation in Ukrainian society of the world's achievements of economic, political, legal, and moral culture, which is necessary for the modernization of the public life of people in Ukraine.

In particular, this would certainly help to improve the investment climate and to increase the participation of the Ukrainian economy in the world market. Thus, the need to recognize the English language of international communication, as noted by Kostenko O. is a fact to be considered in Ukrainian language policy [4].

Furthermore, the Director of the Institute of Social Studies, Candidate of

Historical Sciences, Panchenko B. is in general in favour of English becoming the second state language in Ukraine. The historian believes that English will eventually be needed everywhere, because English is the world language, and it is already spoken among representatives of the young generation of different countries. He notes that English in the modern world is not just the rule of good tone. Knowledge of English is a competitive advantage for every person.

So, in August 2022 the Ministry of Culture and Information Policy prepared a bill on establishing a special status of English in Ukraine as the language of international communication. Then during the briefing at the Media Center «Ukraine-Ukrinform» Karandeyev R., who has been the first Deputy Minister of Culture and Information Policy of Ukraine, notifies that expansion of the English language application in Ukraine will promote the processes of integration of Ukrainians into the European community within the framework of Ukraine's expected membership in the EU, formation of the state's subject in the global globalization processes, increase of its competitiveness in the global market, and increase of its investment and tourist attractiveness. Simultaneously he clarifies that every Ukrainian who will study English will have much more knowledge about European life. It will also help to form the subject of Ukraine in the global globalization processes.

It is stated that the special status of English will be established in Ukraine as a language of international communication; the field of English language application in Ukraine will be significantly expanded; English will be mandatory in certain public areas of public life, where international communications are available. The Ministry of Culture and Information Policy claimed that English is now an official language in 60 of 196 countries of the world, and according to the data of the Eurobarometer regulatory facility, it is the most common foreign language in 119 countries from 25 EU member states. According to the report, Ukraine occupies the 40th place in the rating from 112 countries, which is the average. Therefore, granting the English language the appropriate status in the state is the necessity and strategic step toward EU membership.

The object of the law provides for the regulation of the use of English in certain public spheres of public life.

First of all, it concerns international communications. According to the current version of the law-making facility, it is necessary to speak English, in particular, the heads of local administrations, officers – the military, chief of middle and senior staff of the National Police, scientific and pedagogical workers of Universities. It is also envisaged to improve the standards of education aimed at studying English by all the students of education, as well as to introduce additional courses for adults.

In addition, the scope of application of the English language in the spheres subsidized to foreigners, for example in cultural institutions, the transport sphere, and international trade, is expanding.

Since the adoption of the law, there will be no requirement for compulsory English possession by all state officials at once, implementation will require a long transition period. There is a strong correlation between the level of English and some economic indicators, in particular Gross Domestic Product, so its implementation will help to improve the export of services to Ukraine, as well as international or

individual trade.

«None of the provisions of this law can be seen as such, aimed at narrowing the sphere of use of the state language», said the government official. According to him, the state promotes the widest education of Ukrainians, and at the same time it does not threaten the Latinization of the Ukrainian language.

References

1. Strategy of Ukraine's Integration into the European Union // Decree of the President of Ukraine of June 11, 1998.
2. Program of Ukraine's Integration into the European Union // Decree of the President of Ukraine of September 14, 2000.
3. Mikhalchenko N. The Limitroff of Europe: Chance or fate of Ukraine // Ukraine in the Modern Political Space. Appendix 5(10) to the journal «Personnel». 2000. №2 (56). P. 6.
4. Kostenko O. The Language of International Communication in Ukraine should be English // Day. 2012. №134.

Фурсін Олександр Олександрович

кандидат наук державного
управління, доцент,
доцент кафедри менеджменту
організацій та управління проектами
Інженерного навчально-наукового
інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ

ОСНОВИ ДЕМОКРАТІЇ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ: НОВА КОНЦЕПЦІЯ РАДИ ЄВРОПИ ЯК ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ТА ПРОСУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Демократія є однією з фундаментальних універсальних цінностей і принципів ООН. Повага до прав людини та основних свобод і принцип проведення періодичних і справжніх виборів шляхом загального голосування є одними з основних елементів демократії. Ці цінності втілені в Загальній декларації прав людини та розширені в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, який містить багато політичних прав і громадянських свобод, які є основою демократії. Ці права, а також право наступних документів з прав людини, що охоплюють права окремих груп населення (наприклад, жінок, корінних народів, меншин, осіб з обмеженими можливостями), є важливими для демократії, оскільки вони гарантують доступ до інформації, право жити без страху, участь, рівність і справедливість для всіх. Сьогодні більшість держав світу називають себе демократичними. Демократія, однак, є динамічною соціальною та політичною системою, яка не є ані лінійною, ані незворотною, і всі країни можуть отримати користь від постійного

вдосконалення своїх демократичних процесів. У 21 столітті ми стикаємося з потрійним викликом: побудувати демократії, зберегти демократії та підвищити якість демократій. Він співпрацює з урядами та іншими учасниками, щоб відновити суспільну довіру, а також зміцнити чи відновити мир і верховенство права в країнах, що вийшли з конфлікту, і демократіях з перехідною економікою. Крім того, УВКПЛ пропонує юридичні та експертні консультації з таких питань, як дотримання прав людини в контексті виборів і конституційних процесів, законопроектів і навчальних заходів. Після довгої серії резолюцій, які наголошують на взаємозалежних і взаємодоповнювальних відносинах між демократією та правами людини. Ця резолюція призвела до створення Форуму з прав людини, демократії та верховенства права, який забезпечує простір для сприяння діалогу та співпраці з питань, що стосуються відносин між цими сферами. Зусилля щодо сприяння демократичному врядуванню є фундаментальним компонентом нашої профілактичної роботи. Коли інституції не є прозорими та підзвітними, вибори не є справжніми, громадянські свободи та демократичний простір обмежені, а прийняття рішень не здійснюється за участю. Більше того, легітимність урядів скомпрометована, і відбувається посилення поляризації та загострення напруженості між групами. Парламентська асамблея Ради Європи має не лише визнати основні досягнення Організації, але й висвітлити нові місії та виклики, з якими вона стикається у XXI столітті. Вітаючи незаперечні досягнення та прогрес, досягнутий у впровадженні демократичних стандартів на європейському континенті за останні роки, Асамблея стурбована зростанням кількості демократичних дефіцитів, які вона спостерігає в усіх державах-членах Ради Європи. Порушення функціонування певних політичних інститутів, недостатня репрезентативність парламентів, численні занепокоєння щодо реалізації фундаментальних принципів демократії, таких як поділ влади, політичні свободи, прозорість та обов'язок звітувати, призводять до зростання почуття політичного невдоволення. і невдоволення, яке поширюється серед громадян.

Демократія - це відкритий і постійний процес. Доповідач пропонує визначити конкретні критерії оцінки стану демократії та досліджує застосування демократичних стандартів у державах-членах Ради Європи. Крім того, Рада Європи має вжити конкретних заходів для покращення ситуації. Ці заходи включають створення спеціального моніторингового механізму щодо свободи слова та ЗМІ, який вивчатиме ситуацію в усіх державах-членах Ради Європи. . Рада Європи, яка зараз охоплює майже весь континент, є орієнтиром і охоронцем прав людини, демократії та поваги до верховенства права в Європі. Вона має цілу низку ефективних механізмів контролю, перш за все з яких Європейська конвенція з прав людини (ЄКПЛ), Європейська конвенція про запобігання катуванням і нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, Хартія Європейського соціального забезпечення та Рамкова конвенція про захист національних меншин. Ці інструменти мають незалежні наглядові органи, такі як Європейський суд з прав людини («Суд»), який є винятковим гарантом міжнародного судового захисту прав людини. посилено захист прав людини, зокрема створенням Європейської комісії проти расизму та нетерпимості

(ЄКРН) та інституту Уповноваженого з прав людини. Одним із найважливіших досягнень Ради Європи та її Парламентської асамблеї зокрема є фактичне скасування смертної кари в мирний час у всіх державах-членах. Асамблея нагадує, що цих успіхів було досягнуто з дуже обмеженими ресурсами, загальний бюджет Ради Європи, включаючи бюджет Асамблеї та Суду, становив менше 200 мільйонів євро в 2007 році, що становить менше 15% від лише бюджет Європейського парламенту на 2007 рік. Визнаючи, що в державах-членах було досягнуто значного прогресу, розрив між стандартами, викладеними на папері, та реальністю на місцях все ще потребує скорочення. Повна реалізація існуючих прав людини в повсякденному житті є незавершеною справою.

Асамблея продовжує глибоко стурбована тим, що в Європі все ще відбуваються порушення прав людини, в тому числі найсерйозніші. У кількох європейських країнах правозахисники зазнають переслідувань і стикаються з погіршенням клімату репресій. Важливо, щоб правозахисники, зокрема неурядові організації, адвокати та журналісти, могли працювати безперешкодно для захисту та просування прав людини в Європі. Верховенство права все ще не повністю дотримується в кількох країнах Європи. Незалежність суду та ефективність правосуддя потребують консолідації та зміцнення в багатьох випадках. Крім того, завжди є географічні зони («чорні діри»), де механізми Ради Європи з прав людини не можуть бути повністю реалізовані. Навіть найсерйозніші порушення прав людини, такі як насильницькі зникнення, позасудові страти, таємні ув'язнення, катування та нелюдське поводження, все ще мають місце в Європі, як зазначено у звіті комісії. Безкарність, у тому числі за ці найсерйозніші порушення прав людини, не була викорінена в Європі. Безкарність має бути усунена шляхом швидкого, ретельного та неупередженого розслідування та судового розгляду.

Тероризм є однією з головних проблем, з якими стикаються відкриті суспільства в Європі; його можна і потрібно перемогти, не порушуючи самих принципів прав людини, верховенства права та толерантності, які терористи хочуть знищити. Торгівля людьми, особливо жінками та дітьми, є сучасною формою давньої глобальної работоргівлі. Він розглядає людей як товар, який можна купити і продати.

Така практика широко поширена в Європі та є серйозним порушенням прав людини. Нова Конвенція Ради Європи про заходи проти торгівлі людьми, відкрита для підписання в травні 2005 року, є важливим кроком у боротьбі з цим лихом. По всій Європі є люди в особливо вразливих ситуаціях, чії права потребують подальшого захисту та зміцнення. Поводження з людьми, позбавленими волі, заслуговує на більшу увагу, незалежно від того, чи вони перебувають під вартою в поліції, в'язниці, психіатричних лікарнях чи інших місцях утримання, таких як «центри утримання» для нелегальних іммігрантів. Пріоритетним завданням має залишатися викорінення жорстокого поводження з ув'язненими, включаючи найсерйозніші випадки тортур, існування яких було встановлено Європейським судом з прав людини в різних регіонах Європи, зокрема на Північному Кавказі.

Дуже багато біженців і внутрішньо переміщених осіб не можуть безпечно

повернутися додому. Шукачам притулку важко потрапити до Європи, і, опинившись у державі-члені, вони часто стикаються з фактичною неможливістю справедливого розгляду своєї заяви через неприйнятно складні процедури; ця ситуація ускладнюється суттєвими відмінностями у ставленні від однієї країни до іншої. Крім того, мігранти – особливо ті, які мають нелегальний статус – часто стикаються з дискримінаційним поведінням у доступі до своїх економічних і соціальних прав. Також необхідно краще захищати права дітей, людей похилого віку та людей з обмеженими можливостями. Необхідно докладати особливих зусиль для кращої інтеграції соціально ізольованих, у тому числі ромів і кочівників. Насильство щодо жінок, у тому числі домашнє насильство, все ще є широко поширеним явищем і з ним необхідно рішуче боротися на всіх рівнях. Расизм, ксенофобія та нетерпимість не були викорінені, а дискримінація на основі релігійного, етнічного чи расового походження все ще присутня в європейських суспільствах. Особливе занепокоєння викликає відродження антисемітизму, як і тривожне зростання ісламофобії. Дискримінація за статтю або сексуальною орієнтацією існує в ряді держав. Відмова або неприйнятне обмеження таких прав, як свобода вираження поглядів, асоціацій і зборів, на основі статі чи сексуальної орієнтації є неприпустимими. Подібним чином у багатьох державах-членах дотримання прав осіб, які належать до національних меншин або інших меншин, а також інтеграція груп меншин у суспільство, зокрема ромів і кочівників, залишаються серйозними проблемами. Соціальні та економічні права повинні повністю поважатися, зокрема щодо доступу до освіти, житла, охорони здоров'я, зайнятості, мінімального доходу, соціальних виплат і пенсій.

Усі держави-члени повинні вважати себе зобов'язаними поважати ці права відповідно до принципів, викладених у переглянутій Європейській соціальній хартії. Сталий розвиток є ще однією важливою європейською та глобальною метою. Кожен повинен мати право на здорове, життєздатне та гідне довкілля. Це право є взаємозалежним і невіддільним від фундаментальних цінностей миру та верховенства права, поваги до людської гідності та прав людини, рівності між поколіннями, географічної та соціальної єдності та економічного розвитку. Це має бути гарантовано, якщо ми хочемо досягти сталого розвитку, заснованого на солідарності, для нинішнього та майбутніх поколінь. З огляду на виклики, згадані вище, Асамблея вважає, що місія Ради Європи все ще є такою ж актуальною, якщо не більшою, ніж коли вона була заснована в 1949 році. Організацію необхідно продовжувати зміцнювати як «моральне сумління» Європи. Права людини повинні в першу чергу запроваджуватися на національному рівні. Враховуючи свої обмежені ресурси, Рада Європи, включаючи її Парламентську асамблею, повинні зосередитися на своїх передових сферах – правах людини, демократії та верховенстві права. забезпечити швидке та повне виконання Декларації та Плану дій Варшавського саміту 2005 року, зокрема заходів, що гарантують подальшу ефективність ЄКПЛ та тих, які спрямовані на захист та просування прав людини та верховенства права через інші інституції та механізми Ради Європи; вжити всіх належних заходів, доклавши щирих зусиль для усунення всіх порушень прав

людини, зокрема насильницьких зникнень, позасудових страт, таємних ув'язнень, катувань і нелюдського поводження, а також провести ефективне розслідування цих злочинів і переслідувати винних.

У зв'язку з цим Асамблея ще раз нагадує, що право на життя та заборона катувань і нелюдського або такого, що принижує гідність; покласти край безкарності винних у порушеннях прав людини шляхом швидкого та рішучого засудження цих порушень на найвищому рівні, гарантуючи, що сили правопорядку проводять прозорі, неупереджені та ефективні розслідування, та притягнувши органи до відповідальності перед парламенти; ефективно захищати правозахисників та їхню роботу, включаючи безперешкодний доступ осіб до Європейського суду з прав людини;. повністю реалізувати на національному рівні права, гарантовані міжнародними документами з прав людини, таким чином зробивши права людини реальністю для всіх у Європі; повністю імплементувати рішення Європейського суду з прав людини в правовий порядок усіх держав-членів; повністю поважати права людини в боротьбі з тероризмом, як Асамблея вже неодноразово вимагала, і якомога швидше підписати та/або ратифікувати конвенції та інструменти Організації, що стосуються прав людини, включаючи ті, що стосуються боротьби з тероризмом; ліквідувати торгівлю людьми. У зв'язку з цим Асамблея пропонує державам-членам якнайшвидше підписати та/або ратифікувати Конвенцію Ради Європи про протидію торгівлі людьми (CETS № 197), щоб вона якнайшвидше набула чинності, і в у будь-якому випадку негайно втілити в життя його найважливіші положення.

Асамблея також пропонує Європейському Союзу підписати та ратифікувати цю Конвенцію якомога швидше; краще захищати права осіб, які перебувають у особливо вразливих ситуаціях, зокрема осіб, позбавлених волі, біженців і внутрішньо переміщених осіб, шукачів притулку та мігрантів, дітей, людей похилого віку, людей з обмеженими можливостями, соціально ізольованих людей, включаючи ромів і кочівників, і повною мірою співпрацювати з відповідними договірними органами та іншими органами, що працюють у цій сфері; ефективно боротися з домашнім насильством, примусовими шлюбами та дитячими шлюбами; ефективно боротися проти всіх форм дискримінації на основі релігійного, етнічного чи расового походження, зокрема проти зростання антисемітизму та ісламофобії; ефективно боротися з усіма формами дискримінації за ознакою статі чи сексуальної орієнтації, запровадити антидискримінаційне законодавство, партнерські права та програми інформування в країнах, де вони ще не існують; краще захищати права осіб, які належать до національних меншин та інших меншин, і краще гарантувати інтеграцію груп меншин у суспільство, зокрема ромів і мандрівників;. підписати та/або ратифікувати переглянуту Європейську соціальну хартію та її процедуру подання колективних скарг, а також захищати та повністю реалізувати соціальні та економічні права, зокрема щодо доступу до освіти, житла, охорони здоров'я, працевлаштування, мінімального доходу, соціальних виплат та пенсії з метою побудови більш людяної та об'єднаної Європи; прагнути до поступового та повного викорінення бідності; вжити законодавчих заходів для спільного та

сталого управління ресурсами для захисту навколишнього середовища, сприяти використанню відновлюваних джерел енергії, впроваджувати програми енергозбереження в промисловості, офісах і будинках, заохочувати громадський транспорт; посилити роль Ради Європи як ефективного механізму загальноєвропейського співробітництва для захисту та просування прав людини; забезпечити, щоб взаємодоповнюваність і пошук додаткової цінності керували відносинами між Радою Європи та іншими міжнародними організаціями та органами, що працюють у сфері прав людини, і, зокрема, з Агентством з основних прав Європейського Союзу, яке щойно було створено щоб уникнути дублювання діяльності та марнотратства державних коштів; краще використовувати інструменти та інституції Ради Європи, а також забезпечити значне збільшення ресурсів Організації з огляду на її значні досягнення в галузі прав людини. Рада Європи у сфері демократії має на меті сприяти встановленню стандартів, і воно прагне зробити це через правові інструменти та запровадити певні структури чи інституційні практики. Окрім цієї законодавчої бази, органи Ради Європи працюють над розвитком демократичних інституцій і практик у Європі, здійснюючи діяльність, яка забезпечує керівні принципи для визначення пріоритетів і виявлення проблем у сфері демократії.

Решетілова Оксана Михайлівна

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри документознавства та
інформаційної діяльності Українського
державного університету науки і
технологій;

Прокоф'єва Катерина Анатоліївна

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри документознавства та
інформаційної діяльності Українського
державного університету науки
і технологій

**ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ
СТУДЕНТІВ-ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ УКРАЇНСЬКОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ**

Одним із пріоритетних завдань сучасної вищої освіти в Україні є формування стійких умінь використовувати різні мовні засоби відповідно до сфери й мети спілкування, культури професійного мовлення, а також умінь дотримуватися норм сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні. Відтак нарощує актуальність визначення лінгводидактичних основ навчання майбутніх документознавців української професійної лексики, що орієнтують на формування лексичної компетентності.

Останнім часом активізувалися дослідження, присвячені формуванню професійної лексичної компетентності (З. Бакум, В. Борисенко, Н. Голуб, І. Дроздова, С. Караман, О. Кучерук, С. Омельчук, М. Пентилюк, Л. Попова, О. Стишов, В. Тихоша та ін.). Володіння професійною лексикою для сучасного фахівця-документознавця є одним із показників сформованості його професійної компетентності, оскільки він має широке функційне поле діяльності, пов'язане із одержанням, використанням, поширенням та зберіганням соціально значущої документованої інформації для досягнення стратегічних і тактичних цілей суб'єктів інформаційних відносин. Якісна реалізація цих завдань професіоналом залежить від рівня його підготовки у закладі вищої освіти, цілеспрямованого впровадження компетентнісного підходу в освіту, який передбачає результативну спрямованість навчально-виховного процесу на формування конкурентоспроможного фахівця, здатного до творчості й саморозвитку [2, с. 4].

Для організації ефективного навчання майбутніх документознавців української професійної лексики велике значення має врахування закономірностей, принципів та оптимальний вибір форм, методів, прийомів і засобів навчання, що ґрунтується на нових досягненнях лінгводидактики (З. Бакум, В. Бадер, А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Голуб, Ж. Горіна, О. Горошкіна, Т. Донченко, І. Дроздова, В. Загороднова, О. Караман, С. Караман, К. Климова, О. Кучерук, О. Копусь, О. Любашенко, Л. Мацько, А. Нікітіна, С. Омельчук, Н. Остапенко, М. Пентилюк, Т. Симоненко, І. Хом'як та ін.).

Аналіз фахових джерел дає змогу дійти висновку, що загальна закономірність викладання будь-якої дисципліни, зокрема «Української мови за професійним спрямуванням» полягає у залежності відбору змісту, а відтак, і форм, методів та засобів від його мети, завдань, що стоять перед суб'єктами навчання, рівня підготовки студентів, складності навчального матеріалу [5, с. 11].

На реалізацію закономірностей впливають суб'єктивні чинники, що визначаються особистісними якостями викладачів і студентів. Цим і пояснюємо наявність різних визначень і переліків закономірностей. Закономірностями навчання і засвоєння мови дослідники вважають об'єктивно існуючу залежність результатів засвоєння мовлення від ступеню розвиненості мовленнєво-творчої системи людини (Л. Федоренко), взаємозв'язок між лінгвістичною теорією і мовленнєвою практикою, залежність наслідків навчання і засвоєння мови від потенціалу мовленнєвого середовища, створюваного у процесі навчання і в повсякденному житті (М. Пентилюк).

Видатна українська дослідниця Марія Пентилюк до закономірностей навчання та засвоєння мови відносить:

- постійну увагу до матерії мови, її звукової системи;
- розуміння семантики мовних одиниць;
- здатність засвоювати норму літературної мови;
- оцінку виражальних можливостей рідної мови;
- розвиток мовного чуття, дару слова;

- випереджаючий розвиток усного мовлення;
- залежність мовленнєвих умінь і навичок від знань граматики і словникового складу мови [4, с. 54].

На нашу думку, під час навчання майбутніх документознавців української професійної лексики важливим є урахування закономірностей навчання та засвоєння мови, визначених М. Пентилюк, що уможлиблюють розроблення теоретичних засад дослідження.

Важливою закономірністю навчання майбутніх документознавців української професійної лексики є розуміння семантики мовних одиниць. З'ясувати значення слів, співвідносити їх із явищами дійсності, уміти визначати їхні функції, сприймати та вживати в контексті – це вміння, необхідні для усвідомлення студентами лексичних і граматичних засобів мови, а отже, засвоєння мови як системи. До того ж не викликає сумнівів і той факт, що незнання (нерозуміння) значення хоча б одного слова може призвести до повного нерозуміння речення або до спотвореного розуміння змісту всього тексту [3, с. 118].

Урахування здатності студентів засвоювати норми літературної мови є обов'язковим для нашого дослідження, оскільки грамотне мовлення передбачає передусім дотримання норм літературної мови, а це вимагає від студентів здатності використовувати під час створення висловлювання традиційні системи правил. Зауважимо, що основні норми літературної мови студенти опанували під час навчання в середніх загальноосвітніх закладах. Тому заняття з української мови за професійним спрямуванням передбачають подальше вдосконалення цих знань, ґрунтовне засвоєння стилістичних і термінологічних норм та формування вмінь дотримуватися засвоєних норм у подальшій професійній діяльності [1, с. 68].

Залежність мовленнєвих умінь і навичок студентів від знань граматики і словникового складу мови зумовлює введення в освітній процес відповідних теоретичних відомостей з лексикології, граматики, стилістики тощо, а також на розосереджене впровадження системи лексичних вправ, орієнтованих на кількісне збільшення та якісне вдосконалення наявного словникового запасу майбутніх документознавців, формування вмінь комунікативно доцільно користуватися відомими й щойно опанованими лексемами. Опора на зазначену закономірність навчання спрямовує на вибір парадигматичного напрямку методики навчання професійної лексики майбутніх документознавців, тобто цілеспрямовану роботу над словом та його семантичними полями задля вдосконалення вмінь застосовувати відомі й нові слова у власному мовленні, що реалізується насамперед через показ сфер слововживання, лексичної сполучуваності.

Охарактеризовані закономірності по-різному виявляються в процесі навчання майбутніх документознавців на кафедрі документознавства та інформаційної діяльності УДУНТ. Урахування їх допоможе викладачеві продуктивно реалізувати навчання майбутніх документознавців української професійної лексики.

Література

1. Любашенко О. В. Лінгводидактичні стратегії: проектування процесу навчання української мови у вищій школі: моногр.: [Текст] / Олеся Вадимівна Любашенко. – Ніжин: ТОВ Вид-во «Аспект – Поліграф», 2007. – 296 с.
2. Малик Г. Д. Педагогічні умови реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутнього документознавця дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04: [Текст] / Галина Дмитрівна Малик – К., 2015. – 367 с.
3. Мацько Л. І. Культура української фахової мови: [Текст] / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
4. Пентилюк М. І. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості в євроінтеграційному контексті: [Текст] / Марія Іванівна Пентилюк // Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: зб. статей. – К.: Ленвіт, 2011. – С. 49-57.
5. Українська мова за професійним спрямуванням: [Текст] / С. О. Караман, О. А. Копусь, В. І. Тихоша та ін. – К.: Літера ЛТД, 2007. – 544 с.

Maksymova Anna

Ph.D.,

teacher of the Department of international relations and social and humanitarian disciplines Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

THE ROLE OF DEMOCRATIC STANDARDS IN THE FORMATION OF THE RULE OF LAW

The development of a modern state requires observance of universal values, the observance of which will ensure the formation of a modern state in accordance with modern socio-cultural trends. This process must take into account modern challenges and the global development of states. Among the modern challenges are energy saving, dynamic development of high-speed communication, unification of the world economy, increased competition, aging of humanity, growth of the low-skilled stratum, changing forms of work, combination of large and small, joint entrepreneurship, opening of the amazing potential of the brain, growth of the service sector, especially educational, a new boom in self-education, the triumph of the individual.

The main mainstream of modern state-building is the introduction of democratic standards around the world. Democracy has become the most effective form of government, which is satisfactory. The global development of states has made democracy the most effective form of government. The main processes that can be characterized are the development of the rule of law, civil society, feminism, the spread of transparency in the activities of state bodies, and the involvement of the public in the adoption of state-management decisions. All of the above needs to be taken into account in the direction of building a democratic state.

Democracy is a universally recognized ideal, based on values common to people everywhere, regardless of cultural, political, social or economic differences:

- as an ideal, democracy aims to protect and promote the dignity and fundamental rights of the individual, social justice and foster economic and social development. As a form of government, democracy is the best way of achieving these objectives; it is also the only political system that has the capacity for self-correction;

- democracy is based on two core principles: participation and accountability. Everyone has the right to participate in the management of public affairs. Likewise, everyone has the right to access information on government activities, to petition government and to seek redress through impartial administrative and judicial mechanisms;

- it therefore requires the existence of representative institutions at all levels and, in particular, a parliament in which all components of society are represented and which has the requisite powers and means to express the will of the people by legislating and overseeing government action;

- democracy is always a work in progress, a state or condition that is constantly perfectible;

- sustaining democracy means nurturing and reinforcing a democratic culture through all the means that education has at its disposal [1].

In 1995, the newly formed independent Committee on Standards in Public Life published a report setting out seven principles of public life, also known as the Nolan Principles. The descriptors to the principles were amended by the committee in 2013 and again in 2021. The principles and descriptors in place since 2021 are:

- Selflessness: holders of public office should act solely in terms of the public interest.

- Integrity: holders of public office must avoid placing themselves under any obligation to people or organisations that might try inappropriately to influence them in their work. They should not act or take decisions in order to gain financial or other material benefits for themselves, their family, or their friends. They must declare and resolve any interests and relationships.

- Objectivity: holders of public office must act and take decisions impartially, fairly and on merit, using the best evidence and without discrimination or bias.

- Accountability: holders of public office are accountable to the public for their decisions and actions and must submit themselves to the scrutiny necessary to ensure this.

- Openness: holders of public office should act and take decisions in an open and transparent manner. Information should not be withheld from the public unless there are clear and lawful reasons for so doing.

- Honesty: holders of public office should be truthful.

- Leadership: holders of public office should exhibit these principles in their own behaviour and treat others with respect. They should actively promote and robustly support the principles and challenge poor behaviour wherever it occurs.

The committee states that these principles apply to everyone who is a public office holder. This includes all those who are elected or appointed to public office, nationally and locally, and all people appointed to work in the civil service, local

government, the police, courts and probation services, non-departmental public bodies and in the health, education, social and care services. The committee says that holders of public office should “exhibit these principles in their own behaviour and treat others with respect”. They should also “actively promote and robustly support the principles and challenge poor behaviour wherever it occurs” [2].

The rule of law is a durable system of laws, institutions, norms, and community commitment that delivers. **Just Law.** The law is clear, publicized, and stable and is applied evenly. It ensures human rights as well as property, contract, and procedural rights. **Open Government.** The processes by which the law is adopted, administered, adjudicated, and enforced are accessible, fair, and efficient. **Accessible and Impartial Justice.** Justice is delivered timely by competent, ethical, and independent representatives and neutrals who are accessible, have adequate resources, and reflect the makeup of the communities they serve. These four universal principles constitute a working definition of the rule of law. They were developed in accordance with internationally accepted standards and norms, and were tested and refined in consultation with a wide variety of experts worldwide.

The development of democracy determines the need for the development of the rule of law, and vice versa, since these concepts are interdependent.

In summary, for the development of a democratic state of Ukraine and for the purpose of integration into the EU, the government of our country must adhere to the following principles: selflessness, integrity, objectivity, accountability, openness, honesty, leadership.

Reference:

1. Universal declaration on democracy. URL: <http://archive.ipu.org/dem-e/standards.htm#universal> (data of access 15.10.2022)
2. Standards in public life and democratic process URL: <https://lordslibrary.parliament.uk/standards-in-public-life-and-the-democratic-process/> (data of access 15.10.2022)

Карпенко Роман Валерійович
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

GENDER EQUALITY IN UKRAINE: ANALYSIS OF LEGAL ACTS

Over the past decades, the problem of gender equality has become a common place in public discourse and politics. Governments, business community, trade unions, public organizations from different countries make many efforts to overcome discriminatory stereotypes, which create obstacles for ensuring equal legal status of men and women, as well as equal opportunities for its realization in public life.

Ukraine belongs to the countries where significant changes are occurring in the understanding and legitimization of gender relations, constantly taking steps to introduce an institutional mechanism for ensuring gender equality. Despite this, de facto Ukrainian society remains unbalanced on this issue. There are still manifestations of gender discrimination

That is why this problem is relevant. Uncertainty of gender priorities and postponing the issues resolution of gender inequality to the background provoke negative consequences for all spheres of public life. These and other scientific developments necessitate the study of legal regulation of equal rights and opportunities of women and men in Ukraine, which may be carried out by analyzing and classifying normative legal acts on the state provision of equal rights and opportunities for women and men in Ukrainian society. In the context of such a study, it will also be useful to identify ways to improve the legal framework for ensuring this process.

Equality of rights means empowering men and women with legally equal rights in all spheres of life and providing them with legal conditions for equal enjoyment of their rights. However, equality of rights does not mean the actual ability to enjoy the rights and freedoms of a person irrespective of sex. This becomes possible due to the equality of opportunities provided by the system of equal means of distribution of values, eliminates discrimination on the basis of sex, and avoids any possibility of negative influence on the vital functions and expression of a person [1, p.420].

As part of our study, the concept of gender equality should be considered. Modern democracy has proclaimed the principle of equality of all before the law. The legal principle of equality means the absence of any restrictions on the rights of individuals and civil liberties. The category of gender equality involves a plurality of components, namely: - Equality of rights. This means that men and women are legally entitled to the same rights. - Equality of opportunity. Legislation not only declares, but also guarantees equal conditions for equal distribution, the use of political, economic, social and cultural values that exclude discrimination and restrictions of any gender that negatively affect livelihoods and self-expression. - Ensuring equal conditions for the realization of rights and opportunities. - «Gender symmetry». Creating an appropriate environment for implementing the principle of equal rights and opportunities by representatives of both sexes in practice [2, p. 468-469].

Thus, gender equality means equal opportunities for self-realization of women and men, guarantees respect for rights and freedoms, taking into consideration the peculiarities of the articles, mutual responsibilities and shared responsibility in the process of life activity.

Compliance with the term «parity democracy», which is actively used in the Ukrainian socio-humanitarian analysis, is the term «gender democracy». «Gender democracy» implies the assertion of the equality of rights, freedoms, responsibilities, compliance and chances of men and women in the life of society, the state and the self-development of one's own person. «Parity democracy» is a political and legal form of organization of social-sexual relations in a society in which women and men have equal legal and political status and are equally represented and carry out activities in gender-balanced bodies of power and administrative structures» [3, p. 153].

The European vector of development of our state involves fulfilling the basic EU documents on creation of conditions for gender parity. The fact is that European integration, in the broad sense of the essence of this process, means adapting to the norms of European legislation, increasing the competitiveness of the domestic market economy, as well as reforming and developing political institutions able to ensure the full functioning of a social-legal democratic state on the basis of civil society, its constructive dialogue and cooperation with political-power structures. It is aimed at adapting Ukraine to the modern European system through its gradual entry into the relevant structures of the EU.

In addition to the above-mentioned documents, the European Union has adopted a number of legal acts in the field of gender equality. In particular, the EU Action Plan on Gender Issues for 2016-2020. It is based on several important principles: - ensuring the physical and psychological integrity of girls and women; - promotion of social and economic rights, empowerment of girls and women; - strengthening the voice of girls and women; - a change in the institutional culture to more effectively fulfill the European Union's commitments [4].

In order to comply with international standards and ensure equality of rights among all citizens, Ukraine has adopted a number of legal acts that prohibit any discrimination and promote equality. The development of gender legislation in Ukraine is taking place at a rather rapid pace. Today the legal base on gender equality is gradually being reduced to international standards. Taking into consideration all of the foregoing, we can conclude that gender equality contributes to the formation of a new, contemporary ideology of equality and includes the following components: gender equality is seen as an integral part of all policies, programs and projects; the achievement of gender equality requires recognizing that the specific interests of women and men must be taken into account when formulating policies, implementing programs and projects; achieving gender equality means that equal rights and opportunities must be ensured regardless of gender; women's access to decision-making at all levels is central to achieving gender equality.

To achieve gender equality is important to ensure equal participation of men and women as equal entities in economic, social and cultural processes. Gender equality can be achieved through partnerships between women and men based on the principles of parity democracy.

References

1. Гаман, Т.В., Курига, Т.В. 2011. “Гендерна паритетність в місцевих органах виконавчої влади”, Університетські науков в місцевих органах виконавчої влади”, Університетські наукові записки 2 (38). С. 417-424.
2. Крочук, М.І. 2011. “Гендерна рівність як складова загального принципу права”, Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична 4. С. 466-471.
3. Кобилянська, Л. 2005. 50/50: сучасне гендерне мислення: словник. Київ.: Видавець К.І.С.
4. План дій ЄС з гендерних питань на 2016 – 2020 роки. URL: <https://europa.eu/capacity4dev/public-gender/minisite-gender-action-plan-2016-2020>

Лазарєв Віктор Вікторович
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та
історії держави і права факультету № 1
Харківського національного
університету внутрішніх справ

ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У РІШЕННЯХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Гендерна рівність є фундаментальним правом та необхідною умовою досягнення цілей зростання, соціальної єдності та демократії. Тим не менше, певна нерівність продовжує існувати і може поглиблюватися, якщо у суспільстві продовжуватимуть поширюватися гендерні стереотипи [1, с. 5]. Тому, досліджуючи це питання, в першу чергу, слід звернути увагу на ту обставину, що в англійській мові даються чіткі визначення концепцій «стать»¹ та «гендер»², але в українській та багатьох інших мовах між цими двома термінами немає такої чіткої різниці. Ці мовні особливості часто заважають краще зрозуміти різницю між біологічним поняттям «стать» та соціально структурованим поняттям «гендер», що призводить до хибного сприйняття гендерної нерівності.

Аналізуючи підходи до розуміння гендерної політики держави, варто констатувати, що в Україні термін «гендер» використовують, проте в законодавстві наразі він відсутній [4, с. 6]. Однак, важливо наголосити, що гендер — це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої і жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що, насамперед, визначається соціальними, політичними, економічними і культурними контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їхньої статі.

Поняття гендеру потрібно розглядати як суспільний процес, що характеризується соціокультурністю в суспільстві, суть якого розкриває соціально-рольовий статус особистості, визначає соціальні правомочності й можливості в освіті, професійній діяльності, доступі до влади [5, с. 115]. Виходячи з цих засад, на конституційному рівні в Україні здійснюється їх гарантування. Так стаття 24 Конституції України проголошує: «Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового

---

¹ Стать пов'язують з будовою статевих органів, репродуктивною системою, хромосомним набором, тобто стать є анатомо-біологічною відмінністю, за якою людей визначають як чоловіка або жінку [2].

² Гендер означає соціально закріплені ролі, поведінку, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків [3].

стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям» [6].

Виходячи з загальних засад гарантування гендерної рівності на конституційному рівні, цілком закономірним буде дослідити практику Конституційного Суду України у означеному напрямку.

Комплексний аналіз актів Конституційного Суду України дозволив зробити висновок, що Суд окремо не досліджував питання гендерної рівності, однак, цього питання він торкався. Так, у рішенні від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012 у справі щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України було зазначено: «рівність усіх людей в їх правах і свободах означає необхідність забезпечення їм рівних правових можливостей як матеріального, так і процесуального характеру для реалізації однакових за змістом та обсягом прав і свобод. У правовій державі звернення до суду є універсальним механізмом захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб» [7].

Також, у рішенні від 22 травня 2018 року № 5-р/2018, аналізуючи юридичну природу пільг, скасованих і обмежених положеннями підпунктів 1, 2 пункту 12 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76—VIII, наголошує, що відповідно до частини третьої статті 24 Конституції України рівність прав жінки і чоловіка забезпечується, зокрема, спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг та юридичним захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям [8]. Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що Суд створив основу для розуміння гендерної рівності як фундаментальної цінності на рівні зі свободою, гідністю, справедливістю.

Ключова роль юридичних позицій Суду полягає в тому, що вони допомагають усвідомити необхідність поваги гідності людини, а відтак і гендерної приналежності, як основного конструктивного соціального елемента, заснованого на генерованих суспільством відмінностях між статями.

Принцип рівності у праві відображає відсутність якої-небудь нерівності чи обмежень прав людини, реалізується через існування справедливого суспільного устрою з максимальним дотриманням прав особи. В цьому аспекті віра в цінність людської гідності породжує усвідомлення гендерної рівності, яка є складовою загального принципу рівності та визначається своєрідністю соціальної поведінки людини [5, с. 118]. Зважаючи на те, що категорія гендерної рівності містить множину імплікацій, зокрема: рівність прав, рівність

можливостей, забезпечення рівних умов для реалізації прав та можливостей, «гендерна симетрія» [9, с. 469]. Кожна з них має свою мету, потребує належної імплементації в законодавство. Україна поступово впроваджує нормативні положення щодо гендерної рівності, адже прагне стати повноправною частиною європейської спільноти, наблизившись до останньої за основними соціально-економічними показниками та стандартами життя [5, с. 117].

Маємо зазначити, що Конституційний Суд України, виходячи з наукової, юридичної доктрини конституційного права, положень Конституції України та міжнародних зобов'язань, впроваджує конституційні цінності в різні сфери суспільних відносин, сприяє утвердженню гендерної рівності як складника загального принципу рівності. Зокрема, це відбувається і через рішення Суду, у яких простежуються гарантії гендерної складової життя суспільства.

На Конституційний Суд України покладено важливе завдання: стежити за тим, щоб закони за своїм змістом були проникнуті ідеями соціальної справедливості, свободи та рівності і держава повинна забезпечити механізми реалізації рівних можливостей. Водночас, Суд при розгляді звернень має звертати увагу на ту обставину, що акцент у питанні гендерної рівності має ставитися не на тому, що жінці треба надати права чоловіка або навпаки, а на можливості вільно обирати чоловіком та жінкою свою соціальну роль у суспільстві.

Література

1. Янкаускайте М., Кургановська Н. Гендерна рівність в освіті : посібник для тренерів. Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. 80 с.
2. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/statj> (дата звернення: 21.10.2022).
3. Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : Конвенція, Міжнародний документ від 11.05.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення: 21.10.2022).
4. Камінська Н. В., Чернявський С. С., Перунова О. С. Засади розуміння гендеру та гендерної рівності : лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 20 с.
5. Юровська Г., Жданкіна Л. Людська гідність і гендерна рівність: конституційні метаморфози. *Вісник Конституційного Суду країни*. 2021. № 1. С. 106-119.
6. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 21.10.2022).
7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Трояна Антона Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу) від від 12.04.2012 № 9-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-12#Text> (дата звернення: 21.10.2022).

8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76–VIII від 22 травня 2018 року № 5-р/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-18#Text> (дата звернення: 21.10.2022).

9. Крочук М. І. Гендерна рівність як складова загального принципу рівності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4. С. 464–471.

Rastorhuieva Nataliia Olegivna

Master's student Faculty № 1 (investigation),

Senior police lieutenant

Kharkiv National University of Internal

Affairs (KhNUIA)

APPROACHES TO UNDERSTANDING TERRORISM IN THE USA

The effectiveness of countering terrorism largely depends on how well the essence of this phenomenon is understood. This issue is key in the study of any problem of terrorism from the point of view of both jurisprudence and other sciences. Its solution determines the direction of scientific research, its subject, goals and objectives, the choice of methodology, etc. Thus, clarification of the essence of terrorism determines the reliability of the research results [1, p. 294]. That is why the study of foreign developments in this area becomes a priority area of scientific research.

Special attention should be paid to the scientific, doctrinal and formal legal approaches to the definition of "terrorism" in the United States, since the legislation of this country contains numerous different definitions of the concept under study, and the most heated discussions on this issue are taking place in the scientific community [2]. Nicholas J. Perry notes that the lack of a unified approach to the interpretation of the term "terrorism" is the multifaceted condemnatory nature of this phenomenon. As Cooper noted, the term "terrorism" is condemnatory because it not only covers a certain event caused by human behaviour, but also seeks to establish the moral nature of this behaviour. The very use of the word not only describes the event, but also assigns a moral judgment to the act and a moral attitude to the act, which is almost universally negative [3, p. 252]. The only thing that all researchers agree on is the negative nature of this term and the dismissive attitude towards it.

According to Nicholas J. Perry, the US federal legislation contains numerous definitions of the term "terrorism", reaching 150 [3, p. 249].

Legal definitions of terrorism usually belong to one of two categories, described by Jeffrey Levitt as deductive and inductive. Deductive definitions "cover a wide range of criminal conduct, but only in certain circumstances" and are "characterized by the use of a fairly broad core element and a general, politically

oriented intent element". These definitions tend to use the term terrorism and attempt to create a comprehensive definition "under which all 'terrorist' acts would then fit". Definitions under the deductive approach usually consist of three parts: (a) a substantive element containing the prohibited conduct, (b) an intent or motivation requirement, and (c) a jurisdictional element.

The inductive approach, by contrast, "relies on a relatively precise description of the conduct constituting the substantive element and omits the political intent requirement that characterizes the deductive approach. Inductive definitions tend to be limited to certain conduct and do not attempt to encompass all conduct that may constitute terrorism. The term terrorism is not explicitly included in the definition, "although it may find its way into the preamble" [3, p. 255].

Specific (detailed) descriptions of terrorist conduct that do not include a requirement of political intent fall under inductive definitions of terrorism [3, p. 255]. At the same time, scientists from Eastern Kentucky University distinguish 5 types of terrorism. In particular, in their opinion, there are state terrorism, which is supported, primarily financially, by individual states. It consists in committing terrorist acts on behalf of a particular state or its government;

so-called "impartial terrorism", when terrorist acts are committed by certain groups or individuals who have rebelled against the government;

right- and left-wing radical terrorism, the roots of which should be sought in political ideology

religious terrorism, which is based on religious motivation;

criminal terrorism, the peculiarity of which is that acts of terror are means to achieve criminal profit or to facilitate other criminal intentions.

Summarizing the results of the study, it should be noted that the term "terrorism" in the United States has been widely studied both at the doctrinal and regulatory levels [4].

These in-depth studies will allow to clearly classify and divide into specific types of "terrorist" activities in order to properly combat and conduct preventive activities against persons prone to commit terrorist acts. Borrowing this experience will be useful for the prevention of terrorist acts on the territory of our country.

References

1. Sydorenko O. I. «Signs of Terrorism and Define» Juridical scientific and electronic journal 2021. № 3. P. 294-297. URL: http://lsej.org.ua/3_2021/77.pdf (accessed 20.10.2022).

2. Malikov V.V. Various «Definitions of Terrorism in the USA» Scientific Bulletin of Kherson State University. Series «Law Sciences» 2016. Issue 6-2. Vol. 2. P. 112–117.

3. Perry N. J. The Numerous Federal Legal Definitions of Terrorism: The Problem of too Many Grails. Journal of Legislation. 2004. Vol. 30. Issue 2. P. 249–274. URL:<https://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1127&context=jleg> (accessed 20.10.2022).

4. Five Types of Terrorism. URL: <https://hlsonline.eku.edu/hls-101-terrorism> (accessed 20.10.2022).

Ядловська Ольга Степанівна,
к. іст. н., доцентка,
доцентка кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КОЛАБОРАЦІОНІЗМ У ЗРІЗІ ВТОРГНЕННЯ 2022 р. РОСІЙСЬКИХ ВІЙСЬК В УКРАЇНУ

Події 2014-2022 рр. в Україні, пов'язані з агресією Російської Федерації, спричинили тектонічні зміни всередині самого українського суспільства та стали підґрунтям для усвідомлення явищ сепаратизму та колабораціонізму всередині українського соціуму, це висунуло необхідність розробки та імплементації відповідного законодавства. Загалом, сепаратистські тенденції не були характерними для України до анексії та окупації українських територій Російською Федерацією, яка 2014 р. проявила в черговий раз свою імперську сутність та політичні «апетити» щодо захоплення територій сусідніх держав. Разом з тим, зазначимо, що існували (і продовжують виявлятися) латентні сепаратистські погляди, що перетинаються за змістом з мовним питанням (необхідність широкого залучення української мови як державної і погляди щодо двомовності, зокрема, у т. зв. «російськомовних» регіонів) та ідеологічних прибічників колишньої радянської імперії. Однак жорстка навала з боку Російської Федерації у лютому 2022 р. кардинально змінила відносно лояльні погляди щодо «братнього сусіда» і взагалі розуміння важливості українського питання для самої України. Водночас, постало питання колабораціонізму на непідконтрольних та окупованих територіях України, що є проявом, характерним саме для військового часу, і гостро постало перед Україною, а також таки виявило умовний «латентний» показник проросійських поглядів. Українська держава миттєво зреагувала на прояви, прийнявши відповідне законодавство.

15 березня 2022 року набрав чинності Закон України від 3 березня 2022 р. № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», який спрямований на врегулювання питання заборони колабораціонізму. Змінами, внесеними до статті 55 Кримінального кодексу України передбачено покарання, яке полягає у позбавленні права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як основне або додаткове покарання за вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна [5].

Також доповнено статтю 111 Кримінального кодексу України щодо визначення колабораціонізму. Згідно із законом, публічне заперечення

громадянином України здійснення збройної агресії проти держави, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики цим громадянином, зокрема, до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, невизнання поширення державного суверенітету України над тимчасово окупованими територіями карається позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років [3]. Крім цього, пропонувалося заборонити особам, які засуджені за колабораціонізм, бути членами виборчих комісій, офіційними спостерігачами, уповноваженими представниками кандидата на пост президента України в Центральній виборчій комісії, довіреними особами кандидата на пост президента України, кандидатами на місцевих виборах тощо [4].

Держава намагається створити можливості для фіксації фактів колабораціонізму, зокрема, через органи влади. Листом від 29 квітня 2022 р. № 33-02/10986-22 Національне агентство з питань запобігання корупції поінформувало органи виконавчої влади, їх територіальні органи (за наявності) та органи місцевого самоврядування, про необхідність зосередити зусилля уповноважених осіб з питань запобігання та виявлення корупції в межах реалізації покладених на них основних завдань в напрямку виявлення колаборантів та фактів їх колабораційної діяльності. З метою сприяння такій діяльності Національне агентство розробило Методичні рекомендації щодо роботи з виявлення фактів колабораційної діяльності [1]. У зазначеному документі окреслено відповідальність за дії, вчинені особою, уповноваженою на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, що підпадають під ознаки складу кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 110, ст.ст. 111, 1111, 1112 Кримінального кодексу України.

На думку деяких експертів, закон про колабораціоністську діяльність потребує ще більшої трансформації, і до розширення переліку дозволеної діяльності вони ставляться скептично. Політичний аналітик В. Сізов зазначає, що «зміни такі потрібні, однак є великі сумніви, що він працюватиме, у тому вигляді, в якому його приймали». На його думку, будь-якій колабораційній діяльності оцінку мають давати правоохоронні органи, але це має бути реальною діяльністю на шкоду державній безпеці України, її територіальній цілісності [2].

Народні депутати України продовжили формувати законодавство стосовно протидії виправданню агресії проти України та російській пропаганді. Зокрема, 22 травня 2022 р. Верховна Рада прийняла Закон України № 2265-IX «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну». 9 червня цей Закон підписав Президент та він набув чинності. Забороненим контентом тепер визначатиметься: підтримка або виправдання злочинного характеру діяльності Російської Федерації та її

органів, що діють проти України; публічне заперечення злочинного характеру збройної агресії Російської Федерації проти України; публічне використання символіки воєнного вторгнення російського режиму в Україну; поширення продукції, що містить таку символіку, в Україні та за кордоном. Варто зазначити, що частина із цих заборон вже містилася у подібних формулюваннях у змінах до Кримінального кодексу України та профільного медійного законодавства, прийнятих у березні. Тож змістовно новою для цього закону є деталізація заборони на використання символіки вторгнення. Публічне заперечення злочинного характеру війни проти України з боку Росії, що є складовою частиною «пропаганди російського неонацистського тоталітарного режиму» у законі №2265-IX, накладаються із раніше прийнятими законами, що може створити суттєві проблеми у правозастосуванні та суперечить вимогам правової визначеності. Зокрема, законодавство про колабораціонізм кримінально караним визнає «публічне заперечення здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України». Нещодавно впроваджена стаття 436-2 Кримінального кодексу України також криміналізує «виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікацію (схвалення та возвеличення – *Авт.*) її учасників» [6].

У цілому, прийняті закони чітко суголосним подіям військової агресії з боку РФ, що відбувається в Україні, і вчасно реагують на болючі та жорсткі проблеми колабораціонізму серед населення України. Зазначені повторення трактувань в різних законодавчих документах не містять розбіжностей щодо тлумачення ймовірних можливих вчинених правопорушень та проявів колабораціонізму. На наш погляд, у законодавстві чітко регламентовані пропагандистські прояви колабораціонізму, що значно розширює та, водночас, тлумачить факти прояву таких дій. Такі законодавчі ініціативи були вкрай необхідні ще з 2014 року задля превентивного висвітлення та унеможливлення відповідних дій. Суперечними можуть бути питання щодо визначення колабораціоністських дій населенням окупованих територій та визначення складу злочину. Однак і з цієї точки зору, закон чітко трактує відповідальність саме представників місцевих т. зв. «органів влади» за співпрацю з окупаційною владою, що звужує та чітко окреслює коло осіб, котрі підпадають під дію закону, адже повинні бути наявними факти співпраці. Отже, законодавство про колабораціонізм прийнято згідно з вимогами часу та військової агресії з боку РФ та досить чітко регламентує відповідні порушення. Маємо надію, що вчасно прийняті рішення щодо осіб, які вчиняють акти колабораціонізму, будуть вчасними та унеможливлять в подальшому такі дії в Україні.

Список літератури:

1. Відповідальність за колабораційну діяльність. *Східне міжрегіональне управління Міністерства юстиції (м. Харків)*. URL: https://kharkivobljust.gov.ua.translate.google/news/vidpovidalnist-za-kolaboratsijnu-diialnist/?_x_tr_sl=uk&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc (дата доступу: 20 жовтня 2022 р.)

2. В Україні змінюють закон про колабораціонізм. Що чекає на мешканців окупованих територій? *Новини Донбасу*. 14 серпня 2022. URL: <https://novosti.dn.ua/article/8106-v-ukrayini-zminuyut-zakon-pro-kolaboratsionizm-shho-chekae-na-meshkantsiv-okupovanyh-terytorij> (дата доступу: 20 жовтня 2022 р.)

3. Закон про кримінальну відповідальність за колабораціонізм набув чинності. *Укрінформ*. 15 березня 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubricato/3430808-zakon-pro-kriminalnu-vidpovidalnist-za-kolaboracionizm-nabuv-sinnosti.html> (дата доступу: 20 жовтня 2022 р.)

4. Колаборантів в Україні чекає кримінальна відповідальність: ухвалено закон. *Сьогодні*. 3 березня 2022. URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/kollaborantov-v-ukraine-zhdet-ugolovnaia-otvetstvennost-prinyat-zakon-1606629.html> (дата доступу: 20 жовтня 2022 р.)

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. *Голос України*. 15 березня 2022. URL: <http://www.golos.com.ua/article/357225> (дата доступу: 18 жовтня 2022 р.)

6. Україна проти рашизму: нове законодавство для протидії російській пропаганді. URL: <https://dslua.org/publications/ukraina-proty-rashyzmu-nove-zakonodavstvo-dlia-protydii-rosiyskiy-propahandi/> (дата доступу: 18 жовтня 2022 р.)

Ishchenko Tetiana

senior teacher

Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs;

Nikitina Iryna

senior teacher

Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

ROMAN LAW AS AN INTEGRAL PART OF INTERNATIONAL LAW

Roman law underlies the legal system of modern Europe and has the strongest and most direct influence on the development of the entire legal system of the West.

Roman law is a system of legal norms that existed and operated on the territory first of Ancient Rome, then the Western and Eastern parts of the Roman Empire, and then formed the basis of European continental legal culture. Roman law, along with Christianity, underlies European identity and international law.

Ancient Rome was far from the first to apply laws. Legal relations already existed in ancient Mesopotamia (the laws of Hammurabi), we observe legal reforms in Ancient Greece (the laws and reforms of Solon), but only the Roman Empire was able to create such a legal system that could exist for several thousand years and

become the basis for modern English - Saxon law.

Roman law was initially characterized by a close connection between the legal and the religious spheres. The legal system of the ancient Romans which included written and unwritten law, was based on the traditional law and legislation of the assemblies, resolves of the senate, enactments of the emperors, edicts of the praetors, writings of the jurists, and the codes of the later emperors. It is the basis for much of the modern civil law systems.

The main source of current knowledge of Roman law is a collection of texts collectively referred to since the fifteenth century as the *Corpus iuris civilis*, or simply the *Corpus iuris*. This collection is made up of four books: *The Digest*, *Institutiones*, *Codex* and *Novellae*, all of them drafted at the behest of Emperor Justinian (527–65) in the first half of the sixth century.

In the era of the Roman Empire, international law developed within the framework of the "law of peoples" (*Jus gentium*). The law of peoples was a combination of civil law and international norms. It was *Jus gentium* that ultimately led to the emergence of the concept of "international law".

Talking about the supremacy of law we should always keep in mind that though, the supreme power in ancient Rome always had a sacred nature, the legitimation of power was associated with the idea of the expressed will of the people and first of all it was the choice of community. As A. Halapsis truly remarks "The sacred nature was inherent not in the bearer of supreme power, nor even in the position he held, but in the community (*civitas*) and its choice; the deification of kings, as well as later kings, was not the decision of Jupiter and his colleagues, but the realization by the community of its sacred powers." [3]

The Roman Empire left its innumerable traces in European culture. But its most significant contribution to the political structure of modern Europe was the legal system, the direct influence of which has survived to this day. When it comes to the Roman heritage in Europe, the first thing that comes to mind is amphitheatres or aqueducts. In countries whose territories were once part of the Roman Empire, Roman traces can be easily seen not only in architecture, but also in art in general, in philosophy and politics. However, there is an area where the Roman heritage has a special weight. It's about law.

Roman law had the strongest and most direct influence on the development of the Western legal system. We still refer to it all the time. It is no coincidence that it remains a compulsory subject for all law students. The habitual opportunity for all of us to exchange defective goods during the period of the manufacturer's warranty also comes from the Roman Empire. It existed in the markets of Rome and concerned slaves and domestic animals. If they turned out to be defective, the buyer had the right to demand a discount in price. This principle then became a part of world law.

An example of the use of Roman law in criminal cases by the courts of Poland before 1795 can be the trials of *crimen laesa maiestatis*, and in particular the last of them, concerning the kidnapping of King Stanislaus Augustus by confederates. In this case, it turned out that domestic legal provisions lack the relevant norms for the consideration and resolution of such crimes. In this regard,

it was decided to turn to the system, which, due to its special authority, was used in judicial practice, along with local statutory law [1].

The first institutions of international law originated in Ancient Greece. They regulated the laws and customs of war, the exchange of ambassadors, the conclusion of alliances, etc. The greatest development of international law during this period was in Greece, divided into hostile city-states. The states of Ancient Greece constantly united in military alliances and concluded treaties of neutrality during the war.

It goes without saying, jurisprudence has continued to improve over the centuries. But Roman law remained the main source of this process in continental Europe. For example, France with its Napoleonic legislation or Germany and its "historical school of law" created by Friedrich Carl von Savigny (1779-1861) all drew their inspiration directly from Roman law.

In Ukraine, the reception (borrowing, the perception of principles, institutions, and the main features of another national legal system by any national legal system) of Roman law is very pronounced. In the stages of development of Ukraine, one can see that the influence of Roman private law can be traced for many centuries, or rather, the 10th-19th centuries. With the proclamation of Ukraine's independence, the question arose of forming its own national legal system, which should be based on fundamentally new principles [2].

In its numerous normative acts, Ukraine returns to such humanistic values as the legal provision of the sovereignty of a person, the establishment of guarantees of his rights, the equalization of the legal status of the individual and the state, the creation of conditions under which a person can freely dispose of his rights, except for cases expressly provided for in the law. There is a partial reception of Roman private law, which is manifested in the recognition of the right of private property and the expansion of the rights of participants in contractual relations, their manifestation of private initiative, free discretion when concluding contracts, etc.

Roman law introduced into modern jurisprudence not only the division of law into private and public, but also the institutional nature of the unification of legal norms. It was in Roman law that for the first time legal institutions received a fairly clear outline. This is also very significant for modern law, because legal institutions that combine a set of certain legal norms have entered our lives very firmly. Based on the analysis of the legal institutions of Roman private law, we can say that the following categories were distinguished: property law, law of obligations, marriage and family and inheritance law, processes and claims, the legal status of persons. All these institutions exist in our life to this day. Of course, the division of the norms of law into institutions is incredibly significant for modern law.

Summing up, we would like to say that Roman law is the founder of law in the form in which we know it and study it now. The study of Roman law by law students is very important, because it has had a huge impact on modern legal culture. Knowledge of the main aspects, concepts, institutions and norms of Roman law is necessary for the further study of modern law, for mastering the basic legal terms, legal language and for a general understanding of the main legal categories.

Literature:

1. Діяковська М. Вплив римського права на правову культуру в Польщі. https://www.publichne-pravo.com.ua/index.php?option=com_content&view
2. Окулов А. Н., Таратутенко А. О. Римское право в Украине. <https://int-konf.org/ru/2013/nauka-i-zhittya-suchasni-tendentsiji-integratsiya-u-svitovu-naukovu-dumku-23-25-05-2013/323-okulov-a-n-taratutenko-a-o-rimskoe-pravo-v-ukraine>
3. Alex Halapsis, Alexandros Halapsis. From monarchy to republic: King's power and public affair in ancient Rome. *Philosophy, Economics and Law Review*. 2021. Vol. 1, no.1. P. 5-17. <https://doi.org/10.31733/2786-491X-2021-5-17>

Назаренко Віталій Вікторович

аспірант кафедри менеджменту
організацій та управління проектами
Інженерного навчально-наукового
інституту ім. Ю.М. Потебні Запорізького
національного університету.

Науковий керівник:

Венгер Ольга Миколаївна

кандидат політичних наук,
доцент кафедри менеджменту організацій
та управління проектами Інженерного
навчально-наукового інституту
ім. Ю.М. Потебні
Запорізького національного університету

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Сьогодні, коли Україна знаходиться в умовах повномасштабної війни з Російською Федерацією, актуалізується питання повоєнного відновлення держави, усунення її наслідків, прискорення соціально-економічного розвитку територіальних громад для подолання економічної та соціальної кризи, що виникли та поглибилися внаслідок воєнних дій на території України.

Регіони та міста є найближчими утвореннями громади, так як вони найкраще знають конкретні потреби, наскільки талановиті їхні мешканці, щоб допомогти їм повністю використати їхні конкурентоспроможні сили та таланти, отримати доступ до глобальних ринків і збільшити державно-приватне партнерство [1, с. 169]. Саме тому ключова роль в управлінні соціально-економічним розвитком територіальних громад належить місцевим органам самоврядування. Саме вони координують діяльність усіх господарських

структур, зокрема і об'єктів соціальної інфраструктури, беруть участь у розробці та реалізації соціальних і виробничих проектів, вирішують питання розподілу бюджетних коштів. Саме у віданні органів місцевого самоврядування знаходяться можливості створення сприятливих умов для стимулювання економічних процесів територіальних громад; застосування інвестиційно-інноваційного механізму, розвитку суб'єктів господарювання усіх форм власності; сприяння зростанню зайнятості населення адміністративних утворень.

Соціально-економічний розвиток територіальних громад завжди був і буде виділений з усієї сукупності державних інтересів як актуальний і пріоритетний напрямок, оскільки, будучи частиною єдиної держави, вносить свій вклад в його історію, внутрішнє політичне, економічне, культурне життя, досягнення певних результатів на міжнародній арені. А організація господарської діяльності територіальних громад за допомогою взаємодії продуктивних сил своїх територій становить єдиний господарський комплекс країни. Саме активізація економічного життя в регіонах визначає тенденції економічного зростання всієї країни [6].

Економічний розвиток територій створює базу і є важливим джерелом підвищення якості життя населення, оскільки в ході взаємозалежних процесів економічного розвитку створюються передумови для підвищення доходів громадян, споживання, рівня освіти і медичного обслуговування. А також створюються умови, які сприяють зростанню самоповаги людей в результаті формування соціальної, політичної, економічної та інституційної систем, орієнтованих на підвищення престижності особистості в суспільстві [6].

Основними завданнями управління соціально-економічним розвитком громади є активізація та стимулювання підприємницької діяльності, застосування новітніх технологій та досягнень науково-технічного прогресу, стимулювання інновацій. Все це повинно у підсумку забезпечувати соціальний розвиток, бо саме підвищення соціального рівня життєдіяльності населення громади і є основною метою управління соціально-економічним розвитком.

Для того, щоб досягти найбільшого ефекту необхідно залучати до управління всі сторони, які зацікавлені в цьому процесі (громадян, громадські організації, бізнес, місцеві органи влади).

Нова модель системи муніципального управління характеризується своїми особливостями та базується на таких ключових положеннях:

– повноцінності управління, яке передбачає управління громадою, її жителями. Вони мають залучатися та бути готовими не лише самостійно приймати рішення щодо управління розвитком власної громади, а головне нести відповідальність перед усією громадою та державою загалом за прийняті та впроваджені рішення [5, с. 26].

– сталості (збалансованості) розвитку, що передбачає формування політики соціально-економічного розвитку, яка орієнтована на довгострокові результати. Ключовими факторами успіху в такій системі вбачаються природно-ресурсний та виробничий потенціал, технології дружні до навколишнього середовища, місцеві традиції, соціальні умови;

– взаємодоповнюваності, яке передбачає взаємовигідну співпрацю усіх учасників територіальної громади (бізнес структур, урядових установ, науково-дослідних закладів, громадських організацій, громадян) на засадах взаємодопомоги та здорової конкуренції. В таких умовах змінюється роль бізнесу, влади, громадян, які в нових системах стають партнерами та спільно працюють над вирішенням важливих завдань і на цій основі забезпечують переваги усім учасникам.

– підприємливості, який базується на ініціативності, творчості, креативності. Передбачається, що підприємницька модель державного управління орієнтована на запобігання проблем, конфліктів, а не на їх вирішення [4, с. 16].

– результативності, що в нових умовах набуває вигляду оцінки результатів управлінських рішень, а не ефективності процесу управління. Змінюється і оцінка відповідальності, яка переходить від контролю з боку муніципальних структур до оцінки результатів роботи муніципалітетів за визначеними критеріями. Відповідно знижується управлінський контроль з одночасним удосконаленням звітності, моніторингу, обміну інформацією, аудиту, відповідальності.

Нові реалії суспільно-економічного розвитку в Україні зумовлюють пошук шляхів покращення існуючих підходів управління соціальним та економічним розвитком адміністративно-територіальних утворень. Необхідність удосконалення існуючих моделей управління діяльністю територій посилюється рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та впливом глобалізації на усі сфери суспільного життя [2].

Технології інформаційного менеджменту у державному управлінні вкачають систему знань про розвиток інформаційно-комунікаційної сфери організації, теоретичні та практичні засади щодо упровадження технологій інноваційного розвитку та формування системи фундаментальних знань, що розкривають напрями упровадження інноваційних технологій, що вимагають нової логіки, що орієнтуються на інноваційний розвиток, розвинену інфраструктуру, людський і соціальний потенціал [3]. Опанування технологіями інформаційного менеджменту має забезпечити досягнення комплексу компетенцій, що забезпечать формування сучасного перспективного інноваційного, стратегічного, системного та експертного мислення, націленого на формування інноваційних продуктів, винаходів, патентів. Упровадження технологій інформаційного менеджменту включає підготовку креативно-творчого потенціалу, зацікавленого у впровадженні інноваційних технологій [7].

Отже, на муніципальні структури покладаються функції експертів щодо планування, аналізу, організації та моніторингу соціально-економічного розвитку, підготовки аналітичних досліджень. Цього можна досягти за умови формування інформаційно-аналітичної мережі як сукупності інформаційних, програмно-технічних, технологічних, методичних, математичних, лінгвістичних, правових, організаційних компонентів, які і забезпечують оперативність, точність, достовірність, повноту даних та необхідний рівень

якості управлінських рішень.

Отже сьогодні головною метою територіальних громад в Україні є збереження позитивних тенденцій в економіці, залучення інвестицій; створення можливостей для реалізації стратегій місцевого розвитку; посилення контролю за соціально-економічним розвитком об'єднаних територій.

Література

1. Ажажа М. А., Фурсін О. О., Венгер О.М. Зарубіжний досвід регіонального економічного розвитку: інновації, екосистема, місцеве самоврядування. *Humanities studies: збірник наукових праць*. 2022. № 11(88). С. 169-183

2. Булуй О. Г., Якобчук В. П., Плотнікова М. Ф., Булуй В. Г. Інноваційно-інформаційні технології управління соціально-економічним розвитком територіальних громад. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 3. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=2023>

3. Воронкова В.Г. Технології інформаційного менеджменту в державному управлінні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. № 2(15). 2021. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/14670>

4. Державний менеджмент в контексті реалізації адміністративної реформи / Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. Івано-Франківськ : Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. 2012. 200 с.

5. Клименко А. А. Роль місцевого самоврядування у сталому розвитку сільських територій. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. № 1 (33). 2016. С. 26–30.

6. Ксьонжик І. В., Потравка Л. О., Замковий В. М. Соціально-економічний розвиток територіальних громад в Україні в контексті децентралізації. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 11. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1843>

7. Олексенко Р.І., Ортіна Г.В. Особливості інноваційно-інвестиційної політики антикризового розвитку реального сектору економіки України. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної*. 2018. Вип. 5 (17). С. 33-39.

8. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: зарубіжний та вітчизняний досвід. / За заг. ред.. Сергія Чернова, Валентини Воронкової, Віктора Банаха, Олександра Сосніна, Пранаса Жукаускаса, Йоліти Ввайнхарт. Регіни Андрюкайтене; Запоріж. держ. інж. акад.- Запоріжжя. Запоріжжя: ЗІА, 2017. 602 с.

9. Babarykina, N., Venger, O., Sergiienko T., Gotsuliak, V., & Marmilova, O. (2022). European Experience of Decentralization in a Civil Society in the Postmodern Era. *Postmodern Openings*, 13(1 Sup1), 137-158. URL:<https://doi.org/10.18662/po/13.1Sup1/418>

Світлицька В.Р.

аспірантка, ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського",
викладачка кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов Міжнародного гуманітарного університету, м. Одеса, Україна

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В ІСЛАМІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ФЕМІНІСТИЧНОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ

Іслам – друга за кількістю вірян релігія, яка об'єднує більше 1,5 млрд людей у світі. Переважно вони мешкають в Азії та Північній Африці. Протягом останніх двох десятиліть мусульманська громада збільшилася в США й країнах Європи – не тільки внаслідок міграційних процесів, а й за рахунок місцевих новонавернених, серед яких значна частка жінок [1].

У стереотипному сприйнятті багатьох європейців Коран накладає на мусульманок лише численні обмеження їх волі. Однак це занадто поверхове бачення, адже Коран у ряді питань стає на захист жінок. Спробуємо розглянути питання гендерної рівності в ісламі крізь призму феміністичної герменевтики [4].

Насамперед варто відзначити впровадження соціальних гарантій, завдяки яким жінка, навіть якщо залишиться без чоловіка, не опиниться в критичному становищі:

1. Матеріальну підтримку гарантує отримання мехру – обов'язкового дошлюбного дару нареченій (його не слід плутати з викупом, який отримує рідня дівчини, відповідно до звичаїв деяких народів). Причому чоловікам забороняється використовувати його в майбутньому без добровільної пропозиції дружини: «І щиро віддавайте дружинам викуп як дарунок для них. Але якщо вони за своєю волею щось повернуть вам звідти, то вживайте це для здоров'я та користі» [3, 4:4].

2. За жінками закріплюється право на спадщину, якою вони розпоряджаються самостійно. Спадкоємицями вважаються доньки, дружини та матері померлого. Якщо в родині був син, він отримував більше – його частка дорівнювала спадку двох доньок. Однак якщо раніше жінка взагалі не отримувала нічого, то це було прогресом.

3. У разі розлучення Коран застерігає чоловіків від того, аби забрати у дружини раніше подароване: «І якщо ви бажаєте замінити одну з дружин іншою, тоді як перед цим ви дали одній із них навіть цілий кінтар, то не забирайте нічого із цього. Невже ви заберете щось несправедливо та скоїте явний гріх? Як же ви заберете це, якщо раніше між вами були близькі стосунки, і вони взяли з вас суворий завіт?» [3, 4:20-21].

Звісно, мова про повне рівноправ'я і фінансову свободу не йде, однак ці приписи продиктовані турботою про добробут жінок і враховують їх вразливість з огляду на суворі реалії життя. Також наголошується, що чоловіки зобов'язані забезпечувати дружину і сім'ю. Згідно з Кораном, Аллаг створив чоловіка й жінку відмінними, отже, кожен з них кращий у своїй сфері. На сьогодні це правило неоднозначне. З одного боку, жінка, справді має відмінні потреби, наприклад, пов'язані з материнством, тому такий розподіл ролей її може влаштувати. З іншого боку, це може стати перешкодою до влаштування на роботу в ісламській країні.

Особливу увагу варто звернути на загальний статус жінки. В одному з аятів 4-ї сури міститься застереження чоловікам щодо сприйняття жінок як майна: «О ви, які увірували! Вам не дозволено бути спадкоємцями дружин проти їхньої волі» [3, 4:19]. Тобто жінка в Ісламі – людина, що має власну волю і гідність.

У той же час пророк Магомет дозволяє одружуватися з полонянками, які увірували. Їм також належить віддати мерх. Цікаво, що він закликає чоловіків не плекати гординю, адже обоє рівні перед Аллагом. Це демонструє, що в духовному плані жінки й чоловіки однаково цінні та однаково рівні. За праведність обом обіцяна винагорода після завершення земного життя: «І хто не робив би добрих справ, віруючий чоловік чи віруюча жінка, то увійдуть вони до раю, і не вчинять із ними несправедливо навіть на півку із кісточки фініка» [3, 4:124]. Так само покарання за несправедне життя не омине нікого. Але всі, хто щиро розкається в гріхах, будуть помилувані: «Воістину, для відданих [Аллагу] чоловіків і жінок... усім Аллаг приготував прощення та велику винагороду!» [3, 33:35].

Коран регулює становище дружин у шлюбі, вимагаючи дотримання ряду умов:

1. Обмеження кількості жінок, з якими може одружитися один чоловік: «одружуйтесь із тими жінками, які вам до вподоби: з двома, з трьома, з чотирма» [3, 4:2].

2. Однаково справедливе ставлення до всіх дружин. Ця вимога міститься в декількох аятах, що свідчить про її важливість [3, 4:2, 129]. Більш палкі почуття до однієї з них не є виправданням для неповаги до інших.

3. Чоловік може одружитися з декількома жінками лише у тому разі, якщо він спроможний утримувати їх разом з дітьми.

4. Не схвалюється нехтування дружиною в сексуальному плані.

Учення Магомета сприяло упорядкуванню родинних стосунків і підвищило рівень захищеності представниць жіночої статі, оскільки в докоранічний період люди керувалися звичаями або власними бажаннями, продиктованими хіттю чи вигодою. Отже, здебільшого панувало «право сильнішого».

Уявлення про іслам як релігію суцільних багатоженців, безумовно стереотипне. Як свідчить статистика, менше 1% чоловіків мають декількох дружин у таких ісламських країнах, як Пакистан, Іран, Єгипет, Афганістан і Бангладеш; в африканських країнах цей відсоток більший – від 10 до 40% [2].

Говорячи про сімейне життя, не можна оминати тему розлучень. Відомо, що у християнстві не вітається розірвання шлюбних зв'язків. Іслам має більш прагматичну думку щодо цього. Коран допускає випадки, коли люди вичерпали можливості дійти згоди, тоді їм варто йти своїм шляхом: «А якщо [подружжя] розлучиться, то кожного з них Аллаг збагатить від щедрості Своєї» [3, 4:130]. Проте легковажити не можна. Аят 19-й сури «Ан-Ніса» рекомендує чоловікові виявляти терпіння до дружин: «І навіть якщо вони неприємні вам, то, можливо, неприємне для вас те, куди Аллаг вклав багато добра!».

Отже, можна резюмувати, що в цьому питанні не існує повної гендерної рівності, хоча Іслам усе-таки дає жінкам певні права.

Поява Корану і поширення вчення Мухаммеда серед арабських племен здебільшого сприяли покращенню становища жінок в регіоні. Було оголошено, що жінка – така ж повноцінна людська особистість, як і чоловік, і така ж цінна для Аллага. Були унормовані сімейні стосунки, більше не допускалося поводитися з представницями жіночої статі, як кому заманеться. Прогресивним моментом можна вважати утвердження таких цінностей, як любов і взаємна повага в родині. Багато аятів священного писання присвячені турботі про матеріальний стан жінок. Водночас Коран відображає характерні риси свого часу, певні положення якого неприйнятні для застосування в сучасному цивілізованому світі.

Література

1. Беліков О.В. Сучасні мусульманки в Україні: стереотипи й реалії / О.В. Беліков, В.І. Масальський // Наука. Релігія. Суспільство. – 2011. – № 2. – С. 11-18.

2. Шамсутдінова-Лебедюк Т.Н. По справедливості жінки мають те ж саме. – Людина і світ. – 2004. – № 9, вересень. – С. 52-57.

Коран : переклад смислів українською мовою / [пер. Михайла Якубовича]. – Київ: Основи, 2015. – 448 с.

3. Словник гендерних термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://a-z-gender.net/ua/feminizm-islamskij.html>

Барбашина Катерина Русланівна
аспірантка кафедри суспільних наук та
міжнародних відносин Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара

КУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ МІЖ УКРАЇНОЮ І ФРАНЦІЄЮ

Взаємовідносини в гуманітарному вимірі між Україною і Францією є важливим пріоритетом культурного розвитку суспільства та становлення міцних взаємовідносин. Основними напрямками взаємовідносин є співпраця у

напрямах культури, молодіжної політики, професійної освіти, спорту, засобів масової інформації, збереження культурної спадщини; обмін досвідом щодо облаштування комунального господарства в містах; співробітництво у сфері середньої освіти; підготовка різнопрофільних спеціалістів тощо.

Важливим кроком у становленні міжкультурних відносин стало відкриття у Києві у червні 1991 р. культурно-інформаційного центру «Альянс Франсез» [1]. Зазначимо, що це стало відновленням його діяльності, адже «Альянс Франсез» вже працював у Києві у 1907 році. Вітаючи відкриття Французького культурного центру, тодішній міністр закордонних справ Франції Р.Дюма висловив сподівання на те, що це «стане новим поштовхом до розвитку взаємовідносин наших країн, насамперед, у галузі культури» [3].

Діяльність Французького культурного центру достатньо різноманітна. Він влаштовує кінофестивалі, виступи артистів і музикантів, показ драматичних і балетних вистав, концерти класичної і сучасної музики, художні, документальні виставки, конференції, та інші культурні заходи.

Основні форми культурного діалогу були зафіксовані у Договорі про взаєморозуміння та співробітництво між Україною та Французькою Республікою, підписаного 16 червня 1992 року. Сторони з метою кращого ознайомлення своїх народів з науковими, технічними та культурними досягненнями зобов'язалися підтримувати заснування культурних центрів в обох країнах. Серед пріоритетних напрямків співпраці були визначені такі, як підтримка розповсюдження книг та преси партнерів, проведення культурних акцій, вивчення української мови у Франції та французької мови в Україні, організація молодіжних обмінів.

Важливими організаційними структурами співпраці є посольства обох країн, Французький культурний центр в Україні. Також помітну роль у процесі організації українсько-французького культурного діалогу відіграють Головна дирекція з культурного і технічного співробітництва Франції, відповідні відділи міністерств культури двох країн, комісії з культури парламентів. Сторони погодилися сприяти встановленню співробітництва між органами культури на державному та місцевому рівнях, сприяти обміну інформацією в галузі культури, зокрема, щодо охорони культурної спадщини і реставрації творів мистецтва.

Сьогодні діяльність відділу культури і співробітництва Посольства Франції в Україні посилюється завдяки його партнерським зв'язкам з Французьким Інститутом в Україні, Культурними центрами і «Альянс Франсез», Французько-українським центром університетського та наукового співробітництва і мережею CampusFrance. Основними напрямками французько-українського культурного діалогу є: культурне і творче співробітництво; інституційне і технічне співробітництво; лінгвістичне співробітництво; університетське і наукове співробітництво; співробітництво в мовній сфері і в галузі освіти; співробітництво в сфері молоді і спорту.

Французький Інститут в Україні (ФІУ), розташований у Києві та підпорядкований Посольству Франції в Україні. Його було створено у 1994 році на підставі міжурядової угоди. Місією Французького Інституту в Україні, як і

місією близько 150 французьких культурних закладів закордоном, керованих Міністерством Закордонних справ та Міжнародного розвитку Франції, є поширення французької мови та культури, а також налагодження довгострокових партнерських стосунків з українськими іячами у царинах освіти, науки, культури та творчості.

Французький Інститут в Україні пропонує у своєму приміщенні курси французької мови для широкої аудиторії. Їхня основна мета – розвивати вміння відвідувачів курсів спілкуватися французькою у різноманітних ситуаціях повсякденного життя.

У Французькому Інституті в Україні знаходиться медіатека, яка пропонує українській публіці широкий вибір франкомовних видань та відео- та аудіоматеріалів. Це – єдиний в Україні офіційний інформаційний центр, який знайомить українців з тенденціями, місцями та подіями сучасної Франції. У медіатеці також є окремо відведений дитячий відділ [4].

У сфері кіно головним пріоритетом є сприяння поширенню французького кіно на комерційній основі. Для цього проводяться рекламні заходи, приурочені до виходу на екрани французьких фільмів, фестивалі французького кіно у Києві та областях спільно з українськими кінопрокатниками та директорами кінотеатрів. Відділ культури та співробітництва Посольства підтримує, зокрема, Київський міжнародний кінофестиваль « Молодість », який щороку проводиться у жовтні і збирає молодих кінорежисерів, а також фестиваль анімаційного кіно « Крок ».

Все більше українських стилістів моди беруть участь у Paris Fashion Week. Зокрема, 2020 року колекції Л.Літковської та А.Белінського були включені до офіційної програми Паризького тижня моди. У престижній паризькій концертній залі ім. А. Корто презентовано сучасну українську академічну музику оперою «Йов» у постановці В.Троїцького. На постійній основі відбуваються гастролі культових українських гуртів Dakh Daughters і Dakha Brakha.

У 2019 році відбувся вже 2-й Форум українських та франко- українських асоціацій та ініціатив, організований у Мерії 6-го округу французької столиці. Це була чудова нагода представити багатство та розмаїття життя української громади у Франції, а також франко-українське співробітництво в культурній та гуманітарній сфері[5].

Чимало є прикладів творчої співпраці провідних українських художніх колективів та окремих виконавців з французькими колегами. Посольство України у Франції є головним ініціатором культурно-мистецьких заходів в країні перебування[2].

Різні форми розвитку культурного діалогу з Францією дають можливість Україні стверджуватися у парадигмі європейської культурної традиції, плекати національну ідентичність, зокрема, української діаспори у Франції. З французької сторони культурний діалог координується та підтримується Міністерством закордонних справ Франції, Міністерством культури і комунікацій Франції, Посольством Франції в Україні, Французьким культурним центром та його філіями у багатьох містах України, а також зусиллями

неурядових структур.

Основними напрямками українсько-французького культурного співробітництва стали зв'язки у театральній сфері, хореографічному мистецтві та музиці, в галузі кінематографу, художнього та фотомистецтва. Це дає на обопільній основі краще розуміти особливості культури українського та французького народів. Підтримання культурних традицій відкриває широкі можливості для інновацій.

Література

1. Egley Ch.W., Jr. Cold War Myths and the New International Realities: Reconsidering Theoretical Premises // Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft, 1993. – Vol. 22. – №2. – S. 149 – 150.

2. Донченко Є.В. Культурологічні проблеми розбудови громадянського суспільства в Україні (на прикладі українсько - французьких відносин) // Збірник наукових праць науково - дослідницького інституту українознавства. – 2004. – Т.ІІІ. – С.228 - 231.

3. Лазарева А. Україна – Франція: вкотре почнемо спочатку // Дзеркало тижня. – 2005. - №45 – 19-25 листопада. – С.3.

4. Посольство Франції в Україні: <https://ua.ambafrance.org/>

5. Посольство України у Франції : <https://france.mfa.gov.ua/>

Жихар Гліб Дмитрович

аспірант кафедри менеджменту організацій та управління проектами Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні Запорізького національного університету.

Науковий керівник:

Венгер Ольга Миколаївна

кандидат політичних наук,
доцент кафедри менеджменту організацій та управління проектами Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні
Запорізького національного університету

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕХАНІЗМІВ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Актуальність теми зумовлена тим, що в умовах повномасштабної війни, яка зараз триває на території української держави, в умовах економічної та соціальної нестабільності ключову роль в системі державного управління

відіграє інформація.

Інформація сьогодні – це не лише стратегічний ресурс в системі управління на основі, якого приймаються ті чи інші управлінські рішення, але це ще й певний спосіб для маніпуляції свідомістю, засіб ведення гібридної війни.

У таких умовах гостро постають питання підвищення ролі та місця інформації та інформаційних технологій в системі публічного управління. Належне інформаційно-аналітичне забезпечення публічного управління, застосування сучасних форм та технологій використання інформації, нових технологій її збирання та обробки є необхідною умовою прийняття ефективних управлінських рішень.

У сучасних умовах будь-які ухвалення державно-управлінських рішень та побудова стратегічного курсу розвитку держави і суспільства мають базуватися на належному інформаційно-аналітичному забезпеченні, попередньому виробленні альтернативних варіантів таких рішень і кваліфікованій оцінці кожного з них. Суб'єкт державного управління, керівник органу влади, має завжди брати до уваги імовірність появи нових сторін проблемної ситуації, а також можливість виникнення в ході чи в результаті прийнятого управлінського рішення нових проблемних ситуацій. Таким чином, ефективність державно-управлінських рішень та процесів державного управління в цілому на сучасному етапі безпосередньо залежить від наявності та якісного функціонування систем, служб та структурних підрозділів з інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державного управління від найвищого рівня до місцевих органів державної виконавчої влади [3, с.3].

Окремі аспекти упорядкування та удосконалення механізмів реалізації управлінських рішень, розробки системи інформаційно-аналітичного забезпечення їх підготовки, вивчення об'єктивних передумов прийняття ефективних управлінських рішень у сфері публічного управління досліджувалися такими вітчизняними та зарубіжними дослідниками, як: М. Ажажа, В. Бабаєв, В. Бакуменко, В. Воронкова, В. Горбатенко, А. Дегтяр, А. Ігнат'єва, Ю. Ковбасюк, С. Марова, М. Мескон, О. Оболенський, Д. Осборн, Г. Саймон, С. Серьогін, Т.Сергієнко, П. Сніцаренко, В. Степанов, Д. Терещенко, Ю. Уманський, Р. Фурман, Н. Чала, П. Шпиґа та інші.

Узагальнюючи погляди провідних вітчизняних теоретиків і практиків публічного управління та врядування треба зазначити, що на сьогодні ще не існує єдиного підходу до визначення сутності інформаційно-аналітичного забезпечення публічного управління.

Так, О. Дегтяр визначає, що інформаційно-аналітичне забезпечення – це сфера управлінської діяльності, що заснована на виділенні пріоритетних програмно-цільових установок. Завдяки цим установкам забезпечується по-перше, створення оптимальних умов для ефективного функціонування держави в цілому. По-друге, поліпшуються основні економічні показники, збільшується зайнятість населення. І по-третє, залучаються зовнішні інвестиції та підтримуються найбільш значущі інноваційні проекти. [4]

В. Кисельов розглядає процес впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та вдосконалення інформаційного забезпечення в системах державного управління як нові стратегії адміністративних перетворень. Він зазначає, що «важлива характеристика діяльності сучасної держави – рівень її інформаційно-аналітичного забезпечення, який суттєво впливає на усі процеси соціально-економічного розвитку суспільства. Світовий досвід удосконалення державного управління доводить, що інформаційно-аналітичне забезпечення належить розглядати, як один із стратегічних напрямів підвищення ефективності діяльності на всіх рівнях – державному, галузевому, регіональному, міжнародному" [5, с. 350].

П. Сніцаренко стверджує, що інформаційно-аналітичне забезпечення – це частина інформаційного забезпечення, оскільки результатом такого забезпечення є інформація у формі аналітичного документа.

В. Степанов вважає, що "формування ефективної та адаптованої до сучасних реалій служби інформаційно-аналітичного забезпечення системи державного управління повинно спиратися на концепцію побудови інформаційно-інтелектуального суспільства та враховувати вимоги до якості вхідної й вихідної інформації" [8]. Щоб це здійснити, на думку дослідника, "необхідно враховувати специфіку діяльності органу влади, в рамках якого створюється той чи інший інформаційно-аналітичний підрозділ та, по-друге, вирішити задачу упорядкування елементів системи та їх приведення (де це можливо) до єдиного формату" [8].

Таким чином, можна зазначити, що інформаційно-аналітичне забезпечення – системне поняття, яке утворює два взаємозалежних рівні. Перший рівень – це інформаційний, другий – аналітичний.

Інформаційний рівень – це рівень спеціально підготовлених фахівців з пошуку, відбору, обробки, накопичення, узагальнення та збереження інформаційних одиниць. Аналітичний рівень – це рівень підготовки на підставі наявної інформації фахівцями нових знань щодо явищ або подій, які вивчаються. Саме на аналітичному рівні відбувається оцінка інформації, її аналіз, що підґрунтям для прийняття управлінського рішення.

Органи державного управління повинні ставити перед собою найінноваційніші завдання на основі використання форм, методів і технологій управління інформаційними ресурсами організації та набуття навичок управління інформаційними потоками з урахуванням обмінів інформацією через різні канали управління інформаційними потоками в умовах цифровізації. Керівник інформаційної служби державного управління повинен володіти знанням категорій, що входять до його функціональних обов'язків: інформаційний менеджмент, інформаційний простір, інформаційна інфраструктура, алгоритми інформаційного менеджменту інформатизація, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), штучний інтелект, експоненціальний розвиток, цифрові стратегії, інформаційна стохастичність, інформаційна культура, стратегії безпеки розумних машин, цифрова людина, алгоритмічна культура та мислення, інформаційна війна, хакерство, smart-інновації [2, с. 71]

Формування сучасної системи інформаційно-аналітичного забезпечення як чинника підвищення ефективності публічного управління та адміністрування залежить від достовірності та точності отриманої аналітичної інформації, яка необхідна для забезпечення збалансованості всіх рівнів організації. Їх якість, у свою чергу, залежить від точності прогностичних підходів, спрямованих на випереджальне виявлення проблемних соціально-економічних ситуацій різного масштабу та характеру та мінімізації ризиків та інформаційної стохастичності. Забезпечення ефективності комунікаційного менеджменту потребує використання системно-аналітичного підходу до розв'язання управлінських проблем в цілому, що обумовлює потребу удосконалення сучасних комунікаційних технологій та забезпечення діяльності організації автоматизованими інформаційними системами. Відповідно, нині підвищується значення інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності кожної організації, що пов'язано з необхідністю формування чіткого та ефективного механізму обігу інформації, її аналізу з метою прийняття ефективних управлінських рішень на всіх рівнях [1, с.129].

Одним із дієвих способів вирішення проблем здійснення інформаційно-аналітичного забезпечення управлінських процесів публічного управління в Україні є запровадження відповідного комплексу, який передбачає подання, приймання та комп'ютерну обробку інформації в електронному вигляді, створення електронних реєстрів, а також використання аналітичних процедур для всебічного й оперативного аналізу. Саме тому актуальним питанням для України сьогодні є підвищення стандартів інформаційно-аналітичного забезпечення публічного управління на всіх рівнях. Для цього потрібно вдосконалювати та впроваджувати нові напрямки електронного врядування та підвищувати рівень підготовки фахівців інформаційно-аналітичної діяльності.

Література

1. Ажажа М. А., Фурсін О. О., Венгер О. М. Комунікаційний менеджмент як чинник підвищення ефективності публічного управління та адміністрування. *Humanities Studies*. 2021. № Випуск 9 (86). С. 127-137.
2. Воронкова В.Г. Технології інформаційного менеджменту в державному управлінні. Вісник Національного університету цивільного захисту України. № 2(15). 2021. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/14670>
3. Ганцюк Т.Д. Механізми інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності місцевих державних адміністрацій в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. Івано-Франківськ, 2019. 20 с.
4. Дегтяр О. Інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень у діяльності органів державної влади. *Теорія та практика державного управління*. 2013. Вип. 3. С. 30–36.
5. Кисельов В. Впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та вдосконалення інформаційного забезпечення в системах

державного управління як нові стратегії адміністративних перетворень. *Наукові розвідки з державного та муніципального управління*. 2015. Вип. 1. С. 348–361.

6. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: зарубіжний та вітчизняний досвід. / За заг. ред.. Сергія Чернова, Валентини Воронкової, Віктора Банаха, Олександра Сосніна, Пранаса Жукаускаса, Йоліти Ввайнхарт. Регіни Андрюкайтене; Запоріж. держ. інж. акад.- Запоріжжя. Запоріжжя: ЗІА, 2017. 602 с.

7. Сніцаренко П. Саричев Ю. Роль та місце інформаційного забезпечення в системі державного управління. *Державне управління: теорія та практика*. 2016. № 1. С. 46– 56.

8. Степанов В. Інформаційно-аналітичне забезпечення системи державного управління Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2015. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2015_1_14

Тельний Максим Андрійович
аспірант Харківського
національного університету
внутрішніх справ,
ст. дізнавач СД Лозівського РВП
ГУНП в Харківській області

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Формування правової держави в Україні є вкрай складним процесом, що містить не тільки формування структур влади, які здатні забезпечити дотримання законності та прав громадян, а й наявність широкого спектра політичних партій і рухів, соціальних груп і прошарків зі своїми специфічними інтересами, особливою правовою, політичною, соціальною, економічною поведінкою [1, с. 22].

Україна не лише проголосила про свій намір стати правовою державою, а й закріпила положення про свій правовий статус у формі конституційної норми. Конституція України – Основний Закон України, який має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Так, відповідно до ст. 1 Конституції Україна – це суверенна та незалежна, демократична, соціальна, правова держава [2]. Однак, реалії сьогодення яскраво свідчать про те, що Україні необхідно подолати цілий ряд проблем, щоб завжди залишатися сильною, розвиненою країною.

Більшість ознак української правової державності мають формальний характер, а побудувати правову державу лише за формальними ознаками неможливо. Без органічного поєднання легітимної влади із забезпеченою у суспільстві свободою, без ефективного функціонування влади з дотриманням її

окремими гілками вимог закону і забезпечення його верховенства в діяльності держави та усіх сферах суспільного життя з відповідністю самих законів суспільній етиці правова державність залишається формальним лозунгом і недосяжною мрією [3; с. 207].

Побудова реальної правової держави значною мірою залежить від рівня соціально-економічного розвитку країни, накопичення матеріальних благ, що давало б можливість здійснення ефективної соціально-економічної політики, забезпечення соціально-економічних прав громадян. Адже не випадково поняття правової держави у багатьох країнах є невіддільним від поняття соціальної держави. Однак загострення соціально-економічної кризи в Україні давно не давало підстав для ефективного здійснення соціально-економічної політики [4; с. 4–5], а тепер воєнні дії взагалі підривають соціально-економічний розвиток держави.

У сучасному суспільстві розвиток підприємництва є рушійною силою економічного зростання, важливим чинником, від якого залежать усі інші сфери суспільного життя, а також виступає одним із джерел сталого розвитку економіки держави.

Слід погодитися із Вудвуд. В.В. та Батієвської О.В., що на сьогоднішній день функціонування підприємств відбувається в умовах нестійкості, невизначеності та непередбаченості зовнішнього середовища. Процес формування фінансової безпеки є досить складним з огляду на значну кількість загроз зовнішнього і внутрішнього походження, що перешкоджають забезпеченню його стійкості, стабільності та ефективного розвитку [5; с. 90]. Кризове становище значної частини підприємств, їх простій та переведення на інший формат значною мірою зумовлено не лише недостатнім рівнем фінансової безпеки, але й політичним, соціально-економічним становищем у країні, а в останній час – воєнними діями на території нашої держави. У таких умовах важливого значення набуває знаходження шляхів підтримки підприємництва, формування фінансової безпеки для успішного функціонування й розвитку підприємств.

Стан фінансової безпеки країни, як складової економічної безпеки, загрози та завдання держави щодо забезпечення фінансової безпеки визначені Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 року, що затверджена Указом Президента України від 11.08.2021 [6].

Щодо завдань держави у сфері фінансової безпеки, то слід виділити наступні:

- розбудова ефективної моделі боротьби зі злочинами в економічній сфері шляхом забезпечення діяльності Бюро економічної безпеки України;
- підвищення ефективності планування діяльності головних розпорядників коштів Державного бюджету України відповідно до пріоритетних напрямів розвитку держави з урахуванням бюджетних показників на середньостроковий період, підвищення бюджетної дисципліни;
- поступове скорочення дефіциту державного бюджету та зміцнення взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями;
- імплементація мінімального стандарту Плану протидії розмиванню бази

оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування (Плану дій BEPS) та впровадження ефективних податкових правил стосовно контрольованих іноземних компаній;

- стимулювання банківського сектору спрямовувати кредитні кошти, насамперед, на розвиток реального сектору економіки, малого та середнього підприємництва;

- створення умов для збільшення залучення довгострокового фондування і розширення довгострокового та інвестиційного кредитування;

- зменшення рівня непрацюючих кредитів та підвищення стійкості банківської системи;

- збереження інституційної незалежності Національного банку України;

- активізація розвитку національного фондового ринку для забезпечення його ефективності та конкурентності;

- убезпечення національної фінансової системи від легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення;

- мінімізація ризиків інвестора шляхом забезпечення ефективного захисту прав інвесторів на фондовому ринку;

- забезпечення зниження вартості позикових коштів для потреб держави (шляхом оптимального узгодження грошово-кредитної та боргової політики);

- подальше приведення положень Митного кодексу України у відповідність із положеннями митного законодавства ЄС на виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС;

- реформування українського страхового ринку шляхом широкого впровадження страхування життя, медичного та інших видів особистого страхування, законодавче посилення прав страхувальників;

- забезпечення функціонування трирівневої пенсійної системи без підвищення навантаження на фонд оплати праці із збільшенням надходжень до бюджету Пенсійного фонду України;

- розвиток сфери публічних закупівель шляхом подальшого приведення системи публічних закупівель України у відповідність із стандартами ЄС, визначеними у директивах ЄС у сфері державних закупівель [6].

Отже, високий рівень фінансової безпеки є запорукою ефективного розвитку, стабільності та стійкості підприємства в умовах формування правової держави. Забезпечення фінансової безпеки віднесено до найвищих пріоритетів держави. На сьогоднішній день, незважаючи на тривалі воєнні дії на території України, актуальними є подальші наукові дослідження проблем забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємницької діяльності та побудови правової держави в Україні.

Література

1. Агафонов С. Проблеми реалізації принципів правової держави в Україні та шляхи їх вирішення / С. Агафонов // Юстиніан. 2006. № 1. с. 22 – 26.

2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

3. Заєць А. П. Правова держава // Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. К.: Юрінком Інтер, 2006. с. 207.

4. Крисюк Ю.П., Розбудова правової держави в Україні: проблеми та перспективи: Науковий вісник УжНУ Серія: Право Випуск 20, Частина 1. Том 1. 2012. с. 4 – 5

5. Вудвуд В.В., Батієвська О.В. (2019). Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення. Підприємництво і торгівля, (25), 90 с.

6. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 / Указ Президента України від 11.08.2021. № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>.

Хохба Олена Тарієлівна

аспірантка Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Трещов Мирослав Миколайович

доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри управління та
адміністрування Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

СУЧАСНА СУСПІЛЬНА УГОДА В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ

В загальному суспільна угода фіксує добровільні норми, якими передбачається, повинні керуватися одночасно влада та громадяни, приймаючи суспільно-політичні чи управлінські рішення, які впливають на вектори розвитку держави із урахуванням вимог сучасності.

Маємо підстави стверджувати, що ґрунтовно основи суспільної угоди почали впроваджуватися в Україні зі стартом реформи децентралізації влади з 2015 року, яка у тому числі передбачала розширення участі інститутів громадськості в процесах ухвалення державно-управлінських рішень. Передумовами стали дві визначні для історії українського суспільства події – Помаранчева революція 2004 року та Революція Гідності 2014 року. Тоді українці на загал гучно заявили, що рішення керівників органів державної влади та політичних еліт не відповідають очікуванням і намірам українського народу, як того вимагає Конституція України.

Справа в тому, що впровадження принципів суспільної угоди неможливе в адміністративно-командній системі державної влади, яка дісталась Україні у спадок від «советів». Така система, апріорі, не визнає суспільну угоду як таку, як і не визнає необхідність врахування думки суспільства. Відтак, Україні

знадобилось майже чверть століття, що позбутися залишків централізованого стилю державного управління та розпочати перехід до державно-громадського партнерства в усіх без виключення сферах життєдіяльності. Посилення громадського складника до сьогодні змінює природу національних механізмів державного управління, нарешті, трансформуючи його в публічне управління у повноцінному його загальноприйнятому розумінні, а не технічному перекладі англomовної назви «public administration».

Відтак, на разі в Україні створені умови для повноцінного формування суспільної угоди, до чого готові як представники влади та політикуму, так і самі громадяни. До цього часу укладення суспільної угоди в державі, на нашу думку, було малоімовірним, адже громадський сектор не був готовий до участі в державно-управлінських процесах, а владний сектор – не був готовий адекватно і повною серйозністю сприймати громадську ініціативу.

Суспільний договір складається з двох основних елементів. Перший – це початкова дополітична ситуація, у основі якої вищезазначений принцип рівності. Передбачається, що всі – рівні та мають певний стимул вступу в громадянське суспільство у вигляді закріплення своїх позицій чи отримання переваги. Другим елементом є нормативна характеристика сторін договору. Сторони – мотивовані власними інтересами, оскільки вони погоджуються на угоду, розуміючи свою користь від соціальної взаємодії; турбуються про добробут інших, хоча б тому, що вони визнають, що переваги, які вони очікують отримати від суспільного договору, залежатимуть від їхньої готовності гарантувати такі самі переваги іншим учасникам суспільної угоди; раціональні щодо того, як вони розуміють власні інтереси, інтереси інших, а також етичні принципи, якими вони повинні керуватися задля реалізації цих інтересів.

Нині Україна, як і весь світ, перебуває в процесі грандіозних соціальних змін, які спричинені без перебільшення варварством на міжнародній політичній арені. Кожна країна по іншому реагує на такі зміни, з різною швидкістю, способами та ставленням населення. Проте вони глибинно і разуче по своїми наслідками зачіпають всі сторони соціального та політичного життя. Змінюються соціальні, духовні та психологічні цінності, що тісно взаємопов'язані між собою та взаємообумовлюють одна одну.

Сьогодні в Україні суспільна угода фактично твориться «з нуля».

Вище ми зазначали про два переломних етапи в історії Незалежної України (2004 та 2014 роки), які за нашим баченням – стали передумовами її формування.

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року докорінно змінило українське суспільство та владний сектор, змусивши формувати нову суспільну угоду.

Сучасна суспільна угода в Україні насамперед фіксує право вільних людей не лише творити власне майбутнє, а й обороняти свій вибір від посягань незгодних з ним. Саме ця угода закріплю справжню Незалежність українського суспільства, підтверджуючи самобутність українського народу та, зрештою, самовизначеність на міжнародній політичній арені, а не абстрактну свободу.

Нарешті українці об'єднані єдиною спільною метою, яка природньо трансформується в мету суспільної угоди – повернення та збереження єдиної унітарної України та перемога над ворогом, який посягає на права, свободи та територію України.

Європейський та євроатлантичний вибір нашого суспільства сьогодні є безспірним, на противагу попереднім рокам, коли все ще спостерігався в дисонанс у цих питаннях, спричинений, зокрема неповноцінним розумінням українців своїх переваг як нації та місця в глобалізовану суспільстві.

Скажімо так, нині в основу суспільного договору в Україні лягає суспільне замовлення, тобто консолідований інтерес багатомільйонної нації, який цілком підтримується владним сектором. Це, безумовно, історично унікальний консенсус, коли суспільна угода стане ефективною завдяки ефекту синергії влади та громадськості, масштабів якого не було до цього часу.

Сьогодні Україна готова впроваджувати принцип балансу між правами та обов'язками в масштабах суспільної угоди, адже громадяни чітко висловили і продемонстрували готовність брати на себе певні обов'язки щодо розвитку держави, у тому числі це підтверджується активізацію волонтерського руху, розвитком громадських організацій, збільшенням вкладу в спільну справу окремих громадян. З іншого боку – держава готова негласно делегувати окремі обов'язки громадському сектору та належно сприймати їхню участь в державно-управлінському процесі. Спостерігається також і посилення поваги з боку держави до інтересів громадян, їх потреб, навіть, в умовах воєнного стану, коли навпаки є всі легітимні важелі для обмеження прав та свобод громадян.

Політичні реалії української сучасності розкрили технологію окремих представників влади, які пристосовувалися до будь-яких ідеологій та не гребували маніпулюванням цінностями. Яскраво висвітилася подвійна їхня сутність: з одного боку, вони націлювали людину на задоволення головних потреб людини, з іншого – створювали умови для поширення егоцентризму та свавільності. Користь як головний критерій оцінки, у тому числі й політичних, виявилася сьогодні неприйнятним світоглядним явищем, що потягнула за собою заборону на законодавчому, а на рівні суспільної угоди – нетерпимості до «нечистоплотних» політичних конструкцій (проектів).

Сучасна суспільна угода несе за собою революційні та взаємопідсилюючі зміни на всіх рівнях влади України, генеруючи нове покоління управлінців та викорінення механістичного мислення та формування нового, яке базується на таких принципах, як зворотній зв'язок і рівновага інтересів. Нова влада мусить сприяти індивідуальному розвитку, розуміти потребу в спільності, структурі та сенсі [1, с. 45].

Суспільство зобов'язує владу бути відкритою, проінформованою та забезпечувати зворотній зв'язок шляхом діалогу. Для демократичного суспільства гостро стоїть питання взаємодії влади та суспільства під час опрацювання, прийняття та реалізації рішень щодо соціально-економічного розвитку. Державні інститути можуть та повинні системно інформувати суспільство про свою діяльність.

Слід зауважити, що все ще існують ризики створення формальної

суспільної угоди, яка не буде втілена в життя. Наприклад, як громадянин демократичної країни українці мають право не погоджуватися з рішеннями органів влади, при цьому не мають права порушувати закони країни. Громадяни України можуть брати участь у мирних протестах, брати участь у законній політичній активності, використовуючи зокрема виборчі права, але не можна вибірково виконувати норми закону. Відповідно, щоб мінімізувати ризики невиконання суспільної угоди необхідно розвивати форми участі громадськості у законотворчій діяльності та у інших процесах ухвалення державно-управлінських рішень. Наявність декларативної угоди неминуче призведе до чергових внутрішньодержавних суспільних потрясінь, як-от революцій.

Література

1. Мунько А.Ю. Зміни ціннісних орієнтирів у політичній сфері в контексті постіндустріального суспільства. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 1. С. 42 – 47.

Kapelka Olga Andriivna

1st year higher education applicant,
Educational and Scientific Institute of Law
and Innovative Education
Dnipropetrovsk State University of Internal
Affairs

Scientific supervisor:

Nikitina Iryna Petrivna

senior teacher
Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

CONSTITUTION OF UKRAINE ON GENDER EQUALITY

The topic of gender equality is still relevant in the modern world. Discrimination against women can take place in any sphere of work, life, etc. The constitutional system, fixed on democratic principles, is closely connected with women's rights and their provision. I would also like to touch on the development of their social and political activity, which influences political and legal processes. I would like to delve into the constitution and find answers to questions.

In accordance with Article 21 of the Constitution of Ukraine “All people are free and even in their dignity and rights. Human rights and freedoms are inalienable and inviolable”[2]. And Article 24 proclaimed that “citizens have equal constitutional rights and freedoms and are equal before the law. There can be no privileges or restrictions based on race, skin color, political, religious and other beliefs, sex, nationality. and social origin, property status, place of residence, language or other

characteristics.

Equality of rights for women and men is ensured by: providing women with equal opportunities with men in socio-political and cultural activities, in education and training, in work and remuneration for it; special measures for labor protection and women's health, the establishment of pension benefits; creating conditions that allow women to combine work with motherhood; legal protection, material and moral support for motherhood and childhood, including the provision of paid leave and other benefits to pregnant women and mothers"[2]. The provisions of this constitutional norm meet the high requirements of international legal standards in the field of human rights and, first of all, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women of December 18, 1979. In accordance with the 2nd Century Convention, one of the most important requirements is the inclusion of the principle of equality genders in the national constitutions of the participating states, which Ukraine joined on September 3, 1981 [1].

The Law of Ukraine "On Ensuring Equal Rights and Opportunities for Women and Men" is of great importance for the provisions of the Constitution of Ukraine, regulation of judicial and procedural mechanisms for the implementation of the principle of gender equality. The purpose of the adoption is to achieve the equal status of women and men in all spheres of society through legislative provision of equal rights and opportunities for women and men, the elimination of gender discrimination and the application of special temporary measures aimed at eliminating the imbalance between the opportunities for women and men at the level of realization of rights, granted to them by the Constitution and laws of Ukraine. The Cabinet of Ministers of Ukraine approved the Concept of the State Program for Ensuring Equal Rights and Opportunities for Women and Men by a resolution adopted on November 21, 2012, for the period up to 2016, which notes the actual inequality of women and men. causes exacerbation of political, socio-economic, cultural and other problems in society.

The purpose of the concept is the introduction of gender approaches in all spheres of society. In particular, the document is aimed at the implementation of comprehensive measures at the republican and regional levels to improve the situation in the labor sphere, to carry out systematic work to ensure gender equality, overcome gender stereotypes, and conduct explanatory work. campaigns involving the masses, cultural institutions and educational media to foster a culture of gender equality [1].

Also, the Cabinet of Ministers of Ukraine signed the order "On the approval of the State Strategy for ensuring equal rights and opportunities for women and men for the period until 2030 and the approval of the operational plan for its implementation for 2022-2024." Its points are:

1. To approve the State Strategy for ensuring equal rights and opportunities for women and men for the period until 2030 (hereinafter - the Strategy), which is attached.

2. To approve the operational plan for the implementation of the State Strategy for ensuring equal rights and opportunities for women and men for the period up to 2030 for 2022-2024 (hereinafter referred to as the operational plan), which is

attached.

3. To the Council of Ministers of the Autonomous Republic of Crimea, the regional, Kyiv and Sevastopol city state administrations within three months after the termination or abolition of martial law to take into account in local programs the issue of ensuring equal rights and opportunities for women and men, taking into account the provisions of the Strategy and the tasks and measures of the approved operational plan this order.

4. Ministries, other central bodies of executive power, the Council of Ministers of the Autonomous Republic of Crimea, regional, Kyiv and Sevastopol city state administrations to ensure:

- implementation of the tasks and measures of the operational plan within the limits and at the expense of the expenses provided for in the state and local budgets for the relevant year, and other sources not prohibited by law;

- submission every year starting from 2023 by February 15 to the National Social Service of information on the state of implementation of the operational plan and the actual expenses for its implementation for its summarization and submission by March 10 to the Ministry of Social Policy.

5. The Ministry of Social Policy shall ensure:

- informing the Cabinet of Ministers of Ukraine every year starting from 2023 until April 1 of the year following the reporting year about the state of implementation of the operational plan;

- submission to the Cabinet of Ministers of Ukraine by December 1, 2024 of the draft operational plan for the implementation of the Strategy for 2025-2027 and by December 1, 2027 - the draft of the operational plan for the implementation of the Strategy for 2028-2030.

This means that the legislation does not stand still and the government tries to change or add something every year in order to ensure the rights of its citizens [3].

Of course, after all of the above, there may be a question of guaranteeing equality, judging by the physiological and other aspects, where it is more difficult for women to get along in such a structured world as for men, but they can do everything several times faster.

Unfortunately, now in Ukraine there is a low percentage of the presence of women in civil life or public associations or political organizations and their actual absence from power. Ukraine has committed itself to an international association to ensure a gender ratio of at least 30% of women in state bodies by 2015. The level of political participation of women in the world has increased over the past few years, Ukraine still lags behind it[1]. So, having learned that in Ukraine, although there is equality between women and men, there is still room for improvement. Some citizens still consider women to be the weaker sex and therefore do not place any hopes and hopes on them. Most, if not all, of the candidates in elections are men. It is necessary to give the female part of the population a chance to develop, perhaps this would bring something new and modern, because living in the 21st century and not having at least 40% of women in state associations or a president, it really sets off the 20th century, where women even did not have the right to vote.

Literature:

1. ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В УКРАЇНІ - Научное сообщество (spilnota.net.ua)
2. Конституція України - Розділ II (president.gov.ua)
3. Про схвалення Державної страте... | від 12.08.2022 № 752-р (rada.gov.ua)

Kokhanovska Darina

1st year higher education applicant,
Educational and Scientific Institute of Law
and Innovative Education
Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

Scientific supervisor:

Nikitina Iryna Petrivna

senior teacher
Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

STRENGTHENING THE UKRAINIAN LANGUAGE

Our state is currently at the stage of formation and choosing the appropriate direction of development and policy implementation. Since 2014, this direction of development of Ukraine has changed dramatically: Ukraine has adopted the European vector of development based on the principles of democracy, the rule of law, equality before the law, etc., that is, on the principles of building a modern, developed, European state.

To implement the plan, it is necessary to make appropriate changes to the public administration system, which relate to both the legal aspects of public relations in the state, the state economy, and public relations (benefits, education, payments, etc.) [5]. In the context of the topic of our study, we are, in fact, interested in what changes are taking place in the development of the state language of Ukraine.

The presentation of the main material, in our opinion, it is advisable to start with the concept of European integration of Ukraine. So, according to V.O. Shulgaya, European integration is: "... the path to modernizing the economy, the possibility of attracting investments widely, entering the market of the European Communities and world markets, etc. ... a guarantee of the stability of a democratic political system, deepening the culture of democracy, respect for human rights. .. harmonization of Ukrainian legislation with the standards of the European Union... strengthening the national security and security of our citizens..." [4]. That is, it follows from this definition that the state needs to completely change the essence of public administration, and, accordingly, radically change the worldview, the attitude of the

population towards the state and its main components.

It is also necessary to change the worldview of the population in the sphere where the Ukrainian language must be used. Thus, one of the main aspects of the existence of a European state is a developed national language, its use in all spheres of social relations and the formation of a high level of respect for the use of the native language. And if in most European countries such a problem did not arise, then in Ukraine, as a result of a long stay under the external influence of other states, including the Russian Federation, the Ukrainian language was subjected to significant harassment, including almost to the point of being withdrawn from use in communication. Therefore, one of the important directions of the European integration processes for Ukraine is the development of the Ukrainian language, the expansion of the scope of its use and, accordingly, the study in all educational institutions, etc.

As a result, since the adoption of the European vector of development of Ukraine, there have been certain changes both in the legislation of Ukraine and in society in the field of the Ukrainian language. Thus, in accordance with changes in the current legislation, namely the creation of a new normative act, such as the Law of Ukraine “On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language”, the obligation to maintain state websites has appeared. exclusively in Ukrainian. For private entrepreneurs who have expressed a desire to create an information page for their activities, the obligation to maintain such a page in Ukrainian has also been introduced. This version of the page should be displayed to the user by default. In addition, the Ukrainian language should be used when communicating with workers in education, science, transport infrastructure, medicine, hairdressing, the media, office work and in the field of document management of both government agencies and private entrepreneurs [1].

In addition, on the basis of the provisions of this regulatory legal act, appropriate changes were made to the Code of Ukraine on Administrative Offenses, which establish liability for violation of the legislation on the state language. Liability is established in the form of a fine in the appropriate amount determined by the legislator [2].

Thus, from the foregoing, we can conclude that the language issue in the process of European integration of Ukraine occupies an important place. Representatives of the European Union consider the language one of the important elements of national security. Taking into account a number of historical reasons, the legislator defined the Ukrainian language as the state language by separate legal acts, expanded the scope of the use of the Ukrainian language and established administrative liability for violation of the established rules for the use of the state language.

References

1. Law of Ukraine Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR), 2019, No. 21, p.81 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (date of access: 18.10.2022);
2. Code of Ukraine on Administrative Offences, Bulletin of the Verkhovna

Rada of the Ukrainian SSR (VVR), 1984, Supplement to No. 51, Article 1122 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (date of access: 18.10.2022);

3. Commissioner for the Protection of the State Language URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/news/16-lypnia-nabyraiu-t-chynnosti-nyzka-novykh-zakonu-pro-derzhavnu-movu-ta-zaprovadzhuietsia-administratyvna-vidpovidalnist-za-porushennia>

4. V.O. Shulga European integration processes in Ukraine: achievements and prospects URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14959/1/Shulga_407-412.pdf

5. Yakoviuk I. V. Adaptation of Ukrainian legislation to the legislation of the European Union: problems of theory and practice // The European Union and Ukraine: peculiarities of relations at the present stage. Kh.: Oberig, 2012. - Chapter 1. - P. 5-47 - (Series "Scientific reports"; issue 1).

Porokhnia Daria

2nd year higher education applicant,
Educational and Scientific Institute of Law and
Innovative Education
Dnipropetrovsk State University of Internal
Affairs

Scientific supervisor:

Nikitina Iryna Petrivna

senior teacher Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

CURRENT PROBLEMS OF LEGAL TERMINOLOGY

At the end of the 20th century, independent Ukraine was formed. Along with this transformation, she was faced with a huge number of tasks. One of these issues should be considered the issue of creating legal terminology. 30 years of independence make it possible to draw conclusions in the field of legal terminology, namely to pay attention to the problems of legal terminology.

Many scientists were interested in the relevance of this issue, but to my opinion, this topic is incompletely disclosed. Many scientists from various fields of law and science were interested in this issue, namely: M. Brynets, M. Verbenets, O. Gladkivskaya, P. Rabinovich and others.

"Legal language in special studies is offered to understand it as a logical system of verbal expression of thought, with the help of which the right and its manifestations are described, which is characterized by the presence of a specific terminology, special objects of fixation and a certain circle of constants users and serves as a means of intellectual and legal communication" claimed Turanin [5].

Perhaps many will not agree with this, but I want to say that, in my opinion, the main problem of legal terminology lies in its correctness and appropriate use of these

terms by specialists. Every year the legal dictionary of the country is updated and developed, but despite this, sometimes the use of some terms is unreliable. This can be explained by the fact that most legal terms are borrowed words that are used in different languages of the world.

Words have many meanings, so they need to be used correctly, otherwise they lose their meaning. An example of this is the statement of Professor, Academician of the National Academy of Sciences Alexander Kopilenko. "If you read our Tax Code or the law on the protection of personal data, it is impossible to understand what they are about, which is a consequence of the symbiosis of thought and linguistic clergy," he noted and stressed that this topic is relevant. [four].

The state of legal terminology determines the level of development of the nation, society and state. Therefore, its study is no less a problem. Unfortunately, Ukrainian legislation does not pay due attention to legal terminology, but we have many ways to solve this problem.

Today, working out the problems of legal terminology is a very important component for its development, therefore much attention should be paid to conducting various terminological conferences. There were also decrees aimed at resolving problems for improving Ukrainian legal terminology, these are: decrees of the President of Ukraine "About the Council on Language Policy" dated February 24, 1997 [3]. and "On the Regulations on the Committee of Legislative Initiatives under the President of Ukraine, on the Ukrainian Commission on Legal Terminology" dated August 23, 1995 [2].

We can say that an important aspect is the accessibility of interpretation and clarity of a normative legal act. An example of this is the statement of A. Vengerov, "the definition of legal concepts is not some kind of casuistry or scholasticism, but, on the contrary, an extremely important scientific and practical matter, if we remember that living people, their activities, well-being, and sometimes even life" [1]. A good result can only be achieved by observing legal terminology.

So, summing up, we can say that the problems of legal terminology exist and at the moment they are quite serious, but there are a large number of ways to solve them. Our state and legislation are approaching the "ideal" in the field of legal terminology.

References

1. Прадід Ю.Ф. Теорія і практика тлумачення значення термінів у законодавчому акті.-с.6.
2. Президент України. Указ. Про положення про Комітет законодавчих ініціатив при Президентові України, про Українську комісію з питань правничої термінології.
3. Президент України. Указ. Про Раду з питань мовної політики.
4. Сергій Лавренюк. Голос України. Юридина термінологія: як подолати наявний хаос.
5. Туранін В.Ю. Феномен юридичної мови: концептуалізація проблеми/ В.Ю. Туранін.- Вісник ХНУВС.-2013.-№2(61).-с.74.

Prudovskyi Andrii

1st year higher education applicant,
Educational and Scientific Institute of Law
and Innovative Education
Dnepropetrovsk State University of Internal
Affairs

Scientific supervisor:

Nikitina Iryna Petrivna

senior teacher

Dnipropetrovsk State University of Internal
Affairs

THREE MODERN EDUCATIONAL TRENDS

Education is a basic component of society and, like the whole world, it is gradually becoming more and more technological. The pandemic was a great disaster, both for the whole world and for the educational process in general. But I believe that we all understand what great importance the pandemic had for the development of a more advanced, technological process of acquiring knowledge. At the initial stage, it was almost impossible to study remotely, but now, when the war started, we all easily switched to this form of education because we were already prepared. Distance learning is one of the modern educational trends.

The purpose of this paper is to analyze the role and level of popularization of modern educational trends in the educational process of European youth.

Let's dwell in more detail on the concept of trend. A trend is, in a broad sense, a direction of development in any area of life, or a certain phenomenon, product or subject that sets the tone in this area. Being in trend means "keeping up with the times" and staying abreast of the latest news in this area. Accordingly, if we talk about trends in education, we should be talking about everything related to educational activity: its organization, training, teachers themselves. Recognition of trends determines the further directions of a teacher's professional development. [1]

For today's youth, possession of relevant information has become one of the main values. Today, young people interact with the Internet and digital reality practically every day. In this world, the Internet and technology do not take the main place. Therefore, digitization takes first place, which during the last two years in education has turned from an auxiliary link into a real, especially in Ukraine, main means of learning.

Distance and blended learning continue to be actively used throughout the world. And if at first, we treated them with caution, now a lot has changed. And it became a real trend. From simple video lectures, teachers moved to more effective formats of work that involve active interaction of participants in the educational process. In addition, schools are increasingly using various online learning platforms, online resources and applications. With the expansion of distance learning opportunities, visualization of information is becoming a trend, which allows you to

combine a text comment with an image. Everything can be visualized: any theory, process, historical event, instruction, etc. It is the main one when creating presentations.

One of the most interesting educational trends is virtual and augmented reality, which completely changes the idea of the educational process. Virtual and augmented reality allow you to add game and interactive elements to learning, make it more visual and certainly more interesting. And they also help schoolchildren: it is easy to master even very difficult educational topics; focus on the learning process without problems; to understand how to apply the acquired knowledge in practice. We supposedly erase the border between theory and practice. Thanks to virtual and augmented reality, teachers get a great opportunity to present complex theory in a simple and interesting way, motivate students to study and simply make lessons more interesting. And even one smartphone is enough for this. Currently, this technology is very expensive for education in Ukraine, because it requires significant resources. But we hope that in the future it will be widely used in Ukraine as well.

The trend for the STEAM approach to education is gaining momentum. STEAM (S – science, T – technology, E – engineering, A – Art, M – mathematics) – it is not just a technical education. It encompasses a much broader concept, namely a successful combination of creativity and technical knowledge. [2] We will see even more classrooms equipped for STEAM computer science or biology, demand for teachers who teach and integrate the approach into the curriculum, and demand from parents and students who want to learn to be ready for the future. The essence of STEAM education is such an approach to learning that allows preparing children for the professions of the future. This is what makes it so popular among education systems in advanced countries of the world. There is even a National STEAM Day on November 8.

Therefore, interactive learning has become a basic tool of the educational process. Smart boards, multimedia screens, tablets, e-books - all of them help to increase the speed of information perception by students. Interactive technologies added a visual and kinesthetic channel of information perception to the learning process. The modern generation is perfectly adapted to such technologies. [3] Interactive panels, tablets and digital laboratories make it possible to erase the boundary between school and everyday life and perceive information naturally, without imposition.

Literature:

1. Офіційний сайт Комунальної установи "Центр професійного розвитку педагогічних працівників" Кам'янської міської ради. "Освітні тренди".
URL: <https://profdevkam.wordpress.com/osvitni-trendy/>
2. Українська правда "Що таке STEAM-освіта і чому вона така популярна"
URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/03/26/236224/>
3. Найпопулярніші освітянські тренди 2022
URL: <https://oplatforma.com.ua/article/3016-naypopulyarnsh-osvtyansk-trendi-2022>

Rybalko Yana Olehivna

1st year higher education applicant,
Educational and Scientific Institute of Law
and Innovative Education

Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

Scientific supervisor:

Nikitina Iryna Petrivna

senior teacher

Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

INNOVATIVE METHODS OF TEACHING ENGLISH

Distance and blended learning continue to be actively used throughout the world. And if at first, we treated them with caution, now a lot has changed. And it became a real trend.

From simple video lectures, teachers moved to more effective formats of work that involve active interaction of participants in the educational process. In addition, schools are increasingly using various online learning platforms, online resources and applications. Now you can study anywhere, anytime and as much as you want.

A trend is, in a broad sense, a direction of development in any area of life, or a certain phenomenon, product or subject that sets the tone in this area. Being on trend means "keeping up with the times" and staying up to date with the latest developments in the field [1]. Accordingly, if we talk about trends in education, we should be talking about everything related to educational activity: its organization, training, teachers themselves. Recognition of trends determines the further directions of a teacher's professional development.

Among the most common trends [2]:

- lifelong learning;
- overcoming inequality in access to quality education;
- awareness of the importance of education in kindergarten;
- a broad partnership that, in addition to educational institutions, parents and children, also includes the state and business;
- modern technology;
- implementation of education development projects.

There are also many other trends, including:

- Soft skills
- Employers are increasingly paying attention to so-called soft skills, including:

- critical thinking;
- creativity;
- the ability to work in a team;

– ability to solve problems.

Therefore, if a teacher wants to raise successful students, it is necessary to develop soft skills.

In the future, the most valuable employees will not be those people who once learned a lot, but those who can effectively adapt to new conditions, learn throughout their lives and find innovative solutions. [3]

There are many methods of teaching. Some of them are as following:

In today's world, it is quite difficult for students to concentrate and hold their attention for a long time. And this problem is faced by teachers all over the world. But this does not mean that nothing should be done about it. *Storytelling and visualization* are the decisive method.

It is not easy to attract the attention of buzzers, but it is real, and this is where storytelling comes to the rescue. A full-fledged plot, intrigue, bright visualization and brilliant monologues of the teacher. So, to keep the attention of students, you will have to try.

Edutainment is education in an entertaining format. The fact is that modern children need to be taught in a new way in order to pull them out of social networks and the world of computer games. The quality and number of entertainment projects around the world is constantly growing. Getting pleasure from the learning process is the basis of sustained interest in learning. "Learn by playing!" - the optimistic slogan of edutainment in education.

Virtual and augmented reality is one of the most interesting educational trends, which completely changes the idea of the educational process. Virtual and augmented reality allows you to add game and interactive elements to learning, make it more visual and certainly more interesting.

And they also help schoolchildren:

master easily even very difficult educational topics;

focus on the learning process without problems;

understand how to apply the acquired knowledge in practice.

Thanks to virtual and augmented reality, teachers get a great opportunity to present complex theory in a simple and interesting way, motivate students to study and simply make lessons more interesting. And even one smartphone is enough for this.[4]

STEAM – education, science experiments will allow children to see how magical the real world is and how to understand the properties of this world!

Gamification of learning is in trend again. It is the game mechanics that really motivate students to complete homework, pass educational tests, understand complex topics and better navigate the studied material.

In which lessons will gamification be appropriate? On any. And foreign teachers generally advise to master the basics of financial literacy and develop critical thinking in a game format.

Microlearning is small steps to big results. Barbara Oakley, teacher of the online course Learning How to Learn, says that the brain perceives information in small parts (chunks), which are then formed into a big picture. This is one of the most effective methods of learning new material. More details at the link.

Artificial Intelligence is one of the most popular trends. Artificial intelligence will contribute to the personalization of the educational process, the creation of individual educational trajectories, the assessment of student competencies, etc. [5]

It will help make the educational process interactive and safe. However, do not worry that artificial intelligence will soon replace teachers. If this happens, it will be many years later.

So, we can conclude that the world does not stand still and is constantly developing and changing. Whether it's good or bad is up to you, but I know for sure that we have to keep up with the times, don't stand still and act, and we will definitely succeed!

References

1. 7 освітніх трендів у 2022: що учнів та вчителів чекає у новому році. URL: https://24tv.ua/education/7-osvitnih-trendiv-2022-shho-uchniv-vchiteliv-ukrayina-novini_n1835384https://24tv.ua/education/7-osvitnih-trendiv-2022-shho-uchniv-vchiteliv-ukrayina-novini_n1835384
2. Офіційний сайт Комунальної установи "Центр професійного розвитку педагогічних працівників" Кам'янської міської ради. URL: <https://profdevkam.wordpress.com/osvitni-trendy/>
3. Освітні тренди: на що орієнтуватися педагогічному працівнику у майбутньому? URL: <https://educationpakhomova.blogspot.com/2021/01/2021.html>
4. 10 освітніх трендів на 2021-2022 н.р.: дистант, людиноцентризм, якість або ?.. URL: <https://bogosvyatska.com/2021/08/16/10>
5. Найпопулярніші освітянські тренди 2022. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/3016-naupopulyarnsh-osvtyansk-trendi-2022>

Stolchneva Anastasia Romanivna

1st year higher education applicant,
Educational and Scientific Institute of Law
and Innovative Education

Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

Scientific supervisor:

Nikitina Iryna Petrivna

senior teacher

Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

GENDER ISSUES IN UKRAINE

Achieving gender equality is one of the most pressing problems of the present day and is seen as a central issue in the protection of human rights, the functioning of democracy, the establishment of the rule of law and economic growth and sustainable development.

Discrimination can be defined as a distinction, both intentional and unintentional, established by law, practice, attitude, action or inactivity based on the

characteristics of an individual or group that has the effect of imposing burdens, obligations or limitations on an individual or group that is not set-in relation to others, or deprivation or restriction of access to opportunities, benefits or benefits, that is accessible to other members of society [1].

The relevance of the study of priority areas of legal support for gender equality in Ukraine is due to the current stage of reforming the state-legal reality in order to bring it to the requirements of the European community [2]. Ensuring the rights of man and citizen is a basic prerequisite for the constitutional, administrative, judicial and municipal reforms necessary for Ukraine's integration into the European legal space. In the course of these reforms, the legal approach to gender equality needs to be reviewed to ensure its practical implementation and guarantees.

The problem of gender equality is attracting more and more attention of both the Ukrainian society and researchers in various fields, as it requires an interdisciplinary approach. At the same time, an increase in interest in gender issues is not only an increase in supporters of gender equality, but also its opponents, who, among other things, are engaged in campaigns to discredit the understanding of gender, gender politics by manipulating the minds of Ukrainians and direct misinformation, presenting gender politics as a way to undermine the traditional family. It is therefore essential that judges and lawyers understand these terms and the concepts they represent [3].

It should be noted that some attempts to identify gender aspects of the judicial profession were also made in Ukraine. For example, the results of a study of qualification requirements for the profession of a judge, conducted by the High Qualifications Commission of Judges of Ukraine jointly with the International Public Organization "Universal Examinations Network" in 2013 (first stage) and 2015 (second stage) with the support of the USAID "Fair Justice" project 15, during which 588 qualitatively completed questionnaires were developed (313 for civil and 275 for criminal specialties) at the first stage and 624 qualitatively completed questionnaires (300 for administrative and 324 for economic specialization) during the second stage revealed not only gender differences in the assessment of personal and moral qualities of judges¹⁶, but also differences in the types of professional problems faced by female judges and male judges [4].

The Law of Ukraine of 08.09.2005 № 2866-15 "on ensuring equal rights and opportunities for women and men" stipulates that gender equality is equal legal status of women and men and equal opportunities for its realization, which allows the persons of both articles to participate in the life of society equally. In this law, there is a rather weak part concerning sanctions for its non-implementation. Therefore, in the process of its realization there is a need to develop appropriate additions. The law does not set quotas for women in the election list or other special temporary measures for the introduction of gender equality [5].

The general principle of equality is gender-independent. Becoming is a natural constant, which shows a combination of anatomical and physiological properties, according to which a person is defined as a woman or a man. Equality of articles does not mean their biological identity or ignoring physical capabilities, mental and psychological characteristics. Differences should not adversely affect the

living conditions of men and women, cause discrimination. Human rights – men and women, as well as equality between them, require constant protection, protection and strengthening [6].

References

1. URL: https://www1.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/library/visnyky/nvsvy/04_2011/11kmizpr.pdf
2. URL:<https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2072/1/2.1.pdf>
3. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_9_copy.pdf
4. Водянніков В. Гендерна рівність. Теорія і практика в порівняльному конституційному праві. Київ : ОБСЄ, 2021. 245 с.
5. Нечипорук В. Л. Проблеми впровадження гендерного балансу на ринку праці (18-19 травн. 2005 р.) - Київ, 2005.- с. 70-72
6. Мірошниченко О. А. Права людини: гендерна рівність та міжнародне право / О. А. Мірошниченко // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 690–693

Козинець Інна Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та педагогіки
НТУ «Дніпровська політехніка»;
Дядюра Катерина Василівна,
студентка гр.081-20-2
НТУ «Дніпровська політехніка»

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ДОСВІД ТА РЕАЛІЇ

Нині питання дотримання академічної доброчесності є надзвичайно актуальним, і у кожного є досвід із академічною нечесністю. Академічна нечесність, як відомо, - це умисне порушення морально-етичних принципів. Не лише студенти, але і викладачі мають порушення в освітньому середовищі. Насправді причин може бути безліч: як від особистих, так і до глобально соціальних чинників.

Ч. 4 ст. 42 Закону України «Про освіту» виявляє такі види порушень академічної доброчесності: «самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника»[1].

В освітньому середовищі існує думка, що найбільш поширеним порушенням академічної доброчесності є плагіат. Законодавство визначає академічний плагіат як «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів

(оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства, проте можливий і самоплагіат - оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів»[1].

Якщо аналізувати причини порушення плагіату з точки зору педагогіки, то істотними мотивами є незнання студентів або школярів про певні правила цитування і оформлення використаних джерел. Що ж до психологічних поштовхів особистості, які зумовлюють плагіат, як зазначає доктор юридичних наук Ульянова Г.О., то це є «недостатній розвиток психологічних пізнавальних процесів та пізнавально-пошукової активності, відсутність вмотивованості, невпевненість у власних силах, неусвідомлення негативних наслідків плагіату тощо» [2].

Цікавим є те, що, наприклад, у США в освітньому середовищі не дуже розповсюджене явище плагіату, адже «кожен викладач забезпечений доступом до програмного забезпечення з виявлення плагіату (наприклад, програмного забезпечення TurnIt3In або SafeAssign). Таким чином, для студента запозичення без посилання, замовлення наукових робіт у спеціальних агентствах, які надають відповідні послуги, стає безсенсовним» [3, с.152].

Досить розумною є інтеграція засобів виявлення плагіату в системі оцінювання у Великій Британії. «Студентів ЗВО ще на початку знайомлять із програмним забезпеченням для перевірки на плагіат. Ця процедура застосовується неухильно, і у випадках виявлення плагіату вживаються невідкладні та ефективні дії. Зворотній відгук на студентські роботи є конкретним і детальним та надається за допомогою цілого ряду письмових, усних та онлайн-механізмів. Студенти вважають це важливим аспектом свого навчання. Програмне забезпечення для перевірки на плагіат використовується для надання поточного відгуку, що допомагає студентам уникати плагіату, та ефективним чином інтегроване у віртуальне навчальне середовище, яке використовується для здачі навчальних робіт в онлайн-режимі» [4].

Що важливо, що коледжі Великої Британії мають встановлене програмне забезпечення для виявлення плагіату, до якого студенти мають доступ через систему віртуального навчального середовища [4].

Деякі особи надають послуги написання наукових робіт, що також є порушенням академічної доброчесності, а саме обманом, проте навіть може виявитися плагіатом, якщо перевірити відповідним програмним забезпеченням. Це досить поширене явище в Україні. На жаль, вітчизняне законодавство не закріплює відповідальність за таке порушення академічної доброчесності. Але законодавство Нової Зеландії, а саме Закон про освіту та навчання 2020, чітко закріплює статтю 393, яка має назву: «Злочин з надання або рекламою послуг шахрайства». Відповідно до цієї статті, особа вчиняє злочин, якщо вона надає будь-яку послугу із перелічених : виконання завдання або будь-якої іншої роботи, яку студент повинен виконати в рамках програми або схеми навчання, надання або організація виконання завдання, яке студент повинен виконати в рамках програми або схеми навчання, надання або організація надання відповідей на іспит, який студент повинен скласти в рамках програми або схеми навчання, складання іспиту, який студент повинен скласти

в рамках програми чи схеми навчання, або надання іншої особи для складання іспиту замість студента, з наміром надати студенту несправедливу перевагу над іншими студентами. Особа також вчиняє злочин, якщо вона рекламує будь-яку з перелічених послуг, знаючи, що ця послуга має або матиме наслідком надання учневі несправедливої переваги над іншими учнями. І за таке порушення академічної доброчесності у Новій Зеландії існує відповідальність у формі штрафу, розміром – 10 000 доларів США [5].

У ДТУ «ДП», крім «Кодексу академічної доброчесності», активним є «Положення про систему запобігання та виявлення плагіату». Крім того, студентам викладається дисципліна «академічна доброчесність». По-перше, це запорука якісного навчання, що призведе до авторитетності закладу освіти серед осіб, зацікавлених у навчанні. По-друге, саме виховання морально-етичних принципів у кожного громадянина, не лише стане основою успіху у майбутньому, але і виховає новий вид суспільства, яке буде побудоване на засадах відповідальності і чесності, справедливості і відваги, довіри та поваги. Проте для більш чіткого встановлення академічної доброчесності недостатньо лише вірити у фундаментальні цінності, треба кожному переконати себе в необхідності зробити відповідні, правильні, кроки.

Література

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n613> (дата звернення 12.10.2022)
2. Ульянова Г. В. Психологічні особливості плагіату та його зв'язок з творчими здібностями особистості // Наука і освіта. 2017. № 9. С. 88-93.
3. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. К.; Таксон, 2016. 234 с.
4. Плагіат у вищій освіті. Послуги з написання студентських робіт на замовлення: аналіз ситуації у вищій освіті Великобританії та подальші кроки. URL.: <https://www.dano.dp.ua/attachments/article/1180/Плагіат%20у%20вищій%20освіті.pdf> (С. 22).
5. Закон Нової Зеландії «Про освіту та навчання» від 31 липня 2020 р. №38. URL: https://www.legislation.govt.nz/act/public/2020/0038/latest/LMS170676.html?search=qs_act%40bill%40regulation%40deemedreg_Education+Act+1989_resel_25_h&p=1

Сергієнко Тетяна Іванівна

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету
внутрішніх справ;

Корнієнко Лілія Олександрівна

здобувач вищої освіти Б-МВ-041
навчальної групи III курсу, Спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»
Дніпропетровського державного
університету
внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Реалії сьогодення висвітлюють проблематику деяких питань, що стосуються сучасних умов військової агресії Російської Федерації проти України та введенням в крїні з 24 лютого 2022 року воєнного стану. Даний аспект потребує наукового обґрунтування, пошуку та винайдення дієвих механізмів щодо національно-патріотичного виховання й ставлення до незалежності як до вищої цінності народу. Підґрунття цих питань та способи вирішення містяться у соціально-політичній інтеграції українців в умовах сучасного формування суспільної цілісності.

Перспективи подальшого формування української держави значною мірою визначатимуться сучасними планетарними процесами та змінами, проблемами та викликами. Як зазначає Т.Лобань: «Останні не лише все більше впливають на соціально-економічний розвиток країни, а й визначають історичні долі багатьох держав і народів на всіх континентах» [2, с. 69]. Актуальність даного питання полягає у забезпеченні ефективного державного будівництва, що включає розробку державної стратегії, яка, в свою чергу, відіграє ключову роль у політичному процесі. Тож, основним завданням держави є відновлення територіальної цілісності, формування суспільства та створення сприятливих умов для розвитку вільної особистості як основної складової суспільства. Виходячи з цього, метою дослідження є розгляд, аналіз та вивчення особливостей інтеграції українців в соціально-політичному аспекті сьогодення.

Особливістю данного дослідження є необхідність використання теориторіальних характеристик, інтеграції, дезінтеграції та їх інтерпретацій для вивчення процесу державотворення, національної ідентичності, формування національних ідей, забезпечення сталого розвитку інтеграційних процесів. На основі проведеного аналізу, зможемо запропонувати шляхи подолання

дезінтеграційних процесів українського суспільства шляхом соціально-політичної інтеграції українців. Як зазначає А.Сорокіна: «Для нейтралізації тенденцій дезінтеграції в процесі формування інструментів інтеграції суспільства необхідно використовувати демократичні, законні механізми, які характеризуються активним діалогічним пошуком компромісів та узгодженням інтересів суспільства» [4, с. 621]. Таким чином, можемо зрозуміти, що дана інформативна сфера потребує ретельного перегляду пройденого шляху та визначення перспективних напрямків для подальшого розвитку.

Різноманітними областями зазначеної проблематики присвячували власні дослідження такі зарубіжні й вітчизняні вчені, як Г.Спенсер, Т.Парсонс, М.Дюверже, Ю.Фрідріхс, Я.Ягодзинський, Г.Федотов, А.Міллер, Л.Чекаленко – Васильєва, Р.Шпорлюк, В.Шилов, Т.Воропаєва, П.Надолішній, В. Воронкова, О.Кіндратець, В.Макар, О.Ковальова. Також, чималий внесок у проробітку проблеми внесли В.Василюк, О.Калмикова, В. Зігерт, Л. Ланге, О. Леонтьєв, О. Лурія, Е. Мелібруд, В.Мясищев, Л. Петровська, А. Петровський, І. Пономарьов. Проте, не зважаючи на велику кількість наукових праць, дане питання залишається актуальним.

Не можна не погодитися з С.Наумкіною, що: «Соціально-економічний розвиток та становлення української державності певною мірою залежить від обрання найкращого вектору дій і створення конкретного плану щодо відбудови України, щоби після перемоги якомога швидше втілювати його в життя» [3, с. 37]. Дані проблеми потребують сприяння соціальній рівновазі, високому рівню взаємодовіри, взаєморозуміння, громадянській відповідальності та досягнення колективного добробуту задля їх вирішення. Таким чином, основними задачами нашої держави виступають узгодження інтересів різних соціальних груп і класів. Держава розвивається у міру розвитку суспільства. На сьогодні, можемо спостерігати, що відбувається диференціація суспільства, водночас ускладнюються, удосконалюються її регулюючі системи. Держава починає виконувати більше функцій, у результаті чого, посилюється її вплив на всі процеси, які відбуваються у суспільстві. Особливого значення набуває функція інтеграції суспільства та недопущення руйнівних конфліктів [5, с. 892]. Кожна держава, яка заявляє себе як суб'єкт цивілізаційного розвитку, застає існуючий порядок взаємовідносин між різними країнами або групами країн, який виявляється в детермінованих формах економічного та політичного співіснування. Тому важливою для України є проблема соціально-політичної інтеграції українців. Термін інтеграція означає – сукупність процесів, котрі спрямовані на злиття етносів у рамках однієї держави.

Проблеми розвитку сучасної Української держави можливо розглядати через призму двох полярних тенденцій до інтеграції та дезінтеграції. З одного боку, у всесвітньому масштабі спостерігається прагнення до політичної інтеграції, економічній глобалізації і культурної гомогенності; з іншого, - на цьому загальному тлі усе більше випадків політичної дезінтеграції.

Війна Росії руйнує українську інфраструктуру, економіку і довкілля, тож попереду нас чекає не лише важка боротьба за перемогу, а й складний шлях відбудови. Тож, становлення української державності певною мірою залежить від

мінімізації різного роду збитків від війни, так і розв'язання внутрішніх соціально-політичних проблем для чого необхідно звернути увагу на соціальну рівновагу, високому рівню взаємодовіри, взаєморозуміння, громадянській відповідальності та досягнення колективного добробуту.

Отже, за допомогою виконання заданих цінностей зменшиться напруженість економічного, політичного, демографічного, етнічного розвитку між окремими регіонами країни, що сприятиме зменшенню конфліктності всередині держави. Також, відкрите обговорення проблем в суспільстві має змогу ослабити інтеграцію, що підвищує ризик привести до конфлікту точок зору і інтересів, але замовчування проблем не є ефективним способом уникнення конфліктів.

Список використаних джерел:

1. Бабарикіна Н.А., Сергієнко Т.І. Актуалізація консолідації процесів розвитку громадянського суспільства та політичної нації. *The XXIV International Science Conference «About the problems of practice, science and ways to solve them»*, May 04 – 07, 2021, Milan, Italy. С. 282-285.

2. Лобань Т.І. Особливості розвитку сучасного суспільства в умовах глобалізації: політологічний аспект. *Людина і політика*. Український соціально-гуманітарний журнал / Гол.ред. Г.І.Волинка. Вип. № 2 (32). К.: Вид-во «Четверта хвиля», 2004. С. 68-73.

3. Наумкіна С.М., Арабаджієв Д.Ю., Сергієнко Т.І. Суверенітет держави як основна складова політичної системи суспільства. *Політична система України за умов глобальних викликів і локальних проблем: зб. матеріалів XXXIV Харків. політол. читань* (м. Харків, 21 квітня 2021 р.). Харків: Право, 2021. С. 36-40.

4. Скоркіна А.О., Сергієнко Т.І. Внутрішньополітична інтеграція сучасного українського суспільства в умовах інформаційної війни. *The 3 rd International scientific and practical conference «Priority directions of science development»* (December 28-29, 2019) SPC «Sci-conf.com.ua», Lviv, Ukraine. 2019. P. 620-625.

5. Babarykina N., Sergiienko T. Consolidation of Ukrainian society through the prism of European integration. *The I International Science Conference on Multidisciplinary Research*, January 19 – 21, 2021, Berlin, Germany. P. 891-893.

Балан Софія Андріївна
Студентка 1 курсу ОР магістр
Навчально-наукового юридичного
інституту
Прикарпатського національного
університету ім. Василя Стефаника

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК СПОСІБ ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ НА ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Головною метою кожної правової держави є здійснення діяльності, яка спрямована на покращення життєвого рівня громадян. Водночас, здійснення цього завдання є неможливим без провадження активної діяльності тих осіб, щодо яких провадиться правове регулювання у визначеній сфері. Добробут таких осіб залежить від багатьох чинників, зокрема, як від забезпечення реалізації функцій держави відповідними органами, так і від рішень суб'єктів, щодо яких здійснюється правове виховання. Отже, правове виховання здійснюється для впливу на поведінку таких осіб, забезпечення громадського правопорядку та безпеки держави загалом.

Вважається, що дослідження цієї теми є актуальним, тому що саме правове виховання осіб є одним із головних чинників, які є основою для розвитку громадянського суспільства. Визначено, що на нормативному рівні передбачена засада демократизму, тому для її практичної реалізації важливим є підняття рівня колективної правосвідомості. Це зумовлюється тим, що громадянське суспільство може впливати на прийняття рішень загальнодержавного рівня.

У той же час, ефективне здійснення правового виховання може стати підґрунтям для поступового зменшення рівня злочинності. Особливо нагальним є пошук шляхів для вирішення проблеми вчинення корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, що пов'язані із корупцією. Вважається, що правове виховання може кардинально вплинути на такі корупційні чинники.

Без розуміння значення терміну «правове виховання» складним є здійснення оцінки її значення для розвитку правової держави і громадянського суспільства. З моменту набуття Україною незалежності, очевидно, погляди на суть правового виховання змінилися. Сьогодні воно відповідає тим принципам, які визнані міжнародною спільнотою як такі, що утверджують та покращують правовий статус особи як повноправного члена соціуму, наділеного невід'ємними правами, які не можуть бути порушені, та багатьма обов'язками перед суспільством і державою.

У першу чергу, варто зазначити, що термін «правове виховання» є таким, який неможливо визначити остаточно. Він включає в себе безліч різноманітних аспектів. Згадані аспекти, хоч і не є невичерпними, однак не можуть бути одночасно врахованими лише в одне визначення поняття.

Для початку, варто звернути увагу, що термін «правове виховання» має

дві складові: правову та педагогічну. І. Коваль стверджує, що виховання - це процес, яким здійснюється вплив на особистість і за допомогою якого досягаються певні цілі в освітній сфері [3, с. 335]. Варто звернути увагу, що недоцільним є ототожнення поняття «правове виховання» із, на перший погляд, схожими термінами. Для прикладу, не можна вважати синонімічними поняття «правове виховання» та «правова освіта». Правове виховання є комплексним поняттям, яке здійснюється багатьма суб'єктами впродовж всього життя особи. Правова освіта є вузьким поняттям, що застосовується під час оволодіння системою правових знань. Можна припустити, що правова освіта є одним із елементів правового виховання, тому необхідно розрізняти специфічні особливості кожного з цих термінів.

На жаль, сьогодні в науці теорії держави і права не існує єдиного розуміння суті і значення правового виховання. Отже, для якнайкращого визначення цього поняття необхідним є здійснення аналізу думок науковців, які пропонують своє бачення цієї проблематики.

Науковець Д. О. Єрмоленко впевнений, що правове виховання - це процес створення стійких правових ідей та принципів у правосвідомості молоді, формування високого рівня правової культури молоді [1, с. 26].

Р. Ю. Клунко вказує, що під правовим вихованням необхідно розуміти вплив, який здійснюється на особу з метою формування у неї правомірної поведінки [2, с. 240]. Із цим визначенням, однозначно, можна погодитися. У той же час, припускається, що воно не є повним. Це зумовлено тим, що правове виховання варто розглядати у двох аспектах. Перший аспект стосується впливу на конкретну особу, як і зазначив автор Р. Ю. Клунко. Однак, другий аспект спрямовується на розвиток групової правосвідомості, тобто спрямовується на визначені групи осіб та суспільство в цілому.

Припускається, що правове виховання як доктринальну конструкцію можна розглядати у широкому та вузькому розумінні. На основі проаналізованих визначень, що запропоновані науковцями-правниками, можна зробити висновок, що правове виховання у широкому розумінні - це процес, який спрямований на розвиток і покращення індивідуальної та колективної правосвідомості. У той же час, правове виховання у вузькому розумінні варто розглядати як спосіб формування навичок і вмінь, які спрямовані на дотримання чинного законодавства.

Література

1. Єрмоленко Д. О. До питання про принципи правового виховання молоді. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. № 32. С. 25-28.
2. Клунко Р. Ю. Теоретичні основи правового виховання старшокласників у історії вітчизняної педагогічної думки. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. 2014. № 1. С. 239-243.
3. Коваль І. Сутність і змістова характеристика поняття правове виховання. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. 2015. № 1. С. 334-342.

Белая Ангеліна Іванівна

здобувачка вищої освіти IV курсу,
спеціальності 081 «Право» Київського
фахового коледжу туризму та готельного
господарства.

Науковий керівник:

Кучак Олена Євгеніївна

викладач-методист, спеціаліст вищої
категорії, Київського фахового коледжу
туризму та готельного господарства

РОЗВИТОК ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

XX-XXI сторіччя стали епохою встановлення гендерної рівності – соціальної рівності чоловіків і жінок, що має на увазі утвердження основ гендерної рівноваги та гендерної демократії.

Розвиток гендерного законодавства в Україні відбувається досить швидкими темпами. Серед зобов'язань, які взяла на себе Україна перед Європейським співтовариством, визначено досягнення жінками і чоловіками рівних прав та можливостей.

Нерівність чоловіків і жінок є однією з найдавніших проблем людства і, на жаль, існує вона й в Україні. Так уже історично склалося, що жінка у суспільному та громадському житті обмежена певними рамками дому, сім'ї та родини, тому будь-яка інша діяльність для неї є майже недоступною.

Факт обмеженого доступу жінки до влади стримує можливі подальші соціальні переміни. Їх гальмує також недостатня інформованість і нерозуміння гендерних питань членами суспільства. Тому для подолання цієї проблеми слід почати роботу по руйнації таких стереотипів, адже відсутність жінок у владі не сприяє здійсненню ідеї розвитку самого суспільства [7].

Влада і жінка повинні мати перспективу в мінливому світі; жінки не повинні бути витіснені з влади лише тому, що суспільство хворіє на стару, але виліковну хворобу - патріархальну модель побудови суспільства. У сучасному житті ми відкидаємо жіночий розум, талант і освіту, чим обкрадаємо самі себе, адже жінки легше йдуть на компроміс, ініціативніші ніж чоловіки, більш комунікабельні і гнучкі в спілкуванні. Саме такі риси сприяють успішному вирішенню будь-яких питань.

Правовий принцип рівності означає відсутність будь-якої нерівності чи обмежень прав особи та громадянських свобод. Його реалізація передбачає існування справедливого суспільного устрою, в якому політико-правові реалії забезпечують максимальне дотримання прав особи. У правовій площині гендерна рівність функціонує як складова загального принципу рівності. Заснована на природно-правовій концепції, вона водночас є відмінною від інших структурних елементів принципу юридичної рівності, зокрема, рівності

незалежно від віку, національності, раси, тому що в юридичному вимірі має два аспекти: рівні права та рівні можливості.

Принцип гендерної рівності закріплений і в основному законі нашої держави, саме, статті 3, 21, 23, 24 Конституції проголошують рівність чоловіків та жінок в усіх сферах приватного життя. Безпосередньо подоланню дискримінації торкається ст. 24, яка наголошує, що рівність прав жінок і чоловіків забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній та культурній діяльності, у здобутті освіти та професійній підготовці, у праці та винагороді за неї, тощо [1].

Крім того, на виконання Прикінцевих положень Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» щодо приведення законів України Урядом підготовлено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». [2].

Теоретичне переосмислення принципу рівності незалежно від статі та формулювання проблеми, по суті, зумовлює початок нового етапу в розвитку прав особи. На базі вже існуючих політичних, економічних та соціальних прав виникає нове покоління прав, яке має гендерний вимір: права особи-жінки та права особи-чоловіка. Жінка й чоловік є рівними, але відмінними, і вони рівноправні у своїй відмінності. Їхні відмінності – це особливості тієї чи іншої статі, і їх потрібно враховувати шляхом надання жінкам і чоловікам особливих груп прав і відповідних механізмів для реалізації цих прав. Водночас особливості жінки та чоловіка не мають бути протиставлені й використані для побудови соціальної ієрархії.

Нині на міжнародному й національному рівнях захист прав жінки здійснюють за допомогою спеціальних нормативно-правових актів. Через свої особливості вони відмінні від загальних норм та механізмів захисту прав особи. Отже, можна дійти двох основних висновків. По-перше, права жінки не враховані повною мірою в загальній концепції прав особи, яка орієнтована на чоловічий стандарт. По-друге, проблематика спеціальних прав чоловіка, які враховували б його особливі потреби, взагалі не розроблена. Жінка розглядається як слабша соціальна стать і, щоб «дотягти» її становище до загальнолюдського стандарту, необхідні спеціальні протекціоністські механізми. Без них повноцінне використання жінкою загальних прав є ускладненим. [6].

Однак потребують захисту і права чоловіка. Виокремлення в особливу групу прав жінки означає, що ці права притаманні лише жінкам, тому чоловіки фактично не можуть ними користуватися. Наприклад, закріплений у сучасному законодавстві механізм охорони репродуктивних прав спрямований на гарантування цих прав лише для однієї статі – жіночої, а репродуктивні права чоловіка залишаються незахищеними.

У деяких випадках особливі права, надані жінці, не є гендерно зумовленими, а за своєю суттю мають бути рівною мірою гарантовані для обох статей. Шляхом маніпулювання правами жінки як спеціальними, притаманними лише «слабкій» статі, стосовно чоловіків допускається порушення загальних

прав особи. Так, згідно з чинним Кодексом законів про працю України забороняється застосування праці жінок на важких роботах, а також на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці. З огляду на сучасну тенденцію розвитку міжнародних норм у сфері трудових прав цю проблему пропонують розв'язувати інакше – шляхом заборони шкідливої для здоров'я праці рівною мірою і для жінок, і для чоловіків. Це зумовлено тим, що для здорової репродукції нації важливою є спадковість осіб обох статей, які беруть у ній участь, і подекуди здоров'я чоловіка відіграє важливішу роль. За заборони шкідливого виробництва взагалі у роботодавця з'являється стимул до зміни умов виробництва [2].

Привертає увагу те, що чоловіки, яким у правовому полі історично надавалося незрівнянно більше можливостей, ніж жінкам, за статистичними даними, мають коротшу тривалість життя, частіше страждають на алкоголізм і зазнають більших нервових навантажень. За логікою комплексу певних прав завжди кореспондує відповідна кількість обов'язків. Тому в разі наділення чоловіків більшими правами в публічній і економічній сфері життя на них відповідно покладається більша кількість обов'язків. Діяльність чоловіків у суспільно значущих сферах, їхня економічна успішність є не лише гарантованою правом можливістю, а й певною мірою обов'язком, виправданням соціальних очікувань. [7].

У 2020 році затверджено Концепцію комунікації у сфері гендерної рівності. Мета Концепції – подолання усталених гендерних стереотипів, формування нульової толерантності до дискримінації за ознакою статі, інформування про загрози використання гендерної тематики як інструменту гібридної агресії.

Концепція включає напрями щодо:

- Порядку денного „Жінки, мир, безпека”;
- участі жінок у процесі прийняття рішень та політиці;
- протидії насильству за ознакою статі;
- розширення економічних можливостей жінок, усунення гендерного розриву в оплаті праці;
- забезпечення рівного доступу до правосуддя;
- поєднання професійного та сімейного життя, формування відповідального материнства та батьківства;
- освіти;
- турботи про здоров'я, зокрема репродуктивне, інформування щодо профілактики онкологічних та інших тяжких захворювань та інформаційна протидія поширенню шкідливих звичок [4].

Шляхом подолання проблеми є системна правова корекція соціально-правового статусу жінки та чоловіка. Неможливо досягти гендерної рівності винятково шляхом надання жінці рівних із чоловіком прав. Хоча саме цей напрям державної політики має бути пріоритетним у громадсько-політичній сфері. Водночас у соціальній сфері окремі «жіночі» права мають бути надані також чоловікам – право брати відпустку для догляду за дитиною, право на відповідні соціальні пільги, пов'язані з доглядом та вихованням дитини тощо.

Крім того, певні особливі права мають бути надані і жінкам, і чоловікам. Це пов'язано передусім з відмінністю їхньої репродуктивної функції.

Підвищуючи роль і авторитет права в житті суспільства, потрібно брати до уваги, що будь-яка політика, особливо гендерна, спрямована на реалізацію інтересів громадян – жінок і чоловіків, сформованих у контексті певних цінностей та потреб. Державна влада має безперечне право авторитарно пропонувати суспільству цінності й примушувати визнавати їх як соціальні норми, однак інтереси, які реалізує державна політика, мають бути ідентичними інтересам розвитку суспільства [6].

За останні роки рівності і в суспільстві, і в освітній сфері стала одним із пріоритетних напрямів діяльності України. Проте поширення гендерних знань, яке почалося в Україні, не розподіляється рівномірно, а його успішність значною мірою залежить від зусиль окремих фахівців. Гендерний підхід має розкрити та проаналізувати наявні відмінності в освіті хлопчиків і дівчаток, проблеми упереджень у змісті шкільної програми, гендерний дисбаланс у системі освіти загалом. Для цього необхідна подальша інтеграція досліджень у системі вищої освіти України, розвиток гендерно збалансованих навчальних планів шляхом запровадження нових знань про жінок у традиційні соціальні та гуманітарні дисципліни, що потребує змін в ідеології вищої освіти в Україні. Необхідно розробити таку політику в сфері освіти, яка забезпечувала б гендерні знання для жінок і чоловіків, починаючи з раннього віку.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 8.
2. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення 23.10.2022).
3. «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»: Закон України: від 8 вересня 2005 р. № 2866 /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866> (дата звернення 23.10.2022).
4. Концепції комунікації у сфері гендерної рівності від 16 вересня 2020 р.: проект/Міністерство культури та інформаційної політики. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1128-2020> (дата звернення 23.10.2022).
5. Патлах І.М. Гендерний баланс як стабілізуючий фактор політичного розвитку суспільства / Жінка в Україні. - К., 2001. 645 с.
6. Поглиблення інтеграції між Україною та ЄС: економічний та гендерні аспекти співпраці. Матеріали конференції. К., 2008. 155 с.
7. Камінська Н. В., Чернявський С. С., Перунова О. С. Забезпечення гендерної рівності центральних органів виконавчої влади : лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 31 с.

Ярошевська Тамара Василівна

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ;

Бідняк Софія Станіславівна

здобувач гр. ЮД-942 ННІ права та
інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Попри повномасштабну війну, розпочату росією на території України 24 лютого 2022 року, проблема домашнього насильства не стає менш важливою. Війна, як і будь-яка екстремальна ситуація, лише загострює проблеми людей, які були й до цього. Домашнє насильство під час війни – це поширене явище, яке стає ще більш небезпечним, ніж у мирний час. Наразі людям, які зазнали такого насильства, складніше знайти вихід – вони часто обмежені у пересуванні, їм немає в кого попросити про допомогу, вони ще більше залежать від кривдників матеріально й фізично.

Таким чином, проблема домашнього насильства потребує комплексного підходу до її вирішення. Саме тому законодавство у сфері запобігання та протидії домашньому насильству передбачає комплекс заходів, серед яких важливе місце займають спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству.

Організація Об'єднаних Націй, яка проводить заклики до запобігання насильству в сім'ї, визначила 25 листопада кожного року «Міжнародним днем боротьби з насильством щодо жінок».

Домашнє насильство стосується людей будь-якої етнічної приналежності, віку, статі, релігійних переконань і сексуальної орієнтації. Домашнє насильство також може бути присутнім у різноманітних стосунках, таких як шлюби, а також у співжитті, залицяннях, або побаченнях. Люди будь-якого соціально-економічного походження та рівня освіти не застраховані від домашнього насильства [1].

Освітні тренінги. Освітні тренінги можуть допомогти навчитися зупиняти домашнє насильство, навчити про порушення прав жінок і порушень прав чоловіків. Це також дозволить зрозуміти, як допомогти жінці чи чоловіку, які постраждали, зокрема. Низька грамотність також була визначена як фактор, який негативно впливає на зусилля з запобігання домашньому насильству.

Толерантність. Ідеальної людини не існує. Щоб зберегти стосунки, обидві сторони повинні проявити зрілість і навчитися терпіти недосконалість один одного. Толерантність може бути однією з найкращих стратегій

запобігання домашньому насильству. Коли є толерантність, насильство рідко закінчується домівкою. Терпимість також повинна поширюватися на дітей, прислугу та інших членів сім'ї.

Поважати релігійні вчення. Усі основні релігії прославляють такі чесноти, як любов, мир, доброта, вірність та інші. Дотримання цих релігійних закликів значною мірою допоможе зупинити домашнє насильство у стосунках. Майже всі релігії світу пояснюють, хто може стати жертвою жорстокого поводження та як цьому запобігти, що однозначно допомагає у профілактиці домашнього насильства.

Сприяти гендерній рівності. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) зазначила, що «гендерна нерівність підвищує ризик насильства чоловіків щодо жінок і не дозволяє потерпілим шукати захисту».

Однак у світі є культури, де жінки мають перевагу, а чоловіки змушені підкорятися. Усі стратегії домашнього насильства мають визнавати, що чоловіки також схильні до насильства. Дуже часто домашнє насильство пов'язують із чоловіками.

Діалог. Люди іноді схильні проявляти тваринні нахили. У стосунках нетерпимість, гнів і підлий характер часто можуть перероджуватися в домашнє насильство. Толерантність, діалог залишаються одним із найбільш можливих рішень домашнього насильства.

Виявляйте любов і прихильність. Шлюби та стосунки можуть бути дуже складними. Частково тому в усьому світі спостерігається високий рівень розлучень. Однак там, де це бажання, обов'язково знайдеться спосіб. З любов'ю та щирою прихильністю один до одного можна впоратися з такими проблемами, як домашнє насильство.

Професійна допомога. Є так багато професіоналів, які знають, як допомогти потерпілим. Якщо хтось зазнає будь-якої форми насильства вдома чи на робочому місці, можна звернутися до відповідних спеціалістів за медичною, юридичною, психологічною чи будь-якою іншою консультацією.

З точки зору закону. Навіть якщо є головою свого партнерства чи сім'ї, це не обов'язково має бути ліцензією на домашнє насильство, повинні розуміти, що в багатьох країнах існують законодавчі заходи для запобігання домашньому насильству [2].

Деякі поширені заходи включають реабілітаційні програми для кривдника, а також санкції, такі як штрафи, громадські роботи тощо. У разі належного впровадження ці заходи будуть дуже ефективними для запобігання домашньому насильству.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [3] та Постанови Кабінету Міністрів України № 658 від 22.08.2018 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» [4] постраждалі від домашнього насильства особи мають право звернутися особисто або через свого представника до спеціалістів державних адміністрацій.

Які заходи можуть застосовуватись до кривдників? Терміновий припис –

захід протидії домашньому насильству, спрямований на негайне припинення домашнього насильства, усунення небезпеки для життя і здоров'я постраждалих осіб та недопущення продовження чи повторного вчинення такого насильства. Застосовується до кривдника не більше, ніж на 10 днів. Ідеться про негайне припинення домашнього фізичного насильства.

Обмежувальний припис – захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямоване на забезпечення безпеки постраждалої особи. Обмежувальний припис видається судом на строк від 1 до 6 місяців за заявою постраждалої особи або її представника.

Отже, під час війни захист потерпілих від домашнього насильства в Україні набув ще більшого значення. І робота в цьому напрямку значно посилюється у зв'язку з тим, що Верховна Рада 20 червня 2022 року ратифікувала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству (Стамбульську конвенцію) [5]. Ця угода передбачає захист жінок від усіх форм дискримінації та насильства, рівність між жінками й чоловіками, політику та заходи для захисту всіх жертв насильства й надання їм допомоги. Проте, на нашу думку, дане питання потребує подальшого дослідження з метою забезпечення дієвості спеціальних засобів та ефективності державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Література

1. Ноур А. М. Насильство в сім'ї в Україні : стан проблеми, пошук шляхів розв'язання. *Український соціум*. 2004. № 3 (5). С. 70-76.
2. Попередження насилля в сім'ї. URL: <http://donoda.gov.ua/mariinskiy/ua/publication/content/17611.htm>
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF>
4. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України № 658 від 22 серпня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>
5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) (міжнародний документ) від 11 травня 2011 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_001-11

Бондаренко Анастасія Ігорівна

здобувач вищої освіти III курсу

Навчально-наукового інституту

права

та інноваційної освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Козубай Інна Віталіївна

старший викладач кафедри

міжнародних відносин

та соціально-гуманітарних дисциплін

Навчально-наукового інституту

права

та інноваційної освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ПРАВОВИХ ТЕКСТІВ

Дослідження правових текстів завжди були актуальними, оскільки вони поза часом закономірно впливають на формування та регулювання суспільних правовідносин. Особисто окремої уваги заслуговують юридичні тексти англійською мовою, оскільки англійська мова не є мовою тільки права англомовних країн, а й міжнародних прав в цілому.

Юридичні тексти – це особливий тип текстів, які входять до правового дискурсу і виконують низкі функції, серед яких одна з найбільш основнішою фундаментальних – нормативна описовий, наказовий, оцінний і виконавчий. Ще одна важлива особливість правових текстів полягає в тому, що вони часто наділяються юридичною силою. Один із факторів, що визначає такі параметри юридичних текстів, є їх лексико-стилістичні особливості.

Говорячи про стилістичні особливості юридичних текстів, особливо англійської мови, ми можемо помітити, що вони нейтральні, формальні та використовуються окремо загальною термінологією. Стилї, які найчастіше зустрічаються в юридичних текстах: офіційно-ділові, наукові, розмовно-публіцистичні. Юридичні тексти характеризується точністю, послідовністю, логічністю, чіткістю формулювання думок, монологічність відображення інформації, детальність та імперативність [1]. Іноді правовим текстам притаманна метафоричність. Майкл Р. Сміт, описуючи американський закон, зазначає, що окремі правові норми та принципи виражаються метафорами. Наприклад «*piercing the corporate veil*» та «*parent corporations*» в корпоративному праві, «*the fruit of the poisonous tree*» у кримінальному праві, «*overbreadth*» та у конституційному праві тощо [7, с. 921 922]. Ще однією

важливою стилістичною ознакою є їх багатозначність «*ambiguity*» – тобто значення слів у юридичних документах не завжди зрозуміле і однозначні, і, відповідно, можуть трактуватися по-різному [6].

Серед основних лексичних особливостей правових текстів англійською мовою можна виділити такі: використання латинізмів, слів французького походження та архаїзмів, використання синонімів і синонімічних рядів, багатозначних слів, зміна конотації окремих слів у правовий контекст і створення нових термінів.

Історично англійська мова зазнала сильного впливу французької та латинської мов. Тому в правових текстах можемо спостерігати часте використання латинізмів (*alibi, affidavit, contra legem, de facto* тощо) та слів французького походження (*femme sole, pardon, lien, voire dire mouço*).

У зв'язку з тим, що англійська юридична мова є консервативною, в англійських юридичних текстах можна спостерігати використання архаїзмів (*then, further, whereas, previously said* тощо) [2].

Також спостерігаємо активне вживання синонімів (*homicide – manslaughter – murder*) та синонімічних дублетів, триплетів і рядків з метою висвітлення змісту речення. Наприклад: «*no one shall be held in slavery or servitude*» чи «*everyone has the right to freedom of peaceful assembly and association*» чи «*This document to be construed and interpreted as a general power of attorney*» (статті 4 і 20 «Загальної декларації прав людини»).

Варто відзначити активне використання багатозначних слів. Наприклад, Марта Хрома згадує слово «*disposition*», яке в правовому контексті може означати «заповідальне розпорядження» або «*testamentary disposition*», або «положення» – «*general dispositions*» [3, с. 47]. Ми також можемо спостерігати явище, коли слова з повсякденного вжитку набувають іншого відтінку в правовому контексті. Наприклад, «*domicile*», що зазвичай означає «постійне місце проживання», у правовому контексті може означати «*domicile*» (місце реєстрації юридичної особи) [5, с. 11].

Також юристи часто вдаються до створення нових термінів для опису нового поняття в законодавстві або праві. Гарним прикладом є термін «*prudential supervision*» який означає «пруденційний нагляд», який використовується в праві Європейського Союзу [5, с. 13].

Отже, ми можемо сказати, що лексико-стилістичні характеристики юридичних документів англійською мовою досить різноманітні та багатогранні. Дослідження та розуміння цих характеристик допоможе ефективно тлумачити та досліджувати правові тексти в цілому, а також їх функцію, роль та прагматичний вплив на регулювання поведінки в суспільстві.

Література

1. Артикуца Н. Мова права у її функціональних різновидах сьогодення українського мовного середовища. 2008. С. 23-32.
2. Bednarek G. A. On Lexical and Syntactic Qualities of the English Language of Law. *Heteroglossia*, 2014. P. 43-71.
3. Chroma M. Synonymy and Polysemy in Legal Terminology and Their

Applications to Bilingual and Bijural Translation. Research in Language. 2011. № 9.1. P. 31-50.

4. El-Farahaty H. Lexical and Syntax Features of English and Arabic Legal Discourse: A Comparative Study. Comparative Legilinguistics. 2010. №4. P. 61-80.

5. Jopek-Bosiacka A. Defining Law Terms: A Cross-Cultural Perspective. Research in Language. 2011. №9.1. P. 9-29.

6. Shane S. Ambiguity and Misunderstanding in the Law. Thomas Jefferson Law Review. 2002. №25 (1). P. 167-188.

7. Smith M. R. Levels of Metaphors in Persuasive Legal Writing. Mercer Law Review. 2007. №58 (3). P. 919-948.

Вербицька Катерина В'ячеславівна

здобувачка IV курсу Навчально-наукового

інституту права

та інноваційної освіти

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник:

Карпенко Роман Валерійович

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри

цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗМІ ЯК СУБ'ЄКТІВ ВЗАЄМОДІЇ ПІД ЧАС ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Професія журналіста завжди була важливою. Нині в Україні журналіст інформує людей про перебіг воєнних дій, вирушає на місця запеклих боїв, ризикуючи своїм життям, щоб зробити репортаж, висвітлювати страшні наслідки війни.

Журналіст – творчий працівник, який на професійних засадах збирає, одержує, зберігає і використовує інформацію для створення та опрацювання повідомлень, статей, програм, передач, фотоілюстрацій тощо з метою поширення їх через друковані засоби масової інформації, аудіовізуальні (електронні) засоби масової інформації, інформаційні агентства на невизначене коло осіб і професійна діяльність якого є основним джерелом його доходів. Професійна діяльність журналіста – це безпосередня самостійна або у співавторстві систематична діяльність журналіста, пов'язана із збором, одержанням, зберіганням і використанням інформації для створення та

опрацювання творів з метою поширення їх через засоби масової інформації на невизначене коло осіб для реалізації ними свого права на одержання інформації [1].

У воєнний час робота журналіста вимагає дотримання певних правил та обмежень, щоб не допомагати ворогу. Положення Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2] передбачають у статті 8 можливість втручання в діяльність ЗМІ та обмеження поширення певної інформації. Закон «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» та відповідний указ передбачають обмеження свободи слова, визначені статтею 34 Конституції України.

Тож після початку повномасштабної військової агресії з боку Російської Федерації ведення журналістами інформаційної діяльності має певні обмеження. Насамперед вони стосуються поширення інформації про сили та засоби оборони країни. Наказ головнокомандувача Збройних сил України від 03.03.2022 № 73 «Про організацію взаємодії між Збройними силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» [3] визначає перелік інформації, яка обмежується до оприлюднення. Так, додаток 2 до цього наказу містить перелік інформації, розголошення якої може призвести до обізнаності противника про дії Збройних сил України, інших складових сил оборони, негативно вплинути на хід виконання завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану. Варто зазначити, що цей наказ не поширюється на висвітлення питань, не пов'язаних зі Збройними силами України та організацією оборони країни.

Постанова Кабінету Міністрів України, яка мала б регулювати інформаційну діяльність та її обмеження в решті питань, наразі відсутня. Однак журналістам та ЗМІ варто пам'ятати, що, навіть якщо законодавство прямо не забороняє висвітлення певних питань, це може спричинити шкідливі наслідки. Зокрема, висвітлення місць руйнувань та пошкоджень інфраструктури України надає можливість московським агресорам можливість корегувати вогонь, знищувати вцілілі будівлі та засоби забезпечення тощо. Питання забезпечення населення харчовими продуктами, водою, електрикою також може призвести до ударів ворога по шляхах підвезення і місцях зберігання продуктів, по вразливих точках електромережі тощо.

Важливо відмітити, що діяльність журналістів базується на наданні правдивої та неупередженої інформації. За мирних умов у роботі ЗМІ керуються принципом свободи слова та заборони цензури. Однак сьогодні в Україні війна і діє законодавство воєнного часу, яке обмежує роботу засобів масової інформації. Тому непродуманий сюжет може розцінюватися навіть як кримінальне правопорушення, передбачене статтями 114 (шпигунство) Кримінального кодексу України, коли це стосується іноземних журналістів, та 111 (державна зрада) Кримінального кодексу України, коли це стосується вітчизняних журналістів.

Література

1. Закон України «Про захист професійної діяльності журналістів». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF21800A?an=3>
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Наказ головнокомандувача Збройних сил України від 03.03.2022 № 73 «Про організацію взаємодії між Збройними силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану». URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_050322.pdf

Мірошніченко Любов Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ;

Калітвінова Карина Сергіївна,
здобувачка вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кафедри психології та педагогіки
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Розвиток права неминує включати в себе і розвиток юридичної термінології. Простежуючи історію термінів у правовому руслі, можна сказати, що становлення структури юридичних термінів носить дуже складний і довготривалий характер. Юридична термінологія є традиційним елементом юридичної техніки. Великий юридичний словник дає наступне визначення юридичних термінів – «це словесні позначення державно-правових понять, за допомогою яких виражається і закріплюється зміст нормативно-правових приписів держави» [1, с.23].

Роль юридичних термінів у правовій сфері надзвичайно велика. Вони є найважливішим засобом юридичної техніки. В юридичній літературі терміни зазвичай поділяють на три види:

- а) загальноживані терміни, які використовуються в повсякденній мові і зрозумілі всім;
- б) спеціально-юридичні терміни, які володіють особливим правовим змістом;
- в) технічні терміни, які відображають область спеціальних знань, на

приклад правила техніки безпеки, технічне обслуговування обладнання, проведення експертизи технічних рішень тощо [2, с. 35].

Традиційно прийнято використовувати таку класифікацію вимог, висунутих до юридичних термінів – це єдність, стабільність, доступність і т. п. Розглянемо деякі з них. Єдність означає, що один і той же термін в тому чи іншому нормативно-правові акті повинен вживатися однозначно. Для позначення одних і тих ж понять повинні використовуватися одні й ті ж терміни. Загальновизнана, тобто термін повинен вживатися в побуті, а не бути винайдений розробниками правових приписів. Стабільність передбачає, що терміни повинні мати стійкий характер, тобто мають зберігати свій особливий сенс у кожному новому правовому акті. Це твердження видається цілком обґрунтованим, але, на жаль, не завжди його дотримуються [3, с.67].

У сучасному суспільстві на перший план виходять проблеми якості закону, успішне вирішення яких можливе тільки при грамотному й ефективному використанні всього потенціалу юридичної техніки. До правотворчих методам систематизації відноситься також ревізія законодавства, яка де в чому збігається з діяльністю щодо приведення нормативно-правових актів у відповідність з прийнятими пізніше законодавчими актами. У цей час ця робота проводиться недостатньо оперативно, застарілі правові норми тривалий час не переглядаються. Несвоєчасність приведення нормативних правових актів у відповідність з новими законодавчими актами іноді пояснюється тим, що підзаконні акти не підлягають застосуванню, якщо вони суперечать пізніше прийнятим законодавчим актам.

Для вирішення питання про необхідність формулювати те чи інше поняття в тексті нормативного акту, законодавець повинен використовувати два критерії:

- широко чи поширений в повсякденному російською мовою цей термін в тому його значенні, в якому він використовується в нормативному акті;
- чи має більшість суб'єктів правозастосування, на яких і розрахований даний нормативний акт, спеціальними знаннями, що дозволяють зрозуміти значення терміна [4, с.43].

При формулюванні того чи іншого поняття в нормативному акті необхідно дотримуватися однозначності, чіткості, повноти одних і тих же юридичних термінів, які використовуються в різних нормативно-правових актах з тим, щоб не спотворити зміст і мову самих юридичних норм в тесті законодавчих актів.

Таким чином, з урахуванням вищесказаного можна сказати, що під юридичною технікою слід розуміти все безліч засобів і прийомів, які використовуються відповідно до існуючих правил, при розробці та систематизації актів (правових і нормативних), щоб зробити їх більш досконалими, точними, працездатними.

Література:

1. Артикуца, Н. В. Мова права та її вивчення студентами юридичних спеціальностей у вищих навчальних закладах України / Н. В. Артикуца // Культура народів Причерномор'я. 2004. Т. 2. № 49. С. 155-157.

2. Балтаджи, П. М. Перекладацька діяльність як фактор формування сучасної системи юридичних термінів / П. М. Балтаджи // Сучасний вимір держави та права : зб. наук. пр. / під ред. В. І. Терентьєва, О. В. Козаченка. Миколаїв, 2008. С. 33–35.

3. Вербенец, М. Б. Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування: автореф. дис. канд. філол. наук: / М. Б. Вербенец; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Ін-т філології. К., 2004. 20 с.

4. Вербенец, М. Типологія системних відношень української та польської юридичних субмов / М. Вербенец // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. К., 2004. Вип. 10. С. 103-115.

Винник Дмитро Анатолійович

здобувач освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ група Б-МВ-141

Науковий керівник:

Єремєєва І.А.,

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКА ВІЙНА ЯК КРИЗА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Українсько-російська війна, що триває з 2014 року, а 24 лютого 2022 року увійшла в стадію ескалації через повномасштабне вторгнення російських військ на всю територію України є однією з наймасштабніших в історії людства після Другої світової війни. В сучасному постіндустріальному суспільстві панують новітні технології, підтвердженням чого є високий історичний технологічний та культурний розвиток суспільства. Українсько-російська війна є першим масштабним збройним конфліктом, що відбувається за часів переважання інформаційних технологій, що надає надзвичайного інформаційного розголосу події та активізує дискусії у віртуальному середовищі.

Українсько-російська війна почалася 2014 року після того як Російська Федерація анексувала Крим, що викликало занепокоєння міжнародного співтовариства та мало прямий вплив на дестабілізацію системи міжнародних відносин. Також конфлікт відзначився на формуванні негативного ставлення українців та росіян один до одного. Структурним елементом українсько-російського протистояння є етап гібридної війни, що супроводжувався російським інформаційним тиском на теренах нашої держави.

Воєнна агресія Росії в Україні продемонструвала всьому світу, що міжнародні інститути не здатні виконувати безпекові задачі та потребують

реформ у своєму механізмі функціонування: ООН, ОБСЄ, Рада Європи не змогли вплинути на подальший перебіг подій 2014 – 2022 рр., що спричинило сьогоднішню ескалацію конфлікту, а значить міжнародні організації втрачають свій авторитет.

Треба зазначити, що в умовах сучасної повномасштабної війни Україна отримує суттєву підтримку з боку країн Заходу, адже під загрозою повного краху опинилася глобальна система міжнародної безпеки. Санкційний тиск на Росію з боку держав-партнерів здебільшого є ефективним, але залежність Європи від російських енергоносіїв досить висока, тому деякі дії не є мають очікуваного впливу в цьому протистоянні.

Агресія Росії супроводжується порушенням норм міжнародного права та гуманітарних конвенцій, що викликає критику з боку ЄС та США: Росія приховувала масові вбивства, зґвалтування, знущання над українським народом, проводила незаконні, невизнані, фальшиві референдуми українських територій. Фактично поведінка Росії підпадає під категорію дій країни - терориста. Однією із причин війни є те, що РФ у своїй державній стратегії та політиці орієнтується на минуле, що вплинуло на формування ретроградного світогляду 74% жителів країни, які схвально відносяться до диктатури та військової агресії проти суверенної держави.

Українсько-російська війна є випробуванням для міжнародних відносин та інститутів, що мають забезпечувати її безпеку. Події демонструють необхідність напрацювання нових стратегій та принципів функціонування міжнародних організацій, урядів держав демократичного світу. На нашу думку, головною складовою цих стратегій мають бути мілітаризація, ефективна колективна безпека та всебічні санкційні заходи до держави, що порушує принципи мирного співіснування, здійснюючи невинувдані акти агресії проти інших держав.

Література

1. Гібридна війна: сутність, виклики та загрози: зб. матеріалів круглого столу (Київ, 8 липня 2021 р.)/Нац. акад. Служби Безпеки України. Київ, 2021. 189 с. – URL: https://academy.ssu.gov.ua/uploads/p_57_28744724.pdf (дата звернення – 17.10.2022).
2. Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця: монографія/А. В. Баровська та ін.; Нац. акад. Служби безпеки України. Київ, 2018. 517 с.
3. Проблеми та перспективи українсько-російських відносин очима громадян. *Національна безпека і оборона*. 2014. № 5/6 (148/149). С. 68–78.

Висоцький Арсеній Олександрович,
здобувач вищої освіти Дніпровського
національного університету
імені Олеся Гончара

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Населення світу продовжує зростати, розробляються нові засоби для забезпечення більш високої якості життя для всіх людей. Міські служби переживають нову хвилю інновацій завдяки різним новим ініціативам і передовим технологіям. Електронне урядування - це зміна того, як уряди взаємодіють з людьми, підприємствами, урядовими установами, службовцями та іншими людьми та групами. Йдеться про вдосконалення демократичного процесу та використання нових ідей для полегшення життя людей, що живуть у країні.

В останні роки послуги електронного урядування стали більш доступними в країнах, що розвиваються. Це вигідно для всіх зацікавлених сторін, особливо для людей, оскільки дозволяє спростити надання державних послуг і контактів з громадянами, які потім можуть бути оцінені на предмет ефективності. Крім того, у міру розширення використання Інтернету та цифровізації, уряди в усьому світі зробили важливі кроки в напрямку електронного урядування, інтегруючи урядові процедури з інформаційними технологіями.

Громадяни є ключовими споживачами державних послуг, і вони повинні мати можливість швидко і ефективно отримувати доступ до інформації, яку вони шукають. Вони повинні отримувати доступ до урядової інформації та послуг за секунди або хвилини, а не за дні, години або місяці. Створення урядових порталів, які дозволяють приватним особам отримувати доступ до всієї інформації про державні програми та послуги через єдиний веб-сайт, приносить користь громадянам, полегшуючи миттєвий доступ до інформації про всі державні програми та послуги.

Електронне урядування включає в себе методи управління, обслуговування, організації та формулювання рекомендацій для глобальних спільнот, зосереджених в столичних регіонах. Воно спрямовано на створення технологій, що полегшують участь громадськості в різних областях, що набуло популярності за останнє десятиліття через його вплив на якість життя. Відповідно, технологія блокчейн нещодавно перетворилася в потужну платформу для зміцнення довіри і перевірки даних за допомогою децентралізованої однорангової мережі, заснованої на криптографічних алгоритмах.

Оскільки інформаційна система зазвичай є компонентом соціальної структури людини, її впровадження може мати негативні каскадні наслідки для всієї організації, якщо очікування та потреби користувачів не будуть належним чином враховані в процесі проектування та розробки. В результаті практична оцінка електронного уряду вимагає створення підходу, орієнтованого на користувача або громадянина. Виявлення факторів, що впливають на бажання

людей приймати та використовувати програми та послуги електронного уряду, є важливою темою для розгляду в цьому відношенні.

Впровадження електронного урядування вимагає фундаментальної зміни способу взаємодії уряду зі своїми виборцями та переосмислення його внутрішніх процесів та організаційної структури. Електронний уряд охоплює як внутрішнє, так і зовнішнє використання інформаційних технологій, як для внутрішнього адміністрування, так і для зовнішніх служб.

ІТ-інфраструктура визначається як основа можливостей інформаційних технологій, яка дозволяє розробляти додатки інформаційних технологій і підтримувати бізнес-операції як на приватних, так і на державних підприємствах, включаючи уряд. Вона складається з платформних технологій, мережеві технології, телекомунікаційні технології, критично важливі дані та основні програмні додатки. Численні фундаментальні аспекти інфраструктури інформаційних технологій включають централізоване управління та ефективне функціонування. Таким чином, ІТ-інфраструктура має значний потенціал для надання допомоги фірмам в адаптації до динамічних змін, реінжинірингу бізнес-процесів і об'єднанні бізнес-одиниць або великих міжнародних або географічно розосереджених видів діяльності. ІТ-інфраструктура дозволяє організаціям виконувати бізнес-операції і досягати бізнес-цілей завдяки підключенню, функціональності, модульності, гнучкості, зручності обслуговування, сумісності та доступності.

Електронний уряд - це інформаційна система, елементи якої пов'язані для досягнення певної мети. Ці елементи побудовані на основі модулів, щоб спростити або зробити їх більш керованими. Щоб розвинути можливості спільного використання електронного уряду, система повинна мати складну форму модульності, яка розширює концепції спільного використання та можливості повторного використання як для додатків, так і для даних. Концепція модульності для спільного впровадження електронного уряду повинна максимально стандартизувати управління та системні процеси. Він інкапсульований в окремі модулі, бізнес-правила, код реалізації та окремі процеси, які можуть стати набагато доступнішими. Застосування методу модульності для прийняття спільного електронного уряду від інших місцевих органів влади повинно враховувати їх ІТ-інфраструктуру, включаючи апаратне забезпечення мережі, бази даних та бізнес-процесів. Таким чином, спільне впровадження електронного уряду вимагає модульності, що дозволяє адаптувати швидко мінливе середовище шляхом стандартизації даних і бізнес-правил.

Спільний електронний уряд дозволяє місцевим органам влади обслуговувати громадян, надаючи різні послуги. Зручність обслуговування описується як здатність надавати ті види послуг, які потрібні населенню, з акцентом на ефективність процедур і управління. Початковий етап - це коли уряд робить статичну інформацію доступною в Інтернеті. На цьому етапі основна увага приділяється наданню такої інформації, як контактна інформація для урядових чиновників і політичні релізи. Ключовою проблемою на цьому рівні є якість інформації. Розвиток технологій підвищує очікування громадян від електронного уряду в плані надання послуг, відмінних від передачі

інформації. Другим кроком модернізації є зручність обслуговування, що полегшує пряму комунікацію між урядом і громадськістю. Це перехідний етап, на якому уряд пропонує динамічну інформацію та полегшує фундаментальні односторонні взаємодії. Одним з найбільш поширених прикладів є зворотній зв'язок в режимі онлайн, що дозволяє споживачам висловлювати побоювання з приводу фізичних державних послуг через офіційний веб-сайт. Поряд з якістю інформації, своєчасність інформації стає головним пріоритетом протягом усього цього. Можливості уряду на основі електронного підключення спрямовані на переосмислення надання державних послуг шляхом створення єдиної інтегрованої системи електронного уряду, за допомогою якої громадяни можуть оперативно отримувати доступ до різних державних послуг. Це потенціал розвитку електронного уряду, який передбачає встановлення горизонтальних зв'язків між урядовими установами та вертикальних зв'язків між центральними та місцевими органами влади, а також створення надійної інфраструктури, здатної підтримувати і те, і інше.

Також потрібно брати до уваги важливість кваліфікованих ІТ-кадрів. Маючи в своєму розпорядженні кваліфікованих фахівців, місцеві органи влади можуть бути незалежними в розробці систем державних послуг в рамках свого електронного уряду. Це пов'язано з тим, що кваліфікований ІТ-персонал може допомогти уряду інтерпретувати питання державних послуг в інформаційних системах і розробити відповідні технічні рішення, включаючи Інтернет-мережу, базу даних тощо. Таким чином, ІТ-фахівці повинні мати здатність планувати, організовувати та керувати проектами електронного уряду, а також бути чутливими до культури та політики уряду. На закінчення слід зазначити, що кваліфіковані ІТ-фахівці відіграють важливу роль у впровадженні спільного електронного уряду.

Література

1. Al-Hujran, O., Al-Debei, M. M., Chatfield, A., & Migdadi, M. (2015). The imperative of influencing citizen attitude toward E-Government adoption and use. *Computers in Human Behavior*, 189-203. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.06.025>
2. Pappel, I., Tsap, V., Pappel, I., & Draheim, D. (2019). Exploring e-services development in local government authorities by means of electronic document management systems. In *Communications in Computer and Information Science* (Vol. 947). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-13283-5_17
3. Schedler, K., Guenduez, A. A., & Frischknecht, R. (2019). How smart can government be? Exploring barriers to the adoption of smart government. 24, 3–20. <https://doi.org/10.3233/IP-180095>
4. Scholl, Hans. (2018). E-Government: e-government public management information systems as e-government precursors. <https://doi.org/10.1093/obo/9780199756841-0186>
5. Singh, G., & Singh, V. (2018). Citizen centric assessment framework for E-Governance services quality. *International Journal of Business Information Systems*. <https://doi.org/10.1504/ijbis.2018.10009186>

Висоцький Іван Юрійович,
здобувач вищої освіти II курсу
групи КЮ-211

Навчально-наукового інституту
права і соціальних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка».

Науковий керівник:

Козинець Олена Гаврилівна

кандидат історичних наук, доцент,
завідувачка кафедри правоохоронної
діяльності та загальноправових дисциплін
навчально-наукового інституту
права і соціальних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА В США: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Сполучені Штати Америки, на відміну, від більшості європейських та азійських країн – досить молода держава, яка остаточно сформувалася вперше не так давно. Багато факторів вплинуло на розвиток США як держави: війни, кризи, економічні буми, вихід з-під колоніального впливу, освоєння нових територій. Одним із важливих періодів в історії США варто вважати громадянську війну між Південними і Північними штатами 1861-1865 років.

Взагалі, громадянська війна – це сукупність військових зіткнень, по обидві сторони яких участь беруть громадяни однієї країни, окрім тих випадків, коли конфлікт був спровокований і фінансований іншою державою, як наприклад війна на Сході України 2014-2022 рр.

У США тема Громадянської війни 1861-65 рр. така ж сакральна і заідеологізована, як мінімум на політичному рівні, заборонена, як наприклад, тема Другої Світової війни у Радянському Союзі (окрім того, що у США нема відвертої глибокої брехні та перетасовки фактів). Особливо зараз, коли західна цивілізація ставить в абсолют права та свободи національних меншин та майже дає їм статус привілейованості. На думку пересічного американця, окрім якогось фермера з Техасу чи Алабами або будь-якої іншої освіченої людини, це війна за свободу афроамериканців, за їх свободу від рабства. «Добра» Північ і «злий» Південь вели криваву та масштабну війну за життя афроамериканців чи війна за відміну рабства це просто політичний хід Авраама Лінкольна. Чи є це так? Почати треба з передісторії.

У часи другої половини XIV ст. північні штати вели, в основному, сучасно-технічне виробництво, а південні штати сировинне. Південні штати не хотіли мита на торгівлю з Європою, бо виробляли мало чого машинного, а сіверянам вона була вигідна, бо виробляли технічні засоби, прилади і т.д.

Жителі Півдня були проти пригнічення власних можливостей на розширення своїх маєтків за рахунок переселенців з Півночі, які отримували землі на Півдні. Питання рабства взагалі не стояло, було підняте на перший-другий рік війни президентом США Авраамом Лінкольном для «переналаштування» Європи на свою сторону, бо та ще не обрала свого «фаворита».

До речі, закони прийняті Північчю, наприклад та ж відміна рабства, є нелегітимними, бо були прийняті частиною штатів, бо думка Південних штатів, які звісно входили до складу США, не була прийнята.

Початком війни можна вважати лютий 1861 р., коли Південні штати виходять із складу США та створюють КША – Конфедеративні Штати Америки) з Девісом Джефферсоном на посту президента.

Варто зауважити, що Південні та Північні штати були різні ідеологічно і по цей день залишаються такими. Північні штати завжди традиційно прагнули посиленню централізації влади, укріпленню цілісності держави. Джон Келхун, 7-ий віце-президент США, політолог родом із Північної Кароліни, який помер за 11 років до початку громадянської війни, розглядав союз Південних штатів, як союз незалежних держав, конфедерацію, які об'єднувалися спільними ідеалами, а не законодавством. Варто згадати рабство: у світі варто вважати, що причиною війни стала відміна рабства не расистом Лінкольном, а расисти з Півдня були проти цього, бо все виробництво було зав'язане на рабстві.

Пара фактів стосовно цього: Лінкольн сам мав рабів, до складу США, північних штатів, входили 3 рабовласницьких штати, Кентукі, Делавер та Міссурі, прокламація про відміну рабства була видана у 1863-му році (у трьох вищевказаних штатах рабство відмінили на 8 місяць після кінця війни), сам Лінкольн казав, що задля збереження цілісності США він готовий був і на збереження рабства, і на його відміну.

Вважається, що Південь був аграрно відсталий та бідний. Але $\frac{3}{4}$ державного бюджету штатів складав дохід із сільськогосподарського виробництва: тютюн, цукор та бавовна. Північні ж штати були у стані фактичної кризи через масові пограбування великих та важливих банків, через затонулі пароплави з золотом та ін. Саме Південь за рахунок своєї бавовни витягнув сіверян із кризи.

Тому й не дивно, що в лютому 1961-року 11 південних штатів назвали себе суверенною конфедерацією і відокремилися від США, звідси і походить назва – Конфедераційні Штати Америки (далі – КША І.В.).

Цікавий факт – корінне населення Америки, племена індіанців, стали на сторону КША, адже на території Півночі їх просто вирізали.

Початком бойових дій можна вважати битву за форт Самтер, яку почали КША. Сам форт знаходився на території Південної Кароліни, штату на Півдні, але форт належав сіверянам. Після осади форту протягом кількох днів гарнізон форту капітуляв. Сама битва за форт була безкровною, окрім випадку, коли під час салюту в честь прапора США (за прохання оборонців форту) загинуло двоє солдат.

25 липня 1861-го року уряд Півночі прийняв резолюцію Кріттендена-

Джонсона. Документ був прийнятий для того, щоб пояснити за що воює союз північних штатів. За резолюцією сіверяни почали війну за єдність країни. Ні слова про рабство.

Далі, пропускаючи велику кількість кривавих битв між «сірими та синіми», в тому числі і морських, адже сіверяни заблокували порти Півдня, 30 грудня 1862-го року Лінкольн підписує декларацію про визволення рабів на території КША, фактично на території ворогуючої держави, уникаючи відміни рабства на території рабовласницьких штатів у складі США.

За рахунок більшої кількості зброї, снарядів, залізних доріг (90% на території Півночі) та особового складу Північ переломила хід війни на свою сторону, для Півдня втрати стали роковими, оскільки у КША майже не залишилося солдат для активного продовження війни. Південь починає здавати позиції. 2 квітня 1865 р., уряд КША евакував Річмонд – столицю Конфедератів. Далі капітулює армія, а 10 травня – уряд.

Кінцем війни вважається капітуляція вождя племені черокі Стенда Уейті та його індіанського підрозділу.

Кінець громадянської війни можна вважати і кінцем буржуазної революції в США, коли американський капіталізм остаточно закріпився у господарстві.

Остаточно відмінилося рабство, але афроамериканське населення не стало рівним в правах з білим населенням аж до 60-х років ХХ ст.

Вони все ще не мали права на захист у суді, працю, волевиявлення. Робота була дозволена лише на плантаціях. Неповнолітні афроамериканці, незалежно від своєї волі, віддавалися під владу білих, які використовували їх як робочу сили, але мали задовольняти їх базові потреби. Почалася расова сегрегація, яка буде тривати майже сто років.

1865 року Конгрес США, за відсутності представників Південних штатів, приймає XIV поправку до Конституції. Саме за нею особи, які були народжені чи натуралізовані на території США вважаються громадянами США. Ця та XIII поправка дозволяла звільненним від рабства афроамериканцям бути на крок ближче до зрівняння у правах у білими. За XV поправкою на виборах була заборонена дискримінація за расовою ознакою. Конституція США ставала більше лібералізованою та демократичною.

Після вдалого замаху на Авраама Лінкольна президентом «штатів» став Ендрю Джонсон, який займав пост 16-го віце-прем'єра та був прихильником КША. Амністував учасників громадянської війни, в тому числі і президента Півдня – Девіса Джефферсона.

Розбитий Південь повністю контролювався сіверянами, представників південних штатів «викинули» з конгресових палат. Учасникам війни була заборонена політична діяльність, а організатори війни були позбавлені права на своє волевиявлення. Південь не міг нічого зробити, адже вже діяла так звана Реконструкція Півдня північними штатами.

1868 р. Верховний Суд проголосив США федерацію союзом зі штатів, які не мають права на вихід із держави (сецесію). Після цього статус Верховного Суду як органа судової влади зростає, а влада президента

посилилася. Америка в цілому була зміцнена як федерація на політичному рівні.

Не зважаючи на політичні лозунги про рівність для афроамериканців від представників Півночі, цього не було. Афроамериканці все ще зазнавали обмежень у своєму політичному житті, жили у окремих районах (расова сегрегація), набули популярності Ку-Клукс-Клан, радикальна расистська організація, яка спочатку після війни ловила та карала правопорушників, більшістю яких були афроамериканці та, так званий суд Лінча, за якого без приговору суду і слідства, в основному афроамериканців, лінчували (вішали) на вулиці за їх бажання приймати участь у політичному житті, правопорушення, незалежно від типу правопорушення, чи просто були підозрювані.

Підсумовуючи все вище сказане, громадянська війна розколола американське суспільство, закінчила буржуазну революцію та остаточно затвердила американський капіталізм, та лібералізувала конституцію, звільнивши афроамериканців від рабства, але не давши їм свободи. Не зважаючи на слова політиків та їх викрики, американське суспільство ще дуже довго буде расистським.

Література

1. Щупак І. Всесвітня історія. Київ: УОВЦ «Оріон» 2019. 256 с.
2. Форд Р.Дж. История Гражданской войны в США: 1861-1865. М., «Колибри». 2018. 432 с.
3. Ластовський В.В. Історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник. Київ. Видав. Центр КНУКіМ, 2017. 195 с.
4. Зирянов Є. Битви Громадянської війни в США та її завершення URL: <https://youtu.be/5gCTq-KtPbA> (дата звернення: 30.09.2022)

Гапотій Віола Михайлівна

здобувачка I курсу Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Карпенко Роман Валерійович

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ОБСЯГ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

В сучасних воєнних інформації виступає інструментом у протистояння, фактично – зброї, вона дозволяє вигравати у війні не зробивши ні одного пострілу, шляхом формування і розпалювання внутрішніх протиріч. Гібридні

конфлікти передбачають наявність різних складових, в тому числі й інформаційної, яка набуває подекуди більш важливого значення, аніж військова [1]. Якісна державна інформаційна політика здатна посприяти тактичним, оперативним і стратегічним перемогам, а право, як регулятор суспільних відносин, може і повинно бути використане для належного урегулювання питань, пов'язаних із забезпеченням інформаційної безпеки. При цьому, введення повної, тотальної цензури, так званих «законів воєнного часу» не є хорошим виходом. В демократичній державі влада повинна забезпечувати демократичні права і свободи там, де це можливо, навіть в умовах воєнного стану.

Правовий режим воєнного стану де-юре і де-факто впливає на загальний обсяг прав людини та громадянина. Інформаційна безпека держави, яка зазнає збройної агресії, стає уразливою і потребує комплексних дій щодо її захисту, у тому числі, через звуження прав та свобод суб'єктів на її території. Гарантовані Конституцією права часто неможливо забезпечити через втрату юрисдикційних спроможностей у частині областей України та внаслідок інших безпосередніх загроз направлених проти існування самої держави Україна та українців. Саме тому указом Президента України №64/2022 тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України [2], а також вводяться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Окрему і вагомую групу у цих обмеженнях становлять інформаційні права та свободи людини і громадянина.

Очевидно, в умовах війни акценти на виявлення загроз і реакцію змінюються у напрямку звуження прав людини керуючись необхідністю забезпечення впливу на потенційні та існуючі загрози. Так, у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану вводяться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3]. З моменту оголошення воєнного стану, приймаються зміни до нормативно правових актів з врахуванням реалій війни. Вони стосуються врегулювання певних аспектів інформаційних правовідносин щодо заборони поширювати певну інформацію враховуючи її суспільно-небезпечний характер, врегулювання важливих моментів щодо технічного фіксування інформації в умовах воєнного стану, встановлення чи посилення відповідальності за поширення певної інформації, врегулювання процесуальних дій щодо вилучення інформаційних даних.

Однак політичні засади формування інформаційної безпеки держави, що базуються на правових механізмах забезпечення інформаційної безпеки, оберігають підвалини демократії та систему загальних принципів права від

руйнування волюнтариськими рішеннями. Якщо війна валить стіни нашого конституційної оселі – міцний фундамент демократизму дасть змогу їх відновити і відбудувати.

Література

1. Боднар О. Б. Поняття та зміст права людини на безпеку та його співвідношення з суміжними правами. Форум права. 2011. № 1. С. 88-93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2011_1_18.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. Про введення воєнного стану в Україні. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

Герчаківська Ольга Ярославівна

здобувачка третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ступеня доктора філософії зі
спеціальності 081 «Право»
Західноукраїнський національний
університет (м. Тернопіль)

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ «ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ»

Під дефініцією «порушення митних правил» український законодавець розуміє комплекс адміністративних порушень, яке репрезентує собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений законом порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими законом покладено на митні органи, і за які Митним кодексом України передбачена адміністративна відповідальність [1].

Водночас потрібно зазначити, що історично кодифікація правових норм, що врегульовують сферу притягнення до відповідальності за порушення порядку перетину митного кордону відбувалась не у профільному митному кодексі, а в Кодексі про адміністративну відповідальність 1984 року. Так зокрема, в цей нормативно-правовий акт було включено ст. 208 «Порушення митних правил» та ст. 209 «Контрабанда». Згідно з Указом Президії Верховної Ради УРСР №158-12 від 3 серпня 1990 р. Кодекс доповнила ст. 2081 «Порушення встановленого порядку вивезення за межі республіки товарів народного споживання чи інших матеріальних цінностей» [2, с.327].

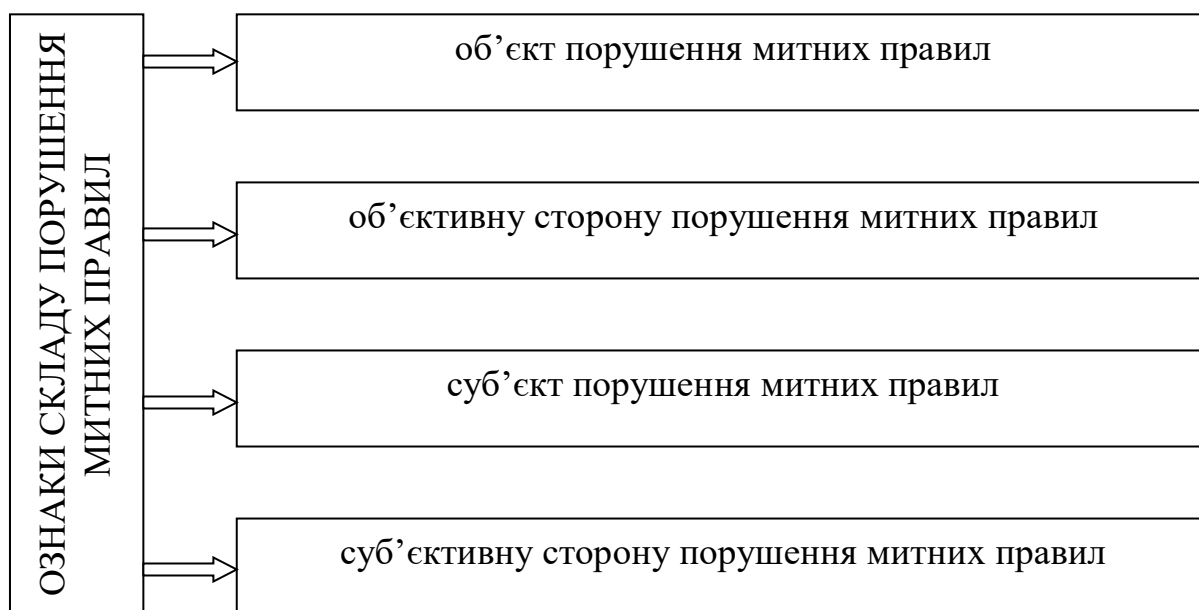
В 1991 року Україна, ставши незалежною, почала вибудовувати власний

підхід до формування кодифікованих нормативно-правових актів. Одним із перших був Митний кодекс України, що прийнятий в грудні 1991 року. Саме тут було окреслено усю сукупність правової конструкції «порушення митних правил», що охопила в окремому розділі кодексу 18 складів порушень митних правил. Крім цього, Митним кодексом в редакції 1991 року було викристалізовано особливий порядок провадження по справах про порушення митних правил. Фактично було зроблено перший крок щодо виведення інституту адміністративної відповідальності за митні правопорушення зі сфери дії адміністративного права і включення його до нової галузі права, яка має свій особливий предмет та метод регулювання, а також власну нормативну базу (митний кодекс), яка формується як результат побудови системи митно-правових відносин в незалежній державі.

Дискусійність ситуації із справами про порушення митних правил тривала майже десятиліття. В 2001 році Верховною Радою України фактично врегульовані питання трактування правових норм щодо порушення митних правил, які одночасно базувались на чинності КУпАП і Митного кодексу України. Ще один проблемний аспект стосувався особливостей справ про митні правопорушення. За своєю сутністю порушення митних правил – це адміністративні проступки, провадження, розгляд та притягнення до відповідальності по яких мали б здійснювати митні інституції. Переломним в цьому контексті стало прийняття в 1996 році Конституції України, яка в тому числі визначила, що така санкція як «конфіскація» має бути визначена виключно судом.

Митний кодекс України в редакції 2002 року закріпив присутність «порушень митних правил» як адміністративного правопорушення в галузі митного права та розширив кількість видів таких порушень з 18 до 27. В 2012 році вітчизняний законодавець закріпив розуміння, що «порушення митних правил є різновидом адміністративного правопорушення, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений Митним кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи Митним кодексом чи іншими законами України, і за які Митним кодексом передбачена адміністративна відповідальність [3].

На сьогодні відповідальність за порушення митних правил встановлюється виключно Митним кодексом України. Склад порушення включає в себе ознаки, що характеризують зовнішній акт поведінки особи, його спрямованість і наслідки, і ознаки, що характеризують самого правопорушника і його психічне відношення до вчиненого. Відповідно до цього ознаки складу порушення митних правил об'єднуються в чотири групи (елементи) (рис. 1).

Рис. 1. Ознаки складу порушення митних правил

Переконані, що об'єктом порушень митних правил є суспільні відносини, які охороняються законом і яким в результаті посягання завдається чи може бути завдана шкода, а також те, на що спрямоване посягання.

Об'єктивною стороною порушень митних правил є сукупність передбачених законом ознак, які характеризують зовнішній прояв діяння, що посягає на об'єкти правової охорони, а також об'єктивні умови цього посягання.

Суб'єктами адміністративної відповідальності за порушення митних правил можуть бути громадяни, які на момент вчинення такого правопорушення досягли 16-річного віку, а при вчиненні порушень митних правил підприємствами — посадові особи цих підприємств. Під громадянами слід розуміти фізичних осіб: громадян України, іноземців, осіб без громадянства. Під посадовими особами підприємств слід розуміти керівників та інших працівників підприємств (резидентів та нерезидентів), які в силу постійно або тимчасово виконуваних ними трудових (службових) обов'язків відповідають за додержання вимог, встановлених митним кодексом України, законами та іншими нормативно-правовими актами України, а також міжнародними договорами України, укладеними в установленому законом порядку.

Адміністративні стягнення за порушення митних правил завжди відбивають реакцію держави на правопорушення у вигляді негативної оцінки як зробленого правопорушення, так і самого правопорушника. Адміністративні стягнення за порушення митних правил — це заходи відповідальності за митні правопорушення, що передбачені санкцією норми митного права. Вони застосовуються митними та судовими органами і поряд із загальними мають ряд спеціальних характерних ознак. Аналізуючи особливості та динаміку розгляду справ про митні правопорушення судами, то їх кількість є доволі

мізерною по відношенню до справ інших категорій, однак в динаміці спостерігаємо ріст за досліджуваний період 2019-2020 рр.

Таблиця 1

Динаміка розгляду судами справ про порушення митних правил [4]

Види справ	Знаходилось у провадженні справ					Розглянуто про накладення адмінстягнення	
	2019	Питома вага, %	2020	Питома вага, %	Темп приросту (+/-)	2019	2020
Справи про порушення митних правил	9364	1,12	13099	1,46	39,9	6312	9722
Усього	833541	100	898024	100	7,7	406509	433097

Підсумовуючи зазначимо, що дискусійність визначення змісту та особливостей проваджень по справах про порушення митних правил в українському правовому просторі таки має місце, а тому врегулювання таких питань в сфері адміністративно-деліктного законодавства потребує вирішення. Оскільки будь-яка галузь права (і законодавства) повинна мати внутрішню єдність та цілісність норм, які належать до тієї чи іншої галузі права та взаємодіють, створюючи можливість найбільш оптимального впливу на ті суспільні відносини, які вони регулюють.

Вважаємо, що удосконалення правових інститутів в сфері адміністративного права повинно відбуватись шляхом внесення відповідних змін до кодексу про адміністративні правопорушення, що окреслюють сферу протидії митних правопорушення та відповідне виключення з Митного кодексу України Розділу XVIII «Порушення митних правил та відповідальність до них» та Розділу XIX «Провадження у справах про порушення митних правил». Такий підхід відповідає, в тому числі досвіду деяких пострадянських країн, а означена кодифікація законодавства враховуватиме об'єктивно обумовлені та науково обґрунтовані вимоги до створення оптимальної системи українського адміністративного права.

Література

1. Митний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
2. Додін Є.В. Шляхи вдосконалення законодавства про адміністративну відповідальність за порушення митних правил. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. С.327-333.
3. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI /Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495%D0%B1-17/para5#n5>
4. Огляд даних про стан здійснення правосуддя у 2020 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/ogl_2020.pdf/

Герчаківський Святослав Дем'янович

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнського національного
університету (м. Тернопіль)

Мединська Тетяна Володимирівна

студентка Навчально-наукового інституту
публічного управління
Західноукраїнського національного
університету (м. Тернопіль)

ПРАВОВА МОДЕЛЬ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МУНІЦИПАЛЬНИХ ІНСПЕКЦІЙ В УКРАЇНІ

Одним з головних атрибутів функціонування демократичної системи є розподіл влад по горизонталі (на три гілки влади), а також по вертикалі, що передбачає наявність відносно автономних спільнот, які мають свої органи і компетенцію, місцеве управління. Таким чином, формується необхідна демократична противага центральній владі, яке сприяє своєю легітимною діяльністю обмеженню можливого свавілля з її боку.

Розвиток конституційного інституту місцевого управління в Україні нерозривно пов'язаний з виникненням та еволюцією місцевого самоврядування як децентралізованої форми управління, розробкою теоретичних концепцій місцевого самоврядування, формуванням законодавства, що регулює муніципальну діяльність.

Деякі аспекти взаємодії державних і самоврядних органів, проблеми делегування державних повноважень місцевим органам влади в контексті децентралізації влади в Україні знайшли своє відображення в наукових розробках В. І. Борденюка, Г. В. Бублик, Ю. В. Делія, Т. О. Карабін, О. Д. Крупчан, П. М. Любченко, О. Ю. Лялюка, А. М. Онупрієнко та ін. Незважаючи на велику кількість наукових доробків стосовно окремих питань делегування державних повноважень, а також децентралізації державної влади, питання визначення ролі та місця делегованих повноважень в контексті функціонування муніципальних інспекцій залишаються невирішеними та потребують додаткового науково-практичного дослідження.

Правові основи систем місцевого самоврядування переважної більшості європейських країн, а також США, Японії та ряду інших держав були закладені у ході муніципальних реформ у ХІХ ст., хоча традиції громадського, міського самоврядування мали своє коріння ще в осередках демократії античного світу (так звані полісоутворення), міських і сільських громадах середньовічної станової держави.

В Україні, на відміну від європейських держав, реформа децентралізації влади ще не завершена. Як визначено Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженою Указом Президента України від 12.01.2015 № 5/2015,

метою Стратегії є впровадження в Україні європейських стандартів життя й одночасно політики у сфері децентралізації, що передбачає відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудову ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізацію у повною мірою положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування [1].

Децентралізація як процес перерозподілу владних повноважень безпосередньо пов'язана з розширенням функціонально-компетенційної сфери місцевого самоврядування. І якщо муніципалізація державних повноважень шляхом їх передачі з компетенції центральних та/або регіональних органів державної влади традиційно визначається способом децентралізації влади, то питання співвідношення децентралізації та делегування окремих повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування має доволі дискусійний характер.

Одним із важливих аспектів делегування повноважень на рівні територіальних громад в Україні стало створення муніципальних інспекцій. Так, наприклад, Управління муніципальної інспекції Тернопільської міської ради включає в себе функціонал, що охоплює відділ контролю за виявленням правопорушень та сектор взаємодії. Основною функцією управління є контроль за дотриманням Правил благоустрою м. Тернополя. Управління муніципальної інспекції є структурним підрозділом Тернопільської міської ради. Основними функціями структурних підрозділів є виявлення адміністративних правопорушень та оформлення по даних фактах адміністративних протоколів, контроль за паркуванням транспортних засобів та ін.

Управління муніципальної інспекції Тернопільської міської ради в своїй діяльності керується Положенням про управління муніципальної інспекції Тернопільської міської ради, розпорядженнями міського голови, рішеннями виконавчого комітету, сесій Тернопільської міської ради, вимогами Правил благоустрою Тернопільської МТГ, Кодексом України про адміністративні правопорушення, ЗУ «Про благоустрій населених пунктів», ЗУ «Про місцеве самоврядування», ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування», ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери паркування транспортних засобів» та іншими законами України.

Аналізуючи діяльність цього муніципального утворення, відзначимо, що пріоритетними напрямками роботи управління муніципальної інспекції як в довоєнний період, так і в умовах війни є: контроль за паркуванням транспортних засобів; виконання розпоряджень міського голови, рішень виконавчого комітету та ін.; розгляд скарг, заяв та звернень громадян; демонтаж тимчасових споруд, згідно відповідних рішень виконавчого комітету; контроль за дотриманням протиепідемічних вимог під час карантину; контроль за дотриманням Правил торгівлі алкогольними напоями та пивом торговими закладами міста; контроль за дотриманням природоохоронного законодавства; контроль за законністю розміщення реклами та вивісок; контроль за дотриманням Правил благоустрою Тернопільської МТГ; ліквідація стихійної

торгівлі на приринкових територіях, вулицях м. Тернополя; забезпечення громадського порядку та дотримання Правил дорожнього руху спільно з працівниками патрульної поліції та Тернопільського РУП ГУНП в Тернопільській області під час проведення міських заходів у робочі та святкові дні шляхом проведення чергувань.

Крім цього, за 10 місяців 2021 року інспекторами з паркування винесено 12586 адміністративних постанов (за аналогічний період 2020 року винесено 2446 адміністративних постанов). В цілому за 2020 рік винесено 3 842 постанов. Разом з тим, ті транспортні засоби, які суттєво перешкождали проїзду автомобілів або проходу пішоходів, евакуйовано та переміщено на штрафмайданчик. Так за 10 місяців 2021р. інспекторами евакуйовано 651 таких транспортних засобів та переміщено їх на штрафмайданчик (за аналогічний період 2020 р. евакуйовано 53 транспортних засоби). По винесених постановах в міський бюджет надійшло коштів у сумі 4 559 114 грн. (за аналогічний період 2020р. - 707 354 грн.). Всього за 2020рік за постановами інспекторів з паркування в місцевий бюджет надійшло коштів у сумі 988 502 грн. Постанови, які не оплачуються у відповідні терміни, направляються у відповідні органи Територіальних управлінь юстиції для примусового стягнення штрафів у подвійному розмірі.

Постійно діючою робочою групою з організації проведення демонтажів, на виконання рішень виконавчого комітету Тернопільської міської ради демонтовано 185 (194 за аналогічний період 2020 р.) , в тому числі 70 рекламних засобів, 89 тимчасових споруд, 19 обмежувачів руху, 2 огорожі та 2 брами, 2 іграшкові автомати і 1 металева конструкція. Всього за 2020 рік демонтовано 205 незаконно встановлених тимчасових споруд.

З метою боротьби із несанкціонованою торгівлею в місті Тернополі управлінням здійснюється патрулювання приринкової території на предмет виявлення захаращення тротуарів, проїзних шляхів та територій зелених насаджень несанкціонованою торгівлею. Щоденно проводяться профілактичні бесіди з метою переміщення торговців на офіційні ринки м. Тернополя. На злісних порушників оформлено 237 (72 за аналогічний період 2020 р.) адміністративних протоколів за ст. 152 КУпАП за самовільне, без погодження виконавчих органів міської ради, узгодженого загального вигляду та без оформлення відповідного права на земельну ділянку, розміщення торговельного обладнання та торговельних експозицій при здійсненні стихійної торгівлі на вулицях міста. Всього за 2020 р. оформлено 119 адміністративних протоколи за вказане порушення. По оформлених адміністративних протоколах накладено – 171 360 грн. (90 780 грн. за аналогічний період 2020 р.), з них сплачено-126085,19 грн. (71019,88 грн. за аналогічний період 2020 р.).

Таким чином, проведений аналіз засвідчив значну ефективність роботи муніципальних інспекцій в Україні та підтвердив необхідність закріплення концепції муніципального дуалізму на найвищому законодавчому рівні, що визнає можливість органів місцевого самоврядування як вирішувати питання місцевого значення, так і брати участь у розв'язанні державних справ шляхом виконання делегованих повноважень.

Література.

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ, Стратегія від 12.01.2015 № 5/2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

2. Новак А. Делегування повноважень у механізмі децентралізації державної влади в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. №5. 2017. С.151-155.

Леонова Наталія Валеріївна

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри МВСГД

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Горбунова Владислава Михайлівна,

здобувачка вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ВИКЛАДАЧ ЗВО І ЙОГО СУЧАСНИЙ НЕВЕРБАЛЬНИЙ ІМІДЖ

Актуальні іміджеві стратегії розвитку особистого образу викладача зазнали останнім часом глибоких змін порівняно з попередніми роками. Стандартне сучасне визначення іміджу (з англійської мови – *image* – «образ») – це «...цілісне уявлення про образ, що залишається у свідомості людей, їх пам'яті, наразі є неповним. Імідж неможливий без наявності інших людей, що сприймають публічну особистість будь-якої людини» [2; с. 127]. Наука, що вивчає імідж, називається іміджелогією. Предметом її дослідження є технологія створення «цілісного позитивного образу об'єкту іміджування». Розглянемо імідж сучасного викладача ЗВО. Оскільки іміджелогія виділяє кілька різновидів особистісних, персональних іміджів, назвемо деякі з них: вербальний, діловий, габітарний, невербальний тощо. Саме невербальний імідж є вельми важливим для будь-якої публічної особи (прес-секретаря, політика, викладача та інших) у сфері продуктивного міжособистісного чи аудиторного спілкування.

Сучасне визначення невербальних засобів спілкування, що використовуються сьогодні викладачами ЗВО як публічними суб'єктами:

«...– *кінесичні* (грец. *kinesis* – рух) – виражають загальну моторику різних частин тіла (міміка, жести, постанти, хода, контакт очима);

– *проксемічні* (лат. *proximus* – розташований близько) – пов'язані з організацією простору між його учасниками (відстань між мовцями, дистанція, вплив території, просторове розміщення);

– *екстралінгвістичні* (лат. *extra* – поза, зовні і *lingua* – мова) охоплюють позамовну сферу, в межах якої розвивається мова. Їх підрозділяють на:

– *просодичні* (грец. *prosadikos* – той, що стосується наголосу) фонетичні характеристики мовлення (швидкість мови, висота голосу, його тональність і діапазон). Наприклад, у спілкуванні з приємним співрозмовником людина притищує звучання мови, надає їй лагідних тонів, і навпаки – з неприємним співрозмовником розмовляє на “підвищених тонах”;

– *таксетичні* (лат. *tactum* – зачіпати, торкатися) пов’язані з тактильними особливостями сприйняття (рукостискання, поцілунки, дотики, прогладжування, поплескування);

– *ольфакторні* (лат. *olfactus* – чути нюхом) – вплив на комунікацію запахів тіла, косметики, предметів особистого вжитку;

– *хронемічні* (грец. *chronos* – час) вплив фактора часу на спілкування (час очікування початку спілкування; час, проведений разом у спілкуванні; час, протягом якого триває повідомлення мовця) » [3; с. 40-41].

У невербальному професійному спілкуванні кінетичні засоби («мова тіла») є суто природними та найуживанішими. Невербальний імідж викладача ЗВО має бути сформований на основі аналізу та дослідження особливостей інтонації, міміки, жестикуляції, положення тіла у просторі (поз під час ходіння, сидіння тощо, викладу лекційного матеріалу), зовнішнього вигляду та фізичної форми, їх впливу на сприймання лектора студентською аудиторією.

Корегування інтонування викладу матеріалу є актуальним, особливо враховуючи вікові, конфесійні, соціальні характеристики аудиторії. Якщо вона складається з абітурієнтів і студентів I курсу ЗВО (16-18 років) інтонація МАЄ дещо відрізнятись від нейтральної якою користуються під час спілкування зі студентами II-V курсів (19-22 роки) денної форми навчання, адже така аудиторія потребує заохочення та схвалення. Працюючи зі змішаною аудиторією, якщо до названих вікових груп додаються старші за віком особи (студенти заочного відділення і безвідривної форми навчання) колеги, запрошені спеціалісти, маємо ускладнені умови спілкування, що потребують від викладача ЗВО певних навичок та досвіду публічного мовлення.

Отже, міміка та жестикуляція викладача мають бути помірними, бажано супроводжувати їх синхронним коментарем. Надмірні мімічність і жестикуляційність можуть зашкодити довірливій атмосфері в аудиторії і викликати іронію чи навіть дещо зневажливе ставлення слухачів, демонструвати знервованість чи невпевненість викладача.

Викладач ЗВО під час занять має можливість ситуативно рухатись, сидіти чи стояти біля дошки чи будь-де в аудиторії чи лекторії. У ситуації, коли метою є викликати щирі реакції на матеріал, що презентується, інколи використовується прийом зворотнього зв’язку – лектор може пройти в кінець аудиторії та змусити студентів обернутись або чути звук, що йде з нетипової сторони приміщення. Зону комфорту буде зруйновано й інформація викличе глибшу реакцію [6; с. 187]. Положення тіла у просторі – постава, поза, залежать від зовнішнього вигляду, віку, статі, темпераменту і звичок викладача та має з ними гармоніювати. Пози мають бути впевненими, спокійними, пристойними з погляду існуючих норм поведінки в змішаному колективі. Слід враховувати, що слухачам подобається, коли лектор дивиться на аудиторію, обличчя має

привітний вираз, відсутні негативні, захисні, відштовхуючі положення рук тощо.

Також зауважимо, що фізична форма лектора має бути в межах прийнятних для комфортного спілкування зі студентами та відповідати загальноприйнятим нормам суспільства чи дрес-коду навчального закладу. Абсолютно неприйнятним є спілкування з аудиторією у нетверезому стані, у стані депресії, наркотичного сп'яніння тощо.

Якщо вимоги до невербального (позамовленнєвого) іміджу не спотворені, викладач зі студентською аудиторією співпрацюватимуть ефективно. Слід пам'ятати, що позамовленнєвий імідж – це засіб вираження почуттів, культурних традицій, переживань особистості. У праці Алана Піза «Мова рухів тіла» аналізується значення невербального іміджу, відмінності в жестикуляційних матрицях жінок і чоловіків [5; с. 245-283]. Дослідники проблем персонального іміджу вказують на важливість жестів, інтонації тощо.

Цицерон зауважував: «Жести подібні до мови тіла, яку розуміють навіть дикуни і варвари».

Отже, можемо зробити висновок, що сучасний невербальний імідж викладача ЗВО є поняттям полікомпонентним, синтетичним, що поєднує як теоретичні засади, так і практичне застосування іміджевих технологій в особистому іміджмейкінгу.

Література

1. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рилейшнз: Моногр. Київ : МАУП, 2005. 440 с.
2. Болотова В.О.. Іміджологія/ Іміджмейкінг: навчальний посібник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. 250 с.
3. Гапонова Л.Є., Леонова Н.В. та інші. Українська мова за професійним спрямуванням. Навч. посібник. Дніпропетровськ : НМетАУ. 2010. 134 с.
4. Іміджологія: навч. посіб. : для всіх спец. студ. вищ. навч. закл. / А.О. Голошубова; Одес. нац. мор. ун-т, каф. «Філософія». Одеса : Вид-во ОНМУ, 2010. 80 с
5. Піз А., Піз Б.. Мова рухів тіла. Розширене видання. Київ : КМ-Букс. 2017. 416 с.
6. Чебикін О.Я., Ковальова О.О. Психологічні особливості формування основ професійного Іміджу. Одеса, 2009. 223 с.

Гордієнко Анастасія Геннадіївна
Здобувач освіти Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ
група Б-МВ-041.

Науковий керівник:

Єремєєва І.А.,
доцент кафедри міжнародних відносин
та соціально–гуманітарних дисциплін
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

МІЖНАРОДНИЙ ІМІДЖ ДЕРЖАВИ, ЯК НАУКОВА КАТЕГОРІЯ

Грунтовні теоретико-методологічні дослідження поняття імідж держави та його вплив на світову політику та міжнародні відносини почалися у другій половині ХХ ст., коли західні дослідники стали формувати іміджеві концепції. На сьогодні накопичений значний масив мультидисциплінарних досліджень, що присвячені різноманітним проблемам формування міжнародного іміджу держави.

Відомий британський експерт у сфері міжнародного брендингу Девід Адам визначає національний імідж як державну стратегію щодо створення репутаційного капіталу [4]. Утворення даного капіталу відбувається шляхом самопрезентації країни та її економічних і політичних інтересів за кордоном, а сам брендинг має чіткий набір процесів і етапів, призначених для досягнення успіху, затвердження конкурентоспроможної ідентичності та забезпечення своєї економічної конкурентної переваги. Девід Адам зазначає, що брендинг – це дополітична діяльність, яка має на меті встановити набір спільних норм, які можуть допомогти визначити консенсус щодо спільних цінностей і цілей в процесі створення взаєморозуміння на основі внутрішніх відмінностей, а також встановленні глобальної диференціації та спільності цілей. [2].

Нідерландський політолог-міжнародник Пітер Ван Хем досліджує взаємозв'язок міжнародного іміджу та дипломатії м'якої сили, зазначаючи, що класична дипломатія поступається інноваційним методам міжнародного бренд-менеджменту/ На його думку, стрімкий розвиток ролі національного брендингу зумовлений, насамперед, зміною парадигм геополітики модерну і міжнародних відносин на постмодерністську концепцію «світу образів та впливу». В цьому контексті, в першу чергу, вони повинні вміти визначити бренд-нішу своєї держави і бути готовими до конкуренції не тільки з престижем інших країн, а й з глобальними бізнес-брендами. Ван Хем стверджує, що в цій жорсткій конкуренції держави зі слабким іміджом «не виживуть» [3].

Саймон Анхольт, один із найавторитетніших фахівців у галузі міжнародного іміджмейкінгу стверджував, що брендинг несе глибоку відповідальність у сучасному світі і також тісно пов'язаний з його роллю у розвитку національних держав, регіонів і міст та виконує роль транслятора

національної культури. Щодо головних критеріїв, за якими оцінюється імідж держави Анхольт пропонує принцип «Шестикутник брендингу іміджу», тобто шість основних факторів, на основі яких відбувається вимірювання і аналіз рівня брендингу території (країни): люди – досліджується рівень освіти, кваліфікація робочої сили, відкритість і ширість суспільства; влада – оцінка громадської думки щодо компетентності і легітимності влади; експорт – вимірюються уявлення, що склалися, про товари та послуги і межі, у яких споживачі цілеспрямовано шукають чи уникають придбання; туризм – оцінюється рівень інтересу до відвідування країни та привабливість природних та культурних пам'яток; культура та традиції - визначається світове сприйняття культурної спадщини кожної з країн, а також сучасної культури, включаючи кінематограф, музику, образотворче мистецтво, літературу та спорт; інвестиції та міграція – оцінюється привабливість країни для проживання, роботи чи навчання [1].

З позицій міжнародного PR імідж держави – це образ, утворений засобами масової інформації, соціальною групою чи власними зусиллями країни з використанням певних класичних та інноваційних методів для формування репутації в самій країні та за кордоном з метою успішного розвитку держави в умовах глобалізації та реалізації інтересів нації.

Таким чином, засновуючись на наведених характеристиках міжнародного іміджу держави вважаємо за потрібне визначити його як відображення та поширення усієї системи цінностей (політичних, соціальних, культурних та ін.) та ідеалів суспільства, в якому функціонує держава, з метою зростання впливу держави на процеси світової політики та економіки.

Література

1. Anholt S. Brand New Justice: The upside of Global Branding. Butterworth-Heinemann. URL: https://www.researchgate.net/publication/248018182_Brand_new_justice_the_upside_of_global_branding_by_Simon_Anholt_Butterworth-Heinemann_Oxford_2003_No_of_pages_180_ISBN_0-7506-56999 (дата звернення - 18.10.2022 р.).
2. David Adam. 21st Century Public Diplomacy. Towards Good Governance in the 21st Century: The Role of Place-Branding in Building Global Civil Society. Political and Economic Context. URL: https://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2013-12-annual/21st_Century_Public_Diplomacy_David_Adam.pdf (дата звернення - 18.10.2022 р.).
3. Van Ham, P. The Rise of the brand state: The postmodern politics of image and reputation. Foreign Affairs. Vol. 80, No. 5 (Sep. - Oct., 2001), pp. 2-6. URL: <https://www.jstor.org/stable/20050245> (дата звернення - 18.10.2022 р.).
4. Єремєєва І.А. Практичні аспекти формування міжнародного іміджу держави. Регіональні студії. 2021. №24. С.123-128.

Гордійчук Ольга

доцент кафедри філософсько-історичних студій та масових комунікацій факультету педагогічних технологій та освіти впродовж життя Державного університету «Житомирська політехніка»;

Гриценко Юлія

студентка факультету публічного управління і права Державного університету «Житомирська політехніка»

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО МАЙБУТНЬОГО В УМОВАХ ВІЙНИ

Громадянське суспільство – це суспільство з розвиненими економічними, політичними, духовними та іншими відносинами і зв'язками, яке взаємодіє з державою та функціонує на засадах демократії і права [7]. Воно є обов'язковим складником демократичної держави, оскільки його представники впливають як на місцеві, так і загальнодержавні справи, консолідується з метою захисту своїх прав, інтересів, досягнення певних цілей, створюючи відповідні організації, спілки, установи, волонтерські рухи тощо. Громадянське суспільство становлять громадяни з високим рівнем правосвідомості, освіченості, відповідальності, політично активні, які знають свої права та обов'язки, відстоюють їх у взаємодії з державними інститутами, впливають на життєдіяльність суспільства.

Процес формування громадянського суспільства базується на низці фундаментальних детермінант, серед них засадничі: демократичний режим як необхідна умова існування та зміцнення громадянського суспільства; високий рівень освіченості й політичної грамотності; система цінностей, ідеалів, пріоритетів; доступний до вивчення та подальшого застосування успішний досвід політичної активності; навички, які дозволяють сформувати громадянську позицію та ефективно її відстоювати; бажання громадян діяти – відстоювати свої права та свободи, взаємодіяти з владою та ін.

В Україні громадянське суспільство тривалий час характеризувалося нечисельністю та слабкістю, що є наслідком деструктивної дії тривалого перебування у межах інших державно-політичних утворень, особливо руйнівним був вплив Радянського Союзу [1].

Миролюбивий український народ, користуючись досягненнями демократичного режиму, обирав (або ж навпаки: масово не обирав – не голосував, бо не відчував важливості та впливовості власного голосу) владу, досить часто під впливом пропаганди та власних емоцій, надмірно толерантно трактуючи корупцію та числені зловживання з боку влади, хоч коли ситуація суттєво погіршувалася, дивовижно самоорганізовувався і влаштовував загальноукраїнські революції (Помаранчеву революцію у 2004 р., Революцію

Гідності у 2013-2014 рр.) [2].

Огляд актуальних аналітичних документів, які віддзеркалюють основні тренди, виклики та прогреси в розвитку українського громадянського суспільства, дозволяють стверджувати, що станом на 2021 рік (за рік до повномасштабного військового вторгнення) Україна у своєму субрегіоні, до якого також входять країни пострадянського ареалу – Білорусь, росія, Молдова, Грузія, Азербайджан, Вірменія, – була країною із найвищою сталістю ОГС, що дорівнює 3.2 у проміжку між 7 та 1 балів, де 1 – найвищий бал (у порівнянні з 2018 роком показник Індексу сталості організацій громадянського суспільства в Україні підвищився, хоча й на доволі невеликий показник – 0,1) [3].

В умовах війни, яку розв'язала росія на Сході України незаконною окупацією частини територій та анексувавши Кримський півострів у 2014 році, українці створили й отримали цінний досвід успішної самоорганізації, спільного вирішення низки проблем, які на той час держава не була в змозі вирішити. Організації громадянського суспільства, звичайні небайдужі громадяни робили усе можливе, навіть ризикуючи власним життям – від евакуації цивільних з зони бойових дій, розміщення переселенців, надання їм першої гуманітарної допомоги до купівлі форми та всього необхідного для армії, надавали правові консультації, брали участь у написанні законів та ін. Численні волонтерські ініціативи, що виникли в перші місяці війни, в подальшому вирости у великі громадські організації, благодійні фонди, які і зараз допомагають постраждалим від війни [6].

Тисячі організацій переорієнтували свою діяльність, щоб вистояти та допомогти країні, забезпечити як свої сім'ї, співробітників, так і військових на фронті. А звичайні люди почали активно допомагати, хто чим мав можливість – від консервації та плетіння маскувальних сіток до збирання грошей на сучасну військову техніку, оренду космічних супутників для ЗСУ. Активно включилися діти, що заробляють гроші співаючи у публічних місцях, граючи у шахи/шашки, продаючи на імprovізованих стендах свої іграшки, малюнки, домашню випічку тощо [8]. Долучається й студентська спільнота: влаштовують благодійні ярмарки, купують та передають військовим комплекти термобілизни та ін. [4]. Консолідовані зовнішньою загрозою українці переконані, що кожен, чим має змогу, допомагає й наближає нашу країну до перемоги. Таким чином українське суспільство отримує цінну практику самоорганізації, ефективної взаємодії з владою.

Як влучно підкреслив Федір Шандор, ужгородський професор, що став відомим через поєднання викладацької діяльності зі службою на передовій, у війни є дві сторони: одна трагічна – біль, жах, смерть, втрати; інша – шанс змін, еволюція. Для українського народу війна є шоковою терапією, що допомагає переосмислити фундаментальні речі, вчити рідну мову, звільнитися від радянського мотлоху в голові. Перемога має бути не лише на фронті, а й у свідомості кожного українця. Для студентів його діяльність – дуже гарна мотивація старанніше вчитися, регулярно відвідувати заняття з увімкненою камерою і цілеспрямовано працювати, волонтерити. На питання про страх смерті професор відповів, що тією чи іншою мірою його на передовій відчуває

кожен, важливо зосередити увагу на цінностях та меті життя [5].

Україна обов'язково переможе. У її відбудові та реформуванні важливе значення матимуть як міжнародна допомога, інвестиції, так і те, як влада спільно з громадянським суспільством буде розбудовувати демократичну правову державу.

Література

1. Гордійчук О. Основні детермінанти трансформації української ментальності у 20–90-тих роках ХХ століття. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філософські науки*, 2018, 10 (383), 49–54.

2. Гордійчук О. «Революція Гідності» та її вплив на ментальність українців: соціально-філософський аналіз. *Вісник Черкаського університету. Серія: філософія*, 2018, 2, 39–45.

3. Громадянське суспільство України – у цифрах і фактах. Огляд досліджень. Громадський простір, 2021. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.prostir.ua/?focus=hromadyanske-suspilstvo-ukrajiny-u-tsyfrah-i-faktah-ohlyad-doslidzhen>

4. Ковальчук О., Тугас А. 10 комплектів термобілизни передали військовим учні 10-В класу наукового ліцею Житомирської політехніки. Суспільне новини, 20 жовтня 2022. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://suspilne.media/299062-10-komplektiv-termobilizni-peredali-vijskovim-ucni-10-v-klasu-naukovogo-liceu-zitomirskoi-politehnik/>

5. Когутич Т. Федір Шандор, професор з окопу. UKRINFORM, 2022. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/amp/rubricato/3571941-fedir-sandor-profesor-z-okopu.html>

6. Луньова А. Роль громадянського суспільства під час війни Росії проти України. *ZMINA*, 9 червня 2022. <https://zmina.info/columns/rol-gromadyanskogo-suspilstva-pid-chas-vijny-rosiyi-protu-ukrayiny/>

7. Шемшученко Ю. С. Громадянське суспільство. *Юридична енциклопедія*. К., 1998. Т. 1, 646–647.

8. Як діти допомагають збирати кошти для захисників України. *Ukrainer*. 1 червня 2022. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://ukrainer.net/dity-koshty-zsu/>

Гусениця Анна Валеріївна

студентка факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Науковий керівник:

Висоцький Олександр Юрійович,

д.політ.н., професор,

професор кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного

університету імені Олеся Гончара

ВІЗІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ З РОСІЄЮ

З поширенням демократичних процесів у світовому просторі все частіше дає про себе знати тенденція щодо піднесення впливовості громадянського суспільства. Його ключове призначення полягає здебільшого у виявленні суспільно-політичної ініціативи населення та залучення її в безпосередньо практичну діяльність. У сучасній науці існує чимало визначень громадянського суспільства, в кожному з яких увага акцентується на окремих аспектах, властивостях, характеристиках явища тощо. Однією з найпопулярніших дефініцій українського авторства можна вважати трактування науковця А. Колодія: «Громадянське суспільство – це об'єднання вільних індивідів і асоціацій громадян, що сформовані добровільно для забезпечення свободи та ініціативності особистості, прав, свобод та обов'язків людини і громадянина...» [1, с. 274–275]. З огляду на це можна констатувати той факт, що активна спільнота громадян повинна реагувати на негативні зміни в країні, які загрожують реалізації їх прав та свобод у повній мірі. Відтак громадянське суспільство може виступати регулятором конфліктних ситуацій і ставати заохочувальним механізмом щодо їх вирішення.

Реальний розквіт усвідомлення громадянської відповідальності українцями припав на екватор подій, які носять назву «Революція гідності» та на незаконну анексію Криму і частини території Донецької і Луганської областей. Під час складних часів для української державності прояв гарантії демократичних прагнень в обличчі народу став ключовим фактором збереження незалежності. Завдяки своїй ролі в боротьбі за територіальну цілісність України та її європейське майбутнє громадянське суспільство стало ідентифікуватися державою й політиками як повноцінний гравець, який має свій погляд і диктує нові правила поведінки [2].

Щойно українське громадянське суспільство почало розробляти ефективні механізми взаємодії з владою та реалізовувати суспільно важливі ініціативи, вкотре постало питання загрози суверенітету та територіальної цілісності України. Понад пів року тому українці зіткнулися з небаченою від кінця Другої світової війни збройною агресією – повномасштабним

вторгненням росії в Україну та тимчасовою окупацією частини території на Півдні та Сході країни. За таких умов питання активної діяльності громадянського суспільства стало гострим та важливим напрямком людської взаємодії всередині країни. Як показало соціологічне дослідження «Вплив і наслідки війни в Україні» проведене громадською організацією «Інститут молоді», після початку повномасштабного вторгнення респонденти найбільше долучалися до надання фінансової або матеріальної допомоги, майже кожен другий – підписував петиції та/або політичні вимоги, кожен четвертий – долучався до волонтерської діяльності [3]. Така статистика свідчить про високий рівень усвідомлення громадянської відповідальності суспільством та бажання долучитися до забезпечення благоустрою своєї країни.

Росія використовує широкий спектр протизаконних засобів, аби досягти своєї головної мети – зруйнувати українську державність. Проте кремлівський задум «взяти Київ за 3 дні» провалився в тому числі через помилки в оцінках реакції українського суспільства. Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль вдало підмітив цей факт в одному зі своїх дописів на платформі Facebook: «Ворог планував скорити українців, а натомість згуртував нас так міцно, як ніколи раніше» [4]. Громадянське суспільство України стало потужним тилом для ведення ефективної боротьби на всіх фронтах.

Виразною особливістю громадської самоорганізації стала активізація волонтерської діяльності після повномасштабного вторгнення. Факт ведення війни змусив переглянути важливість волонтерства та надав йому особливо важливого значення. Багато громадських організацій відкрили окремі штаби волонтерської допомоги, а тисячі людей в Україні долучилися до цієї діяльності. Волонтери миттєво реагують на поточні виклики та спрямовують свої сили на їх вирішення. Сьогодні звичними завданнями громадянського суспільства, яке долучилося до волонтерської діяльності, є збір та сортування гуманітарної допомоги, забезпечення житлом переселенців з небезпечних територій, постійні збори на амуніцію для військових тощо [5].

Не менш важливим завданням громадянського суспільства в умовах війни стало ведення ефективних комунікацій як всередині країни, так і на міжнародному рівні. Боротьба в інформаційному просторі набрала шалених обертів з перших днів початку активної фази війни росії проти України. Необхідна присутність теми російського вторгнення в соціальних мережах була забезпечена завдяки активності громадянського суспільства. На основі цього найбільші українські ІТ-компанії разом із Мінцифрою та Київською школою економіки створили фонд для боротьби на інформаційному фронті – Truth Fund. Головною метою даної фундації стало спростування російської пропаганди та поширення правдивої інформації світові про війну в Україні. [6].

Українське громадянське суспільство активно працює над висвітленням наслідків російської агресії й за межами країни. Громадські організації додали до напрямку своєї діяльності пошук донорів для відбудови українських міст, підтримку важливих резолюцій та постійну присутність на інтернаціональних форумах. Показовим є той факт, що на Міжнародній конференції з питань відновлення України (URC 2022) у м. Лугано, представники Західних країн

відзначили важливість та потужність громадянського суспільства в Україні. Зараз свідомі українці займається важливими для збереження суверенітету й територіальної цілісності питаннями. Доказом цього є один з принципів відбудови України, прийнятий на даній конференції: «Українці включені в процес прийняття рішень щодо свого майбутнього на всіх рівнях» [7].

Як бачимо, будь-яка діяльність спрямована на підтримку цілісності української держави в умовах порушення агресорами міжнародного права є потужною силою розвитку громадянського суспільства. Активність безпосередньо в зоні конфлікту, підтримка постраждалих, зв'язок з медіа, інформування населення в мережі – все це допомагає Україні в обличчях військових, політиків, дипломатів сприяти поверненню тимчасово окупованих територій та швидшому закінченню воєнних дій на території України.

Отже, потужність та потенціал українського громадянського суспільства почав набирати обертів ще з часів Революції гідності і в даний момент є необхідною складовою для боротьби за свободу та територіальну цілісність України. Колосальну допомогу громадянське суспільство надає постраждалим і сприяє (заснуванням різноманітних спілок та організацій) нормалізації життя цих людей. Ефективна комунікація на всеукраїнському та міжнародному рівнях, волонтерська діяльність та поширення свідомої проактивної позиції щодо нинішньої ситуації в країні стали ключовими елементами візії громадянського суспільства України в умовах війни з росією.

Література

1. Колодій А. Громадянське суспільство: доктрина та вітчизняна практика / А. Колодій // Право України. – 2013. – № 9. – С. 270-288.
2. Громадянське суспільство в Україні: звіт за результатами дослідження / Л. Паливода, О. Вінніков, В. Купрій [та ін.]; Упоряд.: Л. Паливода. – К.: БФ «Творчий центр ТЦК». 2016. – 74 с.
3. Соціологічне дослідження «Вплив і наслідки війни в Україні», громадська організація «Інститут молоді». URL: <https://inmol.org/sotsiolohichne-doslidzhennia-vplyv-i-naslidky-vijny-v-ukraini/> (дата звернення: 20.10.2022).
4. Денис Шмигаль інформаційний допис на офіційній сторінці Facebook «Місяць боротьби. Місяць супротиву. Місяць незламності». URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid02Gea4sRQzB3asfVfZ3GVGkNY2DkigJzvTHFKTAVi9TTXVGaiCrzqaZMk8KSHwyQyNl&id=100050403493585 (дата звернення: 21.10.2022).
5. Електронна версія статті «В умовах воєнного стану волонтерська діяльність набуває особливого змісту», Газета Верховної Ради "Голос України", від 26 травня 2022. URL: <http://www.golos.com.ua/article/360544> (дата звернення: 24.10.2022).
6. В Україні створили фонд для боротьби на інформаційному фронті. Інформаційний допис на офіційному телеграм-каналі Міністерства цифрової трансформації. URL: <https://t.me/mintsyfra/2840> (дата звернення: 24.10.2022).
7. Civil Society Manifesto 2022 (Lugano Declaration). URL: https://drive.google.com/file/d/1a-HuoED_iHaMuZFLBrcWmfk4NtVsVR5t/view (дата звернення: 24.10.2022).

Демченко Катерина Андріївна
студентка III курсу Юридичного
факультету

Чорноморського національного
університету ім. Петра Могили

Науковий керівник:

Каплій Олена Володимирівна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри конституційного та
адміністративного права і процесу

Чорноморського національного
університету ім. Петра Могили.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА, САМОРОЗВИТОК І САМОВДОСКОНАЛЕННЯ – ВАЖЛИВІ СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ Я-КОНЦЕПЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА

Системна професійна підготовка майбутніх юристів є надзвичайно актуальною в умовах сучасних суспільних реалій. У нашій державі, що переживає складні трансформаційні зміни, діяльність юриста залишається однією з найбільш затребуваних. Специфіка юридичної професії обумовлює відповідні вимоги до її суб'єктів, зокрема щодо їх професійного й особистісного розвитку.

Зміни, що відбуваються в нормативно-правовій системі, призводять до постійних нововведень у професійній діяльності юристів різних рівнів. Збільшення потоку інформації, її стрімке оновлення призводить до мобільності самої правової системи, відповідно і юристи стають об'єктами цієї мобільності.

На сучасному етапі виникає ряд протиріч у сфері професійної підготовки фахівців у галузі права, такі як підвищення вимог до якості знань і професійних умінь фахівця та до його особистості, відсутність науково обґрунтованої теорії професійного саморозвитку юриста, в рамках якої ефективно здійснювалося б його формування як професіонала. В умовах цих протиріч виникає питання здатності майбутнього юриста до самовдосконалення і професійного саморозвитку.

Потреба у розвитку пізнавальної самостійності студентів юридичних спеціальностей зумовлена вимогами, які пред'являються до фахівця-правознавця у сучасних умовах стрімкого розвитку науки і швидкого оновлення інформації. Майбутній правник повинен усвідомлювати, що продуктивні знання можуть бути одержані і використані тільки добре організованими та інформованими людьми. Тому треба формувати у майбутніх юристів здібності до самостійного пізнання, потреби до професійного саморозвитку [1, с.47].

Саме тому формування професійної Я-концепції є основою досягнення високого рівня професіоналізму та важливим особистісним ресурсом у професійному становленні фахівців юридичного профілю.

Відмінне навчання у ЗВО ще не є доказом того, що в подальшому, у своїй професійній діяльності випускник досягне великого успіху. Це обумовлюється необхідністю постійного оновлення знань, формування нових умінь, а також володіння процесом діагностики та корекції досягнутих професійних результатів [1, с.52]. Все це може бути реалізованим лише у рамках самовдосконалення та професійного саморозвитку майбутнього фахівця-правника.

Професійний саморозвиток юриста – це цілеспрямований процес фахівця в галузі права на самовдосконалення своїх професійних умінь і навичок. Але разом з тим, у процесі професійної діяльності у юриста виникають потреби в отриманні нових знань і формуванні нових професійних умінь. І тут найважливішою умовою успішної діяльності юриста стає його професійний саморозвиток [2, с.174-176]. Реалізувати ж потреби у отриманні нових знань, умінь і навичок можна тільки шляхом активного саморозвитку, який забезпечує формування точних уявлень про шляхи і методи цілеспрямованого вирішення завдань власного самовдосконалення.

Якщо розглядати поняття саморозвитку крізь призму професії юриста, то воно, насамперед, включає у себе самовдосконалення тих компетенцій, які забезпечують успіх у професійній діяльності (широкий спектр поширення професії, високі вимоги до освіти, відповідальність за вчинені дії, уміння працювати у стресових ситуаціях, особливі вимоги до особистості юриста, його репутації, тощо) [3, с.197-203].

Саме формування здатності до постійного самовдосконалення та професійного саморозвитку відбувається в разі наявності у суб'єкта високої мотивації, яка перш за все пов'язана з високою потребою до реалізації внутрішнього потенціалу, спрямованого на досягнення професійного успіху. При цьому обов'язковою умовою є врахування закономірностей відносини між системами зовнішньої і внутрішньої мотивації [4, с.377-379]. І найголовніше – це усвідомлення майбутнім юристом, що його успіх у професійній діяльності залежить, перш за все, від нього самого, від його прагнення до саморозвитку і самовдосконалення.

Професійний саморозвиток особистості – довгий і складний процес, який триває протягом всієї професійної діяльності. Суб'єкт професійного саморозвитку перш за все повинен володіти такими якостями, як завзятість, терпіння і сталість.

Професійний саморозвиток юриста-практика передбачає також і післядипломну освіту фахівців у галузі права [5]. У даному випадку саме післядипломна освіта юриста допомагає усвідомити значення саморозвитку для успішної професійної діяльності і виховати необхідні професійні якості. В рамках її реалізації, юристу перш за все необхідно допомогти визначити своє призначення.

Адже людина, яка закінчила юридичний факультет, не може відразу стати професіоналом. Саме на даному етапі молодий фахівець повинен визначитися з областю професійної діяльності у певній галузі права, окреслити плани на майбутню професійну діяльність. Ідеально, якщо студент-юрист, навчаючись на

випускному курсі, розробить такий план не на один рік, а на кілька років вперед й обере певну тактику його реалізації [6, с.158-160].

Важливо, щоб досягнувши навіть певних висот, юрист продовжував рухатися вперед, ставив перед собою все нові і нові цілі, бо тільки тоді він не буде схильний до синдрому професійного вигорання. Тут важливо ще у ЗВО навчити здобувачів освіти саморозвитку: записувати свої досягнення, сформувані здатність до постійної рефлексії, аналізу власних результатів професійної діяльності, як протягом кожного дня, так і протягом року. Встановлюючи власні рекорди, фахівець, безсумнівно, буде прагнути до постійної перемоги над собою, досягнення нових висот, домагаючись при цьому професійного успіху [3, с.307-309]. А післядипломна освіта юриста таким чином має допомогти усвідомити фахівцеві не тільки необхідність професійного самовдосконалення і саморозвитку, а, насамперед, його значення в досягненні професійного успіху, у результативності власної професійної діяльності.

Як висновок, зазначу: професійна підготовка, самовдосконалення та професійний саморозвиток юриста є тривалим процесом, що відбувається протягом всієї професійної діяльності. А тому надважливим завданням у плані його реалізації є розробка сталої концепції досягнення успіху у професії ще для здобувачів юридичної освіти, так званої професійної Я-концепції майбутніх юристів.

Література:

1. Професійний саморозвиток майбутнього фахівця: монографія / О.В. Горай, І. Д. Сахневич та ін.; за ред. В. А. Ковальчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2011. 204 с.
2. Бочелюк В. Й. Юридична психологія: навч. посібник. - К.: ЦУЛ, 2010. 336 с.
3. Каламаж Р. В. Психологія становлення професійної Я-концепції майбутніх юристів: монографія. - Острог: Вид-во НаУОА, 2009. 404 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості / І. Д. Бех. Вибрані наукові праці: у 2 тт. - Чернівці: Букрек, 2015. Т 1. 840 с.
5. Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника // URL: http://www.iir.edu.ua/uploads/files/KONTSEPTSIYA_vdoskonalennya_propozitsiyi
6. Зошій І. В. Професійна компетентність як результат спрямованості майбутніх юристів. *Теоретичні і прикладні проблеми психології: збірник наукових праць*. – Сєверодонецьк, 2015. Вип. 3 (38). С. 151-165.

Дуда Єлизавета Валеріївна
Курсант 4 курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Вознюк Костянтин Геннадійович
Викладач кафедри
«Спеціальної фізичної підготовки»
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА СКЛАДОВА ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Сучасний стан українського суспільства вимагає дотримання загальнолюдських принципів і стандартів, які є важливими та основоположними засадами розвитку світового співтовариства. У даний момент дуже актуальним є проблематика дотримання такого загальнолюдського принципу як рівність, тобто визнання такого факту, що кожен громадянин є рівним між собою незалежно від своїх особливостей: кольору шкіри, національності, віку, матеріальної складової, а також статі.

Дотримання гендерної рівності в наш час є джерелом демократизації та гуманізації українського громадянського суспільства. Розглядаючи поняття гендерної рівності, слід звернутися до розкриття понять «статі» та «гендеру». Стать – це набір анатомо-біологічних особливостей людини, на основі яких особи визначаються як жінки або чоловіки. Цей термін застосовується лише щодо характеристик та поведінки, що дають змогу знайти біологічні відмінності між жінками та чоловіками.

Терміни «гендер» та «стать» є суміжними, але не тотожними. Кімел М.С. цю проблему розв'язує наступним чином: «Стать пов'язана із біологічним апаратом чоловічої та жіночої особи, а саме нашої хімічної, хромосомної і анатомічної будови. У той час як гендер стосується змісту, який ми вкладаємо у відповідні відмінності в рамках культури. Тобто стать – це самиця та самець, гендер – це фемінність і маскуліність, чоловічність і жіночність» [1, с.3-4]. Політика сучасних держав світу направлена на дотримання гендерної рівності в суспільстві. Це передбачає рівну міру прав і обов'язків у всіх громадян, однакову для всіх соціальну свободу. Правова рівність стосується також однакового ступеню відповідальності осіб перед законом, який виключає їхні фактичні відмінності в соціальному, матеріальному стані тощо. Принципом формально-юридичної рівності є сукупність будь-яких не обумовлених законом переваг, прерогатив та привілеїв учасників правових конфліктів і судових розглядів [2, с.295].

Україна також пристосовується до світової політики щодо впровадження

та дотримання гендерної рівності Прикладом цього може слугувати прийняття Верховною Радою України Закону України (далі - ЗУ) «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005р. №2866-IV [3, с.48-55]. Даний закон є вірним кроком щодо впровадження світових стандартів між статевої рівності та є правовою базою для забезпечення конституційних принципів рівності прав чоловіків та жінок.

Насамперед статтею 3 ЗУ «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» визначено основні напрямки державної політики України щодо дотримання принципу гендерної рівності, недопущення порушень даного принципу (дискримінації за ознакою статі), надання можливості рівних прав для чоловіків і жінок стосовно участі у прийнятті суспільно важливих рішень, поширення інформації щодо цієї політики та в цілому демократичного явища гендерної рівності з метою ознайомлення населення із цією актуальною проблемою. Але, на жаль, існують і прояви зловживання принципом гендерної рівності в українському суспільстві, що пов'язано з суб'єктивними чинниками, які не відповідають загальноприйнятим правилам суспільної моралі, а найголовніше – звичайній природі речей, що склалася історично [4, с.12].

Отже, можна зробити висновок, що даний принцип європейських стандартів в українському суспільстві в даний час впроваджується, більшість проблемних питань, пов'язаних із реалізацією цього права в нашому суспільстві до сих пір не врегульовані. У більшій мірі дані питання не можуть бути врегульовані через неприйняття суспільством сучасних вимог світового права. Україна знаходиться зараз на перехідному етапі до всебічного впровадження та реалізації гендерної рівності. Непоодинокі випадки порушення такого права над жінками, що обумовлюється ненадійною роботою органів держави, що слідкують за дотриманням даного принципу. На нашу думку, впровадження змін до чинного українського законодавства та якісне тлумачення поняття гендерної рівності серед населення має зробити важливий крок до всебічного впровадження дотримання та реалізації даного права.

Список використаних джерел:

1. Кімел М.С. : Гендероване суспільство. Переклад з англійської. К.: Сфера, 2003. С. 490.
2. Бачинін В.А., Журавський В.С., Панов М.І.: Філософія права: словник. К. Ін Юре, 2003. С.408.
3. Офіційний вісник України: щотижневий збірник актів законодавства. 2005. № 40.
4. Львова О., Оніщенко Н.: Принцип рівності у праві: теорія і практика: монографія. К.: Юридична думка, 2014. С.300.

Ільченко Іван Петрович,
студент 2-го курсу ОР «Магістр»
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

РОЛЬ НАУКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

В Україні триває військова агресія росії проти України, яка бере свій початок від анексії Автономної Республіки Крим та окупації територій Донецької та Луганської областей. Широкомасштабне вторгнення росії на територію України відбулося 24 лютого 2022 року. Відтак Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»[4], в Україні введено воєнний стан.

В Указі зазначається, що «у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Таким чином, дія на території України воєнного стану зумовлює обмеження прав і свобод громадян (ст. 64 Конституції України)[5].

Численні воєнні злочини росії, злочини проти людяності, геноцид, порушення агресором конституційних прав та свобод людини на території Української держави (зокрема, права на життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність та безпеку, статеvu свободу та недоторканість, права власності та ін.) спонукають сучасних дослідників до численних дискурсів щодо подальшої ролі науки конституційного права в умовах російської агресії.

Збройна агресія росії, як відзначає Г.Яворська, стала довгостроковим чинником деструктивних впливів на глобальну та регіональну безпеку, на українську внутрішню політичну, економічну та соціальну реальність.

У часи війни безпекові загрози перетворюються на складники життєвого оточення. Пошуки сутності війни та миру, проблеми їхньої онтології набувають поряд із теоретико-методологічним також і безпосереднє практичне значення. Війна і мир належать до категорії явищ, що справляють потужний вплив на розвиток людської думки [1, с. 110].

Таким чином, з 2014 року, а особливо, з після 24 лютого 2022 року «концепт війни» та «концепт забезпечення безпеки держави» становить одне з ключових культурно-цивілізаційних понять, які безпосередньо впливають на формування й зміну конституційно-правової парадигми (і мова іде вже не

тільки про вітчизняну парадигму). На сьогодні слід говорити про зміну конституційно-правової парадигми на глобальному рівні.

Поняття “конституціоналізм”, як відомо, походить від латинського слова “constitutio” – “конституція”. Проте, на відміну від цього слова, яке вживалося ще у творах античних мислителів, текстах і навіть назвах офіційних документів політичного та нормативного характеру Стародавньої Греції і Стародавнього Риму, увійшло в обіг лише в кінці XVIII ст. - на початку XIX ст. Ще пізніше склалося як самостійна сфера нормативного регулювання та галузь знань – конституційне право.

С.В. Шевчук стверджує що термін «конституціоналізм» є основою функціонування публічної влади у відповідності до Конституції, де остання розуміється як така, яка заснована на ідеологічних принципах конституціоналізму [6].

Парадигма «конституціоналізму» являється однією із найстаріших та найголовніших концепцій науки конституційного права. За весь час становлення ідеї, її удосконалення та впровадження в державний апарат не відбулося вироблення однозначного підходу щодо розуміння теорії конституціоналізму, що зумовлено надзвичайним плюралізмом та неоднорідністю у наукових підходах.

Парадигму конституціоналізму більш доцільніше вживати у випадках істинної «конституційної» держави. Погоджуємось із висловлюванням І.І. Забокрицького, який вважає, що про існування теорії «конституціоналізму» доцільніше говорити не там, де Конституція прийнята (у розумінні юридичного акту), а там, де існує істинна «фактична» Конституція – тобто, реальний стан речей, в межах якого забезпечується дієвий механізм організації владних повноважень[6].

У найширшому значенні доктрину конституціоналізму можна охарактеризувати як, окреслення Основним законом (Конституцією) або сукупністю законів повноважень уряду. Хоча конституціоналізм іноді розглядається як синонім обмеженого уряду, це лише одне тлумачення і аж ніяк не найбільш вживане. У більш загальному вигляді конституціоналізм відноситься до зусиль, спрямованих на запобігання свавільному правлінню. Концепція ж свавілля полягає в здатності правителів керувати свідомо, тобто з повною свободою розсуду, і служити власним інтересам, а не інтересам керованих. Конституціоналізм намагається уникнути даних небезпек, розробляючи механізми, які визначають, хто може правити, як і для яких цілей. Однак конституційні традиції різняться щодо того, що саме вважається свавільним актом і які механізми пропонують найкращий захист від свавільних дій[6, с. 295-296].

Можна дійти до висновку, що будь яка із надзвичайних умов тягне за собою дестабілізацію, паніку та свавілля. Вплив інструментів конституціоналізму за даних умов мінімізується, оскільки владні суб'єкти піддаються моральній паніці та зростає висока ймовірність прийняття нераціональних рішень. В даному випадку у концепції «конституціоналізму» виникає завдання із забезпечення ефективної моделі дій за вказаної ситуації,

зокрема:

- передбачення Конституцією та законами випадків, за яких допускається внесення змін до законодавства, а особливо в частині обмеження прав та свобод людини і громадянина, мінімізація таких обмежень;

- короткостроковість новообмежень та суворе мотивування та обґрунтування причин введення;

- окреслення кола суспільних правовідносин обмеження чи скасування яких є суворо забороненим[6, с. 299-300].

Цілісне бачення конституціоналізму, покликано розуміти й пояснювати науку конституційного права, виходячи з певних концептуальних основоположень, що, в свою чергу, наближаються до ряду базових установок та відрізняються довготривалістю свого впливу – нагальна потреба самої науки конституційного права, відповідь на її прагнення пізнати природу своєї діяльності, а через це і себе.

Таким чином з початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України ми спостерігаємо нові вектори розвитку сучасної парадигми конституціоналізму:

- ліберальна доктрина, яка зіграла настільки значиму роль у гуманістичних орієнтаціях держав, потребує сьогодні значного коректування з врахуванням нового підходу до поняття «державна безпека».

Парадигма діє, як правило, протягом певного часу, дія ж правової традиції перманентна. Г. Берман відзначає, що час від часу в європейській історії траплялися перевороти, в ході яких руйнувалися правові системи. «Врешті-решт буря вщухала, старе право відновлювалося, але воно вже було вже не те, що раніше. Частина його залишалася незмінною, а частина змінювалася. Відбувається нове народження або переродження правової свідомості. Однак у підсумку відчуття загальної традиції права відновлювалося і навіть зміцнювалося». При цьому, на думку Г. Бермана, «значна частина старого світу зберігалася, а через якийсь час кількість повернутого старого навіть збільшувалася, але в кожній революції ціле – сама парадигма – було новим»[2, с. 56].

- назріла необхідність суттєво скорегувати парадигму і розглядати забезпечення національної безпеки держави не тільки як характеристику захисту від загроз, а і як урегульовані правом суспільні відносини, що відображають стан та розвиток об'єктів національної безпеки. У цьому випадку, вірно відзначає О. Лемак, за умови правильного розуміння об'єктів національної безпеки та належної організації правового регулювання їх захисту, вирішальними складовими процесу забезпечення національної безпеки стануть аналіз, прогнозування та контроль громадянським суспільством стану та розвитку самих об'єктів національної безпеки, як основних цінностей українського народу так і цілей щодо їх досягнення [3, с. 42].

- напрямком сучасної парадигми конституціоналізму слід передбачити й оптимізацію структури органів забезпечення національної безпеки шляхом: реформування структурних ланок цих органів відповідно до чіткого визначення завдань та функцій усіх органів та їх структурних підрозділів; усунення

дублювання та паралелізму в діяльності окремих органів, а також залучення працівників до виконання не властивих їм функцій; визначення оптимальної та обґрунтованої штатної чисельності служб і підрозділів кожного органу; захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.

- необхідно перейти від практики ситуативного реагування на несподівані загрози й небезпеки до комплексної, довгострокової і науково обґрунтованої державної політики в сфері національної безпеки з максимальним використанням прогностичних оцінок. Формування в країні стратегії та культури забезпечення національної безпеки свідчить про те, що політика держави на цьому напрямі має стає домінантою українського суспільства.

У зв'язку із цим, Україна не повинна копіювати модель парадигми конституціоналізму. Слід сформулювати, пише В. Горбулін, власну модель на основі національних цінностей, національної ідеї, історичного досвіду, традицій, матеріальних й інших можливостей України з урахуванням загальних знань (досвіду інших країн і народів) для досягнення своїх національних цілей і забезпечення національної безпеки [3, с. 12].

- парадигма сучасного конституціоналізму повинна бути спрямована на перегляд структури, ролі та місця міжнародних утворень у системі забезпечення національної безпеки, що хоча за своєю природою спрямовані на забезпечення безпеки, проте на практиці виявилися нездатними реалізувати цю функцію.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що наука конституційного права продовжує розвиватись і умовах воєнного стану, що робить свій вплив на відповідні наукові підходи до її ролі в умовах російської агресії проти України.

Список використаної літератури:

1. Яворська Г. М. Війна і мир у сучасних парадигмах безпекових досліджень. Стратегічні пріоритети. № 1 (49), 2019. С. 110-116, с. 110
2. Горбулін В. Актуальні питання організації стратегічного планування державної політики національної безпеки України. Стратегічна панорама. 1999. № 3. С. 12–19.
3. Лемак О.В. Українська нація і національна безпека: аспекти співвідношення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2014. №27. С. 40–44.
4. Про введення воєнного стану в Україні Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022
5. Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР
6. Бисага Ю.М. «Екзистенція парадигми конституціоналізму за надзвичайних умов», Матеріали міжнародної науково-практичної конференції Ужгород, 26 травня 2022 рік

Карпосв Руслан Вячеславович,
здобувач вищої освіти 2 курсу
Навчально-наукового інституту права та
інноваційної

Науковий керівник:

Ядловська Ольга Степанівна,
к.іст.н., доцентка,
доцентка кафедри міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЕВАКУАЦІЇ УКРАЇНЦІВ ДО ЄВРОПИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ПОДІЙ 2022 Р.

Російська агресія проти України посилила громадянську підтримку з ЄС. У цей непростий час міжнародна підтримка має велике значення, адже безпека людей понад усе, а також надання базових необхідних ресурсів для проживання у Європі біженцям є дуже важливим пунктом для нормального рівня життя. Завдяки масштабній підтримці з боку Європейських країн більшість евакуйованих українців знаходяться у безпеці.

24 лютого російські збройні сили розпочали широкомасштабне вторгнення в Україну. Внаслідок цієї неспровокованої та невинуватеної агресії значна територія України перетворилася на гарячі точки, з яких рятується багато людей. ЄС об'єднався у своїй непохитній підтримці України і посилив політичну, гуманітарну, фінансову та військову допомогу цій державі. Європейська комісія також тісно співпрацює з сусідніми з Україною державами, щоб підтримати їх у забезпеченні захисту людей, які рятуються від вторгнення [1].

Початок війни надав поштовх стрімкому розвитку інформаційної складової для обізнаності біженців та громадян, що тільки починають шлях евакуації. Сьогодні існують багато ознайомих сайтів, інформативних ресурсів, що забезпечують максимально корисний, легкий та швидкий пошук інформації людям що евакуювалися, або тільки хочуть виїхати з країни, а також карти допомоги українцям, на яких вказані геоточки де вони можуть безоплатно отримати допомогу. Зокрема, запроваджено багато платформ для допомоги українським біженцям, крім того створено сайт солідарності ЄС з Україною на якому можна знайти ключову інформацію щодо претину кордону в країні ЄС, про те, хто має право на тимчасовий захист та на звернення за міжнародним захистом, а також свої права на поїздки всередині Європейського союзу [2].

Фінансова допомога українцям, що евакуювалися є різною. Не дивлячись на можливість обміну гривні за кордоном, багато біженців залишились у складній майновій ситуації. Зазначимо, що грошова допомога українцям видається багатьма країнами ЄС (Польща, Чехія, Словаччина, Німеччина,

Португалія, Швеція, Франція та ін.). А також надається можливість безкоштовного проїзду для українських біженців та безкоштовного або недорогого житла. Але щоб забезпечити собі належний рівень життя працелюбним українцям, що вже адаптувались на новому місці надають можливість працевлаштування [3].

Стабільна та безпечна евакуація українського населення, що постраждало від воєнних дій російської федерації відбувається щоденно. Наразі евакуюватися або залишитись у своєму місті кожна людина обирає сама, але при бажанні будь якої особи виїхати існує багато волонтерів, що максимально підготовлені до ознайомлення громадян з усіма особливостями цього процесу.

Евакуація українців до клінік ЄС - безоплатна. Українські громадяни, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ, можуть бути евакуювані та доправлені на спеціалізоване лікування до клінік Європи [4]. Українські пацієнти, мають змогу подавати заявки на програму медичної евакуації, які орієнтує МОЗ. Отже, важкохворі українці, або ті, хто отримав травми внаслідок війни можуть бути безоплатно евакуюваними, це є міцна співпраця МОЗ та Єврокомісії завдяки яким організація евакуаційних рейсів проводиться навіть із найнебезпечніших точок України і все це на безоплатній основі.

Для забезпечення громадян України необхідною медичною та реабілітаційною допомогою, доступ до якої наразі обмежений через збройної агресії Російської Федерації проти України, Міністерство охорони здоров'я розробило алгоритм медичної евакуації українців. Процес медавакуації відбувається наступним чином: заклади охорони здоров'я формують евакуаційні листи. Для внесення до списку пацієнтів, які підлягають медавакуації, пацієнт має звернутись в обласний заклад охорони здоров'я до визначеної особи, відповідальної за направлення громадян України для лікування за кордон на період дії воєнного стану. МОЗ інформує країни-члени ЄС/ЄЗ, вносить інформацію у медичну інформаційну систему ЄС, яка здійснює пошук клініки. МОЗ надсилає запит до країн-членів Європейського Союзу та країн-членів Європейської Економічної Зони про необхідність медичної евакуації. Міністерство отримує пропозиції та підтверджує можливість евакуації. Також МОЗ використовує пропозиції та можливості партнерських клінік інших країн, які не є членами Євросоюзу, зокрема, США, Канади тощо. Надалі відбувається транспортування до координаційних закладів охорони здоров'я, підготовка до перетину кордону та сам перетин кордону, медична евакуація [5].

У питаннях транспортування спеціальними медичними літаками/залізничними вагонами/автомобілями МОЗ співпрацює з міністерствами охорони здоров'я країн ЄС та клініками, які підтвердили готовність прийняти на лікування українських громадян. Транспортування відбувається з хабів чи аеропортів у Польщі, Румунії, Словаччині. Відслідковування Моніторинг здійснюється МОЗ за сприяння міністерств охорони здоров'я країн-членів ЄС/ЄЗ, через платформу EWRS (Early Warning and Response System) відбувається повідомлення про рух пацієнтів в клініках країн ЄС, запит додаткової інформації про пацієнтів тощо [6].

У випадку якщо ви рятуєтесь від війни в Україні і приїжджаєте до Європейського Союзу, Ви знайдете ключову інформацію про свої права щодо перетину кордону в країні ЄС, про те, хто має право на тимчасовий захист та на звернення за міжнародним захистом, а також про права на поїздки всередині Європейського Союзу на сайті “Солідарність ЄС з Україною [7].

З першого дня повномасштабної війни, було впроваджено величезну підтримку ЄС до України. Разом з міжнародними партнерами було забезпечено належне транспортування та подальше лікування тих громадян, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ, до спеціалізованих клінік Європи. Завдяки медичній евакуації, що здійснювалась і здійснюється наразі за допомоги міжнародних партнерів, у межах співпраці МОЗ та Єврокомісії, за підтримки Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), уряду Польщі, та ін. наші постраждалі громадяни отримують належну медичну допомогу. Не дивлячись на багато перепон, українці мають доступ до багатьох інформаційних ресурсів завдяки яким безпечно виїжджають із небезпечних точок нашої країни та дізнаються нову інформацію щодо ситуації в Україні. Завдяки солідарності ЄС з Україною, ми маємо стабільну допомогу від багатьох країн для українських евакуйованих громадян, адже тільки завдяки глобальній підтримці суспільство буде в змозі існувати в воєнних подіях.

Список використаної літератури

1. Допомога ЄС Україні. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine_uk
2. Важлива інформація для біженців. Корисні посилання. URL: <https://kiyavia.com/articles/vazhлива-informaciya-dlya-bizhenciv-korisni-posilannya>
3. Які держави виплачують фінансову допомогу українцям. URL: <https://kiyavia.com/articles/vazhлива-informaciya-dlya-bizhenciv-korisni-posilannya>
4. Як здійснюється медична евакуація громадян України. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/jak-zdijsnyuvatimetsja-medichna-evakuacija-gromadjan-ukraini>
5. Як здійснюватиметься медична евакуація громадян України. URL: <https://pokrovsk.city/cards/207932/yak-zdijsnyuvatimetsya-medichna-evakuaciya-gromadyan-ukraini>
6. Лікування постраждалих через війну українців у Європі: як подати заявку до програми медичної евакуації. URL: <https://vchasnoua.com/donbass/73682-likuvannia-postrazhdalykh-cherez-viinu-ukrainsiv-u-yevropi-iak-podaty-zaiavku-do-prohramy-medychnoi-evakuatsii>
7. Солідарність ЄС з Україною. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/information-people-fleeing-war-ukraine_uk

Козинець Інна Іванівна,
доцент кафедри філософії та педагогіки
НТУ «Дніпровська політехніка»,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Казак Єлизавета Сергіївна,
студентка гр.081-20-1
НТУ «Дніпровська політехніка»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Сьогодні значна увага приділяється академічній доброчесності, нинішнє покоління намагається відповідально дотримуватися морально-етичних принципів у написанні наукових робіт, але законодавство має контролювати норми академічної етики та запобігати порушення академічної доброчесності.

Правовий режим академічної доброчесності визначається законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про повну загальну середню освіту»; нормативними актами Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, внутрішніми локальними документами закладів освіти.

Відповідно до частини 1 статті 42 Закону України «Про освіту» академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Варто зазначити, що наразі існує вільний доступ до наукових робіт, що полегшує використання та запозичення чужих поглядів та переконань, тому проінформоване та зацікавлене суспільство несе важливе значення щодо дотримання академічної доброчесності на практиці.

В європейських університетах академічна доброчесність виступає етичним фундаментом, на який спираються студенти, викладачі та адміністрація вищого закладу освіти [4]. Національним законодавством України, зокрема пунктом 8 частини 2 статті 16 Закону України «Про вищу освіту» зазначено, що система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає здійснення таких процедур і заходів: забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату [2]. Тобто на законодавчому рівні закріплюється, що всі учасники освітнього процесу мають дотримуватися академічної доброчесності.

Частина 4 статті 42 Закону України «Про освіту» закріплює види порушення академічної доброчесності, такі як: академічний плагіат -

оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; самоплагіат - оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів; фабрикація - вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях; фальсифікація - свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень; списування - виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання; обман - надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування; хабарництво - надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі; необ'єктивне оцінювання - свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти; надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання; вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання [1].

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає: посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації [1]. Не мала кількість опитувань проводиться серед студентів закладів вищої освіти щодо їх обізнаності в дотриманні норм академічної доброчесності, що показує зацікавленість адміністрації вищих закладів освіти в зміцненні засад академічної доброчесності. В університетах розроблений та затверджений

вченою радою Кодекс академічної доброчесності, який закріплює основні положення щодо академічної доброчесності. Даний документ знаходиться у відкритому доступі, учасники освітнього процесу можуть ознайомитися з ним у будь-який момент.

Не можливо не погодитися з думкою, що академічна доброчесність є моральним ядром академічної культури. Ось чому пояснення основних засад академічної доброчесності студентам та молодим науковцям в процесі навчальної, виховної та наукової діяльності стає одним із найбільш важливих завдань. Саме на молодь покладають великі надії щодо утвердження і поширення високих етичних і моральних ідеалів та належних стандартів доброчесності у процесі навчання та наукової діяльності [3].

Для заохочення студентів дотримуватися академічної доброчесності викладач має зацікавлювати студентів для виконання певного завдання та подавати власний приклад дотримання принципів академічної доброчесності. Завдання, що надає викладач, мають бути актуальними та нести креативний характер. У свою чергу ж, студент має виконувати завдання відповідально з додержанням принципів академічної доброчесності. Між сторонами має бути взаєморозуміння та чіткі знання щодо академічної доброчесності, адже підтримка та заохочення студентів буде закликати до відповідального ставлення дотримання академічної доброчесності.

Отже, виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновки, що на законодавчому рівні закріплюються основні засади академічної доброчесності, заклади вищої освіти спонукають учасників освітнього процесу додержуватися академічної доброчесності. Кожна особистість має дійти для себе висновку, що свідомий вибір додержання академічної доброчесності призведе до підвищення зростання унікальності робіт, відкритості учасників освітньо-наукового процесу, самовираження особистості як науковця та толерантності осіб, зацікавлених даною темою. Таким чином, спільна та згуртована робота зменшить кількість порушень академічної доброчесності.

Література

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Буркало Н. І., Марініна В. М. Значення академічної доброчесності в сучасному освітньо-науковому просторі. Академічна доброчесність: виклики сучасності. 2018. 162 с. С. 17-20.
4. Дана Сопова Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. Неперервна професійна освіта: теорія і практика № 3-4 (56-57), 2018. С. 52-55.

Коробська Анастасія Володимирівна
студентка кафедри економіки, бізнесу
та міжнародних відносин
Університету митної справи та фінансів
м. Дніпро

РІВНОПРАВ'Я ГЕНДЕРНОГО СТАНУ – ЗАПОРУКА ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Гендерні стереотипи – перше що приходить на думку, при згадці чоловічої та жіночої статі. Гендерна нерівність – дисбаланс між людською сутністю та соціумом, через природну приналежність до статі, що зумовлює суспільну, нав'язливу думку та примарне відношення до людини, як особистості.

Саме по собі поняття «gender» складно описати в певні рамки його визначення, так як його етимологія, як зазначає Б. Вольмер де Коль, визначає його як «рід», а його латинське походження від слова genus, generic охарактеризовується як вид, окрема сім'я чи навіть народ зі своєю ідентичністю.

Правова база гендерного рівноправ'я, у першу чергу, закладена в основі Конституції України, 2 частина третьої статті, якої прописує гарантію та забезпечення прав і свобод людини – як основний обов'язок держави. Більш конкретно, як зазначає О. Ф. Фрицький, рівноправність прописана у статті 21, де зазначається, що кожна людина є вільною та гідною у своїх правах, які відповідно є невідчужуваними та непорушними за статтею 22 Конституції України. При цьому, важлива увага звертається до статті 23, у якій говориться про те, що кожна людина має право на свій розвиток як особистості, за умови, що це не порушує права і свободи інших людей.

За часту, гендерна нерівність впливає в низку спірних моментів щодо жіночої ролі у суспільстві, серед яких найбільш поширеною диференціацією є:

1. Порівняно менша заробітна плата, за умови займання однієї і тієї ж посади;
2. За статистикою, жінки набагато частіше стають жертвами домашнього насилля;
3. Кар'єра жінки – обмежена, що за часту пов'язано із її особливою роллю – материнством;
4. Органи влади, у більшій кількості, складають саме чоловіки, аніж жінки;
5. Жіноча стать частіше піддається стереотипам щодо релігії, освіти, соціального статусу чи навіть наявності дітей та шлюбних відносин.

На цьому моменті, варто зазначити, що гендерній нерівності, також піддається і чоловіча стать, що робить поняття «гендер» дещо більшим, аніж просто врегулювання питань рівності за статевою ознакою. У першу чергу, рівність – це рівна платформа для життя кожному громадянину, у незалежності від його інтересів, віросповідання, соціальної ролі, а тим паче сексуальної

орієнтації, яку часто плутають, поверхнево вивчаючи гендерну роль, із основними причинами появи стереотипів.

Саме через те, що гендерна роль проявляється як поділ соціального, фізичного, психологічного та емоційного життя на «жіноче» та «чоловіче», людська роль сприймається через аспект викривлення соціальної думки, який увесь час диктує свої норми та правила, проникаючи у кожен ущелину людського життя.

Сьогодення українських реалій, особливо у світлі воєнної агресії, конче потребує не просто комплексного підходу до покращення стану жіноцтва на тлі україно-міжнародних відносин, а комбінованої стратегії впровадження та розвитку гендерної політики серед населення, із послідувачим створенням інституцій, які б відповідали гендерній політиці.

Відповідно, загальними та рівними для всіх, мають стати прогресивні рішення:

1. Рівність можливостей – законодавчо підкріплена основа для здійснення паралельного старту двома різними соціальними групами, що забезпечує однакові умови для їх руху;
2. Формальна рівність – юридично закріплена основа;
3. Рівність результату – планомірне викорінення історичних стереотипів, які роками спричиняють вимушено дискримінацію.

Тобто, для гармонізації гендерної політики, має бути встановленим баланс між де факто – реаліями сьогодення та де юре – нормотворчими актами, які відповідають дійсності сучасності та стають на захист прав та інтересів як жінок, так і чоловіків.

Висновок. Таким чином, можна констатувати факт необхідності для української держави розвитку гендерної політики, що стане визначним кроком для розширення спектру граней демократії у країні. Гендер – це не просто соціально-рольовий статус визначений суспільством чи нав'язаний оточенням, з огляду на статеву приналежність, у першу чергу, це особистість, яка має порівняно рівні, гарантовані та реалізовані права з усіма, у незалежності від її соціального стану чи інших ознак.

Література

1. *Онїщенко Н. М.* Сучасний гендерний екскурс: від теорії до Стамбульської конвенції *Scientific collection «Interconf»*. 2022. №121. С. 186-195.
2. *Магновський І. Й* Теоретико-правове осмислення гендерної рівності в національній юридичній думці сьогодення *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2022. №2(98). С. 69-77.
3. *Сухарева А. О.* Гендерні відносини: проблеми сучасності // Сучасний стан та перспективи розвитку системи запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі в умовах глобальних викликів сьогодення : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса: Одеський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 232-235.
4. *Боброва Ю. Ю.* Від гендерної теорії до практики: виклики сьогодення *Scientific collection «Interconf»*. 2022. №121. С. 176-179.

Крисенко Ілона Андріївна
Студентка 3 курсу,
ХНПУ імені Г. С. Сковороди

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

Одним із найважливішим чинником у незалежній, демократичній державі є принцип рівності - усвідомлення того, що всі люди мають бути рівними не зважаючи а її особливості, матеріальне становище тощо. І одним важливим чинником, що характеризує рівність людей є стать. Як ми знаємо з історії, що це уло найпроблемнішим питанням починаючи з найдавніших часів, а саме хто в сім'ї головний чоловік чи жінка. Права людини пройшли довгий і тривалий еволюційний процес, але наразі всі вони зафіксовано у нашій Конституції України. Сьогодні в більшості країн Європи є гендерна рівність і в Україні також, а ц свідчить про те, що українська держава і громадське суспільство вийшло на світовий рівень вирішення гендерних питань.

Гендер – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої і жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що, насамперед, визначається соціальними, політичними, економічними і культурними контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їхньої статі. [5]

Гендерне законодавство окрім Конституції України також складається з таких законодавчих актів, як Кодекс законів про працю України, Сімейний кодекс України, Цивільний кодекс України та Кримінальний кодекс України, закони України про освіту, пенсійне забезпечення, державну допомогу сім'ям з дітьми, охорону праці, Основи законодавства України про охорону здоров'я та інші.

У зв'язку з цим, Верховною Радою України 8 вересня 2005 року було прийнято Закон України „Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”. Вказаний закон був прийнятий на розвиток вказаних положень Конституції України. Законом визначаються основні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, вперше, запроваджується визначення таких термінів як „дискримінація за ознакою статі”, „сексуальні домагання”, „гендерна рівність” тощо. [4]

У 2005 році було створено проект, Указу Президента України „Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”. Вказаний Указ Президента України був виданий 26 липня 2005 року за № 1135. Із прийняттям вказаного Указу Президента України у центральних та місцевих органах виконавчої влади на заступників керівників цих органів було покладено повноваження виконання обов'язків щодо забезпечення рівних прав та

можливостей жінок і чоловіків на одного із своїх заступників. [6]

Кабінетом Міністрів України від 12 квітня 2006 р. за № 504 прийнято постанову „Про проведення гендерно-правової експертизи”.

Наказом Міністерства юстиції України від 12.05.2006 р. № 42/5 „Деякі питання проведення гендерно-правової експертизи” затверджено Інструкцію з проведення гендерно-правової експертизи та Висновок гендерно-правової експертизи акта законодавства.Ця Інструкція визначає механізм проведення гендерно-правової експертизи чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів з метою встановлення їх відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.Так, з 1 липня 2006 року Міністерством юстиції здійснюється гендерно-правова експертиза тих проектів нормативно-правових актів, предмет яких стосується прав і свобод людини. Гендерно-правова експертиза проектів нормативно-правових актів здійснюється з метою запобігання прийняттю в нових нормативно-правових актів дискримінаційних положень, що не відповідають принципу забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. [2]

Гендерно-правовій експертизі у 2007 році підлягають Закони України „Про відпустки”, „Про державну допомогу сім'ям з дітьми”, „Про зайнятість населення”, „Про імміграцію”, „Про вибори народних депутатів України”, „Про статус народного депутата”, „Про службу в органах місцевого самоврядування”, „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”, „Про військовий обов'язок і військову службу”, „Про статус гірських населених пунктів в Україні”. [2]

Також у Конституції України зазначено статті щодо : Забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у громадсько - політичній сфері, економічній, освітній. Основна мета цих законів є досягання рівності між чоловіками і жінками, які будуть унормуванні законодавством держави.

Сутність гендерної політики полягає у забезпеченні гендерної рівності у суспільстві: по - перше, надання однакових умов для самореалізації і набуття людиною соціального статусу відповідно до потреб, інтересів і таланту жінки і чоловіка. По - друге, гарантування прав і свобод жінок і чоловіків і рівних можливостей у користуванні цими правами й свободами. По - третє, забезпечення однакової можливості брати участь в розподілі соціальних й економічних ресурсів між жінками і чоловіками. По - четверте, справедливого ставлення до жінок і чоловіків та оцінювання результатів їхньої діяльності. Утворення однакових можливостей для жінок і чоловіків робити свій внесок у національний, політичний, соціальний, економічний і культурний розвиток.[4]

Отже, у даній статті я зазначила основні закони, що регулюють відносини між чоловіками і жінками на території нашої країни. Процес щодо розвитку гендерного законодавства триває, це не кінцевий результат нашого керівництва у цій сфері. Урядом та органами виконавчої влади здійснюються усі можливі заходи щодо забезпечення гендерної рівності в українському суспільстві. Україна - це демократична держава, тому чоловіки і жінки мають рівні права і можливості у суспільстві.

Список використаної літератури :

1. Верховна Рада. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон № 2866 від 8 вересня 2005 р. // Урядовий кур'єр. - 2005. – 19 жовт. – С.8
2. Кабінет Міністрів України. Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року: Постанова № 1834 від 27 грудня 2006 р. // Офіційний вісник України. – 2007. - № 1. – С.91.
3. Кабінет Міністрів України. Про проведення гендерно-правової експертизи: Постанова № 504 від 12 квітня 2006 р.// Офіційний вісник України. – 2006. - № 15. С.1113.
4. Конституція України. – К., 2006. – 62с.
5. Основи теорії гендеру: навч. посібник. – К.: «К.І.С.», 2004. – 481 с.
6. Президент України. Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Указ № 1135 від 26 липня 2005 р. // Урядовий кур'єр. – 2005. – 30 лип. – С.12

Лигун Анастасія Сергіївна,
студентка Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ.

Науковий керівник:

Мірошніченко Любов Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин і
соціально-гуманітарних дисциплін
Навчально-наукового інституту права та
інноваційної освіти

ОСВІТНІ ТРЕНДИ СУЧАСНОСТІ

Українські дослідники дійшли до висновку, що за якістю вища освіта відповідатиме світовим стандартам тільки за умови запровадження інноваційних інформаційно-комунікативних технологій та креативних методів здобуття знань. Р. Гуревич, М. Кадемія, М. Козяр зауважують, що ІКТ «сприяє розвитку мислення, пам'яті, уваги, спостережливості; формуванню професійно орієнтованих знань, умінь і навичок; розвитку комунікативних здібностей; формуванню умінь і навичок приймати оптимальні рішення або пропонувати варіанти їх розв'язку в надзвичайних ситуаціях; розвитку вміння здійснювати експериментально-дослідницьку діяльність; створенню умов для самооцінки, систематизації та узагальнення майбутнім кваліфікованим фахівцем одержаної інформації з метою професійного самовизначення, покращення якості

підготовки» [3, с. 24]

Останні десятиліття активно розвивається науково-технологічна сфера, що дає можливість навчатися будь-якій науці без обмежень. Нове покоління з раннього дитинства пристосоване до користування інтернет-ресурсами, що дає їм можливість вправно користуватися різними джерелами інформації, включаючи не тільки електронні книжки в онлайн-бібліотеках, а й курси з використанням ігрових елементів на різних освітніх платформах, захоплюючи навчальні лекції у відео- й аудіоформатах тощо. Сучасні науковці, зокрема у сфері педагогічних наук, активно розробляють нові методи ефективного навчання у рамках сучасного світу і складних, непередбачуваних умов, таких як пандемія і війна.

Пропонуємо до вашої уваги низку сучасних освітніх трендів, що покращують процес навчання і допомагають здобувачам освіти ефективніше запам'ятовувати нову інформацію.

Віртуальна реальність (VR) – це штучно створений всесвіт за допомогою технічного обладнання, який людина сприймає через сенсорні системи, такі як: зір, слух, іноді дотик. Щоб зануритися в ілюзорну дійсність, використовують спеціальний пристрій – VR-окуляри, які здатні до симуляції аудіовізуального тривимірного простору [2]. Люди, що цікавляться комп'ютерними іграми, напевно знають, що за допомогою цієї технології можливо буквально поринути у світ гри, немовби перетворитися на власне персонажа, а не простого спостерігача. Однак VR дає можливість не тільки розважитися, а й корисно провести час, навчаючись. Які переваги даної технології? У віртуальному просторі студент або учень має можливість деталізовано розглянути будь-який об'єкт або спостерігати за складним процесом або явищем, що, у свою чергу, дає змогу краще й якісніше опанувати тему заняття. Завдяки повному зануренню в ілюзію, людина не відволікається на зовнішні подразники, а отже, залишається сконцентрованою на опануванні нової інформації. Оскільки всі події, що відбуваються у віртуальному всесвіті є уявними, студенти, що навчаються на лікарів, хіміків та інші професії, потенційно пов'язані з ризиком, можуть взяти участь у проведенні складної операції або досліді з використанням небезпечних хімічних речовин, не завдавши жодної шкоди ні собі, ні оточенню.

На жаль, з розвитком технологій люди отримують не тільки безліч можливостей для самореалізації, а й проблеми, пов'язані з концентрацією уваги і деградацією пам'яті. Це стається через надмірну кількість нової інформації, яку наш мозок не в змозі опрацювати і відкласти у довгострокову пам'ять, через що страждає наша нейронна система, адже не утворюються міцні нейронні зв'язки. Отже, щоб втримати увагу учнів на певному занятті, педагоги використовують метод викладання матеріалу, який називається сторітелінг (англ. Storytelling). Суть даного методу полягає у креативній подачі нової інформації у вигляді захоплюючої історії з повноцінним сюжетом, яскравої візуалізації, які сприяють розвиткові уяви, емоційної, мотиваційної та когнітивної сфер освітян.

Штучний інтелект – це здатність механічних систем імітувати людську

когнітивну діяльність. Іншими словами, ШІ-пристрої вміють накопичувати інформацію, аналізувати отримані знання, застосовувати їх для вирішення певних питань, робити висновки, тобто повністю симулювати дії, що виконує мозок людини [1]. Штучний інтелект можна застосувати задля оптимізації навчального процесу, а саме: створення індивідуальних освітніх програм для кожного здобувача освіти в залежності від розумових здібностей, оцінювання рівня компетентності студентів, автоматичне заповнення журналів, корегування навчальних планів, інтерактивне навчання. Також, ШІ здатен допомогти викладачам ефективно використовувати свій робочий час, готуючи замість них презентації, заповнюючи офіційну документацію тощо.

Можемо зробити висновок, що методи навчання потребують корегування, адже з кожним роком з'являється все більше нових досягнень і розробок, які здатні не тільки полегшити процес навчання, а й зробити його більш ефективним і якісним. Нове покоління потребує більшої уваги до розвитку когнітивних здібностей, покращення психо-емоційного стану, продуктивного і результативного навчання.

Література

1. <https://aiconference.com.ua/uk/news/printsipi-raboti-iskusstvennogo-intellekta-i-perspektiva-ego-ispolzovaniya-92238>
2. https://ktc.ua/blog/vr_okulyari_yak_obrati_i_koristuvatisya_na_shho_zvernuti_uvagu_i_chi_ne_shkodat_voni_zoru.html
3. Гуревич, Р., Кадемія М. Ю., Козяр М. М. (2012). Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті. Львів, Україна: Сполом

Лобода Ганна Євгенівна

здобувач вищої освіти III курсу
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Козубай І.В.

старший викладач кафедри
міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ СИТУАЦІЙНОГО ПІДХОДУ З ТОЧКИ ЗОРУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Одним з найважливіших завдань англійської мови для конкретних цілей є завдання підготовки висококваліфікованих фахівців у різних сферах суспільного життя. Головною умовою вирішення цієї проблеми є завдання

забезпечити майбутніх фахівців необхідними навичками та вмінням професійного спілкування іноземними мовами з метою набуття професійного досвіду та досягнень для їх впровадження в Україні. Ця проблема в сучасному світі знайшла своє відображення в багатьох дослідженнях, а саме серії робіт науковців, котрі описали різні аспекти професійної комунікації іноземними мовами у вищих навчальних закладах.

Слід зазначити, що одним з найважливіших принципів в сучасному навчанні іноземних мов є принцип ситуаційного чинника, який необхідно враховувати на етапі засвоєння матеріалу. Результатом ситуаційного підходу є діалоги, складені студентами відтворення їх в реальному житті. Навчання ситуаційному підходу передбачає використання різних мовних структур в певних ситуаціях. Цей метод призначений для розвитку автоматичних мовних навичок або практики, пов'язаної з використанням певного мовного шаблону, та використанню мовних форм в комунікативному акті та ситуаційної обумовленості, тобто мовні шаблони [1]. Ситуаційне навчання стимулює усне мовлення і розвиває навички діалогового мовлення.

Головною складовою успішного вивчення іноземної мови є вміння шукати різноманітні джерела інформації, збирати, аналізувати та структурувати її, що актуалізує аналітичні здібності. Саме це є основою роботи над груповими проектами, які вимагають взаємної комунікації, розвивають творчі здібності та формують нестандартне мислення.

Особливо підкреслимо, що сучасне інноваційне викладання іноземної мови потребує застосування мультимедійних технологій, роботи з комп'ютерами, пошуку інформації з використанням електронних баз даних та знань, проектної роботи та інтерактивних завдань студентам. Крім того, інтерактивне навчання із застосуванням різноманітних мультимедійних засобів демонструє вищий рівень інтерактивності навчального процесу та можливість індивідуально налаштувати швидкість засвоєння нового граматичного і лексичного матеріалу [3]. Цей метод ефективно реалізує принцип наочності через демонстрацію графічного та відеоматеріалу. Також інтерактивне навчання містить в собі елементи співпраці між студентами та підвищує відповідальність кожного студента за виконання завдання, що формує ефективне спілкування та їх взаємну співпрацю.

Перш ніж представити будь-яку навчальну ситуацію, викладач повинен організувати презентацію навчального матеріалу, необхідного для цієї роботи. Попередня підготовка теми програми є однією з умов реалізації проблемної ситуації. Навчальні завдання вибираються з урахуванням освітніх цілей викладання та індивідуальних особливостей учнів. До цих специфічних особливостей ми відносимо вікові особливості студентів, що обумовлюють підвищену психофізіологічну активність та їх нездатність зосередитися на складних завданнях; життєвий досвід; сфера інтересів і в якійсь мірі небажання студентів вивчати предмет як непрофільний. Для створення таких ситуацій на заняттях пропонуються усні описи мовних ситуацій, ілюстрації, драматизація готових текстів, використання ситуації з реальних життєвих умов. Необхідно пам'ятати, що перш ніж приступити до опису ситуації, студенти повинні мати

готові мовні шаблони для цієї ситуації і вже розвинути автоматизовані навички для швидкого вибору цих мовних навичок.

Досвід викладачів іноземних мов довів, що найбільш ефективними методами професійного засвоєння іноземного матеріалу є використання ситуацій, що імітують реальні. Тобто вони займають досить значне місце в короткостроковій системі підготовки майбутніх фахівців.

З метою потрібного розкриття здібностей студента сучасний викладач іноземної мови має враховувати наступні елементи підвищення якості викладання:

- організацію та забезпечення особисто-орієнтованого підходу до студента, що краще всього реалізується через його самостійну роботу;
- постійне стимулювання активності студента на заняттях через створення атмосфери успішності та підвищення самооцінки;
- конкретизація цілей і завдань на занятті з подальшим аналізом отриманих результатів;
- створення атмосфери конкурентоспроможності, використовуючи завдання на випередження під час засвоєння матеріалу.

Завдяки повсякденному використанню таких умовних ситуацій досліджуваний матеріал легко засвоюється студентами навіть зі слабкими лінгвістичними здібностями, а також студентами, які бояться говорити іноземною мовою. Створюються типові умовироботи, які з одного боку значно знижують невпевненість в собі і уповільнюють реакцію на ситуацію, а з іншого боку, забезпечують дуже стійкий зв'язок між мовним матеріалом іноземною мовою та ситуацією. Використання таких ситуацій в процесі навчання припускають деяке оновлення певного фрагмента реальної ситуації. Головна умова роботи полягає в тому, що жоден мовний діалог не повинен порушувати реальність створеного моменту.

Таким чином, фіксований мовний шаблон залишається стабільним протягом тривалого періоду часу. Фахівці не тільки використовують певні мовні конструкції, а й порівнюють їх з уже існуючими термінами для їх уживання [2]. Це сприяє подоланню труднощів різкого переходу від умов навчання до реальних комунікативних ситуацій завдяки формуванню стійких асоціативних зв'язків студентами. Навчальні мовні ситуації дають можливість переформатувати вже існуючі способи навчання іноземних мов з метою їх активізації, вони стимулюють студентів до мислення. Ці ситуаційні завдання готують учнів і дозволяють легко почати спілкування в реальних життєвих ситуаціях.

Література

1. Гураль О.І. Інноваційні методи викладання іноземної мови. Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, 12 квітня 2018 р. Київ: НТУ КПІ, 2018. С.45-48.

2. Новітні методи викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах: Матер. наук.-практ. конф. (15 квітня 2004 р.). Х.: Вид-во НФаУ, 2004. 148 с.

3. Kozubai I.V., Shemet U. R.
NewParadigmsofContemporaryLearningProcess. ScienceandPractice:
ImplementationtoModernSociety: Proceedingsofthe 4th
InternationalScientificandPracticalConference (May 6-8, 2020). Manchester,
GreatBritain: PealPressLtd., 2020. 248-250 pp.

Максимов Олексій Максимович

здобувач вищої освіти III курсу
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Козубай І.В.

старший викладач
кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Сучасна молодь належить до покоління '*digital natives*', для якого природним є використання різноманітних засобів інформаційних технологій у повсякденному житті. Тому використання сучасних інформаційних технологій саме при вивченні іноземної мови – надзвичайно актуальне і водночас проблематичне питання. Метою інноваційних технологій є формування особи майбутнього фахівця, здатного самостійно будувати свою навчально-пізнавальну діяльність. У свою чергу, використання інформаційно-комунікаційних технологій сприяє досягненню основної цілі модернізації освіти, тобто поліпшення якості навчання, а також збільшення доступності освіти і забезпечення розвитку особистості. У результаті, сформується інноваційне покоління, яке буде здатне швидше і ефективніше освоювати систему знань, а так само розширювати, оновлювати і, повною мірою, використати її в практичній діяльності.

В методиці викладання іноземних мов ця проблема розробляється ще з початку 80-х років ХХ століття. Сьогодні використання інформаційних технологій – одна з умов успішного вивчення іноземної мови. Тому викладачі іноземної мови повинні, окрім ґрунтовної фахової підготовки, володіння сучасною комунікативною методикою, використовувати інформаційні

технології на усіх етапах навчання – це вимога сучасності. Можливість здійснювати комунікацію є основною метою вивчення іноземної мови. Однак для успішного опанування іноземної мови необхідне відповідне мовне середовище, бо середовище рідної мови перетворює її на штучний засіб спілкування [1]. Тому для забезпечення природної потреби використання іноземної мови та підвищення мотивації до її вивчення бажано використовувати інформаційно-комунікаційні технології, які на сучасному етапі є найефективнішим засобом урізноманітнення процесу навчання.

Процес інформатизації освіти актуалізує розробку підходів до використання потенціалу нових технологій для розвитку особистості студента, підвищення рівня його креативності, вирішення учбових і практичних завдань. За останній період в Україні з'явилося ряд наукових досліджень, присвячених даній проблемі. Педагогічні і теоретичні аспекти використання ІТ у навчальному процесі досліджені у працях Б. Б. Беседіна, Ю. В. Горошка, Ю. О. Жука, В. І. Загвязінського, В. М. Монахова, С. А. Ракова, Ю. С. Райського та інших. Питання упровадження ІТ в освітній процес навчальних закладів знайшло своє відображення у працях Н. Апатової, В. Бикова, М. Кадемії, В. Науменко. Не зважаючи на те, що питання використання інноваційних технологій у навчально-виховному процесі вивчається з різних аспектів, проблема застосування інноваційних технологій у навчанні іноземних мов потребує більш детального опрацювання у контексті сучасних освітніх тенденцій [2].

Особливої актуальності у сучасній науковій літературі останнім часом набув термін «інноваційна педагогічна технологія», що означає цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів, педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів [3].

На думку Сисоєвої С. О., використання інноваційних педагогічних технологій в освіті має забезпечувати особистісний і професійний розвиток особистості, її професійну та соціальну мобільність, конкурентоспроможність на ринку праці, адаптаційну гнучкість [4]. У своїх дослідженнях Мазоха Д. С. та Опанасенко Н. І. зазначають, що педагогічна професія вимагає особливої чутливості до постійно обновлюваних тенденцій суспільного буття, здатності до адекватного сприйняття потреб суспільства і відповідної корекції навчально-виховної діяльності [5].

Надзвичайно важливим напрямом модернізації освіти є її інформатизація, адже саме інформаційні технології, за висловом Зязюна І.І., «забезпечують учням і студентам вільний доступ до різноманітної інформації, набуття навичок вирішення різноманітних проблем на основі їх всебічного дослідження і аналізу, здобуття певних знань в різноманітних галузях» [6].

Однією з інноваційних технологій, що застосовується у навчанні іноземних мов, є інтерактивне навчання, вид навчально-пізнавальної діяльності, який реалізується у формі діалогу, з неперервним коригуванням змісту навчання за результатами аналізу діяльності суб'єкту навчання. Метою

застосування інтерактивних методів у навчанні іноземних мов є створення таких умов, у яких суб'єкти навчання взаємодіють між собою. Форми роботи за цією технологією включають індивідуальну, парну, групову роботу. Серед парних і групових форм роботи найбільш відомі: внутрішні (зовнішні) кола (*inside/outside circles*); мозковий шторм (*brainstorm*); читання зигзагом (*jigsaw reading*); обмін думками (*think-pair share*); парні інтерв'ю (*pair-interviews*), метод кейс-стаді (*case study*) [2].

З метою вивчення іноземних мов може використовуватись як вільне спілкування в Інтернеті, так і спеціально організоване спілкування в режимі електронної пошти, електронної конференції та дошки об'яв. Це створює унікальну автентичну ситуацію діалогічного мовлення. Інтернет є дуже багатим джерелом потенційних навчальних ресурсів. Сьогодні розробляється методика вивчення іноземних мов з використанням ресурсів Інтернету. Існують прихильники ідеї вивчення іноземної мови лише за допомогою зазначеної мережі, без традиційної роботи з підручником. Проте більшість викладачів надають перевагу використанню Інтернету паралельно з традиційними засобами навчання, інтегруючи його в навчальний процес [7].

Застосування нових інформаційних технологій дає змогу створити відкрите навчальне середовище, але для цього потрібна інша система управління освітою, її наукове і ресурсне забезпечення. Для викладання іноземної мови застосування інформаційно-комунікаційних технологій – це багатоцільове вирішення проблеми заняття: вдосконалення навчального процесу, надання можливості дати більший обсяг інформації, розвиток активності студентів, індивідуалізація та диференціація навчання; урізноманітнення форм роботи, підвищення зацікавленості студентів предметами, темами, що вивчаються; розвиток самостійності та логічності мислення; контроль знань, умінь і навичок.

Література

1. Мороз І. М. Використання мультимедійних технологій у вивченні іноземної мови. Англійська мова та література. 2013. №24. С. 14-18.
2. Годованець Н. І. Використання сучасних інформаційних технологій при вивченні іноземної мови. Науковий вісник Ужгородського національного університету.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К.: Академвидав, 2004. С. 338-339.
4. Сисоєва С. О. Творчий розвиток особистості в процесі неперервної професійної освіти / С. О. Сисоєва // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: зб. наук.пр. // За ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. Ч. 1. К, 2001. С. 45-53.
5. Мазоха Д. С. Педагогіка. К.: Центр початкової літератури, 2005. 232 с.
6. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: [уклад. М.Ф.Степко, Я.Я. Болюбаш, К.М. Лемківський, Ю.В.Сухарніков; відп. ред. М.Ф.Степко]. К., 2004. С.6-7.
7. Хутірський А.В. Технологія евристичного навчання / А.В.Хутірський // Нові технології. 1998. № 4. С.15-19.

Малько Б. О.,

здобувачка вищої освіти 2 курсу,
група ЦГЮ-211

Науковий керівник:

Пузирна Н. С.,

к.ю.н., доцент,

*Національний університет «Чернігівська
політехніка» (м. Чернігів, Україна)*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЖЕРТВ ВІЙНИ

Міжнародне гуманітарне право – це право війни, що полягає у встановленні правил ведення воєнних дій, захисті основоположних прав їх учасників та звичайних жертв збройних конфліктів. Останні потребують особливої уваги, оскільки існує багато прикладів воєнних злочинів проти цивільного населення, військовополонених тощо. Жертви війни потребують міжнародно-правового захисту.

Метою є аналіз міжнародно-правових норм, щодо захисту жертв війни. Дослідженням вище зазначеної теми займались О. В. Сенаторова, М. В. Буроменський, В. М. Репецький та інші вчені. Норми, щодо захисту жертв війни містяться в чотирьох Женевських конвенціях 1949 р. (далі – ЖК) та двох Додаткових протоках 1977 р.

В сучасному розумінні до жертв війни (підзахисних осіб) відносять: 1) поранених, хворих і потерпілих від корабельної аварії, які перестали брати участь чи не брали участі у військових діях; 2) військовополонених; 3) цивільних осіб, які через конфлікт чи окупацію перебувають під владою сторони, громадянство якої вони не мають тощо; 4) медичний та релігійний персонал; 5) парламентарі; 6) персонал цивільної оборони; 7) персонал, призначений для захисту культурних цінностей [1, с. 84].

Перша категорія осіб підлягає особливому правовому захисту. Відповідно до ст. 10 I Додаткового протоколу всі поранені, хворі та особи, які потерпіли корабельну аварію, незалежно від їх приналежності до сторони, користуються повагою та захистом. В усіх випадках до них ставляться гуманно, а також надають необхідну медичну допомогу та догляд у максимальному обсязі та в найкоротші терміни. Між ними немає ніякої різниці, крім медичних причин [2].

Відповідно до ст. 4 Женевської Конвенції про поводження з військовополоненими - ними вважаються захоплені противником: особовий склад збройних сил, ополчення і добровольчі загони, що входять до складу збройних сил; особовий склад партизанських загонів; військові кореспонденти, постачальники, інші особи, підпорядковані збройним силам; члени екіпажів торговельного флоту та цивільної авіації; озброєне населення неокупованої території за умови, що воно носить зброю та дотримується законів і звичаїв війни.

Військовополонені в усіх випадках мають право на повагу до їх

особистості та честі. До жінок слід ставитися з належною повагою до їхньої статі та бути рівними з чоловіками за будь-яких обставин (стаття 14).

Держава, яка тримає під вартою, зобов'язана безоплатно утримувати військовополонених, а також надавати їм безоплатну медичну допомогу відповідно до стану їх здоров'я (ст. 15).

До військовополонених не можуть застосовуватися фізичні чи моральні тортури чи інші форми примусу з метою отримання будь-якої інформації (ст. 17) [3].

Отже, держава, яка тримає в полоні, несе відповідальність за утримання військовополонених. Будь-які фізичні чи психічні тортури щодо них заборонені. Режим має ґрунтуватися на принципі гуманності. Основні права військовополонених повинні бути гарантовані державою, яка їх утримує в полоні.

Цивільні особи - особи, які не належать до жодної категорії учасників збройних конфліктів і не беруть безпосередньої участі у бойових діях. Правовий захист цивільного населення здійснюється як у міжнародних, так і неміжнародних конфліктах [4, с. 305].

Аналізуючи Конвенцію про захист цивільного населення під час війни, слід звернути увагу на низку положень, які стосуються захисту осіб із зазначених вище категорій. Забороняється будь-яке фізичне насильство, вбивство, приниження людської гідності та покарання без ухвали суду (ст. 3). Поранені та хворі, інваліди та вагітні жінки користуються особливим захистом і особливою повагою (ст. 16). Держави зобов'язані забезпечити, щоб діти віком до 15 років, які осиротіли або були розлучені зі своїми сім'ями внаслідок війни, не залишалися на самоті, щоб про них не піклувалися чи не переховували будь-яким способом, щоб полегшити їхній стан (ст. 23). Жінки, зокрема, потребують особливого захисту від будь-якого порушення їхньої честі, особливо від зґвалтування, примусової проституції чи будь-якої іншої форми порушення їх моралі (ст. 27). Забороняється примусове, індивідуальне чи масове переміщення, чи депортація осіб, які перебувають під захистом, з окупованої території на територію держави-окупанта або на територію будь-якої іншої держави, незалежно від того, окупована вона чи ні, незалежно від мотивів (ст. 49) [5].

Отже, цивільне населення незалежно від того перебуває вона на окупованій території чи ні, захищається міжнародним гуманітарним правом. Під особливим правовим захистом перебувають жінки, зокрема вагітні, діти, хворі та поранені, особи з інвалідністю. Порушення норм міжнародного гуманітарного права має наслідком притягнення винної держави до відповідальності. Військовополонені мають свої права та обов'язки щодо держави яка тримає їх у полоні. Остання своєю чергою зобов'язана дотримуватися норм міжнародного гуманітарного права. Забороняється піддавати військовополонених фізичному каліченню, науковим і медичним дослідженням. Військовополонені забезпечуються приміщенням, харчуванням, одягом, медичною допомогою. До них має бути забезпечений доступ медичного та духовного персоналу, якщо це можливо за певних обставин.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що виникає необхідність у створенні більш ефективних механізмів захисту жертв війни, оскільки захист жертв війни повинен забезпечуватися міжнародною спільнотою задля забезпечення миру та безпеки осіб. На жаль деякі міжнародні організації, що зобов'язані надавати гуманітарну допомогу підзахисним особам не виконують своїх обов'язків, оскільки більшість зобов'язань які встановлені Женевською Конвенцією та Додатковими протоколами покладаються на сторони конфлікту. Останні в свою чергу можуть порушувати права військовополонених, цивільного населення або навіть вчиняти воєнні злочини керуючись військовою необхідністю, національною безпекою, тощо.

Список використаних джерел

1. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти: навч. посібник. Київ: Видавництво «ФОРМ Голембовська О.О.», 2018. 208 с.
2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 24.10.22).
3. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_153 (дата звернення: 24.10.22).
4. Міжнародне право: навч. посібник / За ред. М. В. Буроменського. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 336 с.
5. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_154 (дата звернення: 24.10.22).

Мамченко Дмитро Вадимович
Здобувач вищої освіти 2 курсу
Факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ.
Науковий керівник:
Цуркаленко Дмитро Петрович
Старший викладач кафедри
Адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
підполковник поліції

ОСНОВНІ ФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Насамперед слід зазначити, що, враховуючи сучасний стрімкий розвиток законодавства, а також трансформаційні процеси всередині Нацполіції України, тема адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України,

зокрема, питання основних форм такої діяльності, набуває актуальності.

Відтак, правові форми здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності визначаються її прямим цільовим призначенням, яке визначається нормативно-правовими актами.

Необхідно звернутися до поняття «форма адміністративної діяльності». Термін «форма» означає зовнішній вигляд, будь-який зовнішній вияв певного змісту [1, с.140]. Якщо функції діяльності розкривають основні напрямки цілеспрямованого впливу суб'єктів на об'єкти, то форми діяльності - це способи здійснення такого цілеспрямованого впливу, тобто форми діяльності показують, як практично здійснюється діяльність.

Будь-яка державно-управлінська владна діяльність має своє зовнішнє вираження, яке знаходить свій прояв у відповідних формах такої діяльності. Звичайно, адміністративно-юрисдикційна діяльність Нацполіції України в цьому випадку не є винятком. Відповідно, форми адміністративно-юрисдикційної діяльності Нацполіції України досить різноманітні, що зумовлено необхідністю створення належних умов для здійснення органами та підрозділами Нацполіції України наданих їм повноважень щодо вирішення адміністративних спорів.

Форма безпосередньо пов'язана із зовнішньою стороною будь-якої діяльності і реалізується шляхом використання арсеналу різноманітних прийомів і методів. Саме форма дозволяє отримати уявлення про зміст діяльності для виконання покладених на неї завдань і функцій.

Основними формами адміністративно-юрисдикційної діяльності Нацполіції України є:

- 1) вчинення процесуальних юрисдикційних дій;
- 2) прийняття правових актів адміністративної юрисдикції.

Вчинення уповноваженими суб'єктами процесуальних юрисдикційних дій має здійснюватися відповідно до регламентованих нормами адміністративного права процесуальних форм та в установленому порядку. У рамках цієї форми адміністративної ризик-орієнтованої діяльності можна виділити декілька видів адміністративних проваджень, відмінність яких полягає в їх цільовому призначенні, суб'єктах і порядку здійснення, процесуальному оформленні.

Логічним результатом вчинення процесуальних юрисдикційних дій, спрямованих на розгляд справ про адміністративні правопорушення, є прийняття правових актів адміністративної юрисдикції.

При прийнятті правових актів адміністративної юрисдикції рішення приймається за допомогою правового акта, якому передують розгляд і вирішення конкретної юридичної справи.

За результатами розгляду та вирішення справи приймається постанова органу адміністративної юрисдикції (у нашому випадку постанова по справі про адміністративне правопорушення), яка має ознаки актів публічної адміністрації.

Така постанова є підзаконним адміністративним актом застосування закону в конкретній справі про адміністративне правопорушення, прийнятим з метою впорядкування поведінки суб'єктів у сфері забезпечення громадського

порядку і безпеки. Постанова у справі про адміністративне правопорушення має правоохоронний характер, а її прийняття є результатом правозастосовчої діяльності.

Також серед науковців існує думка, що формами адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України є:

- загальна (повна) форма;
- скорочена (прискорена) форма;
- ускладнена (розширена) форма;
- Провадження в органах другої інстанції (наприклад, посадовою особою вищого рангу (посади) порівняно з працівником, який спочатку розглядав матеріали адміністративної справи) [2].

Отож, під формою адміністративної діяльності Нацполіції України розуміються однорідні за своїм характером правовою природою групи адміністративних дій, за допомогою яких вони забезпечують публічний порядок, безпеку і ведуть боротьбу зі злочинністю. При цьому, в юридичній літературі наявні різні підходи до класифікації форм адміністративної діяльності органів поліції.

Так, розрізняють правотворчу (правоустановчу) та правозастосовчу адміністративну діяльність. Остання, у свою чергу, поділяється на регулятивну та правоохоронну; передбачає проведення організаційних заходів, здійснення матеріально-технічних дій, операцій. Поряд з цим запропоновано класифікацію форм адміністративної діяльності на дві основні групи: правові та неправові (організаційні). Правові форми пов'язані із встановленням і застосуванням норм права.

До правових форм діяльності поліції належать: видання актів; укладення договорів; здійснення інших юридично значущих дій. Неправові форми управлінської діяльності не пов'язані з реалізацією розпорядчих повноважень і не спричиняють встановлення правових норм або виникнення, зміну чи припинення правовідносин проведення суспільно-організаційно-технічних заходів.

Список джерел:

1. Безпалова О. Загальна характеристика адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. Вісник Пенітенціарної асоціації України. 2020. № 3. С. 139-147.

2. Горбунова О.Ю. Адміністративно-юрисдикційна діяльність національної поліції України. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія «Юридичні науки». 2017. № 1.

Мірошніченко Любов Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ;
Наумик Антон Сергійович,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кафедри психології та педагогіки
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти

ІСТОРИЧНІ ЗДОБУТКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Українська революція 1917–1921 років розпочалася в умовах революційних потрясінь, які охопили Російську імперію у березні 1917-го. Ключовим її рушієм був український народ і його політична еліта, що еволюціонувала від ідей політичної автономії та федерації до усвідомлення власної державної незалежності.

Революція була явищем загальноукраїнським. У всіх регіонах розвивався національний рух, створювалися та діяли українські органи влади, політичні партії та громадські інституції, відроджувалася культура.

Цікаво, що термін “Українська революція” був уведений в обіг самими учасниками подій. Це визначення є в працях Михайла Грушевського, Володимира Винниченка, Симона Петлюри, Дмитра Дорошенка та інших діячів доби. Радянська історіографія старанно викорінювала цю дефініцію та поширювала свої поняття – “Велика Жовтнева соціалістична революція” та “Громадянська війна”. Усе, що не вписувалося в рамки “генеральної лінії партії”, подавалося як “контрреволюційне” та “буржуазне”. Проте, тим часом українські історики в діаспорі досліджували Українську революцію 1917–1921 років. Їх роботу продовжили вітчизняні науковці в незалежній Україні.

Варто згадати про цінний вклад у розвиток української держави видатного діяча П. Скоропадського.

Павло Петрович Скоропадський був громадським та політичним діячем. Як офіцер Російської імперії він брав участь у російсько-японській та I Світовій війнах, а згодом став засновником Української Держави. Тож розглянемо діяльність великого гетьмана докладніше.

29 квітня 1918 року Павло Скоропадський став гетьманом України на Всеукраїнському хліборобському з’їзді. Близько 8 тисяч осіб проголосували за те, щоб почесний отаман Вільного козацтва став гетьманом нового утворення – Української держави.

Приход гетьмана до влади став не революцією, а переворотом. Адже він відбувся майже безкровно за винятком декількох офіцерів із дружини Скоропадського.

Причини безкровного переходу влади від Центральної Ради до влади гетьмана.

1. Помилки представників Центральної Ради, що похитнули її авторитет:

- невизначеність у політичній спрямованості;
- байдужість до вирішення важливих соціальних та релігійних проблем;
- невиправданість компромісів;
- ігнорування інтересів заможних громадян;
- відсутність усвідомлення щодо творення армії.

2. Павла Скоропадського підтримувала величезна німецько-австрійська армія, адже Центральна Рада не виконувала своїх зобов'язань в результаті Брест-Литовського мирного договору.

3. Економічний занепад країни після Світової війни, боротьби Тимчасового уряду та Центральної Ради, а також внаслідок війни з більшовиками. Все це спричинило анархію, безробіття, економічну кризу та навіть голод.

4. Непорозуміння всередині самої Центральної Ради, що призвели до розпаду важливих політичних партій – Української соціал-демократичної робітничої партії та партії Українських соціал-революціонерів. На цьому фоні стався розквіт Української демократично-хліборобської партії – опори Павла Скоропадського.

Гетьманський переворот стався з метою зупинення суспільної катастрофи та радикальних ідей, що спричинені діями недалевидної політики Центральної Ради. Народ бажав державу, в якій є місце спокою, законності та творчій праці.

Праві сили, що підтримували переворот гетьмана Скоропадського:

- заможні громадяни – володарі приватної власності;
- вільні козаки;
- імперські сили проросійського спрямування з ідеєю «єдиної та невідомої Російської імперії»;
- старі чиновники, які прагнули стабільності.

Отже, Центральна Рада робила «ставку» на ліві робітничі сили, а гетьман – на праві сили – тобто буржуазію.

29 квітня 1918 року був затверджений «Закон про тимчасовий державний устрій», що спирався на «Грамоту до всього українського народу» – ідеологічну платформу Павла Скоропадського. Головним принципом нового державного устрою стали наступні функціональні повноваження гетьмана:

- призначення отамана або голови Ради Міністрів;
- затвердження складу уряду або навіть його скасування;
- повноваження найвищої посадової особи та воєначальника в зовнішньополітичній діяльності;
- повноваження призначення надзвичайного стану в країні або амністії.

Здобувши владу, гетьман Павло Скоропадський скористався нетривалим мирним періодом для зміцнення основ української державності. В період

Гетьманату була розбудована дієва регіональна адміністрація. Вона контролювала найбільшу за весь час Української революції в територію, а також вела перемовини про входження до складу Української Держави Криму та Кубані. Українська Держава була визнана 30 країнами.

Отже, за час правління гетьмана в Україні було відкрито Кам'янець-Подільський університет, засновано Академію наук, закладено основи Української автокефальної православної церкви, здійснено інші важливі починання. Амбітна військова реформа не була завершена через несприятливу зовнішню та внутрішньополітичну ситуацію. Здобутками державотворення періоду Гетьманату скористалася відновлена УНР.

Література:

1. Лук'янюк Володимир // Українська держава Павла Скоропадського https://www.jnsm.com.ua/a/volodymyr_lukyanyuk/
2. Український інститут національної пам'яті // Українська революція 1917-1921 років <https://uinp.gov.ua/aktualni-temy/ukrayinska-revolyuciya-1917-1921-rokiv>

Мірошніченко Любов Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ,

Корх Анна Олександрівна,
здобувачка вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кафедри психології та педагогіки
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти

СУЧАСНІСТЬ: ДЕРЖАВА ТА СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ

Українська держава зараз проживає не найкращі часи, тому ця тема є найбільш актуальною в сучасному суспільстві. Декому може здатися, що війна почалася 24 лютого 2022 року, але це зовсім не так. На нашу думку, Україна веде війну з Росією упродовж багатьох років, відповідно до історії. У кожного з народів своя війна – це змушує задуматися про те, на що не звертали уваги: українці є очевидцями тих подій, які будуть детально описувати в підручниках з історії України.

Початок воєнних дій припали на 2014 рік. Ця війна принесла багато проблем українському суспільству, адже країна була зовсім не готова до таких подій. Альона Луньова, *менеджерка з адвокатури Центру прав людини ZMINA,*

у своїй статті зазначила: «І перше, що я хочу відзначити, – активність і ступінь залучення громадянського суспільства у діяльність, пов'язану із подоланням наслідків війни, прямо залежить від того, в якому стані знаходиться держава, чи може вона виконувати свої функції, чи була готова до війни і чи мала відповідні відпрацьовані алгоритми реагування на кризи, викликані її наслідками» [1]. І справді, до такого підготуватися повністю, напевно, неможливо. Але країна почала робити все, що в її силах, починаючи від евакуації мирного населення з місця проведення бойових дій, до купівлі форми для військових.

Найпершим наслідком війни спостерігається активне внутрішнє переміщення населення. У цей час було дуже помітно прояв української національної єдності, яка проявлялася в готовності наших земляків допомагати один одному, наприклад, вирішення питань евакуації, розміщення біженців, надання їм гуманітарної допомоги. Також почали розвиватися волонтерські угруповання, благодійні фонди, які згодом перетворилися на великі і могутні громадські організації.

На рівні держави зазвано нищівного удару в економіці: «Під час війни держава стає головною дійовою особою в економічній площині. Тимчасово потрібно перейти до практично ручного управління економікою, коли держава вирішує, що саме є пріоритетом і на що має йти держпідтримка. У цьому контексті особливо важливу роль має зайняти НБУ та державні банки, які мають стати основою для кредитування переходу держави на воєнні рейки. Головне завдання України зараз – інтенсифікувати економічні процеси на територіях, де не ведуться бойові дії» [2]. Ми маємо намір перемогти у цій війні, тому не можна зупиняти економіку, варто залучити до роботи максимальну кількість працездатного населення.

«Війна проти зовнішнього агресора — це завжди боротьба за політичну і економічну незалежність країни. Бачимо перед собою тільки нашу перемогу, але зважаючи на невизначеність тривалості війни в Україні, відновлення роботи національного бізнесу є запорукою економічної стійкості держави та її спроможності ефективно протистояти агресору, – зазначав Богдан Данилишин у статті «Як держава може підтримати бізнес в умовах війни»» [2].

Війна стає випробуванням, таким собі тестом, на згуртованість суспільства, забезпеченість ресурсами, але варто акцентувати увагу й на таких процесах: «Це і прояви інституційного безладу, і падіння виробництва, і чорний ринок, і мародерство, прояви ворожнечі до російської культури. І ці процеси також потребують нашої ретельної уваги, бо вони впливають на соціальні відносини. Змінюються мережі взаємодії, соціальні практики, змінюються уявлення про себе та суспільство» [3].

Щодо суспільних проблем, то не можна оминати тему психоемоційного стану населення. Війна наносить жахливі травми громадянам, що дуже згубно впливає на здоров'я: «Результати досліджень науковців із медичної школи в Єрусалим свідчать, що під час війни реакція психіки людини буває різною: від помірною і тимчасового стресу, до важких психічних травм, які мають негативні наслідки для здоров'я, включаючи депресію, зловживання психотропними

речовинами і постравматичний стресовий розлад (ПТСР). Ба більше, дослідження проведене науковцями із США доводить, що травматичні події війни можуть мати довгостроковий вплив на здоров'я та благополуччя» [4].

На нашу думку, найголовніше завдання населення – це зберігати спокій та дбайливо слідкувати за своїм здоров'ям. А якщо помітили щось дивне в своєму стані, негайно варто звертатися до фахівців, адже суспільне благополуччя нації, всього народу – невід'ємна складова успішної і процвітаючої держави.

Ще однією з важливих проблем є демографічна криза, яка може початися після війни, адже вона вже дає свої прояви. Як говорила *Ольга Куценко, докторка соціологічних наук*: «Ми увійшли в стан війни, перебуваючи у зтяжній демографічній кризі. Точніше, саме перед війною тренд призупинився. Що ми матимемо після війни? Найгірший сценарій, якщо ми втратимо за рахунок зовнішньої міграції до 5 млн. українців. Але, можливо, Україна зможе притягувати назад людей перспективами розвитку» [3].

Як відомо, до війни наше суспільство було з низьким показником народжуваності та смертності. Так історично склалося, що переважно частина населення, були чоловіки, жінок було менше. А зараз, через війну може утворитися значний гендерний дисбаланс. Кількість чоловіків може бути настільки малою, що не буде вистачати ні для відбудови країни, ні для створення сім'ї. Що ще може нас чекати? *Ольга Куценко додала*: «Депопуляція одних територій і надлишкова — інших. Зміни структури розселення змінять ринок праці, змінять запити на професійні навички, структуру зайнятості, структуру виробництва... Безумовно, ми очікуємо посилення економічної диференціації та стратифікації. На це впливатимуть фактори збереження житла, переміщення, спроможності професійної адаптації» [3].

Отже, суспільство і держава зіткнулися з жахливими проблемами, які варто розглядати та вирішувати в руслі майбутнього країни. Українці воюють на свою свободу. Україна обов'язково переможе і стане однією з найвпливовіших держав в Європі та світі.

Література:

1. Роль громадянського суспільства під час війни Росії проти України | ZMINA. ZMINA. URL: <https://zmina.info/columns/rol-gromadyanskogo-suspilstva-pid-chas-vijny-rosiyi-proty-ukrayiny/>
2. Економічна правда. Як держава може підтримати бізнес в умовах війни. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/20/684363/>
3. Ukrinform. Як війна змінює українське суспільство. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3527305-ak-vijna-zminue-ukrainske-suspilstvo.html>
4. Суспільне Новини. "Бийся, тікай або завмри" — як життя в умовах війни впливає на психоемоційну стабільність людини. URL: <https://suspilne.media/238315-bijsa-tikaj-abo-zavmri-ak-zitta-v-umovah-vijni-vplivae-na-psihemocijnu-stabilnist-ludini/>

Мірошніченко Любов Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ;

Сафронова Марія Олександрівна,
здобувачка вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кафедри психології та педагогіки
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти

ПРАВОВА РІВНІСТЬ ЧОЛОВІКА ТА ЖІНКИ В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ

У роботі проаналізовано актуальність статусу гендерної рівності як складової правової держави в Україні, з'ясовано проблемні питання щодо його вивчення та використання, окреслено важливі аспекти, на яких формується національна ідентичність, суспільство, державні інституції.

Ключові слова: стать, гендер, принцип рівності, гендерні відмінності.

На кожному континенті існує поняття гендерної рівності. Актуальна проблема щодо гендерної нерівності є і в Україні. Гуманізація сучасного українського суспільства вбачає орієнтацію нашої держави на встановлення єдиних загальнолюдських принципів і стандартів, на їх природні засади, що є важливими для всього світу. Одним з найважливіших загальнолюдських принципів рівності – є визнання рівності між людьми незалежно від будь-яких особливостей, наприклад статі. Конституційне закріплення рівності статей є характерним нарівні з такими особливостями, як національна і расова незалежність, мова, віросповідання, соціальне походження, політичні переконання та інше.

У наш час право сприймається як сукупність прав людини. Права людини як суспільна цінність пройшли від надання привілеїв окремим станам до визнання прав і свобод кожного громадянина у світі. Право спрямовується на людину як на найвищу цінність за своїм змістом і концепцією. Людина – особистість, тобто індивідуальність визначає кожену людину як щось особливе, з відмінностями від всіх інших. Природні, тілесні, соціальні, психічні властивості як успадковані, так і набуті визначають особистість. Стать є найскладнішою та багатозначною категорією – у широкому розумінні біологічні характеристики, а у вузькому – це спектр відмінностей анатомічних, фізіологічних, поведінкових та психічних. Терміни «стать» та «гендер» не є тотожними поняттями, але суміжними. Майкл С. Кімел висловлюється в

цьому питанні таким чином: «Стать стосується біологічного апарату, чоловічої й жіночої особин, тобто нашої хромосомної, хімічної та анатомічної будови. Гендер пов'язаний зі змістом, що його ми вкладаємо у відповідні відмінності в рамках культури. Стать – це самець і самиця; гендер – це маскуліність і фемініність: чоловічність і жіночність – те, що означає бути чоловіком чи жінкою. Біологічна стать має дуже незначну варіативність, тоді як гендер варіюється надзвичайно» [4, с. 3–4]. Тобто, гендер означає соціальні та культурні норми в залежності від біологічної статі. Соціокультурні норми визначають поведінку, психологічні якості, діяльності та професії чоловіків та жінок. Гендер будується суспільством як соціальні моделі поведінки жіночності та мужності, які, в свою чергу, визначають стан та роль в інститутах сім'ї, політичній структурі, культурі та ін. Це соціокультурний процес стратифікації в суспільстві, який визначає соціальні можливості в професійній діяльності, освіті та сімейні ролі. У сучасних соціальних та гуманітарних дослідженнях гендер не має єдиного універсального визначення як вкрай складний феномен.

Отже, констатуємо, що права людини формуються як певний правовий ідеал, основна задача якого є загальні принципи права. Одним із постулатів права є багатоспекторний принцип рівності, за допомогою якого відображається розвиток демократії у суспільстві. Головною складовою загального принципу рівності є незалежність від статі. Стать є природною незмінною, що виражає сукупність біологічних властивостей, за якими людина визначається як жінка або чоловік. Рівність статей не означає їх ідентичності або ігнорування фізичних можливостей, психічних та психологічних особливостей. Відмінності не повинні негативно відбиватися на умовах життя чоловіків і жінок, спричиняти дискримінацію. Права людини – чоловіка і жінки, як і рівність між ними, потребують постійного захисту і зміцнення. Аналіз категорії «гендер» у напрямку соціального формування над біологічною статтю, що формується під впливом соціокультурних чинників та традиційних поглядів, у висновок – гендерна рівність це складова загального принципу рівності, яка охоплює: рівність можливостей, забезпечення рівних умов для реалізації можливостей, рівність прав, визначає однаковий правовий статус особи в суспільстві, стверджує основні права осіб. Сьогодні гендерна рівність є фундаментальною цінністю на рівні зі толерантністю та свободою.

Література:

1. Івченко Ю.В. Філософсько-правовий аналіз гендерної політики в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 / Ю.В. Івченко; Київський національний університет внутрішніх справ. К., 2009. 19 с.
2. Правові засади формування та розвитку гендерного середовища в Україні: монографія / кол. авторів; за заг. ред. Н.М. Оніщенко, Н.М. Пархоменко. К.: Юридична думка, 2010. 352 с.

Мірошніченко Любов Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ;

Сорокіна Наталія Олексіївна,
здобувачка вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кафедри психології та педагогіки
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти

ПРИНЦИП РІВНОСТІ У ПРАВІ ЯК ЦІННІСНА СКЛАДОВА ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

На сьогодні актуальним є питання ціннісного виміру юридичного права, яке має спочатку відповідати змісту природного права та відображати основні, невід'ємні права людини.

М. Козюбра при визначенні критеріїв правового закону наголошує на тому, що «права людини є безпосередньо діючим правом і можуть застосовуватися всупереч закону, якщо закон суперечить фундаментальним правам людини» [2, с. 92]

Одним із основних принципів здійснення прав людини є принцип рівності. Мета цього принципу полягає в аналізі ціннісного виміру та його впливу на гендерну політику. В. Ф. Погорілко вважає, що рівність визначається в юридичній літературі як один основних принципів конституційно-правового статусу людини і громадянина. Конституція України визнає, що всі люди є вільні й рівні у своїй гідності та правах (ст. 21). Водночас, згідно з Конституцією, не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками статі [4, с. 329]. Коли йдеться про рівність статей як ідеал суспільно-політичного розвитку, під цим поняттям можуть розумітися:

- а) формальна рівність (рівність юридична, закріплена законодавчо);
- б) рівність можливостей (надання певної законодавчо закріпленої переваги певній соціально-демографічній групі для створення однакових з іншими групами умов на старті);
- в) рівність результату (цілеспрямоване забезпечення ліквідації для конкуруючих сторін перешкод, які можуть бути зумовлені попередньою дискримінацією) [1, с. 10].

Цінність демократичних принципів і основних прав людини вимагає досягнення справедливої рівності між чоловіками та жінками. На утворення та розвиток державної політики безсумнівно і безпосередньо впливають

особистісні, суб'єктивні фактори, ціннісні орієнтації і моральні переконання посадових осіб, які належать до верхівки панівних класів.

Як відомо, політики несуть велику відповідальність за те, щоб урядова політика, програми та закони були рівними як для жінок, так і для чоловіків. Щоб повністю взяти на себе цю відповідальність, ті, хто бере участь у розробці політики, мають добре розуміти гендерні питання.

Політичні дебати, насамперед, пов'язані з людськими цінностями. Посадовці, відповідальні за формування політики, повинні усвідомлювати, що вони привносять у свою діяльність цінності, на які впливає їхнє власне життя: методи роботи, база знань, інформаційні ресурси, контакти, культурний і життєвий досвід, менталітет. Усі дані цінності політичних осіб, впливають на розуміння політики та які саме способи вони використовують. Державні та політичні процеси утворюють та формуються всіма соціальними цінностями. Гендерно-чутлива політика іноді може суперечити з домінуючими цінностями, навколо яких формується суспільство. Жіночий досвід розвитку громади часто оцінюють за чоловічими стереотипами. Тому органи влади повинні перешкоджати цим суперечливим і конкуруючим цінностям.

Т. М. Мельник вказує, що не зважаючи на це, Україна може констатувати, що ідея гендеру поступово оволоділа свідомістю чоловіків. Особливістю законопроектів про гендерну рівність, поданих до парламенту в порядку законодавчої ініціативи, є те, що майже всі вони були внесені народними депутатами — чоловіками [3, с. 65].

Отже, можна зробити висновок, що незважаючи на формування в суспільній свідомості стереотипів «гендерного суб'єктивізму», унікальні цінності, потреби та можливості сучасних людей однозначно долають зазначені перешкоди. Механізми застосування принципу рівності до гендерних відносин на індивідуальному рівні, у сім'ї та повсякденному житті досі відсутні.

На сьогодні зазначена проблема вимагає глибокого переконання та визнання того, що працьовитість і гендерна рівність національних політиків є однією з цінностей, що лежать в основі верховенства права.

Література:

1. Інтегрування гендерного підходу в державну політику України. К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. 128 с.
2. Козюбра М. І. Загальна теорія права: навч. посіб. К.: Ваіте, 2015. 392 с.
3. Мельник Т. М. Міжнародний досвід гендерних перетворень: навч. посіб. К.: Логос, 2004. 320 с.
4. Погорілко В. Ф. Рівність: юридична енциклопедія. К.: «Укр. енцикл.», 1998. 736 с.

Мірошніченко Любов Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ;

Червякова Катерина Денисівна,
здобувачка вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кафедри психології та педагогіки
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Гендерна рівність – це один з найважливіших аспектів сучасної, освіченої, демократичної держави. Україна також визначила гендерну рівність, як важливий пріоритет своєї політики для забезпечення розвитку країни. Не дивлячись на те, що ця проблема набуває широкого розголосу не тільки в Україні, а й в країнах ЄС, на нашу думку, ця проблема є актуальною на сьогодні.

Стосунки та взаємовідносини між чоловіками та жінками змінюються кожного дня в усіх сферах нашого буття. Може здаватись, що гендерна рівність – це відносно новий, але важливий напрямок в Україні за останній час, тому Конституцією України передбачено, що чоловіки і жінки є рівними особами між собою. “Поняття гендеру не має чіткого й однозначного визначення ні в соціології, ні в психології, ні в праві через брак згоди щодо розуміння його суті. Так, до 1970-х рр. терміни «стать» і «гендер» вживались як синоніми, однак із початком статевої революції вони почали протиставлятися одне одному: перше поняття означає біологічну стать, а друге – соціальну стать, або соціально закріплену роль, поведінку, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків. Саме таке визначення гендеру дала Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами 2011 р. (далі – Стамбульська конвенція), уперше на рівні міжнародного права закріпивши поняття гендеру” [1].

Не дивлячись на те, що рух гендерної рівності в Україні з’явився відносно нещодавно, хочеться відмітити, що “Україна посіла 74-е місце в рейтингу за Індексом гендерного розриву – 2021 (Global Gender Gap Report). До цього річного рейтингу було включено 156 країн. Лідерство в рейтингу здобули Ісландія, Фінляндія та Норвегія. Найгірша ситуація з гендерним розривом

склалася у Сирії, Пакистані, Іраку, Ємені та Афганістані” [2]. Також варто додати, що лідери цього списку, тобто Ісландія, Фінляндія та Норвегія мають високий рівень життя. Ми вважаємо, що показники гендерного розриву пов’язані з рівнем життя в цих країнах напрому.

Гендерна рівність може значно підвищити рівень життя не тільки в Україні, а й в усьому світі загалом, вона набуде позитивного впливу в таких сферах, як: бізнес, економіка, політика, освіта тощо. Усі ці галузі більш зосереджені на реалізації чоловіків, ніж жінок. Якщо б гендерну рівність було реалізовано грамотно, світ побачив би не тільки чоловіків, а й жінок разом з ними. Ж. Котье зазначає: «Повага до гідності жінки та визнання її рівних із чоловіком прав означає рівність прав щодо участі в культурному, економічному, суспільному й політичному житті. Однак досягнута в цій сфері рівність прав повинна йти поруч із визнанням особливого покликання жінки; ця рівність не має шкодити жінці, материнству та сім’ї» [1].

Попри те, що рух гендерної рівності набуває все більшої популярності, він стикається з рядом проблем у нашому суспільстві: гендерні стереотипи, гендерна дискримінація, об’єктивація та негативна репрезентація. Дуже влучні пояснення цих проблем наведені в статті Гендерна рівність в Україні: досягнення та виклики: “Стереотипи – це те, коли суспільство очікує від людей дій залежно від їхньої статі. Наприклад, стереотипним твердженням є те, що дівчатка мають допомагати по господарству і доглядати за дітьми, скромно одягатися і не ходити вулицею пізно вночі. Стереотипи часто можуть проникати в школу і на роботу, де дівчаток з меншою ймовірністю будуть заохочувати до вивчення наукових і технічних дисциплін або керівної ролі через «чоловічу природу» цих занять. Аналогічним чином здаються позитивними стереотипи і гендерні ролі, де чоловік є «годувальником» або «захисником» сім’ї. Проте таким чином на чоловіків і хлопчиків лягають тягарем такі обов’язки, які можна було б більш позитивно розділити в рамках рівного партнерства. Об’єктивація – це ситуація, коли до людини ставляться, як до товару чи предмету. Це часто трапляється у засобах масової інформації, де жінок сексуалізують. Це призводить до того, що їхньому зовнішньому вигляду приділяється набагато більше уваги, ніж іншим здібностям. Це впливає на формування у свідомості дівчат і жінок образу ідеального тіла, на їхню самооцінку і, врешті, на те, наскільки вони себе цінують” [2]. Але найпопулярнішою проблемою сьогодні є гендерна дискримінація. Ось, що каже на цей рахунок виконавча директорка фонду Олени Пінчук, яка входить до ТОП-100 найуспішніших жінок України, Ольга Руднева: «Ми не існуємо поза межами історичного, релігійного та культурного контексту. Більшу частину історії людства жінки сприймалися, як матері, дружини і обслуговуючий персонал для чоловіків. Право голосу жінки почали виборювати трохи більше, ніж сто років; менш, ніж 200 років жінки мають право отримувати вищу освіту та володіти майном. Навіть в Сполучених Штатах Америки жінки отримали право на кредитування без дозволу чоловіків лише в 1974 році. Жінки не мали можливості займатися творчістю і навіть найталановитіші часто-густо віддавали свої твори чоловікам, бо таким чином вони отримували можливість

побачити світ» [2]. Не можна казати, що чоловіки не страждають від гендерної дискримінації, бо є стереотипні уявлення про жіночі та чоловічі обов'язки, а також про чоловічі та жіночі професії. Жінки, в більшості, зневажливо ставляться до спроб чоловіків перейняти обов'язки, які в певній культурі або суспільстві визначені, як жіночі. Є історичні свідчення, що так було не завжди, і в певні історичні періоди серед жінок були і воїни, і захисниці. Історично задокументований період чітко розподілив обов'язки на чоловічі та жіночі, де чоловіки мали право вибору, а вибір жінок був доволі обмежений родиною та вихованням дітей.

Отже, кожна держава має орієнтуватися на утвердженні себе, як демократичної, соціальної та правової. Розвиток та рух вперед йде в ногу з певними змінами у своєму світогляді та звичних установах. Треба визнати, що гендерна рівність сьогодні – це не ціль, і не мета. Гендерна рівність – це наше сьогодні. Хочемо зазначити, що Україна вже зробила і робить великі кроки вперед. Наше оточення, наш народ, українці готові сприймати досягнення людини, як особистості, не дивлячись на стать, вік, колір шкіри або волосся – ось наше досягнення і наш успіх.

Література:

1. Праця жінок та гендерна рівність. *Управління Держпраці у Вінницькій області*. URL: <http://vn.dsp.gov.ua/novini-upravlinnya/pratsya-zhinok-ta/> (дата звернення: 23.10.2022).

2. Гендерна рівність в Україні: досягнення та виклики | Explainer - пояснюємо новини. *Explainer - пояснюємо новини*. URL: <https://explainer.ua/genderna-rivnist-v-ukrayini-dosyagnennya-ta-vikliki/> (дата звернення: 23.10.2022).

3. Українська правда. Життя. Гендерна дискримінація жінок, і чи могло все бути навпаки. Думки 4-х експерток. *Українська правда _Життя*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2021/09/19/245949/> (дата звернення: 23.10.2022).

Андрейчук Данило Валентинович

здобувач освіти 2 курсу

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ.

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович

доктор філософських наук, професор,

завідувач кафедри міжнародних

відносин та соціально-гуманітарних

дисциплін Дніпропетровського

державного університету

внутрішніх справ

ФУНДАМЕНТАЛЬНА ПОТРЕБА ЛЮДИНИ У САМОВИЗНАЧЕННІ

Проблема самовизначення є дуже актуальною у сучасній ситуації, що характеризується різноманітністю соціального життя у всіх її сферах – у культурі, політиці, економіці, релігії тощо. Людині доступна безліч різних благ, послуг, продуктів, інформації - у цьому сенсі сучасне суспільство можна назвати суспільством споживання, а воно має і свій «зворотний бік», пов'язану з проблемами, що стосуються складності вибору, його раціональної кістяки.

Термін «самовизначення» вживається в літературі в різних значеннях. Так, говорять про самовизначення особистості соціальне, життєве, професійне, моральне, сімейне. Крім того, цей феномен досліджується в рамках багатьох дисциплін. Звідси можна виділити філософське, психологічне, педагогічне, соціологічне трактування даного поняття. В силу цього самовизначення набуло статусу міждисциплінарної категорії. Тому цей феномен як досить широке поняття можна аналізувати з різних позицій [1, с.98].

Сутнісні характеристики самовизначення мають філософську основу. Самовизначення - це здобуття себе, свого. У цьому контексті самовизначення – це онтологічний акт. Наприклад, на думку Ж. Сартра, людина це ніщо. Сутність людини - не в тому, чим вона вже є, а в тому, чим вона може бути.

Звідси, слід зазначити, що змістом самовизначення людини виступають процеси самопізнання (усвідомлення власних інтересів, схильностей, переваг, особливостей свого характеру), самооцінювання та саморозвитку, а також самоорганізація, самовиховання та самоосвіта.

Методологічні засади психологічного підходу до проблеми самовизначення було закладено СЛ. Рубінштейном. Проблема самовизначення розглядалася їм у контексті проблеми детермінації, у світлі висунутого ним принципу – зовнішні причини діють, переломлюючись через внутрішні умови.

У цьому контексті самовизначення постає як самодетермінація, на відміну зовнішньої детермінації; у понятті самовизначення, в такий спосіб, виражається активна природа «внутрішніх умов».

Людина не тільки перебуває у певному ставленні до світу і визначається нею, а й відноситься до світу і сама визначає це своє ставлення, в чому полягає свідоме самовизначення людини.

Ця позиція перетинається із соціологічною концепцією самовизначення. Оскільки, згідно з останньою, самовизначення саме розглядається з урахуванням взаємодії особистості (її схильностей, інтересів, потреб) та суспільства (суспільний потреби, норми, цінності культури, облік соціальних умов, механізмів).

Так, самовизначення визначається як «процес вироблення способів оптимальної для особистості системи самореалізації та самоствердження на основі існуючих у суспільстві потреб, норм, правил взаємодії з природою, технікою, різними людьми».

Самовизначення як спосіб взаємодії особистості із суспільними умовами можна протиставити такий феномен, як адаптація. Адаптація, в тому числі і соціальна, зазвичай розуміється як пристосування до умов, що змінюються, до нового середовища.

Очевидно, можна уявити собі якийсь континуум, один полюс якого - явно виражене адаптивне поведінка, а інший - самовизначення. Модель трансформаційної поведінки індивіда чи групи залежно від факторів, що відокремлюють соціальну ситуацію, з одного боку, та соціальних ресурсів індивіда чи групи – з іншого, тяжіє до тієї чи іншої позиції на цій безперервній шкалі [2, с.121].

Розгляд феномена та фундаментальної потреби людини у самовизначенні в межах різних підходів дозволяє виявити сутність цього поняття. Воно вписано в концептуальну схему таких категорій, як вибір, альтернативність, ціль, навичка вибору, мислення (свідомість), пошук сенсу, індивідуальні схильності, самостійність, активність, діяльність, саморозвиток, свобода.

Потреба людини у самовизначенні розкривається через його розгляд як взаємодії на кількох рівнях:

1) «з самим собою» (тут важливий розвиток навичок самопізнання, саморозвитку - розуміння своїх індивідуальних схильностей);

2) «я – зовнішні обставини» (це не лише «обставини» як такі (соціальний статус, матеріальні можливості, якісь події, наприклад, закінчення школи), а й вплив оточення – батьків, однолітків, педагогів, колег – тут важливий аспект, пов'язаний з допомогою у формуванні саме навичок самовизначення);

3) «я - суспільство» (мова йде про спосіб включеності в соціальну систему (на противагу адаптації), а також про співвідношення потреб індивідуальних та суспільних).

Отже, аналіз представлених способів реалізації потреби у самовизначенні показує, що воно так чи інакше пов'язується з процесом вибору людиною власної позиції, свого життєвого шляху. Перехід людини з позиції «відомого» в позицію активного суб'єкта діяльності та власного життя, що має у своїй основі пізнання світу, зв'язок зі світом у досвіді зовнішньої практичної діяльності та внутрішніх процесів пошуку, оцінки, вибору цілей та засобів щодо їх досягнення.

Література

1. Дяк Т. П. Теоретичні засади формування педагогічного мислення в координатах самовизначення особистості: дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Дяк Т. П.; Дрогоб. держ. пед. ун-т імені І. Франка. Дрогобич, 2011. 434 с.
2. Джура О. Д. Освіта в системі факторів професійного самовизначення особистості: дис. канд. філос. наук: 09.00.03. О. Д. Джура; Інститут вищої освіти АПН України. Київ, 2005. 195 с.

Бурцева Альона Олександрівна
Студентка Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ.

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

*Україно, ти моя молитва,
ти моя розпука вікова...
Гримотить над світом
люта битва за твоє життя,
твої права*

Василь Симоненко

ПАТРІОТИЗМ ЯК ЖИТТЄВА ПОЗИЦІЯ

В сучасних українських реаліях, в умовах військових подій, за яких мають місце жорстокі посягання не лише на волю та свободу українського народу, а й проти усіх відомих прав людини, кожному українцю, кожному патріотові та взагалі звичайному громадянину України важливо зрозуміти та осмислити своє бачення ситуації, що прогресує з кожним днем все більше і більше, в своїй рідній країні. Але, що ж таке патріотизм?

Традиційно, патріотизм трактується як величний вияв нескінченної любові до рідного краю. Патріотизм – це глибоке почуття, яке йде з середини, з серця та душі людини. Саме патріотизм дозволяє виявити приналежність людини до певної території, громади, комуни, держави тощо.

Патріотизм, як і честь виховує великих, сильних людей, які не рахуються з ціною свого життя й здатні пожертвувати ним заради рідної землі. Патріотизм

породжує впевненість у собі, волю в перемогу, віру в свою націю, свій народ, він перетворює звичайну людину в безстрашну машину, яка не відчуває страху і болю, йдучи впевнено та безстрашно до своєї мети. Тоді мета патріота стає метою усього народу.

Патріот живе в єдності зі своїм народом, він живе своїм народом, адже життя народу стає його життям.[1]

Патріотизм покликаний дати новий поштовх духовному оздоровленню людей, формуванню громадянського суспільства, що включає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіт національної самосвідомості та визнання домінуванню прав людини. Суспільство, що діє на засадах гуманізму, свободи, верховенства права та соціальної справедливості, створює умови для підвищення добробуту людей. Суспільство, яке є єдиним дієвим механізмом побудови не олігархічної, а народної демократії, правової України, є, з одного боку, джерелом опозиції державній владі, а з іншого – доповнює її, здійснюючи її розвиток і контроль одночасно.

Виходячи з цього, патріотизм зараз є гострою потребою держави, яка потребує, щоб усі діти стали свідомими громадянами – патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі, людиною, яка прагне взаємності своєю активною любов'ю до Батьківщини та створенню сприятливих умов для вільного саморозвитку та збереження індивідуальності; і суспільство, зацікавлене в саморозвитку особистості, формуванні її патріотичної самовпевненості на високих моральних засадах [2].

На жаль, майже три покоління українців виховувалися в душі відчуженості від рідної землі, рідної мови, рідної культури та звичаїв. На деякий час все це, можна сказати, було знищено та «випалено» зі свідомості людей. Але, ні в якому разі не можна в цьому звинувачувати народ. Народом лише користувалися, вважаючи його за іграшку, котрої можна у будь-який момент позбавитися, або ж, нав'язати свою думку та свої ідеали сприйняття рідної країни.

Прикро усвідомлювати цей факт, але ще ніхто не зміг переписати хід історії, тобто те, що вже в минулому. Залишається лише написати нову історію, не допускаючи тих помилок, на які доведеться дивитися зверхньо.

З огляду на це, можна виділити основні рекомендації щодо виховання кожної людини як патріота своєї країни:

Перш за все, важливо виховувати повагу до конституції держави, законодавства, державних символів – герба, прапора, гімну.

По-друге, необхідно виховувати національну самовпевненість, готовність до розуміння морально-культурних цінностей, історії, системи вчинків, мотивованих любов'ю, вірою, волею, усвідомленням відповідальності.

По-третє, на системній основі здійснювати виховання в своєму мисленні громадянської позиції; вивчення та популяризацію історії українського козацтва, збереження і пропаганду історико-культурної спадщини українського народу; поліпшення військово-патріотичного виховання молоді, формування готовності до захисту Вітчизни. Усвідомлення, що захист Вітчизни – не просто обов'язок, це велика шана та висока відповідальність для кожного громадянина

України!

По-четверте, важливим аспектом формування національно самосвідомої особистості є виховання поваги та любові до державної мови. Володіння українською мовою та використання нею повинно стати пріоритетними в наш час. Мовне середовище повинно впливати на формування громадянина, патріота України. Адже, знання рідної мови – це багатство для кожної особи зокрема та для всієї держави загалом.

Як писав Олександр Довженко: «Народ, що не знає своєї історії, є народ сліпців». І такий народ завжди будуть зневажати й поневолювати. Українська держава зможе розвиватися лише знаючи своє минуле, і пам'ятати, що саме історична свідомість є вищою духовною цінністю будь-якої нації. У духовному і політичному житті кожного народу є події й роки, які назавжди входять в його історію, свідомість, визначають характер буття, місце і роль у світових цивілізаційних процесах. В історії України чимало подій, що перед усім світом засвідчили прагнення українського народу до вільного, щасливого, заможного життя. Як свідчить історія, із тисяч народів і народностей світу лише 200 вирости в нації – створили свої держави й домоглися визнання світової спільноти, серед них – Україна [3].

Отже, сьогодні єдиний шлях повернення державності – громадянсько патріотичне виховання молоді. Патріотизм у сучасному розумінні – це відчуття того, що в моєму місті, в моєму навчальному закладі, країні мене стосується, що залежить від мене. Я – творець майбутнього своїх дітей і онуків. Я – майбутнє моєї держави!

Список використаних джерел:

1. Ковальчук О.Є. «Сучасний погляд на національно-патріотичне виховання». URL:<http://vvak.in.ua/attachments/article/251/C%D1.pdf>.
2. «Національно-патріотичне виховання» 2011р. URL:<https://liceum15.cn.ua/%D0%1%8F/>.
3. «Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах.»2014р. URL:<https://dspu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/%D0%985.pdf>

Вовк Таїсія Юрїївна

здобувач вищої освіти ННІ права та
інноваційної освіти

Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович

доктор філософських наук, професор,

завідувач кафедри міжнародних

відносин та соціально-гуманітарних

дисциплін Дніпропетровського

державного університету внутрішніх

справ

ГОЛДА МЕЇР – «МАТІР» ДЕРЖАВИ ІЗРАЇЛЬ

Ізраїль – сонячна, молода держава. Держава, яка захищає свою честь, суверенітет, гідність та право жити, як хоче суспільство, а не міжнародна політична верхівка. Розвиток політичної системи та особливості становлення правлячого режиму в Ізраїлі відбулися, саме за часів, Голди Меїр. Жінка, яка побудувала сучасний Ізраїль, жінка, яка залишила політичну спадщину, яка відбувалася під її особистим знаком; жінка, яка була мудріша, за багатьох, політиків того часу, чоловічої статі. Інтерес, до персони такого масштабу, не є випадковим, Голда Меїр, мала унікальний політичний вплив, який використовувала в боротьбі за створення Держави Ізраїль. Голда Меїр, стала легендою, її фраза «Надсилай хлопчиків» [3;ст.3], — яка стала символом безкомпромісності та рішучості жінки, яка всіма силами, захищала свої громадян від несправедливості та кровожерливості палестинських терористів. Кожен історичний час, народжує своїх героїв, Меїр, була саме цією людиною.

З самого дитинства майбутня прем'єр-міністр Ізраїлю, зацікавилася політикою. «Нескінченні розмови про політику здавалися мені набагато цікавіше, ніж усі мої уроки», - казала Меїр, після сіоністських зборів, які часто проводилися в будинку сім'ї. Початок політичної кар'єри Меїр відбувся після призначення її на посаду секретаря Жіночої трудової ради. Саме тоді вона звернула на себе увагу як на сильного політичного лідера. Жіноча рада не забиравала купу Голдиного часу [3;ст.77], так як характер майбутнього прем'єр-міністра не дозволяв їй робити те, чого вона не дуже хотіла. «Мені ніколи не подобалися жіночі організації як такі», [4] — через час визначала Меїр. Так, народилося її захоплення, саме чоловічою політикою і мудрими способами її ведення. Голду сформував американський сіонізм, її ніколи не цікавила європейська риторика та способи ведення м'якої сили, вона знала щоб побудувати велику державу, з сильним «національним вогнищем»[1], треба щоб завдяки риторичі почуття брали гору над розумом, так громадяни зможуть побудувати сильну волю до незалежності та любов до своєї державності.

Найбільш сталою якістю Голди була її відмова сприймати відповіді «ні» [3;ст.61]. Непримиренність стала найскладнішою частиною характеру Голди, без різниці, чи то були політичні стосунки, чи особисті. Вона завжди мала свою позицію, з якою всі повинні були погоджуватися. Голда не була унікальною, завдяки, своєму характеру, але однозначно була індивідуальною. Леві Ешкол, представник трудового сіонізму, зробив характеристику майбутнього прем'єр-міністра з трьох означень. «Коли вона була задоволена, він називав її «королевою». Будучи роздратованою, вона перетворювалася на «чаклунку». Коли була розгнівана, вона ставала «відьмою»» [3; ст. 258].

14 травня 1948, була підписана Декларація незалежності Ізраїлю. Найскладнішими випробуваннями, які випали на долю молоді держави, стали Шестиденна війна та війна Судного дня. Перемога в шестиденній війні, повинна була світанком Нової ери [3;ст.284]. Мрія про посаду прем'єр-міністра, жила в Голді з 1953 року, коли Бен-Гуріон пішов у відставку. Через те що Ешкол загруз у проблемах з урядом, територіальних распріях, в знаки давалася його хвороба. 26 лютого Ешкол помер, Голда можливо, вдавала, що не мала амбіцій, але її товариші знали її краще [3;ст.289]. 1969, став новим історичним етапом в Ізраїлі, бо саме в цей рік, Меїр стала прем'єр-міністром. Голда Меїр, стала першою жінкою, яка зайняла цю посаду в Ізраїлі.

Важкими випробуваннями для Голди стали події, 1972 та 1973 років. Близько 9 години 5 вересня 1972 року, Голда отримала страшну звістку. На XX олімпіаді у Мюнхені, вісім терористів із «Чорного вересня», здійснили теракт проти ізраїльських спортсменів та ізраїльського народу. Світ проігнорував терористичний акт в Мюнхені, загинувши терористи з Мюнхену, було доставлені до Лівану, а ув'язнені дуже швидко вийшли з німецької в'язниці, такі вчинки Голда Меїр терпіти не стала. «Хто байдужливо дивиться на євреїв, яких убивають, і на захоплення ізраїльських літаків, той прикро помиляється, гадаючи, що справа цим і закінчиться»[2]. Вже 15 вересня, відбулося оголошення операції, яка передбачала переслідування та вбивство ватажків терористів. Голда ніколи не забувала про цю трагедію, і завжди, де би вона не була, нагадувала, до чого може призвести «толерантність» до терористів. Наступним викликом долі, для Голди, була війна Судного дня. Війна, яка в перші два-три дні, вважалася катастрофою, і тільки жменька сміливців, на ізраїльському каналі та на Голанських висотах, знайшла змогу перевернути хід війни. «Роками ми волали: "Мир!" – і відлунням до нас поверталось: "Війна!" Роками ми бачили смерть наших синів і терпіли майже неймовірне становище: араби визнавали існування держави Ізраїль, тільки коли нападали на нього, щоб стерти його з лиця землі» [5].

Список використаних джерел

1. «Мама» держави Ізраїль Голда Меїр. Про сильну жінку, історія якої надихає–Проект Кешер. *Проект Кешер*. URL: <https://www.projectkesher.org.ua/news/mama-izrailia-holda-meir-pro-syl-nu-zhinku-istoriia-iaкои-nadykhaie/>.

2.Ганс Кохлер, Організація Об'єднаних Націй, міжнародне верховенство

права та тероризм, Fourteenth Centennial Lecture, Верховний суд Філіппін, 2002 рік.

3.Голда / Еліно́р Барке́тт ; пер. з англ. Р. Сторожук. — Х.: Віват, 2020. — 512 с. — (Серія «Біографії та мемуари», ISBN 978-966-942-829-5).

4.Интерв'ю Меїр з Рійною Семюель, 16 липня 1973 Р.

5.Украинская правда. “Только победа позволит нам выжить”. Как побеждать российское оружие – опыт Голды Меир. *Украинская правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2022/03/14/7331283/> .

Гордієнко Анастасія Геннадіївна

здобувач вищої освіти гр. Б-МВ-041

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович

доктор філософських наук, професор,

завідувач кафедри міжнародних

відносин та соціально-гуманітарних

дисциплін Дніпропетровського

державного університету внутрішніх

справ

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ В СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ УМОВАХ

Північноатлантичний Альянс (офіційна назва *Організація Північноатлантичного договору* – англ. **North Atlantic Treaty Organization**) – одна з основних міжнародних організацій, яка є фундаментом для збереження стабільності у сфері безпеки. Дії Північноатлантичного Союзу здійснюються з метою закріплення миру та балансу в Європі. Вступ України до НАТО закріплено на конституційному рівні 2019 року, а у 2020 наша країна отримала статус члена Програми партнерства з розширеними можливостями. З початку повномасштабного вторгнення Росії в незалежну, мирну і демократичну Україну для організації Північноатлантичного договору гостро постало питання регіональної безпеки в Європі, адже Україна межує з чотирма країнами-членами НАТО: Польщею, Угорщиною, Словаччиною і Румунією. Через дії Російської Федерації уряди Фінляндії та Швеції, які як і Україна є членами Програми партнерства з розширеними можливостями, заявили щодо бажання вступу до НАТО. Геополітичні умови і виклики сьогодення можуть змінити стратегічні дії НАТО, її склад тощо.

В цілому дії НАТО є оборонними, за допомогою яких намагаються запобігти конфлікту, а не провокувати його, а їхньою метою є недопущення ескалації війни та її поширення за межі України, адже це буде ще більш руйнівним та небезпечним конфліктом.

Всі операції та мотиви НАТО сформовані на основі її стратегічної концепції. «Стратегічна концепція оборони Північноатлантичного регіону» була першою затвердженою концепцією у 1949 році, надалі були затверджені аналогічні документи в 1952, 1957, 1968, 1991, 1999 та 2010 роках [1]. Остання стратегічна концепція Альянсу 2010 року встановлює та формулює вирішальні пріоритети НАТО та встановлює розуміння Альянсом євроатлантичної безпеки на період 2010 – 2020 рр. XXI століття. У ній розглядається тактичний стан і рамки для проектування процесу росту всіх сил і методів НАТО, а також типи операцій, які повинен виконувати Альянс, та вимоги розвитку сил і засобів.

Деякі принципи стратегії дуже прості, що при їхньому формулюванні звучать стандартно та відомо:

- відноситися до колишніх ворогів великодушно;
- не братися за непотрібних нових;
- тримати в полі зору загальну картину;
- баланс цілей і засобів;
- уникати емоцій і замкнутості при прийнятті рішень;
- бути готовим визнати помилку.

І все ж найважливіша зовнішньополітична ініціатива адміністрації Клінтона «Розширення НАТО» якимось чином все одно порушує кожен з цих принципів. Можливо, саме тому історики так часто згодні з тим, що розширення НАТО непродумано, несвоєчасно і не відповідає реаліям світу після холодної війни. Безумовно, на сьогодні ті основоположення, які були актуальними у 2010 році, зникли або видозмінилися за своєю суттю. На той час ключовою метою було врегулювання загроз безпеці через кризовий менеджмент, а, особливо, боротьба проти світового тероризму.

Тож зі зміною геополітичної ситуації та новими безпековими викликами було ухвалено рішення наприкінці 2019 року про створення нової стратегічної концепції НАТО-2030 з девізом «Робити сильний альянс ще сильнішим». Дана стратегічна концепція буде ухвалена і затверджена на Мадридському саміті НАТО в червні 2022 року. Основною ідеєю нової концепції, відповідно до наявних заяв керівництва НАТО, буде можливість Альянсу до дій у новій безпековій сфері, що суттєво змінилося за останні 12 років: геополітичне нарощення сили РФ та КНР, збільшення ролі кібербезпеки як у повсякденному житті, так і міжнародних відносинах, дезінформаційні операції з вторгнення у внутрішні справи країн, застосування енергетичного фактору як засобу політичного тиску [1]. Колишні заяви керівництва організації щодо стратегічного співробітництва НАТО-Росія на сьогодні не мають майбутнього, адже Росія перестала бути державою, з якою можна будувати стратегічні відносини, через порушення міжнародних прав, окупацію території Криму і частини Донецької та Луганської областей, військове втручання в Сирії, Лівії та в інших сусідніх країнах, а особливо повномасштабне вторгнення в Україну та порушення прав людини на окупованих територіях.

Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг представив п'ять ключових елементів майбутньої стратегічної концепції:

- захист цінностей західного ліберально-демократичного світу, що ґрунтується на верховенстві прав людини та закону;
- посилити військовий потенціал Альянсу в міру необхідності, беручи до уваги як звичайні, так і асиметричні загрози;
- зміцнення країн-членів НАТО, розуміння небезпеки загроз ресурсної залежності;
- глобальне бачення Альянсу, розбудова партнерства з демократичними державами Південно-Східної Азії та Океанії. При цьому НАТО залишається в межах своєї географічної зони відповідальності (євроатлантична зона), використовуючи партнерські відносини для протидії загрозам у глобалізованому світі.
- побудова НАТО як інституційної ланки між Європою та Північною Америкою, поглиблення інтеграції та синергії [2].

Стосовно рішення підтримати євроатлантичні наміри України і питання з надання Плану дій щодо членства дав відповідь Голова Постійної Делегації України у Парламентській Асамблеї НАТО Єгор Чернів: «Наша позиція є такою, що в новій Стратегічній концепції має бути закріплено рішення про надання Україні ПДЧ та прописана чітка перспектива членства у НАТО, і ми докладемо максимальних зусиль для того, щоб це рішення було ухвалене» [1].

З початку повномасштабного вторгнення Росії в незалежну, мирну і демократичну Україну окремі держави-члени НАТО надсилають до України озброєння, гуманітарну допомогу та військове обладнання для забезпечення кібербезпеки і захисту від загроз біологічного, хімічного, радіологічного і ядерного характеру. З першого дня для України виникла загроза авіаударів, тому гостро постало питання про надання Україні безпільотної зони, на що була дана відповідь на пресконференції Генерального секретаря НАТО: «Запровадження безпільотної зони над Україною призвело б до прямого протистояння між силами НАТО і Росії. Це означало б ескалацію війни і спричинило б ще більші людські страждання і спустошення в усіх причетних країнах» [3]. НАТО стоїть на боці народу України і її легітимного, демократично обраного президента, парламенту і уряду. Цілковита підтримка Альянсом територіальної цілісності і суверенітету України у межах міжнародно визнаних кордонів ніколи не зміниться [4].

У сьогоdnішньому світі з економічною, культурною та політичною взаємодією дилема встановлення стійкості каїни і громадськості до небезпек різноманітного виду стає найбільш сучасною, особливо, коли дані погрози трансформуються і здобувають новітніх та незнаних гібридних форм [5, с.2]. В той час, коли міжнародні обставини змінювалися і трансформувалися, НАТО змінювалася із ціллю збереження необхідних принципів та положень, які б давали право вирішувати теперішні та майбутні проблеми, зокрема, колективну оборону її країн-членів [6]. Через те, що війська Союзу залучені до виконання місій та операцій на кількох материках, він мусить забезпечити всі дії та рішення, щоб залишатися сучасними й новітніми, спроможними до розвитку і гарантування особистої життєдіяльності. Розвиток Північноатлантичного

Альянсу буде проходити в напрямку подальшого нарощування його потенціалу для ліквідації наслідків на сучасні загрози та виклики безпеці, а також щодо створення умов для перетворення блоку в ефективний інструмент реалізації планів Заходу в глобальному масштабі.

Отже, концепція спільного стратегічного розвитку НАТО до 2030 року сприятиме новим формам співпраці у сфері безпеки всередині НАТО та за межами євроатлантичного світу. Очікується формування стратегії задля регулювання безпеки в Чорноморському регіоні, де розташовані такі країни-члени НАТО, як Румунія, Болгарія, Туреччина, а також країни-партнери НАТО Україна і Грузія. Безумовно до низки завдань концепції ввійде питання стосовно стійкості до гібридних загроз не лише в конвенційному протистоянні, а й в інформаційному просторі. Майбутню воєнну стратегію Північноатлантичного Альянсу буде визначати можливість мати «когнітивну перевагу», що також отримає свій розвиток у стратегічній концепції НАТО-2030. Плани з приводу розширення НАТО на Схід підсилюються з заявами Швеції та Фінляндії, а також геополітичними загрозами з боку Росії. Остаточний план НАТО на наступні 10 років XXI століття буде затверджено на Мадридському саміті, але основні базові завдання, такі як колективна оборона, кооперативна безпека та антикризове управління будуть надалі основою для гарантій довгострокового безпекового середовища.

Література

1. Брайлян Є. Гібридні загрози, стійкість та клімат: чого очікувати Україні від стратегічної концепції НАТО-2030. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/01/24/gibrydni-zagrozy-stijkist-ta-klimat-chogo-ochikuvaty-ukrayini-vid-strategichnoyi-konczepczyi-nato-2030/> (дата звернення – 15.05.2022).
2. Кравченко В. Мадридський саміт НАТО-2022. URL: <http://prismua.org/nato4/> (дата звернення – 15.05.2022).
3. Відповідь НАТО на вторгнення Росії в Україну. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_192648.htm (дата звернення – 15.05.2022).
4. Відносини з Україною. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm (дата звернення – 15.05.2022).
5. Мусіченко І.В., Корнієнко В.О. Мета та принципи існування НАТО. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29846/%D0%9C%D1%83%D1%81%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення – 15.05.2022).
6. Стратегічна концепція Альянсу. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/pro-nato/strategichna-konczepciya-alyansu> (дата звернення – 15.05.2022).

Джаним Анастасія Сергіївна
здобувач вищої освіти гр. Б-МВ-041
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ЧУТТЄВІ ФОРМИ ПІЗНАННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ РЕАЛЬНОСТІ

Пізнання - це активне, цілеспрямоване відображення в мозку людини об'єктивного світу, його законів. Воно притаманне кожній людині та формується з раннього дитинства. Новонароджена дитина сприймає світ зовсім з іншого боку, ніж доросла людина. Появленням цього є неповністю сформовані та розвинені органи чуття. Саме завдяки ним цей світ для нас стає різноманітним.

Кожного дня, години, хвилини наше пізнання досліджує навколишнє середовище. Все що нас оточує проходить повний синтез і аналіз завдяки органам чуття. В результаті чого ми відчуваємо або захопленість, радість або розчарування та неспокій. Мабудь кожен з нас хотів контролювати це сприйняття, але філософії нашого мислення не властиві такі функції.

Проблема істини завжди була серцевиною теорії пізнання, до якої спрямована вся гносеологічна проблематика. Тому всі філософські напрями і школи в усі часи намагалися сформулювати своє розуміння природи і сутності істини. Чуттєве відображення і його основні форми хоч і є необхідною стороною пізнання, все ж обмежені в своїх можливостях давати істинне знання, оскільки чуттєво даний предмет завжди переживається в безпосередній єдності з суб'єктом. Тому знання про дійсність, якою вона є, незалежно від суб'єкта, досягається подальшим розвитком форм пізнання, які виводять за межі безпосередньої чуттєвості. Як зазначено, сутність сприйняття об'єктів залежить не лише від суб'єкта прийняття, а й від удосконалення форм пізнання.[1] Але однією з найголовніших ознак проблематики сприйняття світу є неудоконалення органів чуття. Іноді людини входить у так званий «недійсний світ», який перешкоджає сприйняттю реальності. Маючи певні вади сприйняття, людина відчуває себе недосконало і невпевнено. Вигадана реальність перешкоджає розвитку людини та її зацікавленості у житті. Проте існує ще один варіант цього уявлення. Завдяки сприйняттю людини, у її підсвідомості формуються предмети і явища. Зазвичай мозок людини формує

«яскраву картинку» реального світу, що стає мотивацією для удосконалення і покращення. Маючи доволі «несправжні фантазії» цілеспрямована особистість має багато перешкод для отримання реальності через вигадані ситуації. Прагнення до втілення змісту того уявлення загартовує людину як особистість, яка має твердість, дисциплінованість та цілеспрямованість у характері. Ці фактори стають головними у користі людини до пізнання навколишнього світу.

Отже, відображення реальності у свідомості людини проходить декілька етапів: пізнання, сприйняття, уявлення та напрямок у дійсність чи вигаданість. Якщо це відображення обирає правильний шлях до здійснення думок, то результат має значні плоди, але який шлях обирати, залежить лише від самої людини та її внутрішнього світу.

Література

1. <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12717/>

Єсіна Поліна Сергіївна,

студентка ННІ права та інноваційної освіти групи ЮД-141

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович

доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ В САМОПІЗНАННІ ЛЮДИНИ

У розумінні більшості людей слово "філософія" являється чимось незрозумілим, асоціюється з чимось далеким від життя, надто абстрактним. Проте саме філософія має справу з найбільш загальними, фундаментальними проблемами існування світу, а саме: його єдності, природи, тенденцій розвитку та іншими нагальними проблемами. Саме філософія, з самого моменту свого виникнення і до теперішнього часу, централізує свою увагу на людині, її походженні та місці у суспільному житті. Людина – головна загадка для філософського мислення, яку філософи, починаючи з античності і до наших днів, намагаються пояснити, розгадати. Тобто, людина є вічним об'єктом дослідження філософії. [2]

Самопізнання є актуальною проблемою не тільки для філософії, а й для самої людини, яка залишається таємницею для самої себе. У людині із самого початку її існування закладено жагу пізнавати довколишній світ і саму себе як

одну з найбільших загадок світу. Геракліт Ефесьський, можна сказати, був першопочатківцем у розгляданні проблеми пізнання як основного питання філософії. Він стверджував, що усім людям властиво пізнавати себе і мислити.

Саме у небі, на думку багатьох давніх філософів, знаходилося джерело розумного порядку усєї природи, в тому числі і людини. Вважалося, що розум людини має силу лише у спілкуванні з небесним світилом, а її душа має повітряну чи вогненну природу небесного походження. Видатний філософ Кант вважав філософію "природною схильністю душі", бо не хлібом єдиним живе людина, вона прагне іноді подивитися на зірки, піднятися над повсякденністю, поглянути на світ і на себе наче збоку, замислитися про сенс, про кінцеві цілі того, що відбувається. [1][4]

Кожна людина є носієм певних цінностей, особливої свідомості. Саме вони є фундаментом у формуванні індивідуального світогляду. Світогляд є постійним супутником особи під час її життєдіяльності. Світогляд є продуктом внутрішньої роботи самопізнання і систематизації певних знань. Г. Сковорода казав, що наближення до основ істинного знання - мета і обов'язок кожної людини, що прагне до розумного та щасливого життя. На його думку саме пізнання допомагає знайти своє місце в суспільстві, зрозуміти своє покликання.[3]

Отже, самопізнання це інтелектуальний процес, який в кінці приводить до знання та розуміння, є процесом вдосконалення, знаходження сенсу буття та реалізації особистості у суспільстві. Самопізнання веде до розкриття духовних глибин людської душі.

Проте розглядати самопізнання лише як процес збільшення знань про себе було б помилково. Адже в основі цього процесу лежить внутрішня трансформація. Тобто, самопізнання можна розглядати як фундаментальну основу становлення людини у ході її життєдіяльності, оскільки "мало просто народитися людиною, потрібно стати нею". Самопізнання є інструментом, за допомогою якого людина здатна розкрити свій творчий потенціал, визначити шляхи до своєї реалізації в житті. Сюди можна віднести відоме висловлювання Протагора, що "людина є міра всіх речей.

Отже, проблема самопізнання представляє як особистісний інтерес людини до себе і своїх особливостей, так і практичний інтерес для дослідників багатьох наукових напрямів. У соціально-філософській думці самопізнання розглядається як "вища мета філософського дослідження". Саме філософії відведено головну роль в пізнанні людини та її внутрішніх ідеалів. Проте, незважаючи на величезні зусилля, витрачені філософією та іншими науками, проблема людської свідомості й досі залишається відкритою.

Список літератури

1. Місце філософії в самопізнанні людини URL: <http://um.co.ua/4/4-4/4-40838.html>
2. Сидоренко Л.І. Філософське осмислення людини. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sid-phil-human.htm>
3. Крутень Д. О. Проблема самопізнання у філософії Г.С. Сковороди

URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/17128/5/DPGN_2020_P005-008.pdf

4. Роль та значення самопізнання в людському мисленні в античний період (класична доба) / М.В. Кравець // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. — К., 2008. — Вип. 69. — С. 127-136. — Бібліогр.: 2 назв. — укр URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/71837>

Іванова Марія Олексіївна

студентка Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ПРОТИДІЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

На жаль, на сьогоднішній день проблема домашнього насильства є дуже актуальною. Жертвами цього можуть бути як діти, так чоловіки і жінки. Інформації про домашнє насильство зараз досить багато, ця тема активно висвітлюється в медіа. Проводяться численні заходи, присвячені цьому. У школах, університетах педагоги та психологи проводять роз'яснювальні роботи з людьми щодо питання усіх видів домашнього насильства.

Домашнє насильство - діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1]. Домашнє насильство може проявлятися у таких формах: психологічне, сексуальне та фізичне. Найчастіше воно проявляється у формі фізичного насильства.

Фізичне насильство - це форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання

допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру [1].

Потерпілі від домашнього насильства не завжди звертаються до відповідних органів про допомогу, через страх або інші причини. Тож, якщо знати як розпізнати цю проблему зі сторони, можна допомогти людині.

Ознаки фізичного насильства, завдяки яким його можна розпізнати: 1) людина починає носити закритий одяг, наприклад влітку коли на вулиці жарко, але такий стиль одягу зазвичай не притаманний їй та на прохання показати, наприклад руку або шию, вона відмовляється це робити та починає нервувати; 2) захищається від ймовірного агресора, наприклад коли ви хотіли доторкнутися до неї, вона починає лякатися та знічуватися; 3) людина почала замикатися в собі і в усьому себе обвинувачувати [2]. Ніколи не потрібно мовчати якщо помітили одну з цих ознак.

Перелік дій, на випадок якщо особа стала жертвою домашнього насильства: 1) по перше, найголовніше, жертві потрібно усвідомити що вона є жертвою та не заслуговує такого ставлення до себе; 2) визначитися з видом допомоги яку вона потребує у разі одного з видів домашнього насильства; 3) якщо це можливо, то тримати ключі від дому в легкодоступному місці щоб можна було швидко вибігти з квартири; 4) запам'ятати номери телефонів гарячих ліній: 102 (для звернення про допомогу до правоохоронних органів).

Найголовніше для жертви - це ні в якому разі не виправдовувати кривдника, адже насильство не є вирішенням проблем.

Отже, наразі домашнє насильство є глобальною проблемою серед сімей у світі. Щодо цього, ні в якому разі не можна мовчати, про це потрібно постійно говорити, продовжувати висвітлювати проблему в медіа, серед шкіл та університетів. Жертвам не потрібно вирішувати цю проблему самотужки, адже не завжди можна порозумітися з кривдником. Вона повинна звернутися до відповідних органів або до людей яким вона довіряє з проханням про допомогу.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про запобігання та протидію домашньому насильству”
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text/>
2. Проект Кешер. “Фізичне насильство: як розпізнати та допомогти постраждалий?”
3. <https://www.projectkesher.org.ua/news/fizychne-nasyl-stvo-iaak-rozpiznaty-ta-dopomohty-postrazhdaliy/>

Комарук Олександр

студент Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ.

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИХІДНІ НАЧАЛА ФІЛОСОФІЇ

Ця тема, як і будь яка, пов'язана з філософією є актуальною. Пропоную розібратись, чим філософські питання метафізичні відрізняються фізичних. Та пропоную розглянути шість причин, чому необхідно вивчати філософію.

Існують різні форми духовної культури, наприклад ремісія, мистецтво, наука... Філософію можна відносити до специфічних форм духовної культури. Одне з визначень філософії – форма духовної культури, що прагне відповісти на метафізичні питання. Метафізичними їх називають науковці, а звичайні люди називають такі питання «вічними», чи «питаннями буття людського».

Метафізичні питання – питання поза межами буденності життя. Наприклад питання «Куди піти навчатись далі?», «Що з'їсти на вечерю?», «Якою дорогою йти до дому?» - це усе питання фізичні, тобто те із чим ми зустрічаємось постійно. А метафізичні питання, значать більш абстрактніше, наприклад: «У чому сенс життя?», «Хто така людина?», «З чого усе почалось?», «Чи є Бог?»...

Особливою відмінністю метафізичних питань в порівнянні з фізичними є те, що на них неможна дати однозначної, чіткої, зрозумілої відповіді.

Виникає начебто майже запитання, якщо питання які досліджує філософія не мають однозначної, чіткої відповіді – то чи є сенс вивчати її взагалі? Однозначно так.

По-перше, якщо на метафізичні питання немає відповіді зараз, то це зовсім не значить, що людство в процесі свого розвитку відповіді на них не знайде. Тут доречно згадати класичну фразу «Never say never again» - «Ніколи не кажіть ніколи».

По-друге, навіть якщо виходити з того, що на філософські питання ніколи не буде знайдено відповіді, тоді можна впевнено висунути таке судження, що шукаючи відповіді на «вічні» питання з області метафізики філософія знайде відповіді на питання значно менш глобальніші, однак так само важливі для людства. Цим самим філософія є дуже корисною для інших форм духовної культури і науки, релігії, культури... Даючи їм нові матеріали для аналізу, обробки, висновків тощо.

По-третє, сааме філософія допомагає людині бути людиною. Тобто, у людей є «природний початок» і «надприродний початок». Під «природним початком» - маються на увазі інстинкти та рефлексии, що закладені у нас від

народження. Наприклад – почуття голоду, відчуття холоду та спеки... А «надприродний початок» людини – це те, що не бере свій початок від народження людини. Наприклад: здатність до мислення, творчості, пізнання, креативу, здатність кохати, пошуки сенсу життя... Саме «надприродне» і робить з людини людину, виділяючи її серед тварин.

Коли філософія наводить людей на метафізичні питання, вона допомагає йому відрізнятись від інших тварин – тобто бути людиною.

По-четверте, мабуть одне з найголовніших, філософія допомагає людині бути самим собою. Суспільство, епоха, родина... - це усе нав'язує індивідуальностям різноманітні закоренілі уявлення, стереотипи та інтереси. У результаті чого людина на певному етапі не розуміє- де вона, а де не вона? Де її думи, цінності, а де не її?

Можна провести певний невеличкий експеримент. Попросити середньостатистичну особу написати 10 потреб, вона впорається. А потім попросити розділити цей перелік на власне її потреби, та те, що в певний час було нав'язано їй суспільством. Можемо із певністю сказати, що друга частина завдання буде значно складнішою, тому що люди втрачають самі себе. Натомість філософія дає підґрунтя людині для роздумів про саму себе, допомагає відповісти на запитання «Хто я?». Є така легенда, що коли Сократ йшов по афінському базару він сказав таку фразу: «Як добре що у світі є так багато речей, без яких можна обходитись» - цікавий нестандартний умовивід. Саме це і є результатом індивідуального мислення. А Сократ, як бачимо був майстерним філософом, започаткувавши ціле покоління сократиків.

По-п'яте, філософія допомагає людям бути щасливими. В сенсі – вона не робить їх щасливими, а лише допомагає їм бути такими. Щастя – емоційний стан. А якщо, це емоційний стан то залежить він не від зовнішніх чинників, а від того, як ми самі їх сприймаємо. Філософія дає людині привід для роздумів, над світом, над іншими людьми... Цим самим даючи людині змогу переоцінити, переосмислити своє ставлення до зовнішнього світу та й до життя загалом. Слід згадати знаменитий вислів «Хочеш бути щасливим – будь їм».

По-шосте, філософія – основа критичного мислення. Слово критика у перекладі з грецької – дослідження, тобто дослідницьке мислення. Критичне мислення – незалежне, самостійне мислення.

Є дві позиції світосприйняття:

- конформізм (від латини подібний, схожий) - це ретрансляція, повторення чужих думок, тез, суджень;
- нонконформізм – самостійні міркування про себе і про зовнішній світ, на основі аналізу, аналітики.

Філософія саме про нонконформізм.

Отже, Сократ сказав: «я знаю, що я нічого не знаю, але інші не знають і цього», а Іммануїл Кант зазначав «Я обмежив розум, щоб дати місце вірі», тобто головна перемога філософів – вони зрозуміли, що людський розум обмежений. Загалом філософія є пранаукою, може дійсно, якби люди в давнину не задалися питанням «Для чого це усе?» - ми б не мали такого колосального розвитку цивілізації, як маємо його зараз.

Корнієнко Лілія

студентка Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ.

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ТОМАСА ГОББСА ЩОДО ПОБУДОВИ ДЕРЖАВИ

У період Нового Часу, реалістична течія, як і її опонент - ідеалістична течія, досягла чималого теоретичного та практичного прогресу в сфері міжнародних відносин. Цей час був повен колом різноманітних захоплюючих теорій, концепцій та принципів. Їх створенням займалася велика кількість наукових діячів, кожний з яких вносив у політичний реалізм щось нове.

Поштовхом для запуску реалістичної течії серед наукових діячів класичної школи міжнародних відносин став блискучий та відомий англійський мислитель Томас Гоббс з його новітніми теоріями й принципами щодо суспільства, суспільного устрою, безпеки та взаємовідносин у ньому, які викладені у праці даного науковця «Левіафан, або Матерія, форма і влада держави церковної і громадянської».

Центральні ролі у дослідженнях Томаса Гоббса відіграють люди, їх природа та об'єднання в суспільство. Людська природа, за переконаннями англійського наукового діяча, від самого початку вмещає в собі егоїстичність, жадібність, пристрасть та потреба в однакових речей. Саме це призводить до суперечностей та конфліктних ситуацій між людьми, сприйняття оточуючих як ворогів і конкурентів, які заважають здійсненню та задоволенню власних інтересів. Спираючись на свідчення вітчизняного науковця Н. Ковалко про те, що «згідно з думкою Т. Гоббса, людині в її «природному стані» була властива агресивність, так звана характерна риса «війни всіх проти всіх»»[2, с.16]. Проте, згодом люди розпочинають формування суспільства на основі власного страху, недовіри, суперництва, прагнення влади, слави та престижу один перед одним. Сутність страху та недовіри, Т. Гоббс висвітлює як стан, подібний війні, це не битва, проте постійно відчувається бажання до боротьби шляхом бою. Таким чином, такий страх фактично є неподоланим. Саме задля часткового уникнення страху та гарантування власного захисту, люди об'єднуються у суспільство, держави та укладають «суспільні договори». Отже, можемо погодитися з О. Вовк про те, що «Т. Гоббс бачить суспільство як сукупність

людських індивідів, які об'єднуються для забезпечення безпеки» [1, с.39]. Тобто, основною метою суспільства та держав полягає у гаранті зовнішньої та внутрішньої безпеки. Щодо того, що відбувається, на думку англійського мислителя, поза державою можна описати одним словом – хаос, тому що, створюючи державу необхідно, щоб кожний її громадянин захищався від насильства з боку інших та не завдавав шкоди іншим.

Томас Гоббс був одним з перших наукових діячів, котрий став засновником та форматором підґрунтя феномену міжнародної національної безпеки. Досліджуючи відносини між державами та їх керівниками, англійський мислитель розумів, що стосунки між цими суб'єктами міжнародної арени скоріш нагадують військові табори, які нашпиговані зброєю, є початково ворожо настроєні. Проте, головна відміна від внутрішніх стосунків, які знаходяться під контролем керівників держав, зовнішні – ніхто не стримує та не регулює. Регулярні війни між державами, як і серед людей, ґрунтуються на таких причинах як суперництво, недовіра та бажання здобуття високого рівня престижності у світі. Як це не дивно, проте, Т. Гоббс дійшов висновку, що і його опоненти – ідеалісти, вважаючи, що надійною підтримкою світового порядку є створення єдиної для всіх міжнародної організації, яка буде впорядковувати всі конфлікти та забезпечить безпеку всім країнам світу.

Ґрунтуючись на вище проаналізованому, можемо зробити висновок, що Новий Час асоціюються з працями неймовірного науковця Томасом Гоббсом та стали гарним поштовхом для подальшого прогресивного розвитку політичного реалізму. Принцип щодо зовнішньої та внутрішньої безпеки країн, який на сьогодні набув дещо іншої назви, а саме міжнародна національна безпека держав, даного англійського мислителя, актуальна та користується чималим попитом серед науковців, істориків, політиків та інших.

Список літератури:

1. Вовк О.М. Теорія суспільного договору в працях Т. Гоббса і Дж. Локка// Збірник наукових праць VII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Права людини: історичний вимір і сучасні тенденції». 2020. С. 38-41
2. Ковалко Н.М. Правові погляди Томаса Гоббсана природу держави та суспільства: критичний аналіз//Право і суспільство. 2017. №2.С. 15-20
3. Малиновська Н.В. Питання політики сил у міжнародних відносин: концептуальний підхід//Людина, суспільство, політика: актуальні виклики сучасності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції(м. Одеса, 22-23 травня 2014). 2014. С. 61-64

Корх Анна Олександрівна
студентка 1 курсу,
гр. Б-ПУА-241,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ.

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Питання гендерної рівності в наш час є досить обговорюваною темою на публіці чи в політиці. Ми живемо в такий час, коли відстоювання своїх прав стрімко набирає свої обороти.

«Гендерна рівність означає, що жінки та чоловіки повинні мати однакові можливості, права та обов'язки. Це означає, зокрема, що жінки і чоловіки повинні мати рівні можливості впливати на суспільство і отримувати освіту, а також розділяти відповідальність за домашню роботу і дітей.» [1]

На сьогодні у більшості країн світу правовий статус жінок і чоловіків зрівнявся. Але до сих пір існують країни, де про таке навіть і не чули, а сам термін «жінка», як особистість, взагалі не існує. І це дуже сумно, адже ми всі повинні мати рівні права. Бо не важливо яка у Вас стать, все одно ми залишаємося людьми.

Можливо, в це важко повірити, але закон про рівність чоловіків і жінок в Україні вийшов аж 17 років тому.

«У законі України від 08.09.2005 р. № 2866-15 «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» записано, що гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати однакову участь у житті суспільства.» [2]

На нашу думку, цей закон є не зовсім допрацьований і повністю не реалізований. І норми законів є переважно декларативними, саме через декілька значущих причин:

«а) низька обізнаність жінок (особливо в сільській місцевості) із міжнародними стандартами у сфері захисту від гендерної дискримінації. Жінка часто не розуміє, що її права було порушено, особливо якщо йдеться про випадки дискримінації. За майже 10 років дії ЗУ «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» лише в 145 судових актах міститься посилання на цей закон, при цьому в переважній більшості справи ініційовано

державними контролюючими органами (здебільшого – у випадках реагування на факти вказівки статі працівника в оголошеннях про наявність вакансії), а не самими жертвами дискримінації;

б) невміння представників юридичної професії, у тому числі суддів, ідентифікувати ті випадки, коли порушення прав та законних інтересів жінки стає наслідком дії дискримінаційних положень законодавства або гендерно нейтральних законодавчих актів, які на практиці призводять до дискримінаційних наслідків.» [3]

Стосовно низької обізнаності людей, можу зауважити, що це дуже не правильно, адже знати про це повинен кожен, адже бувають різні ситуації, і ці знання можуть навіть врятувати життя людині.

«Елла Ламах, голова ГО “Центр розвитку демократії”, яка брала участь у підготовці цього Закону з боку Міністерства у справах сім’ї, молоді і спорту відмітила, що в регіонах про Закон з рівних прав для жінок і чоловіків практично нічого не відомо: “Мало хто знає, що цей Закон дає можливість реалізовувати гендерну політику на місцевому рівні. Коли ми показуємо на місцях, що наш профільний Закон захищає сімейні цінності, показує хто на місцевому рівні уповноважені здійснювати політику рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, то більшість органів місцевого самоврядування дивуються що є такий закон”.» [4]

Також можна навести безліч прикладів відсутності рівності правового статусу жінок і чоловіків. Наприклад, жінки виконують значно більше роботи, яка не оплачується, на кшталт догляду за дітьми або прибиранням оселі.

Щодо рівномірного розподілу влади, з’являлись також певні суперечки, бо переважна частина займаних високих посад у різноманітних сферах суспільства належить чоловікам, а не жінкам.

Людство чомусь необґрунтовано вирішило, що стать може впливати на вибір освіти та подальшої професії.

Але ж чому за стільки часу нам не вдалося це виправити?

Отже, можна прийти до висновку, що гендерна рівність є невід’ємною складовою правової держави. Сам процес впровадження рівності в Україні та і у цілому світі триває. Урядом виконавчої влади робиться усе можливе щодо забезпечення українському суспільству рівних прав між чоловіками та жінками. Я розумію, що це достатньо тяжкий і довгий процес. Адже люди століттями жили з іншим розумінням цього світу. Але я вірю, що це у наших руках і ми зможемо цього досягти, бо ми Українці.

Література:

1. Права жінок та гендерна рівність | Informationsverige.se. *Нem / Informationsverige.se.*
URL: <https://www.informationsverige.se/uk/omsverige/individens-rattigheter-och-skyldigheter/kvinnors-rattigheter-och-jamstalldhet/>
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. *Офіційний вебпортал парламенту України.*
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення:

24.10.2022).

3. Права жінок і гендерна рівність в Україні – О. Уварова – Українська Гельсінська спілка з прав людини. *Українська Гельсінська спілка з прав людини*. URL: <https://helsinki.org.ua/prava-zhinok-i-henderna-rivnist-v-ukrajini-o-uvarova/> (дата звернення: 24.10.2022).
4. Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”. *Український Жіночий Конгрес*. URL: <https://womenua.today/15rokiv-zakonu/> (дата звернення: 24.10.2022).

Марко Владислава,

студентка ННІ права та інноваційної освіти навчальної групи ЮД-144 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОНТОЛОГІЧНІ ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ ПРАВА: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ

Право, як основний компонент культури, вбирає в себе її найбільш значущі досягнення, розвивається разом з нею і водночас сприяє легітимації цінностей і принципів поведінки людей, які забезпечують стійке функціонування та розвиток суспільства. Філософія, що вивчає суспільство, не може ігнорувати цю надзвичайно важливу сферу людської діяльності. Саме тому філософське осмислення права має багатовікову історію. І з розвитком людства, ускладнення суспільного життя інтерес філософії до правової реальності постійно зростає. У свою чергу, право пов'язане з філософією. Саме поняття «право» своїм існуванням завдячує філософії. Воно спочатку вироблялося філософією поряд з такими поняттями, як "суспільство", "людина" і тому подібні.

У своєму розвитку право завжди спиралося на філософію, оскільки його базові проблеми, такі як свобода, справедливість, рівність, відповідальність, законність та інші, є у своїй сутності суто філософськими проблемами [1, с. 23]. Їх проблемність бере початок в області таких наук як онтології, антропології, гносеології, аксіології та інших філософських дисциплін, які в сукупності визначають структуру такої міждисциплінарної науки, як філософія права, що виконує по відношенню до теорії держави і права, а через неї та інших приватних правових наук, методологічну функцію.

Про зв'язок права та філософії свідчить вся історія цивілізації. У кожному нову історичну епоху (Античність, Середньовіччя, Відродження, Новий час) виникало фактично нове праворозуміння, обумовлене панівним світорозумінням [3, с. 41].

У минулому, у радянський період нашої історії, існуюча в країні система права спиралася на марксистську філософію, яка офіційно визнавалася панівним світоглядом у суспільстві. Суспільні науки, у тому числі і правові дисципліни, разом зі своєю методологічною основою – філософією, виступали у ролі панівної ідеології.

При офіційному запереченні у суспільстві панівних (державних) ідеологій та світогляду закономірно виникають, як мінімум, два питання.

По-перше, якщо в країні існує конституція та досить розвинена правова система, на які спирається у своїй діяльності держава, чи може в цьому суспільстві бути відсутня державна ідеологія? У класовому суспільстві право поза ідеологією – нонсенс. Деідеологізоване право - це право, яке не відображає нічиїх інтересів [4, с. 121]. Право, яке не виражає інтереси певних соціальних груп (шарів) населення, за визначенням не може виконувати свою основну регулятивну функцію, заради якої воно й виникло. Можна, звісно, сказати, що відображає інтереси всього суспільства. Певною мірою це так, але лише деякою частиною. Право, що відображає інтереси всього населення, передбачає суспільство, де немає соціально-економічної та соціально-політичної стратифікації.

По-друге, що виступає як метатеорія та методологія сучасного права? Очевидно, що це ті цінності, той соціальний ідеал (особистості, суспільства), які створюються і затверджуються через механізм права в чималій, якщо не визначальній, мірі, які залежать від метатеорії права, особливо від тих, що зайняті теоретичною діяльністю та законотворчістю.

Єдине право, як ознака держави, також виконує інтегративну функцію. Забезпечуючи рівність громадян перед законом, відстоюючи справедливість у суспільстві, право блокує зростання напруженості у соціально неоднорідному просторі та запобігає виникненню розривів у ньому, що на пряму пов'язано з філософією. Іншими словами, однорідний та ізотропний правовий простір в умовах критично неоднорідного соціального простору є важливим фактором збереження цілісності держави [2, с. 221]. Очевидно, що за відсутності єдиного праворозуміння та правозастосування, право не в змозі виконувати інтегративну функцію. Більше того, фрагментований правовий простір, його неоднорідність та неізотропність посилюють напруженість у соціальному просторі країни, створюючи загрози виникнення розривів зв'язку між державною владою та суспільством.

Залишаючи у боці складну проблему походження права, зазначу, що після того, як право санкціонується і освячується державою, воно набуває юридичного значення. Це призводить до зміни статусу та сутності права. Приймавши нормативно-паперовий вигляд, право виходить за межі індивідуальних рішень конкретних справ. Тепер воно постає як загальна воля та загальний регулятор суспільних відносин. І на цій своїй ролі право виявляється

юридичним вираженням універсальної родової сутності людини, бо регульовані правом суспільні відносини є результатом реалізації різних людських сутнісних сил. І чим більше розвинена людська сутність, більш різнобічно виявляється людська діяльність, тим більше розвиненим має бути право.

Але право лише формально представляє загальну волю суспільства. Насправді це воля панівного класу, зведена до закону. Право, у своїй такій сутності, є юридичним вираженням відчуженого буття універсальної родової сутності людини. Історичний процес є вираженням розвитку відчуженої родової та індивідуальної сутності людини. Відчужене буття родової та індивідуальної сутності людини, на мій погляд, є онтологічною (антропологічною) основою правового вігілізму як у національному, так і міжнародному праві. Право, як зазначалося, є формою, обумовленою змістом. Зміст визначає форму, але форма, як відомо, не байдужа до змісту.

Отже, різні концепції права мають загальне онтологічне підґрунтя, на основі якого і можлива розробка інтегративної теорії права. Вона фактично стане новою єдиною теорією праворозуміння, що спирається на ідею людинорозмірності права.

Список використаної літератури:

1. Алексєєв С.С. Філософія права. М., 2005 – 200 с.
2. Нерсесянц В.С. Філософія права: Підручник для вузів. М., 2008 – 421 с.
3. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін. / за ред. д-ра філос. наук, проф. О. Г. Данильяна. – Харків: Право, 2009. – 208 с.
4. Трубецкой Е. Н. Энциклопедия права / Е. Н. Трубецкой // Філософія та енциклопедія права в університеті Святого Володимира : у 2 кн. / за ред. І. С. Гриценка. – Київ : Либідь, 2001. – Кн. 2. – 448 с.

Резворович Кристина Русланівна

кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри цивільного права та
процесу Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Мирилко Віктор Вадимович

курсант 2-го курсу Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ЗАХИСТ ПРАВ АВТОРА

В умовах розвитку високих технологій та поступового переходу ринкової економіки до інноваційного забезпечення захисту авторських прав стає одним із важливих напрямів діяльності держави.

Авторські права найчастіше захищаються засобами, передбаченими

цивільним законодавством. У зв'язку з цим у цивілістичній науці традиційно є актуальною тема, пов'язана з порушенням і, як наслідок, – із захистом інтелектуальних авторських прав. Це зумовлено, крім необхідності боротьби з «інтелектуальним піратством» усередині країни, проблемами захисту прав українських авторів за кордоном та іноземних авторів в Україні в рамках Євразійського Економічного Союзу та Світової організації торгівлі. Ці обставини також, безсумнівно, актуалізують тему дослідження.

Захист порушених чи оскаржених авторських прав здійснюється як цивільно-правовими, а й публічно-правовими способами. Проте, посилення з боку держави публічно-правових економічних методів на порушників (збільшення штрафів замість термінів позбавлення волі чи виправних робіт) не веде до помітного зниження порушень авторських прав. Тому визначальними способами захисту як майнових, і особистих немайнових та інших прав, які належать автору, як і залишаються заходи на правопорушників цивільно-правового характеру. Інакше кажучи, є цивілістична домінанта захисту порушених або оскаржених авторських прав.

Права на захист автора передбачені в Конституції України, Цивільному кодексі України, Законі України «Про авторське право і суміжні права».

Як зазначає в своїй праці Сердюк. В. В., здійснення захисту права в суді являється найбільшою гарантією на забезпечення прав і свобод людини. З такої причини суд займає визначальне положення в державних органах [1, с. 15].

Авторські права виникають у творців творчої праці, яка є об'єктом інтелектуальної власності, що охороняється законом. Захист авторських прав означає застосування комплексу правових норм для відстоювання інтересів авторів та правовласників. Питанням авторського права присвячено гол. 70 ГК РФ, де законодавець у тому числі встановив порядок та способи вирішення спорів, а також відповідальність за порушення у цій сфері.

Для захисту прав автора наявні різні види процесу. Найбільше випадків захисту передбачено для цивільного процесу через наявність відшкодування заподіяної шкоди. В законодавстві передбачено норми від посягань на авторські права. З такого приводу цілком правильно вказує про значення визначення та захисту авторських прав у законодавстві Н. С. Кузнецова, що: «таку позицію законодавця в питанні формування ефективних правових норм для якісного захисту прав інтелектуальної власності, забезпечення всебічної реалізації інтелектуальних прав слід розглядати як невід'ємну складову найбільш пріоритетних завдань сучасної держави» [2, с. 23]. Проте, захист прав автора набув популярності в останні десятиліття, а до того періоду часу проблема залишалася досить актуальною.

Після прийняття нашою державою незалежності вдосконалилось законодавство відповідно до Концепції судово-правової реформи в Україні від 28 квітня 1992 р. За вказаним нормативним актом передбачалось вдосконалити судову владу та законодавство, зокрема проведення процесу [3]. 23 грудня 1993 року в Україні прийнято Закон «Про авторське право і суміжні права».

Правове регулювання вказаного закону поширювалося на відносини у напрямку створення творів літератури, науки, мистецтва та об'єктів суміжних

прав. В законі передбачено захист прав автора в судовому порядку, підстави, способи захисту, забезпечення позову.

18 березня 2004 року прийнято ЦПК України, який достатньо визначений в питаннях структури цивільного судочинства. Як зазначено в роботах науковців Ярема А. Г., Давиденко Г. І., в кодексі не передбачено альтернативної підсудності, але вказано інститут забезпечення позову до подання позовної заяви з метою запобігання порушенню права інтелектуальної власності [4, с. 25-30].

Одним з основних пріоритетів сучасної України є правове і соціально-економічне забезпечення розвитку науково-технічного прогресу та захисту прав на об'єкти права інтелектуальної власності. Жодна країна в сучасних умовах інноваційної економіки не може ефективно розвиватися, не маючи відповідного науково-технічного потенціалу. Більше того, в умовах глобалізації світових процесів науково-технічний потенціал набуває для кожної країни стратегічного значення.

Отже, можемо зробити висновки, що кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Література

1. Сердюк В. В. право на судовий захист у контексті змагальності сторін. Адвокат. 2012. № 9 (144). С. 14-18.

2. Кузнєцова Н. С. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні. Право України. 2011. №3. С. 21-29

3. Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію судово-правової реформи в Україні» URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2296-12#Text>

4. Ярема А. Г., Давиденко Г. І. Новели цивільного судочинства. Вісн. Верхов. Суду України. 2005. № 9. С. 25-30

Мороз Валерія

студентка гр. Б-МВ-041,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ТЕРОРИЗМ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Однією із загальнопланетарних проблем сучасності є тероризм. Дати визначення цьому терміну досить нелегко, але як визначається в академічному тлумачному словнику це «здійснювання, застосування терору; діяльність і тактика терористів»[1]. Наше суспільство стикалося з багатьма видами терору і сучасна спільнота трактує і пов'язує це явище з різними подіями: чисто карні викрадення людей з метою викупу, вбивства на політичному ґрунті, жорстокі методи ведення війни, викрадення літаків, шантаж [2]. Ключова проблема полягає в тому, що тероризм важко відрізнити від інших форм політичного насильства та насильницьких злочинів, таких як державний збройний конфлікт, недержавний конфлікт, одностороннє насильство, злочини на ґрунті ненависті та вбивства. Межі між цими різними формами насильства часто розмиті. Тут ми розглянемо стандартні критерії того, що таке тероризм, а також те, як його можна відрізнити від інших форм насильства.

Щоб вважатися актом тероризму, дія повинна бути насильницькою або загрожувати насильством. Політичне незгода, активізм та ненасильницький опір не є тероризмом. Відзначено, що головним засобом досягнення мети для будь-якого терориста - є залякування, створення атмосфери страху й невпевненості, наведення жаху [2].

Коли ми замислюємось над цим поняттям, нам, безумовно, спадає на думку, що існує кілька видів тероризму. І це правда, адже у нинішньому світі існує багато його форм. Навіть є можливість їх класифікувати за об'єктами терористичних вчинків й напрямку досягнення тих чи інших результатів.

Ми можемо виділити три види тероризму як: державний, повстанський та транснаціональний. Державний терор являє собою насильство, вчинене урядом, проти громадян. Він може передбачати масові вбивства та катування. Незалежно від форми, державний тероризм вбив і покалічив більше людей, ніж усі інші види тероризму разом узятих. Прикладом є геноцид, адже це найбільш смертоносний вид державного тероризму.

Повстанське – це вчинення насильства мешканцями країни щодо

власного уряду. Для досягнення бажаною мети головною метою терористичних актів виступають великі скупчення свідомо беззахисних людей. «І чим жорстокіша й кривавіша буде терористична акція, тим краще для терористів, тим швидше влада, політичні сили або населення робитимуть те, що від них вимагають»[3]. Тобто, при терористичному акті головним об'єктом є не самі громадяни, а ситуація, яку за допомогою насильства щодо невинних людей намагаються направити в потрібному для терористів напрямі.

Ґрунтуючись на вище сказаному, можна зауважити, що терористи для реалізації своїх планів спочатку погрожують насильством, і тільки при непоступливості реалізують свої загрози.

Надалі, відзначимо останній вид тероризму – транснаціональний або міжнародний. Надати визначення досить легко – це дії однієї нації проти іншої. Починаючи з середини 60-80 років минулого століття серед суб'єктів міжнародного тероризму все більше місце належить міжнародним терористичним організаціям, які безупинно здійснюють свою діяльність на території урядів держав, часом маючи на ній досить розвинену інфраструктуру.

Транснаціональний характер аналізованого різновиду тероризму передбачає встановлення та підтримка різноманітних зв'язків (політичних, організаційних, фінансових, матеріальних, оперативних) між терористичними структурами різних країн. Це обумовлюється збігом ідейно-політичних установок екстремістських організацій, що існують у різних регіонах світу, і диктується потребою цих організацій у отриманні тієї чи іншої допомоги та підтримки з боку зарубіжних терористичних структур.

Можемо відзначити, що такі дії підривають міждержавні відносини, адже він проявляється в безладному насильстві, зазвичай спрямованому проти людей для створення в спільноті такої думки, що ціль виправдовує свої методи.

Базуючись на вище сказаному, ми можемо зрозуміти, що представляють собою терористичні дії, їх класифікацію та страшні наслідки для людей. І хоча ми розглянули не повну картину цього феномену, ми можемо зрозуміти, що тероризм поєднує багато різноманітних сфер терористичної діяльності. Він є причиною загибелі мільйонів людей, адже для терористів саме людина, її життя – ніщо, лише засіб для досягнення поставленої мети.

Сьогодні тероризм слід розглядати як широкомасштабне явище, яке становить загрозу життєво важливим інтересам особи, суспільства і держави.

Список літератури

1. Академічний тлумачний словник. Словник української мови: в 11 томах. Том 10, 1979. С. 94.
2. Копин В. М., Тероризм – трагедія людства. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/18493/1/МАКЕТ_Конф._Ден_науки_%281%29_p146-148.pdf
3. Новоскольков Г. Б. Тероризм як глобальна проблема сучасності. URL: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/811>

Наумик Антон Сергійович

здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ.

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТРЕНДІВ

Освіта – одна з галузей науки, яка найбільш якісно та швидко розвивається у всі періоди існування людства. Дистанційна та дуальна форма здобуття освіти, дистанційне навчання і сучасні методики з педагогіки та менеджменту – все це дало не малий поштовх для розвитку сучасних методів викладання, використання інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток не тільки знаннєвого компоненту, а й компоненту компетенцій та компетентностей здобувачів освіти всіх рівнів. За останні декілька років сучасна галузь освітніх послуг зробила не малий стрибок у бік використання інноваційних технологій та студентоцентрованого підходу до навчання. Поступово освіта переходить на якісно новий рівень від простого надання інформації до створення у здобувачів освіти “Soft skills” або навичок критичного мислення, вміння працювати в команді та креативності, адже на сучасному ринку праці затребувані ті фахівці, які можуть використовувати мультидисциплінарний підхід у вирішенні певних завдань.

У час глобальної інформатизації суспільства, жорсткої конкуренції і швидких змін найбільш розвинуті й успішні країни спрямовують свою державну політику у напрямі модернізації освітньої діяльності, а саме на підготовку нової генерації фахівців, спроможних конкурувати на сучасному ринку праці, здатних діяти в нестандартних ситуаціях й адаптуватися в умовах сьогодення [1]. Відповідно до цього не менш важливим є й інновації в освіті, впровадження нових методик викладання, оновлення науково-методичної бази, освітніх програм та стандартів, розроблення наукоємних проектів та відкриття сучасних освітніх профілів навчання. Не варто забувати й про індивідуалізацію освітнього компоненту та підходу до молоді, у тому числі й з урахуванням її здібностей, можливостей та потреб. Сучасна українська освіта є досить якісною, прогресивною та конкурентноспроможною на світовому ринку надання освітніх послуг, адже використовує найінноваційніші методи викладання. До них можна віднести сторітелінг та візуалізацію, які допомагають здобувачам освіти краще концентруватися на навчальному

матеріалі, гейміфікацію та ігрові технології, що мотивують здобувачів освіти на проходження навчальних тестів, виконання домашнього завдання та орієнтування у вивченому матеріалі за допомогою гри.

Не менш важливим є й педагогіка партнерства, адже сучасний та умотивований викладач повинен залучати здобувача освіти до співпраці на принципах поваги до особистості, довіри у взаємовідносинах, принципах соціального партнерства, колективної відповідальності, діалогу, взаємоповаги, рівності сторін, обов'язковості виконання домовленостей та доброзичливого й позитивного ставлення один до одного. Розвиток теорії освітнього партнерства як системи фундаментальних і прикладних наукових знань про закономірності, принципи, зміст та засоби організації й здійснення освітньої співпраці суб'єктів освітньої діяльності з іншими соціальними суб'єктами зумовлено, серед іншого, її міждисциплінарними зв'язками, взаємодією з різними системами наукових знань (науками). Можна стверджувати, що цей чинник розвитку теоретичного й прикладного наукового знання про освітнє партнерство був донедавна найвагомішим і залишається одним із найважливіших [2, 27].

Таким чином, на нашу думку, все це в комплексі дасть ще один неймовірний стрибок якості та розвитку вітчизняної освітньої сфери, хоча навіть на тому етапі, на якому знаходимося ми, можна з упевненістю стверджувати, що українська освіта дійсно покращується та йде тільки у майбутнє. Прогнозуючи, що буде далі, можна сказати, що найближчим часом на нас чекає бурхливий розвиток української науки, інтенсифікація викладання всіх дисциплін та невпинний розвиток не тільки середньої освіти, а й усіх інших видів, таких як фахова передвища, вища та післядипломна освіта.

Список використаної літератури:

1. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі / Карплюк С.О. // Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку. Матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р. / За ред. В.Г. Кременя, О.І. Ляшенка; укл. А.В. Яцишин, О.М. Соколюк. – К, 2019. – 361 с. – С. 188–197.
2. Освітнє партнерство в системі загальної середньої освіти: теорія і методологія / О.М. Топузов. – Київ : Інститут педагогіки НАПН України : Педагогічна думка, 2021. – 160 с.
3. 7 освітніх трендів у 2022: що учнів та вчителів чекає у новому році. 24 Канал. URL: https://24tv.ua/education/7-osvitnih-trendiv-2022-shho-uchniv-vchiteliv-ukrayina-novini_n1835384 (дата звернення: 15.10.2022).

Перетяцько Катерина Сергіївна
студентка ННІ права та інноваційної
освіти

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

СТРУКТУРА ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Поняття «право» має не одне визначення, воно може вживатися в значенні соціального регулятора суспільних відносин, міри свободи й рівності або системи загальнообов'язкових формально визначених правил поведінки. Проте є те, що всі ці поняття об'єднує – ціль, яка формується з філософських уявлень, про ідеологію суспільства.

Філософія права – це вчення про сенс права, тобто вчення про універсальні причини та цілі, заради яких людина встановлює права. Взагалі така філософія не розглядається окремо, адже вона є сукупністю багатьох складових, які формують уявлення про неї. До основних розділів філософії права відносяться такі: онтологія, гносеологія, аксіологія права. Для того, щоб дослідити питання більш детально та визначити як саме філософія права пов'язана з правосвідомістю з наукової точки зору, варто розглянути всі складові окремо. [1]

Онтологія права – це одна з основних складових філософії права, теорія правового буття. Найголовнішим законом соціального буття можна виокремити положення про те, що буття виражає свідомість. Заведено вважати, що ідеальне, у сфері права, виражається завдяки правовій свідомості, а матеріальне у наслідках цих свідомих дій. Онтологія права відповідає на питання: «Що таке право?». Тобто людина свідомо створює певні правила на основі власних переконань, які потім стають законами та мають вже якесь матеріальне значення для суспільства. Найголовніший закон соціального буття – це те, що саме буття визначає свідомість. Проте саме свідомість має змогу радикально змінювати буття та його трактування. [2]

Гносеологія права – розділ філософії, який спрямований на дослідження пізнання людини себе та світу. Відповідає на питання: «Як пізнається право?». Взагалі гносеологія спрямована на дослідження та аналіз теорії та методології пізнання, формування концепцій та власних методів упорядкування суспільних відносин. Право пізнається шляхом великої кількості експериментів, досліджень та порівнянь. Завданням гносеології відбувається детальний розгляд процесів пізнання права, того, як воно функціонує в суспільстві, як

засіб регулювання суспільних відносин. Правосвідомість змінюється завдяки цим дослідженням та кількості отриманої інформації. Свідоме сприйняття того, чи іншого явища змінюється стосовно того, яких змін зазнає саме сприйняття нових законів, їх особливостей та ставлення суспільства до них. Людина, яка почала вивчати законодавство та змінювати власні переконання, може віднайти відповіді на свої запитання, завдяки дослідженням, які можна отримати завдяки гносеології права. [3]

Аксіологія права – це вчення, які базуються на дослідженнях про цінність права. Відповідає на питання: «У чому полягає цінність права?». Право має вплив на як велику кількість суспільних явищ, так і на особисте життя людей. Досліджувані теорії та концепції, формують картину того, як право діє у суспільстві в окремих аспектах. Такі дослідження регулюють процеси змін у законодавстві. Завдяки правосвідомості людина переосмислює цінності у правовому контексті, допомагає створити певний світогляд. [4]

Отже, філософія права має декілька розділів, які розкривають основне його завдання, ці розділи більш детально виокремлюють цінність права для суспільства, його зародження та зв'язок з правосвідомістю. Суспільна думка та певна ідеологія формує правову свідомість суспільства, впливає на буття та регулює суспільні відносини.

Список використаної літератури:

1. Шмоткін О. В. Філософія права як фундаментальна юридична наука. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. №2. С. 307-320.
2. Бандура О. О. Онтологія права як складова філософії права (деякі міркування). *Філософські та методологічні проблеми права*. 2016 №2. С. 55-66.
3. Брижко В. М. Філософія права: праксеологія в сфері інформаційного права. *Інформація і право*. 2019. №3. С. 28-34.
4. Бандура О. О. Аксіологія права як складова філософії права. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2015. №1-2. С. 45-56.

Сарана В.В.

студентка ННІ права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович

доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМА РІВНОСТІ І СВОБОДИ В ТВОРАХ ФРАНЦУЗЬКИХ МАТЕРІАЛІСТІВ ХVІІІ СТОЛІТТЯ

З кожним періодом розвитку людини відбуваються не тільки матеріальні зміни, але й духовні. Це свідчить про те, що кожна особа сама формує свій світогляд, розуміння природи та людської сутності. Ще з давніх часів і до наших, проблема рівності залишається незмінною, адже залежно від форми правління в країні, зберігається або змінюється законодавства, що призводять до демократії чи рабства. У ХVІІІ столітті дану проблему більш детально досліджували, адже в ті часи процвітало в усіх державах насильство до найменших верств населення, відбувалася так би мовити соціальна стратифікація. Цим питанням займалися філософи-матеріалісти: Ден Дідро, Поль Гольбах(Пауль Дітріх Тірі), Клод Андріан Гельвецій.

Найвидатніша робота філософа Дені Дідро була «Енциклопедія», хоча також йому допомагали співробітники. Ця робота була своєрідним провідником ідеології просвітництва, адже розкривала обґрунтування які необхідні для подолання консервативних засад феодалізму, за що зібрання і критикували. Автор намагався відобразити свої погляди на релігію, філософію, а також розвиток технологій, які б допомогли людині спростити її життя від важкої роботи та вийти на так званий новий рівень. Енциклопедисти вдало обґрунтували і пропагували свою точку зору, віру в силу розуму. Вони поширювали знання, які можуть рухати людську волю, і допомагали формувати соціальні проблеми, на яких зосередилася Французька революція. Хоча мало ймовірно, що техніки та всі ті, чия робота та присутність розкидані по всій Енциклопедії, вважали роботу рівноцінною роботі інтелектуалів, духовенства та правителів, які насправді проклали шлях для протестів і запитань. Таким чином, «Енциклопедія» послужила розпізнанню та відродженню нової основи влади, повністю руйнуючи старі цінності і створюючи нові. Дослідниця Ольга Васильєва пише: « Дідро розглядав людину не тільки як чутливу, але і як розумну істоту, визнаючи, що вона одночасно і музикант, й інструмент».[1]

Поль Гольбах був одним із співзасновників «Енциклопедії», а також виражав свою позицію з приводу політики, обґрунтовуючи необхідність змін феодальних порядків на нові, тобто на природний та розумовий суспільний

устрій. Його витвір мистецтва мав назву «Система природи», що дуже вплинув на соціально-політичні погляди людей. Буржуазна сутність матеріаліста сприймала свободу волі як поведінку причинно-обумовленною, вважаючи всі вчинки людини необхідними для реалізації мети. За його судженнями, всі люди є істотами, котрі діють з єдиним наміром, а саме заради своєї користі, що для Гольбаха визначається як мірило. Пояснюючи сутність людини та її покликання він зазначає, що від природи людина не зла і не добра, а всі дії -це ознака виховання ,що виражає місце та соціальне призначення особи в суспільстві. Автор наголошував на тому, щоб виражати свою індивідуальність у цьому світі, а не плисти за течією, прагнути до кращого. Він пише у творі: «Не примножуй собою придворної челяді – цього робочого стада несправедливого тирана».[2]

В одному з провідних творів видатного французького філософа й матеріаліста XVIII століття Клод Адріан Гельвеція, підтверджується ідея природної та політичної рівності людей, залежність їх моральних вчинків і уявлень від соціальних умов. Дуже схожі погляди цього просвітителя з твердженнями Пауля Гольбаха, бо він говорить, що людина народжується без пристрастей, а в процесі свого розвитку набуває знання та духовну зрілість. Всі люди з дня народження рівні між собою ,тому філософ зображує людину як індивіда, який має використовувати здібності у своїх інтересах, що і є вихованням. У творі "Про людину, її розумові здібності та виховання", автор висвітлює цю ідею та наголошує на тому, що людину підштовхують закони та гроші до здійснення негативних вчинків, які б відобразилися на розвитку суспільства. Гроші цінуються більше самих людей, що навіть у розвинених країнах, той хто володіє ними має славу та заслугу. К.Гельвецій характеризує такі дії: «Любов до слави є лише бажання нравитися собі подібним».[3] Важливу роль також відіграє просвіта у формуванні добробуту не тільки окремих осіб, але й всієї держави. Від зародження щастя, освіти та порядку в країні, можуть зникнути проблеми в соціальному житті, адже кожна людина заслуговує на визначення її як індивідуальність.

Підсумовуючи все вищенаведене, можна сказати, що всі філософи-матеріалісти того часу мали спільну ідею, писали свої твори відштовхуючись від актуальності проблем, а саме рівності і свободи, розумових здібностей та виховання. Дещо простежується схожість проблеми XVIII століття та сьогодення, адже була і залишиться експлуатація людей, обман роботодавців заради своєї вигоди та збагачення. Люди керуються відповідно до своїх принципів, а матеріалісти наголошують на тому, щоб розвивати себе духовно для реалізації цілей та захисту особистості в жорсткому суспільстві.

Список літератури

1. Ольга Васильєва. Дискурс філософії просвітництва в драматургії Еріка-Емманюеля Шмітті// Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 34, том 1, 2020
2. Гольбах Поль Анрі Дітріх. Система природи, або Про закони світу фізичного та світу духовного.-151с.
3. Гельвецій, К. А., Про людину, її розумові здібності та її виховання; Пер. з франц. В. Підмогильний. — К. :1994. — 416 с.

Червякова Катерина Денисівна
студентка ННІ права та інноваційної
освіти Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ДЕРЖАВА ТА СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ

Дії, які відбуваються на нашій землі сьогодні вкотре доводять нашому народу та усьому світу, що українці – це незламний народ, сильний духом, вільний і нескорений. Україна переживає зараз свої найтяжчі часи, які вже ввійшли в історію. Саме через це ми вважаємо, що ця тема є найбільш актуальною на сьогоднішній день.

Уся історія нашого народу – це пригнічення, та спроби зламати та підкорити наш дух. 24 лютого 2022 року почалось повномасштабне вторгнення Російських військ на територію України. І по сьогоднішній день наша держава стійко витримує усі удари з боку агресора – Росії. Але чи не помилково вважати дату 24.02.2022 початком війни?

Початком розладу в корупційній верхівці нашої тодішньої держави розпочалося з революції гідності. В ніч з 21 на 22 листопада 2013 року в Києві розпочалась революція гідності. « 21 листопада 2013 року тоді ще президент Віктор Янукович на зустрічі з австрійським колегою Хайнцом Фішером заявив, що Україна йде по шляху євроінтеграції. Але ці обіцянки виявилися порожніми - в цей же день з'явилося розпорядження уряду Азарова про припинення процесу підготовки Угоди про асоціацію України з ЄС.»[1] В піднятті людей до акції протесту допомогли соціальні мережі. Незбаром на Майдані незалежності зібралось близько 1,5 тис. осіб. У ніч з 29-30 була спроба розігнати людей. Десятки людей були жорстоко побиті, вони бігли рятуватися від озброєних бійців до Михайлівського собору. 22 січня вже 2014 року на майдані загинули перші активісти, не винні люди які боролися за право голосу. Революція гідності завершилася перемогою.

Вторгнення на територію нашої держави почалось ще 8 років тому, у далекому 2014 році. «У лютому-березні 2014 р. відбулась безпрецедентна не лише для україно-російських двосторонніх відносин, а й для післявоєнного світового порядку загалом подія – окупація Росією (постійним членом Ради Безпеки ООН) частини території України (держави-засновниці ООН), яка згодом трансформувалась у незаконну анексію. Для анексії Криму було

використано механізм маріонеткового уряду, раніше успішно випробуваний росіянами в Південній Осетії, Абхазії та Придністров'ї.»[2] Дії Російської держави були зухвалим порушенням усіх принципів і законів, які були закріплені у Гельсінському заключному акті.

Ще одним з переломних моментів на той час було часткове захоплення Донецької та Луганської областей. Тоді наша країна остаточно зрозуміла, що Росія та Україна зовсім не дружні країни, як багато хто звик вважати. «З березня 2014 року у Донецькій та Луганській областях почалися антиурядові протести. На початку квітня протестувальники захопили низку адміністративних будівель у Луганську та Донецьку й заговорили про утворення Луганської і Донецької народних республік.» [1]

Та навіть усі ці жахливі та трагічні події не змогли зламати, роз'єднати та поставити на коліна український народ. У цей самий час через об'єднання людей почав активно розвиватися волонтерський рух, почало з'являтися набагато більше благодійних організацій, угруповань, фондів підтримки постраждалих тощо. «Проте в цілому до 2014 року волонтерський рух в Україні розвивався досить слабо, у порівнянні з іншими країнами світу. Згідно рейтингу World Giving Index в 2010 році Україна займала лише 150 місце (тільки 5 процентів населення було залучено до волонтерської роботи). Але Революція Гідності, анексія Криму та війна на Донбасі все змінили.»[3]

Саме завдяки згуртованості нашого духу, про волонтерство в нашій країні з захопленням говорить весь світ. Наш народ зумів об'єднатися задля допомоги один одному, задля підтримки суспільного благополуччя. Хочеться привести дані досліджування волонтерства в Україні : «Після анексії Криму і початку війни на Донбасі волонтерство піднялось на найвищий рівень розвитку за весь час незалежності України. У грудні 2014 року на замовлення Організації Об'єднаних Націй компанія GfK Ukraine провела загальнонаціональне дослідження стану волонтерства в Україні. Згідно висновків дослідження, українці визнають велику роль волонтерського руху в суспільних процесах: 62% визнають роль волонтерів у політичних змінах останнього року, 85% вважають, що волонтерський рух допомагає зміцненню миру, а 81% схильні вважати волонтерський рух обов'язковою складовою громадянського суспільства. Майже чверть українців (23%) мали досвід волонтерства, із них 9% почали займатись волонтерством протягом останнього року. Основним напрямом діяльності волонтерів у 2014 році стала допомога українській армії та пораненим – цим займались 70% волонтерів. До подій Майдана найбільш актуальними напрямами діяльності були допомога соціально незахищеним групам населення та благоустрій громадського простору.» [3]

Тож, ми дійшли до висновку, що єднання українського народу та його згуртована праця – це вклад у майбутнє нашої держави. Війна сьогодні йде не тільки в нашій країні, а й у наших серцях. Ми переживаємо зараз ті часи, які будуть детально описані в підручниках з історії нашої держави. Хочеться відмітити, що за ці вісім років війни, вторгнення на наші землі, наш народ тільки більше усвідомив власну ідентичність як українця чи українки. «Кожен день війни, попри всі чвари, віддаляє нас від російського Мордору, де не існує

правил, гідності і свободи, де все диктує сила. Наше громадянське суспільство розростається і зміцнюється, волонтерський рух робить космічні, в прямому сенсі, речі. Усе це відбувається величезною ціною, і тепер я не знаю жодної української родини з мого середовища, в якій після всього не буде особистих рахунків з росіянами. З нашою запальною українською вдачею, з нашою любов'ю одне одного поклувати ми вже якось розберемося самі. Але тепер це, скоріш за все, буде із "залізним куполом", візовим режимом з РФ та стіною на північно-східному кордоні. Сподіваюся, щонайменше на цю тему суспільний договір у нас уже є.»[3] – ось, як висловлюється Дар'я Гірна, журналістка та авторка YouTube-каналу "Обличчя незалежності".

Те, що відбувається зараз на нашій рідній Україні – це не тільки акт оборони, це наш голос за свободу. Тільки об'єднавшись, як сьогодні ми будемо здатні йти вперед. Я вірю, я знаю, що по закінченню бойових дій наша країна стане найвпливовішою та наймогутнішою державою в Європі. Слава Україні!

Список використаної літератури:

1. Сім років Революції Гідності. Згадуємо, як все починалося. *Новини України та Світу. Головні і останні новини* - НВ. URL: <https://nv.ua/ukr/spec/revolyuciya-gidnosti-yak-vse-pochinalosya-50000155.html> (дата звернення: 25.10.2022).

2. Нетішинська міська рада - Про анексію Криму та її наслідки. Нетішинська міська рада. URL: <https://www.netishynrada.gov.ua/> (дата звернення: 25.10.2022).

3. Матяш М. Українське волонтерство – явище унікальне. Йому завдячуємо суверенітетом. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html> (дата звернення: 25.10.2022).

4. Історії ідентичності. Як зберегти національне єднання, що відродилося за час війни. *Суспільне Культура*. URL: <https://suspilne.media/274072-istorii-identichnosti-ak-zberegti-nacionalne-ednanna-so-vidrodilosa-za-cas-vijni/> (дата звернення: 25.10.2022).

Чернова Діана

студентка ННІ права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович

доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

НАЦІОНАЛІСТИЧНИЙ МІФ

Тема ця є актуальною, зокрема і з огляду на події сьогодення. Почати необхідно з того, що поняття націоналізм не тотожне поняттям расизму, радикального шовінізму, фашизму та нацизму.

Як відомо, у філософії націоналізм називають третім шляхом. Третій відносно до двох інших головних політичних ідеологій-лібералізму та соціалізму(комунізму) в чомусь він звісно схожий на попередні ідеології, а в чомусь відрізняється. Багато хто помилково вважає, що націоналізм далеко від лібералізму, але між цими двома провідними політичними ідеологіями він суттєво ближче до лібералізму. Бо націоналісти, на відміну від соціалістів, вважають за необхідне: буржуазні вибори, капіталістичну(ринкову)економіку, та дебати у парламенті. Усе вище згадане доволі пов'язане з лібералізмом, що правда націоналісти вважають, що у ринкову економіку може втручатись держава. Фундаментною ідеєю як лібералізму так і націоналізму є ідея про державний суверенітет, автором якої є французький філософ Жан Боден. [1] Як націоналісти так і ліберали визнають та сприймають теорію суспільного договору, автором якої є англійський філософ Томас Гобс.[2] У такого філософа, як Шелінг зустрічається така ідея : «Різні народи рухаються різними духами». Таке поняття (дух народу) звісно не можливо заміряти та перевірити, матеріальної бази воно не має, але припускається що одними народами рухає «дух історії», «дух творця», а інші народи, немов бур'яни не рухаються взагалі – суть ідеї Шелінга. Тобто націоналісти хочуть з'ясувати, та показати усім у чому особливість їх культури, чим вони відрізняються від інших народів. На основі цього з'являється ідентичність нації, саме це і є основою для націоналізму.

У чому ж кардинальна різниця цих двох ідеологій? Лібералізм – про індивідуальність, а націоналізм – здебільшого про спільну ідею. Для думки ліберала – права, мотивація та усе що рухає людиною (індивідом) тобто мова йде про індивідуальний інтерес. А, якщо мова йде про націоналістичну думку, то на відміну від соціалізму, вона все ж визнає індивідуума та індивідуальні

потреби, але виключно у контексті певної нації. Окрім приватних інтересів націоналісти вбачають і спільні загальнодержавні інтереси, як найвищу мету.

Між націоналізмом та соціалізмом немає спільного ґрунту та філософських концепцій – спільним може здаватись виключно суть гасл, тобто риторика. Суть їх відрізняється, але для людини далекої від поданої теми, може здаватись схожою. Наприклад: соціалізм не сприймає приватну власність та бізнесменів, взагалі виступає проти цього, націоналісти ж можуть виступати проти бізнесу та бізнесменів, коли ті працюють всупереч загальнодержавним інтересам, з метою отримання власної великої вигоди. Виходячи зі згаданого висче в основі націоналізму лежить філософська концепція солідаризму. Тобто уся нація має жити чимось спільним – і підприємець і людина яка працює на нього. Це спільне – загальнонаціональні ідеї, інтереси та потреби, які не враховують фактори свого походження, освіти, статків та кола спілкування людей, поєднуючи їх загальнонаціональними ідеями. Ми розглянули чим схожі та чим відрізняються між собою третій шлях та перші два. Тепер необхідно звернути увагу на те, якою бачить потенційну державу націоналісти. Ідеальною державою для них звісно є держава – нація. Багато фігурує слово нація, але визначення у цих тезах йому не буде, через те, що різні філософи, політологи та інші науковці вкладають дещо різний зміст у цей термін, навіть у колах самих націоналістів є деякі розбіжності, кого(що) вважати нацією. Але в усіх випадках спільним є те, що мова йде про рівних у правах громадян, які об'єднані національними ідеями. Така держава-нація, на думку націоналістів, має дотримуватись чіткого принципу : кордони культури дорівнюють кордонам держави, мова звісно йде про національну культуру. Етотист – людина, яка вважає, що держава це благо, можна сказати, що не кожен етотист – націоналіст, проте кожен націоналіст – етотист. Ідеї націоналістів у державній економіці – зрозумілі. Це капіталізм, але із захистом національних інтересів. Тобто абсолютна вільність торгівлі, ринку, підприємництва – на внутрішньому ринку, але проблеми у зовнішньому бо вони хочуть максимально підтримувати, звісно виключно національного виробника.

Тепер хотілось би трішки зупинитись власне на українському націоналізмі. Важливим фундаментом для створення ідентичності нації став золотий скарб вітчизняної літератури – «Енеїда» І.П. Котляревського та Великий Кобзар Т.Г. Шевченка. Першою в Україні (без самої власне вільної України) правильно вивішаю та описавшою поняття вітчизняного націоналізму був уродженець Київщині Микола Міхновський[3], який у 1900 році виклав власні ідеї у праці під назвою «Самостійна Україна», а у 1902 році створив українську народну партію.

За п'ять років до цього у 1895 році уродженець з Тернопільщини Ю. Бачинський, видає працю, назва якої перекладалась з латини як «Україна у ярмі», там він обґрунтував «неминучість» вільної України, справжній же український націоналізм розпочався у 1920 роках, після поразки українського народу в українській революції 1917 – 1921 років. [4] Цікаво, що ідеологом українського інтегрального націоналізму є уродженець сходу, а саме міста Мелітополь, що нині перебуває під окупацією – Д. Донцов, який видав свою

працю у 1926 році.[5]

Отже, що стосується націоналізму загалом, ці ідеї є дещо утопічними, але нашому народу просто необхідно черпати звідти ряд ідей-так, як з нашим північним сусідом, іншого варіанту просто не має. Цікаво помітити, що основоположниками українського націоналізму, є люди зі сходу, заходу та центру нашої країни, а не якогось конкретно взятого регіону.

Список використаних джерел

1. Далявська Т.П. Боден Жан . Історія політичної думки: навч.енцикл. словник. Львів,2014. С.86-87.
2. Про державний суверенітет і легітимність державної влади в політико-правовому вченні Томаса Гобса/ В.Б. Ковальчук// Проблеми філософії права.-2008-2009.- т.6-7- С.172-181.
3. Міхновський М. І. Самостійна Україна. — К.: Діокор, 2002. — 80 с.
4. Дж.: Бачинський Ю. Україна irredenta. 3-тє вид. Берлін, 1924.
5. Дмитро Донцов. Націоналізм (авдіокнига). The Ukrainian Publishers L.T.D. 1966; London. 363 с.

Швець Наталія

студентка ННІ права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович

доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

«ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМАННУЇЛА КАНТА»

Основоположник німецької класичної філософії Імануїл Кант (1724–1804 рр.) увійшов у плеяду теоретиків природного права через опрацьоване ним етичне вчення, його погляди на право, державу і мораль.

Він здійснив великий вплив на розвиток методології й теорії правознавства як науки, причому цей вплив в силу багатьох причин не до кінця адекватно сприйнято й осмислено в європейській юридичній науці в цілому, особливо в радянській і пострадянській традиціях правознавства [1, с. 62].

Він підняв етику як найважливішу частину філософського людинознавства на вершину філософського знання, не заперечуючи того, що є й інші філософські вершини, у першу чергу епістемологія, родоначальником якої також є І. Кант, тому що до нього теорія пізнання у філософії не була

теорією наукового пізнання, філософією науки [2, с. 32].

Останнє стало б неможливим без кардинального відновлення й збагачення І. Кантом методології науки в цілому й методології юридичної науки зокрема.

Також слід зазначити, що заслуга Канта полягала перш за все у тому, що йому вдалося відповісти на питання про чинники декларативності просвітницьких концепцій права, а також про те, чому індивід, як його описано у попередніх договірних теоріях, настільки жагуче вимагає законності і настільки мало здатний її цінити.

Вчення Канта про право і державу спирається на трансцендентальну філософію і безпосередньо пов'язано з різким протиставленням галузі теоретичного і практичного розуму, розривом між мисленням і волею. Теоретичний розум, вважав Кант, є цариною людського пізнання [3, с. 282].

Теоретичну спадщину І.Канта філософи та вчені-гуманітарії, в тому числі представники й юридичної науки, досліджують уже понад двісті років.

До того ж, саме І. Кант фактично першим серед теоретиків-правознавців створив наукову теорію пізнання, методологію юридичної науки, вможлививши цим самим виникнення наукового правознавства. Методологія наукового пізнання І.Канта в цілому й особливо пізнання права співставна за своїми потенційними можливостями з методологією сучасного йому класичного правознавства.

Кант зробив неабиякий внесок у розвиток ідей щодо принципів правової держави і верховенства права [4, с. 49].

Головним і принциповим є те, що Кант викладає своє вчення про право та правову державу в частині першій своєї «Метафізики нравов в двох частих», а відтак, правове і моральне для нього - суть одне й теж [5, с. 5].

Взагалі, утворення держави шляхом договору Кант зводить до ідеї розуму, що має безсумнівну практичну реальність. Вона накладає на кожного законодавця обов'язок видавати свої закони так, щоб вони могли виходити з об'єднаної волі цілого народу. Ідея договору служить "безпомилковим мірилом" права і безправ'я. Кант розробив політико-правову теорію, у якій сформулював основні ідеї і принципи сучасних йому вчень про правову державу. Така держава, що буде гарантувати стійкий порядок, повинна будуватися на засадах суспільного договору і народного суверенітету.

Здійснення законодавчої влади народом виключає можливість прийняття законів, що наділяють громадян нерівними правами, підкреслював Кант. Він розрізняє в праві чи поділяє право на три категорії: I. Природне право (яке має своїм джерелом самоочевидні апріорні принципи). II. Позитивне право (джерелом якого є свобода законодавця). III. Справедливість (зазіхання, не передбачене законом і тому не забезпечене примусом) [3, с. 282].

Центральним інститутом публічного права є прерогатива народу вимагати своєї участі у встановленні правопорядку шляхом прийняття конституції, що виражає його свободу. Таким чином, Кант висловив прогресивну демократичну ідею народного суверенітету. Верховенство народу обумовлює свободу, рівність, незалежність усіх громадян у державі. Держава -

це об'єднання безлічі людей, підлеглих правовим законам. Найважливіша ознака держави - верховенство закону. Кант доводив, що держава покликана гарантувати стійкий правопорядок, а тому вона повинна будуватися: 1. На засадах суспільного договору. 2. На народному суверенітеті. У такій державі Кант теоретично спробував поділити громадян на активних і пасивних за принципом господарської самостійності. У задачу держави і влади не входить турбота про щастя громадян.

Кант розвив вчення, що запозичив у Монтеस्क'є. Це ідея поділу влади в державі. Держава повинна мати три влади: а) законодавчу (належить тільки суверенній "колективній свободі народу"); б) виконавчу (зосереджена в законного правителя, підлегла законодавчій, верховній владі); в) судову (призначається владою виконавців). Даний принцип поділу влади створить основу розмежування форм держави на республіканську і деспотичну. Республіканізм є державний принцип відділення виконавчої влади (уряду) від законодавчої. Деспотизм - принцип самовладного виконання державних законів, виданих ним самим.

Класифікації державних форм (форми правління, володарювання) Кант не надавав особливого значення. Однак він розрізняв три види, форми держави: 1. Автократія (абсолютизм). 2. Аристократія. 3. Демократія [6, с. 155].

Але, в принципі, Кант хотів бачити в Німеччині конституційну монархію. Він вважав найбільш прийнятною цю форму і реально досяжною.

Кант розробив положення про суверенітет народу. Але побоювався, як би з цього положення не були б зроблені вкрай радикальні практичні висновки. Тому, вважав він, на право народу обговорювати питання про походження влади треба накладати "вето". Закон про верховну владу виходить від вищого законодавця, він священний. "Усяка влада походить від Бога" - така відповідь Канта народу. Чинній законодавчій владі варто коритися беззаперечно, яким би не було її походження.

Государ, правитель стосовно підданих одержує тільки права, але не обов'язки. Народ не має права карати главу держави, якщо він навіть порушує свій обов'язок перед країною. Народ не має право на повстання. Допускається тільки пасивний опір владі. Однак людина завжди зобов'язана виконувати закони і розпорядження державної влади.

Кант у своїх політико-правових вченнях виступив за проведення реформи в галузі юриспруденції Німеччини. Але водночас попередив, що реформи ці повинні бути плавними, зверху. Ні в якому разі реформи не слід доводити до збройної боротьби, відкритих виступів, революцій, оскільки, якщо це відбудеться, то призведе країну і народ до хаосу, анархії, злочинів. Згодом Канта за ці ідеї назвали найраннім ідеологом соціального реформізму [5, с. 7].

У роботі "До вічного миру" Кант виступає проти усіх воєн - загарбницьких, грабіжницьких і навіть проти самої ідеї чи думки про підготовку війни. Він розробив і запропонував проект "Вічного миру". Його суть така: "Федерація самостійних рівноправних держав республіканського типу, космополітичний союз, укладає "вічний мир" на основі освіти, виховання народів і доброї волі правителів, а також економічних, комерційних потреб

нації". Так уявляв "вічний мир" Іммануїл Кант.

На думку, І. Канта, ідеальну державу можна побудувати тільки ненасильницьким шляхом, без революцій. Правовий статус суспільства неможливо досягти протиправними діями. Війна буде заважати будувати ідеальну державу. Створення проекту "вічного миру" привело Канта до розробки концепції міжнародного права.

На підставі свого вчення про абсолютну свободу людської волі, Кант відстоює ідеал світської держави. Людина цілком відповідальна за свої вчинки.

Вона не підвладна з необхідністю ні природі, ані навіть божій волі. Нехай за Кантом, буття Бога є проблематичним. Однак навіть тоді, коли б він існував в дійсності, воля людини все одно була б вільною. Сутністю духу, за Кантом, є свобода. Досвід засвідчує, що тоталітарна держава не схильна надавати чуттю власної духовної гідності, а відтак, і чуттю свободи, особливого значення [1, с. 61].

Тоталітарна влада будує весь свій режим на придушенні і спотворенні чуття власної духовної гідності, чуття свободи. Однак держава, яка не виховує в людях цього чуття, руйнує себе зсередини. Там же, де людям воно властиве, тоталітарний режим і не виникав.

Тож кантівська теорія права і правової держави є видатною критикою тоталітаризму. Отже, погляди І. Канта мають важливе значення для формування сучасної концепції держави, зокрема утвердження її як правової.

Список використаних джерел

1. Кравченко Ю. Ф. Вчення про право І. Канта. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2001. Вип. 15. С. 62-68.
2. Матвійчук А. В. Етика обов'язку Канта у контексті деонтологічної традиції. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2013. Вип. 5. С. 31-36.
3. Левкулич В. Моральні та правові аспекти справедливості у філософії Канта і Гегеля. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 75. С. 281-283.
4. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін. / за ред. д-ра філос. наук, проф. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2009. 208 с.
5. Кривошия І. Тлумачення норм права на основі філософських поглядів Іммануїла Канта (перша частина). *Юридична Україна*. 2015. № 6. С. 4-10.
6. Піддячий В. Естетичні погляди І. Канта: судження смаку, типологія почуттів людини. *Молодь і ринок*. 2012. № 4. С. 154-158.

Яцечко Олександра Олександрівна
студентка ННІ права та інноваційної
освіти Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ.

Науковий керівник:

Халапсіс Олексій Владиславович
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК І ВЗАЄМОДІЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ТА ЧУТТЄВОГО ПІЗНАННЯ

В сучасності існує два рівні пізнання: чуттєве та раціональне. Питання про взаємозв'язок і взаємодію цих рівнів пізнання склалося ще з часів античності, але своєї популярності досягло у період Нового часу та розглядалося раціоналістами та сенсуалістами. Перші вважали, що досягти істини можливо лише за допомогою мислення, а сенсуалізм покладався на думці, що джерелом істини є саме чуттєві пізнання. Але у наш час досить поширеною думкою є те, що чуттєве та раціональне пізнання дуже взаємопов'язані між собою і навіть не можуть діяти одне без одного. Цю сферу досліджували такі філософи, як Т. Гоббс, Л. Фейєрбах, Е. Кондільяк, Дж. Локк.

Чуттєве пізнання є початковим етапом, до якого входять такі складові: уявлення, відчуття та сприйняття. Раціональний рівень в свою чергу є вже вихідним процесом, до якого входять інші складові: умовивід, думка, судження, поняття, висновки. На думку багатьох філософів, етап раціонального пізнання є неможливим без цих складових чуттєвого рівня. В середньовіччі філософи спиралися на гармонію між зазначеними рівнями. На думку Аврелія Августина: «Для того, щоб знати, слід спочатку повірити» [1, с. 19]. Філософ зазначав, що, відштовхуючись від чуттєвих ознак, розум людини дає достовірні данні, правильні висновки. Л.А. Фейєрбах вважав, що: «Відчуттями ми читаємо книгу природи, але розуміємо її не відчуттями» [2, с. 271]. Також Л.А. Фейєрбах зазначає: «Відчуття говорять все, але, щоб зрозуміти їх висловлювання, необхідно зв'язати їх. Зв'язно читати євангеліє відчуттів – означає мислити. У процесі пізнання відчуття й розум людини органічно зв'язані між собою, діють синхронно, але кожен у своїй царині й кожен по-своєму» [2, с. 237-238]. У людини розуміння з'являється вже після того, як вона відчула якесь явище чуттєвим рівнем. Як приклад можна зазначити, що коли людина опікається, то вона спочатку відчуває біль, а далі вже з'являються ознаки раціонального пізнання: «отже, ця праска занадто гаряча», «треба бути більш уважним, щоб в наступний раз не обпектися» і т.д.

На нашу думку, раціональне та чуттєве пізнання є явищами

нерозривними. Тут можна зазначити, що таке явище як сприйняття нібито сплітається з деякими ознаками раціонального пізнання. Тобто, коли людина бачить якийсь предмет, то в мозку одразу миттєво вирішується велика кількість питань: «що переді мною», «якого воно кольору, якої форми» тощо. Такий зв'язок двох рівнів почуттів ми також можемо спостерігати в медицині: перед встановленням діагнозу, все спирається на чуттєвий рівень, а потім всі фактори захворювання зважуються та робиться висновок за допомогою раціонального мислення, логіки. Як можна побачити, чуттєве пізнання є підґрунтям для раціонального, воно дає таку інформацію, яка далі оброблюється на теоретичному рівні. Весь процес відтворення і сприйняття світу – взаємозв'язок і взаємодія чуттєвого та раціонального пізнання.

Отже, чуттєве та раціональне пізнання перебувають у неперервній взаємодії і взаємопов'язані між собою. Це питання почало здобувати найбільшої популярності з періоду Нового часу. Чуттєве пізнання є основою, так званим підґрунтям для раціонального, але й чуттєве пізнання може бути неможливим без раціонального, як було зазначено вище на прикладі сприйняття предметів.

Список літератури:

1. Августин А. О свободе воли. Кн. II. / Пер. М. Ермаковой, А. Шарниной. О христианском учении. / Пер. С. Неретиной. // Антология средневековой мысли. В 2 т. Т.1. СПб.: РХГИ. 2001. – С. 19-112.
2. Філософський словник / Під ред. І.Т. Фролова. – 4-е изд.-М.: Политиздат, 1981. – 445 с.

Пашковська Анна Андріївна
магістрантка спеціальності 291 –
міжнародні відносини, суспільні
комунікації та *регіональні студії*
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара.

Науковий керівник:

Висоцький Олександр Юрійович
д.політ.н., професор, професор кафедри
міжнародних відносин Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара

ЯДЕРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА МІЖНАРОДНОГО ПРОСТОРУ

Ядерний потенціал кожної країни — це загалом елемент стримування противника від нападу на іншу країну. Тому що всі цивілізовані держави розуміють, що використання ядерної зброї у війні призведе до повного

знищення і планети, й людства [3].

Взагалі, по-перше, потрібно сказати, що ядерна зброя сьогодні є найбільш руйнівною і смертоносною з усього, що вигадало людство. Її основний принцип – це використання енергії ядерної реакції, яка вивільняється під час вибуху. Почалися розробки такої зброї ще на початку ХХ століття, потім розробками ядерної зброї займалися у Німеччині часів Другої світової війни. Вчені, які змогли евакуюватися до США, розробили ядерну зброю, вона з'явилась у США у 1943 році. Атомна і ядерна зброя – одне й те саме, інше – це воднева бомба, вона на геть інших принципах. У США в тих роках було всього три бомби. Бомба "Трініті" у 1943 році була випробувана. Інші дві були використані під час Другої світової війни.

Єдиний в історії випадок використання ядерної зброї – це скидання двох бомб на Хіросіму та Нагасакі, японські міста, в серпні 1945 року. Німеччина тоді вже підписала капітуляцію, а Японія ще не здавалась, тому американці спочатку робили ультиматум, що потрібно здатися, або ми використаємо зброю, яка повністю поставить вас на коліна. В американській армії були величезні втрати, тому вони з різницею у три дні скинули дві бомби [2].

На нашу думку, ця подія ознаменувала початок нової ери трансформації міжнародних відносин, коли людство постало перед вибором: життя або смерть. Наслідки, що були викликані подіями ядерного характеру, зумовили міжнародну спільноту переосмислити роль інструментів врегулювання конфліктів міжнародного характеру, шукаючи альтернативні способи врегулювання конфліктів. На жаль, до цього часу людство продовжує розробки у сфері ядерної зброї, вважаючи наявністю такого потенціалу як чиннику міжнародних відносин.

Варто зазначити, що зараз говорять, що ядерна зброя – це стримування від масованого конфлікту, від конфлікту на рівні планетарної Третьої світової війни. Всі розуміють, що запуск навіть однієї-трьох ракет – потужний виклик та удар для всієї міжнародної спільноти.

Сучасна агресивна політика Росії підірвала фундаментальні засади європейської та світової безпеки. Спираючись на теперішній конфлікт, а саме війну Росії проти України, треба виокремити той факт, що саме наш без'ядерний статус дав змогу Російській Федерації вступити у повномасштабну війну проти нас та злочинними діями анексувати окремі території. Звертаючись до історичного бекграунду відмови України від ядерної зброї, необхідно сказати про Меморандум про гарантії безпеки, який був підписаний у грудні 1994 року у Будапешті. Це сталося після приєднання України до договору "Про нерозповсюдження ядерної зброї". Будапештський меморандум підписали президент США Білл Клінтон, Росії Борис Єльцин, України Леонід Кучма та прем'єр-міністр Великої Британії Джон Мейджор. За документом, Київ відмовився від ядерного арсеналу, який на той час був третім за потужністю у світі після США і Росії. До 1996 року Україна виконала свої зобов'язання: знищила 2000 стратегічних ядерних боезарядів, успадкованих від СРСР [3].

Звідси випливають саме ті наслідки, що ми маємо тепер, бо після анексії Криму, початку війни на Донбасі у 2014 році і зараз повномасштабної війни

проти всієї території України, Київ неодноразово заявляв, що Росія порушила цю міжнародну угоду. Отже, невиконання Будапештського меморандуму підриває засади загальної європейської безпеки, а також головний принцип міжнародного права.

У висновку можна сказати, що безсумнівно, для такої держави, як Україна, проблема ядерного потенціалу є нагальною. Колишнє членство України в Союзі Соціалістичних Республік, відмова від ядерного озброєння та територіальна близькість з Російською Федерацією та Білоруссю ставить під сумнів національну безпеку нашої держави. Звичайно, у наш час повернення Україні статусу ядерної держави та передача або розробка ядерної зброї є неможливим з точки зору багатьох аспектів домовленостей, але, все ж таки, на нашу думку, якби минулі дії 1990-х років були змінені, сьогочасного конфлікту не було б в природі взагалі.

Література

1. Що таке Будапештський меморандум, який так і не дав Україні гарантій безпеки. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60462767> (дата звернення: 22.10.22)

2. Ядерна зброя та ймовірність її застосування. URL: <https://suspilne.media/245561-aderna-zbroa-ta-jmovirnist-ii-zastosuvanna-vijskovij-ekspert-rozproviv-pro-naslidki-adernoj-vijni/> (дата звернення: 22.10.22)

3. Ядерний потенціал кожної країни — це елемент стримування противника від нападу, — експерт. URL: <https://kanaldom.tv/yadernyj-potenczial-kozhnoyi-krayiny-cze-element-strymuvannya-protyvnyka-vid-napadu-ekspert/> (дата звернення: 22.10.22)

Пліщ Ю. О.

студентка Національного університету біоресурсів та природокористування України, II курс магістратури, спеціальність «Водні біоресурси та аквакультура»,

Рудик-Леуська Н. Я.

кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри гідробіології та іхтіології Національного університету біоресурсів та природокористування України

ОХОРОНА ОСЕТРОВИХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ І ВІДПОВІДНІ ДІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Метою даної роботи дослідити та аналізувати законодавчі заходи по збереженню та охороні осетрових в умовах південних регіонів України.

Актуальність роботи. Осетрові риби зараз перебувають на межі

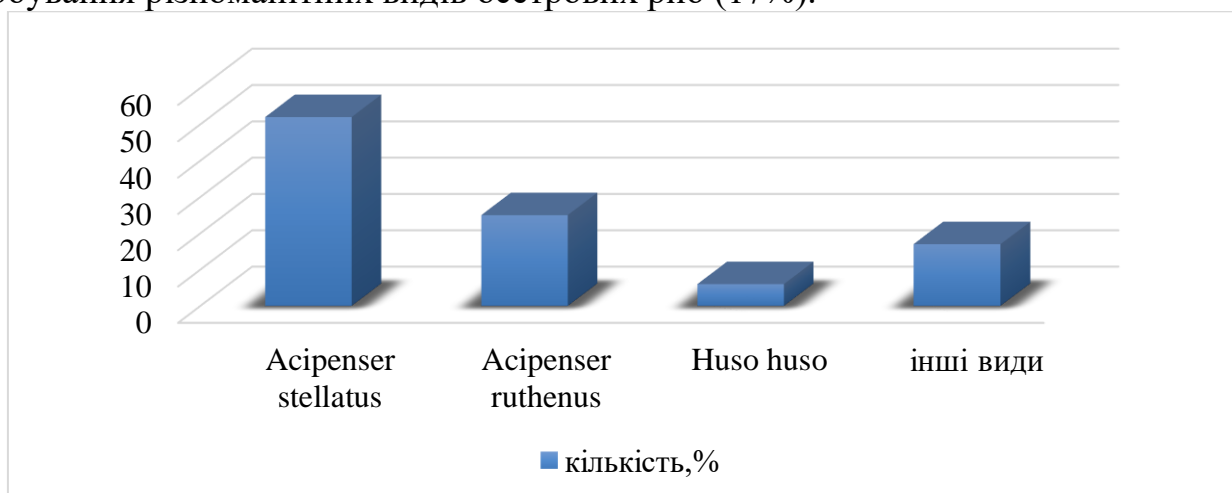
зникнення через низку причин, саме тому була проведена дана робота, яка має фундаментальне значення для збереження популяцій осетрових.

В Україні за останні роки з'явилося дуже багато онлайн-інструментів, які значно полегшують життя громадян. Один з них є Єдиний державний реєстр судових рішень. Даний реєстр є надзручним інструментом при пошуку відповідей на найважливіше питання: яке покарання все ж несуть винні при знищенні українських осетрових?

Для дослідження я використовувала пошук за чотирма видами осетрових, які зустрічаються в Україні – севрюги, білуги, стерляді та руського осетра. За результатами пошуку виділялися судові рішення, що стосувалися незаконних вилову, транспортування чи продажу осетрових риб протягом 2015-2021 років.

Далі показані будуть результати даного дослідження. За минулі 6 років вдалося знайти 73 справи, які стосувалися осетрових. Найбільше їх було саме у 2015 році – 17.

Майже половина зі справ були із добуванням чи продажем севрюги (*Acipenser stellatus*), 25% були за стерляддю (*Acipenser ruthenus*), 6% були пов'язані справи з білугою (*Huso huso*), також були знайдені одинокі випадки видобування різноманітних видів осетрових риб (17%).

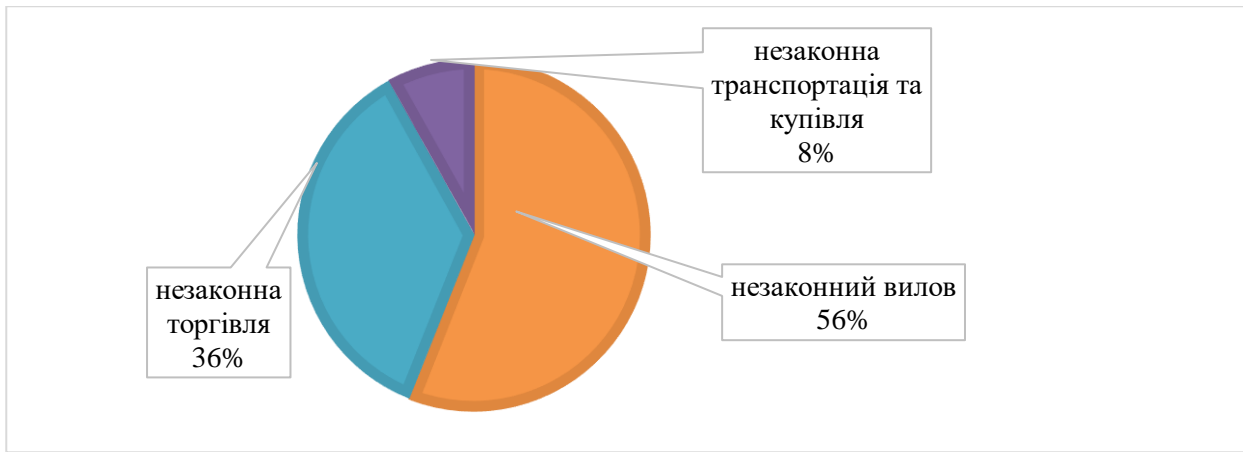

Графік 1 - Кількість справ із добування/продажу осетрових

36% справ порушилось у Херсонській області і 32% у Миколаївській. Лише 17% справ було відкрито в Одеській

Найчастіше у Реєстрі фігурували такі правопорушення чи злочини такі як факти незаконного вилову осетрових, незаконної торгівлі осетрових, що займали на найбільшу частину, решта – зафіксовані факти з порушенням закону за перевезенням та придбанням осетрових, зображено на графіку 2.

Графік 2 - Дані справ за Реєстром по видобутку осетрових (2015-2021 рр.)

Найцікавіше – далі – і це саме судові вироки щодо осетрових. Відповідно до закону, якщо вилов осетрових є незаконний і справу доведено до суду, суд призначає покарання у вигляді штрафу чи обмеження волі, залежно від обставин та нанесення збитків відносно до постанови Кабінету міністрів. Розмір компенсації становить – 48 000 - 110 000 грн за 1 особину залежно від виду. Однак в реальності ситуація відрізняється від визначеного: за 6 років досліджень тільки 17 з 39 справ, що складає лише 44%, закінчилися компенсацією збитків, загалом, які принесли в держбюджет 1,1 млн грн.

Серед 33 справ, що стосувалися незаконної торгівлі перевезення чи придбання осетрових, виявилось, що у 18% порушників вдалося уникнути зовсім покарання. Здебільшого уникнення штрафів через закінчення трьохмісячного терміну, в 1 випадку було накладено усне попередження.

Усі справи щодо нелегальної торгівлі перевезення чи придбання осетрових з 2015 р. обмежувалися штрафом від 510 до 1700 грн. Проте якщо провести аналогію із вартістю осетрів на ринку (200-300 грн/кг на тот момент) є абсолютно символічним покаранням.

Висновки

Органи судової влади, як ми помітили, значно недооцінюють тяжкість правопорушень щодо вилову осетрових риб. Незаконний вилов осетрових риб кваліфікувався за статтями 85 та 90 КУпАП або за статтею 249 ККУ. Однак, розмір штрафу зазвичай був декілька сотень гривень та і близько не досягав максимальних можливих розмірів. Значні розміри компенсацій за незаконне видобування осетрових риб (до 110 тис. грн) стягуються менше, ніж у половини випадків.

Існує термінова потреба підвищити ефективність роботи необхідних органів для розслідування порушень щодо осетрових, оскільки за досліджувані 6 років, було зареєстровано надмалу кількість справ.

Список використаних джерел:

1. Harris L., Shiraishi H. (2018): Understanding the global caviar market. Results of a rapid assessment of trade in sturgeon caviar. TRAFFIC and WWF joint report

2. Єдині та Державні реєстри (minjust.gov.ua)
3. Лобанов І.А. та ін. Основи рибоохорони: практикум / І.А. Лобанов, Ю.В. Пилипенко, П.Г. Шевченко, О.Е. Довбиш, Д.І. Лобанов. Херсон: Олді Плюс, 2011. 356 с.
4. <https://reyestr.court.gov.ua>

Полішко Олександра Дмитрівна
здобувач вищої освіти III курсу
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Козубай І.В.
старший викладач кафедри міжнародних
відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАСОБИ ЕКСПРЕСИВНОСТІ У ТЕКСТАХ ОНЛАЙН-МЕДІА

Прогрес у комунікативній сфері, швидкий темп поширення інформації через інформаційні потоки, зростання попиту на ринку інформації, нарощування нових засобів вираження масової інформації, потреба людства у інформаційному житті – все це зумовлює актуальність даної роботи.

Людство упродовж свого життя розповсюджує інформаційне поле, середовище для подальшого прогресу у висвітленні соціальних проблем та для кращого взаємозв'язку зі всім цивілізованим світом. Той, хто має інформацію – володіє цілим світом, тому є велика потреба у визначенні терміну медіа, онлайн-медіа, медіатекст; її засоби вираження у експресивній лексиці.

Вперше термін «медіатекст» використовували у лінгвістичній науці ще у 90-х роках ХХ століття (в англійській науковій літературі). Із появою нового, глобального засобу масової комунікації, Інтернету, почали зростати можливості у новітньому відтворенні тексту. «*Media*», «*medium*» з латинської мови означає спосіб, засіб, який дає можливість назвати медіатекстом будь-які носії інформації, серед яких можуть не тільки традиційні книги, а і наукові феномени технічного прогресу. І через вищезазначене, у сучасному світі цей термін «медіатекст» використовують як синонім до таких визначень: рекламний текст, телетекст, мережевий текст, радіотекст, газетний текст, тощо.

За словами англійського лінгвіста А. Белла, медіатекст виходить за рамки

традиційного, вербального тексту з прагматичною спрямованістю, бо медіатекст реалізує технологічні параметри, що включають голосові, звукові та видимі функції. Завдяки цьому медіатекст набуває нових смислових відтінків і когнітивної лінгвістики. Тобто репрезентації знань і уявлень людини про навколишній світ як картина світу, фрейм, стереотип, архетип, концепт у вербалізації завдяки медіатекстів. А також поєднувати вподобання і можливості каналів, які подають інформацію.

Але також слід зазначити, що у інформаційному середовищі поділяється на певні рівні, які циркулюють інформацію відносно рівні, що поширюються через медіа – за словами О. Харенко.

Тобто існує ієрархічна система інформаційного середовища, яка складається з локальних, державних і міжнародних у якій можливо прослідкувати вплив саме онлайн-медіа.

Локальні медіа висвітлюють події локального контексту, які призначені для такої ж локальної аудиторії; національні (державні) медіа діють в межах держави і транслюють новини, що цікаві широкій аудиторії, але теж визначені територіальними параметрами; міжнародні (глобальні) медіа сформулювалися завдяки нових медіа (онлайн-медіа) і допомогли транслювати універсальні новини, що актуальні для всіх.

Онлайн-медіа посприяли розвитку глобалізованих, міжнародних медіа і з розвитком інтернет мережі ми стали мати більше доступу до міжнародного порядку денного, а також онлайн-медіа роблять великий вклад у швидке тиражування та розповсюдження інформації.

Слід зазначити, що нероздільними складовими літературних та тональних аспектів медіатексту є культурна, нормативність і чистота мовлення. Аналізуючи медійні тексти, можна помітити, що фундаментом усіх без виключення є публіцистичний стиль. До ключових ознак якого відносять актуальність подій, динамічність подання інформації, точність, логічність, звернення до читача, емоційність, переконливість, присутність автора у тексті.

На думку М. М. Маковського, публіцистичний стиль має дві функції: інформативну та функцію впливу на аудиторію. Завдання першої полягає в тому, щоб надавати свіжу та актуальну інформацію читачам, а метою другої в чомусь переконати, донести якісь думки і точно не залишити читача байдужим.

Експресивність у текстах маніпулює читачем для того, щоб визвати певну реакцію від прочитаного. Завдяки експресивному забарвленню можливо маніпулювати свідомістю суспільства у різних сферах життя, а особливо в політиці, телебаченні, радіо, соціальних мережах, журналістики. Оскільки дані засоби спричиняють певний резонанс для споживачів масової інформації є актуальним для вивчення цих мовних явищ як експресія у текстах медіа-онлайн.

У теоретичних дослідженнях поряд із поняттям експресивності нерідко фігурує поняття експресії, що в перекладі з латини (*expressio*) позначає «вираження, виразність». Поняття мовної експресії доволі широке. За визначенням це сукупність семантико-стилістичних ознак одиниці мови, які забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті засобом

суб'єктивного вираження ставлення мовця до змісту чи адресата мовлення, водночас експресивність може бути властивою одиницям усіх рівнів мови [1].

Іншими словами експресія – це виразно-зображальні вирази мови, що допомагають посилювати вплив сили слова, яка має стилістичну диференціацію лексичних одиниць відповідно до сфери життя чи життєвої ситуації. Виходячи з приналежності тексту до тієї чи іншої людської сфери і яка інформація має до нестися у суспільство, в семантиці тексту можуть бути закладені певні почуття: захоплення, обурення, презирство, радість, сум, тощо.

Виявленням і розробленням окремих видів експресії займаються і Л. Бабенко, Б. Тошович, В. Шаховський та ін.

У лінгвістичній літературі найбільш поширена класифікація експресії за способом її мовного вираження. Ця, так звана, рівнева експресія, яка представляє собою форму суб'єктивного ставлення, що реалізується засобами окремих мовних рівнів: а) фонетико-фонологічного; б) лексичного; с) фразеологічного; д) граматичного (морфологічного і синтаксичного).

Однією з головних мовних особливостей мови у текстах онлайн-медіа є принципова неоднорідність стилістичних засобів; використовується спеціальна термінологія та емоційно забарвлена лексика, поєднуються стандартні та експресивні засоби мови.

Так наступні ефекти були виділені як засоби вираження експресії:

1. Розстановка певних смислових акцентів, пов'язуючи між собою потрібні лексичні одиниці і утримуючи увагу на тій чи іншій дії, предметі;

2. Підкреслення манери вчинення дії – його стрімкість (Повторення приголосних звуків), частотність або тривалість вчинення дії (Наприклад, використання довгих або коротких голосних звуків, алітерації, звукової метафори);

3. Надання уяві можливості намалювати обстановку, що відбувається в дії;

4. Передача звукового складу самої дії або характеру об'єкта, що її здійснює;

5. Додання гармонії.

На лексичному рівні існують різні види експресивних засобів: синонімія, омонімія, антонімія та паронімія; використання іншомовних слів, запозичень, русизмів; неологізми, авторські новотвори, okazіоналізми та застаріла лексика; терміни, професіоналізми; діалектна лексика; розмовно-побутова лексика, жаргонізми, арготизми.

До засобів вираження експресії на морфологічному рівні можемо віднести: іменники спільного роду, значення яких виражає експресивні відтінки; стягнені та нестягнені форми прикметників; ступені порівняння, нанизування прикметників; слова категорії стану та імперативні форми; експресивні можливості часток, вигуків та їх форм.

Фразеологізми виділяються великою експресивністю. Структурна або структурно-семантична трансформація, тобто зруйнування його усталеної зовнішньої або внутрішньої форми є найпопулярнішим прийомом посилення виразності фразеологізму.

Незважаючи на те що текст засобів масової інформації має надавати об'єктивну інформацію та оцінку, автори часто використовують нашарування експресивних слів, адже це має вплив на читача і показує істинне ставлення автора до висвітлених подій. Наприклад, використання прикметників у найвищому ступені порівняння.

Синтаксичні засоби, що спрямовуються на створення експресивної мови є досить різноманітними. До цих засобів належать: звернення, вставні конструкції та слова, односкладні і неповні речення, інверсія, повторювання, гіпербола, риторичні вигуки, риторичні запитання тощо.

Онлайн-медіа тексти в першу чергу зачіпляють нас своїми заголовками, що мають зацікавити читача та заінтригувати у викладеній інформації, заманити його нестандартністю, експресивністю.

Як вважає М. Коулз, найкращі заголовки друкованих мас-медіа стають неефективними в інтернеті, тому завдання онлайн редактора – привабити не так живого читача, як пошукову програму, підвищивши рівень відвідуваності сайту.

Сучасні електронні ЗМІ використовують різні типи заголовків: образні, заголовки-кліше – переважно в публіцистичному, рекламному дискурсі; заголовок у формі простого речення, який передає головну думку або інтригу тексту з діловою інформацією [2].

Отже, за цю наукову роботу ми визначили актуальність вищезазначеної теми, терміни «медіатекст», «медіа», «експресія», визначили засоби експресивності. Прогресивні інформаційні потоки у своїй конкуренції потребують у великій аудиторії та поширення своєї інформації, що буде актуальною для читача. Експресивні засоби широко використовують авторами медіатекстів для заохочення більшої аудиторії та на практиці застосування і вивчення має позитивний вплив на лінгвістичному науку.

Література

1. Тікан Я. Г., Потапенко К. В. Прагмалінгвістичні особливості відтворення мовних засобів експресії у сучасних англомовних медіатекстах українською мовою. *Young Scientist*. 2020. Т. 11, № 87.
2. Красавіна В. Заголовки-експресиви в сучасних інтернет-виданнях. *Культура слова*, 2017.
3. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів українська мови: Монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2002.
4. Чабаненко В. А. Основи мовної експресії. Київ: Вища школа, 1984.

Попад'їна Марія Валеріївна
здобувачка вищої освіти III курсу
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Козубай І.В.
старший викладач кафедри міжнародних
відносин та соціально-гуманітарних
дисциплін Навчально-наукового
інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОЛІТИЧНІ ПРАВА ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ

Правовий статус іноземця в будь-якій країні складається з правового статусу громадянина своєї країни та правового статусу іноземця. Особа без громадянства має лише один статус, і він визначається лише державою проживання. Іноземець, який перебуває в Україні, підтримує правові відносини зі своєю державою, дотримується її законів і користується її захистом. Водночас іноземець та особа без громадянства підпорядковуються суверенній владі держави перебування та підпадають під її юрисдикцію.

До питання вивчення політичних прав іноземців в Україні зверталось багато науковці, наприклад: Андрієнко В.Д., Бритченко С.П., Кравченко В.В., Назаренко Є.В., Скакун О.Ф., Фрицький О.Ф., Цвік М.В., Чехович С.Б. та ін [1].

Вивчення питання політичних прав є дуже актуальним, так як певною мірою обсяг прав та обов'язків у іноземців є вужчим та обмеженим. Тому, для повноцінного дослідження, у першу чергу, необхідно розглянути поняття «права».

Отже, науковець Кравченко В.В., зазначає, що права людини – це соціальна спроможність вільно діяти, мати змогу обирати міру та вид своєї поведінки, метою якої є задоволення різноманітних проблем, а саме – духовних та матеріальних, за допомогою яких людина зможе користуватися окремими соціальними благами, що зазначені у чинному законодавстві [1].

Варто зазначити, що поняття прав людини є широким та багатограним, тому, з іншого боку, можемо вказати, що права людини включають різноманітні категорії моральних, юридичних, політичних та філософських чинників.

Права, свободи та обов'язки фіксують стандарти поведінки, вони є складовими елементами конституційно-правового статусу як іноземця, так і громадянина країни. Тому для нормальної життєдіяльності, повноцінного правового захисту, кожна особа, що на законних умовах проживає у певній

країні, повинна знати свої права та обов'язки для свого захисту.

Згідно Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», права та правовий статус іноземців визначається виключно за допомогою Конституції України, міжнародними договорами та іншими Законами, що відповідають за права та обов'язки іноземців та осіб без громадянства [2].

Варто зазначити, що права іноземців певною мірою мають свої особливості, особливо це стосується саме політичної сфери. Отже, до політичних прав і свобод належать:

- право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації;
- право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, обирати і бути обраними до органів державної влади та місцевого самоврядування;
- право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації;
- право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення;
- право на прийняття, поновлення та набуття громадянства України;
- право на притулок [3].

Отже, за змістом і характеристикою, право на об'єднання у громадські організації та політичні партії включає можливість для розвитку та створення двох типів недержавних об'єднань, а саме – громадських організацій та політичних партій. Варто зазначити, що іноземці не можуть бути засновниками та членами політичних партій, але існує можливість бути засновниками громадських організацій. Згідно, Конституції України, існують певні вимоги щодо обов'язків та прав у об'єднанні в громадських організаціях та політичних організаціях. Іноземці, які проживають в Україні на законних основах, мають право на вступ до корпоративних організацій, профспілок, культурних, наукових, спортивних об'єднань. Головною метою є дотримання Статуту об'єднань. Варто зазначити, що іноземці не можуть бути державними службовцями, такі особи не можуть вступати до органів місцевого самоврядування або до державної влади [4].

Згідно права про мітинги, походи, демонстрації та мирні заходи, то у цьому аспекті права іноземців також певною мірою є обмеженою. Іноземці мають права влаштовувати публічні заходи лише за умовою якщо вони не переслідують ніякої політичної мети [4].

У Конституції України право на звернення описує можливість до звернення до органів влади, місцевого самоврядування з метою індивідуального чи колективного звернення. Звернення може бути в усній або письмовій формі, повинно відповідати регламенту, що відповідає характерним ознакам, які вказані у Законі України [1].

Для кожного іноземця є право на прийняття до громадянства України. Але існують певні умови та обмеження для прийняття. Наприклад, громадянство не надається, якщо особа вчиняла злочини проти людства, або здійснювала геноцид, була позбавлена волі за тяжкі або особливо тяжкі злочини на території України або в іншій країні, де вона раніше перебувала [4].

Право на притулок є проявом емпатії та гуманності. Вказані права зазначені у Конституції України та у Законі України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [2]. Відповідно до законодавчих документів, іноземці мають політичних захист, такі особи можуть отримати статус біженця, звернувшись до відповідних органів.

Отже, можемо зробити висновок, що порівнюючи права та обов'язки громадян України та іноземців, то можемо зазначити, що права іноземців певною мірою є обмеженими і мають свої особливості. Виходячи із проаналізованої інформації, можемо вказати, що іноземці не мають права вступати до політичних партій, бути їх засновками, також не можуть управляти державними справами та бути працівниками державної служби. Однак, іноземці можуть брати участь в об'єднанні профспілок, різних спортивних, наукових об'єднаннях та мають можливість на звернення, поновлення та прийняття громадянства та мають право на притулок.

Література

1. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навчальний посібник. Вид. 3-тє, виправл. та доповн. К.: Атіка, 2004. 512 с.
2. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства. Закон України №3773-VI від 22.09.2011. [Електронний ресурс]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3773-17>.
3. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141.
4. Петров Є. Ю. Політичні права іноземців в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2011. Вип. 17. С. 73-78.

Пульгун Єлизавета Павлівна,
здобувачка вищої освіти II курсу групи
КЮ-211 навчально-наукового інституту
права і соціальних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка».

Науковий керівник:

Козинець Олена Гаврилівна
кандидат історичних наук, доцент,
завідувачка кафедри правоохоронної
діяльності та загальноправових дисциплін
навчально-наукового інституту права і
соціальних технологій Національного
університету «Чернігівська політехніка»

ЗАПОРОЗЬКА СІЧ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Історія Запорізької Січі є досить важливою, але й в той же час суперечливою в історії українського державотворення. Умовно в історії Запорізької Січі можна виділити три періоди її існування, які тією чи іншою мірою вплинули на долю української державності.

Ця тема є досить актуальною так, як Запорозька Січ є прототипом української держави. Ознаками державності є сукупність певних факторів, таких як: територія, на яку поширюється юрисдикція держави; право, яке об'єднує правила та норми, установлені державою; система органів та установ управління, яке створює апарат державної влади. Усі ці ознаки були притаманні Запорозькій Січі.

Так, вищими законодавчими, судовими та адміністративними органами на Січі була січова рада. Всі рішення ради були обов'язковими для виконання. Козацька держава була за формою правління республікою, на січовій раді кожен козак мав право голосу. Січова рада обирала січовий уряд - Кіш, військову старшину і органи місцевого управління – паланкової або полкової старшини. До такої верстви суспільства входили: кошовий отаман, військовий суддя, військовий осавул, військовий писар та курінні отамани, хорунжий, бунчужний, довбиш – всі вони складали військову старшину. Похідними ж начальниками були полковник, писар, осавул та інші. Кошовому отаману належала вища військово-адміністративна та судова влада на Січі.

Основною передумовою для створення державності в козацтві був селянський демократизм, на засадах якого відбувалося створення нової суспільної організації – козацьких громад, де всі вважалися вільними і рівними у користуванні землею та промисловими угіддями, всі мали однакові права на участь у самоврядуванні. На Запоріжжі не існувало ні феодалної власності на землю, ні кріпацтва; панувала формальна рівність між всіма козаками.

До кінця XVI – початку XVII століть Запорізька Січ перетворилася в оригінальну воєнну общину. Селянський демократизм поступово набирив рис військово-козацького демократизму, що ґрунтувався на демократичних традиціях державності предків; звичаєвому праві; елементах народоправства у вигляді віча; соборності, колективізму, громадській солідарності, суспільній власності на землю; свободолюбстві, потягу до рівності людей, братстві, справедливості в досить розвинутому общинно-громадському житті; принципах виборності владних органів. Тому політичний устрій базувався на принципі козацької демократії. Саме тут йдеться мова про народовладдя в межах одного суспільного стану – козаків. Лише вони мали право для вирішення всіх внутрішніх проблем, вони могли обирати і бути обраними.

Козацька форма державності мала свої особливості. По-перше – вона виникла не на етичній, а на морально-психологічній основі. Людей об'єднувала не державна влада, а духовна спорідненість. По-друге – була деформованим варіантом державності, оскільки був швидкий та вдалий розвиток військової справи, але в той же час була відсутність інфраструктури та власної фінансової системи. Також важливо зазначити, що демократичні засади стали в основі формування християнсько козацької республіки. За внутрішнім устроєм козацька держава була своєрідним військовим товариством. Січ мала свої власні збройні сили – військо запорозьке. Козацтво в першу чергу було військовою структурою тому його організація й відбилася на його державності.

Отже, Запорозька Січ, маючи низку головних ознак державності, все ж була лише своєрідною, перехідною моделлю між справжньою повноцінною державою і професійною общиною.

Такими чином, Запоріжжя стало зародком нової української держави. Козацька християнська республіка – Запорізька Січ відіграла важливу роль в історії українського народу, насамперед у його національно-визвольній боротьбі, в розвитку Збройних сил України, в освоєнні та заселенні степових просторів України. Козацтво сформувало гнучкий механізм втілення в життя демократичних принципів державотворення.

Література

1. Запорозька Січ – праобраз державності. URL: <https://sites.google.com/site/kulturaipobutkozakiv/zaporozka-sic-praobraz-derzavnosti> (дата звернення 29.08.2022).
2. Ткаченко А. Запорізька як феномен державотворення. *Світогляд - Філософія – Релігія: збірник наукових праць*. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ» 2012. Вип. 3. С.272-280.
3. Грабовський С., Ставроянні С., Шкляр Л. Нариси з історії українського державотворення. К.; Генеза, 1995. 608с.

Рукіна Діана Олексіївна,
здобувач вищої освіти II курсу
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Левін Олег Леонідович,
к.і.н, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНАХ МВС

З прийняттям Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок» 2005 року [1] та низки інших законів і підзаконних актів (зокрема галузевих) в Україні розпочато системний розвиток національних механізмів утвердження гендерної рівності, спрямованих на реалізацію міжнародно-правові стандарти боротьби з гендерно обумовленою дискримінацією та зобов'язання України за міжнародними договорами щодо цього.

Нині важко уявити економічну, культурну, наукову та соціальну сфери без діяльності жінок. Жінки все частіше беруться за професії, які історично вважалися виключно чоловічими. Проте у багатьох країнах жінкам досі доводиться «боротися», щоб отримати рівні права з чоловіками. Більшість професій не мають гендерної ідентичності під час виконання своїх обов'язків, але на практиці деякі є стереотипними. По-перше, часто професії мають кліше «чоловічої» чи «жіночої», і обираючи її, необхідно протистояти приписуванню усталеної громадської думки гендерного розподілу професій. Це означає, що в цьому випадку вони також повинні подолати свої психологічні бар'єри, щоб досягти певних цілей і реалізувати свій потенціал. По-друге, в суспільстві склався стереотип, згідно з яким жінки повинні вважатися в першу чергу берегинями сімейного вогнища та матерями, а потім вже реалізовувати себе у певній професійній діяльності.

Отже, варто розглянути питання гендерної рівності, яке належним чином стосується системи МВС, адже реалізація принципу гендерної рівності в діяльності національної поліції не є вимушеною поступкою євроінтеграції, оскільки, як показує досвід європейських країн, де жінки становлять 25-40% від загальної чисельності особового складу, служба жінок у поліції відіграє позитивну та роль, оскільки сприяє підвищенню якості відбору кадрів, покращенню психологічної атмосфери колективу, підвищує ефективності дій підрозділу та якості управлінських рішень, що зазвичай призводить до довіри населення органам поліції [1, с.113]. Принагідно, що жінки, зокрема, на високому рівні дотримуються регламенту виконавчої дисципліни та мають

меншу дратівливість, краще спілкуються при вирішенні сімейних конфліктів, безперечно їхня праця незамінна під час роботи з жертвами насильства та неповнолітніми правопорушниками.

Аналіз наукових досліджень показав, що чисельне співвідношення чоловіків і жінок в установах МВС України все ще є показовим. За словами Катерини Павліченко, сьогодні в органах МВС працюють і служать понад 66 тисяч жінок.

Показники продовжують покращуватися, але питання гендерної дискримінації серед працівників МВС залишається. Зокрема, бракує рівного ставлення та рівних можливостей кар'єрного зростання для чоловіків і жінок, незалежно від частих порушень соціально-трудових прав чи виконання небезпечних для життя і здоров'я обов'язків.

Тому, відповідно до Стратегії розвитку органів системи МВС до 2020 року, одним зі стратегічних пріоритетів розвитку установ МВС у цей період є дотримання та забезпечення прав людини та соціального захисту працівників [3]. Це, своєю чергою, передбачає вдосконалення організаційних механізмів реалізації гендерної рівності в діяльності МВС та впровадження комплексної гендерної рівності. План заходів із реалізації Стратегії розвитку органів систем МВС до 2020 року містить перелік завдань щодо втілення окремих її напрямів. Зокрема, ця програма містить плани щодо розвитку спроможності різних відомств МВС України на реалізацію гендерної політики, боротьби із чинними нормативно-правовими МВС актами якими передбачена гендерна дискримінація, створення самостійних структурних підрозділів діяльність яких буде спрямована на забезпечення гендерної політики та забезпечення функціонування інституту радників з гендерних питань у центральних органах управління органів системи МВС, створення механізмів рівноправної участі жінок і чоловіків у виборчому процесі, доступ до послуг, просуванні по службі, працевлаштуванні та інше[3]. Саме це сприяє реалізації принципу гендерної рівності, як де-факто, так і де-юре.

Принагідно зауважити, що у МВС України введено посаду радника Міністра з прав людини та гендерних питань, до повноважень якого входить: дотримання прав людини й громадянина працівниками органів внутрішніх справ, які здійснюють правоохоронну діяльність, дотримання прав самих працівників структурних підрозділів МВС, реалізація національної гендерної політики у сфері правоохоронної діяльності щодо запобігання торгівлі людьми, особливо жінками, домашнього насильства, жорстокого поводження з дітьми тощо, сприяти дотриманню принципу гендерної рівності в системі МВС. Також у березні 2018 року розпочала роботу Українська асоціація представників правоохоронних органів (УАППО), яка нині є членом Міжнародної асоціації жінок-поліцейських. Ця організація об'єднує жінок і чоловіків з різних правоохоронних органів для підтримки та просування ідеї гендерної рівності, створення середовища для обміну досвідом та подолання стереотипів і бар'єрів для розвитку кар'єри [4, с.97-98].

Таким чином, можна стверджувати, що система забезпечення гендерної рівності в МВС України є складним процесом, який характеризується

багатоаспектністю. Україна, як і багато інших країн, має багато, як досягнення, так і деякі проблеми через складність подолання гендерних стереотипів, парадигм та нарративів. Проте сучасний період реформи системи МВС в Україні вимагає поетапного підходу до відбору, навчання, найму та кар'єрного зростання працівників. Тому дуже важливо враховувати гендерний аспект і долати гендерні стереотипи в цій сфері, оскільки тут головним критерієм має бути професіоналізм і розуміння, а не стереотипне уявлення про ролі чоловіків та жінок.

Література

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 р. № 52: станом на 07. січ. 2018 р. URL: <http://izmail.maup.com.ua/biblioteka/akademichna-dobrochesnist2/dstu-8302-2015/prikлади-oformlennya-bibliografichnih-posilan-dstu-8302-2015> (дата звернення: 26.10.2022 р.).
2. Галіцина Н.В. Механізм забезпечення гендерної рівності в органах Національної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5. 2020. С. 113-120.
3. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 No 1023-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-р>. (дата звернення: 26.10.2022 р.).
4. : Марутян К. К. Комуникативний механізм реалізації гендерної політики в Національній поліції України. *Вісн. НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2020. № 2 (97). С. 96–100.

Саган Роза Андріївна,

курсантка Національної академії
Державної прикордонної служби України
ім. Б. Хмельницького.

Науковий керівник:

Шумовецька Світлана Павлівна,

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін
Національна академія Державної
прикордонної служби України
ім. Б. Хмельницького

СУЧАСНА УКРАЇНА І РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Демократія – це політичний режим, за якого єдиним легітимним джерелом влади є більшість, яка все вирішує, тобто народ. Як правило, всі люди не можуть вирішувати всі проблеми одночасно, тому для вирішення

деяких питань потрібно збирати однодумців, які мають схожі погляди щодо досягнення поставленої мети. Саме тому демократична держава створює сприятливі умови для розвитку громадянського суспільства, а громадянське суспільство займається розв'язанням конкретної проблеми в державі.

У кожній демократичній державі важливе значення має коректний розподіл державної влади. З одного боку, це представники органів державної влади, а з іншого, – будь-хто з представників громадянського суспільства. З розвитком суспільства загалом та з орієнтацією нашої держави на європейські стандарти все актуальнішим стає питання щодо розвитку громадських організацій. Досвід розвинутих країн свідчить про те, що правова держава повинна підтримувати громадянське суспільство та його структури.

Хоча наразі чинна Конституція не враховує поняття громадянського суспільства, проте Україна визначила своєю головною метою побудову правової демократичної держави, обов'язковим елементом якої є громадянське суспільство. Громадянське суспільство часто окреслюють як зіткнення та узгодження інтересів індивідів. Воно не може існувати окремо від держави, важливе значення має гармонія та взаємозв'язок заради спільного блага: держава має захищати права недержавних організацій, які безпосередньо формують громадянське суспільство.

Демократія – це не лише про вибори. Добробут демократичних країн залежить від того, наскільки активно громадяни беруть участь у суспільному житті. Вони розв'язують проблеми різних груп населення і формують громадянське суспільство. Важливим етапом становлення громадянського суспільства є забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина.

Становлення громадянського суспільства відбувалося протягом тривалого періоду. Одними із перших, хто заявив про себе та про захист своїх інтересів, були суфражистки. Цей рух зародився у Великій Британії та в США наприкінці XIX століття. Учасниці руху боролися за свої виборчі права та проти дискримінації. У 1910 році на конференції в Копенгагені німецька активістка Клара Цеткін запропонувала щорічно відзначати міжнародний жіночий день під гаслами боротьби за соціальне та політичне рівноправ'я. Через 10 років боротьби жінки отримали право голосу в Німеччині та інших європейських країнах. Це був не єдиний рух за захист прав жінок, але це започаткувало міжнародне визнання жінок як рівних чоловікам. Через 100 років феміністки продовжують відстоювати права жінок, змушуючи суспільство і політиків протидіяти харасменту, насильству і дискримінації. Навіть окремі активісти можуть впливати на політику і змінювати світ на краще. Пакистанська правозахисниця Малала Юсафстай стала активісткою в 11 років, коли почала вести блог для BBC про життя в окупованому рухом талібан місті Мінгора. Декілька разів через її публічні виступи її життя загрожувала небезпека. У 2013 вона виступила з промовою у штаб-квартирі ООН, а в 2014 році отримала Нобелівську премію миру, ставши наймолодшою лауреаткою.

Що стосується України, то у 2013 році тогочасний президент України Віктор Янукович відмовився від підписання Угоди про асоціацію України та

ЄС. Ця подія обурила населення і у багатьох містах люди вийшли на мирні акції протесту, щоб відстояти свій європейський вибір. Переломним моментом став нічний силовий розгін протестувальників, переважно студентів. Таке свавілля змінило напрямок подій, проєвропейський мирний мітинг перетворився в масове протистояння уряду. Протягом двох місяців збиралися сотні тисяч демонстрантів, Янукович разом зі своїми соратниками втік з України. Так громадянське суспільство змінило ситуацію в країні.

Загалом громадянське суспільство складається не тільки з протесту і яскравих вуличних акцій, його основа – це щоденна участь громадян, які займаються волонтерством, входять до асоціацій, підтримують інших інформаційно та фінансово. Формування громадянського суспільства є однією з базових складових правової демократичної держави, адже так підтримується громадянська злагода і відбувається розвиток правової держави.

Садовий Ростислав Олександрович

Курсант 4 курсу ННП ПФПНП

Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ.

Науковий керівник:

Рогальський Володимир Ілліч

Викладач кафедри

«Спеціальної фізичної підготовки»

Дніпропетровський державний
університет внутрішніх

АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ПРИ ФІЗИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ КУРСАНТІВ

Протягом останнього століття відбулися значні зміни в самосвідомості жінок, змінилися норми поведінки і ціннісні орієнтації більшої частини з них. Цей процес знайшов своє відображення в багатьох сферах соціального життя. Зокрема, істотно зросла чисельність жінок, які освоюють традиційно чоловічі професії, в тому числі в правоохоронній діяльності. Усвідомлення в суспільстві соціально-психологічних і рольових відмінностей чоловіків і жінок зумовило введення поняття «гендер» і його похідних: гендерна психологія, гендерні відмінності, гендерні стереотипи, гендерна ідентичність, тощо. На відміну від поняття стать, гендер акцентує увагу не на природних, а на соціальнопсихологічних і культурологічних характеристиках соціалізації чоловіків і жінок. У сучасних дослідженнях приділяється велика увага психологічній і виховній роботі з курсантами, профілактиці порушень службової дисципліни і законності, вживання наркотичних препаратів в немедичних цілях тощо.[1, с. 32]

Однак не меншої уваги заслуговують питання гендерного виховання, оскільки гендерна ідентичність курсантів-дівчат піддається деформації в умовах традиційного навчання і виховання, єдиного для представників різних статей. В результаті спотворюється самосвідомість, не формуються різноманітний спектр характеристик і ролей, важливих для жінки в її професійній і непрофесійній діяльності. Практика підтверджує, що у курсанток добре розвинені такі якості, як акуратність, старанність, почуття відповідальності і вміння встановлювати контакт з підлеглими, що не завжди спостерігається у чоловіків. Також за результатами спостережень встановлено, що навчання курсанток у навчальних закладах із специфічними умовами навчання має ряд особливостей. У них більш висока успішність, ніж у чоловіків; їх мотивація до формування соціальнопсихологічних відносин в процесі навчання значно вище. Однак у жінок більш високий рівень захворюваності і своєрідна її структура (жіночі хвороби, нейроциркуляторна дистонія). Динаміка фізіологічних резервів організму жінки протягом першого року навчання змінюється в меншій мірі, ніж у чоловіків, в подальшому, навпаки, зростає більшою мірою.[2, с.57]

До жінки в формі одягу правоохоронних органів пред'являються високі вимоги. Для того щоб відповідати їм, жінці необхідно мати запас духовних і фізичних сил. Одним з джерел формування такого запасу виступають систематичні заняття фізичною підготовкою і спортом. Добре розвинена мускулатура, міцні м'язи-резерв, який допомагає жінці протистояти фізичним і психологічним навантаженням, незмінно зберігати прекрасне самопочуття, високу активність і гарний настрій. Це викликає особливе ставлення до неї з боку оточуючих. Викладачі, приступаючи до проведення занять з фізичної підготовки з жінками, повинні враховувати їх морфофізіологічні особливості. На відміну від чоловіків у них гірше розвинені швидкісні і силові рухові якості. Однак жінки перевершують чоловіків в гнучкості і витривалості. Тому у фізичній підготовці слід враховувати сильні і слабкі сторони жіночого організму. [2, с. 93] Вправи тут носять загальнозміцнюючий характер і ретельно підбираються по розділах фізичної підготовки, щоб не викликати дисгармонійної гіпертрофії окремих м'язових груп. Особлива увага приділяється вправам, що розвивають мускулатуру черевного преса, гнучкість і координацію рухів.

Пам'ятаючи, що жіночий організм розташований до витривалості, доцільно в структуру занять включати біг на різні дистанції. Також потрібно виключати обтяжуючі умови, які можуть стати джерелом стресів. Обсяги навантажень повинні знижуватися в період менструального циклу, так як фізичні вправи можуть надавати несприятливий вплив на цю функцію. Слід зазначити, що навчальна дисципліна «спеціальна фізична підготовка» для курсанток передбачає підготовку фахівця-офіцера, що володіє необхідним обсягом рухових навичок; фізичними якостями, які забезпечують успішне оволодіння професією, збереження і зміцнення здоров'я, підтримання високої працездатності; звичкою до систематичних і самостійних занять фізичними вправами.[3, с. 14] В ході навчання фізичної підготовки курсантки, розвивають фізичні якості в процесі навчальнотренувальних занять і самостійно. На

практичних навчальних заняттях вони освоюють програмні вправи і нормативи з фізичної підготовки. Було б доречним, якщо за період навчання курсанти отримували досвід проведення всіх видів навчальних занять з фізичної підготовки, ранкової фізичної зарядки, навчально-тренувальних занять в одній зі спортивних секцій, а також змагань з прикладних видів спорту. Це необхідно для того, щоб в подальшому творчо використовувати отримані знання, навички та вміння в процесі своєї професійної діяльності. У навчальні заняття з курсантами включаються такі розділи фізичної підготовки, як: гімнастика і атлетична підготовка; рукопашний бій; спортивні та рухливі ігри; заняття з подолання окремих конструкцій смуги перешкод.

Також у зміст практичної підготовки курсантів входять такі вправи: біг 1 км, крос 5 км, біг 100 м, а також швидкісно-силові вправи, які розвивають витривалість і швидкість, удосконалюють дії в складі навчальної групи, сприяють виробленню вольових якостей [3, с. 21]. Так само на заняттях з бойових прийомів боротьби або рукопашного бою формуються навички виведення з ладу а противника, прийоми і дії нападу на противника і самозахисту, а також виробляється впевненість у своїх силах однаково для всіх курсантів.

Отже, враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що якісна освіта в сучасному суспільстві є головною умовою кар'єрного і професійного зростання, які для багатьох жінок є основою побудови життя і розподілу пріоритетів.[4] Можливість отримання освіти нарівні з чоловіками дозволило жінкам включитися в переважну більшість сфер виробництва. Час навчання у вищому навчальному закладі є періодом становлення не тільки професіонала, а й гендерно-гармонійної людини, що знайшла себе в тривалому духовному пошуку. З цією метою необхідно змінити свідомість не тільки курсантів, а й викладачів вищих навчальних закладів - перейти від безстатевої науки і виховання до гендерно-орієнтованого підходу.

Список використаних джерел:

1. Дідковський В.А., Бондаренко В.В., Кузенков О.В. Фізична підготовка працівників Національної поліції України: навч. посіб. Київ: Нац. акад. внутр. справ, ФОРМ Кандиба Т.П., 2019. С. 98.
2. Добровольський В.Б. Удосконалення фізичної підготовки курсантів-жінок вищих військових навчальних закладів: дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Військовий інститут Київського нац. у-ту імені Тараса Шевченка. Київ, 2018. С. 230.
3. Грибан Г.П., Пічугн М.Ф., Романчук В.М. Фізичне виховання військовослужбовців: навч. посіб. Житомир: ЖВІ НАУ, 2011. С. 820 .
4. Спорт як засіб сприяння освіті, здоров'ю, розвитку і миру: Резолюція Генеральної асамблеї ООН 60/9 від 03.11.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/995_f37 (Дата звернення: 25.10.2022)

Снитко Валерія Володимирівна
студентка І-го рівня вищої освіти
ННІ права та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Чвалюк Андрій Миколайович
к.ю.н., доцент,
доцент кафедри загальноправових
дисциплін, Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ЩОДО УТОЧНЕННЯ ФОРМУЛЮВАННЯ ПРИНЦИПІВ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Тенденції державного регулювання бюджетного процесу, знаходять своє втілення у визначенні правових принципів, як відображають соціально-політичну реальність і закономірності, а також виражають розвиток бюджетних відносин.

Вичерпний перелік принципи бюджетної системи України законодавцем закріплено у ст. 7 Бюджетного кодексу України (далі – БК України), відповідно до якої Бюджетна система України ґрунтується на таких принципах: 1) принцип єдності бюджетної системи України; 2) принцип збалансованості; 3) принцип самостійності; 4) принцип повноти; 5) принцип обґрунтованості; 6) принцип ефективності та результативності; 7) принцип субсидіарності; 8) принцип цільового використання бюджетних коштів; 9) принцип справедливості і неупередженості; 10) принцип публічності та прозорості [1]. Однак, як зазначає А.М. Чвалюк «перелік принципів бюджетної системи не можна вважати вичерпним, тому що теоретичні аспекти цієї проблеми продовжують розвиватися, доповнюючи список новими пунктами» [2, с. 101].

Останні зміни до статті 7 БК України «Принципи бюджетної системи України» були внесені майже чотири роки тому й стосувалися лише незначного уточнення формулювання деяких принципів, у той час як їх перелік, на нашу думку, потребує суттєвого розширення та уточнення, зокрема, з урахуванням євроінтеграційних прагнень нашої держави. Стаття 6 Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС, Євратом) 2018/1046 від 18 липня 2018 року про фінансові правила, що застосовуються до загального бюджету Союзу, закріплює, що бюджет ЄС формується та виконується відповідно до принципів: єдності, достовірності бюджету, щорічності, збалансованості, розрахункової одиниці, універсальності, деталізації, розсудливого управління фінансами та прозорості [3]. Подібний формат принципів побудови бюджетної системи ЄС підтверджує бажання Європейського Парламенту максимально зберегти бюджетну самостійність держав-членів, основою якої є внутрідержавна бюджетна децентралізація. Водночас, як зазначають А.М. Поручник та А.В. Кулай застосування наднаціональних механізмів сприяє стиранню кордонів [4, с. 10], й одним зі способів такого «стирання» має стати адаптація

національного законодавства до стандартів ЄС.

Слід визнати, що процес приведення нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire* в Україні триває вже більше десяти років. Проведено кілька етапів економічних реформ, створено систему органів покликаних боротися з корупцією, реалізовано підхід, у основі якого міститься надання рівного обсягу прав представникам різних статей (чоловікам та жінкам) тощо. Однак адаптації вимагають й теоретичні положення, зокрема бюджетного законодавства. Перелік пріоритетних сфер, в яких мала здійснюватися адаптація законодавства України, було передбачено в Загальнодержавній програмі адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [5], однак, бюджетну сферу до цього переліку так і не було включено. З урахуванням того, що будь-які зміни законодавства бажано починати з оновлення термінологічного апарату, ми вважаємо, що назву принципу «цільового використання бюджетних коштів» має бути замінено на принцип «специфікації». Публічні звіти [6, с. 12] показують, що саме завдяки реалізації принципу специфікації бюджетна система ЄС отримувала орієнтацію на результат, стала більш конкретизованою, доповненою рекомендаціями, стандартними шаблонами, наборами показників/цілей, вимогами до звітності та показала високий рівень участі різних установ.

Однак змінити тільки назву принципу недостатньо. Його тлумачення – «бюджетні кошти використовуються тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями», також має зазнати змін й отримати той вигляд, який принцип специфікації мав в статтях 21-23 Регламенту № 1605/2002 від 25 червня 2002 р. – «кожне асигнування приписується до конкретної цілі й на конкретний захід» [7]. Й хоча вищенаведений Регламент втратив чинність 31.12.2013 року, назва та тлумачення закріпленого у ньому принципу, на нашу думку, є більш ємним, у порівнянні з аналогічним принципом бюджетної системи з БК України, й більш точно відповідає керівним ідеям держави-майбутнього члену ЄС.

Література

1. Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 р. № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50-51. Ст. 572.
2. Чвалюк А.М. Проблематика принципів бюджетної системи України: Матеріали Міжн. наук.-практ. конф. «Розвиток господарсько-правового забезпечення сучасної економіки», (Донецьк, 27 жовт. 2006 р.). Ч.1. Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2006. С. 99-102.
3. Про фінансові правила, що застосовуються до загального бюджету Союзу: Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС, Євратом) 2018/1046 від 18 липня 2018 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_025-18?find=1&text=%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF#w1_54 (дата звернення: 4.10.2022).
4. Поручник А.М., Кулай А.В. Процеси бюджетної консолідації в Європейському Союзі. *Міжнародна економічна політика*. 2015. № 1(22). С. 5-10. URL: http://iepjjournal.com/journals/22/2015_1_Poruchnik_Kudlai.pdf (дата

звернення: 4.10.2022).

5. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 367.

6. Budgeting and Performance in the European Union. A review in the context of EU Budget Focused on Results: Public Governance Directorate. URL: <https://www.oecd.org/gov/budgeting/budgeting-and-performance-in-the-eu-oecd-review.pdf> (date of application: 4.10.2022).

7. Про Фінансовий регламент, застосовний до загального бюджету Союзу: Регламент Ради (ЄС, Євратом) № 1605/2002 від 25 червня 2002 р. (втратив чинність 31.12.2013 р.). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32002R1605> (дата звернення: 4.10.2022).

Спунтай Ярослав Сергійович,

здобувач вищої освіти II курсу групи ПД-211 навчально-наукового інституту права і соціальних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Науковий керівник:

Козинець Олена Гаврилівна

кандидат історичних наук, доцент, завідувачка кафедри правоохоронної діяльності та загальноправових дисциплін навчально-наукового інституту права і соціальних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ПОБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Дві революції, які відбулися в Україні (2005 та 2014 років), довели наявність міфологем в її політичній та правовій системі, які в інституційному вигляді набули статусу сімулякра. Зокрема однією з таких міфологем є поняття правова держава. Як відомо, правова держава характеризується передусім народовладдям, верховенством права, відповідальністю держави перед суспільством, справедливим правосуддям, наявністю незалежних засобів масової інформації. Вищезазначені цілі були проголошені у Конституції України 1996 року, але практика засвідчила їх ілюзорність, здатність викривлювати правосвідомість громадян, відволікаючи їх увагу від реального стану справ на задекларовані гасла. Аналіз причин цього явища становить важливий науковий та практичний інтерес.

З нашої точки зору, цьому сприяла низка чинників як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. До перших належить передусім економічний фактор.

Це стосується відомої тези К. Маркса щодо неможливості бути політично незалежним без економічної незалежності. Економічні реформи, які проводилися в Україні протягом тридцяти років, сприяли появі не середнього класу як основи демократії, а олігархічно-кланового прошарку, який фактично здійснював управління всіма політичними процесами в Україні. Дія цього чинника була викликана проявом права сили, яке розуміється як наявність переваг у певних індивідів перед іншими. Серед останніх кращі організаційні, психологічні, підприємницькі здібності тощо. Але головною причиною була відсутність моральних якостей у цієї категорії осіб. Найкраще характеризує вказаний період накопичення матеріальних цінностей відомий вислів К. Маркса, який за Т.Ф. Данінгом повторив, що немає такого злочину, на який би не пішов капіталіст, якщо це може принести йому 300% прибутку.

Таким чином, економічна неспроможність більшості громадян України призвела до зловживання з боку економічного потужного класу своїми можливостями, серед яких, зокрема політичні. Неможливо знову не процитувати К. Маркса, який із цього приводу зазначив, що за допомогою держави економічно панівний клас стає політично панівним. І зрозуміло, що він використав ці можливості на свою користь, а отже, на шкоду всім іншим громадянам України. Інакше кажучи, реалізація ідеї вільного ринку на етапі первинного накопичення капіталу неминуче призвела до соціального розшарування, підпорядкування інтересів більшості інтересам агресивної меншості, що, у свою чергу, призвело до деформації ідеї народовладдя, перетворивши її в ширму для численних обурюючих із боку олігархічно побудованої влади.

Цьому сприяли і суб'єктивні помилки політичних сил України, які протягом двадцяти років пропагували ідею розбудови держави як головну мету існування українського народу. Оскільки державу репрезентують у першу чергу вищі посадові особи – президент, депутати, міністри, – вони і скористалися цією ідеєю у своїх інтересах – незаконного збагачення. Більш того, відбулося поєднання інтересів корумпованої владної верхівки з інтересами олігархічного класу. Апофеозом цього симбіозу стало правління колишнього президента України В. Януковича, коли з влади зробили неприкритий бізнес, який приносив надприбутки її носіям. У зв'язку з зазначеним, очевидним є неспроможність демократичних та правових запобіжників, закріплених у чинному законодавстві України, які могли б унеможливити подібний розвиток подій.

Отже, проголошення принципу верховенства права, який полягає у пріоритеті прав людини перед правом будь-яких спільнот (народу, нації, держави), у службовій ролі держави перед громадянським суспільством не зміг гарантувати його реалізацію в її поточній діяльності. Положення ст.3 Конституції України щодо визнання головним обов'язком держави забезпечення прав і свобод людини, держава відповідає перед людиною за свою діяльність виявились порожніми деклараціями, які вводили в оману більшість громадян щодо дійсного стану справ у країні. Цьому становищу сприяла правотворча та правозастосовна практика більшості державних органів

України: від парламенту, уряду, міністерств та відомств – до судів як головних інституцій, які повинні здійснювати захист прав громадян від їх порушень з боку держави.

Що стосується парламенту, то його діяльність часто характеризується прийняттям неправових законів, які обмежують природні права громадян, створюють різні преференції для державних органів. У випадку наявності зацікавленості певних груп у таких законах, подібну діяльність можна кваліфікувати як білокомірцеву злочинність. Серед вад діяльності Верховної Ради також можна назвати дуже низьку їх якість, зарегульованість суспільних відносин, відсутність правової визначеності, що у тлумаченні європейського суду з прав людини становить необхідну властивість правових законів. При цьому ніякої відповідальності за ці недоліки у своїй роботі парламентарі не несуть, що порушує принцип відповідальності держави перед суспільством, задекларований у ст.3 Конституції України. Водночас будь яка провина з боку громадян перед державою відразу зазнає свого покарання. Наприклад, помилка або подання податкової звітності із запізненням з боку господарюючих суб'єктів призводить до накладення фінансових стягнень на таких підприємців.

З останнього з очевидністю впливає підпорядкований правовий статус громадян відносно повноважень державних органів, хоча у ст.3 Конституції України проголошується, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Таким чином, поточна практика парламенту викривлює правові засади Конституції України, приймаючи законодавчі акти, що скасовують або обмежують природні права громадян. На жаль, правозастосовна практика судів України не виправляє подібні помилки правотворчості законодавців, діючи всупереч інтересам громадян як вищої соціальної цінності держави.

Однією з причин, на нашу думку, є некоректне застосування першими принципу законності, який в їх діяльності протистоїть принципу верховенства права (правозаконності). Суди дуже рідко у своїх рішеннях посилаються на Конституцію України як основний закон країни. Більшість в їх рішеннях становлять посилання на закон та підзаконні акти. Так, дійсно, закон, особливо кодифікований, є основним джерелом правового регулювання суспільних відносин. Підзаконні акти видаються на виконання законів і не повинні їм суперечити.

Проблема полягає у дефектності нормативного регулювання функціонування судової гілки влади та успадкованого від радянських часів страху обґрунтовувати свої рішення нормами Конституції. Так, питання конституційності законів України, згідно Закону України «Про Конституційний Суд України», визнається прерогативою суду конституційної юрисдикції. Суди ж загальної юрисдикції, у випадку виявлення суперечності між законом та Конституцією, відповідно до поточного процесуального законодавства, зобов'язані звертатися до Конституційного суду для вирішення питання конституційності закону.

Дійсно, вирішення питання про конституційність того чи іншого закону належить до компетенції Конституційного Суду України, але згідно ст. 8

Конституції України вона має найвищу юридичну силу. А тому при виявленні суперечності, колізії у конституційних приписах та приписах законів судді мають право та зобов'язані застосовувати норми Конституції, а не законів. Зокрема, такий обов'язок суддів закріплений статтею 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»: суди здійснюють правосуддя на основі Конституції і законів України та на засадах верховенства права. Інакше кажучи, їм необов'язково визнавати ту чи іншу норму закону неконституційною, бо це складає виключну компетенцію Конституційного Суду, проте при вирішенні конкретного казусу пріоритет у застосуванні беззаперечно має норма закону вищої юридичної сили – Конституції. При цьому правовим підґрунтям такого рішення буде виступати ст. 3 Конституції України, яка визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю.

Таким чином, ніякі зовнішньо привабливі ідеї: правової держави, демократії, верховенства права тощо без реальної роботи по їх втіленню в життя, відсутності дієвого контролю громадянського суспільства за державою, спеціальних механізмів такого контролю, врешті решт – відповідальності держави перед громадянами залишаються міфологемами, сімулякрами, які будуть і надалі дозволяти економічній і політично домінуючій групі порушувати права громадян на життя.

Література

1. Конституційне право України: підручник / [Алмаші І.М. та ін.]. Ужгород: Гельветика, 2016. 474 с.
2. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. із змінами. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
3. Стеценко С. Виконавча влада та роль Конституції України в організації її діяльності. *Юридична наука і практика*. 2011. № 2. С. 67–72
4. Шевченко Н. М. Поняття правової держави: підходи та визначення змісту. *Наукові праці МАУП*. 2010. Вип. 1 (24). С. 276-280.

Ткаченко Вікторія Василівна
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти, відділення
бакалаврату, кафедри права Київського
фахового коледж туризму та готельного
господарства.

Науковий керівник:

Бобокал Олена Миколаївна
викладач-методист, спеціаліст вищої
категорії кафедри права Київського
фахового коледж туризму та готельного
господарства

ВЗАЄМОДІЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Держава та громадянське суспільство взаємопов'язані між собою. Адже розвинуте громадянське суспільство є невід'ємною складовою та основою правової держави, а правова держава є необхідним кроком у формуванні громадянського суспільства.

Більше того, в умовах правової держави державна влада стає найважливішим інструментом, за допомогою якого громадянське суспільство забезпечує оптимальні умови для свого саморозвитку [2, с. 44]. Саме у такому контексті держава виступає як публічно-владний інститут, що керує громадянським суспільством загалом і покликаний діяти у всезагальних інтересах.

В роз'ясненні Міністерства юстиції України зазначено, що сильна держава неможлива без розвинутого громадянського суспільства, яке стає дієвим чинником державотворення за умови конструктивного та соціально відповідального діалогу з державою в межах правового поля.

Правова держава і громадянське суспільство формуються спільно, і процес їхнього творення займає тривалий історичний період. Він здійснюється також разом з розвитком суспільства і вимагає цілеспрямованих зусиль. Ні правова держава, ні громадянське суспільство не вводяться одноразовим актом і не можуть стати результатом чистого законодавства. Увесь цей процес повинен бути органічним для суспільства, яке дозріло до відповідних змін [1].

Взаємодія громадянського суспільства і держави виявляється в тому, що громадянське суспільство: слугує соціальною основою держави, не існує поза державою; розвивається в системі взаємодії з державою через партії, вибори, представницькі органи влади, а також через групи та об'єднання за інтересами (лобізм); впливає на створення і функціонування державних органів у власних інтересах (частина партій діє в межах держави через парламентські фракції; лобісти взаємодіють з органами виконавчої влади через консультативні комітети при уряді, його міністерствах - це так зване функціональне представництво); потребує від держави охорони і захисту життя, здоров'я,

безпеки громадян, але не допускає її втручання в їх приватні інтереси; використовує норми права, встановлені і закріплені державою у формах (джерелах) права - нормативно-правових актах, нормативно-правових договорах, правових прецедентах тощо [1].

Роль цивілізованої держави у розвитку громадянського суспільства:

1) слугує формою, що організовує громадянське суспільство і створює умови для його розвитку;

2) є відносно самостійною щодо громадянського суспільства і здійснює солідарні публічні інтереси усіх членів суспільства;

3) встановлює "правила гри", яких повинні дотримуватися громадяни та їх об'єднання, створює сприятливі умови для їх існування і розвитку;

4) не втручається в приватну сферу сім'ї, побуту, культури (перший рівень громадянського суспільства): таке втручання можливе лише з метою забезпечення особистої або громадської безпеки;

5) не втручається в приватні (громадянські) правовідносини: у разі вступу в такі правовідносини втрачає можливість виявляти публічну владу, тобто зберігає всі ознаки публічно владної особи за межами приватних (громадянських) правовідносин;

6) надає необхідний захист громадянському суспільству, яке функціонує в межах її території, у тому, що належить до соціальної безпеки його суб'єктів;

7) виступає знаряддям соціального компромісу громадянського суспільства, пом'якшує соціальні суперечності між різними соціальними групами;

8) юридично забезпечує можливість громадянина бути власником, створювати громадські об'єднання, комерційні корпорації, брати активну участь у політичному житті суспільства;

9) має межі регулювання відносин у суспільстві, що визначаються конституцією держави, міжнародними стандартами прав людини [6, с. 103].

Моделі взаємовідносин між громадянським суспільством і державою розглянуті польським соціологом Е. Внук-Липинським, який виділяє три різновиди їх взаємовідносин: громадянське суспільство як протиставлення державі; громадянське суспільство як доповнення держави; держава як доповнення громадянського суспільства. До інституційних передумов розвитку громадянського суспільства автор відносить: наявність публічного простору, що допускає вільну інституціоналізацію громадських сил; наявність суспільної (публічної) комунікації, непідконтрольної державі; наявність ринку, у рамках якого здійснюються різного роду взаємодії по обміну цінностями та послугами, а також захист приватної власності [3, с. 20].

Запровадження наведених форм участі інститутів громадянського суспільства в управлінні державними справами на сьогодні визначено низкою нормативно-правових актів. Зокрема:

- Законами України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності", "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності", "Про організації роботодавців", "Про фізичну культуру і спорт", "Про захист прав споживачів", "Про асоціації органів місцевого самоврядування";

- актами Кабінету Міністрів України: Концепція сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства, Регламент Кабінету Міністрів України (постанова від 8 липня 2009 р. № 712), Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади (постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976), постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2009 р. № 1302, "Про додаткові заходи щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики", постанова Кабінету Міністрів України від 6 січня 2010 р. № 10, "Про затвердження Порядку залучення громадян до формування та реалізації державної політики" [5].

Європейська традиція виходить не зі співвідношення інтересів людини і держави, а зі справедливого балансу інтересів особи і суспільства. Цей баланс розцінюється Європейським Судом з прав людини як гарантія правомірності відносин "людина - держава" [1].

Взаємодія державних інститутів з інститутами громадянського суспільства є умовою існування правової демократичної держави, інститути громадянського суспільства є партнерами держави у реалізації нормотворчих, правозастосовчих та правоохоронних функцій, взаємна довіра є умовою ефективної співпраці, а громадська ініціатива є запорукою успішного діалогу [4].

Підсумовуючи можна сказати, що як держава, так і громадянське суспільство функціонують задля однієї мети – задоволення інтересів та потреб людини. Одна з головних цілей демократичної держави полягає в тому, щоб стимулювати розвиток громадянського суспільства. Проте, погляди науковців поділяються на те, що громадянське суспільство є незалежним, а деякі погляди дають зрозуміти, що все ж таки держава та громадянське суспільство не може бути відокремлене.

Література:

1. Взаємодія громадянського суспільства і держави. URL: https://studies.in.ua/vz_gr_sys_seminaru/1324-vzayemodya-gromadyanskogo-susplstva-derzhavi.html (дата звернення: 23.10.2022).
2. Дарендорф Р. Дорога до свободи: демократія та її проблеми Східної Європи. Питання філософії. 1990. № 9. С. 40-49.
3. Краснопольська Т.М. Взаємодія громадянського суспільства та правової держави : навчально-методичний посібник. Одеса : Фенікс, 2015. 104 с.
4. Офіційний сайт міністерства юстиції. URL: https://studies.in.ua/vz_gr_sys_seminaru/1324-vzayemodya-gromadyanskogo-susplstva-derzhavi.html (дата звернення: 23.10.2022).
5. Роз'яснення Міністерства юстиції України від 3 лютого 2011 року. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства. URL: https://studies.in.ua/vz_gr_sys_seminaru/1324-vzayemodya-gromadyanskogo-susplstva-derzhavi.html (дата звернення: 23.10.2022).
6. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник. Київ : Алерта; ЦУП, 2011. 524 с.

Товмач Софія Анатоліївна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти, відділення
бакалаврату, кафедри права Київського
фахового коледжу туризму та готельного
господарства.

Науковий керівник:

Бобокал Олена Миколаївна
викладач-методист, спеціаліст вищої
категорії, кафедри права Київського
фахового коледжу туризму та готельного
господарства

ФОРМУВАННЯ НОВІТНЬОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ НАЦІЇ, ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ПРІОРИТЕТІВ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Аналізуючи історію створення та розвитку держав, в тому числі і становлення незалежної України, можна дійти висновку, що основним з факторів який впливав на модернізацію чи покращення як внутрішнього так і зовнішнього середовища держав – були люди. Саме люди є ключовою рушійною силою і механізмом який дає поштовх для розвитку, тому важливо формувати конкурентну здатність громадян.

Розглядаючи конкурентоспроможність потрібно зазначити, що вона входить до гуманітарної політики яку здійснює держава. А головною метою гуманітарної політики є створення умов для максимальної самореалізації кожної особистості та безконфліктного співіснування громадян, яке базується на загальноцивілізованих цінностях [7].

Повертаючись до головної теми слід відзначити, що існує твердження про низький рівень конкурентної культури в Україні, що пов'язано з історико-політичним становленням державності та національної економіки, коли учасники ринку розуміють конкуренцію [8] як щось що може обмежити чи зашкодити, а не навпаки. За даною риторикою не можна звести націю в лідери ведення бізнесу чи іншої сфери яка б змогла розкрити потенціал людей, бо формування конкурентної культури неможливе без існування конкурентного середовища [8]. Відсутність такого середовища загрожує зростанням кількості монополій серед підприємств.

Якщо проводити паралельно з іншими європейськими державами в сфері конкурентоспроможності, то можна відслідкувати за якими вектором вони вже давно слідуєть – це людиноцентричність. Отже, можна виділити основні пріоритети, які потрібно розвивати Україні за даним вектором це:

- формування вільної, забезпеченої всіма можливостями для самовиявлення, фізично й духовно розвиненої особистості, яка живе в гармонії із собою, іншими людьми, природним середовищем і навколишнім світом [9];

- удосконалення суспільного середовища на засадах безпеки й стабільності, національної та громадянської єдності; створення умов для функціонування національної культури, конкурентоспроможної і рівноправної серед культур інших народів світу [9].

Також до пріоритетних завдань гуманітарного розвитку входять:

- впровадження високих соціальних стандартів життя [9];
- рівність прав і свобод людини незалежно від національності, мови, ставлення до релігії, приналежності до соціальних груп і громадських об'єднань [9];
- забезпечення повноцінного розвитку і функціонування української мови як державної [1];
- збереження традиційної для України багатомовності, розвиток усіх мовних груп відповідно до Європейської хартії регіональних мов або мов меншин [2];
- збереження та охорона культурної спадщини [9];
- підтримка сучасних форм мистецької та інтелектуальної творчості [9].

Нині в Україні розгортається процес швидких та кардинальних змін, не дивлячись на триваючу війну, наша держава має на меті всебічне забезпечення та підтримку інтересів людини, сприяння її прагненню жити й творити в гармонії зі своїм соціальним оточенням, суспільними цінностями та національними інтересами [3]. Спираючись на цей підхід, Україні потрібно забезпечити цілісну політику соціально-гуманітарного розвитку, модернізацію суспільства згідно із загальноєвропейськими тенденціями і національними пріоритетами [9].

Культура є універсальним механізмом передачі соціального досвіду між епохами, поколіннями, спільнотами. Рівень конкурентної культури значною мірою формує держава в особі компетентних органів державної влади, громадські організації та й самі стейкхолдери ринку [8]. Одне з питань, яке виникає: «Як держава може допомогти у розвитку культури і підвищенні знань громадян з того чи іншого питання?». При його розкритті хотілось би звернути увагу на сфери, які популярні на даний час – це технічні здобутки (в тому числі в сфері ІТ) та соціальні мережі.

Якщо розглядати питання технологій, то в Україна обдарована людським потенціалом ще з самого початку, достатньо згадати перший український штучний супутник «Січ-1», який був створений для наукових спостережень та експериментів і ця подія стала знаковою для ракетно-космічної галузі незалежної України [10].

Також неможливо не згадати літак Ан-225 “Мрія” створили у конструкторському бюро імені Олега Антонова [10]. Чи те, що компанія «Віорфарма» у 2019 році запустила новий завод-фракціонатор з виробництва препаратів із плазми крові, це підприємство не мало аналогів не лише в Україні, а й у всій Східній Європі [10]. Беззаперечною інновацією є застосунок «Дія» – ідеальне поєднання держави і громадянина, що немає аналогів.

Тобто, Україна за загальною думкою громадян інших держав є «лише

аграрною» країною, але розвиток та обізнаність спеціалістів в різних сферах, які є громадянами України є колосальним, тому вони працюють в Україні і поза її межами.

Що стосується соціальних мереж та платформ в яких користувач може охопити велику кількість аудиторії, то там теж є значні зміни з позитивною позначкою. За останній рік в Україні зросла кількість користувачів соцмереж – від 60% населення у 2021 році до 76,6% у липні 2022. Про це свідчить дослідження GlobalLogic [5]. Повномасштабне вторгнення призвело до того, що багато українців почали використовувати соцмережі як джерело інформації.

Зі зростом кількості користувачів з'явився запит на якісний український контент. Так, початок повномасштабної війни став переломним моментом для споживачів контенту в YouTube чи Instagram, бо для більшості потрібно було змінювати свій інформаційний простір. І під час пошуку на українському боці будь-якої з платформ кожен користувач беззаперечно може знайти цікаву саме йому інформацію.

Також, що стосується інших сфер культурної та творчої діяльності, то необхідно зазначити, як виріс книжковий ринок [6] та українська музична сфера. Окрім того, починаючи з 2021 року кількість переглядів фільмів українського виробництва зросла вп'ятеро, цьому сприяє як покращення якості та кількості контенту, так і національне самовизначення користувачів, зазначають в українському медіасервісі [4], так само зріст з'явився і в сфері озвучування, більша кількість глядачів почала дивитися фільми та серіали державною мовою, і такий попит зумовлює в майбутньому підвищення якості такого озвучування.

Отже, наостанок хотілось би зазначити, що українська ідентичність та розвиток громадян в різних галузях на даний час є одним з найбільш бажаних та необхідних кроків, які держава може підтримати та допомогти в реалізації. Бо саме так українці можуть передати культуру, свої емоції та почуття і залишити слід в історії. Такий розвиток допомагає підвищувати попит на певну діяльність і робить ринок конкретної сфери спроможним представляти себе не тільки у внутрішньому колі, але і виходити на зовнішнє – таким чином популяризуючи національний товар і репрезентуючи Україну поза її кордонами.

В Україні є все для розвитку конкурентоспроможної та придатної для подальшої модернізації нації. Сила України в її людях, а коли держава ще й допомагає розкрити потенціал і втілити ідею, то зменшити таку силу немислимо.

Література

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної Закон України від 25 квітня 2019 р. № 2704-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2019, № 21, ст.81. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 24.10.2022).

2. Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин : Закон України від 15 травня 2003 р. № 802-IV / Верховна Рада

України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003, N 30, ст.259. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 24.10.2022).

3. Подільська районна в місті Києві державна адміністрації. Офіційний веб-портал КМДА. *Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року*. URL : <https://podil.kyivcity.gov.ua> (дата звернення 24.10.2022).

4. ІТСUA. *З початку війни перегляди українських фільмів на MEGOGO зросли вп'ятеро, лідери у 2022 році — «Снайпер. Білий ворон» та «Я працюю на цвинтарі»*: веб-сайт. URL : <https://its.ua/ua> (дата звернення 24.10.2022).

5. Mezha. *Найпопулярніші соцмережі в Україні під час війни — дослідження Global Logic* : веб-сайт. URL : <https://mezha.media> (дата звернення 24.10.2022).

6. НІСД. *Актуальні проблеми ринку книжкової продукції в Україні в контексті завдань гуманітарної політики* : веб-сайт. URL : <https://niss.gov.ua> (дата звернення 24.10.2022).

7. Всеукраїнський Форум Україна 30 : веб-сайт. URL : <https://ukraine30.com> (дата звернення 24.10.2022).

8. Лепак П. Конкурентна культура в системі добробуту нації. *Економіка та суспільство*. 2021. вип. 29.

9. Стратегічні пріоритети розвитку України / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2015. 560 с.

10. ШоТам? *30 років Незалежності: 30 найбільших успіхів та досягнень України* : веб-сайт. URL : <https://shotam.info> (дата звернення 24.10.2022).

Федоренко Д. В.,

здобувачка вищої освіти 3 курсу,
група КЮ-202

Науковий керівник:

Пузирна Н. С.,

к.ю.н., доцент,

Національний університет

«Чернігівська політехніка»

ЗМІСТ СУБ'ЄКТИВНОГО ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ

Перш за все, неодмінно хотілось би наголосити на тому, що саме право на інформацію в усі часи розвитку та функціонування цивілізованого суспільства завжди відіграло важливу роль та було базисом для того, аби приймати рішення на протязі всіх етапів та рівнів розвитку суспільства та держав.

Кожна особа за своєю суттю являється суб'єктом суспільних відносин, тому вона потребує отримання інформації про події та явища, що відбуваються або мали місце в суспільстві, державі та навколишньому середовищі. Інформація є засобом спілкування між людьми і часто виступає об'єктом їх діяльності.

Тому видається логічним, що без отримання інформації в її різноманітних

проявах і формах неможливі еволюція людини, розвиток суспільства і держави.

Міжнародно-правові стандарти прав людини і громадянина щодо свободи слова та права на інформацію закріплені в законодавстві багатьох країн світу [2, с. 18]. В цьому аспекті наше чинне національне законодавство не є винятком.

Відповідно, українське законодавство містить в собі низку норм, що регулюють відносини щодо отримання інформації. Суб'єктивне право на інформацію в цьому контексті є одним із найважливіших прав людини і громадянина.

Будучи закріпленим в Основному Законі нашої держави, це право виступає як фундаментальне, базове право особи. Вона опосередковує найбільш значущі і фундаментальні відносини в суспільстві, які несуть інформаційні зміни, необхідні для розвитку соціальної системи.

Слід зазначити, що важливою ознакою права на інформацію є його суб'єктивний характер. Ця ознака безпосередньо пов'язана з проникненням у соціальну сутність, із встановленням місця досліджуваного права в правовому статусі особистості, а також з роллю держави в його реалізації.

Адже це право за своїм соціальним змістом являє собою реальну здатність індивідів володіти і користуватися певним благом для задоволення особистих і суспільних інтересів.

Суб'єктивне право на інформацію має всі суттєві та специфічні ознаки суб'єктивних прав, які виявляються в їх змісті та реалізації. Він являє собою справді значущу гарантовану державою можливість для кожного громадянина користуватися всіма перевагами, які надаються суспільством у сфері інформаційних відносин.

Суб'єктивне право на інформацію зазвичай класифікують за різними критеріями. Наприклад, залежно від режиму доступу розрізняють право на відкриту інформацію та право на інформацію з обмеженим доступом.

Так, для реалізації права на інформацію з обмеженим доступом суб'єкт повинен мати відповідну інформаційну правосуб'єктність (правоздатність та дієздатність).

За способом правового регулювання розрізняють права на інформацію, механізм реалізації яких: закріплені в імперативному порядку (право на інформацію з обмеженим доступом), частково врегульовані (право на масову інформацію).

У свою чергу, суб'єктивне право на інформацію за ознакою діяльності (існування) суб'єкта вирізняється пасивним правом на інформацію (пов'язане з існуванням суб'єкта, наприклад, право на інформацію про стан здоров'я суб'єкта) та активне право на інформацію (пов'язане з діяльністю суб'єкта - право на інформацію, що становлять комерційну таємницю) [1, с. 80].

Слід також зазначити, що суб'єктивне право на інформацію є активним правом. Воно передбачає конкретні прозорі дії щодо вступу в інформаційні взаємодії між державою та суспільством, зумовлені необхідністю активної соціальної позиції суб'єкта права.

Завдяки своїм якостям суб'єктивне право на інформацію відіграє важливу роль і доводить свою важливість у процесі реалізації основних і галузевих прав

громадян. Вона необхідна кожній людині як повноцінному члену громадянського суспільства і як особистості.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що суб'єктивне право на інформацію встановлюється з метою задоволення потреби у співвіднесенні інформаційних потреб людини з правовим регулюванням суспільних відносин, що дозволяє глибше проникнути в сутність суб'єктивного права та знати його природу.

Список використаних джерел

1. Селезньова О. М. Теоретико-методологічні основи інформаційного права України: монографія / О. М. Селезньова. Чернівці: «Місто», 2014. 408 с.
2. Сабура С.О. Реалізація суб'єктивного права на творчість (цивільно-правовий аспект): дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Сабура Світлана Олександрівна. Одеса, 2021. 255 с.

Чвалюк Надія Валентинівна
студентка 2-го рівня вищої освіти
(магістр) ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна
академія управління персоналом»
Науковий керівник:

Чвалюк Андрій Миколайович
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ФОРМИ «ВИТІСНЕННЯ НА ОСНОВІ АКЦЕПТІВ» ДЛЯ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ МІНОРИТАРНИХ АКЦІОНЕРІВ

Напруженість у відносинах між мажоритарними та міноритарними акціонерами є постійною темою в літературі з корпоративного права, і ніде ця напруженість не є більш очевидною, ніж в умовах поглинання компанії. Відмовляючись продавати свої акції, міноритарні акціонери можуть зірвати вигідну корпоративну реорганізацію, нівелюючи волю більшості й перешкоджаючи реалізації запланованої синергії, ініціювати численні судові процедури, оскаржувати положення закону, що передбачає процедуру примусового викупу з мотивів обмеження права власності міноритарних акціонерів, блокувати особовий рахунок, що призведе до унеможливлення реальної можливості з боку товариства та мажоритарного акціонера здійснити переоформлення акцій відсутніх акціонерів через неможливість отримати розпорядження (підписи) таких акціонерів, які потрібні для реєстратора та

зберігача тощо. Щоб запобігти означеним проблемам, законодавство деяких розвинутих іноземних країн передбачає застосування механізму «squeeze-out», який надає мажоритарним акціонерам право примусово придбати всі інші акції корпорації, якщо виконані певні умови. Такий механізм дає змогу вирішити одне з найважливіших завдань і цілей мажоритарного акціонера – консолідувати у своїх руках максимальний пакет акцій і тим самим забезпечити ефективне функціонування товариства, а також убезпечити себе від можливого «корпоративного шантажу» з боку міноритарних акціонерів.

Стаття 2 Закону України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року (далі – Закон) [1], містить у собі три базові поняття: «викуп акцій», «обов'язковий викуп акцій», «пропорційний викуп акцій». Залежно від правової природи інституту викупу акцій (обов'язковий чи пропорційний) його цілі можуть бути різноманітними: зменшення статутного капіталу (викуп із анулюванням); викуп акцій за рішенням загальних зборів тощо.

З огляду на особливості створення та функціонування вітчизняних акціонерних товариств, а також беручи до уваги практику реалізації аналогічних процесів у зарубіжних країнах, необхідно визначити та зафіксувати чіткий і зрозумілий механізм реалізації процедури примусового викупу таким чином, щоб першочерговою метою стало дотримання обопільного балансу інтересів акціонерів. Як зазначають деякі зарубіжні вчені, для розробки ефективного механізму примусового викупу необхідно враховувати різні компроміси між зниженням трансакційних витрат, контролем над адміністративними витратами та мінімізацією/інтерналізацією зовнішніх ефектів, спричинених утримувачами акцій [2, с. 15]. З огляду на це, ми пропонуємо застосувати в Україні таку форму процедури сквіз-ауту, що полягає у наданні права на витіснення після досягнення мінімального рівня прийняття пропозиції про купівлю (витіснення на основі акцептів). Аналогічна модель, яка заснована на акцептах, вже тривалий час використовується в багатьох країнах з розвинутою економікою, зокрема Великою Британією, Європейським Союзом, Сінгапуром і Гонконгом.

Цей метод передбачає, що учасник торгів робить загальну пропозицію на всі неконтрольовані акції компанії, а після отримання необхідної кількості прийнятих пропозицій витісняє акціонерів, які залишилися, на тих самих умовах. Наприклад, якщо поріг витіснення становить X%, учасник торгів не може здійснити витіснення, просто володіючи X% акцій – він повинен зробити пропозицію по акціях, що залишилися, і отримати X% згоди щодо цих акцій, перш ніж він отримає право на витіснення.

Ключова перевага моделі, заснованої на акцептах, полягає в тому, що вона пом'якшує проблему утримання акцій, не усуваючи повністю необхідність згоди акціонерів. Незалежно від того, скільки акцій належить учаснику торгів, він не може в односторонньому порядку витіснити міноритарних акціонерів, не отримавши згоди решти. Це означає, що учасник торгів повинен щонайменше запропонувати умови, прийнятні для переважної більшості неконтролюючих акціонерів, що дає змогу визначити умови угоди через переговори в ринкових умовах. Водночас, щойно буде укладено прийнятну угоду, незгодні акціонери

також будуть пов'язані нею, що усуне транзакційні витрати, пов'язані з проблемою утримання. Це дає змогу досягти подвійної мети: знизити витрати за угодою та не допустити судових витрат, що робить запропоновану модель надзвичайно ефективною.

Вважаємо доцільним закріпити вищезазначену модель «витіснення на основі акцептів» у Законі України «Про акціонерні товариства», шляхом додання до статті 65-2 нової частини під назвою: «порядок примусового викупу акцій у міноритарних акціонерів на основі акцептів».

Сучасне корпоративне законодавство має формуватися на умовах правової визначеності для усунення можливості використання абстрактності, обмовок, помилок, протиріч, що створюють проблеми для добросовісних учасників корпоративних відносин та слугують підґрунтям для зловживання правами. Впровадження вищевказаної форми сквіз-ауту, на нашу думку, буде прияти виконанню функції обопільного балансу інтересів акціонерів.

Література

1. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 2001 року № 1576-XII. *Голос України*. 1991.
2. Chen Sicong. The Statutory Squeeze-Out Mechanism – A Law and Economics Perspective. *Singapore Management University*. 2020. P. 1-15. https://www.researchgate.net/publication/341049599_The_Statutory_Squeeze-Out_Mechanism_-_A_Law_and_Economics_Perspective

Чігіра Аліна Станіславівна

студентка факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Науковий керівник:

Висоцький Олександр Юрійович

д.політ.н., професор,
професор кафедри міжнародних відносин
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ

Нинішня політична та соціально-економічна ситуація в Україні породжує нові виклики, впоратися з якими можливо лише за участю найперспективнішої частини українського суспільства – молоді, яка є носієм інтелектуального ресурсу та інноваційного потенціалу. Саме тому розвиток і вдосконалення державної молодіжної політики є одним із пріоритетних завдань уряду,

необхідних для ефективного функціонування і відбудови України.

Поворотним моментом у формуванні та реалізації молодіжної політики в Україні став 2021 рік, який відзначився ухваленням Закону «Про основні засади молодіжної політики», в якому визначено її мету, завдання, основні напрями та механізми реалізації. Відповідно до цього Закону, молодіжна політика – це напрям державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації й інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей і молоді та за їх участю [4].

Крім того, у 2021 році указом Президента України було схвалено Національну молодіжну стратегію до 2030 року, що забезпечує створення додаткових можливостей для становлення, розвитку та підвищення рівня конкурентоспроможності молоді, реалізації її конституційних прав і свобод, сприяння ініціативі й активності молодих громадян в усіх сферах життєдіяльності суспільства та держави. У документі міститься сучасне визначення концептуальних засад та стратегічних пріоритетів молодіжної політики.

Згідно зі Стратегією, основними пріоритетами молодіжної політики є:

- 1) безпека, що включає підвищення безпечності середовища і посилення життєстійкості молоді;
- 2) здоров'я – формування навичок здорового способу життя, розвиток та збереження фізичної культури, культури здорового харчування та психогігієни;
- 3) спроможність – залучення молоді до участі у суспільному житті, підвищення її самостійності, конкурентоспроможності, формування у молоді громадянських компетентностей;
- 4) інтегрованість – підвищення мобільності, соціальної і культурної інтеграції молоді в суспільне життя України та світу [3].

Враховуючи сучасний стан та актуальні тенденції в гуманітарній сфері, одним із ключових напрямів національної молодіжної політики має бути підтримка програм із патріотичного виховання, зміцнення громадянської ідентичності, правової та політичної культури української молоді. В умовах зовнішньої агресії морально-психологічна готовність громадян захищати суверенітет, незалежність і територіальну цілісність України є одним із найважливіших стратегічних ресурсів.

Пріоритет слід надавати інституційній та організаційній підтримці спроможності молодіжних волонтерських і патріотично орієнтованих організацій громадянського суспільства (наприклад, через структурні гранти). Також у цьому контексті важливими завданнями є втілення проєктів, спрямованих на поширення історичних знань, культивування європейських цінностей, промоцію різних форм волонтерства та благодійництва серед молоді, її залучення до суспільно корисної діяльності, пов'язаної зі Збройними Силами України [5, с. 67].

Для розширення залучення молоді до політичного процесу на всіх рівнях необхідно забезпечити належне використання державними і місцевими органами влади цифрових інструментів, що дасть змогу налагодити ефективну комунікацію і партнерські відносини, а також консолідувати зусилля держави

та молодіжної громадськості для реалізації як власне молодіжної політики, так і державної політики загалом [1]. Корисним у цьому сенсі є зарубіжний досвід використання актуальних комунікаційних майданчиків і креативних форматів, серед яких можна виділити соціальні мережі, блогові платформи, канали в месенджерах тощо. Особливої актуальності набуває завдання прищеплення молодому поколінню навичок критичного мислення, вміння аналізувати інформацію та робити обґрунтовані висновки, що є одним з головних чинників ментальної стійкості до будь-яких пропагандистських маніпуляцій.

Зважаючи на необхідність зміцнення фізичного та психічного здоров'я молодих людей, а також з огляду на поширення пандемій, пріоритетним завданням є пропаганда здорового способу життя, поширення біологічних, медичних та екологічних знань серед молоді. Слід також активніше використовувати потенціал спорту як національно-об'єднуючого чинника, сприяти розвитку неформальних спортивних рухів, вуличних тренувань та фізичної культури.

Окрім заходів в ідеологічній сфері, необхідним є забезпечення належної економічної підтримки молоді з боку держави, спрямованої на вирішення молодими людьми освітніх, житлових і професійних питань. Зважаючи на високий інноваційний потенціал підприємницького сектору для забезпечення соціально-економічних трансформацій, пріоритетом має стати державне стимулювання підприємницької активності молоді (зокрема, в ІТ-секторі, який останніми роками забезпечив Україні чільне місце за постачанням аутсорсингових послуг та обсягами експорту ІТ-продукції в Європі), опанування молоддю знань, компетенцій і навичок для провадження відповідної діяльності [2, с. 115].

Досягнення цілей національної молодіжної політики також вимагає інтенсифікації співпраці із зарубіжними колегами, міжнародними молодіжними організаціями, українською діаспорою в різних країнах світу [2, с. 118]. Міжнародне співробітництво в гуманітарній сфері, залучення інвестицій до реалізації проєктів в освітній, культурній та науковій сферах, заохочення до участі в міжнародних молодіжних обмінах, зокрема в рамках програм Європейського Союзу та Ради Європи, сприятиме створенню умов для самореалізації та інтелектуального розвитку молоді.

Можна зробити висновок, що державна політика в молодіжній сфері має істотне значення для збереження людського капіталу та досягнення національної згуртованості. Законодавчі новації покликані вдосконалити молодіжну політику України та адаптувати її до сучасних реалій і потреб молоді. Важливим кроком для ефективного реалізації пріоритетних завдань молодіжної політики є створення Національної ради з питань молоді при Кабінеті Міністрів України, а також формування розгалуженої мережі молодіжних центрів, що сприяє розширенню участі молоді в ухваленні рішень. Однак наразі молодіжна політика в Україні має несистемний характер і попереду ще багато роботи, яку можна успішно реалізувати лише об'єднавши зусилля державних органів, інститутів громадянського суспільства, молоді та міжнародних партнерів.

Література

1. Беззуб І. Оновлення державної молодіжної політики в Україні. Громадська думка про правотворення. 2021. № 9 (214). С. 15–24. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2021/9.pdf> (дата звернення: 24.10.2022).
2. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга): аналіт. доп. / за заг. ред. Ю. Б. Каплан, Ю.А. Тищенко. Київ: НІСД, 2020. 136 с.
3. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року: Указ Президента України від 12.03.2021 р. № 94/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text> (дата звернення: 24.10.2022).
4. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 23.10.2022).
5. Реформування молодіжної політики відповідно до сучасних запитів молоді та держави. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2012-2021 років) / за ред. М.М. Попатенко. Київ: ТОВ «Ройлайд», 2021. 100 с.

Шикір Дмитро Олександрович,
студент 2-го курсу ОС «Магістр»
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник:

Теремцова Ніна Володимирівна
к.ю.н., доцент кафедри теорії
та історії права та держави
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ПРАВОВИЙ СТАТУС КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЯК ГАРАНТА СТАБІЛЬНОСТІ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність даної теми обумовлена необхідністю визначення правового статусу Конституційного Суду України як єдиного органу конституційної юрисдикції, що забезпечує стабільність правової держави та громадянського суспільства.

Конституційно-правовий статус Конституційного Суду визначається розділом XII Конституції та Законом України "Про Конституційний Суд України" [1].

Стаття 147 Конституції України визначає сутність Конституційного Суду України та його призначення.

Конституційний Суд України визначається як єдиний орган конституційної юрисдикції.

Призначення цього органу:

- вирішувати питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України;

- давати офіційне тлумачення Конституції України та законів України [2].

Конституція України визначає склад Конституційного Суду України та порядок його формування.

Згідно з Конституцією Конституційний Суд України складається з 18 суддів Конституційного Суду. Президент України (ч. 22 ст. 106), Верховна Рада України (ч. 26 ст. 86) та з'їзд суддів України призначають по шість суддів Конституційного Суду України (ч. 2 ст. 148) [1].

У Конституції України визначаються вимоги до суддів Конституційного Суду України.

Відповідно до ч. 3 ст. 148 Конституції України суддею Конституційного Суду України може бути громадянин України, який на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту і стаж роботи за фахом не менш як десять років, проживає в Україні протягом останніх двадцяти років та володіє державною мовою [1].

При цьому суддя Конституційного Суду призначається на дев'ять років без права бути призначеним на повторний строк.

Із загальної кількості суддів на спеціальному пленарному засіданні обирається Голова Конституційного Суду України шляхом таємного голосування лише на один трирічний строк.

Вище зазначалося, що основні положення норм розділу VIII Конституції України "Правосуддя" на суддів Конституційного Суду не поширюються. Проте є й винятки. Так, згідно зі ст. 149 Конституції України на суддів Конституційного Суду поширюються гарантії незалежності та недоторканності, підстави щодо звільнення з посади, передбачені ст. 126, та вимоги щодо несумісності, визначені в ч. 2 ст. 127 Конституції.

Конституційному Суду України надано досить широкі повноваження, які стосуються захисту загальних засад конституційного ладу, основних прав і свобод людини і громадянина, забезпечення верховенства і прямої дії норм Конституції України на всій території країни.

Згідно зі ст. 150 Конституції України, до повноважень Конституційного Суду України належить дві основні групи питань:

1) вирішення про відповідність Конституції України (конституційність):

- законів та інших правових актів Верховної Ради України;
- актів Президента України;
- актів Кабінету Міністрів України;
- правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) офіційне тлумачення Конституції та законів України [1].

Суб'єктами конституційного звернення до Конституційного Суду України згідно зі ст. 150 Конституції України є: Президент України, не менш як 45 народних депутатів України, Верховний Суд України, Уповноважений Верховної

Ради України з прав людини, Верховна Рада Автономної Республіки Крим.

При вирішенні питань своєї компетенції Конституційний Суд України, зокрема за зверненням Президента України або Кабінету Міністрів України, дає висновки про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість.

У свою чергу за зверненням Верховної Ради України Конституційний Суд України дає висновок щодо додержання конституційної процедури розгляду і розслідування справи про усунення Президента України в порядку імпичменту (ст. 151 Конституції).

Щодо вирішення питань про відповідність Конституції України вищеперелічених актів. Згідно зі ст. 152 Конституції України закони та інші правові акти за рішенням Конституційного Суду України визнаються неконституційними повністю чи в окремій частині, якщо вони не відповідають Конституції України або якщо була порушена встановлена Конституцією України процедура їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності [3].

Закони, інші правові акти або їх окремі положення, що визнані недійсними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність.

Матеріальна чи моральна шкода, завдана фізичним або юридичним особам актами і діями, що визнані неконституційними, відшкодовуються державою у встановленому законом порядку.

З питань своєї компетенції Конституційний Суд України ухвалює рішення, які є обов'язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскаржені (ст. 150 Конституції) [1].

Конкретні питання правового статусу, завдань, організації та діяльності Конституційного Суду України визначає Закон України "Про Конституційний Суд України".

Згідно з цим Законом завданням Конституційного Суду є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону на всій території України. Закон визначає основні принципи діяльності цього органу, до яких належать принципи верховенства права, незалежності, колегіальності, рівноправності суддів, гласності, повноти і всебічності розгляду справ та обґрунтованості прийнятих рішень⁴.

Закон також визначає повноваження Конституційного Суду України, на підставі яких приймаються рішення та даються висновки у справах.

До цих повноважень належать права та обов'язки щодо: конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість; додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпичменту в межах, визначених статтями 111 і 151 Конституції України; офіційного тлумачення Конституції та

законів України [4].

До повноважень Конституційного Суду України не належать питання щодо законності актів органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, а також інші питання, віднесені до компетенції судів загальної юрисдикції⁵.

Підставами для прийняття Конституційним Судом України рішення щодо неконституційності правових актів повністю чи в їх окремих частинах є: невідповідність Конституції України; порушення встановленої Конституцією України процедури їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності; перевищення конституційних повноважень при їх прийнятті.

Закон також передбачає: вимоги до судді; порядок вступу його на посаду; статус судді.

Окремо визначаються повноваження Голови Конституційного Суду України, двох його заступників, які обираються на три роки.

Визначаються також підстави припинення повноважень суддів, а також дострокового звільнення з посади Голови та заступника Конституційного Суду за їх заявами. Зокрема, повноваження судді Конституційного Суду України припиняються у разі: закінчення строку призначення; досягнення суддею шістдесятип'ятирічного віку; неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я; порушення суддею вимог, передбачених законом; порушення суддею присяги; набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього; припинення його громадянства; визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим; подання суддею заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням [5].

Повноваження судді припиняються у разі його смерті.

Голова Конституційного Суду України, заступник Голови Конституційного Суду України звільняються з посади за їх заявами Конституційним Судом України.

Рішення про дострокове звільнення вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало більше половини конституційного складу суддів Конституційного Суду України.

Закон визначає також порядок організації та діяльності Конституційного Суду України.

Питання провадження у справах та діяльності Конституційного Суду України, його Секретаріату, порядок діловодства, правила внутрішнього розпорядку Конституційного Суду України визначаються Конституцією України, Законом та актами Конституційного Суду України, що встановлюють порядок організації внутрішньої роботи Конституційного Суду України.

Фінансування Конституційного Суду України передбачається в Державному бюджеті України окремим рядком. Пропозиції щодо обсягу фінансування Конституційного Суду України і проект відповідного кошторису подаються Головою Конституційного Суду України до Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України при складанні проекту Державного бюджету України на кожний наступний рік.

Конституційний Суд України на своєму засіданні утворює з числа суддів

Конституційного Суду України постійні комісії Конституційного Суду України, що є його допоміжними робочими органами з питань організації його внутрішньої діяльності. Положення про ці органи затверджуються Конституційним Судом на пленарному засіданні [3].

Конституційний Суд України може утворювати також на своїх пленарних засіданнях тимчасові комісії для додаткового дослідження питань, пов'язаних з конституційним провадженням у справі, за участю фахівців у відповідних галузях права.

Крім того, суддя Конституційного Суду України може мати наукового консультанта та помічника, які виконують доручення судді Конституційного Суду України зі справ конституційного провадження. Вони є державними службовцями.

Отже, Конституційний Суд України є особливим судовим органом конституційного контролю, який забезпечує стабільність правової держави та громадянського суспільства.

Література

1. Закон України "Про Конституційний Суд України" від 16 жовтня 1996. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 35, ст. 376.
2. Конституція України. – К., 1996. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
3. Конституційне право України / За ред. В.Ф.Погорілка. – К., 2001.
4. Кравченко В.В. Конституційне право України. Навч. посібник. Ч.1. – К., 1998.
5. Основи конституційного права України. Підруч. Вид. II, доповнене / За ред. В.В. Копейчикова. – К., 1998.

Шитикова Валерія Станіславівна

Здобувач освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, група Б-МВ-141

Науковий керівник:

Єремєєва І.А.,

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЧИННИКИ ЕВОЛЮЦІЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙ В КОНЦЕПЦІЇ АРНОЛЬДА ТОЙНБІ

Цивілізаційна концепція англійського історика та соціолога Арнольда Тойнбі є основою для аналізу еволюції людства та причин і проявів різноманітності цивілізацій, що складають основу сучасного світу. На відміну від формаційного

підходу, Тойнбі акцентує увагу на хибності тверджень щодо єдності всесвітньо-історичного процесу. Історичний поступ людства він представляє як сукупність розвитку одиничних цивілізацій. Тойнбі виокремлює 21 цивілізацію, з яких до сучасного етапу залишилося 5: Західна Християнська, Східна Християнська (Православна), Ісламська, Далекосхідна (Китайська) та Індуїстська.

Тойнбі визначає цивілізацію, як автономне культурне утворення, що за період свого розвитку проходить стадії виникнення, зростання, надлому та розпаду у результаті чого її заміняє інша цивілізація. Цивілізація не являє собою єдиний організм або особистість, а є певним видом відносин між людьми. У процесі створення своєї концепції Тойнбі наголошує, що визначальним чинником в розвитку цивілізації релігія, яка має бути одиницею виміру історії. Серед чинників, що сприяють появі нових цивілізацій Тойнбі виділяє наступні:

- взаємодію рас та цивілізацій;
- вплив історичного та географічного середовища.

У пошуках чинників розвитку цивілізацій він приходить до концепції «виклику – відповіді», за якою виклики поділяються на природні (стимулюють дію природного середовища та дію нової землі незалежно від характеру місцевості) та людські (спираються на вплив однієї соціальної групи на іншу, що перебувають на одній території). Кожен виклик потребує адекватної відповіді, за наявності якої цивілізація переходить на новий рівень розвитку. За умови відсутності адекватної відповіді, що може бути зумовлено занадто або недостатньо сильним викликом, чи неадекватною реакцією, цивілізація переходить до стадії розпаду. За результатами історичних досліджень більшість суспільств є пасивною та нездатною надати адекватну відповідь. Аби набути такої можливості суспільство потребує наявності осіб здатних зрозуміти природу та сутність виклику і надати гідну відповідь. Також важливим чинником є готовність суспільства прийняти таку відповідь.

Втрачаючи творчі можливості, «творча меншість» більше спирається на матеріальні інструменти, передусім зброю, а інертна більшість проявляє непокору. За таких обставин в цивілізації відбувається розкол на ворожі класи: «панівну меншість» (прагне панувати за допомогою мілітаризму та створити світову універсальну державу); «внутрішній пролетаріат» (людська маса яка згодом створить нову церкву); «варварський зовнішній пролетаріат» (відокремлюється від розколотої цивілізації, та призводить до її загибелі). У цих спільнотах з'являються свої наставники та лідери думки. Банкрутство пануючої меншості, та її нездатність контролювати обставини веде до надлому цивілізації, а згодом до її остаточної загибелі.

Таким чином, зміст концепції Тойнбі розкривається через аналіз причин розпаду та загибелі цивілізацій, надлом яких обумовлюється упадком творчих сил та втратою соціальної єдності в суспільстві. Ключовими характеристиками цивілізацій за Тойнбі є ритмічність та циклічність їх розвитку, неповторність та самобутність в світовій історії. Цивілізація за Тойнбі представляє собою рух на шляху до духовного розвитку, подолання труднощів та небезпеки, задля досягнення цілі.

Література

1. Данилова Т., Юдіна В. А. Тойнбі та його універсалістське дослідження історії. URL: [delivery.php \(ssrn.com\)](http://delivery.php(ssrn.com)) (дата звернення – 20.10.2022 р.).
2. Єремєєва І.А. Концепція «круговороту локальних цивілізацій» Арнольда Тойнбі. Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Modern problems in science», 15-18 березня 2022 р., Ванкувер, Канада. С. 98-101
3. Чорна А.М. Концепція А. Тойнбі як основний етап у розвитку теорії локальних цивілізацій. URL: <http://www.novyn.kpi.ua/2011-3/14-filos-Chorna.pdf> (дата звернення – 20.10.2022 р.).

Шпак Аліна Віталіївна

здобувачка вищої освіти IV курсу,
спеціальності «Право»
Київського фахового коледжу
туризму та готельного господарства.
Науковий керівник:

Кучак Олена Євгеніївна

викладач-методист, спеціаліст вищої
категорії, Київського фахового коледжу
туризму та готельного господарства

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Питання, що стосуються процесу формування, становлення та функціонування інформаційного суспільства в Україні, представляють собою нову, більш високу фазу розвитку системи взаємозв'язків різних груп людей, до розвинутого та демократичного інформаційного суспільства.

Зазначимо, що порушена проблематика у межах окремих аспектів в юридичній науці розглядається такими вченими: В. Ю. Баскаков, В. Д. Гавловський, М. В. Гуцалюк, М. І. Дімчогло, В. А. Залізник, В. Ф. Коваль, Б. А. Кормич, В. А. Ліпкан, О. В. Логінов, А. І. Марущак, П. Є. Матвієнко, В. І. Теремецький, А. В. Тунік, О. В. Стоєцький, В. С. Цимбалюк, Л. С. Харченко, К. П. Череповський, М. Я. Швець, Т. А. Шевцова, О. В. Шепета, О. В. Чуприна тощо.

Інформація в сучасному світі вже стала засобом і ціллю повноцінної життєдіяльності та набуває чітких рис реальної влади, яка тісно вплетена в усі сфери функціонування суспільства та всі інші види влади. Людство таким чином невпинно рухається до нової ери свого розвитку – ери, де найвищими цінностями виступають інформація та знання.

В енциклопедичному словнику з державного управління зазначено, що інформаційне суспільство – це концепція постіндустріального суспільства, нова

історична фаза розвитку цивілізації, у якій головними продуктами виробництва є інформація та знання. Його основними ознаками є: підвищення ролі інформації і знань у житті суспільства; зростання частки інформаційних комунікацій; створення глобального інформаційного простору, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей та їх доступ до світових інформаційних ресурсів [3, с. 359].

Розвинутість інформаційного простору і доступність різних видів інформації виступають позитивними чинниками демократизації суспільства та розвитку ринкових відносин, а зрештою, і сталого розвитку країни. В умовах сьогодення будь-яка країна світу повинна знаходити та використовувати ефективні ресурси та засоби, які незабаром дадуть змогу покращити внутрішні показники її розвитку і зміцнити геополітичне положення [2, с. 7].

Інформаційне суспільство сьогодні є водночас і реальністю, і планом, і прогнозом суспільного розвитку в Україні. За останні роки інформаційно-комунікаційні технології, як ключовий елемент інформаційного суспільства, вже викликали серйозні зміни у способі життя українців. Такі технології включають телекомунікаційну залежність як у ділових, так і в особистих взаємовідносинах. У результаті відбувається стрімке розширення у використанні всесвітньої павутини і, як наслідок, відбувається перетворення комп'ютерних мережевих технологій на фундаментальний компонент буденності [6, с. 39].

Для сучасного етапу розвитку суспільства, характерним є перенесення центру тяжіння економічного розвитку з матеріальних галузей виробництва на наукомісткі і високотехнологічні галузі, що можна однозначно охарактеризувати як бурхливе зростання інформаційного сектора економіки. По суті, створюються нові відносини на виробництві і в управлінні. У такому аспекті, під інформаційним суспільством можна розуміти суспільство, яке забезпечене всіма необхідними матеріальними ресурсами і зорієнтоване на стратегічне домінування інтелектуально-інформаційних ресурсів у всіх його аспектах. Рушійною силою інформаційного суспільства є знання - інтелектуально-інформаційний ресурс, який характеризується соціальною інтегративністю, невичерпністю, екологічністю. Інформаційне суспільство робить людину мобільною, надає можливість розвивати особисту ініціативу, швидко впроваджувати нові ідеї і досягнення науково-технічного прогресу у житті. В такому випадку дуже важливою є роль держави - як об'єктивного регулятора інформаційного простору і структури, яка підтримує інформаційну складову нашої життя

В Україні дослідження, що стосуються питань інформаційного суспільства, тільки починають набирати обертів. За останні роки сформувалися такі фактори соціально-економічного, науково-технічного і культурного розвитку, які можна розглядати як передумови переходу України до інформаційного суспільства. Проте ще залишаються не остаточно визначені теоретико-методологічні підстави таких досліджень з урахуванням української специфіки. Інформаційне суспільство в Україні базується на основі розвинутої інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури і передбачає розвиток

інформаційних систем і мереж.

Процес трансформації України в інформаційне суспільство – складний і тривалий, тому нам необхідно використовувати весь накопичений світовий досвід щодо формування інформаційного суспільства та державного врегулювання національних інформаційних процесів та адаптувати його до українських реалій, зокрема менталітету українського народу і нинішнього стану нашої економіки [5].

Досліджуючи інформаційне суспільство в нашому національному законодавстві, можна цілком чітко сказати про те, що його правове регулювання відображено у тексті Основного Закону України, а також те, що воно здійснюється через норми, закріплені у спеціальних законах Верховної Ради України, указах Президента, постановах та розпорядження Міністерства юстиції України та у спеціально розроблених та затверджених Програмах і Планах дій. Регулювання основних засад становлення та розвитку інформаційного суспільства в Україні, як уже зазначалось, здійснюється конституційними нормами. Так, стаття 34 Конституції України, згідно з якою кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір, повністю відповідає ст. 10 Конвенції про захист прав та основних свобод людини [1].

Дослідження масиву нормативно-правових документів, які врегульовують суспільні відносини в інформаційній сфері, дало змогу виокремити низку законів і підзаконних актів, що визначають основні напрями подальшого розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Організаційно-правові основи розвитку інформаційного суспільства в Україні включають: інституційне, організаційне та ресурсне забезпечення; відповідні об'єднання громадян; механізми інтеграції України у світовий інформаційний простір та механізми реалізації основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Для забезпечення реалізації основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні визначальне значення має політика міжнародної співпраці України та її участь у розвитку глобального інформаційного суспільства. Така співпраця має здійснюватися з метою узгодження стратегій розвитку інформаційного суспільства, сприяння в реалізації універсального підходу до спільних дій, зменшення цифрової та інформаційної нерівності.

Основними стратегічними цілями розвитку інформаційного суспільства в Україні є: прискорення розробки та впровадження новітніх конкурентоспроможних інформаційних технологій в усі сфери суспільного життя, зокрема в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування; забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, зокрема шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх інформаційних технологій у формуванні всебічно розвиненої особистості; розвиток національної інформаційної інфраструктури та її співпраця зі світовою інфраструктурою; збереження культурної спадщини України шляхом її електронного документування; державна підтримка використання новітніх інформаційних технологій засобами масової інформації;

використання інформаційних технологій для вдосконалення державного управління, відносин між державою і громадянами, становлення електронних форм взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування і фізичними та юридичними особами; досягнення ефективної участі всіх регіонів у процесах становлення інформаційного суспільства шляхом децентралізації та підтримки регіональних і місцевих ініціатив; захист інформаційних прав громадян насамперед щодо доступності інформації, захисту інформації про особу, підтримки демократичних інститутів та мінімізації ризику інформаційної нерівності; удосконалення законодавства з регулювання інформаційних відносин; покращення стану інформаційної безпеки в умовах використання новітніх інформаційних технологій.

Досягнення зазначених цілей дасть змогу: підвищити національну конкурентоспроможність за рахунок розвитку людського потенціалу насамперед у високоінтелектуальних сферах праці, а також розширити експортний потенціал інформаційних технологій; сприяти становленню відкритого демократичного суспільства, яке гарантуватиме дотримання конституційних прав громадян щодо участі в суспільному житті, прийнятті відповідних рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування [4, с. 23–25].

Українське інформаційне суспільство та його інфраструктура, хоч і сформовані з урахуванням виділених об'єктів і суб'єктів, що склалися у світовій практиці зазначеного процесу, але відображають соціально-економічні, політичні, культурні, ментальні, побутові та інші риси, притаманні Україні в її нинішньому стані. Названі риси мають зазнати великих змін, щоб перейти до рівня відносин справді інформаційного суспільства.

Саме тому сучасне інформаційне суспільство визначає не тільки виробничі й економічні форми, але все більше приватне життя окремих осіб, що є однією з найважливіших причин для з'ясування правових питань інформаційних відносин. Указаному процесу сприяє також швидкий розвиток нової техніки, мас-медіа і послуг інформації та комунікації і поширення лібералізації, спрямованої проти надмірної державної монополії на ринках телекомунікації.

Список використаної літератури

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Київ : [б.в.], 1997. С. 64. (дата звернення: 28.08.2022).
2. Електронне урядування : [підручник] / [В.П. Горбулін, Н.В. Грицяк, А.І. Семенченко, О.В. Карпенко та ін.] ; за заг. ред. проф. Ю.В. Ковбасюка ; наук. ред. проф. Н.В. Грицяк, проф. А.І. Семенченко. – К. : НАДУ, 2014. – 352 с.
3. Енциклопедичний словник із державного управління / [уклад. Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.] ; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
4. Клімушин П.С. Електронне урядування в інформаційному суспільстві : [монографія] / П.С. Клімушин, А.О. Серенок. – Х. : Вид-во Харків. РІ НАДУ «Магістр», 2010. – 312 с.

5. Коваленко С.Ю. Характерні риси та проблеми розвитку інформаційного суспільства / С.Ю. Коваленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvek/2008_4/8.pdf.

6. Колесніков Б.П. Стан та перспективи розвитку інформаційного суспільства в Україні / Б.П. Колесніков // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2012. – № 3 (14). – С. 37–45.

Ромащенко Катерина Юріївна

здобувачка вищої освіти III курсу групи ПД-201 навчально-наукового інституту права і соціальних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

Науковий керівник:

Козинець Олена Гаврилівна

кандидат історичних наук, доцент, завідувачка кафедри правоохоронної діяльності та загальноправових дисциплін навчально-наукового інституту права і соціальних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Наразі в нашій країні досить складна ситуація. Війна – змінила життя багатьох українців, органів державної влади та місцевого самоврядування. Відповідно Указу Президента України від 24.02.2022 р. у зв'язку з жорстокою військовою агресією РФ проти України введено воєнний стан.

Воєнний стан характеризується особливим правовим режимом, який вводиться в державі або на окремих її територіях у разі збройної агресії або загрози нападу, небезпеки державній незалежності, територіальної цілісності та передбачає надання конкретним органам державної влади, військовим адміністраціям, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, які необхідні для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності, територіальній цілісності України [1]. З початком введення воєнного стану гостро постало питання обороноздатності країни, а також, реалізації громадської безпеки не тільки ЗСУ, а й правоохоронними органами.

Національна поліція України посідає одне з найголовніших місць для забезпечення внутрішнього правопорядку в державі в умовах воєнного стану [2,

с. 360]. Згідно з ст. 1 ЗУ «Про Національну поліцію» - Національна поліція України виступає центральним органом виконавчої гілки влади, яка служить безпосередньо суспільству, шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності та підтримання публічної безпеки і порядку [3]. Організація діяльності працівників поліції щодо охорони громадського та публічного порядку під час воєнного стану визначено чинним законодавством, перш за все в ЗУ «Про правовий режим воєнного стану». Відповідно цього Закону, а саме ст. 16 зазначає «Національна поліція разом із військовими формуваннями залучаються до вирішення завдань, що пов'язані із впровадженням та здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, згідно функціонування та специфікою їх діяльності» [1]. Працівники поліції повинні сприяти діяльності військових адміністрацій, судових органів, прокуратури та звітувати перед військовою адміністрацією про правове становище на певній території, вести боротьбу зі злочинною діяльністю, здійснювати охорону громадського порядку тощо. Слід зазначити, що окрім вищевказаних повноважень, під час введення воєнного стану в Україні, органи Національної поліції перейшли на посилений варіант несення служби.

Під посиленим варіантом несення службової діяльності варто розуміти комплекс організаційно-правових, превентивних, профілактичних, оперативних заходів, що пов'язані з особливим режимом виконання службових завдань та залучення великої кількості працівників поліції з метою якнайшвидшої стабілізації оперативної обстановки [4, с. 109]. Посилений варіант служби може бути оголошений як для всіх працівників правоохоронного органу, так і для відокремленого підрозділу. Метою введення посиленого варіанту виступає усунення загроз життю та здоров'ю громадян та створення безпечних умов для повноцінного функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування. Такі запровадження допомагають роботі поліції, від якої залежить, насамперед, внутрішня безпека держави, яка є важливою в умовах воєнного стану. Також, слід пам'ятати, що обов'язки та права поліцейських повинні відповідати вимогам законодавства, всі повноваження мають бути закріплені в нормативно-правових актах та бути непорушними.

Слід звернути увагу на Закон України Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану. Новим законом доповнено такі повноваження Національної поліції України: запити на інформацію; спеціальне конвоювання; утримання в ізоляторах; розмінування та вибухонебезпечні роботи; Інтерпол та Європол; Біометрія та адміністративний нагляд і тд. [5]. На нашу точку зору, даний Закон є дуже доречним, він буде запорукою ефективної діяльності підрозділів поліції під час воєнного стану.

Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що незважаючи на новітні запровадження та прийняття законів, потрібно враховувати, також, освітньо-професійний рівень підготовки правоохоронців початківців. Задля повноцінної оборони та захисту безпеки держави потрібно удосконалювати не тільки законодавчу базу з питань несення служби, охорони та безпеки країни, а й

підвищувати рівень освітньої, професійної, бойової підготовки та мобілізаційної готовності майбутніх працівників правоохоронних органів.

Отже, головною метою правоохоронного органу в умовах воєнного стану виступає забезпечення внутрішньої безпеки держави, виконання завдань територіальної оборони та цивільного захисту населення. Від своєчасних та скоординованих дій Національної поліції України в умовах воєнного стану залежить дуже багато чого, а головне життя, здоров'я та безпека громадян. Щодо питання удосконалення діяльності працівників Національної поліції в умовах воєнного стану, то воно є проблематичним. Вирішенню проблем у цій сфері сприяють чітке формулювання та удосконалення прогалин у нормативно-правовій базі, освітня та професійна підготовка майбутніх правоохоронців на достатньому рівні.

Література

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року No 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n47> (дата звернення: 03.10.2022).

2. Варич В., Плахотний А. Діяльність Національної поліції в умовах воєнного стану. *Незалежність України: права людини та національна безпека: збірник матеріалів Другої міжнародної науково-практичної конференції*. Львів: Галицька видавнича спілка, 2022. С. 360-361.

3. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 лип. 2015 р. No 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 03.10.2022).

4. Свиридов О., Крушеницький А. Забезпечення публічного порядку і безпеки в умовах воєнного стану органами Національної поліції. *Збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного онлайн-семінару*. 2022р. С. 108-110.

5. Закон України Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#n6> (дата звернення: 24.10.2022).

Фандєєва Валерія Андріївна

здобувачка вищої освіти II курсу
групи ЦГЮ-211 навчально-наукового
інституту права і соціальних технологій
Науковий керівник:

Козинець Олена Гаврилівна

кандидат історичних наук, доцент,
завідувачка кафедри правоохоронної
діяльності та загальноправових дисциплін
навчально-наукового інституту
права і соціальних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

ПРИНЦИП ПОДІЛУ ВЛАДИ: СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

Влада в сучасних демократичних країнах будується на принципі її поділу на три гілки. Цей принцип довів свою ефективність протягом століть, оскільки дотримання цього принципу забезпечує політичну стабільність у державі.

Комплексний аналіз принципу поділу влади слід почати з його історичного розвитку. Козинець О. Г. та Пророченко В. справедливо зазначають, що теорія поділу влади виникла ще в античності та стала логічним продовженням розвитку політико-правових ідей, що виникли в XVII ст. (Локк, Монтеск'є). На кожному з етапів історичного розвитку суспільства існували різні концепції щодо оптимальної моделі поділу влади в державі [1, с. 168].

Марущак Н. В. та Пророченко В. стверджують, що «суть поділу влади на три галузі («гілки») полягає не лише у тому, щоб поділити, а й щоб збалансувати державно-владні повноваження між різними державними органами, тим самим встановити взаємний контроль, виключити можливість узурпації влади – зосередження всіх повноважень або більшої їх частини в одного органу державної влади або посадової особи і тим самим запобігти сваволі» [2, с. 33].

Процюк І. В. зазначає, що зміст принципу поділу влади складається з ідеологічного, наукового та практичного аспектів. В ідеологічному значенні ця теорія відіграє важливу роль при побудові демократії й правової держави. В науці принципи поділу влади є засобом пізнання об'єктивної державно-правової дійсності. Практичне розуміння цього принципу полягає як конституційний механізм організації державної влади в демократичних країнах [3, с. 11]. З цією думкою складно не погодитися, оскільки така системність дозволяє проаналізувати принцип поділу влади з різних сторін.

Важливо розглянути принцип поділу влади в практичному аспекті більш детально. Також Н. О. Федорчук вважає, що в реалізації державної влади мають місце функціональні, інституційні та суб'єктні прояви принципу поділу державної влади. Функціональний аспект – це коли орган тієї чи іншої гілки

влади наділяється самостійними повноваженнями для виконання однієї з однойменних функцій, причому їх повноваження не повинні збігатися чи конкурувати, щоб одна гілка не могла втручатися у повноваження іншої. В інституційному відношенні поділ влади передбачає створення в державному апараті незалежних влад: законодавчої, виконавчої, незалежної судової влади та глави держави (який набуває значення незалежності) у тих, хто не є виконавчою чи главою держави. уряд у формі державного правління). Суб'єктивний аспект полягає в тому, що одна особа або інший суб'єкт не може представляти два державних відомства одночасно [4, с. 33-34].

Дослідження принципу поділу влади неможливо від аналізу конкретної системи «стримувань і противаг». Цвік М. В. та Петришин О. В. зазначають, що Вона являє собою сукупність правових обмежень кожної гілки влади з боку інших гілок. Традиційно до таких обмежень відносять: видання законів виключно парламентом, обмеження підзаконної та делегованої нормотворчості; чітке визначення повноважень вищих органів державної влади, строків їх виконання і випадків їх припинення тощо [5, с. 515].

Принцип поділу влади є найважливішим принципом побудови державної системи. Дослідження цієї теорії становить важливу частину юридичної науки. При цьому забезпечення балансу законодавчої, виконавчої та судової влади є необхідним етапом реформування України.

Отже, думка про поділ влади була відома людству досить давно. Цей принцип забезпечує волевиявлення народу та водночас зберігає єдність державної влади. Він захищає громадян від свавілля та диктатури. Встановлення принципу поділу влади має відповідати історичному, економічному та культурному розвитку держави.

Література

1. Козинець О. Г., Пророченко В. Становлення та розвиток теорії поділу влади в історії світової політико-правової думки. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 1. С. 165-169.
2. Марущак Н. В., Пророченко В. Поділ влади як принцип організації та діяльності державних органів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 31-33.
3. Процюк І. В. Поділ державної влади: сутність і зміст. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 15(1). С. 8-12.
4. Загальна теорія держави і права: підручник / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
5. Федорчук Н. О. Конституційний принцип розподілу влади та єдність влади. *Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі. Перші юридичні читання* : матеріали Всеукр. дистанційної конф., присвяч. 20-річчю створення екон.- правового ф-ту (27 квіт., 2018 р., м. Одеса). Одеса : Фенікс, 2018. С. 32-35.

Наукове видання

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ
ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції

(м. Дніпро, 27 жовтня 2022 р.)

Оригінал-макет –
Є. В. Коваленко-Марченкова, А. В. Самотуга

Підп. до друку 27.02.2023. Формат 60x84/16. Гарнітура – Times.
Друк трафаретний (RISO), цифровий. Папір офісний. Ум.-друк. арк. 23,95.
Обл.-вид. арк. 25,75. Тираж 50 прим. Зам. № 12/23-зб

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49000, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rvv_vonr@dduvs.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6054 від 28.02.2018